

PROSAZOVÁNÍ PRÁV Z DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ

PROSAZOVÁNÍ PRÁV Z DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ

Učební texty

Doc. JUDr. Jiří Ježek, CSc., doc. Ing. Jindřich Špaček, CSc., JUDr. David Štros, JUDr. Jiří Čermák,
JUDr. Jan Matějka, Ing. Milan Kunz, JUDr. Karel Čermák, Jr., Ph. D., LL. M., doc. Ing. Ladislav Jakl, CSc.,
JUDr. Karel Čermák, doc. JUDr. Martin Boháček, CSc., Mgr. Filip Hruška, Ing. Karel Čada, prom. práv.,
Ing. Vratislav Dvořák, Ing. Pavel Novák

1. vydání 2003

Publikace je základní učební pomůckou vzdělávacího systému projektu
„Enforcement of Intellectual Property Rights“ (Phare 2001)

Jednotlivé kapitoly publikace zpracovali

Doc. JUDr. Jiří Ježek, CSc. – str. 11–17
doc. Ing. Jindřich Špaček, CSc. – str. 18–25
JUDr. David Štros – str. 26–32, 162–165, 255
JUDr. Jiří Čermák – str. 33–43
JUDr. Jan Matějka – str. 44–51
Ing. Milan Kunz – str. 52–63
JUDr. Karel Čermák, Jr., Ph.D., LL.M. – str. 64–73, 94–103, 104–115, 128–134
doc. Ing. Ladislav Jakl, CSc. – str. 74–82, 83–93, 146–153, 225–233
JUDr. Karel Čermák – str. 116–127
doc. JUDr. Martin Boháček, CSc. – str. 135–145, 183–198
Mgr. Filip Hruška – str. 154–161, 234–243, 244–254
Ing. Karel Čada, prom. práv. – str. 166–182
Ing. Vratislav Dvořák – str. 199–215
Ing. Pavel Novák – str. 216–224

Obsah

Právní předpisy v oblasti průmyslového vlastnictví Vymezení základních pojmů 11

1. Právní předpisy v oblasti průmyslového vlastnictví 11
  - 1.1. Zákony 11
  - 1.2. Vyhlášky 11
2. Výklad základních pojmů 12
  - 2.1. Vynález 12
  - 2.2. Biotechnologický vynález 12
  - 2.3. Užité vzor 12
  - 2.4. Průmyslový vzor 13
  - 2.5. Topografie polovodičových výrobků 13
  - 2.6. Ochranná známka 14
  - 2.7. Označení původu a zeměpisná označení 15
  - 2.8. Obchodní firma 15
  - 2.9. Olympijská symbolika 16
  - 2.10. Odrůdy rostlin 16
3. Literatura 17

Veřejnoprávní ochrana duševního vlastnictví, vztah mezi pojmy „průmyslové“ a „duševní“ vlastnictví 18

1. Duševní vlastnictví 18
2. Pojem práva duševního vlastnictví 19
3. Průmyslové vlastnictví 20
4. Klasifikace práva duševního vlastnictví 20
5. Podnikový vynález, podnikový užité vzor, zaměstnanecký průmyslový vzor 22
6. Princip teritoriality 23
7. Seznam zvláštních zákonů upravujících vztahy práva duševního vlastnictví v ČR 24
8. Související zákon 24
9. Právní obrana proti porušování práv k duševnímu vlastnictví 24
10. Použitá literatura 25

Základní principy autorského práva 26

1. Obecný úvod do problematiky práv duševního vlastnictví 26
2. Systematika práv duševního vlastnictví 26
3. Pojem autorského práva 26
4. Základní zásady autorského práva 27
5. Zásada neformálnosti 27
6. Zásada teritoriality 27
7. Zásada autorská 27
8. Mezinárodní úprava v oblasti autorského práva 27
9. Zákon č.110/2000 Sb., autorský zákon 28
10. Počítačový program jako autorské dílo 29
11. Databáze 29
12. Co není autorským dílem 30
13. Díla souborná 30
14. Autorství 30
15. Vznik a obsah autorského práva 31
16. Práva související s právem autorským 31
17. Práva výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu 32
18. Právo výrobce zvukového záznamu 32
19. Právo rozhlasového a televizního vysílatele 32
20. Právo zveřejnitelé k dosud nezveřejněnému dílu 32
21. Právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny pro osobní potřebu jím vydaného díla 32
22. Kolektivní správa práv 32

Vztah autorského práva a práv souvisejících s právem autorským (práva výkonných umělců, práva ke zvukovým a zvukově obrazovým záznamům, televizní a rozhlasové vysílání) k Internetu 33

1. Úvodem 33
2. Tradiční způsoby zpřístupnění díla prostřednictvím Internetu 33
  - 2.1. Rozmnožování díla 35
  - 2.2. Sdělování díla veřejnosti 36
3. Zpřístupnění díla v rámci sítí peer to peer 37
  - 3.1. Obecné teze 37
    - 3.1.1. Úvodem 37
    - 3.1.2. Vymezení problému 37
    - 3.1.3. Sdílení dat s centrálním vyhledávačem (Napster) 37
    - 3.1.4. Sdílení dat s decentralizovaným vyhledáváním (Gnutella) 38
  - 3.2. Právní rozbor problematiky peer to peer sítí 38
    - 3.2.1. Přímá odpovědnost (uživatel sítě) 38
    - 3.2.2. Nepřímá odpovědnost (tvůrce protokolu a provozovatel systémů peer to peer) 39
    - 3.2.3. Realizace ochrany autorských práv v sítích typu peer-to-peer, významné soudní spory 39
    - 3.2.4. Závěr 40
  4. Webcasting – právní aspekty „vysílání po internetu“ 41
    - 4.1. Rozsah aplikace zákona o televizním a rozhlasovém vysílání 41
    - 4.2. Dotčená práva podle autorského zákona 41
    - 4.3. Souhlas s užitím díla a hromadné smlouvy podle autorského zákona 42
  5. Shrnutí: právní otázky spojené s ochranou autorských děl a databází v prostředí počítačových a telekomunikačních sítí 42
  6. Seznam literatury a jiných zdrojů informací 43
    - 6.1. Literatura 43
    - 6.2. Internetové informační zdroje 43

Ochranné známky 44

1. Úvod 44
2. Vymezení pojmu ochranné známky 44
3. Postup při podávání přihlášky ochranné známky, náležitosti přihlášky a zápisná způsobilost 45
  - 3.1. Podání přihlášky 45
  - 3.2. Zápisná způsobilost 46
4. Řízení o přihlášce ochranné známky 46
  - 4.1. Přihláška ochranné známky, průzkum 46
  - 4.2. Námitky 47
  - 4.3. Zápis ochranné známky 48
5. Práva z ochranné známky 48
  - 5.1. Licence, převod, zástavní právo 48
  - 5.2. Omezení účinků ochranné známky. 49
  - 5.3. Vyčerpání práv 49
6. Doba platnosti, obnova, vzdání se, zrušení a neplatnost 49
  - 6.1. Doba platnosti 49
  - 6.2. Zánik ochranné známky 49
7. Řízení 50
8. Mezinárodní ochranná známka 50
9. Ochranná známka Evropských společenství 50
10. Závěr 51

Ochranné známky a povinné označení potravin podle prováděcích vyhlášek k zákonu 110/1997 Sb. 52

- Dodatek 1 62

Zadaným podmínkám vyhovuje 20 záznamů	62	4.2. Občanskoprávní a správní řízení, nápravná a prozatímní opatření	78
Dodatek 2	62	4.3. Uplatnění práv z duševního vlastnictví na hranicích	78
Dodatek 3	63	4.3.1. Padělky a nedovolené napodobeniny	78
Dodatek 4	63	4.3.2. Zboží, na které se zákon o opatřeních na hranicích nevztahuje	79
Vyhlášky Ministerstva zemědělství o způsobu označování potravin a tabákových výrobků	63	4.3.3. Žádost o přijetí opatření na hranicích k zabránění porušování práv	79
		4.3.3.1. Složení jistoty a zálohy na náhradu škody	79
		4.3.3.2. Dohlédací a kontrolní činnost celního úřadu	79
Označení původu, zeměpisné označení a jejich vztah k ochranné známce	64	4.3.3.3. Rozhodnutí celního úřadu o přijetí opatření na hranicích	80
1. Formy právní ochrany zeměpisných označení	64	4.3.3.4. Zrušení rozhodnutí o přijatém opatření na hranicích	80
1.1. Pojem	64	4.3.3.5. Zničení zboží nebo jeho vyřazení z obchodování	80
1.2. Obecné prostředky ochrany	65	4.3.4. Přestupky, správní delikty a sankce	81
1.2.1. Spotřebitelské právo	65	4.3.4.1. Přestupky	81
1.2.2. Nekalá soutěž	65	4.3.4.2. Správní delikty a sankce	81
1.2.3. Prostředky občanského práva	66	4.3.4.3. Odvolání proti rozhodnutí celních úřadů a orgánů	81
1.2.4. Právní předpisy na ochranu jednotlivých označení	66	4.3.5. Změna souvisejících předpisů	81
1.3. Zvláštní prostředky ochrany	66	Mezinárodní smlouvy a organizace v oblasti průmyslových práv	83
2. Právní úprava označení původu a zeměpisných označení v platném českém právu	66	1. Úvod	83
2.1. Prameny práva	66	2. Univerzální smlouvy na ochranu průmyslového vlastnictví	84
2.2. Vymezení pojmů označení původu a zeměpisné označení a jejich srovnání	66	2.1. Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví	84
2.2.1. Název oblasti	66	2.2. Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví	85
2.2.2. Používání k označení zboží	66	2.3. Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví	85
2.2.3. Vliv geografického původu na vlastnosti zboží	66	3. Mezinárodní smlouvy na ochranu práv k technickým řešením	88
2.2.4. Skutečný původ označovaného zboží	67	3.1. Štrasburské dohody	88
2.3. Výluky ze zápisu	67	3.2. Smlouva o patentové spolupráci	88
2.3.1. Klamavost	67	4. Mezinárodní smlouvy vztahující se k právům na označení a průmyslovým vzorům	89
2.3.2. Druhovost	67	4.1. Madridská dohoda o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek	89
2.3.3. Konflikt s již existujícími právy na označení	68	4.2. Protokol k Madridské dohodě	90
2.3.4. Obecně k uplatnění výlukových důvodů	68	4.3. Niceská a Videňská úmluva o třídění ochranných známek	91
2.4. Osoba oprávněná k podání žádosti	68	4.4. Smlouva o známkovém právu	91
2.5. Obsah žádosti o zápis označení původu; specifikace	68	4.5. Lisabonská dohoda na ochranu označení původu	91
2.6. Zápis označení původu do rejstříku a jeho účinky	68	4.6. Madridská dohoda o potlačování falešných nebo klamavých údajů	91
2.7. Zrušení zápisu	69	4.7. Locarnská dohoda o mezinárodním třídění průmyslových vzorů	92
2.8. Práva ze zápisu označení původu a zeměpisného označení	69	4.8. Haagská dohoda o mezinárodním přihlašování průmyslových vzorů	92
2.8.1. Srovnání s úpravou porušování ochranných známek	69	5. Regionální systémy průmyslově právní ochrany	92
2.9. Aktivní legitimace k uplatnění práv	70	Obecná aplikace právních norem v oblasti duševního vlastnictví ČR ve vztahu k normám EU	94
3. Úprava v mezinárodních smlouvách	70	1. Úvod	94
3.1. Bilaterální smlouvy	70	2. Pojem aplikace právních norem	94
3.2. Multilaterální smlouvy	70	2.1. Aplikace práva v širším smyslu	94
3.2.1. TRIPS	70	2.2. Aplikace práva v užším smyslu	95
3.2.2. Madridská dohoda o potlačování falešných nebo klamavých údajů ¹⁴	70	2.2.1. Vztah právní normy ke skutkovému ději	95
3.2.3. Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu ¹⁶	71	2.2.2. Vztah aplikovaných právních norem mezi sebou	95
3.2.3.1. Pojem označení původu podle Lisabonské dohody	71	2.2.2.1. Hierarchické vztahy	96
3.2.3.2. Mezinárodní zápis označení původu	71	2.2.2.2. Intertemporální vztahy	96
3.2.3.3. Rozsah ochrany	71	2.2.2.3. Vztahy obecného ke zvláštnímu	96
4. Úprava v evropském právu	71	2.2.2.4. Jiné vztahy	96
4.1. Význam	71	3. Vzájemné působení evropského práva a práva členského státu EU	96
4.2. Prameny práva	71	3.1. Úvodem	96
4.3. Ochrana na základě nařízení č.2081/92	72	3.2. Prameny evropského práva	97
4.3.1. Chráněná označení	72	3.2.1. Primární právo	97
4.3.2. Registrační řízení	72	3.2.2. Sekundární právo	97
4.3.3. Rozsah ochrany	72	3.2.2.1. Nařízení	97
5. Označení původu a ochranná známka	72	3.2.2.2. Směrnice	97
5.1. Odlišná konstrukce subjektivních práv	73	3.2.2.3. Jiné akty sekundárního práva	97
5.2. Konflikt na úrovni přihlašovací	73	3.2.3. Vlastnosti evropského práva	98
5.3. Konflikt subjektivních práv	73	3.2.3.1. Bezprostřední použitelnost	98
5.4. Odlišné funkce	73	3.2.3.1.1. Bezprostřední použitelnost primárního práva	98
		3.2.3.1.2. Bezprostřední použitelnost sekundárního práva	98
Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví	74	3.2.3.2. Nepřímý účinek	99
1. Úvod	74	3.2.3.3. Přednost	99
2. Principy, z nichž Dohoda TRIPS vychází	74	3.3. Český ústavní pořádek a evropské právo	99
3. Základní zásady Dohody TRIPS	74	3.4. Praktické důsledky v oblasti aplikace práva	100
4. Otázky, jimiž se Dohoda TRIPS zabývá	75	3.4.1. Posun ve vzájemných vztazích právních norem	100
4.1. Pojem duševního vlastnictví ve smyslu Dohody TRIPS	75	3.4.2. Proces aplikace vnitrostátních právních norem v kontextu evropského práva	100
4.1.1. Autorské právo a práva příbuzná	75	3.5. Předběžné otázky	101
4.1.2. Ochranné známky	76	3.5.1. Právní základy	101
4.1.3. Zeměpisná označení	76	3.5.2. Význam řízení o předběžné otázce	101
4.1.4. Průmyslové vzory	76		
4.1.5. Patentová ochrana	76		
4.1.6. Topografie polovodičových výrobků	77		
4.1.7. Ochrana nezveřejněných informací	77		

- 3.5.3. K formulaci předběžné otázky 101
- 3.5.4. K oprávnění předložit předběžnou otázku 102
- 4. Aplikace právních norem vnitrostátního a evropského práva na praktickém příkladu 102
- 4.1. Skutkový děj 102
- 4.2. Aplikovatelné právní normy vnitrostátního práva 102
- 4.3. Aplikovatelné právní normy evropského práva 103
- 4.4. Posouzení souladu norem vnitrostátního a evropského práva v dané věci 103
- 4.5. Předběžná otázka 103
- 4.6. Řešení 103

Právní následky vstupu České republiky do Evropské unie v souvislosti s úpravou průmyslových práv. Nařízení o ochranné známce 104

- 1. Úvod 104
- 1.1. Pojem evropské právo 104
- 1.2. Účinky evropského (komunitárního) práva na území ČR 105
- 1.3. Cíle přednášky 105
- 2. Změny v právním prostředí v důsledku přístupu k EU 105
- 2.1. Právní základy 105
- 2.2. Vliv primárního práva 105
- 2.2.1. Volný pohyb zboží 106
- 2.2.2. Hospodářská soutěž 106
- 2.3. Sekundární právo 106
- 2.3.1. Patenty 107
- 2.3.1.1. Úmluva o udělování evropských patentů 107
- 2.3.1.2. Komunitární patent (patent Společenství) 107
- 2.3.1.3. Harmonizační aktivity v oblasti patentů 108
- 2.3.1.3.1. Biotechnologické vynálezy 108
- 2.3.1.3.2. Dodatková ochranná osvědčení 108
- 2.3.2. Ochranné známky 108
- 2.3.2.1. Harmonizační známková směrnice 108
- 2.3.2.1.1. Definice ochranné známky 108
- 2.3.2.1.2. Důvody zápisné nezpůsobilosti 108
- 2.3.2.1.3. Práva z ochranné známky 109
- 2.3.2.1.4. Omezení práv z ochranné známky 110
- 2.3.2.1.4.1. Užívání v popisném významu 110
- 2.3.2.1.4.2. Omezený význam předchozího užívání 110
- 2.3.2.1.4.3. Vyčerpání práv 110
- 2.3.2.1.5. Ztráta vykonatelnosti práva nečinností majitele 110
- 2.3.2.1.6. Povinnost užívání 110
- 2.3.2.1.7. Další výmazové důvody 111
- 2.3.2.2. Nařízení o komunitární známce 111
- 2.3.3. Průmyslové vzory 111
- 2.3.3.1. Komunitární průmyslový vzor 111
- 2.3.3.2. Harmonizační směrnice 111
- 2.3.4. Jiné druhy průmyslových práv 111
- 2.3.4.1. Odrůdy rostlin 111
- 2.3.4.2. Topografie polovodičových výrobků 111
- 2.3.4.3. Zeměpisná označení a označení původu 111
- 3. Nařízení o komunitární známce 111
- 3.1. Základní charakteristiky komunitární ochranné známky 112
- 3.2. Přihlašovací řízení 112
- 3.2.1. Definice komunitární ochranné známky 112
- 3.2.2. Právo podat přihlášky komunitární ochranné známky 112
- 3.3. Absolutní důvody vyluky ze zápisu 112
- 3.3.1. Relativní důvody vyluky ze zápisu 113
- 3.3.2. Podání přihlášky; prioritita 113
- 3.3.3. Průzkum; připomínky; námítky 113
- 3.4. Komunitární ochranná známka po zápisu do rejstříku 113
- 3.4.1. Trvání ochrany 113
- 3.4.2. Práva z komunitární ochranné známky 113
- 3.4.3. Omezení práv z ochranné známky 114
- 3.4.4. Zánik komunitární ochranné známky 114
- 3.5. Rozhodování ve věcech komunitárních ochranných známek 114

Práva k duševnímu vlastnictví – pohled majitele 116

- 1. Statky nehmotné 116
- 1.1. Pojmůsloví 116
- 1.2. Hospodářský význam nehmotných statků 116
- 1.3. Tvorba nehmotných statků 116
- 1.4. Ochrana nehmotných statků 116
- 1.4.1. Ochrana utajením 117
- 1.4.2. Ochrana obecnými právními prostředky 117
- 1.4.3. Ochrana zvláštními prostředky veřejného práva 117

- 2. Právní ochrana vynálezů 117
- 2.1. Obecné úvahy 117
- 2.2. Teritorialita ochrany vynálezů 117
- 2.3. Nadnárodní úpravy v oboru vynálezů 118
- 2.3.1. Pařížská unijní úmluva (PUÚ) 118
- 2.3.2. Smlouva o patentové spolupráci (Patent Cooperation Treaty – PCT) 118
- 2.3.3. Evropský patent 119
- 2.3.4. Zhodnocení nadnárodních úprav 119
- 2.4. Originární a derivovaní majitelé práv 119
- 2.5. Definice vynálezu 120
- 2.6. Přihláška vynálezu a její právní účinky 120
- 2.7. Průzkum přihlášky vynálezu 120
- 2.8. Udělení patentu 121
- 2.8.1. Časové účinky patentu 121
- 2.8.2. Právní účinky patentu 121
- 2.8.3. Právní prostředky pro vymáhání práv z patentu 122
- 2.8.4. Zhodnocení účinků patentu pro jeho majitele 122
- 2.9. Dispozice s právy majitele patentu 123
- 3. Užité vzory 123
- 3.1. Obecná úvaha 123
- 3.2. Rozdíly z hlediska investičního 123
- 3.3. Podmínky pro udělení ochrany 123
- 3.4. Průzkum užitého vzoru 123
- 3.5. Právní účinky užitého vzoru 123
- 4. Průmyslové vzory 124
- 4.1. Obecné úvahy 124
- 4.2. Podmínky pro udělení ochrany 124
- 4.3. Průzkum průmyslového vzoru 124
- 4.4. Nadnárodní úpravy 124
- 4.5. Právní účinky průmyslového vzoru 125
- 5. Ochranné známky 125
- 5.1. Obecné úvahy 125
- 5.2. Nadnárodní úpravy v oboru ochranných známek 125
- 5.3. Průzkum ochranné známky 126
- 5.4. Právní účinky zápisu ochranné známky 127
- 6. Ještě jednou pohled majitele 127

Kolektivní správa autorských práv 128

- 1. Úvod 128
- 1.1. Pojem kolektivní správy 128
- 1.2. K vývoji kolektivní správy ve světě 128
- 1.3. K vývoji kolektivní správy na území ČR 129
- 1.4. Modely kolektivní správy 129
- 1.4.1. Hledisko rozsahu spravovaných práv 130
- 1.4.2. Hledisko vztahu ochranné organizace k oprávněným osobám 130
- 1.4.3. Hledisko vztahu ochranné organizace k uživatelům 130
- 2. Platná česká právní úprava 130
- 2.1. Rozsah spravovaných práv v platné české právní úpravě 130
- 2.1.1. Majetková práva 130
- 2.1.2. Zastupované osoby 130
- 2.1.3. Předměty ochrany 131
- 2.1.4. Povinně kolektivně spravovaná práva 131
- 2.2. Oprávnění k výkonu kolektivní správy 131
- 2.3. Činnost kolektivního správce 132
- 2.4. Vztahy kolektivního správce k nositelům spravovaných práv 132
- 2.4.1. Vztahy vznikající se zákona 132
- 2.4.2. Vztahy vznikající na základě smlouvy 132
- 2.4.3. Jiná práva a povinnosti kolektivního správce 132
- 2.4.4. K vlastní činnosti kolektivního správce 133
- 2.5. Vztahy kolektivního správce k uživatelům předmětů ochrany 133
- 2.5.1. Hromadné smlouvy 133
- 2.5.2. Individuální smlouvy 134
- 2.5.3. Kolektivní smlouvy 134
- 2.5.4. Zprostředkovatelé kolektivních a hromadných smluv 134
- 2.6. Výše a pravidla rozdělování odměn 134

Právní vady zboží ve vztahu k průmyslovému vlastnictví a k autorským právům 135

- 1. Základní pojmy a systém právní úpravy právních vad 135
- 1.1. Povaha právních vad a cíle jejich úpravy vad v souvislosti s duševním vlastnictvím 135
- 1.2. Pojem právních vad a typy vadného plnění 136
- 1.2.1. Pojem právních vad ve vztahu k duševnímu vlastnictví 136
- 1.2.2. Vady a jejich třídění 136

1.2.3. Typy právních vad	138
1.3. Odpovědnost za vady	139
1.4. Systém právní úpravy právních vad a právní povaha vadného předmětu plnění	139
1.4.1. Systém právní úpravy právních vad	139
1.4.2. Právní povaha vadného předmětu plnění a jejich systém	140
1.5. Zákonná odpovědnost za vady a záruka, reklamace a uplatnění práv z vadného plnění, další práva z vadného plnění	140
1.5.1. Zákonná odpovědnost za vady a záruční odpovědnost	140
1.5.2. Reklamace vad a uplatnění práv z vadného plnění	141
1.5.3. Nároky z vadného plnění	142
2. Právní vady podle občanského zákoníku	142
3. Právní vady podle obchodního zákoníku	143
3.1. Výslovná úprava právních vad v kupní smlouvě	143
3.2. Odpovědnost za vady v úpravě smlouvy o prodeji podniku	143
3.3. Smlouva o koupi najaté věci	144
3.4. Výslovná úprava právních vad v úpravě smlouvy o dílo	144
3.5. Problematika odpovědnosti za vady v licenční smlouvě a ve smlouvě o převodu práv z duševního vlastnictví	144
4. Právní vady podle autorského zákona	144

Licence a převody v oblasti průmyslových práv 146

1. Úvod	146
2. Licence na průmyslová práva	146
2.1. Nucené licence	147
2.2. Nabídka licence	147
2.3. Základní práva a povinnosti z licenční smlouvy	148
2.4. Uzavírání licenčních smluv	148
2.4.1. Úkony před uzavřením licenční smlouvy	148
2.5. Obsah hlavních ustanovení licenční smlouvy	149
2.6. Licenční smlouvy na ochranné známky	149
2.7. Změna vlastníka průmyslových práv	149
2.7.1. Převod průmyslových práv	149
2.7.2. Přejevod průmyslových práv	150
2.7.3. Přepis vlastníka ochranné známky	150
2.7.4. Jiné druhy změn vlastníka průmyslového práva	150
2.8. Úhrada za poskytnutí licence a za převod průmyslového práva	150
2.8.1. Druhy úhrad za licenci a převod	151
2.8.2. Platební podmínky úhrady za licenci a převod	151
3. Smlouvy související se smlouvami licenčními a smlouvami o převodu	152
3.1. Opční smlouva	152
3.2. Smlouva o právu prvního rozhodnutí	152
3.3. Dohoda o zpřístupnění a utajení údajů	152
3.4. Franchising	152
3.5. Smlouvy na know-how	153

Činnost živnostenských úřadů ve vztahu k právům duševního vlastnictví 154

1. Úvod	154
2. Soustava živnostenských úřadů a vymezení jejich kompetencí po novele zákona č. 570/1991 Sb.	154
2.1. Soustava živnostenských úřadů	154
2.2. Kompetence živnostenských úřadů dle zákona č. 570/1991 Sb.	154
2.2.1. Obecní živnostenský úřad	155
2.2.2. Krajský živnostenský úřad	155
2.2.3. Živnostenský úřad České republiky	155
3. Živnostenské úřady a jejich činnost ve vztahu k právům duševního vlastnictví	155
3.1. Základní pojmy živnostenského podnikání a duševního vlastnictví	155
3.1.1. Živnostenské podnikání, živnost	156
3.1.2. Duševní vlastnictví	157
3.2. Kontrolní činnost živnostenského úřadu a ochrana práv k duševnímu vlastnictví	158
3.2.1. Kontrolní činnost a obchodní jméno	158
3.2.2. Živnostenský rejstřík a ochrana práv k obchodnímu jménu	159
3.3. Kooperační činnost živnostenských úřadů a ochrana práv k duševnímu vlastnictví	159
3.4. Reciprocita kooperační povinnosti	160
4. Seznam použité literatury	161
5. Seznam právních předpisů	161

Výklad problematiky § 25 a § 42 autorského zákona 162

1. Výklad problematiky § 25 a § 42 autorského zákona	162
--	-----

1.1. Osoby povinné platit odměnu ve smyslu § 25 autorského zákona	162
1.2. Informační povinnost osob povinných platit odměnu ve smyslu § 25 autorského zákona	162
1.3. Příklady výše odměn	163
1.4. Ustanovení § 42	163
2. Zákon č.191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujících některá práva duševního vlastnictví (tzv. protipirátský zákon)	163
2.1. Aplikace tzv. protipirátského zákona v praxi	163
2.2. Patentové právo ve vztahu k tzv. protipirátskému zákonu	163
2.2.1. Základní pojem patentového práva	163
2.3. Podmínky patentovatelnosti dle zákona č.527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích	164
2.4. Co patent vlastně chrání – výklad rozsahu ochrany patentu	164
2.5. Několik poznámek k výkladu § 13 zákona č.527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích	164
2.6. Určovací řízení	164
2.7. Pravomoc k rozhodování sporů z patentu	165

Oceňování nehmotného majetku 166

1. Důvody oceňování nehmotného majetku	166
1.1. Podíl nehmotného majetku na tržní hodnotě společnosti	166
1.2. Nepeněžitý vklad do základního kapitálu společnosti	166
1.3. Účetnictví a daňové povinnosti	167
1.4. Ostatní důvody pro oceňování nehmotného majetku	167
2. Obecné přístupy k oceňování nehmotného majetku	168
2.1. Obecně k použitelným metodám	168
2.1.1. Tržní způsob oceňování	168
2.1.2. Výnosový způsob oceňování	168
2.1.3. Nákladový způsob oceňování	169
2.1.4. Další způsoby oceňování	169
2.2. Kvalitativní a kvantitativní oceňování nehmotného majetku	169
2.3. Specifika oceňování nehmotného majetku	171
3.1. Vztah hodnoty nehmotného majetku a času	171
3.1.1. Technická řešení	171
3.1.2. Práva na označení	172
3.2. Rizika při oceňování	172
3.3. Podíl nehmotného majetku na výrobě	173
3.4. Náklady průmyslově právní ochrany	174
3.4.1. Odměny autorům a původcům	174
3.4.2. Správní poplatky	175
3.4.3. Právní zastoupení	175
3.4.4. Náklady na další péči o průmyslová práva	176
4. Metody oceňování nehmotného majetku	176
4.1. Oceňování nehmotného majetku podle zákona č. 151/1997 Sb.	176
4.2. Oceňování nehmotného majetku podle licenční analogie	178
4.2.1. Roční rozsah výroby	179
4.2.2. Licenční poplatek	179
4.2.3. Koeficient zastarání	180
4.2.4. Koeficient zhodnocení	180
4.2.5. Koeficient míry kapitalizace	180
4.2.6. Podíl nehmotného majetku	181
4.2.7. Počet let užívání	181
4.3. Oceňování nehmotného majetku podle údajů účtové osnovy	182

Klamání spotřebitelů a způsob ochrany 183

1. Základní pojmy a systém ochrany před klamáním spotřebitelů	183
1.1. Cíle klamání spotřebitelů a ochrany před ním v souvislosti s duševním vlastnictvím.	183
1.2. Pojem spotřebitele	184
1.3. Hlavní typy klamání spotřebitelů	185
4.1. Systém právní ochrany před klamáním spotřebitelů v souvislosti s duševním vlastnictvím	185
1.4.1. Podle vztahu k úpravě duševního vlastnictví ji lze dělit na ochranu obsaženou	185
1.4.2. Obecně podle povahy daného předpisu lze ochranu dělit na soukromoprávní a veřejnoprávní a na hmotněprávní a procesní.	185
2. Soukromoprávní nástroje ochrany před klamáním spotřebitelů	187
2.1. Právo proti nekalé soutěži	187
2.1.1. Obecné funkce a generální klauzule.	187
2.1.2. Zvláštní skutkové podstaty „pojmenované“	189
2.1.3. Skutkové podstaty „nepojmenované“	191
2.1.4. Nástroje obrany proti nekalé soutěži	191

- 2.2. Ochranné známky a ochrana před klamáním 191
- 2.3. Obchodní firma a klamání 193
- 2.4. Označení původu a zeměpisná označení a ochrana před klamáním 193
- 2.5. Olympijská symbolika a ochrana před klamáním 193
- 2.6. Odrůdy rostlin a ochrana před klamáním 193
- 2.7. Průmyslové vzory a ochrana před klamáním 194
- 2.8. Vynálezy, užité vzory, zlepšovácí návrhy a ochrana před klamáním 194
- 2.9. Autorský zákon 194
- 2.10. Spotřebitelské smlouvy a ochrana před klamáním 195
- 2.11. Omyl v právních úkonech a duševní vlastnictví 195
- 2.12. Ochrana osobnosti člověka z hlediska klamání 195
- 2.13. Ochrana názvu a dobré pověsti právnické osoby z hlediska klamání 195
- 2.14. Ochrana osobních údajů a ochrana před klamáním 196
- 3. Veřejnoprávní nástroje ochrany před klamáním spotřebitelů 196
  - 3.1. Zákon o ochraně spotřebitele a duševní vlastnictví 196
  - 3.2. Zákon o potravinách a tabákových výrobcích 197
  - 3.3. Veřejnoprávní regulace reklamy 197
  - 3.4. Zákon o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl 198
  - 3.5. Zákon o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví 198
  - 3.6. Úprava duševního vlastnictví a nekalé soutěže v trestním zákoně 198
  - 3.7. Úprava duševního vlastnictví v zákonu o přestupcích 198

Koncepce boje proti kriminalitě v oblasti duševního vlastnictví 199

- 1. Úvodní část 199
  - 1.1. Význam a cíle koncepce 199
  - 1.2. Vymezení některých pojmů 200
    - 1.2.1. Duševní vlastnictví 200
    - 1.2.2. Předmět duševního vlastnictví 200
    - 1.2.3. Práva k duševnímu vlastnictví 200
    - 1.2.4. Pirátství 200
  - 2. Analytická část 200
    - 2.1. Statistická analýza 200
    - 2.2. Tabulka statistických ukazatelů (policejní statistika) 201
    - 2.3. Analýza forem trestné činnosti 202
      - 2.3.1. Pirátství v oblasti průmyslových práv 202
      - 2.3.2. Kriminalita v oblasti informačních technologií 202
      - 2.3.3. Pirátství v oblasti autorských práv 203
        - 2.3.3.1. Softwarové pirátství 203
          - 2.3.3.1.1. Formy softwarového pirátství 203
          - 2.3.3.1.2. Neoprávněné užívání software 203
          - 2.3.3.1.3. Neoprávněné užívání software domácím uživatelem 203
          - 2.3.3.1.4. Neoprávněné užívání software pro komerční účely 203
          - 2.3.3.1.5. Neoprávněné užívání software – počítačové herny 203
          - 2.3.3.1.6. Výroba nelegálního software 203
          - 2.3.3.1.7. Šíření nelegálního software 204
        - 2.3.3.2. Hudební pirátství 204
          - 2.3.3.2.1. Nejdůležitější druhy hudebního pirátství 204
          - 2.3.3.2.2. Pirátské kopie (pirátství v užším smyslu) 205
          - 2.3.3.2.3. Klasická pirátská kopie 205
          - 2.3.3.2.4. Pirátská kompilace 205
          - 2.3.3.2.5. Pirátské mixy (ilegální diskomix) 205
          - 2.3.3.2.6. Legální pirátské kopie 205
          - 2.3.3.2.7. Identické padělky (counterfeits) 205
          - 2.3.3.2.8. Identifikační znaky pirátských nosičů 205
        - 2.3.3.3. Audiovizuální pirátství 206
          - 2.3.3.3.1. Formy prodeje pirátských fonů a video nosičů 206
          - 2.3.3.3.2. Příčiny a podmínky páchání trestné činnosti – kriminogenní faktory 206
          - 2.3.3.3.3. Kriminogenní faktory 207
      - 2.4. Vyhodnocení zpracovaných koncepcí 207
        - 2.4.1. Koncepce boje proti kriminalitě v oblasti duševního vlastnictví 207
        - 2.4.2. Koncepce boje proti trestné činnosti v oblasti informačních technologií včetně harmonogramu opatření 209
  - 3. Prevence kriminality v oblasti duševního vlastnictví 209
    - 3.1. Vymezení prevence 209
    - 3.2. Subjekty zapojené do preventivního boje v oblasti ochrany duševního vlastnictví 210
      - 3.2.1. Útvary a služby Policie ČR z hlediska jejich působnosti a odpovědnosti 210

- 3.2.2. Služba kriminální policie a vyšetřování 210
- 3.2.3. Útvar pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ) 210
- 3.2.4. Útvar policie pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti (ÚPOK) 210
- 3.2.5. Pracoviště služeb Policie ČR 210
- 3.2.6. Základní útvary služby pořádkové policie 210
- 3.2.7. Základní útvary služby dopravní policie 210
- 3.2.8. Základní útvary cizinecké a pohraniční policie 210
- 3.2.9. Další státní subjekty 211
- 3.2.10. Ministerstvo financí ČR 211
  - 3.2.10.1. Generální ředitelství cel (odbor pátrání) 211
  - 3.2.10.2. Finanční úřady 211
- 3.2.11. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR 211
  - 3.2.11.1. Živnostenský odbor 211
  - 3.2.11.2. České obchodní inspekce 211
- 3.2.12. Ministerstvo kultury ČR 211
- 3.2.13. Ministerstvo dopravy a spojů 211
- 3.2.14. Úřad průmyslového vlastnictví 211
  - 3.2.14.1. Nestátní subjekty 211
    - 3.2.14.1.1. Patentová, známková a právní kancelář Rott, Růžička a Gutman 211
    - 3.2.14.1.2. Ochranný svaz autorský – OSA 211
    - 3.2.14.1.3. INTERGRAM 212
    - 3.2.14.1.4. IFPI ČR 212
- 4. Represivní strategie 212
  - 4.1. Trestní represe 212
  - 4.2. Operativně pátrací činnost 213
  - 4.3. Ekonomické rozpracování zločineckých aktivit 213
  - 4.4. Odčerpání zločineckého zisku 214
    - 4.4.1. Právní prostředky odčerpání výnosů ze zločinu 214
- 5. Opatření 214
- 6. Literatura 215

Česká obchodní inspekce 216

- 1. Organizační struktura ČOI 216
- 2. Pravomoci a okruh působnosti ČOI 216
  - 2.1. Kontroly vnitřního trhu v ČR 216
  - 2.2. Potírání porušování práv duševního vlastnictví a ČOI 217
- 3. Předpisy upravující jednotlivá práva duševního vlastnictví a ČOI 218
  - 3.1. Ochranné známky 218
  - 3.2. Autorské právo 219
  - 3.3. Vynálezy (patenty) 220
  - 3.4. Průmyslové vzory 221
  - 3.5. Užité vzory 222
  - 3.6. Ochrana označení původu a zeměpisného označení pro zboží 223
- 4. Činnost inspektora ČOI 224

Mimosoudní nástroje prosazování práv k průmyslovému vlastnictví 225

- 1. Úvod 225
- 2. Právní ochrana průmyslového vlastnictví 225
  - 2.1. Ochrana průmyslového vlastnictví jeho přihlašování k právní ochraně 226
- 3. Porušování práv k průmyslovému vlastnictví 227
- 4. Obrana proti porušování práv k průmyslovému vlastnictví 228
  - 4.1. Mimosoudní možnosti uplatnění práv z chráněných vynálezů, průmyslových vzorů a užitných vzorů 228
  - 4.2. Mimosoudní možnosti uplatnění práv z ochranných známek a označení původu výrobků 229
- 4.3. Nabídka k uzavření licenční smlouvy nebo smlouvy o převodu práva 229
- 4.4. Zástava průmyslového práva 230
- 5. Prosazování průmyslových práv na hranicích 230
- 6. Úloha České obchodní inspekce při prosazování práv z duševního vlastnictví 230
- 7. Mediace a arbitráž při uplatňování práv z duševního vlastnictví 231

Možnost postihu za trestné činy proti předpisům o nekalé soutěži, ochranných známkách, obchodním jménu, chráněných označeních a průmyslových a autorských právech podle § 149–152 trestního zákona, problematika přestupků dle § 32 a 33 zákona o přestupcích 234

- 1. Základní pojmy trestního a přestupkového práva 234
  - 1.1. Trestní právo 234
  - 1.2. Přestupkové právo 235

2. Základní pojmy hospodářské soutěže (nekalá soutěž), práv na označení (ochranná známka, obchodní jméno, chráněné označení původu), průmyslových práv (chráněný vynález, průmyslový vzor, užitečný vzor, topografie polovodičového výrobku) a autorského práva, p 235	3.3. Práva a povinnosti při zpracování citlivých údajů 251
2.1. Pojem nekalá soutěž 235	3.4. Povinnosti zpracovatele 251
2.2. Práva na označení 236	3.5. Povinnosti zaměstnanců a jiných osob 251
2.3. Průmyslová práva 237	3.6. Práva subjektu údajů 252
2.4. Autorské právo, práva související s právem autorským a práva k databázi 237	3.6.1. Práva korespondující s povinnostmi 252
3. Trestněprávní ochrana v oblasti porušování pravidel hospodářské soutěže (nekalá soutěž), oblasti ochrany práv na označení, oblasti ochrany průmyslových práv a oblasti ochrany autorského práva, práv s ním souvisejících a práv k databázi 238	3.6.2. Práva vznikající při porušení povinností správcem nebo zpracovatelem 252
3.1. Trestněprávní ochrana před nekalou soutěží 238	4. Sankce za porušení povinností stanovených zákonem č. 101/2000 Sb. 253
3.2. Trestněprávní ochrana v oblasti ochrany práv na označení 239	4.1. Přestupky 253
3.3. Trestněprávní ochrana průmyslových práv 240	4.1.1. Pořádková pokuta 253
3.4. Trestněprávní ochrana autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi 241	4.1.1.1. Pokuty správcům a zpracovatelům 253
4. Ochrana dle zákona o přestupcích v oblasti porušování pravidel hospodářské soutěže (nekalá soutěž), oblasti ochrany práv na označení, oblasti ochrany průmyslových práv a oblasti ochrany autorského práva, práv s ním souvisejících a práv k databázi 241	4.2. Trestný čin 253
4.1. Přestupky na úseku ochrany kultury 242	5. Úřad pro ochranu osobních údajů 253
4.2. Přestupky na úseku porušování průmyslových práv a porušování práv k obchodní firmě 242	5.1. Působnost a kompetence Úřadu pro ochranu osobních údajů 253
5. Seznam použité literatury 243	5.1.1. Kontrolní činnost Úřadu pro ochranu osobních údajů 254
6. Seznam právních předpisů 243	5.1.2. Další činnosti Úřadu pro ochranu osobních údajů 254
	6. Seznam použité literatury 254
	Porušování autorských práv a možnosti řešení některých sporů 255
Problematika zacházení s osobními daty dle zákona č. 101/2000 Sb. v platném znění 244	1. Nároky autora v případě zásahu do práva 255
1. Úvod 244	1.1. Nárok určovací 255
2. Předmět právní úpravy, základní pojmy, působnost zákona č. 101/2000 Sb. 245	1.2. Nárok zdravotní 255
2.1. Předmět právní úpravy 245	1.3. Nárok na poskytnutí informace 255
2.1.1. Ochrana osobních údajů o fyzických osobách 245	1.4. Nárok restituční (reparační) 255
2.1.2. Stanovení práv a povinností při zpracování osobních údajů 245	1.5. Nárok satisfakční 256
2.1.3. Stanovení podmínek předávání osobních údajů do jiných států 246	2. Nárok na náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení 256
2.2. Působnost zákona 246	2.1. Uplatňování nároků 256
2.2.1. Pozitivní vymezení 246	2.2. Promlčení 256
2.2.2. Negativní vymezení 246	3. Otázky soudní příslušnosti 256
2.3. Základní pojmy 246	4. Předběžná opatření 257
2.3.1. Definice údajů 246	5. Aktivní legitimace 257
2.3.2. Definice osob 247	6. Zvláštní nároky ve vztahu k celním orgánům 258
2.3.3. Definice činností 248	7. Zvláštní skutková podstata zásahu do autorského práva 258
3. Práva a povinnosti při zpracování osobních údajů 248	8. Ochrana názvu a vnější úpravy díla 258
3.1. Základní povinnosti 249	9. Soutěžní ochrana 259
3.2. Práva a povinnosti při zpracování osobních údajů za účelem nabízení obchodu nebo služeb 251	9.1. Obecně o soutěžní ochraně 259
	9.2. Jednotlivé skutkové podstaty nekalosoutěžních deliktů 259
	9.3. Nároky vyplývající z nekalé soutěže 259
	10. Veřejnoprávní ochrana 260
	11. Trestněprávní ochrana 260
	12. Přestupky 260
	13. Ochrana spotřebitele 260
	14. Ochrana z hlediska zákona č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví (tzv. protipirátský zákon) 261
	15. Možnosti řešení neoprávněného zásahu do autorského práva dohodou 261

Právní předpisy v oblasti průmyslového vlastnictví

Vymezení základních pojmů

Doc. JUDr. Jiří Ježek, CSc.

1. Právní předpisy v oblasti průmyslového vlastnictví

1.1. Zákony

- Zákon č. 14/1993 Sb., o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví
- Zákon č. 21/1993 Sb., kterým se doplňuje zákon ČNR č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČSR
- Zákon č. 116/2000 Sb., kterým se mění některé zákony na ochranu průmyslového vlastnictví
- Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích (úplné znění vyhlášeno pod č. 3/2001 Sb.)
- Zákon č. 529/1991 Sb., o ochraně topografií polovodičových výrobků (úplné znění vyhlášeno pod č. 399/2000 Sb.)
- Zákon č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech (úplné znění vyhlášeno pod č. 4/2001 Sb.)
- Zákon č. 206/2000 Sb., o ochraně biotechnologických vynálezů
- Zákon č. 174/2002 Sb., o poplatcích za udržování patentů a dodatkových ochranných osvědčení pro léčiva a pro přípravky na ochranu rostlin
- Zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích
- Zákon č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách (v platném znění)
- Zákon č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele
- Zákon č. 408/2000 Sb., o ochraně práv k odrůdám rostlin a o změně zákona č. 92/1996 Sb., o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin
- Zákon č. 60/2000 Sb., o ochraně olympijských symbolik
- Zákon č. 237/1991 Sb., o patentových zástupcích

- Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele (§ 2)
- Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů
- Zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku (§ 17)
- Zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví, ve znění zákona č. 121/2000 Sb., (protipirátský zákon)
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění (8 – 12, 17 – 20, 271, 479, 488g, 508 – 515)
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění (§ 11 – 16, 19b, § 118 odst. 1)
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění (§ 150, 151)
- Zákon č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád)
- Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v platném znění (§ 33)
- Zákon č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění zákona č. 305/1997 Sb.

1.2. Vyhlášky

- Vyhláška Federálního úřadu pro vynálezy č. 550/1990 Sb., o řízení ve věcech vynálezů, ve znění vyhlášky č. 21/2002 Sb.
- Vyhláška Úřadu průmyslového vlastnictví č. 213/1995 Sb., k provedení zákona o ochranných známkách
- Vyhláška Federálního úřadu pro vynálezy č. 350/1991 Sb., o odměňování patentových zástupců
- Vyhláška Ministerstva financí č. 279/1997 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o oceňování majetku

2. Výklad základních pojmů

2.1. Vynález

Ochrana vynálezu je upravena zákonem č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1991. Úplné znění zákona bylo vyhlášeno pod č. 3/2001 Sb. Poslední novelizací zákona došlo k legislativním úpravám, které si vyžádal přístup České republiky k Evropské patentové dohodě. České patentové právo bylo uvedeno i do souladu se závazky vyplývajícími z členství ČR ve Světové obchodní organizaci (dohoda TRIPS). Do platné zákonné úpravy je dále provedena transpozice předpisů Evropské unie (zejména nařízení EHS/92 o dodatkových ochranných osvědčeních na léčiva a nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1610/96 o dodatkových osvědčeních pro výrobky na ochranu rostlin).

Zákon stanoví tři hmotněprávní podmínky patentovatelnosti vynálezu:

- světovou novost
- vynálezeckou výši
- průmyslovou využitelnost.

Za vynálezy se ale nepokládají např. objevy, způsoby vykonávání duševní činnosti nebo pouhé uvedení informace. Také počítačový program nemůže být chráněn patentem, ledaže by software byl integrovanou součástí hardwaru, umožňující fungování počítače. Výlučka z patentovatelnosti se dále vztahuje na ty vynálezy, které jsou v rozporu s obecnými zájmy nebo obecnou morálkou. Patent by nebylo možné udělit ani na vynález, jehož podstata odporuje fyzikálním zákonům (z praxe dobře známé marné pokusy získat ochranu pro perpetuum mobile).

Řízení o udělení patentu se zahajuje *podáním přihlášky* u Úřadu průmyslového vlastnictví (dále jen „Úřad“). Přihláška vynálezu musí kromě jiného obsahovat popis vynálezu, abstrakt a patentové nároky. Úřad je také podacím úřadem, u něhož lze podat evropskou patentovou přihlášku. Úřad provádí *předběžný průzkum*, jehož účelem je vyloučení nepatentovatelných vynálezů a odstranění vad bránících zveřejnění přihlášky. K tomuto zveřejnění dochází ve Věstníku Úřadu po 18 měsících od priority přihlášky. Další fází patentového řízení je *úplný průzkum*, kdy žádost o jeho provedení musí být podána nejpozději do 36 měsíců od podání přihlášky vynálezu. Řízení může skončit buď zamítnutím přihlášky, zastavením řízení o přihlášce nebo udělením patentu.

Rozhodne-li Úřad o udělení patentu na vynález přihlášený k ochraně, zapíše tuto skutečnost do patentového rejstříku, provede o tom oznámení ve Věstníku a přihlašovatel vydad patentovou listinu. V patentové listině se kromě popisu vynálezu a patentových nároků uvádí jméno *původce* vynálezu. *Doba platnosti patentu* je 20 let od podání přihlášky vynálezu, ale účinky patentu nastávají ode dne oznámení o udělení patentu. Novotou českého patentového práva je možnost udělit dodatkové ochranné osvědčení pro léčiva a prostředky na ochranu rostlin. Patent zaniká uplynutím doby platnosti, nebo se ho majitel vzdá nebo nezaplatí ve stanovené lhůtě poplatky za udržování patentu. Úřad může také z důvodů uvedených v zákoně patent zrušit.

Majitel patentu má *výlučné právo*:

- vynález využívat

- udělit souhlas k jeho využívání (licence)
- patent převést
- zakázat využívání patentu jinými osobami.

Práva majitele patentu mohou být legálně omezena např. činnostmi pro experimentální účely nebo udělením *nucené licence* v případě, že majitel patentu nevyužívá vůbec nebo v nedostačující míře. Zákon upravuje jako další instituty *zákaz přímého a nepřímého využívání* patentovaného vynálezu. Jejich podstata spočívá v tom, že bez souhlasu oprávněné osoby nesmí být vyráběny, uváděny na trh nebo dováženy výrobky, které jsou předmětem patentu. Ve srovnání s tím majitel ztrácí svá práva, jestliže buď uvedl výrobky na trh sám nebo se tak stalo s jeho souhlasem. V tomto případě mluvíme o vyčerpání či o *konzumpci práv*.

2.2. Biotechnologický vynález

Ochrana biotechnologických vynálezů je obsažena v zákoně č. 206/2000 Sb., který nabyl účinnosti dnem 1. října 2000. Zákon stanoví speciální úpravu pro vynálezy založené na technologiích obsahujících biologický materiál. Česká právní úprava reflektuje i mezinárodní dohody v této oblasti a právo Evropské unie, zejména směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 98/44 E z 6. 7. 1998.

Tento zákon neobsahuje legální definici biotechnologického vynálezu, avšak stanoví *kritéria patentovatelnosti*. Je-li předmětem biologický materiál, který se v přírodě již vyskytl, je patentovatelný za podmínky, že byl získán nebo vyráběn technickým postupem (např. mikroorganismy, které lze kultivovat v laboratorních podmínkách). Patentovatelnost se vztahuje na rostliny a zvířata s podmínkou, že technická proveditelnost není omezena na určitou odrůdu nebo plemeno.

Výlučka z patentovatelnosti se vztahuje na vynálezy, které jsou v rozporu s ochranou veřejného zájmu nebo morálky. Z ochrany patentem jsou vyloučeny vynálezy, spočívající v zásazích do lidské zárodečné linie a *klonování lidských bytostí*. Předmětem výlučky je i lidské tělo v různých stádiích vývoje včetně komerčního využití lidských embryí. Výjimkou jsou vynálezy k terapeutickému nebo diagnostickému účelu, které jsou aplikovány na lidských embryích a jsou jim prospěšné. Takové vynálezy lze chránit patentem.

Pokud jde o řízení o udělení patentu na biotechnologický vynález, dobu platnosti patentu a výlučná práva majitele patentu, jde o právní úpravu analogickou s úpravou ochrany vynálezu, jak je definována v zákoně č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích v platném znění. Přesto jsou zakotvena v zákoně některá odchylná ustanovení týkající se přihlašování k ochraně (např. přihlašovatel má možnost omezit přístup k uloženému biologickému materiálu po dobu 20 let od data podání přihlášky každému, kromě nezávislého experta).

2.3. Užitný vzor

Ochrana užitého vzoru je upravena zákonem č. 478/1992 Sb., který nabyl účinnosti dnem 26. 10. 1992. Zákonem č. 116/2000 Sb. (část druhá) byl tento předpis s účinností ke dni 6. 4. 2000 novelizován.

Užitným vzorem může být chráněno takové technické řešení, které je:

- světově nové
- přesahuje rámec pouhé řemeslné dovednosti
- průmyslově využitelné.

Ochrana se nevztahuje na ta technická řešení, která jsou v rozporu s obecnými zájmy. Výluka zahrnuje i odrůdy rostlin, biologické reproduktivní materiály aj. Za technická řešení se nepokládají, obdobně jako v případě ochrany vynálezů, objevy, vědecké teorie, matematické metody aj.

Řízení o udělení ochrany je založeno na registračním principu a provádí je Úřad. Při podání přihlášky lze uplatňovat tzv. *odbočení*. Jeho účelem je přiznání práva přednosti, popřípadě data podání opírající se o přihlášku vynálezu, která byla dříve podána v České republice. Přihlašovatel může uplatnit prioritu pouze v případě, že podá přihlášku užitného vzoru do 2 měsíců od rozhodnutí o přihlášce vynálezu, nejpozději do 10 let od jejího podání.

Úřad podrobí přihlášku *formálnímu průzkumu*, neprovádí tudíž hluboký věcný průzkum ani rešerši na splnění požadavku novosti ani dalších podmínek pro udělení ochrany. Ty se stávají předmětem zkoumání až na základě případného návrhu na výmaz vzoru z rejstříku. Ochrana technického řešení vzniká *zápisem užitného vzoru do rejstříku* vedeném Úřadem, který vydá přihlašovatelovi *osvědčení* a zápis oznámí ve Věstníku. Uplatněním unijní priority při přihlášení užitného vzoru k ochraně do zahraničí (ve lhůtě do 15 měsíců od podání přihlášky) lze dosáhnout odložení zápisu vzoru do rejstříku a jeho zveřejnění.

Doba platnosti užitného vzoru je 4 roky ode podání přihlášky a lze ji prodloužit dvakrát o 3 roky (tj. na celkovou dobu 10 let).

2.4. Průmyslový vzor

Právní ochranu průmyslového vzoru upravuje zákon č. 207/2000 Sb., jímž byl také změněn dosavadní zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích. Platný zákon nabyl účinnosti dnem 1. 10. 2000. Současná právní úprava harmonizuje s právem Evropské unie (směrnice č. 98/71/CE o právní ochraně průmyslových vzorů), zejména pokud jde o stanovení počátku a doby ochrany.

Předmětem ochrany je plošný nebo prostorový vzhled výrobku, pokud splňuje podmínky zákona. Výrobkem se tu rozumí jak průmyslově nebo řemeslně vyrobený předmět, tak součástky k sestavení jednoho složeného výrobku. Pro udělení ochrany průmyslovým vzorem je podstatný *vzhled výrobku* (design), vyplývající ze znaků zjistitelných lidskými smysly, tj. zrakem a hmatem. Možnost poskytnutí ochrany se posuzuje rovněž z hlediska, zda umožňuje propojitelnost výrobků pocházejících z různých zdrojů. Ochrana se může vztahovat jak na grafické symboly, tak na typografické znaky. Grafika sama o sobě, bez spojení s konkrétním nosičem, však průmyslovým vzorem není.

Aby mohla být určitému předmětu poskytnuta ochrana průmyslovým vzorem, musí splňovat podmínky *novosti a individuality*. Důležitým hlediskem je, zda nebyl před podáním přihlášky nebo přede dnem vzniku práva přednosti zpřístupněn veřejnosti shodný průmyslový vzor. Toto pravidlo se

však nevztahuje zpřístupnění samotným původcem nebo jeho právním nástupcem během 12 měsíců před podáním přihlášky. Za zápisně nezpůsobily se pokládá takový vzor, který je v rozporu s veřejným pořádkem nebo dobrými mravy, nebo jemuž brání překážka tzv. staršího práva.

Řízení o udělení ochrany je zahájeno podáním přihlášky Úřadu poštou, nejlépe však na příslušném formuláři v podatelně Úřadu nebo na Internetu. Přihláška musí obsahovat stanovené náležitosti, zejména údaje o přihlašovatelovi, projev jeho vůle a vyobrazení průmyslového vzoru. Vyobrazení může mít formu fotografie nebo výkresu, ten však nesmí být výkresem výrobním nebo konstrukčním. Kromě jednoduché přihlášky lze podat i *přihlášku hromadnou*. V ní může být požadován zápis dvou nebo více průmyslových vzorů, spadajících ale do jedné třídy mezinárodního třídění. Součástí přihlášky je i doklad o zaplacení správního poplatku.

Chce-li přihlašovatel získat ochranu průmyslového vzoru *v zahraničí*, musí podat přihlášku přímo u zápisného úřadu zvoleného státu. Podá-li přihlášku český občan do 6 měsíců od podání první přihlášky, může mu být v rámci tzv. unijní priority zachováno právo přednosti. Zjistí-li Úřad po provedení věcného a formálního průzkumu, že předmět přihlášky splňuje zákonem předepsané podmínky, vydá přihlašovatelovi *osvědčení* a provede zápis do rejstříku průmyslových vzorů. Současně průmyslový vzor zveřejní a následně oznámí jeho zápis ve svém Věstníku. Zápisem do rejstříku se přihlašovatel stává vlastníkem průmyslového vzoru. Úřad může také přihlášku zamítnout, řízení zastavit nebo vyzvat přihlašovatele k odstranění zjištěných nedostatků.

Doba ochrany zapsaného průmyslového vzoru činí 5 let ode podání přihlášky. Dobu ochrany lze opakovaně obnovovat, a to až na dobu 25 let od podání přihlášky průmyslového vzoru. Žádost o obnovu doby ochrany musí vlastník podat během posledního roku příslušného pětiletého období ochrany.

2.5. Topografie polovodičových výrobků

Podmínky ochrany tohoto předmětu průmyslového vlastnictví jsou upraveny zákonem č. 529/1991 Sb., který nabyl účinnosti dnem 1. 1. 1992. Tento právní předpis byl pozměněn zákonem č. 116/2000 Sb., s účinností ke dni 10. 5. 2000. Novela zákona reagovala na nutnost dosažitelnosti ochrany občanům členských států Světové obchodní organizace na principu národního režimu a materiální publicity (dohoda TRIPS). Ustanovení zákona jsou nyní kompatibilní i s právem Evropské unie, zejména se směrnicí Rady ES č. 87/54 ze dne 16. 12. 1986.

Předmětem ochrany jsou topografie polovodičových výrobků (čipů), které jsou výsledkem *tvůrčí činnosti* a v průmyslu polovodičových výrobků *nesmí být běžné*. Pod pojmem topografie ve smyslu zákona lze rozumět sérii zakódovaných a vzájemně souvisejících zobrazení, která znázorňují trojrozměrné uspořádání vrstev polovodičového výrobku. Ochrana se právě tak vztahuje na části topografie a zobrazení pro výrobu topografie, nikoli však na technologii vytváření topografie, ani na informace uložené ve výrobku.

Řízení o přihlášce je založeno na *registračním principu*, přičemž formou ochrany je *zápis topografie do rejstříku*, kte-

rý vede Úřad. Úřad po zápisu do rejstříku a vydání osvědčení přihlašovatel, zpřístupní podklady umožňující identifikaci topografie, případně samotný čip obsahující topografii třetí osobám k nahlédnutí. Zápisem do rejstříku se z přihlašovatele stává *majitel topografie*.

Ochrana vzniká dnem prvního veřejného obchodního využití, pokud byla přihláška podána do 2 let od tohoto využití. Jestliže k využití topografie nedošlo, vzniká ochrana dnem podání přihlášky. *Doba ochrany* končí uplynutím 10 let od konce kalendářního roku, v němž vznikla. Jestliže byla topografie využívána skrytě a nebyla do té doby přihlášená u Úřadu, zaniká právo na možnost ochrany 15 let od jejího vytvoření.

Obdobně jako u ostatních chráněných práv k výsledkům technické tvůrčí činnosti, nesmí ani v tomto případě nikdo bez souhlasu majitele reprodukovat topografii pro výrobní účely, polovodičový výrobek obsahující topografii vyrábět nebo topografii obchodně využívat. *Omezení práv majitele* spočívá v tom, že účinky ochrany se nevztahují na neobchodní činnosti a na tzv. reverzní inženýrství (výzkum, vývoj apod.). K vyčerpání práv může dojít za předpokladu následného obchodního využití, byly-li polovodičové výrobky s chráněnou topografií uvedeny do oběhu majitelem či s jeho souhlasem.

2.6. Ochranná známka

Právní úprava ochranné známky je obsažena v zákoně č. 137/1995 Sb., který nabyl činnosti dnem 1. 10. 1995. Tento zákon byl novelizován v člancích VI a VII zákona č. 116/2000 Sb.¹

Úpravy vztahů k ochranné známce se týkají další právní předpisy, např. zákon č. 191/1999 Sb. o opatřeních při dovozu vývozu a zpětném vývozu zboží porušujících některá práva duševního vlastnictví, ve znění zákona č. 121/2000 Sb. (protipirátský zákon). V oblasti aplikace mezinárodního práva je důležité, že česká právní úprava respektuje závazky vyplývající pro Českou republiku z Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví, Madridské úmluvy o mezinárodním zápisu továrních a obchodních známek a Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (čl. 1–8, 15–21). V oblasti evropského práva došlo k implementaci směrnice Rady ES č. 89/104 do českého známkového práva.

Ochrannou známkou může být *označení, které lze graficky znázornit a je schopné rozlišit výrobky nebo služby* pocházející od jiných subjektů, pro něž jsou ochranné známky registrovány Úřadem. Jako ochranné známky mohou být přihlášená slovní, obrazová nebo kombinovaná označení (např. loga). Přípustné je také trojrozměrné označení tvořené tvary výrobků nebo jejich obalů či kombinace tvaru nebo obalu se slovy nebo kresbou (např. láhev s etiketou). Zákon dovoluje ochrannou známku přihlásit v černobílém nebo barevném provedení. Česká právní úprava ale nedovoluje poskytnout ochranu zvukovým či hudebním znělkám nebo vůním.

Některá označení však *nelze zapsat do rejstříku ochranných známek*. Patří sem zejména označení, které:

- nemůže být graficky znázorněno
- nemá způsoblost rozlišit výrobky nebo služby
- sestává ze značek nebo údajů sloužících v obchodě k určení druhu, jakosti, množství, účelu, hodnoty nebo ceny výrobku
- jehož užívání odporuje mezinárodním závazkům, veřejné mravnosti nebo veřejnému pořádku
- obsahující vlajky a jiné znaky státní suverenity .

Ze zápisu jsou vyloučena geografická označení (např. *Praha*), označení tvořená údaji pochvalného charakteru (např. *Prima*), nebo označení identická s označením původu výrobků (např. *Třeboňský kapr*). Ochranná známka nesmí obsahovat klamavé údaje, bez vztahu k sídlu nebo provozovně přihlašovatele. Proto Úřad zamítl přihlášku známky *Hollywood* s odůvodněním, že jde o všeobecně známé označení místní části předměstí Los Angeles v USA, světově proslulé svou filmovou produkcí a navíc se neshodující se sídlem přihlašovatele. Některá označení nejsou způsobilá k ochraně z toho důvodu, že jsou shodná s ochrannou známkou, zapsanou pro jiného majitele pro stejné nebo podobné výrobky nebo služby s dřívějším právem přednosti.

Přihlášku ochranné známky může podat přihlašovatel, jímž může být osoba fyzická i právnická, avšak pouze za ty výrobky a služby, které jsou předmětem jeho podnikání. Z hlediska počtu subjektů se rozeznávají *individuální a kolektivní* ochranné známky. Účelem kolektivní ochranné známky je zajistit známkovou ochranu sdružením podnikatelů. Pro dobu ochrany této známky platí stejný právní režim jako u známky individuální.

Podáním přihlášky vzniká přihlašovatel *právo přednosti*. Vyplyvá-li priorita z mezinárodní smlouvy (Madridská úmluva), musí přihlašovatel toto právo uplatnit již v přihlášce. Přihlašování známek k ochraně v zahraničí se provádí buď tzv. národní cestou u přihlašovacího úřadu státu, v němž se požaduje ochrana, nebo cestou mezinárodního zápisu. Zápis se žádostí o ochranu v České republice, má v našem státě stejnou platnost jako zaregistrování známky v rejstříku vedeném Úřadem.

Po podání přihlášky následuje průzkum, v němž Úřad posuzuje z věcných a právních hledisek, zda přihláška má předepsané náležitosti. Jestliže přihláška splňuje zákonné požadavky, Úřad přihlášku zveřejní ve Věstníku, jinak řízení zastaví nebo přihlášku zamítne. Každý může uplatnit ve lhůtě 3 měsíců proti zápisu *námítky*. Tohoto prostředku může využít zejména ten, kdo je držitelem shodného nebo zaměnitelného, třeba nezapsaného označení. Jestliže se prokáže, že toto označení získalo v našem státě rozlišovací schopnost pro jeho výrobky nebo služby, může tato okolnost vést k rozhodnutí Úřadu o zamítnutí registrace konkurující ochranné známky.

Pokud jde o *všeobecně známou ochrannou známku*, jde o ochrannou známku, která se vyznačuje distinkční funkcí bez ohledu na registraci. Její majitel, bez zřetele na to, že známka není zapsána v rejstříku ochranných známek s účinky pro Českou republiku, se může úspěšně domáhat v námitkovém řízení svých práv, např. argumentací o vžitosti známky jako důsledku její propagace v naší republice. Do kompetence Úřadu však již nepatří prohlásit určitou známku za proslulou; toho lze dosáhnout výrokem soudu, a to nejspíše v souvislosti se sporem vedeným při porušení práv z důvodu nekalé soutěže.

¹ V současnosti je legislativně připraven k projednání v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR vládní návrh novely zákona o ochranných známkách a prováděcí vyhlášky k němu.

Nebrání-li absolutní nebo relativní překážky zápisné způsobilosti, Úřad známku запиše do rejstříku a tím se z přihlašovatele stává *majitel ochranné známky*. Ten má právo požádat Úřad o vydání osvědčení, které má povahu veřejné listiny a lze se jím prokazovat před soudy, úřady, občany apod. *Ochranná doba* činí 10 let a může být neomezeně prodlužována. Ochranná doba může zaniknout z některého z výmazových důvodů, mezi něž patří nevyužívání známky během 5 let od zápisu, zaměnitelnost známky zjištěná v řízení o námitkách nebo ztráta rozlišovací schopnosti známky.

Majitel ochranné známky má *výlučné právo* označovat své výrobky, obaly, firemní papíry, reklamní texty aj., ochrannou známkou, případně mezinárodně uznávanou značkou ®. Má také právo požadovat informace o jiných označeních, která jsou shodná nebo zaměnitelná s jeho ochrannou známkou. Kromě toho může uplatnit záповědní právo, jímž se lze u soudu bránit proti nelegálnímu užívání nebo napodobení chráněného označení. Je oprávněn uplatnit žalobou u příslušného Krajského soudu např. aby výrobce nebo distributor zboží s padělanou ochrannou známkou odstranil toto zboží z obchodní sítě nebo aby byly zničeny nástroje a materiál, pomocí nichž došlo k deliktárnímu jednání. Může také použít další právní prostředky na ochranu před nekalou soutěží, které jsou upraveny v obchodním zákoníku (§ 53 a n.).

2.7. Označení původu a zeměpisná označení

Ochrana označení původu a zeměpisných označení je upravena zákonem č. 452/2001 Sb., ze dne 29. 11. 2001. Poslední zákonnou úpravou se uskutečnila transpozice předpisů Evropské unie, jmenovitě nařízení Rady (EHS) č. 2081/92 ve znění nařízení Rady (ES) č. 535/97. Česká republika je signatářem Lisabonské dohody o ochraně označení původu a jejich mezinárodním zápisu (vyhl. č. 67/1975 Sb., ve znění vyhl. č. 79/1988 Sb.).

Kromě obecné právní úpravy, platí speciální právní předpisy, jako např. zákon č. 39/1957, o chmelařských výrobních oblastech, jenž upravuje užívání chráněného označení *Žatecký chmel*.

Označení původu je dáno určením názvu země, oblasti, nebo místa, které se stalo obecně známým jako údaj o tom, odkud pochází určitý výrobek. Jakost nebo znaky takového výrobku musí být dány výlučně nebo podstatně zeměpisným prostředím včetně činitelů přírodních nebo lidských. O *zeměpisném označení* hovoří zákon jako o názvu území používaného k označení zboží odtud pocházejícího, které má určitou kvalitu, pověst nebo jiné vlastnosti, které lze přičíst tomuto zeměpisnému původu. Příkladem chráněných označení původu mohou být *Jablonecká bižuterie* nebo *Olomoucké tvarůžky*.

Z ochrany jsou však vyloučena ta označení, která by byla již chráněna ochrannou známkou či všeobecně známou známkou (označení pro vína jsou z tohoto pravidla vyňata). Zapsané označení původu se nesmí také používat pro zápis obecného názvu druhu výrobků. Důvodem je, aby se předešlo přeměňování chráněných označení na generická označení. V některých případech však v důsledku jejich dlouhodobého užívání a nepostačující právní ochrany k jejich zdruhovění již došlo (např. u názvu *Pražská šunka*).

Řízení o udělení ochrany provádí Úřad na základě žádosti podané sdružením výrobců nebo zpracovatelů z určité oblasti. K žádosti je nutno přiložit vyjádření příslušného živnostenského úřadu, že v dané lokalitě je umístěna provozovna vyrábějící zboží, pro jehož označení se vyžaduje ochrana. Po zápisu do rejstříku vedeném Úřadem obdrží zapsaný uživatel *osvědčení*, které má povahu veřejné listiny. Jím se může vykazovat před úřady, soudy, občany apod.

Trvání ochrany není časově omezeno. Každý, kdo splňuje podmínky zákona, tj. nejenom uživatel zapsaný v rejstříku, je oprávněn užívat zapsané označení původu, zejména je umístit na zboží, jehož se označení týká. Zapsaná označení jsou chráněna proti jakémukoliv přímému nebo nepřímému zneužití. Ochrana proti klamavým nebo lživým údajům o zeměpisném původu nebo o vlastnostech zboží poskytují také ustanovení právních norem na ochranu před nekalou soutěží, zejména § 44, odst. 1 a § 46 obchodního zákoníku.

Na zapsané označení původu a na zeměpisné označení nelze poskytnout licenci. Zákon také zakazuje poskytnutí tohoto předmětu průmyslového vlastnictví jako zástavy.

2.8. Obchodní firma

Základem úpravy českého firemního práva jsou ustanovení § 8 – 12 obchodního zákoníku. Obchodní firma nebo zkráceně *firma* je chráněna ve všech unijních zemích Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví (v čl. 1, 8 uváděna jako „obchodní jméno“). V praxi to znamená, že firma českého podnikatele je chráněna ve všech členských státech Evropské unie, aniž je zapotřebí ji v těchto státech zvláště přihlašovat.

Firmou se rozumí název, pod nímž činí podnikatel právní úkony při své podnikatelské činnosti. Ochrana firmy podnikatelů – právnických osob, jako jsou obchodní společnosti, je v České republice založena na principu registračním, opírajícím se o zápis firmy do obchodního rejstříku. U právnických osob nezapisujících se do obchodního rejstříku, je právo tvornou skutečností zřizovací listina.

U podnikatelů – fyzických osob zapisujících se do obchodního rejstříku vzniká právo k firmě na základě této registrace. Jestliže se tato osoba do obchodního rejstříku nezapisuje, nevztahují se na ni ustanovení firemního práva. Takový podnikatel podniká obvykle pod svým jménem a může se domáhat ochrany na základě priority od zahájení faktického užívání názvu, pod nímž provádí svou podnikatelskou činnost.

Firemní právo vychází z několika zásad, které je třeba pod sankcí napadnutelnosti prostředky soukromoprávní, případně trestní ochrany dodržovat. Mezi tyto zásady patří:

- pravdivost firmy
- přiměřenost firmy
- nezaměnitelnost firmy
- rozlišitelnost firmy.

Pravdivost firmy znamená, že musí obsahovat údaje, které zákon předepisuje pro firmu určitého typu podnikatele (např. pro komanditní společnost název, právní formu, sídlo). Pravdivý musí být jak kmen firmy, tak firemní dodatky (v daném případě „komanditní společnost“ nebo „kom. spol.“ nebo „k.s.“). V případě užití staré firmy právním nástupcem podnikatele lze použít tento název s připojením nástupnického

dodatku. Jde-li o zdědění podniku, je nutný výslovný souhlas zůstavitele nebo dědiců podnikatele.

Firma *nesmí být zaměnitelná* s firmou jiného podnikatele. Má-li podnikatel stejné jméno a příjmení, je povinen připojit dodatek odlišující osobu nebo druh podnikání. Požadavek *priměřenosti* m.j. vylučuje do firmy včlenit označení, které by mohlo působit klamavě, pokud jde o zeměpisný původ podnikatele nebo jeho zaměření na určité trhy.

Firma musí být dostatečně *rozlišitelná*, což vyplývá jak ze zmíněné mezinárodní ochrany, tak z vnitrostátních předpisů na ochranu před nekalou soutěží. Ochranu proto nelze poskytovat firmě, která by obsahovala druhové označení, typické pro všechny podniky nebo provozovny v určitém oboru nebo odvětví podnikání (např. označení *Shop, Restaurace* apod.).

Výlučným právem osoby, která je oprávněna s firmou nahládat, je právo zapovědět neoprávněné užívání firmy a právo k užití firmy pro účely svého podnikání. Dispoziční právo je však omezeno pravidlem, že převod podniku bez současného převodu firmy je nepřípustný. Další omezení se vztahují na užívání firmy v případech zániku společenstevního nebo členského vztahu k právnické osobě a na přechod práv v případě smrti fyzické osoby nebo zániku společníka, jde-li o osobu právnickou.

Vlastník firmy má právo poskytovat souhlas k užití firmy formou licence. V této souvislosti lze připomenout smluvní typ franchizingové smlouvy, která není výslovně upravena v obchodním zákoníku a proto kombinuje znaky smluv, které jsou jí účelem nejbližší. Nabyvatel získává v rámci tzv. formátu oprávnění k užívání nejen firmy vlastníka, ale i práva k užívání jeho ochranné známky, loga či know-how (příkladem jsou firemní označení *Hilton, MacDonald*).

Vlastník firmy, který je dotčen ve svých právech, se může domáhat žalobou u soudu, aby se porušitel zdržel protiprávního jednání a aby odstranil závadný stav. Kromě toho může uplatnit nároky na náhradu škody a na poskytnutí přiměřeného zadostiučinění. Obdobně jako u žalobních nároků z důvodu nekalé soutěže může navíc požadovat uveřejnění soudního rozsudku.

2.9. Olympijská symbolika

Olympijské symboly jsou chráněny podle zákona č. 60/2000 Sb., který nabyt účinnosti dnem 1. 5. 2000. Tímto zákonem jsou stanoveny práva a povinnosti, které souvisejí s užíváním těchto symbolů a zajištěna ochrana před jejich zneužitím.

Na mezinárodně uznávané symboly letních i zimních olympijských her se zároveň vztahuje ochrana podle zákona č. 137/1995 Sb. o ochranných známkách, v platném znění. Symboly Českého olympijského výboru, emblém a vlajka, jsou zapsány jako ochranné známky do příslušného rejstříku vedeného Úřadem. Členské státy Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví, včetně České republiky, jsou zavázány k ochraně olympijských symbolů podle článku 6ter.

Předmětem ochrany jsou taxativně vyjmenované olympijské symboly. Mezi ně patří známý symbol se stávající z *pěti propojených kruhů*, znázorňujících pět světadílů. Chráněna je také *olympijská vlajka, olympijský oheň, olympijská hymna* a další symboly, jako jsou výrazy *olympijský, olympiáda*. Užití pro osobní, reklamní nebo jiné účely oprávněnou osobou

je podmíněno předchozím písemným zmocněním Českého olympijského výboru. Zákaz užívání bez tohoto zmocnění se vztahuje také na označení, která jsou tvořena s použitím olympijských symbolů nebo jejich částí.

Dojde-li ke sporu z důvodu porušení tohoto zákona, je k rozhodnutí místně příslušný krajský soud. Žalobce, jímž je Český olympijský výbor nebo oprávněná osoba, může uplatňovat nároky na zdržení se protiprávního jednání, odstranění závadného stavu, případně i požadovat náhradu škody.

2.10. Odrůdy rostlin

Ochrana práv k odrůdám rostlin je upravena zákonem č. 408/2000 Sb., jímž byl změněn zákon č. 92/1996 Sb., o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin. Platný zákon, který nabyt účinnosti dnem 1. 2. 2001, zrušil dosavadní zákon č. 132/1989 Sb., o ochraně práv k novým odrůdám rostlin a plemenům zvířat. Oproti dřívější právní úpravě není do zákona převzata dosavadní ochrana plemen hospodářských zvířat, protože jejich ochrana je dostatečně řešena institutem plemenných knih.

Současná česká právní úprava zohledňuje závazky České republiky, vyplývající z Mezinárodní úmluvy na ochranu nových rostlin v revidovaném znění z r. 1972 a 1978. Dochází také k implementaci komunitárního práva do národního systému ochrana těchto práv, zejména nařízení Rady (ES) č. 2100/94 o odrůdových právech společenství. Toto nařízení umožňuje získat na základě jedné žádosti ochranu práv ve všech členských státech Evropské unie.

Předmětem ochrany jsou odrůdy všech rodů a druhů rostlin, včetně jejich hybridů. Má-li být odrůdě přiznána veřejnoprávní ochrana, musí splňovat čtyři základní podmínky:

- novost odrůdy
- odlišnost odrůdy
- uniformita odrůdy
- stálost odrůdy.

O udělení ochrany rozhoduje Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský. Tento ústav po podání žádosti přezkoumá, zda odrůda může být předmětem ochranných práv a zda se nevyskytují překážky bránící dalšímu řízení pro udělení ochranných práv. Je-li výsledek řízení pozitivní, Ústav provede ve Věstníku Ministerstva zemědělství oznámení o podané žádosti a kdokoliv může podat námitky. Jestliže žádost vyhoví zákonným podmínkám, Ústav udělí šlechtiteli ochranná práva k odrůdě a schválí návrh názvu odrůdy vydáním *šlechtitelského osvědčení*. Podáním žádosti vzniká šlechtiteli priorita. *Doba ochrany* počíná udělením šlechtitelského osvědčení a trvá dokonce 25. roku následujícího po roce, ve kterém byla práva udělena. U některých odrůd (dřeviny, chmel, réva vinná, brambory) trvají ochranná práva 30 let. Údaje o vzniku, zániku a zrušení ochranných práv se zapisují do rejstříku chráněných odrůd vedeného Ústavem.

Osobou, která má výlučné právo k využívání chráněné odrůdy, je *držitel šlechtitelských práv*. Ten má právo na výrobu nebo množení, prodej a nabízení k prodeji, skladování, vývoz a dovoz tohoto materiálu. Souhlas k využívání chráněné odrůdy se poskytuje písemnou licenční smlouvou, která musí obsahovat ujednání o ceně licence. Držitel může také své práva převést na jinou osobu. Jsou-li tato práva ve vlastnictví

více osob, není zapotřebí k převodu podílu na těchto právech na kteréhokoliv ze spoludržitelů souhlasu ostatních.

Specifikem ochrany práv k tomuto nehmotnému statku jsou tzv. *farmářské výjimky*. Jejich podstatou je, že farmář může legálně využívat na vlastní farmě vyrobeného osiva a sadby chráněné odrůdy pro potřeby dalšího výsevu. Avšak i v takovém případě je povinen platit držiteli šlechtitelských práv přiměřenou náhradu. Zákon poskytuje tuto výjimku farmářům hospodařícím na vlastní nebo pronajaté půdě ne větší než je výměra nutná pro výrobu 92 tun obilovin. Další omezení se vztahuje na hlavní odrůdy zemědělských rostlin (obilniny, krmné rostliny, olejniny, brambory).

3. Literatura

- Jakl, L., Boháček, M., Právo duševního vlastnictví, Oeconomia, Praha, 2003
- Ježek, J., Patentový zákon. Zákon o užitných vzorech, Komentář, C.H.Beck, Praha, 1998
- Ježek, J., Práva průmyslového vlastnictví v obchodních vztazích, in Eliáš a kol., C.H.Beck, Učebnice obchodního práva, 2002
- Pítra, V. a kol., Zákon o ochranných známkách, Komentář, C.H.Beck, 1996

Veřejnoprávní ochrana duševního vlastnictví, vztah mezi pojmy „průmyslové“ a „duševní“ vlastnictví

Jindřich Špaček

Současná civilizace, nacházející se na prahu třetího tisíciletí se vyznačuje obrovskou dynamikou vědeckotechnického rozvoje. Jestliže pro devatenácté a první polovinu dvacátého století byl charakteristický rozvoj průmyslové výroby v klasickém pojetí oceli a železa, ve druhé polovině dvacátého století došlo k nastartování prudkého rozvoje elektroniky, výpočetní a telekomunikační techniky a následně informačních technologií. Tento trend, pokračuje i nyní a má za následek, mimo jiné i to, že roste význam duševního vlastnictví, tedy nehmotných výsledků tvůrčí lidské činnosti.

1. Duševní vlastnictví

Dříve než se pokusíme definovat pojem duševního vlastnictví je vhodné se zmínit o obecnějším pojmu, kterým je *vlastnictví*. Vlastnictvím právní věda zpravidla označuje určitý vztah osoby, respektive jiného subjektu práva k věci, právu nebo jiné hodnotě. Vlastnictvím se ovšem také často míní objekt tohoto vztahu (ve smyslu „majetek“).¹ Pojem majetek je použit i ve spojení s pojmem *duševní vlastnictví*. Vlastnické právo je *právem absolutním*, které jako takové působí vůči neurčitěmu počtu subjektů povinností, respektive vůči všem. Povinností odpovídající absolutnímu právu je zdržet se rušení práva. Pro vlastnictví je tedy charakteristické, že užívat je a jím disponovat může výhradně vlastník, který jako jediný může dát souhlas, aby jeho vlastnictví užívala nebo jeho vlastnictvím disponovala jiná osoba. Pro úplnost je třeba dodat, že v určitých případech může být výkon vlastnického práva ze zákona omezen, případně může být omezen rozhodnutím státního orgánu, které se však musí opírat o zákonné ustanovení. V obecné rovině rozlišujeme, podle předmětu, tři dru-

hy vlastnictví: vlastnictví k věcem movitým, vlastnictví k věcem nemovitým a *duševní vlastnictví*. Předmětem duševního vlastnictví nejsou věci, nýbrž *nehmotné statky*.

Duševní vlastnictví představuje souhrn práv k *autorským dílům* jako individuálně ztvárněným výsledkům tvůrčí činnosti a k *nehmotným statkům příbuzným* (ke zvukovým (fonografickým) záznamům, k televizním a rozhlasovým pořadům a k výkonům umělců)²

Výčet jednotlivých druhů duševního vlastnictví (odpovídající době svého vzniku) obsahuje *Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví (Úmluva)* z roku 1967.

Světová organizace duševního vlastnictví – World Intellectual Property Organization (dále ve zkratce WIPO) je mezinárodní mezivládní organizace patřící do systému OSN, která vznikla s cílem podpořit co nejširší ochranu výsledků duševní činnosti, včetně i těch nehmotných statků, které obvykle nejsou řazeny mezi předměty průmyslového vlastnictví ani mezi předměty autorských práv.

WIPO již na počátku své činnosti vymezila v širších souvislostech pojem „duševního vlastnictví“ a lze jí přičíst významný podíl na rozvoji teorie duševního vlastnictví, včetně ovlivnění autorských zákonů a právních norem z oblasti průmyslového vlastnictví v mnoha zemích světa. Úmluva o zřízení WIPO je mezinárodní úmlouvou všeobecné povahy týkající se celého rozsahu duševního vlastnictví, respektující samostatnost Bernské unie a Pařížské unie, které jako takové obsahují vlastní zásady ochrany duševního vlastnictví.

Podle této *Úmluvy, duševní vlastnictví* zahrnuje práva k literárním, uměleckým a vědeckým dílům, výkonům výkonných umělců, zvukovým záznamům, vysílání, vynálezům, vědeckým objevům, průmyslovým vzorům a ochranným známám, obchodním jménům a názvům.

Dále zahrnuje ochranu proti nekalé soutěži a jakákoliv ji-

¹ *Týč Vladimír*, Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě, Linde Praha a.s. 1997

² *Madar Z. a kol.*: Slovník českého práva, Linde Praha a.s. 2. vydání, 1999

ná práva, která jsou výsledkem duševní činnosti na poli průmyslovém, vědeckém, literárním a uměleckém.

S ohledem na výsledky vědy a techniky a obecného poznání dosažené v období do konce dvacátého století došlo k novému vymezení, tohoto pojmu. Pojem „duševní vlastnictví“ WIPO nově vymezuje jako práva k autorským dílům a nehmotným statkům souvisejícím, k vynálezům, průmyslovým vzorům, ochranným známkám, obchodním jménům a obchodním firmám, k objevům vědecké povahy, k právům na ochranu proti nekalé soutěži, ke všem právům majícím vztah k duševní činnosti v oblasti průmyslové, vědecké, literární a umělecké, tj. i práva k užitným vzorům, know-how, obchodnímu tajemství, topografiím polovodičových výrobků, zlepšovacích návrhům, odrůdám rostlin, označením původu a zeměpisným označením, obsahu databází, typografickým znakům aj.³ Porovnáním výčtu z roku 1967 s výčtem z roku 2002 lze konstatovat, že pojem duševní vlastnictví se skutečně rozšířil, a to především s rozvojem informatiky, zejména o pojmy jako jsou topografie polovodičových výrobků, obsahu databází a o typografické znaky, ale i o odrůdy rostlin. Ve výčtu jsou tedy zahrnuty nehmotné statky z oblasti „duševní činnosti“, které jednoznačně spadají do průmyslového vlastnictví nebo do duševního vlastnictví v užším smyslu, ale i ty jejichž zařazení do jedné nebo druhé skupiny je sporné. Jedná se o třetí skupinu označovanou jako „nechráněné“ nehmotné statky. Pojem „nechráněné“ nehmotné statky doznává významového posunu s novější definicí WIPO pro duševní vlastnictví, kterým se rozumí „jakékoliv vlastnictví o němž panuje všeobecná shoda, že je svou povahou duševní a že je hodno ochrany“. Tento širě pojatý význam pojmu *duševní vlastnictví* se používá i v textu právních předpisů České republiky (viz § 558 a 559 obchodního zákoníku).

Duševní vlastnictví lze pojímat jako právní a ekonomickou abstrakci, která je tvořena souhrnem různých objektivně (tj. smysly vnímatelně) vyjádřených ideálních (tj. nehmotných) předmětů, které nejsou ani věcmi v právním smyslu, ani právy, nýbrž jako nehmotné majetkové hodnoty jsou způsobilé být samostatnými předměty právních a ekonomických vztahů.⁴ Předměty duševního vlastnictví mohou být výsledkem tvůrčí (duševní činnosti) nebo výsledkem činnosti netvůrčí. Nositeli tvůrčí duševní činnosti mohou být fyzické osoby nositeli netvůrčí činnosti mohou být jak osoby fyzické, tak i právnické. V obou případech lze mluvit o „duševním“ vlastnictví, které je třeba chápat jako opak majetku hmotného.

Z této definice vyplývá, že i subjektivní práva k těmto ideálním předmětům náležejí originálně těm osobám, díky jejichž činnosti tyto předměty vznikly (autorům, původcům, výrobcům *etc.*), kteří také s nimi mohou v souladu se zákonem nakládat.

Z hlediska ekonomického, které zde bývalo dříve často opomíjeno, můžeme říci, že tyto ideální objekty duševního vlastnictví, respektive práva k nim, jsou penězi ocenitelným zbožím, majícím svou směnnou a užitnou hodnotu na trhu. Předměty duševního vlastnictví však mohou být způsobilými předměty právních (i ekonomických) vztahů jedině tehdy, jsou-li vyjádřeny v *hmotné podobě* (zhmotněny).⁵

³ Boháček M., Jakl L.: Právo duševního vlastnictví VŠE Praha 2002, str.10

⁴ Telec I.: Tvůrčí práva duševního vlastnictví (MU Brno, Doplněk Brno, 1994, str 20)

⁵ Telec I.: Tvůrčí práva duševního vlastnictví (MU Brno, 1994, str 20)

Ke splnění této podmínky, dle našeho práva, postačuje pouhá *efemérní materializace*, tj. aby ideální předmět byl vnímatelný smysly. Všechny jevy mimosmyslového vnímání nelze řadit mezi ideální předměty duševního vlastnictví. Pro názornost je vhodné uvést, že vnímání zvuku i obrazu lidskými smysly se děje prostřednictvím hmotných vln, které, při živém nezaznamenávaném projevu (například přednesu básně) existují pouze v pomíjivé podobě.

2. Pojem práva duševního vlastnictví

Vedle pojmu duševní vlastnictví, respektive subjektivních práv k němu tak jak existují v našem pojetí práva je třeba reflektovat i pojetí práva duševního majetku (*intellectual property law* z anglo-americké právní terminologie).

V objektivním smyslu můžeme právo duševního majetku (a potažmo i právo „vlastnictví“ průmyslového zběžně charakterizovat jako souhrn právních norem upravujících vztahy, které vznikají při duševní tvůrčí činnosti – tvorbě a při netvůrčí obchodní činnosti, resp. hospodářsko technické, provozní, obchodní atp.⁶ Jak již bylo dříve uvedeno, výsledky těchto tvůrčích i netvůrčích činností nemají hmotnou povahu a lze je možno charakterizovat pojmem „ideální majetkové hodnoty“, které však musí být vyjádřeny v materializované podobě. Právo duševního vlastnictví je nestejnorodým (heterogenním) seskupením právních norem, které nešlo souhrnný výraz v jednotné kodifikaci.

Právo duševního vlastnictví upravuje i společenské vztahy vznikající při uplatňování (využívání) výsledků duševní činnosti ve společnosti. Společenské vztahy upravené právem duševního vlastnictví jsou jednak vztahy majetkovými, jednak vztahy osobními (viz § 1 odst.2. občanského zákoníku). Z pojetí občanského práva vyplývá, že vztahy upravené právem duševního vlastnictví lze označit jako vztahy *občanskoprávní*. Legislativním základem občanskoprávních vztahů je zákon č.40/1964 Sb. (občanský zákoník) v pozdějším znění z roku 1991 je současně základem všech soukromoprávních vztahů, počítaje v to vztahy obchodně závazkové, týkající se vztahů k duševnímu vlastnictví. Úprava některých zvláštních občanskoprávních vztahů není obsahem občanského zákoníku a řeší ji zvláštní zákony. Obecně pak platí, že neobsahují-li tyto zvláštní zákony speciální úpravu, podřídně se použije občanský zákoník. Majetkové vztahy v právu duševního vlastnictví jsou upraveny zvláštním zákonem č. 513/1991 Sb. v pozdějším znění – obchodním zákoníkem. Vztahy vyplývající z tvůrčí duševní činnosti jsou upraveny zákonem č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) a například zákonem č. 527/1990 Sb. zákon o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích v pozdější znění nebo zákonem č.478/ 1992 Sb. o užitných vzorech v pozdějším znění.

Ochrana duševního vlastnictví a průmyslového vlastnictví je založena na tom, že jednotlivým subjektům (primárně au-

⁶ Slovákova Z.: Průmyslové vlastnictví, studijní texty, NAKLADATELSTVÍ ORAC, s.r.o., Praha 2003, str. 10

torům, původcům) vznikají k předmětům duševního a průmyslového vlastnictví *absolutní práva (výlučná)*. Jak již bylo výše uvedeno, tato práva jedince působí vůči všem ostatním. To znamená, že ostatní nesmějí do práv jedince (autora, původce) zasahovat.

Velký význam v oblasti právních vztahů, které vznikají z tvůrčí duševní činnosti má rozlišování účastníků těchto vztahů na subjekty *původní* a na subjekty *odvozené*. Původní stranou, respektive původním subjektem, jak již bylo uvedeno výše, může být pouze osoba *fyzická*, neboť jen ta může tvůrčí činnost skutečně realizovat. Odvozeným subjektem (účastníkem), v následných majetkových vztazích, týkajících se například užití uměleckého výkonu, mohou být na obou stranách již právnické osoby. V tomto případě se jedná o strany, které pouze *odvozují svá majetková práva* od práv původního tvůrce – osoby fyzické (autor, výkonný umělec – viz autorský zákon, původce – viz práva k průmyslovému vlastnictví např. vynálezu). Odvozené subjekty (derivátní) se souhrnně označují jako *nabyvatelé* rozuměno práv nebo ideálních majetkových hodnot. V závazkových vztazích práva duševního vlastnictví se může použít k označení jejich účastníků i jiných termínů odpovídajících povaze závazku (např. smlouva nakladatelská – autor versus nakladatelství). V průmyslověprávních vztazích rozlišujeme původce např. *původce* vynálezu od *přihlašovatele* vynálezu (ve fázi řízení o udělení patentu) a *původce* od *majitele* patentu (ve fázi po udělení patentu). Přihlašovatelem i majitelem patentu může být jak původce sám, tak i jiný subjekt (např. osoba právnická), původcem však může být, jak již bylo řečeno, pouze vlastní tvůrce, tj. osoba fyzická. V obchodně závazkových vztazích se strany označují (např. u licenční smlouvy definované obchodním zákoníkem) jako *poskytovatel* a *nabyvatel*.

3. Průmyslové vlastnictví

Průmyslové vlastnictví, jak vyplývá z výše uvedeného rozdělení, je vzhledem k pojmu duševní vlastnictví pojmem *užším*, který zahrnuje pouze část duševního vlastnictví, přičemž tato část, se vyznačuje specifickými rysy, které vyplývají zejména z požadavku průmyslové (obecněji vzato hospodářské) využitelnosti a většinou z existence formálních zápisných principů. *Průmyslové vlastnictví vzniká, až na výjimky* (např. obchodní firma, dříve obchodní jméno) *až na základě rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví o udělení ochrany* (patentu na vynález, zápis užitého vzoru, zápis ochranné známky atd.) na rozdíl od autorských práv, která ve většině zemí vznikají již v okamžiku vytvoření díla a to bez dalších formálních podmínek.

Průmyslové vlastnictví představuje souhrn absolutních práv k nehmotným statkům, které však jsou respektive musí být *průmyslově využitelné* (v opakované výrobě).

Pojem *průmyslově využitelné* je však žádoucí chápat širěji a to ve smyslu *hospodářsky využitelné*.

Předmětem průmyslového vlastnictví podle našeho práva jsou *vynálezy, užité vzory, průmyslové vzory, topografie polovodičových výrobků, zlepšovací návrhy, nové způsoby prevence, diagnostiky a léčení lidí zvířat a rostlin, nové odrůdy rostlin a plemena zvířat*. Dále sem patří *ochranná označení* jako

jsou ochranné známky, označení původu výrobků, údaje o původu zboží a obchodní jména (obchodní firmy).

Na tomto místě je však třeba zdůraznit, že předmětem průmyslového vlastnictví jsou jakékoliv objektivně vyjádřené ideální předměty a na jejich způsobilost být předmětem občanskoprávních vztahů jako tzv. jiné majetkové hodnoty (§ 118 odst. 1 občanského zákoníku) nemá vliv skutečnost, zda jsou chráněny zvláštními zákony.⁷

Jak již bylo uvedeno, předměty průmyslového vlastnictví představují specifickou část předmětů duševního vlastnictví a lze je třídit podle různých kritérií. Jelikož pro duševní vlastnictví bylo výše použito třídění dle kritéria, zda bylo výsledkem tvůrčí či netvůrčí činnosti, bude toto kritérium použito pro duševní vlastnictví i pro průmyslové vlastnictví.

4. Klasifikace práva duševního vlastnictví

Nyní podrobněji k rozdělení duševního vlastnictví **dle charakteru jeho vzniku**. Za duševní vlastnictví (nehmotný statek), který je výsledkem **tvůrčí činnosti** fyzické osoby nebo osob lze považovat:

A) *Autorské právo* a rovněž *právo uměleckých výkonů*. Autorské právo rovněž zahrnuje počítačové programy a struktury databází (nikoliv však samotná data). Pro autorská díla, dle autorského práva, je charakteristické, že představují, vyjadřují či ztvárňují myšlenku.

B) *tvůrčí právo průmyslového vlastnictví*. Tato kategorie tvůrčích nehmotných statků je charakterizována zejména novostí myšlenky z níž vychází vlastní řešení. Tvůrčí právo průmyslového vlastnictví lze dále dělit do následujících kategorií a to na:

B1) *patentová právo (ochrana vynálezů patenty)*

B2) *vzorové právo*, do kterého zahrnujeme *právo užiténých vzorů* a *právo průmyslových vzorů*

B3) *právo topografií polovodičových výrobků*

B4) *šlechtitelské právo*

B5) *právo zdravotnických metod (v humánní i veterinární medicíně)* a *právo rostlinolékařských metod*

B6) *zlepšovatelské právo*

B7) *jiná tvůrčí práva, která nepožívají zákonné ochrany*

Nyní k některým vybraným kategoriím **práva průmyslového vlastnictví** podrobněji:

Ad B1) Patentové právo (*patent na vynález*). Práva a povinnosti vznikající z vytvoření a uplatnění vynálezu (i zlepšovacího návrhu) v České republice (ČR) upravuje zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“). Na vynálezy, které splňují podmínky stanovené tímto zákonem, uděluje Úřad průmyslového vlastnictví (dále jen „Úřad“) patenty a to na základě podání přihlášky u Úřadu. Právo na patent má původce vynálezu nebo jeho právní nástupce. Původcem vynálezu je ten, kdo jej vytvořil vlastní tvůrčí prací. Spolupůvodci mají právo na patent v rozsahu, v jakém se podíleli na vytvoření vynálezu. Rozsah ochrany vyplývající z patentu nebo z přihlášky vynálezu je vymezen zněním *patentových nároků*. K výkladu patentových nároků se použije i popis a výkresy.

⁷ *Telec I.*: Tvůrčí práva duševního vlastnictví (MU Brno, 1994, str 27)

Definici co je to vynález, zákon neobsahuje. Zákon stanovuje (v §3 odst. 1) podmínky, které musí vynález (předkládaný výsledek technické tvůrčí činnosti splňovat), aby na něj mohl být udělen patent. Jedná se o tři podmínky, které musí být splněny současně, a to: vynález musí být nový, vynález musí být výsledkem vynálezecké činnosti a vynález musí být průmyslově využitelný. Současně zákon (v §3 odst. 2) uvádí příklady výtvorů, které nelze za vynález považovat. Jedná se zejména o objevy, vědecké teorie a matematické metody, dále o estetické výtvořky, o plány, pravidla a způsoby vykonávání duševní činnosti, hraní her nebo vykonávání obchodní činnosti, jakož i programy počítačů a rovněž podávání informací. Jak již bylo naznačeno, výčet není úplný a Úřad posuzuje, zda předložené řešení lze za vynález považovat či nikoliv. V této souvislosti je třeba zmínit, že patentování uvedených předmětů a činností je vyloučeno za předpokladu, že se přihláška vynálezu nebo patent týkají pouze těchto předmětů nebo činností. Pokud by uvedený předmět byl součástí celkového, jinak patentovatelného řešení mohla by se ochrana vztahovat i na něj. Jedná se však o složitou problematiku, kterou je třeba řešit případ od případu. I v tomto směru však dochází k jistému vývoji, který určitě v budoucnu nalezneme místo i v platných právních předpisech.

Podrobněji ke třem zmíněným podmínkám patentovatelnosti. Za *nový* je vynález považován tehdy, *není-li součástí stavu techniky*. Za stav techniky je považováno vše k čemu byl přede dnem, od něhož přísluší přihlašovatel právo přednosti, umožněn přístup veřejnosti písemně, ústně, využíváním nebo jiným způsobem. Jedná se tedy o požadavek *světové novosti* v okamžiku přihlášení vynálezu k patentování na Úřad. Zvláštní důraz je třeba, v případě průmyslových práv, položit na časový faktor. Přihlašovatel musí být první, musí být tím, kdo vynález přihlásil nejdříve. Tímto mu vznikne tzv. *právo přednosti*. Tato zásada platí v celé oblasti průmyslových práv, tedy i u užitných vzorů, průmyslových vzorů, ochranných známek atd. Podrobnosti vztahující se k otázce co ještě je třeba považovat za stav techniky upravuje (§ 5 odst. 3 zákona). Jedná se o přihlášky podané v České republice (dále jen „ČR“) s dřívějším právem přednosti, o mezinárodní přihlášky s dřívějším právem přednosti dle mezinárodní smlouvy atd.). S jistým zjednodušením je možno říci, že i když žádám o patent na vynález v ČR, musí mít světovou novost. To rovněž znamená, že (až na výjimky uvedené v § 5 odstavce 5 zákona), že vynález nesmí být, před přihlášením na Úřadu, zveřejněn. Nezdědka se stává, že původce respektive přihlašovatel, si propagací a prodejem první série výrobků chce ověřit, zda o ně bude zájem a teprve následně tento výrobek jako vynález přihlašuje k patentování. Tímto krokem si sám uzavře cestu k udělení patentu, respektive vytvoří podmínky pro jeho zrušení v budoucnu, pokud by byl přesto udělen.

Dalším kritériem patentovatelnosti vynálezu je *vynálezecká činnost*. Zákon praví (v § 6 odst 1), že vynález je výsledkem vynálezecké činnosti, jestliže pro odborníka nevyplývá zřejmým způsobem ze stavu techniky. Těto podmínce, která není zdaleka tak exaktní jako podmínka novosti, je možno rozumět tak, že při rutinní odborné, například konstruktérské práci by uvedené řešení nevzniklo. Na rozdíl od podmínky novosti, není pro hodnocení vynálezecké činnosti rozhodný obsah přihlášek vynálezů, které nebyly před datem podání jeho přihlášky zveřejněny.

Třetí podmínkou patentovatelnosti vynálezu je jeho *průmyslová využitelnost*. Vynález se považuje za průmyslově využitelný, může-li jeho předmět být vyráběn nebo jinak využíván v průmyslu, zemědělství nebo v jiných oblastech hospodářství (viz § 7 zákona). Tato podmínka představuje podmínku upotřebitelnosti a možné užitečnosti předmětu vynálezu.

Splnění uvedených podmínek patentovatelnosti, v průběhu řízení o přihlášce vynálezu, Úřad zkoumá. V praxi to znamená, že přihláška je podrobena tzv. *úplnému průzkumu*. Stručně řečeno, pokud vynález uvedená kritéria, na základě úplného průzkumu, splňuje, přihláška se zveřejní a pokud nedojde k připomínkám a jsou-li zaplacený poplatky (dle zákona o správních poplatcích), jsou splněny podmínky pro udělení patentu a Úřad patent udělí. Maximální doba platnosti patentu je 20 let od data podání přihlášky. Za udržování platnosti patentu je třeba platit roční udržovací poplatky (dle zákona o správních poplatcích).

Za zmínku stojí, že zákon stanoví (v § 4) i vyluky z patentovatelnosti. Patenty se neudělují na vynálezy, jejichž využití by se přičilo veřejnému pořádku nebo dobrým mravům což však nelze vyvodit jenom z toho, že využití vynálezu je zakázáno právním předpisem. Pokud se jedná o tuto kategorii vynálezů není na ně udělen patent i když splňují výše uvedené tři podmínky patentovatelnosti. Další vyluka spočívá v tom, že patenty se neudělují na odrůdy rostlin a plemena zvířat nebo v zásadě biologické způsoby pěstování rostlin či chovu zvířat; toto ustanovení neplatí pro mikrobiologické způsoby a výrobky těmito způsoby získané.

Ad B2) *Vzorové právo (právo užitných vzorů a právo průmyslových vzorů)*

Právo k ochraně užitným vzorem (*užitný vzor*), upravuje zákon č.478/1992 Sb., o užitných vzorech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZUV“). O ochranu užitným vzorem žádá přihlašovatel podáním přihlášky u Úřadu. Právo na ochranu užitným vzorem má původce nebo jeho právní nástupce. Původcem užitného vzoru je ten, kdo jej vytvořil vlastní tvůrčí prací. Rozsah ochrany vyplývající z užitného vzoru je vymezen zněním *nároků na ochranu*.

Definici užitného vzoru zákon neobsahuje. Vymezení možného předmětu ochrany užitným vzorem upravuje § 1 ZUV takto: „*Technická řešení, která jsou nová, přesahují rámec pouhé odborné dovednosti a jsou průmyslově využitelná, se chrání užitnými vzory*“. V podstatě se, stejně jako u vynálezu, jedná o tři podmínky, které musí předmět průmyslového vzoru splňovat i když v tomto případě jsou podmínky poněkud „měkčí“. Současně ZUV (v §2) uvádí příklady výtvorů, které nelze za užitný vzor považovat. Jedná se zejména o objevy, vědecké teorie a matematické metody, o pouhé vnější úpravy výrobků, o plány, pravidla a způsoby vykonávání duševní činnosti, o programy počítačů a rovněž podávání informací. Jak již bylo naznačeno, výčet není úplný a Úřad posuzuje, zda předložené technické řešení lze užitným vzorem chránit či nikoliv. Užitnými vzory nelze chránit (podobně jako v případě patentů na vynález) technická řešení, která jsou v rozporu s obecnými zájmy, zejména se zásadami lidskosti a veřejné morálky a dále odrůdy rostlin a plemena zvířat, jakož i biologické reproduktivní materiály. Na rozdíl od patentu na vynález, užitným vzorem *nelze chránit způsoby výroby nebo pracovní činnosti*.

Podmínkou *novosti* i v tomto případě je, že technické řešení není součástí stavu techniky. Za stav techniky se v případě užitého vzoru nepovažuje takové zveřejnění

výsledků práce přihlašovatele nebo jeho právního předchůdce, ke kterému došlo v posledních šesti měsících před podáním přihlášky užitého vzoru. Tato podmínka není tak striktní jako v případě vynálezu. Rovněž podmínka průmyslové využitelnosti je (v § 5 ZUV) formulována volněji a to: „*Technické řešení je průmyslově využitelné, jestliže může být opakovaně využíváno v hospodářské činnosti*“.

Podstatný rozdíl je ve vlastním řízení u Úřadu, srovnáme-li řízení o udělení patentu na vynález se řízením o zápisu užitého vzoru do rejstříku užitéch vzorů. Zatímco udělení patentu je aktem, který završuje správní řízení, během něhož se Úřadem, po posouzení formálních náležitostí, a na základě žádosti přihlašovatele a v určitých případech z moci úřední, zkoumá novost a dále se po zveřejnění přihlášky berou v úvahu připomínky třetích osob (proti udělení patentu), v případě užitého vzoru tomu tak není. Úřad, po posouzení formálních náležitostí přihlášky užitého vzoru, pokud v ní neshledá nedostatky, *užitný vzor zapíše do rejstříku užitéch vzorů*. Úřad tedy novost užitého vzoru nezkontroluje (neprovádí věcný průzkum). Jinými slovy, řešení chráněné užitným vzorem ve skutečnosti, např. kritérium novosti, splňovat nemusí a tato skutečnost vyjde najevo až v případě sporu, přičemž musí být doložena stranou, která na základě nesplnění podmínky novosti žádá o výmaz užitého vzoru z rejstříku. Odejmout ochranu užitným vzorem může majiteli i soud, pokud se prokáže, že mu nepřísluše. Přesto má *užitný vzor* (někdy označovaný za „malý patent“) svůj význam, neboť poskytuje svému majiteli aktivní legitimaci k uplatňování jeho práv a je na ostatních subjektech, aby se pokusily práva majitele užitého vzoru zpochybnit či zrušit. Doba platnosti užitého vzoru je čtyři roky a platnost může být dvakrát prodloužena (vždy o 3 roky). Nejdéle tedy může *užitný vzor* platit 10 let.

Právo k ochraně průmyslovým vzorem (*průmyslový vzor*) představuje zákon č. 207/2000 Sb. o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZPV“). Průmyslové vzory zapisuje Úřad do rejstříku (§ 1 odst. 1 ZPV) na základě přihlášky podané na Úřad. V témže paragrafu zákon uvádí, že ustanoveními tohoto zákona není dotčena ochrana poskytovaná shodným předmětům podle práva autorského, občanského, práva k ochranným známkám, popřípadě jiným právním předpisem. S ohledem na skutečnost, že průmyslový vzor chrání vzhledovou úpravu výrobku (design), logicky dochází k prolínání či souběhu ochrany dle různých právních předpisů. Z hlediska vymezení pojmů se (ve stručnosti) *průmyslovým vzorem rozumí vzhled výrobku nebo jeho části... Výrobkem se rozumí průmyslově nebo řemeslně vyrobený předmět* (s výjimkou počítačových programů). *Složeným výrobkem* se rozumí výrobek, který se skládá z několika součástí, které mohou být *vyměněny* a které umožňují *rozebrání a nové sestavení výrobku*. Původcem průmyslového vzoru ten, kdo průmyslový vzor vytvořil vlastní tvůrčí činností, spolupůvodcem průmyslového vzoru ten, kdo se podílel na tvůrčí činnosti, při níž byl průmyslový vzor vytvořen.

Podmínky ochrany průmyslovým vzorem ZPV stanovuje dvě a to: Průmyslový vzor je způsobilý ochrany, je-li *nový*

a má-li *individuální povahu*. Tyto dvě podmínky platí i pro průmyslový vzor aplikovaný na výrobku, který představuje součástku složeného výrobku nebo průmyslový vzor v takovém výrobku ztělesněn a to za předpokladu, že součástka zůstává i po začlenění do složeného výrobku při běžném užívání viditelná a jestliže viditelné znaky součástky splňují samy o sobě požadavek novosti a individuální povahy.

Průmyslový vzor se považuje za nový, nebyl-li přede dnem podání přihlášky nebo přede dnem vzniku práva přednosti zpřístupněn veřejnosti shodný průmyslový vzor. K tomu zákon dodává, že průmyslové vzory se považují za shodné, jestliže se jejich znaky liší pouze nepodstatně. Úřad do rejstříku nezapíše průmyslový vzor, je-li již v České republice zapsán shodný průmyslový vzor s dřívějším právem přednosti.

Při hodnocení zda průmyslový vzor vykazuje *individuální povahu* je směrodatné, jestliže se celkový dojem, který vyvolává u informovaného uživatele liší od celkového dojmu, který u takového uživatele vyvolává průmyslový vzor který byl veřejnosti zpřístupněn veřejnosti před podáním přihlášky nebo před vznikem práva přednosti. Při hodnocení způsobilosti průmyslového vzoru k zápisu se například nepřihlíží ke znakům, které jsou předurčeny technickou funkcí průmyslového vzoru.

Rozsah ochrany je dán vyobrazením průmyslového vzoru tak, jak je zapsán v rejstříku s výjimkou znaků, které jsou předurčeny technickou funkcí průmyslového vzoru, nebo znaků, které musí být nutně reprodukovány v přesném tvaru a rozměrech.

Právo k průmyslovému vzoru má původce nebo jeho právní nástupce. Spolupůvodce má právo na průmyslový vzor v rozsahu odpovídajícím jeho podílu na vytvoření průmyslového vzoru. Přihlášku průmyslového vzoru je oprávněn podat ten, kdo má na něj právo (přihlašovatel).

Řízení o přihlášce průmyslového vzoru se od řízení o přihlášce užitého vzoru liší. V případě průmyslového vzoru Úřad kromě splnění formálních náležitostí přihlášky zkoumá i splnění podmínek zápisu tj. mimo jiné novost a individuální povahu průmyslového vzoru. Pokud průmyslový vzor nesplní *kritérium novosti* nebo *kritérium individuální povahy* nebo pokud je průmyslový vzor v rozporu se zásadami veřejného pořádku nebo s dobrými mravy Úřad přihlášku *zamítne*. Úřad *zapíše* průmyslový vzor do rejstříku, jestliže tomu nebrání výše uvedené skutečnosti a přihlašovatelé vydá o zápisu osvědčení. Ochrana zapsaného průmyslového vzoru trvá 5 let od data podání přihlášky. Vlastník zapsaného průmyslového vzoru může tuto dobu ochrany opakovaně obnovit, a to vždy o 5 let, až na celkovou dobu 25 let od data podání přihlášky průmyslového vzoru.

5. Podnikový vynález, podnikový užitný vzor, zaměstnanecký průmyslový vzor

V případě, že byl vynález, užitný vzor i průmyslový vzor vytvořil původce ke splnění úkolu z pracovního poměru, z členského nebo jiného obdobného pracovněprávního vztahu (dále jen „pracovní poměr“) k zaměstnavateli, přechází právo na patent na zaměstnavatele, není-li smlouvou stanoveno jinak. Právo na původcovství tím není dotčeno. Tato úprava je

u všech třech jmenovaných případů (vynález – patent, užitný vzor, průmyslový vzor) obdobná. Původce má právo na přiměřenou odměnu.

Za duševní vlastnictví (nehmotný statek), který je spíše **ne-ní výsledkem tvůrčí činnosti** a je více výsledkem zkušenosti a odborné praxe nebo jiné duševní činnosti včetně té, která je vyjádřením jedinečnosti podnikatelského subjektu a jeho prezentování na veřejnosti, lze označit jako:

C) *Netvůrčí (obchodní) právo duševního vlastnictví*. Zejména se jedná o následující práva.

C1) *Právo na označení*

C1.1) *známkové právo*

C1.2) *právo na označení původu*

C1.3) *firemní právo (firemní jméno)*

C2) *obchodní práva podniku*

C2.1) *obchodní tajemství*

C2.2) *jiná práva podniku nepožívající zákonné ochrany (goodwill podniku, know how, právo důvěrných informací, specifické postupy při vykonávání obchodní činnosti, technologické postupy, utajené receptury atp.)*

Do kategorie netvůrčího práva nepatřícho do průmyslových práv řadíme *rozhlasové a televizní vysílání, zvukové a obrazové záznamy a obsah databáze, jednotlivá data*.

Specifickou kategorií nehmotných statků jsou nehmotné hodnoty osobnosti fyzické osoby. Jedná se o:

- *hodnoty a projevy osobnosti fyzické osoby, například jméno, soukromí, čest, lidská důstojnost, podobizna a jiné projevy osobní povahy*
- *osobní údaje fyzické osoby (ochrana osobních údajů v informačních systémech) aj.*

K použitému třídění předmětů průmyslového vlastnictví na ty, které jsou výsledkem *tvůrčí činnosti* a na ty, které jsou výsledkem *netvůrčí činnosti* je však možno uvést, že není na místě první z uvedených kategorií apriori považovat za nadřazenou kategorii druhé (netvůrčí). Tento názor je možno doložit příkladem: Vymyšlení vhodné obchodní firmy (fantazijní a atraktivní, dobře zapamatovatelné a potenciálně oblíbené u spotřebitelů-zákazníků) může účinně napomoci ke dosažení vysokého obrátu (i zisku) podnikatelského subjektu. V opačném případě (při neatraktivní obchodní firmě) může přinést spíše újmu. Ještě složitější je situace u např. firemního loga, do něhož jeho autor vložil velký tvůrčí vklad a vytvořil tak výtvarné dílo naplňující charakter autorského díla (ve smyslu autorského zákona). Toto logo může mít zakomponovanou obchodní firmu (dříve obchodní jméno) nebo její podstatnou část (tedy výsledek „netvůrčí“ činnosti). Toto logo bude firmou přihlášeno jako ochranná známka a posléze jako kombinovaná ochranná známka zapsáno do rejstříku ochranných známek (rovněž výsledek „netvůrčí“ činnosti). Při popsání genezi ochranné známky se zcela zjevně prolíná tvůrčí a formálně netvůrčí činnost, přičemž ochranná známka jako taková je, dle použitého třídění, výsledkem „netvůrčí“ činnosti.

Nyní k **ochranné známce** z kategorie **práva na označení** podrobněji:

AdC1.1) Známkové právo (právo k ochranným známkám) je v ČR upraveno zákonem č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOZ“). Ochrannou známku definuje ZOZ jako „*označení tvořené slovy, písmeny, číslicemi, kresbou nebo tvarem výrob-*

ku nebo jeho obalu, popřípadě jejich kombinací, určené k rozlišení výrobků nebo služeb pocházejících od různých podnikatelů a zapsané do rejstříku ochranných známek, vedeného Úřadem“. Definice v sobě zahrnuje tři podmínky: určuje co může být ochrannou známkou, dále k čemu ochranná známka musí sloužit (ve vztahu k podnikání) a do třetice formální podmínku zápisu do rejstříku. ZOZ (v § 2) stanoví vyluky ze zápisu §2 odst 1, písmena a) až j) , přičemž označení uvedené v odstavci 1 písm. b) až d) může být zapsáno do rejstříku, jestliže přihlašovatel prokáže, že takové označení užíváním v obchodním styku, které započalo před podáním přihlášky ochranné známky (dále jen „přihláška“), získalo rozlišovací způsobilost pro jeho výrobky či služby. To odpovídá hlavnímu poslání ochranné známky, kterou je *funkce rozlišovací* (rozlišení stejných výrobků nebo služeb pocházejících od různých podnikatelských subjektů).

I u ochranných známek platí *právo přednosti* tj., že Úřad do rejstříku nezapiše označení shodné s ochrannou známkou, která je přihlášena nebo zapsána pro jiného majitele pro stejné nebo podobné výrobky nebo služby s dřívějším právem přednosti, popřípadě obsahuje prvky přihlášeného označení či zapsané ochranné známky, které by mohly vést k záměně. O zápis označení jako ochranné známky do rejstříku se žádá přihláškou podanou u Úřadu jejíž součástí je *seznam výrobků a služeb*, pro které má být ochranná známka zapsána. V rámci správního řízení podrobí Úřad přihlášku průzkumu a to jak z hlediska formálních náležitostí, tak i z hlediska věcných podmínek stanovených zákonem (včetně zkoumání existence starších práv). Pokud přihláška obsahuje předepsané náležitosti stanovené zákonem a pokud není označení zamítnuto (dle § 8 ZOZ) nebo nedošlo-li k zastavení řízení o přihlášce, Úřad ji zveřejní ve Věstníku. Tímto krokem začíná běžet tříměsíční lhůta pro *podávání zdůvodněných námitek* třetími osobami. Oprávněnými osobami v tomto případě jsou (volně formulováno) majitel (přihlašovatel) starší shodné nebo zaměnitelné ochranné známky, majitel, popřípadě přihlašovatel zaměnitelné ochranné známky s dřívějším právem přednosti (je-li tato ochranná známka zapsána), popřípadě přihlášena pro stejné nebo podobné výrobky nebo služby, majitel starší shodné či zaměnitelné známky, která je v ČR všeobecně známou známkou a další (viz §9 ZOZ). Právo ochranné známky může zasahovat, i do názvu firmy, autorského díla, osobnostního práva i do jiných průmyslových práv (např. průmyslového vzoru). Námitkové řízení dává možnost dotčeným osobám svá práva uplatnit a zápisu v odůvodněných případech zabránit. Pokud námitky nejsou, nebo jsou shledány neopodstatněnými, Úřad ochrannou známku zapiše do rejstříku a toto zveřejní ve Věstníku. Ochranná známka platí 10 let a její platnost je možno prodlužovat vždy na dalších deset let.

6. Princip teritoriality

Specifikou práv k nehmotným statkům je platnost *principu teritoriality právní ochrany*. To znamená, že právní ochrana působí jen na území státu, kde byla udělena a z toho plyne, že v podnikání je třeba zvažovat, ve které zemi je třeba získat právní ochranu nehmotného statku, aby to bylo pro podnikatele výhodné a potřebné. I když se právní ochrany v jednot-

livých zemích od sebe liší, vždy je třeba brát v úvahu následující hlediska. Prvním je časové hledisko. V průmyslových právech více než jinde platí, že kdo dřív přijde, ten si pro sebe zajistí základní výhody (*právo přednosti-priorita*). Na rozhodování do kterých zemí přihlásit vynález k udělení patentu má teoreticky maximálně rok (*unijní priorita*) v případě využití unijní priority u ochranných známek je tuto otázku mít vyřešenou již při podání národní přihlášky na Úřad průmyslového vlastnictví. Druhé hledisko se týká nákladů na ochranu v tuzemsku i v zahraničí. Náklady (udržovací poplatky) například na udržování patentu v platnosti v ČR exponenciálně rostou s dobou platnosti patentu. V zahraničí jsou náklady, z pohledu tuzemského subjektu, velmi vysoké a jejich návratnost je třeba velmi pečlivě zvažovat, zejména i z pohledu možného přínosu z prodeje licence.

7. Seznam zvláštních zákonů upravujících vztahy práva duševního vlastnictví v ČR

Zákon ze dne 5. listopadu 1991, č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon ze dne 25. října 2000, č. 408/2000 Sb., o ochraně práv k odrůdám rostlin a o změně zákona č. 92/1996 Sb., o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o ochraně práv k odrůdám), ve znění zákona č. 147/2002 Sb. a zákona č. 149/2002 Sb.

Zákon ze dne 7. dubna 2000, č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

Zákon ze dne 29. listopadu 2001, č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných značení a o změně zákona o ochraně spotřebitele

Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění zákona č. 519/1991 Sb., zákona č. 116/2000 Sb., zákona č. 207/2000 Sb. (úplné znění č. 3/200 I Sb.) a zákona č. 173/2002 Sb.

Zákon ze dne 9. dubna 2002, č. 173/2002 Sb., o poplatcích za udržování patentů a dodatkových ochranných osvědčení pro léčiva a pro přípravky na ochranu rostlin a o změně některých zákonů

Zákon ze dne 21. června 2000, č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 237/1991 Sb., o patentových zástupcích, ve znění zákona č. 14/1993 Sb. a zákona č. 151/2002 Sb.

Zákon č. 529/1991 Sb., o ochraně topografií polovodičových výrobků, ve znění zákona č. 116/2000 Sb. (úplné znění č. 399/2000 Sb.)

Zákon č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech, ve znění zákona č. 116/2000 Sb. (úplné znění č. 4/2001 Sb.)

Zákon ze dne 21. června 1995, č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách, ve znění zákona č. 191/1999 Sb. a zákona č. 116/2000 Sb. (úplné znění č. 400/2000 Sb.)

Zákon č. 14/1993 Sb., o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví

Zákon ze dne 29. července 1999, č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží

porušujícího některá práva duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 121/2000 Sb., zákona č. 260/2002 Sb. (úplné znění č. 459/2002 Sb.)

Zákon ze dne 21. června 2000, č. 206/2000 Sb., o ochraně biotechnologických vynálezů a o změně zákona č. 132/1989 Sb., o ochraně práv k novým odrůdám rostlin a plemenům zvířat, ve znění zákona č. 93/1996 Sb.

Zákon č. 60/2000 Sb., o ochraně olympijských symbolik

Zákon ze dne 8. února 1995, č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích, ve znění zákona č. 320/2002 Sb.

8. Související zákon

Zákon České národní rady č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích ve znění pozdějších předpisů

9. Právní obrana proti porušování práv k duševnímu vlastnictví

Při porušení práv k duševnímu vlastnictví se oprávněná osoba může soudně domáhat svých práv, tj. požadovat aby se každý, kdo její práva porušuje, svého jednání zdržel. Jedná se o tzv. *zdržovací nárok*. Dále může oprávněná osoba požadovat, aby osoba porušující její práva odstranila negativní výsledky svého počínání a uvedla záležitost do původního stavu před porušením práva. V tomto případě se jedná o tzv. *odstraňovací nárok*. V tomto případě se např. může jednat o stažení zboží porušující právo z trhu a jeho následné zničení. Dále může oprávněná osoba požadovat náhradu ušlého zisku (obecně náhradu škody), vydání bezdůvodného obohacení a poskytnutí přiměřeného zadostiučinění (včetně možného finančního plnění). Úmyslné porušení práv k duševnímu nebo průmyslovému vlastnictví (k nehmotným statkům) je pokládáno za *restný čin*. Kromě absolutní ochrany je možno paralelně uplatnit i ochranu relativní, kterou je například ochrana proti nekalé soutěži (dle obchodního zákoníku).

Závěrem si dovoluji uvést citát z článku Jamese A. Forstnera⁸: Efektivní systém ochrany duševního vlastnictví, od žádosti o ochranu až po její výkon, je nedílnou součástí zdravé ekonomiky národa. Povzbuzuje technický rozvoj a investice tím, že odměňuje ty kdo pracují na vývoji. Bez efektivního systému ochrany duševního vlastnictví se bude většina technického rozvoje odehrávat jinde a utrpí tím životní úroveň.

S tímto názorem nezbývá než souhlasit. Pro efektivní uplatňování práva duševního vlastnictví je žádoucí, aby každý z podnikatelských subjektů v prvé řadě svá práva znal, aby možnostmi daných mu právními předpisy k ochraně duševního vlastnictví využíval a aby získaná práva udržoval a ošetřoval a nedopustil jejich degradaci. Je třeba monitorovat situaci v oblasti průmyslově právní ochrany v jednotlivých oborech a včas reagovat na porušování práv. Skutečnost, že pouze aktivní obrana práva může přinést žádoucí efekt, platí i pro práva duševního vlastnictví.

⁸ Forstner J.A.: Vztah mezi ochranou duševního vlastnictví a hospodářským rozvojem, v překladu Mgr. D. Bouškové, EMP 7-10/ročník XI. č.42-VII/03

10. Použitá literatura

- Boháček M., Jakl L.: Právo duševního vlastnictví, VŠE Praha 2002
- Forstner J.A.: Vztah mezi ochranou duševního vlastnictví a hospodářským rozvojem, v překladu Mgr.D.Bouškové, EMP 7–10/ročník XI. č.42–VII/03
- Jakl L. a kol.: Ochranné známky a označení původu, Úřad průmyslového vlastnictví, Praha 2002
- Madar Z. a kol.:Slovník českého práva, Linde Praha a.s. 2. vydání,1999
- Slováková Z.: Průmyslové vlastnictví, studijní texty,NAKLADATELSTVÍ ORAC, s.r.o.,Praha 2003,
- Telec I.: Tvůrčí práva duševního vlastnictví, MU Brno, Doplněk Brno, 1994
- Telec I.: Přehled práva duševního vlastnictví, Doplněk, Brno 2002
- Telec I.:Tvůrčí práva duševního vlastnictví, dodatek o právu k počítačovým programům, Doplněk, Brno 2002
- Týč Vladimír.,Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě, Linde Praha a.s. 1997

Základní principy autorského práva

JUDr. David Štros

1. Obecný úvod do problematiky práv duševního vlastnictví

Autorské právo je součástí tzv. práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti, tak jak je označuje článek 34 Listiny základních práv a svobod.¹ Právo k výsledkům tvůrčí duševní činnosti je možné přiznat výlučně fyzické osobě a je jedním ze základních lidských práv. Již z ústavního zakotvení práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti je zřejmé, že si tvůrčí lidská činnost zaslouží nejenom společenské uznání v podobě čestných uznání, diplomů a pochval na nástěnce, nýbrž že si tato práva zaslouží i odpovídající osobnostněprávní a majetkoprávní ochranu. Podle článku 34 Listiny základních práv a svobod jsou práva k výsledkům duševní tvůrčí činnosti chráněna zákonem. Duševní vlastnictví, v onom nejširším slova smyslu, je z hlediska historického (a to i z hlediska doby nedávné) rozhodujícím prvkem při pokroku a rozvoji lidstva. Nemáme přitom namysli pouze technické vymoženosti a vynálezy, jako jsou kolo, kompas, knihtisk, nebo nejrůznější chemické látky používané v moderní medicíně, které nám usnadňují život, ale myslíme tím i věci a skutečnosti, které obohacují naši duševní sféru, naše emoce, prožitky, a které zprostředkovávají vnímání okolního světa. Již od počátku se člověk nezabýval pouze tím, jak ulovit mamuta pomocí důmyslných pastí, ale zabýval se i onou řekněme příjemnější stránkou života, jako jsou rituální tance, zpěv, malba na stěny jeskyní. Snaha o sdělení určitého prožitku svému okolí vedla ke vzniku písma, prostřednictvím kterého se uchovávají příběhy a nejrůznější dramatická vyjádření našeho světa. Úkolem lidské společnosti je pak zajistit vhodné podmínky pro rozvoj lidské tvořivosti tak, aby na jedné straně byla chráněna práva tvůrčího jedince (který jistě očekává za svoji činnost nějakou odmě-

nu) a na straně druhé aby lidská společnost měla z výsledků práce tvůrčích jedinců nějaký prospěch.

2. Systematika práv duševního vlastnictví

Z hlediska systematického dělíme práva k nehmotným statkům na všeobecná práva osobnostní, práva k nehmotným statkům v oblasti kultury a práva průmyslového vlastnictví a na práva jiná.² Práva průmyslového vlastnictví zahrnují právo patentové (právo vynálezecké), právo užitných vzorů, právo průmyslových vzorů, právo ochranných známek a právo topografií polovodičových produktů; lze k němu přiřadit i právo k odrůdám nových rostlin (tzv. právo šlechtitelské). Autorské právo je spolu s právy výkonných umělců součástí práv k individuálním výsledkům tvůrčí činnosti.

3. Pojem autorského práva

Pojem autorského práva můžeme vykládat ve smyslu objektivním a subjektivním. Ve smyslu objektivním rozumíme právem autorský soubor všech právních norem, které se zabývají vztahy vznikajícími při vzniku, vytváření a následném uplatnění autorských děl. Naopak právem autorským v subjektivním slova smyslu rozumíme následná konkrétní práva (ale i případné povinnosti) tvůrce příslušného díla, které je výsledkem jeho tvůrčí duševní činnosti.

České autorské právo vychází z kontinentální tradice pojetí autorského práva. Naše platná právní úprava zákona č. 121/

¹ Čl. 34 odst. 1 Listiny základních lidských práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb.) říká: „Práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněna zákonem.“

² K systematice práv k nehmotným statkům podrobněji Knap, K., Opltová, M., Kříž, J., Růžička, M.: Práva k nehmotným statkům, str. 22 a násl., CODEX, Praha 1994.

2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (dále jen „autorský zákon“), je založen na tzv. dualistickém pojetí, jehož základem je oddělené chápání práv osobních a práv majetkových. Opakem tzv. dualistického pojetí je tzv. monistické pojetí, které chápe práva osobní a práva majetková jako jeden nedílný celek. Pojetí autorského zákona dále vychází z tzv. osobnostně právní teorie autorského práva, která autorské právo řadí do kategorie zvláštních osobnostních práv, jejichž základní úprava je obsažena již v občanském zákoníku v ustanoveních § 11 až 16. Autorské dílo může být vnímáno a užíváno nezávisle na vlastní věci, jejímž prostřednictvím je příslušné autorské dílo vyjádřeno – to představuje zásadní rozdíl mezi vnímáním hmotných statků a statků nehmotných. Nehmotné statky (autorská díla) mají tu vlastnost, že k jejich užívání může docházet kdekoli, kdykoli, současně a nezávisle na sobě neomezeným počtem subjektů – přitom nedochází ke spotřebování nebo úbytku autorského díla, a ani nedochází ke snižování jeho kvality. Jsou tedy způsobilé všudypřítomnosti (tzv. potenciální ubiquita)³.

Stávající autorský zákon vychází zásadně z koncepce nepřevoditelnosti autorského práva. Autorské právo tedy nelze převést, lze pouze poskytnout oprávnění k výkonu práva dílo užít, tj. poskytnout licenci (souhlas) k užití díla. Tímto souhlasem nemáme na mysli skutečný převod (zcizení), ale pouze konstitutivní poskytnutí oprávnění třetí osobě k určitému nakládání s autorským dílem.⁴ Zásada nepřevoditelnosti autorského práva není ani dotčena zásadou smluvní volnosti, jedná se tedy o kogentní princip, který není možné smluvním ujednáním měnit.

4. Základní zásady autorského práva

Autorské právo je ovládána určitými základními zásadami, které jsou přímo nebo nepřímo vyjádřeny i v autorském zákonu.

5. Zásada neformálnosti

Zásada neformálnosti vyplývá již z povahy autorského díla jako výsledku tvůrčí činnosti autora, který musí být vždy jedinečný. Je jakýmsi odrazem jedinečnosti osobnostní povahy svého tvůrce. Není tedy nutné vznik práv k autorskému dílu nějak formalizovat, tak jako tomu je např. v oblasti práv průmyslových. Původce autorského díla má nárok na ochranu již ze samotné skutečnosti vzniku díla; naopak vynálezce, pokud chce dosáhnout ochrany svého technického řešení se musí obrátit na příslušné státní orgán (v České republice na Úřad průmyslového vlastnictví) a požádat o zápis do příslušného rejstříku. Pokud tak neučiní, ztrácí prakticky ochranu výsledku své duševní činnosti.

³ A. Troller: *Immaterialguterrecht*, Basel 1959, sv. I. str. 49 a násl.

⁴ K rozdílu mezi konstitutivním a translativním převodem blíže např. Knap, K., Opltová, M., Kříž, J., Růžička, M.: *Práva k nehmotným statkům*, str. 29, CODEX, Praha 1994.

6. Zásada teritoriality

Právo autorské je dále ovládáno zásadou teritoriality. Zásada teritoriality znamená, že autorskopravní vztahy vzniklé na území daného státu se řídí vždy předpisy autorského práva tohoto státu, i kdyby subjekty těchto vztahů měli své sídlo, bydliště mimo území daného státu. To se týká všech prvků autorskopravního vztahu, ať už jde o jeho předmět, subjekty, vznik, zánik nebo obsah těchto práv. Autorské právo tedy nemá exteritoriální působnost.

7. Zásada autorská

Je jasné, že schopností vytvořit autorské dílo je nadán pouze člověk. Proto může být původním subjektem autorského díla vždy pouze fyzická osoba – autor, který svou tvůrčí činností dílo vytvořil. Základní skutečností rozhodnou pro vznik práv autora je zde vytvoření autorského díla jako výsledku faktické tvůrčí činnosti autora. Autorem je fyzická osoba, která dílo vytvořila.⁵ Obdobná zásada platí obecně i v ostatních oblastech práv k nehmotným statkům; např. původcem vynálezu může být z pochopitelných důvodů pouze člověk, a původce vynálezu má např. právo být jako původce v přihlášce vynálezu uveden.⁶ Právnícká osoba nemá schopnost autorské dílo vytvořit, může být však odvozeným subjektem autorského práva. Předmětem autorského díla pak může být jakékoli dílo, které splňuje podmínky autorského zákona, zcela bez ohledu na rozsah díla, na jeho povahu, účel nebo význam. Dílem ve smyslu autorského zákona tak může být i dílo malého rozsahu (krátká báseň), ale i dílo svým rozsahem zcela mimořádné.

8. Mezinárodní úprava v oblasti autorského práva

Oblast autorské práva je předmětem poměrně rozsáhlé úpravy na mezinárodní úrovni. Základním a prakticky nejstarším dokumentem v oblasti autorského práva je Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl z roku 1886, které se Česká republika účastní již od roku 1921. Bernská úmluva stanoví povinnost členských států k alespoň minimálnímu standardu ochrany autorských práv. Právě Bernská úmluva stanoví zásadu teritoriality autorského práva.

Další mezinárodní úmluvou v oblasti autorského práva je Všeobecná úmluva o autorském právu uzavřená v Ženevě v roce 1952. Zásadní význam Všeobecné úmluvy o autorském právu spočívá v tzv. copyrightové doložce, podle které se autorům z členských států s neformální ochranou zajišťuje ochrana také v členských státech, jejichž národní autorské právo vychází ze zásady formální ochrany (tj. ochrany vycházející ze zásady registrace). Všeobecná úmluva o autorském právu se nepoužije pro ty členské státy, které jsou

⁵ Ustanovení § 5 odst. 1. autorského zákona.

⁶ Ustanovení § 25 odst. 1 zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, říká: „V přihlášce vynálezu musí být uvedeno, kdo je jeho původcem.“

současně členy Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl.

Další mezinárodní úmluvou, kterou je Česká republika vázána, je Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a televizních a rozhlasových organizací, která byla uzavřena v Římě v roce 1961. Tato mezinárodní dohoda stanoví minimální standard majetkových práv výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových a televizních vysílatelů.

V rámci Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO) byla uzavřena Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights), která je v praxi označována jako tzv. Dohoda TRIPS. Dohoda TRIPS je významná zejména tím, že jako první dohoda na mezinárodní úrovni obsahuje závazky členských států týkající se oblasti vynucování práv duševního vlastnictví, a to jak v řízení civilním, správním, tak i v řízení trestním. Dohoda TRIPS obsahuje také ustanovení o tom, že se majitelé příslušných práv mohou domáhat práv v případě dovozu či vývozu zboží, které práva duševního vlastnictví porušují, jako např. nedovolené rozmnoženiny děl.

S přístupem České republiky k Evropské unii dojde k rozšíření tzv. *acquis communautaire* na území České republiky. To znamená také nutnost aplikace příslušných evropských právních norem v oblasti práva autorského, a to zejména směrnice Rady č. 91/250/EHS, o právní ochraně počítačových programů, směrnice Rady č. 92/100/EHS, o právu na pronájem a půjčování, jakož i o některých právech příbuzných právu autorskému v oblasti duševního vlastnictví, směrnice Rady č. 93/83/EHS, o koordinaci některých pravidel z oboru práva autorského a práv příbuzných právu autorskému vztahující se na satelitní vysílání a kabelový přenos, směrnice Rady č. 93/98/EHS, o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv příbuzných, směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 99/9/ES, o právní ochraně databází, směrnice č. 2001/29/ES, o harmonizaci některých aspektů práva autorského a práv s ním souvisejících v informační společnosti, směrnice č. 2000/31/ES, o některých aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu, a řady dalších komunitárních předpisů.

9. Zákon č. 110/2000 Sb., autorský zákon

Autorské právo tak, jak je upraveno autorským zákonem tvoří speciální právní normu ve vztahu k občanskému (resp. obchodnímu) zákoníku. Tvoří relativně samostatnou oblast se zvláštními právními normami. Pro řešení právních vztahů vznikajících v souvislosti s autorskými díly je proto třeba aplikovat speciálně právní úpravu autorského zákona; teprve pokud autorský zákon žádnou úpravu neobsahuje, je možné použít občanského zákoníku. Řada aspektů autorského práva se ale řídí také veřejnoprávními normami.

Zákon č. 110/2000 Sb., autorský zákon, upravuje práva autora k dílu, dále práva související s právem autorským, tj. práva výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu, práva výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu, práva rozhlasového nebo televizního vysílatele k jeho původnímu vysílá-

ní, práva zveřejnitel k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž uplynula doba trvání majetkových práv a právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu, a dále právo pořizovatele k jím pořízení databázi, způsob a rozsah ochrany práv podle autorského zákona a konečně také kolektivní správu autorských práv a práv souvisejících s právem autorským. Ustanovení § 1 tak vymezuje předmět úpravy autorského zákona a také jeho věcnou a osobní působnost.

Předmět autorskoprávní je stanoven § 2 odst. 1 autorského zákona. Předmětem ochrany autorského práva tak může být dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, a to ať už trvale nebo pouze dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam. Toto vymezení věty první představuje tzv. generální klauzuli, a podmínky této generální klauzule musí splňovat všechna díla, pokud se jim má dostat autorskoprávní ochrany. Pokud bude toto ustanovení generální klauzule vykládat, lze obecně vymezit tři hlavní znaky díla (díla ve smyslu autorskoprávním): (i) musí se jednat o dílo literární, umělecké nebo o dílo vědecké, (ii) musí se jednat o jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora, a konečně (iii) vytvořené dílo musí být objektivní formou vnímatelné.⁷ Autorskoprávní ochrany nemůže požívat dílo, které není výsledkem tvůrčí činnosti autora. Ochrany proto nemůže požívat dílo, které je v daném oboru běžné; nemůže proto jít o pouhé kopírování, opakování nebo prostou mechanickou rutinní práci. Autorskou tvořivost nelze ani zaměňovat s fyzickou nebo duševní náročností práce.

Demonstrativní výčet děl ve smyslu autorskoprávním je pak uveden ve větě druhé § 2 odst. 1 autorského zákona. Za dílo ve smyslu autorskoprávním je zejména možné považovat dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, dílo hudební, dílo dramatické a dílo hudebně dramatické, dílo choreografické a dílo pantomimické, dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii, dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické, dílo výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické.

Slovesné dílo je tradičně chápáno jako dílo, které je vyjádřeno slovní formou, ať už formou řeči nebo formou písma. Výrazovým prostředkem autora je zde tedy slovo, a bude se jednat o díla dramatická, hudebně dramatická, nebo i díla pantomimická.

Výrazovým prostředkem díla hudebního je určité spojení a sled hudebních tónů, melodie, hudební harmonie a rytmus. Hudební dílo může být vyjádřeno již prostou improvizací, a není ani nutné zachycení díla na nosič zvukového záznamu nebo formou notového záznamu. Hudební díla mohou být také spojena s dílem literárním, tj. mohou být doprovázena textem.

Díla divadelní (tj. díla dramatická, hudebně dramatická, choreografická a pantomimická) jsou většinou díla slovesná nebo hudební. U některých z nich není ale nutný sluchový

⁷ K posouzení pojmových znaků srovnej např. Telec, I.: Obecný dotazník k posouzení pojmových znaků děl podle autorského zákona. Bulletin advokacie, 5/1997, str. 33.

vjem, jako např. u baletu, kde se jedná o vjem vizuální. Jedná se přitom o díla umělecká.

Fotografické dílo vyjadřuje tvůrčí myšlenku prostřednictvím ztvárnění obrazu výrazovým prostředkem tvaru a barvy, resp. také světla a stínu za použití fotografické techniky. Fotografickým dílem mohou být pouze fotografie, které splňují pojmové znaky uměleckého autorského díla. Vždy se však musí jednat o fotografii představující původní vlastní duševní výtvar autor. Autorský zákon poskytuje ochranu všem původním fotografiím, tj. také fotografiím dokumentačním, fotoreportážním, a také umělecké reprodukci. Nechrání se však fotografie postrádající charakter původnosti, jako jsou např. prosté záznamy reality.

Audiovizuální dílo je zvláštním druhem uměleckého díla. Mezi díla audiovizuální patří zejména díla kinematografická, díla filmová, díla televizní, nebo díla videografická. Autorský zákon definuje audiovizuální dílo v ustanovení § 62 odst. 1 jako dílo vytvořené uspořádáním děl audiovizuálně užitých, ať už zpracovaných nebo nezpracovaných, které sestává z řady zaznamenaných spolu souvisejících obrazů, vyvolávajících dojem pohybu, ať již doprovázených zvukem, vnímatelných i sluchem. Jedná se tedy o díla vzniklá použitím prostředků filmového umění. Od audiovizuálního díla je nutné odlišovat prosté zachycení provedení jiného díla prostředky audiovizuální techniky.

Výtvarné dílo vyjadřuje tvůrčí myšlenku autora výrazovým prostředkem barvy a hmoty – jedná se tradičně o díla malířská, grafická nebo sochařská. Dvourozměrná díla bývají tradičně díla malířská a grafická, naopak trojrozměrná bývají díla sochařská. Výtvarným dílem ale může být také dílo, které vzniklo za použití moderní počítačové techniky nebo softwaru. Výtvarným dílem tak může být např. design určité zvláště povedené webové stránky.

Díla architektonická patří svým charakterem mezi díla výtvarná a představují individuální estetické ztvárnění životního prostoru. Nemusí se jednat pouze o architekturu stavební, ale může jít i o architekturu interiérovou, scénografickou, nebo o architekturu zahradní. Vždy se však musí jednat o výsledek tvůrčí činnosti autora a musí být objektivně vyjádřeny specifickými architektonickými prostředky tvůrčí výtvarné umělecké tvorby. Architektonickým dílem proto zpravidla nebudou prosté statické výpočty, technické výkresy, nebo rutinní stavební návrhy.

Dílo užitého umění řadíme k dílům výtvarným, byť se může jednat o díla uspokojující praktické potřeby denního života. Jedná se většinou o uměleckou keramiku, sklo, šperky, nebo nábytek. Díla užitého umění mohou být současně chráněna podle předpisů práva vzorového (tj. mohou požívat ochrany průmyslovým vzorem podle zákona č. 207/2000 Sb., o průmyslových vzorech). Souběh ochrany je výslovně umožněn v ustanovení § 105 autorského zákona. Naopak ve všech předměty chráněné průmyslovým vzorem musí být nutně dílem ve smyslu autorskoprávním. U děl užitého umění je účel, pro který je dílo vytvořeno pro vznik autorskoprávní ochrany nerozhodný, byť u nich dochází k bezprostřední spjatosti výrazové formy s konkrétním účelem.

Kartografické dílo je vyjádřením výsledku geodetického, topografického nebo jiného zkoumání převedené do podoby mapy. Tvůrčí myšlenkou, která je v případě díla kartografického chráněna je zpracování výsledků geodetického, topogra-

fického nebo jiného podobného zkoumání do podoby mapy. Působení kartografického díla tedy není v estetickém působení kartografického díla, jedná se spíše o dílo vědecké grafické. Kartografické dílo ve smyslu autorskoprávním je pouze takové dílo, které je výsledkem tvůrčí fantazie autora, jsou statisticky jedinečné a jsou objektivně vyjádřeny specifickými kartografickými prostředky tvůrčí vědecké formy, a jsou tedy objektivně způsobilé být vnímány jako dílo kartografické.

10. Počítačový program jako autorské dílo

Podle ustanovení § 2 odst. 2 autorského zákona se za autorské dílo považuje též počítačový program, je-li původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvozem. Ustanovení § 2 odst. 2 autorského zákona vymezuje výsledky lidské tvůrčí činnosti, které nejsou autorskými díly ve smyslu odstavce 1, avšak na základě fikce jsou za autorská díla považována. Tato výjimka nijak nemění nebo neopouští tradiční koncepci kritéria jedinečnosti díla. Ke vzniku ochrany počítačového programu jako autorského díla stačí jeho původnost ve smyslu autorova vlastního duševního výtvaru. Pokud počítačový program nesplňuje ani pojmový znak jedinečnosti ani původnosti, nemůže se jednat o autorské dílo ve smyslu autorského zákona a nemůže být předmětem ochrany autorského zákona. Autorskoprávní ochrany tak nebude požívat počítačový program sloužící k jednoduchým úkonům, jako jsou např. výpočty fyzikálních jevů, je-li jeho vytvoření výsledkem pouhého rutinního postupu programátora. Takový program samozřejmě nemůže vyhovět požadavku zákona na jedinečnost ani původnost. Ustanovení § 2 odst. 2 týkající se počítačových programů však nelze vykládat tak, že by počítačový program byl dílem literárním, pouze se mu (s souladu s komunitárním právem) poskytuje ochrana jako dílu literárnímu. Tuto ochranu však nelze chápat tak, že by docházelo k rozšiřování ochrany i na myšlenky nebo principy, tedy vlastní vyřešení počítačového programu. To platí samozřejmě i pro algoritmy, programovací jazyky nebo vývojové diagramy. Je přitom nutné upozornit, že samostatné počítačové programy jsou v České republice vyloučeny z možnosti získání patentové ochrany.⁸ Je samozřejmě možné uvažovat o ochraně v rámci ochrany know-how jako součásti obchodního tajemství.

11. Databáze

Databáze se na základě ustanovení § 2 odst. 2 věty druhé autorského zákona považují za dílo souborné za předpokladu, že databáze je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvozem. Autorský zákon tak chrání způsob výběru databáze a způsob uspořádání jejího obsahu, a také obsah databáze jako takový. Zákon dále poskytuje v §§ 88 a násl. ochranu sui generis databázím, které nejsou autorskými díly. Ustanovení § 88 odst. 1 autorského

⁸ Srovnej ustanovení § 3 odst. 2 písm. c) zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích.

zákona tak definuje databázi pro účely autorského zákona jako soubor nezávislých děl, údajů nebo jiných prvků, systematicky nebo metodicky uspořádaných a individuálně přístupných elektronickými nebo jinými prostředky, bez ohledu na formu jejich vyjádření. Zvláštní práva k databázi (§ 90) přísluší pořizovateli databáze, pokud představuje kvalitativně nebo kvantitativně podstatný vklad k pořízení, ověření nebo předvedení jejího obsahu, bez ohledu na to, zda databáze nebo její obsah jsou předmětem autorskoprávní nebo jiné ochrany. Pořizovatelem databáze je podle ustanovení § 89 autorského zákona fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost pořídí databázi nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba. Pořizovateli databáze je tak poskytována ochrana s ohledem na investici, kterou musel učinit při pořízení databáze, resp. s ohledem na úsilí a námahu, kterou při vytvoření databáze musel vynaložit. Pořizovatel databáze má právo na vytěžování nebo zužitkování celého obsahu databáze nebo její kvalitativně nebo kvantitativně podstatné části a právo udělit jinému oprávnění k výkonu tohoto práva. Zvláštní právo pořizovatele databáze je převoditelné na třetí osobu, převod ale musí respektovat případná práva autorů jednotlivých prvků databáze, pokud taková práva existují. Zvláštní právo pořizovatele databáze trvá 15 let od jejího pořízení, je-li však v této době databáze zpřístupněna, zaniká zvláštní právo pořizovatele databáze za 15 let od prvního takového zpřístupnění. Doba trvání práva se přitom počítá od prvního dne roku, který následuje po roce, ve kterém došlo k příslušné rozhodné skutečnosti (§ 27 odst. 7 autorského zákona).

12. Co není autorským dílem

Autorským dílem není zejména dílo, které nesplňuje podmínky autorskoprávní ochrany podle autorského zákona. Ustanovení § 2 odst. 6 autorského zákona pak obsahuje demonstrativní výčet toho, co nemůže být dílem podle autorského zákona. Dílem podle autorského zákona tak nemůže být zejména námět díla sám o sobě, denní zpráva nebo jiný údaj sám o sobě, myšlenka, postup, princip, metoda, objev, vědecká teorie, matematický a obdobný vzorec, statistický graf a podobný předmět sám o sobě.⁹ Z části jde tedy o informace a údaje, u kterých by nemělo ze společenského hlediska docházet k monopolizaci pro výlučně jeden subjekt. Pro posouzení otázky zda jde o autorské dílo ve smyslu autorského zákona je však nutné vycházet z ustanovení § 2 odst. 1 autorského zákona, ustanovení odst. 6 má pouze podpůrnou povahu a to, že určité dílo v něm není uvedeno neznamená automaticky, že se o autorské dílo jedná.

Zákonodárce stanovil ještě další výjimky z ochrany podle autorského práva, a to děl, které jsou ve veřejném zájmu z ochrany vyloučeny. Podle ustanovení § 3 se ochrana podle autorského práva nevztahuje na úřední dílo, kterým je právní předpis, rozhodnutí, veřejná listina, veřejně přístupný rejstřík a sbírka jeho listin, jakož i úřední návrh úředního díla a jiná přípravná úřední dokumentace, včetně úředního pře-

kladu takového díla, sněmovní a senátní publikace, pamětní knihy obecní (obecní kroniky), státní symboly a symboly jednotek územní samosprávy a jiná podobná díla, u kterých existuje veřejný zájem na vyloučení jejich ochrany. Dále jsou z autorskoprávní ochrany vyloučeny výtvořky tradiční lidové kultury, není-li pravé jméno autora tohoto díla obecně známo a nejedná-li se o dílo anonymní nebo o dílo pseudonymní. Použít takové dílo lze jen způsobem, který nesnižuje jeho hodnotu. Z autorskoprávní ochrany jsou dále vyloučeny politické projevy a řeči pronesené při úředním jednání. Tím však není dotčeno autorovo právo k užití takých děl v souboru. Toto ustanovení má kogentní charakter a nelze ho proto jinak smluvně měnit.

13. Díla souborná

Podle ustanovení § 2 odst. 5 je dílem souborným sborník, jako je např. časopis, encyklopedie, antologie, pásma, výstava nebo jiná databáze, je-li souborem nezávislých děl nebo jiných prvků, který je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora. Souborným dílem je tedy dílo, které vzniká tvůrčím uspořádáním jednotlivých děl do díla souborného. Máme zde proto většinou dva druhy autorských děl, jednak díla, která jsou do souboru zařazena, a jednak ono celkové dílo souborné, které jejich zařazením do souboru vzniká. Na povahu souborného díla nemá žádný vliv skutečnost, že do souboru jsou zařazena i díla, která nejsou autorskými díly ve smyslu autorského zákona, resp. které autorskoprávní ochranu nepožívají proto, že jsou z možnosti její získání vyloučeny (jako např. právní předpisy nebo soudní rozhodnutí). Není ale nutné, aby do souborného díla byla zařazena i díla, která jsou sama o sobě autorskými díly – v tomto směru se současná právní úprava liší od předcházející právní úpravy. Autorem souborného díla jako celku je fyzická osoba, která je tvůrčím způsobem vybrala nebo uspořádala; tím nejsou samozřejmě dotčena autorská práva osob, jejichž díla jsou do souboru zařazena.

14. Autorství

Jak jsme již uvedli výše, může být autorem díla ve smyslu autorského zákona pouze osoba fyzická. Právnické osoby nejsou nadány schopností tvůrčí činnosti a mohou být pouze odvozeným subjektem práva autorského. U fyzické osoby se k vytvoření díla ve smyslu autorskoprávním vyžaduje pouze způsobilost k právům, jedná se totiž o faktickou činnost a nikoli o právní úkon. Autorem tedy může být i osoba, která nemá způsobilost k právním úkonům nebo osoba s omezenou způsobilostí k právním úkonům.

Platí přitom zákonná domněnka autorství, podle které se za autora považuje fyzická osoba, jejíž pravé jméno je obvyklým způsobem uvedeno na díle nebo je u díla uvedeno v rejstříku předmětů ochrany vedeném příslušným kolektivním správcem, a to až do doby, než je prokázán opak. Tato domněnka neplatí v případech, kdy je tento údaj v rozporu s jiným údajem takto uvedeným. Účelem této vyvratitelné právní domněnky

⁹ Srovnej výluky z patentovatelnosti dle § 3 odst. 2 zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích.

je umožnit a usnadnit nespornou identifikaci autora pro případ soudního sporu.

Pokud dílo vzniklo společnou tvůrčí činností dvou nebo více autorů do doby ukončení díla jako dílo jediné, přísluší pak všem spoluautorům autorská práva k dílu společně a nerozdílně. Nejedná se o více autorských práv k jednomu společnému dílu, nýbrž o jedno autorské právo, které přísluší více osobám. Je nerozhodné, zda lze jednotlivé tvůrčí vklady (podíly) spoluautorů na díle rozeznat, či nikoli. Dílo spoluautorů tak musí činit jediný celek nedílné povahy. Doktrinárně ale stále platí, že dílo lze ve spoluautorství vytvořit pouze ve stejném oboru autorské činnosti – to je zřejmé z pojmového znaku vzniku díla jako výsledku společné tvůrčí činnosti spoluautorů. Spoluautorství tak není např. možné mezi autorem díla literárního a díla výtvarného (spisovatel a ilustrátor).

Od společné tvůrčí činnosti spoluautorů vedoucí ke vzniku díla je nutné odlišovat součinnost ostatních osob, která ale postrádá tvůrčí výši. Spoluautorem díla proto nemůže být osoba, která k vzniku díla sice přispěla, ale jednalo se pouze o příspěvek poskytovaný ve formě pomoci nebo technické rady, nebo ve formě prací administrativní nebo odborné (např. konzultační) povahy, nebo spočívající v poskytnutí dokumentačního nebo technického materiálu potřebného k vytvoření díla. Spoluautorem dále nemůže být ani osoba, která ke vzniku díla dala podnět.

Podíl jednotlivých spoluautorů na společných výnosech z autorských práv k dílu je úměrný velikosti jejich tvůrčích příspěvků, není-li mezi spoluautory dohodnuto jinak. Nelze-li příspěvky spoluautorů rozeznat, jsou jejich podíly na společných výnosech stejné. Je však možné, aby si spoluautoři tyto vztahy upravili smluvně jinak, neboť zákonná úprava této otázky má dispozitivní charakter.

15. Vznik a obsah autorského práva

Autorské právo k dílu vzniká okamžikem, kdy je dílo vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě. Autorské právo k dílu vzniká osobě, která dílo vlastní tvůrčí prací vytvořila okamžikem vytvoření díla okamžikem, kdy bylo dílo vyjádřeno v objektivně (tj. lidskými smysly) vnímatelné podobě. Subjektivní autorské právo se vztahuje nejenom na dílo dokončené, ale i na jednotlivé vývojové fáze díla nebo jeho části, a to včetně jeho názvu a jmen postav. Vznik autorského práva v subjektivním slova smyslu není podmíněn ani zveřejněním díla v nějaké hmotné nebo nehmotné podobě, a ani splněním nějakých formálních podmínek vzniku práva, jako je např. registrace nebo zápis do rejstříku, zaplacení správního poplatku atp. Autorské právo je nezávislé na svém hmotném substrátu. Musíme proto rozlišovat autorské dílo jako nehmotný statek a jeho hmotný substrát (nosič) jako hmotnou věc – ta má svůj vlastní právní režim.

Obsahem práva autorského jsou výlučná práva osobností a výlučná práva majetková. Autorské právo je tak založeno na koncepci dualistické, tj. na rozdělní autorských práv na práva osobnostní a majetková. Výlučnost jejich práv spočívá v jejich samostatném a odděleném právním režimu.

Úprava autorského práva tak odpovídá tradičnímu kontinentálnímu pojetí autorského práva, ve které jsou osobnost-

ní práva spojena výlučně s osobou fyzické osoby – autora; osobnostních práv se autor nemůže vzdát (byť by se jich vzdát chtěl), jsou nepřevoditelná a smrtí autora zanikají. Po jeho smrti se nikdo nesmí označovat za autora. Ochrany těchto práv se po smrti autora mohou domáhat osoby blízké autorovi (§ 116 občanského zákoníku), a to i po té, co uplynula doba trvání práv majetkových. V rámci svých osobnostních práv může autor rozhodnout o zveřejnění svého díla, autor má práva na své autorství (včetně práva na utajení autorství). Osobnostním právem autora je i právo na nedotknutelnost jeho díla, tj. právo zabránit neoprávněným zásahům do jeho díla, a právo zabránit takovému užití díla, které by jeho hodnotu snižovalo. Osobnostní práva autorská je však nutné odlišovat od všeobecných osobnostních práv (práva na ochranu osobnosti), které jsou předmět úpravy občanského zákoníku. V obou případech se jedná o práva samostatná, navzájem nezávislá a obě práva mohou být uplatňována samostatně ale i souběžně.

Vedle práv osobnostních jsou obsahem autorského práva také práva majetková. Tato majetková práva jsou v autorském zákoně rozdělena do několika tříd. Jedná se o právo dílo užít, a dále právo na odměnu při opětném prodeji originálu uměleckého díla a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu. Autor díla má právo udělit třetím osobám smlouvou oprávnění k výkonu těchto práv. Užít autorské dílo bez svolení autora je v ostatních případech možné pouze v případech, kdy tak stanoví autorský zákon. Práve užit dílo je zejména právo na rozmnožování díla, právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na sdělování díla veřejnosti, a to zejména právo na provozování díla živě nebo ze záznamu a právo na přenos provozování díla, právo na vysílání díla rozhlasem nebo televizí, právo na přenos rozhlasového nebo televizního vysílání díla. K užití díla však může dojít i jiným způsobem.

Poskytnutím práva užít autorského díla nezaniká majetkové právo autora. V důsledku poskytnutí právu mu vzniká povinnost strpět zásah do práva dílo užít, a to v rozsahu, v jakém toto oprávnění udělil. Majetkových práv se autor nemůže vzdát, tato práva jsou nepřevoditelná a nelze je ani postihnout výkonem rozhodnutí. Majetková práva (na rozdíl od práv osobnostních) mohou být předmětem dědictví.

Majetková autorská práva trvají po dobu autorova života a ještě 70 let po jeho smrti (není-li autorským zákonem stanoveno jinak). Pokud se jedná o dílo, které bylo vytvořeno jako dílo více spoluautorů, pak se doba trvání majetkových práv počítá od smrti toho spoluautora, který ostatní spoluautoři přežil. Doba trvání majetkových práv se počítá od prvního dne roku následujícího po roce, ve kterém došlo k události rozhodné pro počítání příslušné doby.

16. Práva související s právem autorským

K právům souvisejícím s právem autorským řadíme tradičně pojem práv příbuzných. Těmito právy rozumíme práva výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu a ostatní práva,

kteřá jsou vymezena v předmětu ochrany svým rysem majetkové povahy. Do skupiny práv souvisejících s právem autorským tak autorský zákon řadí práva výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu, výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu, právo výrobce zvukově obrazového záznamu, právo rozhlasového nebo televizního vysílatele k jeho původnímu vysílání, právo zveřejnitelk k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž již uplynula doba trvání majetkových práv a konečně právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu. Právo pořizovatele k jím pořizené databázi je právem *sui generis*, tj. právem svého druhu a ze své podstaty do skupiny práv souvisejících přímo nepatří.

17. Práva výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu

Uměleckým výkonem je výkon herce, zpěváká, hudebníka, tanečníka, dirigenta, sbormistra, režiséra nebo jiné osoby, která hraje, zpívá, tančí, recituje, předvádí nebo jinak provádí umělecké dílo včetně výtvorů tradiční lidové kultury. Za umělecký výkon je možné považovat také výkon artisty, aniž by jím bylo prováděno umělecké dílo. Pokud u autorského díla vyžaduje autorský zákon jedinečnost, pak u uměleckého výkonu zákon vyžaduje pouze osobitost.

18. Právo výrobce zvukového záznamu

Obsahem práva výrobce zvukového záznamu je právo zvukový záznam užít a udělit jinému smlouvou oprávnění k výkonu příslušného práva. Obsahem práva je také právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním jeho záznamu pro osobní potřebu. Jedná se přitom o práva výlučně majetková, nikoli o práva osobnostní, a tato práva lze převést i translativně.

19. Právo rozhlasového a televizního vysílatele

Tato práva mají opět výlučně majetkový charakter, nejedná se o žádná práva osobnostní. I tato práva jsou proto zcela translativně převoditelná. Vlastním obsahem práva vysílatele je výlučné právo užít a udělit třetí osobě smlouvou oprávnění k výkonu práva.

20. Právo zveřejnitelk k dosud nezveřejněnému dílu

I toto právo má výlučně majetkový charakter. Jde o právo zveřejnitelk k jím zveřejněnému volnému dílu, které nebylo po dobu trvání majetkových práv svého autora zveřejněno. Přitom právo zveřejnitelk odpovídá svým obsahem a rozsahem majetkovým právům autora díla, ale právo zveřejnitelk trvá 25 let od zveřejnění díla. Zveřejnitelk díla dosud nezveřejněného je ta osoba, která poprvé zveřejní dosud nezveřejněné dílo, k němuž již uplynula doba trvání majetkových práv.

21. Právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny pro osobní potřebu jím vydaného díla

Nakladatel má právo na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny pro osobní potřebu jím vydaného díla. Jedná se opět o ryze majetkové právo bez jakýchkoli osobnostních práv, které trvá 50 let od vydání díla.

22. Kolektivní správa práv

Kolektivní správa práv je v podstatě zastupování většího počtu nositelů práv na základě autorského zákona, které je k jejich společnému prospěchu. Jedná se o zastupování při výkonu příslušných majetkových práv. Kolektivní správa autorských práv není podnikatelskou aktivitou. U taxativně stanovených práv autorský zákon dokonce ani nepřipouští individuální výkon práv.

Vztah autorského práva a práv souvisejících s právem autorským (práva výkonných umělců, práva ke zvukovým a zvukově obrazovým záznamům, televizní a rozhlasové vysílání) k Internetu

JUDr. Jiří Čermák

1. Úvodem

World Wide Web (WWW), která je spolu s elektronickou poštou bezesporu nejznámější a nejrozšířenější službou fungující na platformě počítačové sítě internet, se postupně díky možnostem jazyka HTML a dalším nástrojům, jako je např. Java Script, Java nebo ActiveX, stala široce využitelnou a hlavně přitažlivou i pro neodbornou veřejnost. Postupem času se obsah jednotlivých WWW stránek změnil z jejich předchozí pasivní a značně strohé podoby až k dnešnímu multi-mediálnímu a interaktivnímu ztvárnění. Snaha o co největší atraktivnost a efekt vytvářených stránek, o co největší nabídku poskytovaných služeb a celkovou popularitu stránek, jejich návštěvnost a z toho plynoucí zisk z reklam, prodeje přístupových hesel atp. má za následek i narůstající počet zneužívání práce jiných a s tím spojené neoprávněné zásahy do práv z duševního vlastnictví, zejména pak práva autorského a práv souvisejících.

Proč je vlastně autorské právo a jeho ochrana tak aktuální v prostředí „kyberprostoru“ (často používaný anglický termín „cyberspace“ vypadá přece jenom lépe), tedy v prostředí počítačových sítí?

Zpřístupnění díla veřejnosti prostřednictvím počítačových sítí a jeho šíření pomocí digitálních přenosů (šíření ve smyslu obecném) je totiž levné, rychlé (většinou), skoro bezpracné, s určitou výhradou anonymní, rozmnožováním nijak netrpí kvalita pořízené kopie, a navíc není možné dílo chránit sekundárně pomocí hmotného předmětu, jehož prostřednictvím je vyjádřeno.

Problematika ochrany autorského práva v prostředí internetu je velmi komplikovaná a jsou s ní spojeny i okruhy otázek, které se výslovně netýkají užití (či zneužití) díla prostřednictvím internetu. Mezi tyto související okruhy patří především problematika odpovědnosti (spoluodpovědnosti) poskytovatelů internetových služeb (poskytovatelů volného prostoru, poskytovatelů připojení či poskytovatelů odka-

zů – hyperlinků) za neoprávněné užití díla třetími osobami (uživateli jimi poskytovaných služeb)¹, otázky spojené s určením rozhodného (národního) autorského práva v případě užití díla v prostředí celosvětové sítě internet² či praktické těžkosti spojené s vymahatelností práva na internetu. Vzhledem k omezenému prostoru vymezenému pro tuto skripta je rozsah této části omezen pouze na základní způsob nakládání s dílem v prostředí internetu, a to sice na zpřístupnění díla prostřednictvím internetu.

Ostatní (někdy neméně palčivé) právní otázky a praktické problémy spojené s ochranou autorského práva na internetu jsou pak pouze shrnuty v kapitole 6 této části. V detailech je třeba odkázat na odbornou literaturu, jako jsou především publikace Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V.: *Autorský zákon a předpisy související – komentář*, Linde, 2001 a Čermák, J.: *Internet a autorské právo – 2. aktualizované a rozšířené vydání*, Linde, 2003. Dále pak na články zveřejněné v odborném tisku a na dostupné internetové zdroje, jakým je například server o internetovém a počítačovém právu ITpravo.cz, přístupný na internetové adrese <http://www.itpravo.cz/>, či na další prameny informací, které jsou uvedeny v závěru této části.

2. Tradiční způsoby zpřístupnění díla prostřednictvím Internetu

Tato kapitola se zabývá tradiční formou zpřístupnění díla prostřednictvím internetu, tedy prostřednictvím zejména WWW stránek a FTP serverů. Jde o centralizovaný způsob zpřístupnění díla, kdy na předem vymezeném místě (internetovém serveru, jako je například www.mujiweb.cz) je umístěn určitý

¹ Tzv. odpovědnost poskytovatelů internetových služeb za cizí obsah.

² Konflikt globálního rozsahu internetu a teritoriality autorského práva.

obsah, který je pak nabízen (zpřístupňován) koncovým uživateli internetu (návštěvníkům takového serveru). U tohoto modelu je jasně odlišen poskytovatel obsahu (provozovatel serveru) a konečný uživatel – konzument díla.

Přestože je tento tradiční (centralizovaný) způsob zpřístupnění internetového obsahu stále převažující (viz oficiální stránky institucí, prezentace firem, fanouškovské stránky, odborné internetové portály atp.), šíření některých autorských děl (jako jsou hudební klipy, filmy, počítačové programy) se v poslední době děje především prostřednictvím decentralizovaných peer to peer sítí a počet tradičních serverů, kde jsou taková díla nabízena, postupně klesá (např. dříve tak hojně stránky s nelegální hudbou v podstatě vymizely, neboť hudba [např. ve formátu MP3] je nabízena právě především v rámci peer to peer sítí).

Chceme-li z právního hlediska analyzovat postup zpřístupnění určitého obsahu prostřednictvím internetu (z technického hlediska tedy postup, kdy data představující určitý výtvor, například webovou stránku napsanou v jazyku HTML nebo obrázek ve formátu JPEG, jsou nahrána na pevný disk počítače, který slouží jako server), musíme si především položit tyto otázky:

1.A. Jde o obsah, který je podle našeho autorského zákona³ chráněn ?

2.B. Je tento konkrétní postup (akt užití díla) chráněn podle našeho autorského zákona, a tedy zda k takovému činu potřebujeme svolení autora, popřípadě jiné oprávněné osoby ?

3.C. Nejde v daném případě o užití díla, které je z určitého důvodu volné, a tudíž k němu není třeba souhlasu autora nebo jiné oprávněné osoby (výjimky k A. a B.) ?

A.

Při hledání odpovědi na otázku zda konkrétní internetový obsah je či není chráněn jako autorské dílo, je třeba rozlišovat dvě kritéria, a to sice (i) zda je tento obsah takové povahy, že požívá ochrany dle našeho autorského zákona, a (ii) zda v případě děl cizího původu spadá takové dílo do věcné působnosti našeho autorského práva. Obě tyto podmínky musí být splněny zároveň.

První kritérium stanoví, zda materiály, které lze na internetu nalézt, spadají pod definici díla podle platných českých norem a jsou předmětem našeho autorského zákona.

Autorský zákon definuje, co je dílem (a tedy může tak požívat ochrany) v § 2 AutZ.

§ 2 Dílo

(1) Předmětem práva autorského je dílo literární a jiné **dílo umělecké a dílo vědecké**, které je **jedinečným výsledkem** tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam (dále jen „dílo“). Dílem je zejména dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, dílo hudební, dílo dramatické a dílo hudebně dramatické, dílo choreografické a dílo pantomimické, dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem podobným fotografií, dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické, dílo

výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické.

(2) Za dílo se považuje též **počítačový program**, je-li původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvorem. Za dílo souborné se považuje **databáze**, která je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvorem. **Fotografie**, která je původní ve smyslu věty první, je chráněna jako dílo fotografické.

Z výše uvedeného vyplývá, že definice díla jakožto předmětu práva autorského je značně široká. Z pohledu uživatele lze konstatovat, že v podstatě veškeré dokumenty, které lze na internetu nalézt, jsou autorským dílem. Požadavek jedinečnosti (§ 2 odst. 1. AutZ) nebo pouze původnosti (§ 2 odst. 2 AutZ – počítačové programy a fotografie) může samozřejmě konkrétní materiál z ochrany vyloučit, ale půjde spíše o výjimky. Například pokud půjde o takovou stránku, která bude skutečně na tak nízké úrovni, že po nějakém jedinečném výsledku tvůrčí činnosti autora nebude ani stopy, například půjde o zcela primitivní kresbu, pár holých vět a podobně. Ovšem takový materiál asi nebude ani příliš zajímavý pro zpřístupnění prostřednictvím internetu, a tak z praktického hlediska lze konstatovat, že je třeba raději v případech pochybností považovat každý materiál, který je vhodný k užití na internetu, za autorské dílo a jako takový za chráněný. Usuzovat z „uměleckého dojmu“ (který není žádným zákonným předpokladem), jaký daná stránka či obrázek na příslušnou osobu učiní, zda je či není splněn požadavek jedinečnosti či původnosti, není opodstatněné.

Jinak je tomu v případě těch materiálů, které jsou příkladem uvedeny v § 2 odst. 6 AutZ (námět, denní zpráva, myšlenka, postup, matematický vzorec atd.), který dává vodítko k tomu, co nelze považovat za dílo ve smyslu autorského zákona. Takovéto výtvory vůbec nemohou být předmětem autorskoprávní ochrany, protože nejsou způsobilé být dílem (nejde o jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora, respektive není splněn požadavek původnosti). Nicméně i zde je nutno postupovat obezřetně, protože denní zpráva, která je již určitým způsobem zpracována (je například okomentována) a není pouze strohým konstatováním skutečnosti, autorským dílem bude, neboť již jako taková nespadá pod § 2 odst. 6 AutZ.

Druhým ustanovením, které částečně rozvazuje poskytovateli obsahu ruce, je § 3 AutZ. Narozdíl od výše uvedených primitivních stránek, vzorců, denních zpráv a podobně jde o výtvory, které sice jsou způsobilé být dílem, ale ve veřejném zájmu jim zákon neposkytuje ochranu.

§ 3 Výjimky z ochrany podle práva autorského ve veřejném zájmu

Ochrana podle práva autorského se nevztahuje na

a) úřední dílo, jímž je právní předpis, rozhodnutí, veřejná listina, veřejně přístupný rejstřík a sbírka jeho listin, jakož i úřední návrh úředního díla a jiná přípravná úřední dokumentace, včetně úředního překladu takového díla, sněmovní a senátní publikace, pamětní knihy obecní (obecní kroniky), státní symbol a symbol jednotky územní samosprávy a jiná taková díla, u nichž je veřejný zájem na vyloučení z ochrany,

b) výtvory tradiční lidové kultury, není-li pravé jméno autora obecně známo a nejde-li o dílo anonymní nebo o dílo

³ Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změnách některých zákonů (autorský zákon). Ve zkratce „AutZ“

pseudonymní (§ 7); užití takové dílo lze jen způsobem nesnižujícím jeho hodnotu,

c) politický projev a řeč pronesenou při úředním jednání; autorovo právo k užití takových děl v souboru zůstává nedotčeno.

Nesplňuje-li internetový obsah podmínky, kladené na autorské dílo, může být ještě chráněn jako databáze na základě *sui generis* práva pořizovatele databáze podle § 88 a násl. AutZ. Nebo může být internetový obsah takto chráněn i souběžně s ochranou autorskoprávní, splňuje-li jak podmínky pro autorskoprávní ochranu, tak i pro ochranu databází.

K určitému internetovému obsahu se pak vedle práva autorského mohou vázat též práva související s právem autorským (§ 67 až § 87 AutZ). Mezi tato práva patří i práva výkoného umělce k jeho uměleckému výkonu (§ 67 AutZ), práva výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu (§ 75 AutZ), práva výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho prvotnímu záznamu (§ 79 AutZ) a práva rozhlasového a televizního vysílatele (§ 83 AutZ).

Tato práva se společně s právem autorským mohou uplatňovat kumulativně, takže například k hudební nahrávce se váží jak práva autorská (hudba a text), tak práva výkoného umělce (zpěv, instrumentální výkony) a práva výrobce zvukového záznamu (samotná nahrávka).

Druhé kritérium, kterým je třeba se zabývat, je problematika věcné působnosti autorského zákona. Věcnou působnost autorského zákona je třeba odlišovat od problematiky určení českého autorského práva jako rozhodného práva ve zkoumaném případě. Věcná působnost autorského zákona určuje, zda je dílo s mezinárodním prvkem (cizí dílo) na našem území chráněno, kdežto problematika určení rozhodného práva se zabývá otázkou, zda se bude český autorský zákon jako celek na určitý akt užití (zneužití) díla vůbec aplikovat. Abychom se tedy mohli zabývat věcnou problematikou podle autorského zákona, musí předtím soud dospět k závěru, že je třeba na daný případ aplikovat právě český a ne třeba německý autorský zákon. Toto určení musí předcházet vymezení věcné působnosti autorského zákona. Věcná působnost se posuzuje přímo podle příslušných ustanovení autorského zákona, kdežto otázka aplikovatelnosti tohoto zákona jako celku je řešena pomocí norem mezinárodního práva soukromého.

Autorský zákon řeší věcnou působnost autorského zákona v § 107 AutZ, která je koncipována značně široce. Lze tedy s vysokou dávkou pravděpodobnosti tvrdit, že pokud je splněno první hlavní kritérium, a jde tedy o autorské dílo dle našeho autorského zákona, je též i jako takové tímto zákonem chráněno, protože je velmi nepravděpodobné, že nebude splněn ani jeden z předpokladů rozhodujících pro věcnou působnost českého autorského zákona, byť by šlo o dílo cizího státního příslušníka nebo bezdomovce (to jest osoby bez státní příslušnosti), respektive umělecký výkon takového výkoného umělce, výrobce zvukového či obrazově zvukového záznamu nebo rozhlasového a televizního vysílatele.

B.

Vycházíme tedy z předpokladu, že obsah, který má být zpřístupněn prostřednictvím sítě internet, podléhá ochraně podle našeho platného autorského zákona (což je více než pravděpodobné). Zabývejme se nyní tím, jak vlastně právně kvalifikovat akt zpřístupnění díla prostřednictvím internetu.

Z technického hlediska jde o nahrání dat, která představují daný materiál na pevný disk počítače, který slouží jako server. Data takto uložená jsou pak přístupná jakékoliv osobě (nebo alespoň určité skupině osob, které mají přístupová práva na daný server, pokud je přístup omezen, například heslem), která má k tomu potřebné technické vybavení. Tím je zjednodušeně řečeno počítač, který je jakýmkoliv způsobem (vytáčeným připojením a modemem, pevnou linkou, mikrovlnnou atp.) napojen do sítě internet.

Práva, která jsou při tomto nakládání s dílem potenciálně dotčena, jsou právo na užití díla jeho rozmnožením (§12 odst. 4 písm. a) a § 13 AutZ) a právo na užití díla sdělováním veřejnosti (§12 odst. 4 písm. f) a § 18 a násl. AutZ).

2.1. Rozmnožování díla

Ustanovení § 13 AutZ stanoví, že:

(1) Rozmnožováním díla se rozumí zhotovování dočasných nebo trvalých, přímých nebo nepřímých rozmnoženin díla, a to jakýmkoliv prostředky a v jakékoli formě, za účelem zpřístupňování díla prostřednictvím těchto rozmnoženin.

(2) Dílo se rozmnožuje zejména ve formě rozmnoženiny tiskové, fotografické, zvukové, obrazové nebo zvukově obrazové, stavbou architektonického díla nebo ve formě jiné trojrozměrné rozmnoženiny anebo ve formě elektronické zahrnující vyjádření analogové i digitální.

Rozmnoženinou se rozumí to, co se v technickém slova smyslu většinou nazývá „kopie“, tedy bezesporu i vytvoření duplikátu již připravené webové stránky, digitalizované fotografie, počítačového programu nebo jiných dat na hard disku webového serveru. Tím, že dojde k nahrání (upload) těchto dat na jiný počítač, vznikne rozmnoženina v elektronické formě, což plně odpovídá podstatě rozmnožování podle zmíněného § 13 AutZ.

Pokud tvůrce tvoří stránku přímo na serveru, nedochází sice k nahrání (uploadu) z jiného počítače, ale na celé věci to vůbec nic nemění. Pokud totiž při tvorbě takové stránky používá cizí autorské dílo, musí jej na tento server také zkopírovat, třeba z diskety nebo přímo z internetu.

V souvislosti s tímto institutem si lze položit dvě otázky:

a) Dojde k vytvoření rozmnoženiny (pořízení kopie), pokud bude provedena konverze dat z jednoho datového formátu do druhého (například ze zvukového formátu WAV, který je přesnou kopií digitálního záznamu zvukové stopy do formátu MP3, jenž využívá ztrátové komprese, nebo obdobně například z formátu BMP do formátu JPEG u grafiky), když oba soubory budou ve své podstatě odlišné, a dokonce při bližším zkoumání může být i vnímatelná podoba obou souborů, byť nepatrně, odlišná?

Touto otázkou se nauka zabývala již dříve i při absenci bližšího ustanovení v dnes již neplatném autorském zákoně⁴ a řeší jí i zahraniční judikatura.

V obou případech byl učiněn závěr, že přestože v čistě technickém slova smyslu o přesnou kopii nejde (zkrátka ona poslouplnost jedniček a nul je jiná), o rozmnoženinu v právním slova smyslu jde, neboť podstatná je vnímatelná podoba, která je shodná nebo jen nepatrně odlišná.

⁴ Zákon č. 35/1965 Sb. ve znění pozdějších předpisů

V současném autorském zákoně je na tuto problematiku výslovně pamatováno, když v § 13 AutZ je přímo uvedeno, že rozmnožováním se rozumí i zhotovování též nepřímých rozmnoženin, což je třeba chápat právě jako ty kopie, které v technickém slova smyslu za identické považovat nelze, ale pro naše smysly bezesporu o rozmnoženinu, tedy identické dvojče své předlohy, půjde.

b) Půjde o rozmnožování díla, pokud po nahrání dat na server budou původní data smazána?

I v tomto případě o rozmnožování půjde, neboť zákon za rozmnoženinu považuje i rozmnoženinu dočasnou (pozor na tzv. technické dočasné kopie vzniklé jako nedílná a nezbytná součást technologického postupu zpřístupnění díla, o nichž se podrobněji zmiňují v druhé kapitole této práce, viz § 37 odst. 2 písm. a) AutZ). Nemluvě o tom, že zde ani nejde o rozmnoženinu dočasnou, ale o zánik originálu, což nic nemění na podstatě kopírování (s trochou nadsázky můžeme přirovnat tento postup k vytvoření kopie obrazu s následným spálením originálu).

2.2. Sdělování díla veřejnosti

Zákon definuje sdělování díla veřejnosti ve svém § 18 AutZ následovně:

(1) Sdělováním díla veřejnosti se rozumí zpřístupňování díla v nehmotné podobě, živě nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově.

(2) Sdělováním díla veřejnosti podle odstavce 1 je také zpřístupňování díla způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby zejména počítačovou nebo obdobnou síť.

(3) Sdělováním díla veřejnosti není pouhé provozování zařízení umožňujícího nebo zajišťujícího takové sdělování.

Druhý odstavec této definice sdělování díla veřejnosti odpovídá vymezení uvedeném v čl. 8 Smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském (WIPO Copyright Treaty), uzavřené v Ženevě 20. prosince 1996. Se smlouvou v roce 2001 vyslovil souhlas Parlament České republiky. Listina o přístupu České republiky ke smlouvám, podepsaná prezidentem republiky dne 18. září 2001, byla uložena u generálního ředitele Světové organizace duševního vlastnictví, deponitáře Smlouvy, dne 10. října 2001. Smlouva WCT vstoupila v platnost na základě svého článku 20 dne 6. března 2002 a tímto dnem vstoupila v platnost i pro Českou republiku.

Tato smlouva výslovně v článku 8 upravuje institut sdělování díla veřejnosti (right of communication to the public), když uděluje autorovi právo „udělit souhlas k jakémukoliv sdělování díla veřejnosti, po drátě či bezdrátově, včetně zpřístupnění veřejnosti, takovým způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup z individuálně zvoleného místa a v individuálně zvoleném čase“ v originále „authorising any communication to the public of their works, by wire or wireless means, including the making available to the public of their works in such a way that members of the public may access these works from a place and at time individually chosen by them.“

Tato definice pak byla přebrána do Směrnice 2001/29/ES o harmonizaci některých aspektů práva autorského a práv

souvisejících v informační společnosti, která ji obsahuje v článku čl.3.

Můžeme tedy konstatovat, že zpřístupnění díla prostřednictvím internetu (nahrání dat na server) splňuje zákonné znaky jak rozmnožování díla, tak sdělování díla veřejnosti. Zbývá tedy vyřešit problém, jak nahlížet na vzájemný vztah těchto dvou institutů, hlavně pak s přihlédnutím k rozsahu autorova souhlasu (nebo souhlasu jiné osoby, která vykonává autorská práva) k užití díla.

Dle převažujícího názoru ustanovení § 18 o sdělování díla veřejnosti již ve své podstatě zahrnuje i rozmnožování díla a to v rozsahu nezbytném pro toto sdělování veřejnosti, neboť jak je již uvedeno výše, si lze jen ztěžít představit postup zpřístupnění díla prostřednictvím internetu, při němž by nedošlo k pořízení rozmnoženin(y).

Problematika souběhu práva na rozmnožování díla a práva na sdělování díla veřejnosti může mít praktické následky zejména v souvislosti se získáváním oprávnění k výkonu práva dílo užit (licence k užití díla). Pokud bychom považovali zpřístupnění díla na internetu za dva akty užití díla, bylo by třeba oprávnění udělit minimálně k těmto dvěma institutům (rozmnožování díla a sdělování díla veřejnosti), kdežto v opačném případě plně postačuje získat oprávnění (licenci) pouze ke sdělování díla veřejnosti ve smyslu § 18 odst. 2 AutZ. Toto oprávnění (licence) pak obsahuje i licenci k rozmnožení díla v rozsahu nutném pro jeho zpřístupnění veřejnosti (sdělování díla veřejnosti).

Z pohledu posuzování nároků autora při neoprávněném zásahu do jeho autorských práv (tj. při neoprávněném užití díla) nemá výše rozváděná nejasnost praktických důsledků, neboť autor či jiná oprávněná osoba dle § 41 AutZ může vznést vůči neoprávněnému uživateli svého díla stejné nároky bez ohledu na to, zda příslušný akt (zne)užití díla bude posouzen jako sdělování díla veřejnosti či jako sdělování díla veřejnosti v souběhu s rozmnožováním díla.

C.

V podstatě jedinou výjimkou, kdy není při zpřístupnění díla prostřednictvím internetu nutné získat licenci, jsou případy, kdy půjde o zpřístupnění tzv. **volného díla**. Volným dílem se rozumí takové dílo, u kterého uplynula doba trvání majetkových práv – viz § 28 odst. 1 AutZ. Trvání majetkových práv je pak uvedeno v § 27 AutZ. Podle nové právní úpravy se obecně doba trvání majetkových práv stanoví na dobu autorova života a 70 let po jeho smrti⁵. Tak došlo ke splnění požadavku Směrnice rady Evropských společenství č. 93/98/EHS o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv příbuzných. Je tedy možné, že některá díla, která se stala za účinnosti minulého autorského zákona již volnými (ten totiž stanovil obecně dobu trvání autorských práv – díky monismu se nerozlišovala majetková a osobnostní práva – na dobu autorova života a navíc 50 let po jeho smrti), již v souladu s podmínkami stanovenými v § 106 AutZ opět za volné považovat nelze.

⁵ Hlavním z důvodů bylo prodloužení lidského života během dvacátého století, tedy od uzavření Bernské úmluvy (viz dále) do současnosti. Protože ekonomicky mají mít možnost dílo využívat alespoň dvě generace po smrti autora, byla ochranná doba prodloužena na 70 let, což přibližně vyhovuje tomuto požadavku.

Jde o obecnou dobu trvání majetkových práv. Tato doba se počítá poněkud odlišně u spoluautorů, u díla anonymního a pseudonymního, díla kolektivního, díla vycházejícího ve svazcích, děl na pokračování a u díla audiovizuálního. Jinak se určí počátek běhu oné 70ti leté lhůty, ta však zůstává i pro tato díla shodná.

Určitá modifikace platí pro doposud nezveřejněné volné dílo, které je poprvé někým zveřejněno až po uplynutí majetkových práv. Doba trvání majetkových práv k takovému „objevenému“ dílu trvá pak 25 let od okamžiku tohoto zveřejnění a tato práva náleží zveřejniteli (§ 28 odst. 2 a 3 AutZ).

Vzhledem k ustanovení § 27 odst. 7 AutZ se doba trvání majetkových práv počítá vždy od prvního dne roku následujícího po roce, v němž došlo k události rozhodné pro její počítání, tedy k 1. lednu příštího roku.

3. Zpřístupnění díla v rámci sítí peer to peer

3.1. Obecné teze

3.1.1. Úvodem

Sdílení souborů v rámci výměnných sítí typu peer to peer se stává čím dál tím více aktuální tematikou a tento způsob užití děl v rámci sítí internet v některých oblastech v podstatě vytlačil klasický, to jest centralizovaný, způsob zpřístupňování děl. To platí bezesporu především o neoprávněném (nelegálním) šíření děl. Současná situace je taková, že v sítích typu peer to peer lze nalézt v podstatě cokoliv, nejnovějšími (oficiálně do distribuce leckdy ještě neuvolněnými) kopiemi filmových trháků počínaje a kompletními softwarovými produkty renomovaných výrobců konče.

Soudní spory okolo peer to peer sítí, jejich uživatelů, provozovatelů a tvůrců jsou právě v současnosti bedlivě sledovány jak zástupci zábavního průmyslu, právníky zabývajícími se ochranou duševního vlastnictví, tak i samotnými uživateli těchto sítí a internetu vůbec. Snad není příliš odvážné tvrdit, že právní aspekty spojené s provozem peer to peer sítí a sdílením děl v jejich rámci jsou ožehavější a jejich praktické důsledky významnější než ostatní právní otázky spojené s jinými způsoby nakládání s díly. Troufám si tvrdit, že nebývalý rozmach sdílení děl v peer to peer sítích bude mít dlouhodobý vliv na způsoby distribuce autorských děl a možná i na budoucí koncepci autorskoprávní ochrany vůbec.

3.1.2. Vymezení problému

V předchozí kapitole byl řešen případ, kdy na jednom z počítačů připojených do sítí internet (serveru), který je pevně identifikovatelný svou IP adresou, jsou zpřístupněna určitá data. Tento klasicky pojatý, víceméně centralizovaný přístup, kdy se větší množství dat zpřístupní na jednom místě, je z hlediska porušování autorského práva varianta řešitelná obvyklými postupy. Ačkoli to může být složité technicky nebo díky mezinárodní povaze problému, je možné většinou určit a případně žalovat konkrétní subjekty (poskytovatele obsahu popř. za určitých podmínek poskytovatele volného prostoru – viz závěrečné shrnutí), které se dopouštějí poru-

šování autorských práv, a vzniklá škoda jimi způsobená přitom mnohdy tomuto úsilí odpovídá.

V této kapitole bych rád v základních rysech popsal technologie typu peer-to-peer, při jejichž použití lze sice teoreticky uplatnit autorské právo stejným způsobem jako v kterémkoli jiném případě, nicméně praktická vymahatelnost je obtížná až nemožná. Jediným čistě právním řešením⁶, které je v praxi uplatňováno, je pak buďto postihovat subjekty, které porušování autorských práv nepřímou umožňují, což s sebou zákonitě přináší mnoho nejednoznačností při řešení sporů, nebo exemplárně postihovat vybrané uživatele takových sítí (např. ty, kteří sdílejí velké množství nelegálních kopií autorských děl), což je zase způsob velmi neefektivní.

Pojem „peer-to-peer“ („rovný s rovným“) nebo též „p2p“ je užíván jak v terminologii lokálních, tak i veřejných počítačových sítí. V podstatě znamená, že centrální uzlové počítače ztrácejí v takové síti na významu a libovolná stanice (například počítač koncového uživatele) není pouze pasivním příjemcem dat a služeb (jak je tomu v případě klasického modelu internetu), ale vystupuje zároveň aktivně v roli serveru, a tedy poskytuje dalším uživatelům sítě (byť třeba jen v určité době kdy je připojen k síti) svá data (například hudební soubory). Přitom se užívá takový software, aby uživatel stanice (v této fázi koncový uživatel a provozovatel serveru zároveň) nemusel provádět žádná složitá nastavení ani neurčoval topologii sítě. Stanice (tedy například i osobní počítač jakéhokoliv běžného uživatele internetu) se v takové síti chová v ideálním případě zcela nezávisle na jiném konkrétním počítači v síti. Tyto autonomní počítače spolu však navzájem komunikují a tvoří společně distribuovaný systém. Mohou si vzájemně poskytovat jak výpočetní výkon tak uložená data. Příklad výpočtů za pomoci mnoha osobních počítačů (projekt jako je např. SETI@home pro rozbor mimozemských radiosignálů pomocí spořiče obrazovky nebo projekt pro simulaci budoucího chování atmosféry) je sice z hlediska využití velice zajímavý, ale ne až tak z hlediska autorského práva. Naopak sdílení uložených dat (v praxi zejména programů, hudebních nahrávek, ale nyní např. i kompletních filmů) s ním souvisí velice úzce.

Můžeme rozlišovat několik modelů peer to peer sítí:

3.1.3. Sdílení dat s centrálním vyhledávačem (Napster)

Tento typ sítě stál na počátku prvního rozmachu peer to peer sítí a byl ve své době nejpoužívanější (řádově desítky miliónů uživatelů) a v oblasti autorského práva je znám především ze sporu s RIAA (Recording Industry Association of America). Podobných služeb fungovalo více, ale žádná nedisponovala srovnatelným počtem uživatelů jako byl systém pro výměnu MP3 souborů Napster.

Napster zjednodušeně řečeno pracoval takto: běžný uživatel internetu, který měl zájem se zapojit do tohoto výměnného systému, si nainstaloval jednoduchý software a zaregistroval se. Tento program pak vymezil část prostoru na jeho disku k tomu, aby k jeho obsahu měli v době připojení tohoto uživatele k internetu přístup i ostatní účastníci této služby.

⁶ Vedle některých technických způsobů omezování sdílení dat v peer to peer sítích, jako je například úmyslné zahlcování těchto sítí daty – tzv. spoofing.

V tomto vymezeném prostoru pak byly uloženy nabízené hudební nahrávky (soubory MP3). Když byl tento uživatel připojen k internetu (což mohlo být skoro pořád nebo jen pár minut denně), tak ostatní uživatelé mohli přímo z jeho disku stahovat tam zpřístupněnou hudbu. Tak se z pouhého pasivního koncového uživatele stal na přechodnou dobu (na dobu jeho připojení k internetu) i server poskytující data – hudbu ve formátu MP3. Po celém světě tak vznikla komunita desítek milionů uživatelů, kteří si vzájemně mezi sebou nabízeli neověřitelné množství hudebních nahrávek, které ale nebyly uloženy na jednom nebo několika centrálních plnohodnotných serverech (jak to bylo běžné), ale na miliónech počítačů běžných uživatelů internetu rozptýlených po celém světě. Taková roztržitost zdrojů prakticky znemožňuje směřovat postih proti konkrétnímu poskytovateli obsahu. V případě Napsteru však systém vytvářel průběžně aktualizovanou databázi, která zahrnovala informaci o tom, kde (na počítači jakého koncového uživatele) je daný soubor (písnička) k dispozici. Tím se podstatně urychlilo vyhledávání v systému.

Takže pokud uživatel A v USA hledal žádanou nahrávku, položil dotaz centrálnímu serveru, který ve své databázi zjistil, že tuto nahrávku poskytuje (zprístupňuje) například uživatel B ve Francii. Systém se ho snažil kontaktovat, a pokud byl tento uživatel zrovna připojen k internetu, tak přímo z jeho disku zkopíroval požadovaný soubor do vymezeného adresáře počítače uživatele A.

Z toho plyne, že se ovšem nejedná o čistou síť typu p2p, protože na centrálním serveru existuje jednotný index datových souborů nabízených přímo koncovými uživateli. Vlastník tohoto centrálního serveru s databází (např. Napster) může být pak nepřímou odpovědný za porušování autorských práv jednotlivými koncovými uživateli.

3.1.4. Sdílení dat s decentralizovaným vyhledáváním (Gnutella)

V tomto případě se již jedná o plnohodnotnou síť typu p2p, kdy neexistuje žádný centrální uzel, na němž by byl její provoz závislý. Typickým představitelem je síť založená na protokolu Gnutella, na jejímž počátku stojí kód nezištně vytvořený skupinou programátorů firmy Nullsoft. Nyní se ovšem jedná o otevřený protokol (poměrně jednoduchý), se kterým umí pracovat několik různých programů jako například Morpheus.⁷ Stejně jako u předchozího typu sítě p2p je dílo zpřístupněno na počítačích koncových uživatelů. Rozdíl je v tom, že i vyhledávání probíhá také pouze s pomocí počítačů koncových uživatelů. Počítač uživatele A v okamžiku připojení do takové sítě musí znát minimálně jednu adresu jiného uživatele (uživatel B). Při hledání souboru položí uživatel A dotaz na uživatele B, zda požadovaný soubor poskytuje. Pokud ano, tak mu jej rovnou zašle. Pokud ne (což je samozřejmě mnohem pravděpodobnější), tak přes tuto adresu uživatele B mu je pak zpřístupněno několik dalších adres počítačů, s kterými při vyhledávání přímo komunikuje. Pokud ani zde nenalezne požadovaná data, pokračuje lavinovitě dál ke „vzdálenějším“ počítačům. Se zbývajícím množstvím strojů (dnes řádově desítky miliónů) je možno komunikovat nepřímou pomocí známých sousedních uzlů. Při vyhledávání souboru se

tedy dotaz i odpověď šíří řetězově prostřednictvím počítačů ostatních uživatelů celou dostupnou sítí. Přitom jen na několika sousedních uzlech je možné zjistit, kdo dotaz položil. Ačkoli vyhledávání může probíhat interaktivně, je v principu pomalejší než u sítě s centrálním indexem (Napster). Tento systém je též více zatížen skutečností, že mnoho uživatelů se připojuje jen na omezenou dobu a pomocí nekvalitního a pomalého (např. vytáčeného telefonního) připojení.

Důležitou vlastností z hlediska autorského práva je, že nikdo kromě koncových uživatelů nemá, a ani nemůže mít, kontrolu nad obsahem sdělovaných souborů. Nepřímou odpovědnost za porušování autorských práv může nést nejvýše tvůrce komunikačního programu. Zvláště v případě nezištného vývoje otevřeného kódu mnoha autory je však taková odpovědnost sporná, navíc je program dobře použitelný i k takovým účelům, kdy žádná práva porušována nejsou. Identita koncového uživatele nabízejícího inkriminovaná díla je za pomoci poskytovatele připojení zjistitelná, v distribuované síti je ovšem uživatelů mnoho a jednotlivě přitom mohou působit pouze omezenou škodu. V návrzích na budoucí verze protokolu Gnutella se navíc objevují návrhy na autorizaci sousedních uzlů, šifrování a přenos alespoň části stahovaného souboru prostřednictvím náhodného řetězce zprostředkovatelů (stejně jako při vyhledávání). Pak by byla možnost zjištění identity uživatelů a umístění souborů ještě více omezena.

3.2. Právní rozbor problematiky peer to peer sítí

Zde uváděné právní souvislosti se zatím vztahují víceméně ke stavu v USA. V Česku zatím neexistuje žádný subjekt, který by poskytoval v podstatném měřítku služby typu p2p, ani zde neproběhl soudní spor v této oblasti. Nicméně využívání těchto sítí koncovými uživateli není ani v České republice zanedbatelná a tato problematika se jich samozřejmě týká.

3.2.1. Přímá odpovědnost (uživatel sítě)

Hned na úvod je třeba konstatovat, že z pohledu práva neexistuje rozdíl mezi „klasickým“ zpřístupněním díla pomocí plnohodnotných serverů nebo prostřednictvím peer to peer sítě. Vše, co bylo uvedeno výše (tradiční způsoby zpřístupnění díla prostřednictvím internetu), platí i pro tuto kapitolu.

Platí, že pokud koncový uživatel zpřístupní ostatním uživatelům peer to peer systému určitá data prostřednictvím svého počítače, naplňuje podstatu ustanovení o sdělování díla veřejnosti ve smyslu § 18 odst. 2 AutZ. Jde tedy o užití díla dle § 12 AutZ a kromě určitých výjimek (např. volné dílo) musí mít ke svému jednání souhlas autora nebo jiné oprávněné osoby.

Uživatel, který podá dotaz na vyhledání a stažení určitých dat, jedná ve smyslu § 13 AutZ, protože stažením dat dojde k jejich rozmnožení. Toto stažení (rozmnožení) však bude podle povahy díla často kryto výjimkou uvedenou v § 30 AutZ pojednávající o volném užití.

Je třeba si uvědomit, že je lhotečné, zda jsou data zpřístupněna na stálém serveru, pevně identifikovaném v síti internet pomocí své IP adresy, nebo přímo na svém domácím počítači s využitím speciálního programu (Napster, různé programy pro protokol Gnutella jako je např. Morpheus aj.).

⁷ Podle dostupných informací Morpheus, který dříve pracoval s protokolem FastTrack, začal využívat protokol Gnutella.

Hlavním problémem u p2p sítí tedy není právní posouzení jednotlivých způsobů užití díla v těchto systémech, ale vymahatelnost nároků plynoucích z porušení příslušných autorskoprávních norem těmito (zne)užitími. Peer to peer sítě – jak bylo uvedeno výše – poskytují v některých případech skoro ideální anonymitu, a pokud ne, tak je rozdrobenost poskytovaného obsahu taková, že nemá valného významu proti jednotlivým uživatelům p2p sítě zasahovat. Na běh systému by to nemělo žádný vliv. To platí hlavně pro systém typu Gnutella.

3.2.2. Nepřímá odpovědnost (tvůrci protokolu a provozovatelé systémů peer to peer)

Tvůrci protokolu a provozovatelé p2p systému se většinou sami nedopouštějí jednání, které by se dalo hodnotit jako užití díla. Svým jednáním (provozováním p2p systému) však umožňují, aby tak mohli (v naprosté většině případů bez potřebného svolení autora) činit uživatelé systému, a účastní se tak určitou formou na porušování autorského práva těmito osobami.

– Odpovědnost tvůrců protokolu pro p2p sítě

Tvůrce samotných protokolů, jako je například Gnutella (to jest víceméně tvůrce určitého standardu, jako je například protokol TCP/IP pro zaslání dat po internetu obecně nebo systém kódování dat při přenosu dat v mobilních sítích GSM), na kterých pak p2p sítě pracují, nelze činit v žádném směru (spolu)odpovědné za porušení autorského zákona ze strany koncových uživatelů. Chybí zde jakákoliv příčinná souvislost mezi pouhým vytvořením protokolu a jeho následným použitím v rámci p2p sítě, která pak může sloužit k neoprávněnému sdílení souborů, s porušováním autorského práva koncovými uživateli této sítě.

– Odpovědnost provozovatelů p2p sítě

Otázka nepřímé odpovědnosti (spoluodpovědnosti) se tedy týká pouze provozovatelů peer to peer sítí. Těmi jsou poskytovatelé centrálních indexů u peer to peer systémů typu Napster nebo tvůrci programů pro správu decentralizované sítě typu Gnutella (např. Kazaa, Morpheus, Grokster a další). Tyto subjekty lze teoreticky činit spoluodpovědné (nepřímo odpovědné) za primární porušení zákonných norem ze strany svých uživatelů (viz předchozí oddíl). Otázkou zůstává, jak daleko lze tuto spoluodpovědnost hledat.

V případě systému s centralizovaným vyhledáváním, které je zcela klíčové pro běh celého systému, je tato spoluodpovědnost jednodušeji dovoditelná. V kauze Napster bylo zcela zřejmé, že celý systém je zneužíván k porušování autorského práva, a to dlouhodobě, masivně a s vědomím jeho provozovatelů, kteří měli z běhu systému zisk. Navíc peer to peer síť typu Napster umožňovala do určité míry kontrolu uživatelů a přenášených dat.

V případě provozovatelů decentralizovaných peer to peer systémů (např. systém založený na protokolu Gnutella jako je Morpheus) je otázka spoluodpovědnosti podstatně komplikovanější. Zde je souvislost s případným porušováním autorskoprávních norem ze strany uživatelů sítě podstatně vzdálenější než u specializovaného systému typu Napster. Navíc je celá věc podstatně komplikována tím, že konspirace ze strany tvůrců těchto systémů může zcela zamezit jejich identifikaci a tedy i případnému postihu.

Odhlédneme-li od problému anonymity, je podle mne velmi přehnané dovozovat spoluodpovědnost tvůrců takových zcela obecných systémů pro peer to peer sítě. Takové sítě a produkty lze totiž zcela běžně a efektivně použít k naprosto legální činnosti. Obdobně lze chápat i vytváření takových programů, které sice mohou být použity k masivnímu porušování zákona, ale rozhodně nemusí, a ani k tomu nejsou určeny.

Z právního hlediska bychom ve všech uvedených případech (jak u tvůrců protokolu, tak i u samotných provozovatelů sítě na takovém protokolu založených) mohli uvažovat pouze porušení obecné povinnosti nepůsobit škodu (*neminem laedere*) podle § 415 občanského zákoníku. Ani jeden z provozovatelů sítě (provozovatel sítě Napster ani provozovatelé sítě typu Gnutella) totiž sám o sobě dílo ve smyslu autorského zákona neužívá, natož pak pouhý tvůrce protokolu.

Postihem provozovatelů p2p systémů by pak byla žaloba o náhradu škody podle § 420 OZ. Podle něj odpovídá každý za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti. Ono porušení spatřuji právě v porušení pravidla *neminem laedere* vyjádřeného v citovaném § 415 OZ („každý je povinen si počínat tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí“).

Zda došlo k porušení principu *neminem laedere*, by se muselo v konkrétním případě posuzovat na základě celkového vyznění případu. Jak již bylo uvedeno výše, tuto odpovědnost lze bezesporu za určitých podmínek dovodit u provozovatelů p2p sítí s centrálním vyhledáváním (např. Napster). U provozovatelů p2p sítí s decentralizovaným vyhledáváním je tato odpovědnost sporná. U samotných tvůrců protokolu pak v podstatě zcela vyloučena.

3.2.3. Realizace ochrany autorských práv v sítích typu peer-to-peer, významné soudní spory

Jedním relativně účinným postupem v případě vymáhání ochrany autorských děl v síti s až desítkami miliónů nezávislých poskytovatelů obsahu je automatizované prohledávání a následné filtrování na základě názvu i obsahu souboru (díla) ze strany poskytovatelů služeb p2p (pokud existují) či poskytovatelů připojení. Zde ovšem dochází teoreticky i prakticky ke kolizi s právy uživatelů i poskytovatelů připojení. Jde zejména o svobodu slova uživatelů, podstatný zásah do soukromé komunikace uživatelů i omezení funkčnosti systémů a nepřiměřené náklady na straně poskytovatelů.

Automatizované rozpoznávání obsahu dat je totiž záležitostí technicky značně obtížná až nemožná. Obsahem sdílených datových souborů může být kromě neoprávněně sdíleného autorského díla i dílo volně šiřitelné (volné dílo) či data bez jakékoli autorskoprávní ochrany. Příliš restriktivní opatření přitom postihují koncové uživatele v tom smyslu, že je pak často omylem bráněno i v takovém sdílení obsahu, kterým není porušován žádný zákon. Zde se může jednat např. i o články, projevy či díla, která hodlá autor či jiná oprávněná osoba šířit na vlastní náklady pomocí internetu. Přitom si musíme uvědomit, že libovolná data lze šířit pod různě formulovanými názvy či v různých datových formátech. Opatření nutná k dokonalému technickému zamezení porušování autorských práv se v mnoha ohledech podobají mezinárodně odsuzovaným opatřením, která jsou uplatňována čínskou

vládou při cenzuře na internetu (ta se ovšem také relativně snadno obchází). Zde se tedy uplatňování práva na ochranu autorských děl dotýká podstaty demokratických principů a faktického omezení rozvoje internetu. Další vývoj nelze nyní jednoznačně předvídat. Nicméně mnoho odborníků včetně organizací, které obhajují práva koncových uživatelů internetu (zejména EFF – Electronic Frontier Foundation), soudí, že podobná opatření budou vždy neúčinná a sporná, a proto je nemá smysl vůbec zavádět.

Na základě údajů získaných z automatických kontrol se v poslední době v zahraničí (především ve Spojených státech amerických) snaží držitelé autorských práv směřovat své kroky i proti jednotlivým vytipovaným uživatelům peer to peer sítě, kteří zpřístupňují (sdílejí) významné množství pirátských kopií autorských děl. Exemplární řízení vedená proti takovým osobám mají odradit další uživatele Internetu od sdílení děl pomocí peer to peer sítí. Tento postup se však doposud nejeví jako příliš efektivní.

Jako nejpodstatnější se tedy ukazuje soudní postup proti provozovatelům peer to peer sítí.

Doposud nejvýznamnějším autorskoprávním sporem týkajícím se centralizovaných peer to peer sítí (a peer to peer sítí vůbec) se stal spor *A&M Records v. Napster*⁸, též někdy nazývaný jako *RIAA v. Napster*, neboť žalobci byli sdruženi v Recording Industry Association of America (RIAA). Server Napster byl založen 22. července 1999 tehdy teprve devatenáctiletým studentem Shawem Fawningem, který si chtěl usnadnit vyhledávání MP3 souborů tím, že vytvoří malou komunitu lidí, kteří si navzájem umožní stahovat své soubory, která se později rozrostla na milióny účastníků. Soud v dlouhém řízení nakonec dovedl odpovědnost provozovatelů Napsteru za porušování autorských práv svými uživateli. K takovému rozhodnutí soudu přispělo i to, že společnosti plynuly z provozu sítě určité zisky (i když nepřímé) a měla možnost kontrolovat soubory či odpojit neukázněné uživatele. Jde sice o rozhodnutí ne zcela přesvědčivé, ale s ohledem na daný stav věci se domnívám, že jde o rozhodnutí správné, které je třeba přijmout. Napster s definitivní platností skončil na podzim roku 2002.

Na sklonku roku 2001 vynesl soud pravděpodobně první rozhodnutí ve věci odpovědnosti provozovatelů sítě typu Gnutella. Šlo o soudní řízení vedené nizozemským kolektivním správcem autorských práv Buma/Stemra proti společnosti KaZaA, která vytvořila komunikační program pro sdílení souborů v peer to peer síti, založený na technologii FastTrack. Jde o trochu upravenou a vylepšenou technologii Gnutella, rozdíl mezi těmito technologiemi však nejsou z našeho pohledu důležité. Společnosti KaZaA bylo v rozsudku přikázáno (s poukazem na spoluodpovědnost za porušování autorských práv), aby zastavila užívání svého komunikačního programu. To je ale věc prakticky nemožná. Podle dostupných informací bylo již rozšířeno mezi uživatele více než 20 miliónů kopií tohoto software a společnosti KaZaA nebylo jasné, jak má zabránit dalšímu užívání svého software.

Zástupci společnosti KaZaA BV vydali prohlášení, v němž uvádějí, že nemohou bránit uživatelům svého software ve sdílení nahrávek chráněných autorskými právy, protože narozdíl od Napsteru pracuje KaZaA na bázi čisté technologie peer-to-peer, tedy bez potřeby centrálního serveru.

Na jaře 2002 odvolací soud rozhodnutí ve věci Kazaa zrušil. Toto rozhodnutí je považováno za první (byť dílčí) úspěch provozovatelů peer to peer sítí.

Za podstatně důležitější než rozsudky nizozemských soudů se považují očekávaná rozhodnutí ve Spojených státech amerických. Jak bylo uvedeno výše, například protokol Gnutella využívá několik programů, které jejich uživatelé mohou využít k vyhledávání a stahování souborů na internetu. Na základě toho podala RIAA u federálního soudu hromadnou žalobu na tvůrce programů („klienty sítí pracujících na protokolu typu Gnutella“) Morpheus, Kazaa a Grokster, ve které se domáhá, aby přestali s šířením těchto programů.

V dubnu 2003 padlo první rozhodnutí v této kauze, kdy soud zamítl žalobu proti Grokster Ltd. (výrobce software software pro sdílení souborů „Grokster“) StreamCast Networks Inc. (výrobce software pro sdílení souborů „Morpheus“) a prohlásil, že provozování peer to peer sítí samo o sobě neporušuje autorský zákon, neboť se tyto provozovatelé neliší od výrobců domácích videorekordérů nebo kopírek, kterých se též dá zneužít pro porušování autorských práv. Rozhodnutí v odvolacím řízení má padnout do konce roku 2003.

3.2.4. Závěr

Samotné peer to peer sítě s sebou nepřinášejí zvláštní právní problémy z pohledu kvalifikace aktů užití (zneužití díla) ze strany uživatelů. Otázkou nejasnou zůstává spoluodpovědnost provozovatelů těchto systémů nebo dokonce tvůrců protokolu pro jejich běh za primární delikty těchto uživatelů.

Tam, kde neexistuje žádný provozovatel služby, který by mohl aktivně kontrolovat komunikaci prováděnou prostřednictvím této sítě (jako tomu bylo u systému Napster), je podle mého názoru nemožné dovozovat spoluodpovědnost pouhých tvůrců softwarových nástrojů nutných pro běh sítě (jako je tomu u programů nutných pro běh systému založeném na protokolu Gnutella), natož pak tvůrců pouhého protokolu (jako je Gnutella). Dalším oříškem je otázka špatné nebo vůbec žádné identifikovatelnosti těchto osob.

Mnoho odborníků z oboru počítačových sítí vidí v peer to peer systémech budoucnost. S technickým rozvojem internetu – hlavně pak v oblasti kvality a rychlosti připojení soukromých (domácích) subjektů – lze předpokládat další prudké rozšíření decentralizovaných peer to peer sítí. Tyto sítě pak i bez centrálního indexu umožní pomocí rekurzivního prohledávání v reálném čase rychle najít žádaná data. Rozvojem takových sítí se postupně bude stírat rozdíl mezi poskytovatelem obsahu a koncovým uživatelem. Každý počítač bude sloužit jako koncová stanice přijímající data, tak i jako server data poskytující. Tím klesne význam plnohodnotných serverů, které lze jednoduše identifikovat a zjistit jejich provozovatele (osobu odpovědnou za obsah).

S tím souvisí i snaha o nalezení a zavedení nového, ekonomicky výhodného a pružného způsobu legální distribuce zvukových záznamů a dalších autorských děl prostřednictvím peer to peer sítí. Progresivní skupina v rámci hudebního průmyslu, která prosazuje tento racionální trend, však naráží na nezáměr většiny a na urputnou snahu o zakončení (nebo lépe řečeno navrácení) stavu před rozmachem internetu a peer to peer sítí.

⁸ A&M Records v. Napster, 239 F.3d 1004 (9th Cir., 2001)

Doposud se soubor konzervativní skupiny se skupinou progresivní vyvíjel spíše ve prospěch zastánců tradiční distribuce zvukových záznamů. Poslední vývoj soudních sporů však naznačuje obrat trendu. I v oblasti legislativní se zdá, že silná lobby výrobců zvukových záznamů začíná ztrácet na vlivu. V USA se měl její další zbraní v boji proti nelegálnímu šíření zvukových záznamů stát zákon P2P Piracy Prevention Act (návrh podal v červnu 2002 demokratický Kongresman Howard Berman z Kalifornie).⁹ Tento zákon měl mimo jiné pozměnit tzv. Computer Fraud and Abuse Act (zákon, který byl přijat v souvislosti s bojem proti počítačovým hackerům) v tom směru, že by poskytoval imunitu (*save harbor*) nositelům autorských práv. Ti by pak například mohli prostřednictvím internetu beztretně pronikat do soukromých počítačů a vyhledávat (popřípadě i likvidovat) tam nelegální kopie zvukových záznamů stažených z internetu. Po velkých protestech byl však návrh (alespoň dočasně) stažen.

Jako účinnější způsob boje se možná ukáží technická omezení. V listopadu 2002 např. kanadská společnost Bell Canada omezila maximální množství dat stažených svými uživateli, aby tím omezila stahování objemných MP3 a MPEG souborů¹⁰. Tento přístup je však podle mého kontraproduktivní. Jednak omezuje jen určitou skupinu internetových uživatelů, a kromě toho omezuje i šíření legálních souborů.

Bude zajímavé sledovat, jak se nakonec celá podoba internetu vyvine a hlavně jak dalece bude regulována ze strany státu prostřednictvím zákonů. Z pohledu autorského práva si myslím, že nakonec asi dojde k určitému náhradnímu zpoplatnění internetu, obdobně jako je už nyní činěno v případě například nenahraných nosičů nebo kopií vytvořených v kopírovacích centrech (viz § 25 AutZ). Tím bude částečně vykoupena svoboda šíření děl na internetu a samotná autorskoprávní ochrana postupně v této oblasti zanikne.

Jako nejefektivnější se však ukazuje zavedení takového modelu distribuce zvukových a obrazově zvukových děl, který bude motivovat uživatele k využívání oficiálně nabízených (byť placených) služeb se zabezpečenou kvalitou obsahu, namísto vyhledávání pirátských kopií.

4. Webcasting – právní aspekty „vysílání po internetu“

Webcastingem se rozumí tzv. „real time streaming“ dat, tedy zpřístupňování určitého multimediálního programu prostřednictvím sítě internet v reálném čase. Z pohledu posluchače je tak webcasting obdobou rozhlasového (případně i televizního) vysílání, neboť se jedná o určitý „tok“ zpravidla hudby a informací, ve kterém posluchač nemůže sám přímo interaktivně volit sled prvků s tím, že pro všechny posluchače je v jednom okamžiku program stejný. Tok dat (streaming) je pak technicky zabezpečen tak, že je nelze ukládat, a tak si pořídit rozmnoženinu díla, které je takto „vysíláno“.¹¹ Webcasting tudíž v podstatě svou povahou a způsobem kon-

zumace vysílaného díla příjemcem odpovídá klasickému televiznímu nebo rozhlasovému vysílání.

4.1. Rozsah aplikace zákona o televizním a rozhlasovém vysílání

Na otázku, zda je webcasting provozováním vysílání ve smyslu zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání (dále jen „ZRTV“) a zda je tedy k webcastingu nutné získat licenci a dodržovat ostatní omezení upravená v tomto zákoně, je podle mého názoru třeba odpovědět záporně. Podle ustanovení § 2 odst. 2 písm. a) ZRTV se totiž za rozhlasové a televizní vysílání nepovažuje zajišťování komunikačních služeb zaměřených na poskytování informací nebo jiných sdělení na základě individuálních požadavků. A webcasting je na rozdíl od klasického vysílání, které je technicky popisováno jako přenos „point to multipoint“, vždy právě přenosem „point to point“. Neboli k přenosu dochází vždy až na základě individuálního konkrétního požadavku.¹²

4.2. Dotčená práva podle autorského zákona

Z autorského zákona je webcasting užitím příslušných předmětů ochrany (a to jednak jejich rozmnožováním podle ustanovení § 13 AutZ, a to vždy na serveru, odkud jsou data streamována, a zpravidla také při ukládání jednotlivých skladeb ve formátech vhodných pro streaming databáze) a jednak sdělováním veřejnosti podle ustanovení § 18 odst. 1 AutZ. O vzájemném vztahu rozmnožování díla a jeho sdělování veřejnosti viz též výše. Zpřesňující ustanovení § 18 odst. 2 AutZ na webcasting pravděpodobně vztáhnout nelze, ale to nic nemění na tom, že jde o užití díla jeho sdělováním veřejnosti, neboť povaha webcastingu zcela vyhoví obecnému vymezení tohoto způsobu užití díla, tak jak je uvedeno právě v § 18 odst. 1 AutZ.

Otázkou však je, zda se v rámci užití podle ustanovení § 18 odst. 1 AutZ nejedná o sdělování veřejnosti vysíláním ve smyslu ustanovení § 21 odst. 1 AutZ; tedy zda je „jiným takovým zpřístupňováním“ v citovaném ustanovení myšleno zpřístupňování v rámci (televizního) programu (ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 písm. i ZRTV) nebo zda se v případě vysílání má zároveň jednat o zpřístupňování „point to multipoint“.

Je třeba mít na paměti, že webcasting je zpravidla též zpřístupňováním autorských děl v provedení výkonnými umělci ze zvukových záznamů, a dochází tak ve smyslu ustanovení § 12 AutZ (resp. §§ 71 a 76 AutZ) k užití všech těchto předmětů ochrany.

Je otázkou, zda rozmnoženiny na serverech, odkud jsou data streamována posluchačům, nejsou technickými rozmnoženinami ve smyslu ustanovení § 37 odst. 2 písm. a) AutZ, a zda se tedy při webcastingu nejedná jen o užití sdělováním veřejnosti podle § 18 odst. 1 AutZ (případně podle ustanovení § 21 odst. 1 AutZ). Domnívám se, že u jakéhokoliv zpřístupňování prostřednictvím sítě internet je prvotní rozmnoženina na serveru, odkud se zpřístupňuje, základem takového užití, tudíž se nejedná o technickou rozmnoženinu ve smyslu citovaného ustanovení. Netřeba jistě připomín-

⁹ Viz Berman introduces legislation to foil peer to peer piracy, tiskové prohlášení z 25. 7. 2002, na www.house.gov

¹⁰ Steve Musil: Week in review: Scuttling the pirates, www.globetechnology.com, 29. 11. 2002

¹¹ Existují však pirátsky vytvořené programy, které ukládání streamovaných dat umožňují.

¹² K otázce povahy webcastingu viz <http://www.wipo.org/news/en/>

nat, že legislativním nedopatřením se navíc ustanovení § 37 odst. 2 písm. a) AutZ nevztahuje ani na výkony výkonných umělců ani na zvukové záznamy.

Naštěstí však zákonodárce, jakoby počítal s možnými nejasnostmi v jednotlivých definicích způsobů užití, zahrnul do úpravy licenční smlouvy ustanovení § 50 odst. 2 AutZ, které říká, že „*nestanoví-li smlouva, ke kterým jednotlivým způsobům užití díla nebo k jakému rozsahu užití se licence poskytuje, má se za to, že licence byla poskytnuta k takovým způsobům užití a v takovém rozsahu, jak to je nutné k dosažení účelu smlouvy.*“ Pro toho, kdo od příslušného nositele práva resp. od kolektivního správce získává souhlas k užití, je tedy nejjednodušší cesta nelámat si příliš hlavu, která že práva budou při webcastingu dotčena (zda podle § 13; § 18 odst. 1; § 18 odst. 2 či dokonce § 21 AutZ), ale získat oprávnění k užití příslušných předmětů ochrany (autorských děl) při webcastingu, kterým se rozumí zpřístupňování děl (případně výkonů výkonných umělců nebo zvukových záznamů) prostřednictvím sítě internet, a to v reálném čase v rámci programu sestaveného webcasterem.

4.3. Souhlas s užitím díla a hromadné smlouvy podle autorského zákona

Právní kvalifikace webcastingu je však podstatná pro režim hromadných smluv uzavíraných webcasterem s kolektivními správci. Pro klasické vysílání zvukových záznamů vydaných k obchodním účelům a výkonů výkonných umělců na nich zaznamenaných je totiž upravena v ustanovení § 72 AutZ (resp. § 76 odst. 3 AutZ) úplatná zákonná licence s tím, že se jedná o **práva povinně kolektivně spravovaná** [§ 96 odst. 1 písm. a) bod 1. AutZ], a pro vysílání autorských děl je v ustanovení § 101 odst. 9 písm. d) AutZ upraven tzv. rozšířený dopad hromadné smlouvy. Oba tyto instituty na straně jedné znamenají posílení pozice kolektivního správce a na straně druhé posílení právní jistoty uživatele (zde webcastera), že uzavřením hromadné smlouvy získal oprávnění k užití bez ohledu na to, zda příslušný kolektivní správce má s konkrétním nositelem práva uzavřenou smlouvu o zastupování.

Na rozmnožování (§ 13 AutZ) a sdělování veřejnosti (§ 18 odst. 1 AutZ) se však ani jeden ze shora uvedených institutů nevztahuje, tedy kolektivní správce uděluje hromadnou smlouvou souhlas k užití pouze pro takové předměty ochrany, jejichž nositele práva zastupuje.¹³ Jinými slovy, pokud někdo má zájem o provozování webcastingu, nemůže na základě licence od příslušného kolektivního správce zpřístupňovat vše, co se mu zlíbí, ale pouze ta díla, jejichž autory příslušný kolektivní správce zastupuje. U ostatních děl (od autorů kolektivním správcem nezastupovaných) pak musí získat licenci přímo od autora či jiného oprávněného subjektu (např. vykonavatele majetkových práv k dílu). Tím se možnost plošného zavádění webcastingu značně omezuje.

¹³ Pokud by někdo zvědavý hledal tato práva (způsoby užití) v oprávněních ke kolektivní správě vydaných Ministerstvem kultury podle § 107 odst. 7 AutZ, např. v případě INTERGRAMu by je ani nenašel. S ohledem na skutečnost, že se jedná o rozhodnutí deklaratorní povahy to ale neznamená, že by INTERGRAM oprávnění ke správě těchto práv neměl, neboť v původním (konstitutivním) rozhodnutí z roku 1996 tato práva zahrnutá byla.

5. Shrnutí: právní otázky spojené s ochranou autorských děl a databází v prostředí počítačových a telekomunikačních sítí

V souvislosti s rozvojem internetu, telekomunikačních sítí a informačních technologií dochází v současné době k radikálnímu posunu v možnostech právní i faktické ochrany autorského práva a jeho vymahatelnosti. Jedním – a pravděpodobně hlavním – faktorem ovlivňujícím tento trend je skutečnost, že dílo vyjádřené v digitální podobě lze nyní šířit i bez hmotného nosiče, se kterým je tradičně spojováno. Například k šíření hudební nahrávky bylo třeba fyzicky rozšiřovat i nosič, na kterém byla tato nahrávka zaznamenaná (CD, audiokazetu atp.), kdežto v prostředí počítačových a telekomunikačních sítí tomu není třeba.

Dalšími významnými faktory jsou anonymita do jisté míry zaručená povahou těchto sítí, rychlost a jednoduchost pořizování a rozšiřování rozmnoženin autorských děl bez vynaložení významnějších finančních prostředků a kvalita takto pořízených rozmnoženin.

V takovém prostředí dochází ke vzniku právních problémů spojených s novými způsoby užití díla a databází nebo s praktickou vymahatelností práva.

Ve vztahu k užití díla v prostředí sítí internet se nabízejí především tyto otázky:

a) Posouzení vztahu užití díla jeho sdělováním veřejnosti podle § 18 odst. 2 AutZ a rozmnožování díla podle § 13 AutZ, a to jak z pohledu udělení licence, tak posouzení neoprávněného užití díla.

b) Vymezení pojmu „veřejnost“ v případech zpřístupnění díla na webové stránce s omezeným přístupem (např. placené stránky s heslem) a zaslání děl na požádání (on-demand transmission) v souvislosti s užitím díla podle § 18 odst. 2 AutZ. Vztah § 18 odst. 2 k čl. 3 Směrnice 2001/29/ES o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v Informační společnosti („Informační směrnice“), čl. 7 písm. b), Směrnice 96/9/ES o právní ochraně databází („Databázová směrnice“) a k neexistenci tohoto institutu ve znění Směrnice 91/250/EHS o právní ochraně počítačových programů („Softwarová směrnice“).

c) Rozsah ustanovení povolující pořizovat tzv. technické kopie (§ 37 odst. 2 AutZ) a jeho aplikovatelnost na práva související s právem autorským. Kompatibilita tohoto ustanovení s příslušným článkem Informační směrnice (čl. 5 odst. 1) a posouzení obdobného režimu pro *sui generis* právo k databázím (Databázová směrnice) a počítačové programy (Softwarová směrnice).

d) Posouzení webové stránky a jejích prvků jako autorského díla. Kdy a za jakých podmínek je možné považovat tyto stránky (její prvky) za počítačový program nebo za elektronickou databázi, a aplikovat pak z toho plynoucí rozdíly v možnostech užití pro osobní potřebu podle § 30 odst. 1 AutZ a § 66 odst. 2 AutZ, respektive Databázové a Softwarové směrnice.

e) Možnosti ochrany díla v sítích typu peer to peer. Odpovědnost jednotlivých uživatelů těchto sítí za neoprávněné užití díla jeho sdělováním veřejnosti podle § 18 odst. 2 AutZ. Případná spoluodpovědnost provozovatelů těchto systémů (v případě systémů s centrální databází nebo jinou centrální správou) nebo tvůrců komunikačních programů či pro-

tokolů za neoprávněná užití díla jejich uživateli (založená na § 415 ObčZ ve spojení s § 420 ObčZ). Praktická vymahatelnost práva v sítích tohoto typu, otázka postupného přechodu na jiný způsob ochrany děl v prostředí počítačových sítí nebo náhradního zpoplatnění internetu.

f) Možnosti zavádění tzv. elektronických knihoven a jejich právní ošetření. Elektronické knihovny mají sloužit k poskytování („půjčování“) literárních děl na zakázku, a to takovou formou, že uživatel („vypůjčitel“) bude mít významně omezenou možnost nakládání s dílem v elektronické podobě, povětšinou bude jen oprávněn vytisknout toto dílo, a získat tak rozmnoženinu tiskovou, což zhruba koresponduje s možností pořízení tiskové rozmnoženiny pro osobní potřebu (srovnej § 30 odst. 1 AutZ) díla vypůjčeného v klasické knihovně. Klasické knihovny a jejich činnost je zvláštním způsobem upravena a povolena v § 37 a § 38 AutZ, kdežto činnost knihoven elektronických povolena není, a je možno říci, že je naopak zákonem zcela znemožněna. Zde je též třeba poukázat na vztah k ustanovením Informační směrnice.

g) Vztah odkazů (hyperlinků) k užití díla na internetu. Posouzení, zda poskytnutí odkazu jako takové je porušením autorského práva ve vztahu k rozmnožování (§ 13 AutZ) či sdělování díla veřejnosti (§ 18 odst. 2 AutZ) odkazovaného díla. Rozdíly mezi pouhým poskytnutím odkazu a využíváním odkazu při tvorbě webových stránek v případech tzv. inliningu (image link), popřípadě rámců (frames). Jak posuzovat tyto specifické případy odkazů (inlining, frames) z pohledu užití díla, hlavně pak ve vztahu ke sdělování díla veřejnosti podle § 18 odst. 2. Význam zahraniční soudní praxe a některých zahraničních norem pro posuzování obdobných případů v tuzemsku nebo pro případnou budoucí výslovnou legislativní úpravu této praxe.

h) Odpovědnost třetích osob za neoprávněná užití díla jejich uživateli. Týká se hlavně poskytovatelů volného prostoru (webhosting providers), poskytovatelů připojení (access providers) a provozovatelů peer to peer systémů. V neposlední řadě se jeví jako významné právní vymezení odpovědnosti poskytovatele odkazu (hyperlink supplier) za cizí, neoprávněně zpřístupněné odkazované dílo. Otázka aplikovatelnosti obecné subjektivní (§ 420 ObčZ) a objektivní (§ 420a ObčZ) odpovědnosti a možný rozsah porušení obecné povinnosti nečinít škodu na majetku (princip *neminem laedere*) vyjádřené v § 415 ObčZ. Potřeba výslovné právní úpravy této problematiky s ohledem na články 12 až 15 Směrnice 2000/31/ES o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu („Směrnice o elektronickém obchodu“).

i) Otázky spojené s určením rozhodného autorského práva v prostředí celosvětové počítačové nebo telekomunikační sítě (např. internet). Vzhledem k principu teritoriality je velmi důležité určit místo užití díla v reálném světě, aby bylo možno aplikovat autorské právo příslušného státu. To je ale velmi komplikované v digitálním prostředí internetu. Je třeba odlišně posuzovat zpřístupňování díla veřejnosti na internetu (upload) od jeho rozmnožování při stahování koncovými uživateli (download).

6. Seznam literatury a jiných zdrojů informací

6.1. Literatura

- Čermák, J.: Internet a autorské právo – 2. aktualizované a rozšířené vydání, Linde, 2003
Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křestanová, V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde, 2001
Smejkal, V., Sokol, T., Vlček: Počítačové právo, C.H. Beck, 1997
Smejkal, V.: Internet @ §§§, Grada, 1999
Smejkal, V. a kolektiv: Právo informačních a telekomunikačních systémů, C.H. Beck, 2001
Telec, I.: Autorský zákon – komentář, C.H. Beck, 1997

6.2. Internetové informační zdroje

- www.caX.uscourts.gov – oficiální stránky odvolacího soudu USA pro příslušný odvolací obvod, kde X musí být nahrazeno číslem příslušného obvodu
www.copyright.gov – oficiální stránky United States Copyright Office
www.eff.org – oficiální stránky organizace Electronic Frontier Foundation
www.europa.eu.int/comm/internal_market/en/intprop/news/index.htm – oficiální stránky EU: Internal Market – Intellectual Property : News
<http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/s06020.htm> – oficiální stránky EU: Intellectual Property
http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/reg/en_register_1720.html – oficiální stránky EU: seznam účinných norem práva ES z oblasti duševního vlastnictví
www.house.gov – oficiální stránky Kongresu USA
www.intergram.cz – oficiální stránky Intergramu
www.ifpi.org – oficiální stránky Mezinárodní federace hudebního průmyslu
www.ifpi.cz – oficiální stránky Mezinárodní federace hudebního průmyslu, národní skupiny České republiky
www.itpravo.cz – server o internetovém a počítačovém právu
www.lupa.cz – server o českém internetu
www.mpeg.org – oficiální stránky Moving Picture Experts Group
www.osa.cz – oficiální stránky Ochranného svazu autorského
www.riaa.org – oficiální stránky Recording Industry Association of America
www.uscourts.gov – oficiální stránky americké justice
www.wipo.int – oficiální stránky Světové organizace duševního vlastnictví

Ochranné známky

JUDr. Jan Matějka

1. Úvod

Toto pojednání o ochranných známkách má postihnout nejen současný právní stav z hlediska platného zákona o ochranných známkách, ale také chystanou novou úpravu, která je předmětem nového zákona a konečně, mělo by alespoň stručně pojednat o aspektech vstupu České republiky do Evropské unie z hlediska známkového práva.

Samozřejmě není možné obsáhnout v tomto vystoupení celou problematiku známkového práva. Zaměřím se na nejdůležitější pasáže tak, jak bylo specifikováno v zadání. Pokud jde o návrh nového zákona o ochranných známkách (dále jen „nový zákon“), je třeba upozornit na skutečnost, že ještě nebyl přijat, nicméně znění, které je k dispozici již prošlo příslušnými parlamentními výbory a jeho schválení je velmi pravděpodobné. Proto považuji za nezbytné provést určité srovnání platné a navrhované úpravy a zdůraznit ty pasáže, kde podle nové úpravy dochází k významnějším změnám.

Úvodem je třeba říci, že ochranné známky jsou jedním ze statků průmyslového vlastnictví vedle patentů, průmyslových vzorů, užitných vzorů a dalších práv a jsou chráněny zvláštním zákonem, který zohledňuje specifický režim těchto práv. Jsou svou podstatou absolutní, tedy podobná právu vlastnickému, ale mají řadu dalších specifických prvků, takže zákon při úpravě práv k ochranným známkám kombinuje ustanovení soukromoprávní a veřejnoprávní.

Ochranné známky mají velmi dlouhou historii. Spíše jako historickou zajímavost si můžeme říct, že např. v Číně byla chráněna označení typická pro určitý výrobek už v době dynastie Song v letech 420–479 našeho letopočtu. Z té doby je známá známka např. pro jehly nebo zrcadla. Rovněž v naší zemi mají ochranné známky velkou tradici. Můžeme jmenovat řadu známek, které jsou stále platné v České republice, a které mají skutečně velmi dlouhou historii, např.

– obrazová známka č. 92056 „portrét ženy v oválu“ chrání-

cí“ ocelové zboží“ ve třídě 6 (dříve ji vlastnila Poldi Kladno) má prioritu od 18. 7. r. 1893;

- ochranná známka č. 112811 „KOH-I-NOOR“ registrovaná pro „tužky“ ve třídě 16 má prioritu od 3. 8. 1895;
- ochranná známka č. 114320 „Karlsbader Mühlbrunn“ chránící ve třídě 32 „vodu z Karlovarské mlýnské studně“ má prioritu od 28. 8. 1895;
- ochranná známka č. 111530 „Prazdroj“ registrovaná pro „pivo“ ve třídě 32 má prioritu od 27. 10. 1898;
- ochranná známka č. 111419 „Pilsner Urquell“ chránící „pivo“ ve třídě 32 má prioritu od 8. 2. 1898;
- ochranná známka č. 120780 „Daimler“ registrovaná ve třídách 7 a 12 pro „výbušné motory jako plynové, petrolejové, benzínové a jiné olejové motory, jejich části, vozidla všeho druhu včetně jízdních kol“ má prioritu od 20. 9. 1900;
- ochranná známka č. 111320 „Three locks“ chránící ve třídě 34 „zápalky“ má prioritu od 18. 11. 1903;
- ochranná známka č. 114093 „JB“ registrovaná pro „likéry“ ve třídě 33 má priorit od 27. 12. 1907;

2. Vymezení pojmu ochranné známky

Obrátme pozornost k vlastní ochranné známce a definujme ji. Jistě by bylo možno nalézt různé definice toho pojmu, myslím ale, že nás zajímá zejména zákonná definice, která je obsažena ustanovení § 1 zákona č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“), tj. zákonů č. 191/1999 Sb. a 116/2000 Sb. Podle zákona se ochrannou známkou rozumí „označení tvořené slovy, písmeny, číslicemi, kresbou nebo tvarem výrobku nebo jeho obalu, popř. jejich kombinací, určené k rozlišení výrobků nebo služeb, pocházejících od různých podnikatelů a zapsané do rejstříku ochranných známek vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví“. Na tomto místě chci zdůraznit první navrhovanou změ-

nu. V § 1 nového zákona bude ochranná známka definována jako „*jakékoli označení schopné grafického znázornění zejména slova, včetně osobních jmen, barvy, kresby, písmena, číslice, tvar výrobku nebo obal, pokud je toto označení způsobí odlišit výrobky nebo služby jiné osoby od výrobků nebo služeb jiné osoby*“. Z definice je patrné, že nově bude připuštěno, aby ochrannou známkou tvořila pouze barva, samozřejmě za podmínek dále stanovených v zákoně.

Tuto definici bychom mohli složitě rozebírat. Z důležitých věcí je třeba podtrhnout zejména to, že ochrannou známkou může být označení, které má určitou **grafickou podobu**. Na stejném principu je založena definice ochranné známky v novém zákoně. K tomu je třeba dodat, že nejen v literatuře, ale i v rozhodovací praxi soudů a patentových úřadů se vyskytují různá stanoviska zejména k otázce, zda ochrannou známkou může být určitá vůně anebo určitý zvuk. K této nepochybně zajímavé problematice zaujal stanovisko Evropský soudní dvůr ve věci označené C-273/00, ve kterém vyslovil, že vůni není možné nijak dostatečně graficky zaznamenat ani chemickým vzorcem ani popisem slovy, ani uložením vzorku nebo kombinací těchto elementů. Tím tedy čichové známky prakticky vyloučil z možnosti registrace jako ochranné známky.

Toto stanovisko však není zcela v souladu s praxí, neboť jsou již zaregistrovány i čichové ochranné známky (tzv. „olfactory trademark“). Jde například o ochrannou známkou Evropských společenství č. 000428870 „**The smell of freshly cut grass**“, která byla registrována dne 11. 10. 2000 ve třídě 28 pro „tenisové míče“. V literatuře se uvádějí další čichové známky například „**vůně růží**“ pro „pneumatiky“ nebo „**vůně piva**“ pro „létající šipky“. Na druhou stranu jsou citovány i případy čichových označení, která byla zamítnuta, např. přihláška Rolfa Sieckmana pro „**ovocnou vůni se skořicí**“ pro „reklamu, vzdělávání softwarové programy“ atd. Přestože přihlašovatel dodal chemický vzorec vůně, německý patentový úřad tuto přihlášku zamítl s odůvodněním, že chemický vzorec nepopisuje vůni zcela přesně a známka tudíž není vyjádřitelná graficky.

Nejednoznačná je také registrace zvukové známky. Zde Evropský soudní dvůr dospěl k závěru, že na rozdíl od čichové známky, zvuk může být zaznamenán písemně. A to různou formou, např. hudebním zápisem do notové osnovy, slovním popisem, grafickým záznamem jako je sonogram, digitálním záznamem nebo kombinací těchto možností. V této věci uvedený soud publikoval stanovisko (č. C-283/01), kde šlo o notový záznam skladbičky Ludvika von Beethovna „Für Elisse“, tj. notový záznam not E, DIS, E, DIS, E, B, D, C a A a dále zvukomalebné slovo „kukeluku“. Z uvedeného vyplývá, že zvuk jako ochranná známka není zcela vyloučen z možnosti registrace. Pokud je mi známo v České republice žádná taková známka zatím registrována není.

Určitá nejasnost byla rovněž kolem problému možnosti registrace pouhé barvy aniž by ta měla nějaký konkrétní tvar. Evropský soudní dvůr rozhodl, že čistá barva může být registrována jako ochranná známka za splnění určitých podmínek. V rozhodnutí ze dne 6. 5. 2003 vyslovil, že ochranná známka musí mít

- 1) určitou grafickou reprezentaci;
- 2) a rozlišovací způsobilost.

Pokud jde o grafickou reprezentaci, znamená to, že musí být, jak se říká v rozhodnutí, jasná, přesná a sebe popisující.

Posledně uvedená podmínka objektivit, by měla být splněna užitím mezinárodně uznávaného identifikačního kódu, který se jmenuje „Pantone classification system“. Druhý požadavek rozlišovací způsobilosti vychází z toho, že zákazníci jsou schopni rozlišit barvy jako identifikační znak původu zboží nebo služeb, a že tedy barva jako taková má rozlišovací způsobilost. Ta však musí být samozřejmě v konkrétní kauze prokázána. Zdá se že, registrace barvy jako ochranné známky přestože je možná, bude v praxi velmi obtížně dosažitelná.

V České republice zatím nejsou a nemohou být podle platné úpravy registrovány žádné ochranné známky, které by tvořila pouze barva. Po vstupu nového zákona, který takovouto ochrannou známkou připouští, v účinnost bude jistě dlouho trvat, než se stabilizuje judikatura, pokud jde o tento druh ochranných známek.

3. Postup při podávání přihlášky ochranné známky, náležitosti přihlášky a zápisná způsobilost

3.1. Podání přihlášky

Obraťme nyní pozornost k praktickým otázkám týkajícím se postupu při podávání přihlášky ochranné známky, náležitostí přihlášky a její zápisné způsobilosti. Postup při podávání přihlášky ochranné známky je upraven v § 4 a následujících zákona č. 137/1995 Sb. a dále vyhláškou Úřadu průmyslového vlastnictví k provedení zákona o ochranných známkách č. 213/1995 Sb., a to v § 1 a 2.

Přihláška o zápis se podává Úřadu průmyslového vlastnictví (dále jen „Úřad“). Dle ustanovení § 4 odst. 2 zákona „*může přihlášku podat fyzická nebo právnická osoba pro výrobky nebo služby, které jsou k datu podání přihlášky předmětem jejího podnikání*“. Je třeba uvést, že Úřad ve své praktické činnosti nikdy nezkoumal předmět podnikání přihlašovatele a zejména nepožadoval doklad potvrzující předmět podnikání. Dále je třeba uvést, že návrh nového zákona o ochranných známkách se v tomto směru výrazně liší od dosud platného zákona, neboť zcela opouští koncepci, že přihlašovatel musí mít v předmětu činnosti výrobky a služby, které mají být chráněny jeho ochrannou známkou. Přihlášku tedy podle nového úpravy bude moci podat kdokoliv. S ohledem na shora uvedenou praxi Úřadu však nemyslím, že by tato nová koncepce v praxi přinesla výraznější změny pouze snad v případech návrhů na výmaz ochranné známky z důvodu rozporu zápisu se zákonem. K této problematice se však ještě vrátíme.

V ustanovení § 5 zákona o ochranných známkách jsou vypočteny náležitosti přihlášky, tj. jméno, příjmení nebo název přihlašovatele, adresu nebo sídlo, znění nebo vyobrazení příslušného označení a konečně seznam výrobků a služeb, pro něž má být ochranná známka zapsána. Zde je třeba připomenout, že zákon v § 5 odst. 2 požaduje, aby v seznamu výrobků a služeb byly uvedeny třídy podle mezinárodní smlouvy. Jde o Niceskou dohodu o mezinárodním třídění výrobků a služeb pro účely zápisů ochranných známek z roku 1957 revidovanou v červenci 1967 ve Stockholmu a v květnu 1977 v Ženevě. Dohoda byla implementována vyhláškou Ministerstva zahraničních věcí, která byla vyhlášena ve Sbírce zákonů pod č. 118/1979.

Z praktického hlediska chci uvést, že zařídění výrobků a služeb je v řadě případů snadné, ale v řadě případů velmi obtížné a sporné. Je často předmětem řady výměrů Úřadu průmyslového vlastnictví a běžně se stává, že se v průběhu přihlašovacího řízení zařídění mění nebo upřesňuje. Specifickým problémem jsou výrobky zcela nové, které dosud nikdy nebyly na trhu např. hardwarové součástky, kde může být problém s jejich zaříděním, ale zejména pak s jejich označením resp. překladem jejich obvyklého anglického názvu do českého jazyka.

Shora uvedená vyhláška pak v podrobnostech upravuje další náležitosti přihlášky. Například zda jde o slovní, kombinovanou nebo obrazovou ochrannou známku, zda je černobílá nebo barevná, údaj o zastoupení přihlašovatele, údaj o uplatňovaném právu přednosti atd.

V této souvislosti je třeba uvést, jaké právní důsledky má podání přihlášky ochranné známky. Zákon to uvádí v ustanovení § 6, kde je stanoveno, že „podáním přihlášky vzniká přihlašovatelovi právo přednosti před každým, kdo podá později přihlášku shodnou nebo zaměnitelnou pro stejné nebo podobné výrobky a služby“. Tzv. právo priority znamená, že přihlašovatel má právo před každým, kdo později požádá o zápis shodné nebo zaměnitelné ochranné známky pro shodné nebo podobné zboží či služby. V tomto ustanovení je také upravena možnost uplatnění tzv. priority z mezinárodních smluv tj. zejména z Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví a z Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO). Podle článku 4 Pařížské úmluvy lze uplatňovat právo přednosti pro přihlášku podanou v České republice z dřívější shodné přihlášky podané v některé členské zemi této úmluvy. Praktické je toto ustanovení zejména pro zahraniční přihlašovatele v České republice.

3.2. Zápisná způsobilost

Zápisnou způsobilost ochranné známky upravuje § 2 platného zákona a v novém zákoně pak § 4. Nová úprava neresponduje zcela s úpravou starší, takže bude nutné si opět zdůraznit rozdíly.

Úvodem je třeba říci, že zápisná způsobilost je vymezena v zákoně, a to jak v platném tak i v navrhovaném znění, negativně, tzn. jsou zde uvedené důvody, pro které Úřad do rejstříku ochranných známek určité označení nezapíše. Úřad zkoumá zápisnou způsobilost ex officio, tedy z moci úřední a mluví se proto v této souvislosti o **tzv. absolutních důvodech** pro nezapsání známky, tedy o důvodech, které nesouvisí se stanovisky účastníků řízení.

Platný zákon v ustanovení § 2 taxativně uvádí, že ze zápisu do rejstříku jsou vyloučena tato označení:

- a) označení, které nemůže být graficky znázorněno;
- b) označení, které nemá způsobilost rozlišit výrobky nebo služby, zde mluvíme o tzv. nedistinktivitě;
- c) označení, které je tvořeno výlučně ze značek nebo údajů sloužících v obchodě k určení druhu, jakosti, množství, účelu, hodnoty nebo jiných vlastností výrobků nebo služeb, z důvodů údajů o zeměpisném původu nebo o době výroby výrobku či poskytnutí služby;
- d) označení obvyklých v běžném jazyce nebo užívaných v dobré víře a obchodních zvyklostech;

e) označení tvořené výlučně tvarem výrobku, který vyplývá z jeho povahy nebo je nezbytný pro dosažení technických prostředků, nebo dává tomuto výrobku podstatnou užitnou hodnotu;

f) označení, které odporuje veřejnému pořádku nebo dobrým mravům;

g) označení, které může klamat veřejnost zejména o povaze, jakosti nebo zeměpisném původu výrobku nebo služeb;

h) označení jehož užívání by bylo v rozporu se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z mezinárodních smluv;

i) označení, které obsahuje znak vysoké symbolické hodnoty zejména náboženské symboly;

j) označení přihlašované pro vína či lihoviny, které obsahuje zeměpisný údaj, aniž by víno či lihovina, měly takovýto zeměpisný původ;

Pokud jde o novou úpravu je zde změna zápisné nezpůsobilosti ve dvou směrech. Jednak podle 4 písm. l) nelze jako ochrannou známku zapsat „označení, jehož užívání se přičítá ustanovení jiného právního předpisu“, přičemž tímto předpisem se rozumí předpis veřejného práva. Další změnou je to, že podle písmena m) téhož ustanovení, nelze zapsat „ochrannou známku, jejíž přihláška nebyla zřejmě podána v dobré víře“. Toto posledně jmenované ustanovení má zabránit zápisům tzv. spekulativních známek, jejichž přihlašovatelé si je zapisovali nikoliv za účelem jejich užívání v obchodním styku, ale za účelem jejich prodeje se ziskem. Posuzování dobré víry samozřejmě bude složitou důkazní otázkou. Jako důkaz zde bude moci sloužit cokoli, co by prokazovalo, že přihlašovatel věděl o právech jiných osob nebo jiné osoby na stejné nebo podobné označení a přihlášení takovéto označení bylo v rozporu s dobrými mravy. Musí jít však o závažné důvody, ve kterých by bylo možné dovést nedostatek dobré víry.

Ustanovení o zápisné nezpůsobilosti však neplatí bezvýjimečně a lze je překonat, a to jak podle dosud platné, tak podle navrhované právní úpravy, prokázáním tzv. **všeobecné vžitosti označení** pro určité výrobky nebo služby. Vžitost však nelze uplatňovat u všech důvodů nezpůsobilosti, nýbrž u důvodů uvedených shora pod písmeny b) – d), tzn. při nedostatku distinkivity k označení druhů jakosti množství atd. a dále u označení obvyklých v běžném jazyce. Zde je tedy možné předloženými důkazy doložit, že takové označení je obecně vžité a tedy zápisu schopné.

Dalším významným důvodem, pro který nelze ochrannou známku zapsat je existence prioritně starší shodné ochranné známky nebo její přihlášky pro jiného vlastníka či přihlašovatele chránící shodné výrobky nebo služby. Tento důvod je však překonatelný v případě, že vlastník prioritně starší ochranné známky udělí písemný souhlas, tzv. „Letter of Consent“. Ten je v platném znění zákona upraven ustanovením § 3, v novelizovaném znění v § 6.

4. Řízení o přihlášce ochranné známky

4.1. Přihláška ochranné známky, průzkum

Po podání přihlášky ochranné známky podrobí Úřad průmyslového vlastnictví známku tzv. **formálnímu průzkumu** a posléze tzv. **věcnému průzkumu**. V tomto směru nedochází

zí v zákoně k žádné změně, pouze jsou tyto dvě fáze řízení přesněji a podrobněji označeny a popsány v §§ 21 a 22 novelizovaného znění zákona.

V rámci formálního průzkumu Úřad zkoumá, zda přihláška obsahuje všechny náležitosti stanovené zákonem a zda je zaplacen správní poplatek. Pokud zjistí v tomto směru nějaký nedostatek, vyzve přihlašovatele, aby jej ve stanovené lhůtě odstranil. Pokud jsou všechny nedostatky odstraněny a přihláška obsahuje potřebné náležitosti, Úřad přihlášku zveřejní ve Věstníku Úřadu průmyslového vlastnictví. Pokud nejsou odstraněny zjištěné nedostatky, Úřad přihlášku zamítne.

V rámci věcného průzkumu Úřad zkoumá, zda přihlášené označení je způsobilé zápisu. Pokud dospěje k závěru, že tomu tak není, přihlášku zamítne. Ještě předtím však Úřad umožní přihlašovatelovi se k důvodům zamítnutí vyjádřit. Přihlašovatel může zabránit zamítnutí např. tím, že předloží výše zmiňovaný „Letter of Consent“ vlastníka ochranné známky požívající starších prioritních práv nebo omezí rozsah ochrany apod.

Pokud Úřad přihlášku v rámci formálního nebo věcného průzkumu nezamítne, dojde k další fázi přihlašovacího řízení, což je **zveřejnění přihlášky**.

Ke zveřejnění přihlášky dojde ve Věstníku Úřadu průmyslového vlastnictví a od doby zveřejnění začne běžet tříměsíční lhůta pro podání tzv. **námitek**.

Zde chci opět zdůraznit změnu platné a navrhované právní úpravy. Nový zákon v ustanovení § 24 zavádí nový institut, který platný zákon nezná a to jsou tzv. **připomínky**. Tyto připomínky k zápisu ochranné známky může podat kdokoli, ne tedy jako v případě námitek pouze v zákoně uvedené osoby. Připomínky mají charakter určitého podnětu signalizace veřejnosti ve vztahu k Úřadu. Úřad však těmito připomínkami není nijak vázán, pouze k nim přihlédne. Osoba, která připomínky podala není účastníkem řízení. O připomínkách však musí být Úřadem vyrozuměn přihlašovatel, kterému musí být dána možnost, aby se k nim vyjádřil. Rovněž osoba, která připomínky podala je o výsledku posouzení jejich připomínek vyrozuměna.

4.2. Námítka

Na rozdíl od institutu zápisné nezpůsobilosti, který jsme označili jako absolutní důvod jsou námítka tzv. **relativním důvodem** pro nezápis určité ochranné známky do rejstříku, neboť záleží výlučně na třetí osobě, nikoliv tedy na Úřadu, zda se bude či nebude bránit určité přihlášce, tedy podá či nepodá námítka. V tomto směru jsou námítka hlavním procesním nástrojem určitého zákonem vyjmenovaného okruhu osob před zápisem ochranné známky do rejstříku.

Opět musíme konstatovat, že dochází ke změně v nové právní úpravě a to jak pokud jde o okruh osob oprávněných k podání námitek, o obsah jednotlivých námitkových důvodů, tak i o náležitosti prokazování těchto důvodů.

Námítka může podat především

- *vlastník či přihlašovatel zaměnitelné ochranné známky s dřívějším právem přednosti, která je zapsána popř. přihlašována pro stejné nebo podobné výrobky nebo služby;*

Novela formuluje uvedený námitkový důvod odlišně. Podle navrhovaného znění stačí pouhá asociace, tedy vyvolání

představy podobnosti se starší známkou. Novela dále změnila výraz „zaměnitelný“ za výraz „podobný“ tak, jak to odpovídá interpretaci EU, a uvádí, že „námítka může podat vlastník starší ochranné známky, pokud z důvodu shodnosti či podobnosti se starší ochrannou známkou existuje pravděpodobnost záměny na straně veřejnosti“.

Námítka jsou podle platné úpravy dále oprávněny podat tyto osoby:

- *majitel starší shodné či zaměnitelné ochranné známky s dřívějším právem přednosti, která se stala všeobecně známou pro svého majitele a jeho výrobky a služby;*
- *držitel shodného nebo zaměnitelného označení, které v České republice v uplynulých dvou letech před podáním přihlášky získalo rozlišovací způsobilost pro stejné nebo podobné výrobky nebo služby tohoto majitele;*
- *podnikatel, zapsaný před datem podání přihlášky do obchodního rejstříku, jestliže jeho jméno je shodné nebo zaměnitelné se zveřejněným označením, jestliže vyrábí stejné nebo podobné výrobky či poskytuje stejné nebo podobné služby, pro které je zveřejněné označení přihlášené;*
- *fyzická osoba, jejíž jméno a příjmení nebo vyobrazení popř. pseudonym, jsou shodné či zaměnitelné se zveřejněným označením, jestliže zápis označení může zasáhnout do jejích práv na ochranu osobnosti;*
- *majitel staršího práva z jiného průmyslového vlastnictví, jestliže jeho předmět je shodný či zaměnitelný se zveřejněným označením;*
- *ten, jemuž náleží práva k autorskému dílu, je-li shodné či zaměnitelné se zveřejněným označením, jestliže jeho užitím by mohla být dotčena práva k autorskému dílu.*

Novela zákona zavádí v ustanovení § 7 odst. 1 písmeno b) zákona zcela nový institut tzv. „**známky s dobrým jménem**“. Taková známka, kterou si veřejnost spojuje s dobrými vlastnostmi výrobků nebo služeb, má určitou vyšší hodnotu než jiné známky. Známa s dobrým jménem jejího vlastníka odlišuje od jiných osob, a to bez ohledu na druh zboží nebo služeb, a to i v tom případě, že není jako ochranná známka zapsána. Vlastník známky s dobrým jménem bude moci podat námítka proti přihlášce shodné nebo podobné pro jakékoliv výrobky nebo služby, pokud by „*nově přihlašované označení nepoctivě těžilo z rozlišovací způsobilosti a dobrého jména starší ochranné známky, nebo jim bylo na újmu*“.

Nová koncepce známky s dobrým jménem zúžila vymezení pojmu „všeobecně známé známky“. Všeobecně známou známkou může být podle novely zákona označení, které svou ochranu získalo nikoliv zápisem do rejstříku, ale získáním všeobecné známosti. Všeobecně známá známka podle nové úpravy nebude již automaticky chráněna pro všechny výrobky a služby bez ohledu na jakékoliv třídy, nýbrž pouze pro ty z nich, pro které se stala v příslušném okruhu veřejnosti všeobecně známou. Může se však stát, že takováto všeobecně známá známka ještě navíc získala dobré jméno. Pak by samozřejmě chránila všechny výrobky a služby, bez ohledu na třídy.

Námitkové důvody jsou nově uvedené v § ustanovení 7 odst. 1 písmena a) až k).

- *vlastníkem starší ochranné známky Evropských společenství (viz dále);*
- *uživatelé nezapsaného označení, pokud toto označení*

nemá místní dosah a právo k němu vzniklo před podáním přihlášky ochranné známky;

- fyzická osoba, jejíž právo na jméno a na ochranu projevu osobní povahy mohou být dotčena přihlašovaným označením;
- tím, kdo je dotčen ve svých právech přihláškou ochranné známky, která nebyla podána v dobré věře.

Tento nový námitkový důvod uvedený v ustanovení § 7 odst. 1 písm. k) chci zdůraznit. Z uvedeného je zřejmé, že nedostatek dobré víry bude tedy důvodem nejen absolutním, tzn. důvodem zápisné nezpůsobilosti podle ustanovení § 4 písm. m) novely, ale také důvodem relativním, na základě kterého se může přihlaše bránit dotčená osoba.

Okruh osob oprávněných k podání námitek bude dále rozšířen o tzv. „nevěrného zástupce“ tzn., že námitky bude do budoucna moci podat vlastník nebo přihlašovatel ochranné známky v jiné unijní zemi Pařížské úmluvy proti zápisu přihlášky ochranné známky, která byla přihlášena jeho zástupcem, zprostředkovatelem nebo obstaravatelem.

V řízení o námitkách dochází pouze k jedné změně. Podle dosud platné úpravy Úřad zastaví řízení o přihlaše, pokud se přihlašovatel k námitkám nevyjádří. Toto ustanovení bude z důvodů tvrdosti novelou vypuštěno.

Lhůta k podání námitek zůstává tříměsíční ode dne zveřejnění a jde o lhůtu prekluzivní, kterou nelze prodloužit. Řízení o námitkách ovládá procesní zásada koncentrace řízení tzn. že spolu s podáním námitek musí být ve shora uvedené námitkové lhůtě předloženy také veškeré důkazy, kterých se namítatel v námitkách dovolává. K námitkám uplatněným po lhůtě Úřad nepřihlíží, což platí i o důkazech, jimiž byly námitky podepřeny.

Jestliže Úřad zjistí, že přihlášené označení nezasahuje do zákonem chráněných starších práv třetích osob, námitky zamítne. Jestliže však zjistí, že přihlášené označení nesplňuje podmínky pro zápis do rejstříku, přihlášku zamítne. Písemné vyhotovení rozhodnutí doručí Úřad přihlašovatelům i osobě, která námitky podala. Proti rozhodnutí Úřadu může jak přihlašovatel, tak i namítatel podat ve lhůtě jednoho měsíce od doručení rozhodnutí opravný prostředek, tzv. **rozklad**.

4.3. Zápis ochranné známky

Úřad zapíše ochrannou známku do rejstříku a vydá vlastníkově známky osvědčení o zápisu do rejstříku. Zápis ochranné známky do rejstříku oznámí Úřad ve Věstníku průmyslového vlastnictví, přičemž účinky zápisu ochranné známky nastávají dnem zápisu do rejstříku.

5. Práva z ochranné známky

Základním právem majitele ochranné známky je vylučné právo vlastníka označovat své výrobky nebo služby ochrannou známkou pro které je zapsána, nebo je užívat ve spojení s těmito výrobky nebo službami. Tomu odpovídá právo vlastníka, že bez jeho souhlasu nesmí žádná další osoba užívat označení shodné nebo zaměnitelné s ochranou známkou pro stejné nebo podobné výrobky nebo služby, pro které je známka

zapsána. Formulace tohoto práva v novele je zřejmě přesnější, neboť z ní vyplývá, že vylučná práva vlastníka vznikají ze zákona samotným zápisem a nikoliv uplatněním tohoto práva ze strany vlastníka.

V případě známky „s dobrým jménem“ je tento zákaz užívání známky ze strany třetích osob rozšířen na všechny výrobky a služby bez ohledu na jejich shodnost nebo podobnost se starší známkou. Novela v ustanovení § 8 odst. 3 příkladem vypočítává oprávnění k užívání známky v obchodním styku tj. zejména umístování známky na výrobku případně na obalu, nabízení výrobků pod tímto označením, jejich skladování nebo uvádění na trh, dovoz nebo vývoz výrobků takto označených a užívání tohoto označení v obchodních listinách a v reklamě.

Dále jsou v zákoně uvedena oprávnění, která vlastník má při porušení jeho práv. Má zejména právo domáhat se u soudu toho, aby porušování práva bylo zakázáno, a aby následky porušení byly odstraněny. Může se domáhat přiměřeného zadostitičení, a to i v penězích, a má právo na vydání bezdůvodného obohacení příp. na náhradu škody. Zadostitičení a náhrady škody se přitom může vlastník domáhat již po zveřejnění přihlášky ochranné známky přičemž soud o věci rozhodne až po zápisu ochranné známky do rejstříku.

K ještě účinnější ochraně práv vlastníka jsou novelou zákona zavedeny další právní nástroje jako např. právo na informaci o původu výrobků, na nichž je umístěno označení shodné nebo podobné s ochrannou známkou, právo na stažení takovýchto výrobků z trhu, jejich zničení a zničení materiálu a nástrojů určených nebo používaných při porušování jeho ochranné známky.

Na tomto místě mi dovoluji uvést několik příkladů z praxe týkajících se porušování práv k ochranným známkám.

Světověznámá firma Tiffany se bránila v České republice registraci známek totožného znění, tj. „Tiffany“ pro obdobné výrobky tj. obchodování se zlatými šperky, klenoty všeho druhu. Na základě předchozího užívání tohoto označení se jí podařilo jednu známku vymazat a celkem šest přihlášek ochranných známek tohoto znění bylo Úřadem zastaveno.

Velmi známá je ochranná známka č. 207171 „Viagra“ registrována ve třídě 5 mezinárodního třídění výrobků a služeb pro „výrobky lékárnické, zejména jako prostředek pro léčbu erektilní nefunkčnosti“. Její majitel se musel bránit řadě přihlášek totožných nebo zaměnitelných ochranných známek pro nejrůznější zboží, počínaje lékařskými přípravky, konče cukrovinkami nebo hračkami. Úspěšně se mu podařilo dosáhnout zamítnutí šesti přihlášek a v pěti případech bylo řízení zastaveno. Celkem bojoval s jedenácti pirátskými přihláškami.

Poměrně známá byla rovněž kauza společnosti Toyota. Majitel ochranné známky č. 160133 „TOYOTA“, která chrání výrobky ve třídě 12, zejména „motorová vozidla a jejich součástky“ se bránil celkem jedenácti pirátským přihláškám pro nejrůznější výrobky zejména šicí stroje. Jedna konkurenční známka byla vymazána a deset přihlášek bylo zamítnuto.

5.1. Licence, převod, zástavní právo

Majitel ochranné známky může právo užívat ochrannou známku poskytnout licenční smlouvou jinému subjektu, a to

buď pro všechny výrobky nebo služby, pro které byla zapsána, nebo pro jejich část. Licenční smlouva nabývá účinnosti vůči třetím osobám až zápisem do rejstříku ochranných známek. Nesplnění podmínky podání žádosti o zápis licenční smlouvy do rejstříku bude mít za následek, že užívání předmětné ochranné známky licenciátem (tj. nabyvatelem licence) nebude považováno za řádné a nebude v případě návrhu na výmaz této ochranné známky pro neužívání vzato v úvahu.

Majitel ochranné známky může dále ochrannou známku pro všechny výrobky či služby, pro které je zapsána nebo pro jejich část převést písemnou smlouvou na jiný subjekt. Také smlouva o převodu ochranné známky nabývá účinnosti vůči třetím osobám až zápisem do rejstříku ochranných známek. O tento zápis je povinen požádat nabyvatel ochranné známky.

Ochranná známka může být předmětem zástavního práva. Jeho vznik a zánik se řídí obecnými ustanoveními občanského práva. Zástavní právo k ochranné známce vzniká zápisem do rejstříku, o který je povinen požádat zástavní věřitel.

5.2. Omezení účinků ochranné známky.

Platné stejně jako novelizované znění zákona obsahují ustanovení, která práva vlastníka v určitých směrech omezují. Vlastník známky zejména není oprávněn zakázat třetím osobám užívat jejich jméno, příjmení, obchodní firmu nebo adresu. Dále není oprávněn zakazovat jim užívání údajů týkajících se druhu, jakosti, množství, účelu, hodnoty, zeměpisného původu výrobku nebo poskytnutí služeb. Nesmí zakázat nezbytné určení výrobku nebo služby zejména u příslušenství nebo náhradních dílů. Tato omezení vlastníka však platí pouze tehdy, pokud jsou užitá v souladu s obchodními zvyklostmi, dobrými mravy a pravidly soutěže. Nakonec zákon zná ještě jedno významné omezení vlastníka, kterým je předchozí užívání. Vlastník ochranné známky je povinen strpět užívání shodného nebo podobného označení, jestliže práva k tomuto označení vznikla před podáním přihlášky ochranné známky a užívání tohoto označení je v souladu s právem České republiky.

5.3. Vyčerpání práv

Jde o speciální ustanovení omezující vlastníka ochranné známky spočívající v tom, že nemůže bránit třetím osobám v dalším komerčním užívání své ochranné známky na výrobcích, které se svou ochrannou známkou uvedl na trh. Toto omezení platí nejen pro Českou republiku, ale i tehdy, když výrobek se známkou je uveden na trh v členském státě Evropských společenství nebo v jiném státě tvořícím tzv. Evropský hospodářský prostor. Nový zákon však tato ustanovení o vyčerpání práv určitým způsobem relativizuje když stanoví, že shora uvedená omezení vlastníka nebudou platit tehdy, pokud vlastník známky má „oprávněné důvody zakázat pozdější obchodní využití výrobků, zejména pokud se stav, popř. povaha výrobků po jejich uvedení na trh změnily nebo zhoršily“.

6. Doba platnosti, obnova, vzdání se, zrušení a neplatnost

6.1. Doba platnosti

Doba platnosti ochranné známky je 10 let, což je doba obvyklá ve všech evropských zemích a byla převzata i novým zákonem jako doba, která se praxí osvědčila. Ochrannou dobu je možné obnovit, a to vždy o dalších deset let. O obnovu musí majitel ochranné známky u Úřadu požádat a zaplatit současně příslušný správní poplatek. O obnovu lze požádat nejdříve 12 měsíců před skončením doby platnosti a nejpozději v dodatečně lhůtě 6 měsíců po uplynutí doby platnosti, přičemž v tomto případě se platí dvojnásobný poplatek.

Lze rovněž podat žádost o obnovu zápisu pouze pro některé výrobky nebo služby, pro které je známka zapsána a zápis je pak obnoven pouze pro tyto výrobky a služby. Obnova zápisu nabývá účinnosti dnem v němž uplyne doba platnosti zápisu ochranné známky. V případě, že majitel ochranné známky o obnovu nepožádá, ochranná známka zaniká.

6.2. Zánik ochranné známky

Dosud platný zákon upravuje zánik ochranné známky v § 24 a následujících a rozlišuje celkem čtyři možnosti zániku:

- uplynutím doby pokud nebyla podána žádost o obnovu;
- prohlášením majitele, že se svého práva k ochranné známce vzdává;
- zánikem právní subjektivity majitele;
- výmazem ochranné známky z rejstříku.

V této souvislosti považují za nutné se alespoň okrajově zmínit o výmazu ochranné známky z rejstříku. Výmazové důvody jsou vyjmenovány v ustanoveních §§ 25 a 26 platného zákona. Úřad vymaže ochrannou známku z rejstříku, jestliže v řízení zahájeném na návrh třetí osoby nebo z vlastního podnětu zjistí, že:

- *zápis byl proveden v rozporu se zákonem;*
- *známka nebyla po dobu nejméně pěti let řádně užívána v České republice;*
- *ztratila svou rozlišovací způsobilost;*
Známku je možné rovněž vymazat na základě soudního rozhodnutí, a to proto, že:
  - *známka porušuje práva na ochranu osobnosti nebo zasahuje do práv k autorskému dílu;*
  - *užití této známky je nedovoleným soutěžním jednáním.*

Novela zákona upravuje zánik ochranné známky poněkud jinak. V ustanovení § 30 a následujících upravuje tři instituty, a to:

- vzdání se práv k ochranné známce;
- zrušení ochranné známky;
- a neplatnost ochranné známky.

Novým je zejména ustanovení o zrušení ochranné známky obsažené v § 31. Úřad zruší ochrannou známku v řízení, které je zahájeno na návrh třetí osoby a to tehdy,

- jestliže známka nebyla nepřetržitě užívána po dobu 5 let a pro neužívání neexistují řádné důvody;
- známka se stala v důsledku činnosti nebo nečinnosti vlastníka označením, které je v obchodě obvyklé, neboli známka tzv. zdruhověla;

c) známka po dni zápisu v důsledku užívání svým vlastníkem může vést ke klamání veřejnosti, zejména pokud jde o povahu, jakost nebo zeměpisný původ těchto výrobků nebo služeb.

Novela zákona dále obdobně jako stará úprava upravuje možnost zrušení ochranné známky na základě soudního rozhodnutí v důsledku nedovoleného soutěžního jednání a umožňuje rovněž částečné zrušení pouze pro některé výrobky a služby.

Neplatnost známky bude nově upravena ustanovením § 32. Úřad bude moci v řízení zahájeném na návrh třetí osoby nebo z vlastního podnětu prohlásit ochrannou známku za neplatnou, pokud byla zapsána v rozporu s § 4 nebo 6. Ustanovení § 4 upravuje podmínky zápisné způsobilosti a § 6 hovoří o prioritně starší shodné známce pro shodné výrobky či služby. Upravuje zde výjimky z § 4 pokud známky získají distinktivitu, dále zákon uvádí, že Úřad prohlásí známku za neplatnou v důsledku úspěšného námitkového řízení. Pokud byla známka prohlášena za neplatnou, hledí se na ni, jako kdyby nikdy nebyla zapsána. Znáмка může být prohlášena za neplatnou i po té, co se práva k ní její vlastník vzdal nebo poté, co uplynula její doba platnosti a rovněž může být vyslovena částečná neplatnost pouze k některým výrobkům a službám. Účinky zrušení ochranné známky nastávají ex nunc, tedy od okamžiku právní moci rozhodnutí o zrušení známky, zatímco účinky prohlášení za neplatnou, nastávají ex tunc, tj. od počátku tedy tak, jako kdyby k ní žádná práva nevznikla.

7. Řízení

Považuji za důležité alespoň velmi krátce pojednat o obecných zásadách řízení před Úřadem průmyslového vlastnictví. Pro řízení o ochranných známkách platí subsidiárně obecná právní úprava podle zákona č. 71/1967 Sb., správní řádu. Platí tedy všude tam, kde zákon o ochranných známkách neobsahuje úpravu odlišnou nebo obecnou úpravu přímo nevylučuje. Ustanovením § 38 odst. 8 zákona vylučuje aplikaci ustanovení o přerušení řízení, čestném prohlášení a lhůtách pro rozhodnutí a opatření proti nečinnosti. Novela v tomto směru nepřinese žádnou změnu.

Účastníky řízení před Úřadem jsou vždy přihlašovatel, resp. majitel ochranné známky, ten, kdo podává kvalifikované námitky proti přihlášce ochranné známky, dále osoba, která je oprávněna žádat přepis ochranné známky a navrhovatel návrhu na výmaz ochranné známky z rejstříku. Podle obecných zásad mají všichni účastníci řízení rovná procesní práva a povinnosti. Účastník má samozřejmě právo dát se v řízení zastupovat. V této souvislosti je vhodné uvést, že zahraniční subjekt musí být vždy v řízení o ochranných známkách před Úřadem zastoupen.

Pokud jde o lhůty, považuji za nutné zmínit především tzv. lhůty zákonné, které nemůže Úřad ani zkrátit ani prodloužit. Jde především o lhůtu k uplatnění práva přednosti, tzv. priority, lhůtu pro podání námitek a žádosti o obnovu ochranné známky a pro podání žádosti o výmaz ochranné známky na základě soudního rozhodnutí. Ostatní lhůty, tzv. lhůty referentské, Úřad na základě odůvodněné žádosti prodlouží.

Úřad zpravidla poskytuje maximálně tři prodloužení těchto lhůt, vždy o dva měsíce.

Jak již bylo zmíněno v souvislosti s rozhodnutím o námitkách, řádným opravným prostředkem proti rozhodnutí Úřadu je **rozklad**, jehož včasné podání má odkladný účinek. Rozklad může být podán jen účastníkem řízení, a to ve lhůtě jednoho měsíce od doručení rozhodnutí. O rozkladu rozhoduje na návrh odborné komise předseda Úřadu průmyslového vlastnictví, který buď rozklad zamítne a napadené prvoinstanční rozhodnutí potvrdí, nebo rozhodnutí vydané v prvním stupni řízení změní anebo zruší a věc vrátí k novému projednání.

Použití mimořádných opravných prostředků zákon o ochranných známkách v ustanovení § 38 ods. 7 vylučuje.

Účastníci řízení mají povinnost platit za úkony provedené Úřadem správní poplatky. Výčet zpoplatněných úkonů i sazby poplatků jsou uvedeny v sazebníku, který je přílohou zákona č. 368/1992., o správních poplatcích.

8. Mezinárodní ochranná známka

Vedle národních ochranných známek, kterým byla věnována většina pozornosti v mém pojednání, existují také tzv. **mezinárodní ochranné známky**. Jejich zápis upravují dvě mnohostranné mezinárodní smlouvy, a sice:

- Madridská dohoda o mezinárodním zápisu ochranných známek;
- a Protokol k této dohodě.

Těmito smlouvami je vytvářen zvláštní systém pro podávání mezinárodních přihlášek a pro zápisy těchto ochranných známek pocházející ze států, které se staly signatářem obou nebo některé ze shora uvedených smluv. Shora uvedený systém umožňuje přihlašovatelům prostřednictvím jediné přihlášky, kterou podá u Mezinárodního úřadu Světové organizace duševního vlastnictví (World Intellectual Property Organization, dále jen „WIPO“) získat pro své označení ochranu v kterémkoliv smluvním státě Madridské dohody nebo Protokolu. Nespornou výhodou systému mezinárodní ochrany je zejména finanční úspora pro přihlašovatele. Ten totiž platí poplatky pouze v jediné měně, tj. ve švýcarských francích, platbu provádí přímo u WIPO, navíc nemusí být zastoupen pro řízení v jednotlivých státech.

Česká republika je signatářem obou mezinárodních smluv a vedle systému národních ochranných známek tak na území České republiky platí také mezinárodní ochranné známky registrované mezinárodní cestou.

Systém mezinárodních ochranných známek i řízení o mezinárodních přihláškách je velmi obsáhlé a vydalo by na samostatné pojednání. Považoval jsem však za nutné alespoň okrajově na tuto problematiku upozornit.

9. Ochranná známka Evropských společenství

Jedním z hlavních důvodů pro přijetí nového zákona o ochranných známkách bylo harmonizovat českou úpravu práva k ochranným známkám s ustanoveními nařízení Rady

Evropského společenství č. 40/1994 o ochranné známce Evropských společenství a propojit tak národní a komunitární systém známkové ochrany. Tato problematika je v novém zákoně obsažena v § 49 a následujícím a v souladu se zákonodárstvím Evropské unie zákon uvádí, že přihlášku ochranné známky společenství, dále ji můžeme označovat jako evropskou známkou (EZ) lze být podat u Úřadu průmyslového vlastnictví v Praze, který je povinen ji do 14 dnů předat Úřadu pro harmonizaci vnitřního trhu se sídlem v Alicante ve Španělsku. Právo podat tuto přihlášku prostřednictvím českého Úřadu přitom není vázáno na občany ČR nebo osoby, které mají v České republice trvalý pobyt nebo sídlo. Může ji tedy podat kdokoli, kdo je oprávněn tak učinit ve smyslu Evropské unie tj. osoby uvedené v článku 5 nařízení Rady č. 40/1994. V § 50 nového zákona je upravena možnost přeměnit přihlášku nebo ochrannou známkou společenství na přihlášku národní ochranné známky. Přihlašovatel musí do 2 měsíců od doručení výzvy splnit požadavky § 50 odst. 1 zákona, tj. zaplatit poplatek, předložit překlad žádosti, uvést adresu pro doručování v České republice a předložit znění a vyobrazení ochranné známky. Úřad tuto žádost prověří a pokud splňuje všechny náležitosti, přizná datum podání nebo datum priority původní známky, pokud byla prioritizována.

Pokud jde o zapsanou ochrannou známkou společenství, Úřad tuto známkou bez dalšího zapíše do rejstříku s prioritou, která byla přiznána ochranné známce společenství a tuto skutečnost zveřejní ve věstníku.

V § 51 nového zákona je řešena problematika možných kolizí mezi známkami společenství, jejichž platnost se automaticky rozšíří do České republiky po přistoupení České republiky k Evropské unii, a starších českých národních ochranných známek, které byly v dobré víře zapsány se starší prioritou před vstupem České republiky do Evropské unie. V odstavci 1 uvedeného ustanovení se říká, že vlastník takovéto prioritně starší známky má právo zakázat České republice užívání ochranné známky společenství a to za následujících podmínek:

a) ochranná známka společenství je shodná s národní známkou a rovněž výrobky a služby, pro něž jsou obě známky zapsány, jsou shodné nebo;

b) v důsledku shodnosti nebo podobnosti národní známky se známkou společenství existuje pravděpodobnost záměny na straně veřejnosti včetně pravděpodobnosti asociace s národní známkou nebo;

c) ochranná známka společenství je shodná nebo podobná se známkou národní, přičemž výrobky nebo služby na něž se ochranné známky vztahují, nejsou shodné nebo podobné avšak národní známka v České republice má dobré jméno a užívání evropské známky by nepoctivě těžilo z rozlišovací způsobilosti nebo dobrého jména této národní známky nebo jí bylo na újmu.

Vlastník národní známky může za porušení svých práv požadovat náhradu škody, která mu vznikla užíváním evropské známky na území České republiky.

Zatímco účinnost nového zákona se předběžně počítá od 1. 11. 2003, účinnost těch částí zákona, které se týkají evropské známky by nastala dnem vstupu v platnost smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii.

10. Závěr

Tento příspěvek neměl za cíl vyčerpávajícím způsobem rozebrat problematiku ochranných známek, spíše chtěl upozornit na nejdůležitější navrhované změny ve známkoprávní oblasti v souvislosti s chystaným přijetím novely zákona o ochranných známkách a také na změny, které nastanou v okamžiku přistoupení České republiky k Evropské unii. Je řada otázek, které zatím nejsou zcela jasné a teprve praxe se s nimi bude muset vypořádat. V tomto směru, myslím, čeká známkoprávní zástupce a všechny ty, kteří se touto problematikou zabývají, poměrně složité období studia a seznamování se se všemi novými aspekty této právní úpravy. Myslím, že bude ještě řada příležitostí pro zájemce se s touto problematikou dále seznamovat na speciálních seminářích, které, pokud vím, hodlá organizovat Úřad průmyslového vlastnictví, ale i další zainteresované organizace v České republice jako např. AIPPI nebo Licenční sdružení ČR.

Ochranné známky a povinné označení potravin podle prováděcích vyhlášek k zákonu 110/1997 Sb.

Ing. Milan Kunz

Tato přednáška je specializovaně určena pro pracovníky České zemědělské a potravinářské inspekce.

Předpokládá se, že o **ochranných známkách jste už slyšeli, dnes si proto zopakujeme jen nejdůležitější body týkající se této problematiky a budeme se věnovat hlavně povinnému označení potravin podle zákona 110/1997 Sb. a příslušných prováděcích vyhlášek.**

Abychom si ujasnili rozdíly mezi ochrannou známkou a označením potravin, podíváme se na obyčejnou láhev piva. Jsou na ni tři nálepky. Na hrdle je půlměsíčková nálepka s nápisem Klasik, pod ní na těle láhve ozdobná nálepka s velkým šikmým zlatým nápisem KLASIK na červeném podkladě, pod nímž je pivovarnický erb orámovaný klasy ječmene a nad nímž je jako pečeť vypodobená zátka s iniciálou K. Po straně erbu je rukopisný nápis v šesti řádcích

„Pivo světlé výčepní KLASIK Pivo klasické jemně nahořklé chuti“. To je můj neodborný popis, v přihlášce **ochranné známky je vyobrazení známky.**

Na protilehlé straně láhve je třetí nálepka podobné úpravě s textem:

Pivo světlé výčepní
RADEGAST
KLASIK

VYRÁBÍ: PLZEŇSKÝ PRAZDROJ A.S., U PRAZDROJE 7
30497 PLZEŇ, ČESKÁ REPUBLIKA

<http://radegast.cz>, infolinka:251 020 020

OBSAH ALKOHOLU 3,6 % OBJ.

SLOŽENÍ: VODA, JEČNÝ SLAD, CHMELOVÝ PRODUKT

STÁČENO V OCHRANNÉ ATMOSFÉŘE
PASTERIZOVÁNO

SKLADUJTE V CHLADU A TEMNU.

Čárový kod

MINIMÁLNÍ TRVANLIVOST DO:

Vedle data na dalším řádku, které se každý den při výrobě

mění, je na levé straně grafická značka vratného obalu s nápisem GL ZÁLOHOVANÝ OBAL a na pravé straně písmeno e a pod ním 0,5 l.

Na této láhvi jedna její strana podléhá pravomoci Úřadu průmyslového vlastnictví a druhá strana je na láhvi podle zákona 110/1997 Sb. a podléhá nejprve pravomoci České zemědělské a potravinářské inspekce a potom při prodeji i České obchodní inspekce.

Pracovníci Úřadu průmyslového vlastnictví to neradi slyší, ale skutečnost je taková, že ty první dvě nálepky na láhvi být mohou, kdežto ta třetí tam podle zákona být musí. Před vydáním tohoto zákona bývalo zvykem, uvádět přímo na ochranné známce některé dnes povinné údaje, jako je obsah alkoholu a objem nápoje v láhvi.

Při označování potravin je zásadní rozdíl mezi označením povinným podle zákona **číslo 110/1997 Sb.** a označením ochrannou známkou, které je jakousi ozdobou výrobku. Údaje podle zákona **číslo 110/1997 Sb. jsou povinné, musí být na každé potravine, která není balená přímo v prodejně. I o některých těchto rozvažovaných potravinách, třeba mase a masných výrobcích, musí být v prodejně k dispozici určité údaje.** Ochranná známka není povinným údajem. Pokud se jedná o známku známou, je však pro spotřebitele zárukou kvality.

U potravin, které obchodní řetězce prodávají pod svým jménem, takže zboží je označeno ochrannou známkou obchodního domu, případně není opatřeno žádnou známkou (zboží „no name“), je na obalu drobným písmem uvedeno, kdo pro prodejce zboží vyrobil. Překvapivě to může být i některý majitel známé ochranné známky. To se stává v případech, kdy se zboží prodává pod cenou, za kterou je majitel známé ochranné známky ochoten dodávat své výrobky pod svou ochrannou známkou. Je samozřejmé, že v takovém případě nemusí použít originální suroviny a nákladnější výrobní postupy, takže výrobek nemusí mít kvalitu značkového zboží od téhož výrobce. Existují i opačné případy, kdy majitel zná-

mé ochranné známky poskytuje licenci na použití své známky jinak neznámým výrobcům.

Mezi oběma označeními by dokonce mohlo dojít k rozporům **v případech, kdy by registrovaná známka obsahovala údaj, který není v souladu s prováděcí vyhláškou k zákonu číslo 110/1997 Sb. o potravinách.**

Nejprve si stručně připomeňme, co jste slyšeli obecně **o ochranné známce v předešlých přednáškách.**

Ochranné známky se používaly už ve starověku. Tak třeba na držadlech amfor s vínem a olejem byly vytlačeny pečeti označující původ vína a oleje, na zdobené keramice se podepisovali hrnčíři a malíři. Vypalovanou značkou se označovala i zvířata, odtud pochází i anglický název ochranné známky „brand“.

Rozvoj označování zboží kopíroval rozvoj výroby, k zlomu došlo při přechodu od řemeslné k průmyslové výrobě. Jednotlivé státy přijímaly zákonné úpravy týkající se ochranných známek. V Rakousko-Uherské monarchii to byl císařský patent z roku 1859. K sjednocení ochrany průmyslových práv v celosvětovém měřítku došlo Pařížskou úmluvou na ochranu průmyslového vlastnictví ze dne 20. března 1883, která byla mnohokrát upravována. Součástí našeho právního řádu se úmluva stala vyhláškou ministra zahraničních věcí číslo 64/1975 Sb., ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí číslo 81/1985 Sb.

Podmínky pro přihlašování a registraci ochranných známek v mezinárodním měřítku upravila Madridská dohoda o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek z roku 1891 spolu se souběžnou Madridskou dohodou o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží. Také tato dohoda byla mnohokrát zdokonalována. Součástí našeho právního řádu se úmluva stala vyhláškou ministra zahraničních věcí číslo 65/1975 Sb., ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí číslo 81/1985 Sb.

Aby byl zajištěn přehled o zápisech ochranných známek v národním i mezinárodním měřítku, byla v roce 1957 uzavřena Nicejská dohoda o mezinárodním třídění výrobků a služeb pro účely zápisu známek, opět několikrát upravována. Součástí našeho právního řádu se úmluva stala vyhláškou ministra zahraničních věcí číslo 118/1979 Sb., ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí číslo 77/1985 Sb.

Vzhledem k tomu, že vstupujeme do Evropského společenství, budou pro nás důležitá i ustanovení tohoto společenství.

Na úrovni ES je ochranná známka Evropského společenství upravena nařízením číslo 40/94 ze dne 20. prosince 1993. Pokud dojde k registraci ochranné známky u Úřadu pro harmonizaci vnitřního trhu, je ochranná známka chráněna ve všech členských státech a opačně, když je ochranná známka odmítnuta v některém členském státě, padá ve všech zemích EU. Pokud by v některém členském státě byla taková známka registrována dříve, jsou chráněny obě známky současně. Nelze ale nově zaregistrovat známku, která již je chráněna na úrovni celého ES. Registraci ochranné známky ES však omezuje řada procesních a materiálních podmínek. Některé typy možných ochranných známek jsou z registrace vyloučeny úplně. Zmíněné nařízení ve článku 7 zakazuje, aby byla registrována obchodní známka, která je pouze popisná (to jest ochranná známka skládající se pouze z označení nebo symbolů naznačujících

druh, kvalitu, účel, cenu, geografický původ nebo dobu výroby – například registrace ochranné známky „kopírovací přístroj“ nebo „francouzské víno“), nebo taková, která nemůže vést k odlišení od ostatních výrobků. Průmyslová práva k ochranné známce v České republice jsou chráněna zákonem číslo 137/1995 Sb., o ochranných známkách, v platném znění.

Ochrannou známkou je podle definice označení tvořené slovy, písmeny, číslicemi, kresbou nebo tvarem výrobku nebo jeho obalu, popřípadě jejich kombinací, určené k rozlišení výrobků nebo služeb pocházejících od různých podnikatelů a zapsané do rejstříku ochranných známek.

Majitel ochranné známky má výlučné právo označovat své výrobky nebo služby ochrannou známkou, pro které je zapsána, nebo ji užívat ve spojení s těmito výrobky či službami.

Bez souhlasu majitele ochranné známky nikdo nesmí užívat označení shodné nebo zaměnitelné s ochrannou známkou pro stejné nebo podobné výrobky nebo služby, pro které je ochranná známka zapsána, nebo je užívat ve spojení s těmito výrobky nebo službami, zejména umísťovat je na výrobky nebo jejich obaly, nabízet či uvádět na trh výrobky takto označené, nebo je skladovat za tímto účelem, dovážet nebo vyvážet výrobky s tímto označením, či užívat toto označení v obchodním jménu, korespondenci či reklamě. Výše uvedená práva lze omezit pouze v souladu s výše citovaným zákonem.

Přihlášky ochranných známek mohou být individuální, pro jediného podnikatele nebo podnik, nebo kolektivní. Přihlašovatel může podat přihlášku sám, pokud sídlí v České republice, nebo ji za něj podá jeho zástupce, kterým může být jen advokát nebo patentový zástupce. Přihlášek je mnoho také z toho důvodu, že jedna přihláška může přihlašovat pouze jedno znění nebo vyobrazení. Velké firmy, kterým na penězích zas tolik nezáleží, pro jistotu přihlašují různé variace základních slovních i obrazových známek.

Pro firmy podnikající v mezinárodním měřítku je důležitá ochrana jejich známek po celém světě, případně alespoň u signatářů Madridské dohody. Aby se zjednodušila agenda přihlašování známek do mnoha států, může přihlašovatel uplatnit pro národní přihlášku unijní prioritu, která mu zajišťuje přednost v ostatních zemích před každým, kdo později přihlásí stejnou ochrannou známku. Toto právo přednosti, které platí šest měsíců, se musí uvést už v přihlášce ochranné známky a musí se prokázat do tří měsíců ode dne podání přihlášky. Dokladem je prioritní doklad s opisem přihlášky. Další podrobnosti řízení nás nemusí zajímat, ty se najdou v literatuře (Metodické pokyny pro řízení o ochranných známkách, Úřad průmyslového vlastnictví, Praha, verze 1.12 z 7. 2. 2001; Jakl Ladislav a kolektiv, Ochranné známky a označení původu, Úřad průmyslového vlastnictví, Praha, 2002).

Přihlašovatel musí v přihlášce ochranné známky uvést nejen konkrétní výčet výrobků a služeb, pro které požaduje ochranu, ale musí tento seznam vzestupně zatřídit podle Nicejské dohody ochranné známky se třídí podle dohody o mezinárodním třídění o ochranných známkách. Česká republika sice není členem dohody, ale Úřad podle ní postupuje.

Za podání přihlášky se platí podle požadovaného rozsahu. Po podání přihlášky následuje řízení. Nejprve musí přihlašovatel odstranit formální vady přihlášky, jinak se řízení zastaví. Pak se provádí věcný průzkum přihlášky ochranné známky. Ochranná známka musí především rozlišit výrobky

a služby různých podnikatelů. V naší republice jsou neschopné zápisu ochranné známky, které nelze zápsat do rejstříku, což prakticky znamená známky zvukové, čichové, světelné, pohybové a podobně.

Nedostatečnou rozlišovací schopnost mají ochranné známky popisné, tvořená pouze údaji o druhu a původu zboží, tedy ty, které jsou pro potraviny podle **zákona číslo 110/1997 Sb. povinné**.

Z důvodu nedostatečné rozlišovací schopnosti byl zamítnut zápis ochranné známky „Zlatý servis“ pro služby, poněvadž taková ochranná známka by postrádala rozlišovací schopnost, vzhledem k tomu, že slovo zlatý má v tomto případě pouze pochvalný charakter a druhé slovo servis je zcela nedistinktivní, protože znamená službu. Připomínku přihlašovatele, že známka byla zapsána ve Slovenské republice a Slovinské republice Úřad komentoval suchou poznámkou, že není vázán rozhodnutími cizích úřadů.

Z ochranných známek kolektivních jsou u nás snad nejdůležitější známky „BOHEMIA GLASS“ a „BOHEMIA CRYSTAL“. Vedle nich existuje proslulá známka „BOHEMIA B“, jejíž majitel se marně pokoušel dosáhnout výmazu dalších známek s označením původu, jako „BOHEMIA MARKETING“, „BOHEMIA BEAUTY FLACON“ a „BOHEMIA MERKUR“, uspěl však trochu paradoxně u kombinované známky „Sklo Bohemia a. s. Czech Republic Světla nad Sázavou“, která příliš napodobovala obrazové prvky namítané známky. Majitel známek „BOHEMIA GLASS“ a „BOHEMIA CRYSTAL“ se také marně pokoušel dosáhnout výmazu kombinovaných známek „Bohemia Obsidian“ a „CAESAR CRYSTAL BOHEMIAE“, měl však úspěch u známky „VČELNIČKA GLASS FROM BOHEMIA“. Označení „CZECH INTERNATIONAL“ se považuje za nerozlišující, protože není schopné individualizovat služby, které mají být chráněny.

Za příliš krátké ochranné známky se považují jedno či dvě písmena nebo číslice a jednoduché geometrické tvary. Jako ochranné známky jsou vyloučeny úřední, zkušební, puncovní a záruční značky, znaky vysoké symbolické hodnoty.

Tak byl zamítnut zápis ochranné známky „DMX“ pro oděvy pro malou rozlišovací schopnost, protože písmena M a X se běžně užívají pro označení velikosti. Existují však vedle sebe ochranné známky „Gi“ (šikmá písmena) a „G II“ (G svislé, II tučné). Kombinovaná ochranná známka „PSJ“ neobstála v konkurenci s kombinovanou ochrannou známkou „PSB“ vzhledem ke shodnosti obrazového prvku. Nepomohla námitka, že PSJ je zkratka obchodního jména přihlašovatele. Výsledkem sporu bylo omezení seznamu výrobků a služeb u známky „PSJ“.

Ochranná známka „HI-C“ byla nejprve zamítnuta pro malou rozlišovací schopnost, protože je tvořena jen třemi písmeny. Přihlašovatel podal rozklad, ve kterém uvedl, že označení je zapsáno v řadě zemí včetně zemí Pařížské úmluvy pro nealkoholické nápoje. Při odvolacím řízení se dospělo k závěru, že spotřebitel může číst známku jako „HIC“, „HI – anglický pozdrav – C“ či jako „vysoké C“. Podstatné není to, ke kterému čtení se přikloní, ale to, že je to označení fantazijní s dostatečnou rozlišovací schopností. Rovněž bylo po odvolání zapsáno označení „T-Card“. Slovní označení „Inter Card“ či „KOMERČNÝ TELEFÓNŇY ZOZNAM“ však nemají dostatečnou rozlišovací schopnost. Podobně nemá dostatečnou rozlišovací schopnost označení „EVROPSKÉ cestovní pojiš-

tění“. Zeměpisné označení „EVROPSKÉ“ je spojeno s popisným označením „cestovní pojištění“. Jedná se pouze o označení vyjadřující popis náplně pojišťovacích služeb.

Aby ochranná známka mohla rozlišit výrobky a služby různých podnikatelů, nesmí být tvořena součástí obchodního jména třetí osoby bez jejího souhlasu. Proto byly vymazány ochranné známky „EKOFOL“, protože v obchodním rejstříku v Ostravě byla zapsána dříve firma EKOFOL, spol. s. r. o., jejíž činnost kolidovala s výrobky, pro které ochranná známka byla přihlášena a ochranná známka „BILLA“, protože v obchodním rejstříku na Brně-venkově byla zapsána dříve firma BILLA, spol. s. r. o. Naproti tomu neuspěl návrh na výmaz ochranné známky „BRISK“, i když v obchodním rejstříku v Českých Budějovicích byla zapsána dříve firma BRISK Tábor, a. s., protože namítající firma nedoložila při řízení skutečný rozsah svých výrobků a služeb. Toto rozhodnutí nezměnilo ani odvolání namítatele. Úřad však nekontroluje případné kolize jmen z moci úřední, majitel obchodního jména si vždy musí hájit své zájmy sám.

Ochranná známka také nemá obsahovat jména cizích osob bez jejich souhlasu. U ústavních činitelů je to automatické, proto Úřad zamítl sám přihlášku ochranné známky „Klaus“.

Pan Kik podal námitky proti zápisu ochranné známky „KIK-GEL“. Majitelka ochranné známky však dokázala, že její obchodní jméno je „Ivana Kubičková – firma KIK-GEL“. Tím to bylo pro Úřad vyřešeno, otázkou, zda obchodní jméno může obsahovat jména cizích osob, se už nezabýval. Pan Kik neměl své jméno registrované v obchodním rejstříku a u soukromých osob je chráněno jen příjmení spolu se jménem. Stihomanem asi trpěl pan Augustin Glomb, když se ohradil proti zápisu ochranné známky „GLEMBAY“. Tvrdil, že ochranná známka „GLEMBAY“ vznikla z jeho příjmení a zkratky jména „Glomb Au“.

Proti zápisu ochranné známky „Pravdovo KOŘENÍ“ se ohradila paní Pravdová. Ačkoliv dokázala, že je známá odbornice na léčivé rostliny, nepodařilo se jí prokázat, že v ochranné známce je obsaženo její jméno a příjmení. Úřad se nezabýval námitkami, že označení odporuje veřejnému pořádku nebo dobrým mravům či klame veřejnost o povaze a jakosti výrobků, protože ty byly uplatněny až při odvolacím řízení.

Obchodní jméno „KOLA LOKA“ bylo zapsáno do rejstříku dříve než ochranná známka „KOLALOKA“. Proto byla tato druhá ochranná známka po námitkách vymazána.

Majitel ochranné známky „TOS“ měl námitky proti zápisu ochranné známky „CETOS“. Úřad konstatoval, že obě známky nejsou zaměnitelné, protože mají různý počet slabik. Mimo to označení TOS používala za socialismu řada výrobců, protože je to akronym „továrna obráběcích strojů“. Podobně majitel slovní ochranné známky „ČESPED“ neuspěl s námitkami proti zápisu kombinované ochranné známky „C. B SPED“. Úřad konstatoval, že obě známky jsou vizuálně nezaměnitelné. Mimo to mají různý počet slabik při fonetickém čtení.

Neuspěla s námitkami proti zápisu ochranné známky „ETEZET UNIREC“ firma „UNIREC TRADE spol. s. r. o.“, mimo jiné proto, že některé důkazy předložila po tříměsíční lhůtě. Úřad se těmito dalšími materiály už nezabýval.

Ochranná známka také nemá porušovat práva k autorskému dílu. S námitkami proti zápisu ochranné známky „FAU-

TOR“ měl úspěch autor počítačových programů „FAUTOR“ a „FAUTOR II“, musel však prokázat svá práva smlouvami o dodávce těchto programů.

Klamavé údaje o druhu a původu zboží by se mohly objevit v ochranné známce. Proto byl zamítnut zápis ochranné známky „SWISS FORMULA“, protože by klamala spotřebitele údaji o původu zboží. Podatel rozkladu proti zamítnutí se pokoušel změnit rozhodnutí tvrdím, že výrobek se skutečně vyrábí podle „švýcarské receptury“. Recept však prý nemůže Úřadu sdělit, protože se jedná o výrobní tajemství.

Byl zamítnut zápis ochranné známky „BORNEO“ pro přihlašovatele z Francie, zápis ochranné známky „MANHATTAN“ pro přihlašovatele z Německa, zápis ochranné známky „MANHATTAN SKYLINE“ rovněž pro přihlašovatele z Německa, zápis ochranné známky „AMERICAN LEGEND“ pro přihlašovatele z Řecka, vzhledem k tomu, že by tyto ochranné známky mohly klamat spotřebitele o zemi původu zboží. Za klamavé se považuje také označení „ULTRA NORSK“. Rovněž byl zamítnut zápis ochranné známky „HOLLYWOOD CLASSIC ENTERTAINMENT“ pro tuzemského přihlašovatele, protože „HOLLYWOOD“ je údaj o původu výrobků nebo služeb a jako takový by mohl klamat spotřebitele, že firma má přímou souvislost s činností hollywoodských studií. Přihlašovatel v rozkladu sice tvrdil, že hollywoodská studia zastupuje, to však ani přes výzvu Úřadu nedoložil věrohodnými důkazy.

Neprošel pokus získat ochrannou známku „MORAVIA TOTAL“ pro kolisi s ochrannou známku „TOTAL“. Slovní prvek „MORAVIA“ by byl jen zeměpisným údajem, který by pouze ukazoval, že služby firmy jsou poskytovány na Moravě. Úřad nejprve zamítl zapsat ochrannou známku „ONDAVA“ pro přihlašovatele z Michalovců, kterými tato řeka neprotéká, jako klamavé označení původu. Při odvolání byl nucen uznat, že přecenil vědomosti průměrného českého spotřebitele, který ví jen matně, že nějaká řeka Ondava vůbec někde na Slovensku existuje.

Pivovar Velké Popovice měl zapsanu ochrannou známku, ve které se vyskytovalo též slovo „PILS“. Znamka byla zrušena, protože slovo „PILS“ je ekvivalentem slova „PLZEŇ“, což je zaměnitelné s chráněným označením původu číslo 63. V USA se však slovo „PILS“ považuje za označení druhu piva a ztratilo rozlišovací schopnost.

Byly podány námitky proti používání označení původu Jihočeské pivovary, a. s. České Budějovice, které se týkaly Pivovaru Samson se sídlem v Českých Budějovicích. Návrh na zrušení zápisu byl zamítnut jako neopodstatněný, protože České Budějovice leží v Jižních Čechách. Bylo zrušeno označení původu „Flekovské pivo“, protože malý pivovar „u Fleků“ přestal existovat.

Obchodní jméno se může stát ochrannou známku. Musí to však být celé jméno, nikoliv jeho část, jak tomu bylo ve sporu o zápis kombinované ochranné známky „zlínexpo“, tvořené názvem města a zkratkou pro výstavy. Toto slovo trpí nedostatkem rozlišovací schopnosti, kterou nemohl napravit ani nedistinktivní obrazový prvek.

Zápis ochranné známky „typ TETRA“ pro typ nosných slepic byl nejprve zamítnut s odůvodněním, že výraz „tetra“ označuje rod ryb z řádu maloostných a proto jej nelze dávat do souvislosti s chovy drůbeže. Přihlašovatel namítl, že typ nosných slepic nelze zaměňovat s označením akvariálních ryb

a tedy ke klamání spotřebitele nemůže docházet. Přihlašovatel předložil i protokoly o uznání rodičovského chovu drůbeže „typ TETRA“. Přes tyto důkazy Úřad ochrannou známku zamítnul jako přihlášku označení druhového. Teprve odvolací orgán uznal, že „TETRA“ není takovým druhovým označením, jehož zápisná způsobilost by byla vyloučena i při prokázání rozlišovací způsobilosti, a vrátil přihlášku do řízení.

Zápis ochranné známky „HORÁCKÉ NOVINY“ pro službu byl zamítnut, poněvadž se skládá ze zeměpisného údaje „HORÁCKÉ“ pro hornatou část oblasti České republiky a nerozlišujícího slova „NOVINY“. Proto nemá rozlišovací schopnost. Přihlašovatel tvrdil, že slovo „HORÁCKÉ“ získalo v minulosti u spotřebitelů dostatečnou rozlišovací schopnost. Užíval je však jiný podnikatel pro stejné nebo podobné výrobky či služby, takže by docházelo k mylné představě spotřebitelů. Důkaz o odstranění zápisné způsobilosti musí podat vždy přihlašovatel.

Ochranná známka „KRÁL ŠUMAVY“ pro mléčné výrobky obstála proti námitkám majitele kombinované ochranné známky „ŠUMAVA“ mimo jiné proto, že sídlo majitele nové známky je v Klatovech. Do sporu měla být zatažena i autorská práva k stejnojmennému románu, touto námitkou se však Úřad nezabýval.

Při průzkumu dochází poměrně často k chybám, proto majitel starší ochranné známky musí včas, to jest do pěti let, podat stížnost proti zápisu. Tak byla třeba z rejstříku vymazána po námitkách držitele starší známky slovní ochranná známka „MEDIOPTA“, která je zřejmě zaměnitelná s ochrannou známku „MEOPTA“. Slovní ochranná známka „TEOPTIC“ však není zaměnitelná s ochrannou známku „TIMOPTIC“, i když obsahují společný prvek „OPTIC“, který vyjadřuje obecnou vazbu známky k optice a zraku. Znamka „TRENCK FERNET“ se považovala za zaměnitelnou se starší ochrannou známku „BARON TRENCK“, protože obě platí pro lihoviny. Znamka „ROBBIE BUBBLE“ se považovala za částečně zaměnitelnou se starší ochrannou známku „ROBBIE DHU“, protože by mohla vyvolat dojem, že představuje jednu z dalších ochranných známek namítatele. Seznam výrobků u novější známky musel být omezen.

Ochranné známky „AKROSIL“ a „AEROSIL“ mohou existovat vedle sebe, poněvadž prvá je přihlášena pro barvy a laky a druhá pro chemické přísady. Tyto výrobky mají různý okruh spotřebitelů. Totéž platí pro ochranné známky „JUVENIL“ a „JUVENA“.

Při rozhodování o zaměnitelnosti ochranných známek „Frutep“ a „FRUITOPIA“ Úřad studoval jejich různou výslovnost při českém i anglickém čtení, než dospěl k závěru, že jsou dostatečně distinktivní. Ochranná známka „INTERHOTEL CONTINENTAL PLZEŇ“ je odlišitelná od ochranné známky „INTER.CONTINENTAL“. Namítatel nemohl zastupovat ve sporu jiného majitele ochranné známky „INTER CONTINENTAL HOTELS“.

Ochranná známka „CREDITANSTALT a. s. Banka pro Váš úspěch“ obstála v konkurenci se známkami „Credit“ a „CREDITTAX“, označení „LOTO SAZKA“ a kombinované označení „sazka LOTTO“, s kombinovanou ochrannou známkou „LOTO“.

Neobstály však ochranné známky „WERRA“ ve srovnání s ochrannou známkou „WELLA“, „LINKA“ s „INKA“, „AMI“ s „BON AMI“, „NUTREND“ s „NUTRENTIN“,

„Santa“ s „FANTA“, „ALFA-TEL“ s „ALCATEL“, „REDUCTIL“ s „REDUKTAN“, „CANVIT“ s „CANVAC“, „Paleta“ s „PALETT“, „SUPRAVIT“ se „SUPERVIT“, „METROSEN“ a „METROXAN“, „FLUVIRIN“ s „FOLIVIRIN“. Jako naivní lze označit pokus přihlásit ochrannou známku „DEKO“ pro přípravky k nakládání okurek.

Na druhé straně byly uznány jako dostatečně rozlišující ochranné známky „POROTEX“ a „GORE-TEX“, „NUTA“ a „NUTTELA“, „AMARA“ a „AMANDA“, „BONO“ a „BONZO“, „CLASS“ a „KLASO“, „NAMOČ TO“ a „NAMO“, „NEUTRAIR“ a „NEUTRADOL“, „SEPATREM“ a „SEPTRIN“ a dokonce „POLY“ a „POLA“ či „NEMO“ a „NERO“, „GOLA“ a „MOLA“, které se liší jen jedním písmenem. Zde bylo také rozhodující, že jedna z nich platí pro vlasové přípravky a druhá pro přípravky péče o chrup. Podobně dopadl spor známek „METROL“ a „MEDROL“, zapsaných ve stejné třídě, MEDROL však výhradně jako hormonální přípravek k léčbě rheumatoidní artritidy. U známek „MILI“ a „MILO“ rozhodlo, že jsou dostatečně rozlišující to, že „MILO“ je známka slovní a „MILI“ známka kombinovaná.

Někdy mají majitelé ochranných známek opravdu podivné představy o rozsahu ochrany. Tak se majitel ochranné známky „KREVSAL“ marně dožadoval výmazu působivější ochranné známky „DRACULOVA KREV“, majitel ochranné známky „THE WIZARD OF OZ“ výmazu ochranné známky „TOTOTO“ s odůvodněním, že v kombinované ochranné známce „TOTOTO“ je i vyobrazení psa, v široké veřejnosti známého pod jménem TOTO.

Firma Fanta však neuspěla s námitkami proti kombinované ochranné známce „Polární fantazie“, kde je nápis kombinován s polárním medvědem. Podobně neuspěla s námitkami proti ochranné známce „LANCET“ firma Elsevier, vydavatel časopisu THE LANCET a majitel všeobecně známé ochranné známky „THE LANCET“. Obě označení byla zapsána pro různé nezaměnitelné třídy. Předložené doklady potvrzují známost známky „THE LANCET“ pouze pro úzký okruh spotřebitelů.

Majitel ochranné známky „GINSENG ELIXIR“ neuspěl s námitkami proti ochranné známce „ŽENŠEN“, kterou považoval za pouhý překlad z latiny. Slovní prvek „ŽENŠEN“ je však nezaměnitelný se slovním prvkem „GINSENG“.

Kombinovaná ochranná známka „Majonka“ se pokoušela využít známosti majonézy „Majolka“. V tomto případě nepomohla ani kombinace dalšími slovy a s obrazovým prvkem – mísou zeleninového salátu, protože se majonéza v kombinaci se zeleninovým salátem běžně užívá. Ochranné známky by byly pro průměrného spotřebitele zaměnitelné.

Rozsah výrobků kombinované ochranné známky „esa“ musel být po námitkách majitele slovní ochranné známky „ESSA“ musel být omezen, známka však nebyla vymazána. Rovněž se měnil rozsah výrobků ochranné známky „GVARANAL“ po námitkách majitele slovní ochranné známky „GUAJANAL“. Podobně dopadl spor ochranných známek „AMIGA“ a „AMICA“ a slovní ochranné známky „SIGMET“ využívající podobnost se slovní ochrannou známkou „SIGMA“.

Obstála kombinovaná ochranná známka „ANTIQUÉ“ vedle slovní ochranné známky „ANTIQUÉ“ pro dostatečnou grafickou a prý i fonetickou odlišnost. Také jsou dostatečně odlišné ochranné známky „HOPSINKOVA PEACH“

a „KORSENKOVA“ či „Original KORSENKOVA PEACH Aperitif“ a to i pro pijáky vodky, kterými jsou produkty označené těmito známkami určeny.

Až v v odvolacím řízení byla vymazána ochranná známka „SUNRISE“ po námitkách majitele ochranných známek „SUN MICROSYSTEMS“, „SUNSOFT“, „SUN SITE“ a kombinovanou ochranné známky „SUN“. Všechny známky jsou určeny pro software. K zaměnitelnosti přispěla hlavně podobnost „SUNRISE“ se „SUN SITE“, kde I a E se vyskytují na stejných místech.

Pokud je slovním základem ochranné známky prvek odborného názvosloví, jako je „GASTRO“, pak se považují za rozlišující ochranné známky „GASTROZEPIN“ a „GASTROZEM“. Úřad přitom nebral v úvahu, že oba přípravky obsahují stejnou účinnou látku pirenzepin, a že se „GASTROZEPIN“ původně jmenoval „NORSECRETOL“. Podobně jsou rozlišitelné ochranné známky „NEUTROGENA“ a „NEUTROGEL“. Ochranné známky „NEUTROGENA“ a „NEUTRAGEL“ jsou zapsané pro různé třídy výrobků. Proto se Úřad jejich podobností vůbec nezabýval.

Majitel ochranné známky „FLUORIN“ ji zapomněl obnovit. Když podal novou přihlášku během dvouleté karenční lhůty, podal proti novému zápisu protest majitel ochranné známky „FLUORA“. Obě ochranné známky „FLUORIN“ a „FLUORA“ existovaly před tím vedle sebe 29 roků, aniž by uváděly spotřebitele v omyl. Nakonec musel majitel ochranné známky „FLUORIN“ omezit seznam výrobků o zubní pasty.

Slovní ochranná známka „TERCIER“ neobstála ve srovnání s ochrannou známkou „MERCIER“. Jako kombinovaná ochranná známka, doplněná grafickým prvkem představujícím trojúhelník obsahující dva čtyřúhelníky a kružnici však byla uznána jako dostatečně rozlišující proti čistě slovní ochranné známce „MERCIER“. Opačně byl rozhodnut případ, kdy starší známka byla kombinovaná. Slovní prvek „U sedmi andělů“ byl kombinován s číslicí 7 graficky ztvárněnou do podoby anděla. Pokus přihlásit slovní ochrannou známku „U sedmi andělů“ se zde nezdařil. Vedle sebe však existují známky „SANTA LUCIA“ a „U SV. LUCIE“, protože se dostatečně odlišují grafickou úpravou.

Slovní ochranná známka „STOLICHNAYA VODKA“ nejprve při průzkumu prošla, byla však později vymazána, protože neobstojí srovnání s kombinovanou mezinárodní ochrannou známkou na stejný produkt. Naproti tomu ochranná známka „COCKBURNS“ obstála proti mezinárodním ochranným známkám „COCKBURN'S“ a „COCKBURN“, protože ty nejsou v České republice všeobecně známé.

Zajímavý byl spor o ochrannou známku „ULTRAPHON“. To byla slavná ochranná známka gramofonových desek ještě s 78 otáčkami za minutu. Socialistický podnik Supraphon ji udržoval, avšak nepoužíval, až do roku 1991, kdy ji nechal propadnout. V roce 1993 přihlásila firma Supraphon známku „ULTRAPHON“ znovu. Mezitím však jiný subjekt přihlásil kombinovanou ochrannou známku „U-ULTRAPHON“. Na jeho žádost byla známka „ULTRAPHON“ nejprve z rejstříku vymazána, na základě odvolání se však dospělo k závěru, že „ULTRAPHON“ je opravdu slavná ochranná známka a jako taková je zaměnitelná s ochrannou známkou „U-ULTRAPHON“, což vedlo k výmazu ochranné známky „U-ULTRAPHON“. Problémy byly také s ochrannou známkou „PANTON“, kterou Úřad nezapsal pro majoritního vlastníka

vydavatelství PANTON, s. r. o., z důvodu, že se jedná o slavnou ochrannou známku, ačkoliv přihlašovatel byl současně majitelem kombinované ochranné známky „PANTON“.

Vymazána byla ochranná známka „MANA MARKET“ pro kolisi s ochrannou známkou „MANA“, protože obě mají shodný rozlišující prvek. Podobně byla z rejstříku vymazána ochranná známka „TATRA CHEESE“ pro kolisi se slavnou ochrannou známkou „TATRA“ a ochranná známka „LEGO IRRIGATION“ pro kolisi se slavnou ochrannou známkou „LEGO“. Proslulost ochranné známky „HELLADA“, známé z mýdel, se pokoušel využít přihlašovatel stejné známky pro kosmetické výrobky. Zde by šlo o zřejmé klamání spotřebitele, že se jedná o stejného výrobce. Pokus o zápis ochranné známky „PRIBINACEK“ se vůbec nezdařil.

Zápis ochranné známky „MONA LISA“ pro nápoje a agenturní činnost byl zamítnut s odůvodněním, že je shodné s názvem slavného obrazu. Při odvolání se posuzovalo, zda označení neodporuje veřejnému pořádku či dobrým mravům. Odvolací orgán shledal, že nikoliv a proto označení není vyloučeno ze zápisu do rejstříku. Podobně byl nejprve zamítnut zápis ochranné známky „KAT MYDLÁŘ“ pro alkoholické nápoje, protože se jedná o historickou osobu. Odvolací orgán shledal, že se jedná o označení fantasijní a označení není ani klamavé z hlediska zeměpisného původu výrobků, protože kat Mydlář nepůsobil pouze v Praze. Využívání historických osobností v známkoprávní praxi je v Evropě běžné. Také byly nejprve zamítnuty zápisy ochranných známek „FRANZ KAFKA“ a „MOZART OPEN“. Po odvolání byly obě vráceny do řízení s poznámkou, že se možná jedná o klamavá označení.

Pokud ochranná známka není v České republice po dobu 5 let využívána, je možné podat návrh na její výmaz. Žádosti se vyhová, pokud majitel toto neužívání řádně nezduodní nebo nedoloží opak. Tak se firma Gayer AG musela bránit návrhu na výmaz ochranné známky „OPTODENT“. Měla doklady, že opravdu dodala zboží označené slovy „Frontzahne Optodent“. Vymazána však byla mezinárodní kombinovaná ochranná známka ve formě lahvičky s víčkem ohnutým v pravém úhlu a nápisem „Odol“, protože se majiteli nepodařilo dokázat její využívání. Podobně byla vymazána mezinárodní ochranná známka „apetito“, protože předložené doklady o jejím využívání nebyly datovány. Vymazána byla ochranná známka „CRYSTAL“ zapsaná pro nealkoholické nápoje. Za její využívání se nepovažovalo použití pro označení 12 ° piva, protože to není výrobek podobný nealkoholickým nápojům.

V jiném případě majitel ochranné známky „JUWEL“ pro různé zboží se nebránil výmazu této známky pro krmiva, protože dobrovolně uznal, že ji nevyužívá. Pro zbývající část seznamu si známku ponechal. V případě ochranné známky „BLACK DANDY“ návrh na výmaz uspěli, podali jej po čtyřech letech od jejího přihlášení a proto neuspěli. Vymazána však byla ochranná známka „TRAVELODGE“ udržovaná celých 25 let, protože firma nedoložila, že by během této doby nabízela služby českým turistům.

Pro pochopení funkce ochranné známky a její rozlišovací schopnosti mohou být poučná správní rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví.

Tak slovní označení „DELIKÁT“ nemá dostatečnou rozlišovací schopnost. Rozlišovací schopnost však získalo ozna-

čení „PRIMA TV“, protože bylo používáno alespoň dva roky před podáním přihlášky.

Označení kávy „EXTRA SPECIAL“ ztratilo rozlišovací schopnost jako ochranná známka. Ochrannou známku přihlásily v roce 1991 Balírny Valašské Meziříčí, s. p., v roce 1993 byla převedena na firmu Arnošt Dadák, Valašské Meziříčí, a o měsíc později na firmu Jakobs Suchard Dadák a. s., Valašské Meziříčí. Přihlašovatel prokázal pomocí faktur, že používal označení po dostatečně dlouhou dobu a proto Úřad nejprve ochrannou známku zapsal. Při řízení o výmazu však prokázali další výrobci pražené kávy, že rovněž používali stejné označení a proto Úřad známku vymazal. Podobný osud potkal známky „Standard směs“ a značení „EXTRA SPECIAL“, které bylo uvedeno v ČSN 25 1330 jako označení tržní kvality kávy a jako takové je také používali různí výrobci pražené kávy jako běžné označení kvality kávy.

Slovní označení „DERMATIC EFFECTS“ bylo zamítnuto, protože oba jeho slovní prvky jsou běžně užívaná slova, i když v angličtině, které spolu dávají smysl použití výrobků, pro které byly deklarovány. Podobně byla zamítnuta slovní označení „CAD & GRAPHICS“, „TELEVISA“ a „INTERNET SHOPPER“. U označení „HAIR FITNESS“ se přihlašovatel pokoušel na vyzvání Úřadu dokázat získání rozlišovací schopnosti označení pomocí nedostatečně datované publikace.

Za nezpůsobilé dodat rozlišovací schopnost ochranné známce se považuje pouhý tvar výrobku. S tímto ustanovením nejsou spokojené farmaceutické společnosti. Tvar a barva tablety léku má nesporně rozlišovací schopnost a pro pacienta je výhodné, když ví, že si má ráno a večer vzít červenou a modrou tabletu a v poledne tu oválnou. Náš Úřad však pro tuto inovaci nemá pochopení a odmítl zapsat ochrannou známku „bílé oválné potahované tablety“ s poukazem, že má jen druhový charakter. V rozhodnutí naznačil, že se jedná o vnější úpravu výrobku, která spadá pod institut průmyslových vzorů. Ze stejného důvodu odmítl zapsat jako ochrannou známku prostorové označení tvořené prstencem pro bonbóny a pastilky. Také pokus chránit odstín fialové barvy „lila“ pro čokoládu MILKA nebyl úspěšný, ačkoliv jej firma používá už od roku 1912.

Ostudu si způsobil Úřad průmyslového vlastnictví, když zapsal ochrannou známku TOYOTA pro české přihlašovatele, kteří se pokusili využít liknavosti japonské firmy a blokovat tuto značku u nás, případně využít proslulosti značky a označovat jí své výrobky, konkrétně šicí stroje. V tomto případě sice firma nemá ochrannou známku zapsanou pro tuto třídu výrobků, ale používají ji i další výrobci patřící do Toyota-Group a ti dodávali do bývalého Československa šicí stroje s touto značkou v letech 1990–1992.

Ochranná známka cigaret „Sir Walter Raleigh“ je známá. Když byla zapsána ochranná známka cigaret „Raleigh“, musela být vymazána, protože by se jednalo o zaměnitelné známky, protože příjmení „Raleigh“ je dominantním prvkem známky a mohlo by uvádět i gramotného spotřebitele v omyl, že jde o výrobky jednoho výrobce. Pokud se však jedná o běžné ochranné známky, mohou koexistovat, pokud jsou zapsány pro různé třídy, které spolu nekolidují. Tak tedy jsou dvě různé známky „NORDICA“ a „DONA“.

Prodejce baterií „DURACEL“ si zapsal známku „DURACEL“ pro propagaci a reklamní činnost. Proti tomu se však majitel mezinárodní známky „DURACEL“ ohradil. Musel na-

před dokázat, že baterie „DURACEL“ zná více než polovina obyvatel České republiky, pak dosáhl výmazu konkurenční známky. Podobně si nechal zapsat prodejce výrobků holandské firmy Den Braven Sealants její ochrannou známku „ZWALUW“. Holandská firma předložila dokumenty dokazující, že označení „ZWALUW“ je v České republice známé.

Klamavé údaje by obsahovalo označení „Centrální dispečink taxislužby“ protože by mohlo vyvolat představu, že se jedná o jedinou možnost, jak si taxislužbu zajistit, což není v tom konkrétním případě pravda.

K zániku ochranné známky dochází mimo jiné zánikem právní subjektivity přihlašovatele. To bylo rozhodující při sporech o známku „Chirana“, která byla zapsána na firmu Chirana, koncern, Stará Turá a při jejím zániku nebyla převedena na jiného majitele. Nově přihlášená známka „Chirana“ byla proto částečně vymazána na žádost majitele nové ochranné známky „Chirana-inox“.

Úřad striktně trvá na formálních prvcích řízení. Proti zápisu ochranné známky „RESSO“ podal námitky majitel mezinárodní ochranné známky „ESSO“, firma ESSO STANDART, Švýcarsko. Plnou moc pro zástupce však vystavila EXXON CORPORATION, USA, tedy odlišný subjekt. Řízení bylo zastaveno a nepomohl rozklad objasňující vlastnické vztahy obou firem.

Tříměsíční lhůtu pro předložení důkazů o využívání nezapsaného označení zmeškal přihlašovatel kombinované ochranné známky „PŠENIČNÁ KRUPICE DEHYDROVANÁ“, proto známka nebyla zapsána.

Majitel mezinárodní ochranné známky „MOPAR“ v podání uvedl chybně její číslo a pak zmeškal lhůtu. Námitky proti zápisu ochranné známky „JÁGR“ měla firma THE JAEGER COMPANY Limited, Velká Británie, údajně zastupovaná zmocněncem, který však včas nepředložil plnou moc. Úřad se nevměšuje do soudních sporů o práva k ochranným známkám při změnách vlastníků, případně při sporech mezi vlastníky, jak tomu bylo u kolektivní ochranné známky „ČSAD“.

Uvedená rozhodnutí Úřadu ukazují, jak jsou ochranné známky důležité, když se o ně vedou dlouhé spory.

Teď se vraťme k ochranné známce a navštívme stránku Úřadu na adrese www.upv.cz. Klikneme na tlačítko ochranné známky, a po zadání hesla KLASIK se nám objeví 20 známů (Dodatek 1).

Mezi nimi najdeme pod číslem 129302 záznam týkající se další ochranné známky na pivo a věci s ním spojené (Dodatek 2) a pod číslem 183675 naši ochrannou známku (Dodatek 3). Obě známky jsou velmi odlišné, že asi nemělo smysl podávat návrh na výmaz mladší známky.

Česká zemědělská a potravinářská inspekce nemůže vstoupit do řízení o nových ochranných známkách před jejich zápisem do rejstříku, při námitkách proti zápisu nové známky, případně při rozhodování o námitkách proti zápisu známky, pokud by ji nepožádal o vyjádření Úřad průmyslového vlastnictví, který o těchto věcech rozhoduje.

Proto přejdeme k vlastní problematice **zákonu číslo 110/1997 Sb. a příslušných prováděcích vyhlášek. Připomeňme však, že zákon číslo 110/1997 Sb., ve znění zákona číslo 146/2002 Sb. se nevztahuje na pokrmy a nebalenou pitnou vodu, které podléhají jinému zákonu a to zákonu číslo 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví.**

Naopak, potraviny a nápoje jsou chemické látky a che-

mické přípravky, které jsou vyjmuty z rozsahu zákona číslo 157/1998 Sb. svým určením pro lidskou výživu. Ještě před několika desetiletími bylo relativně snadné, aby se chemická látka použila jako přísada do potravin, třeba jako barvivo nebo sladidlo, prostě to někdo zkusil. Dnes zavedení nových látek vyžaduje registraci s postupem podobným registraci nových léků, kdy se musí dokázat zdravotní nezávadnost přísady.

Důležité ustanovení **zákonu číslo 110/1997 Sb.** v § 14 se týká státního dozoru nad dodržováním povinností stanovených tímto zákonem. Státní dozor vykonávají: orgány ochrany veřejného zdraví, orgány veterinární správy a Česká zemědělská a potravinářská inspekce s výjimkou organizace a výkonu dozoru nad dodržováním povinností stanovených tímto zákonem v působnosti Ministerstva obrany, Ministerstva vnitra a Ministerstva spravedlnosti. To je výjimka spíše akademická, protože se nejedná o výrobce ani prodejce potravin. Tato ministerstva však nestojí o to, aby jim někdo cizí lezl do kuchyně a mají (nebo by měly mít) své vlastní kontrolní orgány.

Orgány ochrany veřejného zdraví a orgány veterinární správy kontrolují zdravotní nezávadnost potravin a nápojů, vše ostatní spadá na bedra České zemědělské a potravinářské inspekce. Je snad zbytečné připomínat, že Česká zemědělská a potravinářská inspekce se řídí **zákonem číslo 146/2002 Sb. V tomto zákoně se měnily i některé pasáže zákona číslo 110/1997 Sb. týkající se jedlých hub, prodeje ovoce a zeleniny a dalších bodů.**

Prováděcích vyhlášek vydaných Ministerstvem zemědělství k zákonu číslo 110/1997 Sb., o kterých máme mluvit, je dokonce třináct, i když nepočítáme některé další vyhlášky.

Základní prováděcí vyhláškou je vyhláška číslo 324/1997 Sb., což je vyhláška Ministerstva zemědělství o způsobu označování potravin a tabákových výrobků, o přípustné odchylce od údajů o množství výrobku označeného symbolem „e“.

Dalších 12 vyhlášek rozděluje obor na podobory týkající se jednotlivých druhů potravin a nápojů. Jejich seznam je uveden jako Dodatek 4. Tyto vyhlášky specifikují vlastnosti potravin a požadavky na jejich kvalitu. V současné době se postupně novelizují.

Při označování potravin je zřejmý zásadní rozdíl mezi označením povinným podle **zákonu číslo 110/1997 Sb.** a označením ochrannou známkou, které je jakousi ozdobou výrobku. Jak jsme si už řekli v úvodu, na obalu určeném pro spotřebitele může být ochranná známka výrobce umístěna, avšak obchodní jméno výrobce nebo dovozce tam musí být vždy uvedeno.

Vedle zmíněných vyhlášek Ministerstva zemědělství platí pro potraviny a potravinové suroviny také vyhlášky Ministerstva zdravotnictví.

Vyhláška číslo 52 Ministerstva zdravotnictví ze dne 29. ledna 2002, kterou se stanoví požadavky na množství a druhy látek určených k aromatizaci potravin, podmínky jejich použití, požadavky na jejich zdravotní nezávadnost a podmínky použití chininu a kofeinu. Látky uvedené v přílohách 1 až 6 této vyhlášky mohou být v aromatech přítomny jen v množství, v čistotě a za podmínek stanovených v těchto přílohách.

Další vyhláška číslo 53 Ministerstva zdravotnictví ze dne 29. ledna 2002, ve znění vyhlášky číslo 233/2002 Sb., stanoví chemické požadavky na zdravotní nezávadnost jednotlivých

druhů potravin a potravinových surovin, podmínky použití látek přídatných, pomocných a potravních doplňků.

Vyhláška číslo 54/2002 Sb. Ministerstva zdravotnictví stanoví zdravotní požadavky na identitu a čistotu přídatných látek.

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví číslo 294/1997 Sb. se týká mikrobiologických požadavků na potraviny, způsobu jejich kontroly a hodnocení, ve znění vyhlášky číslo 91/1999 Sb.

Vyhláška Ministerstva zemědělství číslo 451/2002 Sb. ze dne 15. října 2002 stanoví podle § 18 písm. f) zákona číslo 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění zákona číslo 451/2002 Sb. podmínky a požadavky na provozní a osobní hygienu při výrobě potravin, kromě potravin živočišného původu.

Vyhláška číslo 292/1997 Sb., Ministerstva zdravotnictví se týká požadavků na zdravotní nezávadnost balených vod a způsobu jejich úpravy, ve znění vyhlášky číslo 241/1998 Sb. a vyhlášky číslo 465/2000 Sb.

Připomeňme si, že podle právní terminologie jsou potraviny chemické látky a chemické přípravky určené k výživě lidí, které jsou vyjmuty z rozsahu obecnějšího zákona číslo 157/1998 Sb. ze dne 11. června 1998 o chemických látkách a chemických přípravcích a změněných některých dalších zákonů a to zákona 352/1999 Sb., změna: 132/2000 Sb., 258/2000 Sb.

Vlastního označování potravin se v **zákonu číslo 110/1997 Sb. týká paragraf 6**, který určuje, že podnikatel, který uvádí do oběhu potraviny balené ve výrobě, je povinen způsobem stanoveným vyhláškou potravinu řádně označit na obalu určeném pro spotřebitele. Toto označení musí obsahovat:

- a) obchodní jméno výrobce nebo dovozce, popřípadě prodávajícího a jeho sídlem, jdeli o právnickou osobu, a trvalým pobytem nebo místem podnikání, jdeli o fyzickou osobu. U dovážených potravin se uvede země původu nebo vzniku potraviny v případech, kdy neuvedení tohoto údaje by uvádělo spotřebitele v omyl o skutečném původu nebo vzniku potraviny,
- b) název druhu, skupiny nebo podskupiny potravin stanoveným ve vyhlášce, pod nímž je potravina uváděna do oběhu. Potravina, kterou nelze označit druhem, skupinou nebo podskupinou vzhledem k použitým surovinám nebo použité technologii, se označí názvem odvozeným od základní použité suroviny nebo technologie,
- c) údaj o množství výrobku (objemem plnění nebo hmotností, pokud není stanoveno jinak); u pevných potravin nacházejících se v nálevu musí být kromě celkové hmotnosti uvedena i hmotnost pevné potraviny,
- d) datum použitelnosti u druhů potravin podléhajících rychlé zkáze a u druhů potravin stanovených vyhláškou,
- e) datum použitelnosti nebo datum minimální trvanlivosti u jiných než pod písmenem d) uvedených druhů potravin; výjimku tvoří potraviny, které podle vyhlášky nemusí být označeny datem minimální trvanlivosti,
- f) údaj o způsobu skladování, jdeli o potraviny, u nichž by při nesprávném skladování mohla být poškozena zdravotní nezávadnost nebo zhoršena jakost stanovená vyhláškou nebo deklarovaná výrobcem; jdeli o potraviny, u nichž by po otevření obalu spotřebitelem došlo k rychlému poško-

zení jakosti nebo zdravotní nezávadnosti, uvedou se konkrétní podmínky pro uchování po otevření obalu u spotřebitele, popřípadě doba spotřeby potraviny,

- g) údaj o způsobu použití, jdeli o potraviny, u nichž by při nesprávném použití mohla být poškozena zdravotní nezávadnost nebo jakost stanovená vyhláškou nebo deklarovaná výrobcem,
- h) údaj o určení potraviny pro zvláštní výživu,
- i) údaj o složení potraviny podle použitých surovin a přídatných látek, látek určených k aromatizaci a potravních doplňků,
- j) označení šarže, nejdeli o potravinu označenou datem minimální trvanlivosti nebo datem použitelnosti, pokud toto datum obsahuje den a měsíc,
- k) údaj o možnosti nepříznivého ovlivnění zdraví lidí, stanovili tak zvláštní předpisy,
- l) údaj o ošetření potraviny nebo potravinové suroviny ionizujícím zářením, a to slovy „ozářeno“ nebo „ošetřeno ionizujícím zářením“; v případě ošetření potraviny nebo potravinové suroviny, která je složkou potraviny, se tento údaj uvede vedle názvu složky potraviny,
- m) údaj o výživové (nutriční) hodnotě u potravin, na jejichž obalu je uvedeno výživové tvrzení, dále v případech stanovených vyhláškou, popřípadě stanovených rozhodnutím Ministerstva zdravotnictví vydaném podle § 11 odst. 4,
- n) údaj o třídě jakosti, jeli stanovena vyhláškou,
- o) dílčí údaje podle zvláštního právního předpisu.

Obaly, jejichž největší plocha povrchu je menší než 10 cm², musí být označeny minimálně údaji uvedenými v odstavci 1 písm. b), c), d), e) a o). Mezinárodní symbol „e“ pro označení množství potraviny lze uvést na obalu jen tehdy, pokud byly splněny požadavky stanovené zvláštním předpisem. Jdeli o balení určené pro tuzemského spotřebitele, musí být údaje podle odstavců 1, 2 a 6 uvedeny v jazyce českém, kromě obchodního názvu potraviny.

Potraviny nového typu se na obalu určeném pro spotřebitele označí údaji podle odstavce 1. Dále se na obalu označí způsob a určení použití v případě, že potravina nového typu se určitou vlastností odlišuje od běžné potraviny stejného názvu, přítomnost látky, kterou běžná potravina neobsahuje a která může mít vliv na zdraví některých skupin spotřebitelů, údaj, že potravina obsahuje geneticky modifikované organismy nebo produkty podle zvláštního právního předpisu a údaj, že potravina byla vyrobena z geneticky modifikovaných organismů, pokud tak stanoví prováděcí právní předpis.

Podnikatel označí také vnější obaly, ve kterých uvádí potravinu do oběhu, zejména obaly přepravní a skupinové, obchodním jménem výrobce nebo dovozce, popřípadě prodávajícího a jeho sídlem, popřípadě trvalým pobytem nebo místem podnikání podle odstavce 1 písm. a), názvem potraviny podle odstavce 1 písm. b), datem minimální trvanlivosti nebo datem použitelnosti podle odstavce 1 písm. d) a e), údajem o ošetření potraviny ionizujícím zářením podle odstavce 1 písm. l), třídou jakosti, pokud je stanovena vyhláškou, s výjimkou vnějších obalů a způsobu balení, umožňující bez jejich porušení zjistit uvedené údaje přímo na obalu potraviny určeném pro spotřebitele. Datum minimální trvanlivosti nebo datum použitelnosti se nemusí uvádět na vnějších obalech s potravinami v případech, kdy je tak stanoveno vyhláškou.

Podle paragrafu 7 podnikatel, který nabízí k prodeji nebo prodává spotřebiteli potraviny zabalené mimo provozovnu výrobce a bez přítomnosti spotřebitele, je povinen označit potraviny těmito údaji: obchodním jménem osoby, která potraviny zabalila; u právnické osoby uvést též její sídlo, jde-li o osobu fyzickou, její trvalý pobyt nebo místo podnikání, názvem potraviny, podnímž je uváděna do oběhu, údajem o množství výrobku (objemu plnění, hmotnosti), údajem uvedenými v § 6 odst. 1 písm. d) nebo e), f) a k), třídou jakosti, stanovili to vyhláška.

Podle paragrafu 7 podnikatel, který uvádí do oběhu potraviny nebalené, je povinen označit vnější obaly (přepravní, manipulační) údaje podle § 6 odst. 6, sdělit nebo doložit údaje uvedené v § 6 odst. 1 jinému podnikateli, který uvádí potraviny do oběhu, nebo dalšímu výrobcu.

Podnikatel je povinen tam, kde je potravina přímo nabízena k prodeji spotřebiteli, viditelně umístit alespoň písemný údaj podle § 6 odst. 1 písm. b), c), d) nebo e), k), l) a n).

Údaje na obalu musí být v českém jazyce, kromě obchodního názvu potraviny a to podle zákona číslo 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.

Zvláštní bod vyhlášky se týká označení množství potraviny mezinárodním symbolem „e“ který charakterizuje odchylku od deklarovaného množství potraviny. Ten lze uvést na obalu jen tehdy, pokud byly splněny požadavky stanovené zvláštním předpisem (§ 9a odst. 2 písm. a) zákona číslo 505/1990 Sb., o metrologii, ve znění zákona číslo 119/2000 Sb).

Vyhláška číslo 324/1997 Sb. nejprve stanoví obecné náležitosti označení, potom povinné údaje. Množství potraviny se uvádí v zákonných jednotkách případně kusech. Hmotnost a objem se uvádí se zápornou odchylkou, nebo se označí zvláštním symbolem „e“. Kladná odchylka není posuzována jako klamání spotřebitele. Údaj o hmotnosti a objemu se nevyžaduje u potravin, které mění hmotnost či objem a prodávají se na kusy nebo jsou váženy v přítomnosti spotřebitele. Dalším povinným údajem jsou data o minimální trvanlivosti či datu použitelnosti potravin a způsobu použití. Údaje o složení potravin uvádějí složky podle jejich obsahu při výrobě. Tady jsou specifikované zkrácené názvy jednotlivých složek.

Podle § 7 se nesmí uvádět, že potravina je zdrojem všech nezbytných živin, pokud nejde o potraviny podle vyhlášky číslo 336/1997 Sb. Ministerstva zemědělství, kterou se stanoví druhy potravin určené pro zvláštní výživu a jejich způsob použití, že potravina je lepším zdrojem živin než běžné potraviny, nedoložená tvrzení o nutriční hodnotě, nepravdivá tvrzení o zvláštních vlastnostech potraviny, tvrzení, že potravina je vhodná k prevenci, utišení, léčení choroby nebo zvláštního zdravotního stavu, pokud nejde o potraviny určené pro zvláštní výživu, předpony „eko“ nebo „bio“, pokud nejde o potraviny pocházející z těchto systémů produkce. Přídavná jména „domácí“, „čerstvý“, „živý“, „přírodní“, „pravý“ nebo „racionální“ se smí používat jen ve shodě s dalšími vyhláškami této série. Tvrzení, že potravina je určena pro zvláštní výživu, se musí zakládat na souhlasu Ministerstva zdravotnictví.

Celý oddíl 2 vyhlášky se týká symbolu „e“. Stanoví se, které potraviny se mohou označit tímto symbolem, tvar a rozměry symbolu v závislosti na deklarovaném množství výrobku v obalu, pravidla měření a kontroly množství výrobku v obalu. Kontrola může být nedestruktivní, kdy se potravina váží

v obalu, a destruktivní, kdy se potravina před vážením vyjme z obalu.

Při nedestruktivním zkoušení malých šarží do 100 kusů se váží všechny výrobky, u větších šarží se vybere počet podle tabulky 1. Kriteriem pro přijetí či zamítnutí je počet nevyhovujících vzorků. Pokud je počet nevyhovujících vzorků v rozmezí kritéria pro přijetí či zamítnutí, provádí se druhý výběr a výsledky obou výběrů se počítají. Při destruktivním zkoušení se ke zkoušce se ze šarží přes 100 kusů vybere 20 vzorků. Kriteriem pro zamítnutí jsou 2 nevyhovující vzorky.

Symbol „e“ ukazuje přípustnou zápornou odchylku od deklarovaného množství buď v procentech nebo v absolutních hodnotách. Záporná odchylka je největší u malých baleních od 5 do 50 g nebo ml, kdy činí 9 %, a postupně se zvyšuje od balení od 1 do 10 kg, kdy činí jen 1,5 %.

Po tomto přehledu nejdůležitějších ustanovení se vraťme k naší láhvi od piva a analyzujeme třetí nálepku.

První řádek Pivo světlé výčepní definuje podle § 13 nápoj, který láhev obsahuje. Vztahují se na něj vyhlášky číslo 335/1997 Sb., 45/2000 Sb. a 57/2003 Sb., které platí pro nealkoholické nápoje a koncentráty k přípravě nealkoholických nápojů, ovocná vína, ostatní vína a medovinu, pivo, konzumní líh, lihoviny a ostatní alkoholické nápoje, kvasný ocet a droždí.

Láhev by měla obsahovat pěnivý nápoj vyrobený kvašením mladiny připravené ze sladu, vody, neupraveného chmele, upraveného chmele nebo chmelových produktů, který vedle kvasným procesem vzniklého alkoholu a oxidu uhličitého obsahuje i určité množství neprokvašeného extraktu z mladiny. Ještě před šesti léty se pivo vařilo z chmelových hlávek.

Vzhledem k tomu, že podle § 13 není povinně označen způsob kvašení, jedná se o pivo spodně kvašené. Podle přílohy 5, která určuje fyzikální a chemické požadavky na pivo, mělo by mít pivo pH 4 až 4,4 a mělo by obsahovat 0,3 dílů oxidu uhličitého. Barva by měla být podle EBC (Evropská pivovarská konvence, IV. vydání, březen 1983) méně než 16 a extraktu z mladiny by mělo pivo v sušině obsahovat maximálně 10 % hmotnostních. Obsah sacharidů a bílkovin se naštěstí nestanovuje, rovněž se nemusí udávat výživná energie. Další příloha 6 určuje smyslové požadavky na jakost piva. Vzhled by měl být čirý až slabě opalizující. Zahřátím odstranitelný chladový zákal není považován za závadu. Chuť by měla být sladová a chmelová bez cizích vůní a příchutí s jemnou až výraznou hořkostí, řízem vyvolaným oxidem uhličitým. Přípustné jsou velmi slabé příchutě a vůně esterová (ovocná), kvasničná, a pasterační. Je zřejmé že kontrola dodržení podmínek vyhlášky klade na kontrolujícího dosti velké nároky.

Další dva řádky se slovy RADEGAST a KLASIK ukazují, že se jedná o pivo chráněné ochrannou známkou. Čtvrtý a pátý řádek určuje výrobce jeho adresou: PLZEŇSKÝ PRAZDROJ A.S., U PRAZDROJE 7, 30497 PLZEŇ, ČESKÁ REPUBLIKA Šestý řádek s internetovou adresou a číslem telefonu je prozatím nepovinný: <http://radegast.cz>, infolinka:251 020 020

Sedmý řádek informuje pijáka o obsahu alkoholu: 3,6 % OBJ.

Osmý řádek ukazuje suroviny: VODA, JEČNÝ SLAD, CHMELOVÝ PRODUKT.

Použitá voda by měla odpovídat příslušným normám pro pitnou vodu. Ječný slad definuje vyhláška číslo 335/1997 Sb. jako zrna ječmene u nichž došlo sladováním k enzymatic-

kým přeměním endospermu a vytvoření typických chutových a aromatických látek. Vyhláška nedefinuje třetí složku piva chmelový extrakt. Zde by mohl být zakopán pes, totiž skryta přítomnost dalších přísad použitých při výrobě extraktu.

Devátý a desátý řádek informují, že pivo bylo STÁČENO V OCHRANNÉ ATMOSFÉŘE a PASTERIZOVÁNO, jedenáctý řádek poučuje spotřebitele o způsobu skladování SKLADUJTE V CHLADU A TEMNU.

Pak následuje čárový kod usnadňující prodej a údaj o minimální trvanlivosti. Vedle tohoto data je na levé straně grafická značka vratného obalu s nápisem GL ZÁLOHOVANÝ OBAL a na pravé straně písmeno e a pod ním 0,5 l. To znamená, že výrobní šarže byla testována podle vyhlášky a že obsah nápoje v láhvi zaručeně není menší než 0,485 l.

Na láhvi zatím chybí údaj o možnosti nepříznivého ovlivnění zdraví lidí pivem podle bodu k) vyhlášky, vzhledem k tomu, že to zatím nestanoví zvláštní předpisy, jak je tomu u cigaret, kde na krabičkách musí být „Varování ministerstva zdravotnictví“ zabírající alespoň 4 % plochy krabičky. Možná se však brzo dočkáme toho, že se na láhvích alkoholu objeví informace, jak dlouho po vypití obsahu se nesmí řídit motorové vozidlo. Rovněž chybí konkrétní podmínky pro uchovávání po otevření obalu u spotřebitele podle bodu f). Zde se mlčky předpokládá, že převážná většina spotřebitelů pivo po otevření obalu ihned vypije.

Pivo se u nás zatím kvasí s použitím starých vyzkoušených kvasinek *Sacharomyces uvarum* (*carlsbergensis*) a nikoliv nějakých geneticky modifikovaných organismů. Také slad se zatím vyrábí z ječmene, ačkoliv vyhláška povoluje jeho náhradu až do jedné třetiny cukrem, extraktem z ječného šrotu, ječmene, rýže nebo kukuřice. Při použití kukuřice by mohlo dojít k i) použití kukuřice geneticky modifikované, aby lépe snášela herbicid Roundup, který činí zbytečným mechanické pleť plevele. Potom by se stala aktuální povinnost upozornit na obalu na skutečnost, že produkt obsahuje geneticky modifikované organismy nebo je vyrobena pomocí geneticky modifikovaných organismů.

Obavy z možného nebezpečí geneticky modifikovaných potravin jsou velmi pravděpodobně přehnané, je to spíše iracionální strach z neznáma. Na druhé straně musí mít každý spotřebitel možnost svobodného výběru a pokud má dostatek peněz, aby si mohl kupovat dražší potraviny. Pokusné králíky, na kterých se vyzkouší genetické modifikace budou obyvatelé třetího světa a ti kdož nedbají na podobná varování.

Je zřejmé, že zákon **110/1997 Sb. klade na Českou zemědělskou a potravinářskou inspekci těžkou úlohu.** Kontrolovat výrobu a distribuci potravin a nápojů, aby byla zachována jejich zdravotní nezávadnost a nedocházelo k šizení spotřebitelů, není snadné.

Existují jednoduché případy porušení zákona a vyhlášek, třeba když na obalu chybí povinné označení. Přehnaný obsah konzervačních přísad zaručující delší trvanlivost však pouhým pohledem nezjistíte. Tady musí dojít k dělbě práce.

Některé kontroly lze provádět jen v dobře vybavených specializovaných laboratořích. Jsou to zejména stanovení přítomnosti látek podle vyhlášek Ministerstva zdravotnictví. Chemikálie určené k aromatizaci, barvení a ochucování potravin jsou relativně drahé a to svádí výrobce, aby užívali levnější náhražky, které jsou však většinou mnohem škodlivější a ně-

kdy vysloveně nebezpečné. Proto se pro ně používají definice nejvyššího přípustného množství, při jehož překročení je potravina a potravinová surovina vyloučena z oběhu, přípustného množství nebo speciálního množství, které se stanoví pro potraviny určené pro zvláštní výživu; při překročení prvního a třetího množství nelze potravinu použít pro daný účel. Látky přídatné se smějí vyskytovat v potravinách jen s uvedením jejich kódu, pod kterým je přídatná látka označována v číselném systému Evropské unie.

Pro hodnocení výskytu jednotlivých kontaminujících látek v potravinách je třeba provádět náročné analýzy. To platí také pro stanovení přítomnosti vysoce jedovatých toxinů, které produkují některé plísně, případně přítomnosti salmonel, které mohou být přítomné v tepelně neopracovaných potravinách.

V těchto případech kontrolující orgán přímo v terénu závady nezjistí. Při kontrole výroben je však možné odhalit mezi zásobami surovin neoznačené obaly či jiné nesrovnalosti, které by mohly vyvolat podezření na nedovolené manipulace.

Když jsme se dostali ke kontrole výroby, stálo by za poznamenání, že zde by se současně mělo kontrolovat dodržování další vyhlášky Ministerstva zemědělství číslo 451/2002 Sb. ze dne 15. října 2002 o podmínkách a požadavcích na provozní a osobní hygienu při výrobě potravin, kromě potravin živočišného původu. Ta opět odkazuje na další vyhlášky a normy týkající se třeba výrobků, které mohou přijít ve styk s potravinami.

Naš vstup do Evropské unie přináší řadu změn. Tak třeba už nyní platí Rozhodnutí číslo 3/96 Rady přidružení mezi Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na jedné straně a Českou republikou na straně druhé, ze dne 29. listopadu 1996 o změně protokolu 4 k Evropské dohodě zakládající přidružení mezi Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na jedné straně a Českou republikou na straně druhé, týkající se určení původu zboží.

Pracovníci České zemědělské a potravinářské inspekce budou muset zvládnout nové úkoly a naučit se spolupracovat s kolegy s ostatních států Unie. To však už je problematika dalších školení.

Dodatek 1

Zadaným podmínkám vyhovuje 20 záznamů.

Číslo přihlášky	Znění ochranné známky	Druh	Stav řízení	Datum práva přednosti
81094	Klasik	Slovní	Registrovaná	08. 07. 1993 12:50
95334	KM Klasik	Slovní	Registrovaná	14. 12. 1994 10:30
95623	Klasik KM Betonové Tašky	Kombinovaná	Registrovaná	22. 12. 1994 00:00
101594	Olma, Klasik	Kombinovaná	Registrovaná	28. 06. 1995 00:00
101857	Klasik	Slovní	Registrovaná	10. 07. 1995 00:00
127365	Klasik 1997 Texmerkur	Kombinovaná	Registrovaná	18. 11. 1997 14:30
129302	Klasik Staropramen	Kombinovaná	Registrovaná	16. 01. 1998 12:50
138628	Klasik	Slovní	Registrovaná	17. 12. 1998 09:30
150349	Inzert Expres Klasik	Kombinovaná	Registrovaná	23. 12. 1999 09:15
151264	OP Vážka Klasik Cigaretové Papírky	Kombinovaná	Registrovaná	26. 01. 2000 10:30
156060	Klasik Ceylon List Pravý Černý Čaj – Sypaný Jemča	Kombinovaná	Registrovaná	05. 06. 2000 11:55
158220	Klasik Petrol	Slovní	Registrovaná	11. 08. 2000 08:35
158832	Sedlčanský Hermelín Klasik	Kombinovaná	Registrovaná	06. 09. 2000 12:50
162211	Čoko Klasik	Slovní	Registrovaná	11. 12. 2000 10:20
162212	Čoko Klasik	Kombinovaná	Registrovaná	11. 12. 2000 10:20
162222	Glyfo Klasik	Slovní	Registrovaná	11. 12. 2000 12:00
172618	Het Klasik	Slovní	Registrovaná	17. 10. 2001 16:20
174105	Klasik	Prostorová	Registrovaná	26. 11. 2001 14:45
183675	K Klasik	Kombinovaná	Registrovaná	16. 09. 2002 09:25
192183	Vitka Klasik Max Cafe	Kombinovaná	Přihlašovaná	02. 06. 2003 09:30

Dodatek 2

Číslo přihlášky:	129302
Znění ochranné známky:	KLASIK Staropramen
Reprodukce:	
Číslo zápisu:	215243
Třídy výrobků a služeb:	16, 21, 32
Obrazové třídy:	5. 13. 11, 25. 1. 15, 25. 1. 19, 27. 5. 9, 27. 7. 11
Datum podání:	16. 01. 1998
Datum práva přednosti:	16. 01. 1998 12:50
Datum zveřejnění:	14. 10. 1998
Datum zápisu:	25. 01. 1999
Majitel/Přihlašovatel:	Pražské pivovary a.s., Nádražní 84, Praha 5, 15054, Česká republika
Země původu:	CZ
Zástupce:	JUDr. Traplová Jarmila, Advokátní a patentová kancelář Traplová, Hakr, Kubát, Přístavní 24, Praha 7, 17000
Stav řízení:	Registrovaná
Druh:	Kombinovaná
Barevná:	Ne
Seznam výrobků a služeb:	(16) papírové tácky, kelímky, pasparty, plakáty, plakáty velké plošné, rozetky, účtenky, papírové tabule, papírové láhve, papírové visačky, novoroční přání, letáky, jídelní listky, papírové ubrousky, tužky; (21) pohárky skleněné, sklenice, popelníky skleněné, poháry keramické, holby keramické, stojany na jídelní listky, keramické porcelánové tácky, porcelánové džbány, porcelánové popelníky, keramické popelníky; (32) pivo, lehká piva a ležáky, vody minerální a šumivé a jiné nealkoholické nápoje, sirupy a jiné přípravky k přípravě nápojů.

Dodatek 3

Číslo přihlášky:	183675
Znění ochranné známky:	K KLASIK
Reprodukce:	
Číslo zápisu:	253958
Třídy výrobků a služeb:	32
Obrazové třídy:	11. 3. 25, 24. 1. 13, 25. 1. 15, 26. 4. 6, 26. 4. 18, 29. 1. 1, 29. 1. 2, 29. 1. 6
Datum podání:	16. 09. 2002
Datum práva přednosti:	16. 09. 2002 09:25
Datum zveřejnění:	15. 01. 2003
Datum zápisu:	28. 04. 2003
Majitel/Přihlašovatel:	Plzeňský Prazdroj, a.s., U Prazdroje 7, Plzeň, 30497, Česká republika
Země původu:	CZ
Stav řízení:	Registrovaná
Druh:	Kombinovaná
Barevná:	Ano
Seznam výrobků a služeb:	(32) pivo.

Dodatek 4**Vyhlášky Ministerstva zemědělství o způsobu označování potravin a tabákových výrobků**

Vyhláška číslo	Provádí se § 18 písm.	Určena pro	Účinné od:
324/1997 Sb.	a) a f)	označování potravin a tabákových výrobků, o přípustné odchylce od údajů o množství výrobku označeného symbolem „e“	1. 4. 1998
325/1997 Sb. 78/2003 Sb.	a), d), j), k), l) a m)	tabákové výrobky	31. 12. 1997
326/1997 Sb.	a)), § d), § j) a k	zmrazené potraviny	31. 12. 1997
327/1997 Sb.	a)), § d), § h) až k	maso, masné výrobky, ryby, ostatní vodní živočichy a výrobky z nich, vejce a výrobky z nich	31. 12. 1997 1. 4. 1998 – § 3, 12, 20 a 26
328/1997 Sb. 77/2003 Sb.	a)), § d), § h) až k	mléko a mléčné výrobky, zmrzlina a mražené krémy a jedlé tuky a oleje	31. 12. 1997 1. 4. 1998 – § 3, 8 a 13
329/1997 Sb.	a)), § d), § h) až k	škrob a výrobky ze škrobu, luštěniny a olejnatá semena	31. 12. 1997 1. 4. 1998 – § 3, 7 a 11
330/1997 Sb.	a)), § d), § j) a k	čaj, kávu a kávoviny	31. 12. 1997 1. 4. 1998 – § 3 a 9
331/1997 Sb.	a)), § d), § h) až k	koření, jedlou sůl, dehydratované výrobky a ochucovadla a hořčici	31. 12. 1997 1. 4. 1998 – § 3, 7, 12 a 16
332/1997 Sb.	a)), § d), § h) až k	čerstvé ovoce a čerstvou zeleninu, zpracované ovoce a zpracovanou zeleninu, suché skořápkové plody, houby, brambory a výrobky z nich	31. 12. 1997
333/1997 Sb.	a)), § d), § h) až k	mlýnské obilné výrobky, těstoviny, pekařské výrobky a cukrářské výrobky	31. 12. 1997
334/1997 Sb. 76/2003 Sb.	a)), § d), § j) a k	přírodní sladidla, med, nečokoládové cukrovinky, kakaový prášek a směsi kakaa s cukrem, čokoládu a čokoládové cukrovinky	31. 12. 1997
335/1997 Sb. 45/2000 Sb. 57/2003 Sb.	a)), § d), § h) až k	nealkoholické nápoje a koncentráty k přípravě nealkoholických nápojů, ovocná vína, ostatní vína a medovinu, pivo, konzumní líh, lihoviny a ostatní alkoholické nápoje, kvasný ocet a droždí	31. 12. 1997
336/1997 Sb.	a) a g)	stanoví se druhy potravin určené pro zvláštní výživu a jejich způsob použití	31. 12. 1997

Označení původu, zeměpisné označení a jejich vztah k ochranné známce

JUDr. Karel Čermák Jr., Ph.D., LL.M.

Tato přednáška se bude zabývat právní ochranou označení původu a zeměpisných označení, a to zejména jakožto průmyslových práv. Práva k označením původu a zeměpisným označením řadíme k průmyslovým právům, avšak nejedná se o průmyslová práva typická. Budeme se nejprve zabývat různými formami ochrany geografických označení, dále platnou úpravou označení původu a zeměpisných označení v českém právu, úpravou mezinárodními smlouvami a konečně i úpravou označení původu a zeměpisných označení v evropském právu a vztahem označení původu, resp. zeměpisného označení k ochranné známce.

1. Formy právní ochrany zeměpisných označení

1.1. Pojem

Zeměpisnými označeními budeme rozumět jakákoli označení výrobků s nějakou vazbou na jejich zeměpisný původ.

V teorii se rozlišují a také v zákonodárství jednotlivých států lze rozlišit dva druhy zeměpisných označení. Zeměpisné označení může být chráněno v širším smyslu jako tzv. údaj o původu nebo ve smyslu užším jako označení původu výrobků. Nejpodstatnější rozdíl mezi těmito dvěma druhy, resp. koncepcemi ochrany spočívá v tom, že v případě údajů o původu je za určitých okolností možné toto označení odloučit od zeměpisné oblasti, jejímž názvem je tvořeno, a že tak může být případně i předmětem licence nebo převodu, kdy je označení nadále užíváno s dodatkem „druh“, „typ“, „imitace“ apod. V případě označení původu výrobků v užším slova smyslu naopak žádné oddělení označení od příslušné zeměpisné oblasti možné není, není možný jeho převod ani licence a není v zásadě ani možné takové označení užívat pro výrobky nepocházející z daného území, i kdyby byly označeny dodatkem jako „druh“, „typ“, „imitace“.¹

Od takto obecně vymezeného pojmu zeměpisné označení musíme odlišovat institut zeměpisného označení v platném českém právu (zákoně č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení, dále jen „zákon o ochraně označení původu“); v platném českém právu je zeměpisné označení právní pojem s velmi přesným (a úzkým) významem, které je třeba odlišovat jednak od jiných geografických označení, která nevyhovují zákonné definici, jednak od označení původu, což je rovněž právní pojem vymezený zákonem o ochraně označení původu.

Označení původu je zákonem o ochraně označení původu definováno jako „název oblasti, určitého místa nebo země (dále jen „území“) používaný k označení zboží pocházejícího z tohoto území, jestliže kvalita nebo vlastnosti tohoto zboží jsou výlučně nebo převážně dány zvláštním zeměpisným prostředím s jeho charakteristickými přírodními a lidskými faktory a jestliže výroba, zpracování a příprava takového zboží probíhá ve vymezeném území; za označení původu pro zemědělské výrobky nebo potraviny jsou pokládána i tradiční zeměpisná nebo nezeměpisná označení pro zboží pocházející z vymezeného území, splňuje-li takové zboží ostatní podmínky podle tohoto ustanovení“.

Zeměpisné označení je zákonem o ochraně označení původu definováno jako „název území používaný k označení zboží pocházejícího z tohoto území, jestliže toto zboží má určitou kvalitu, pověst nebo jiné vlastnosti, které lze přičíst tomuto zeměpisnému původu, a jestliže výroba nebo zpracování anebo příprava takového zboží probíhá ve vymezeném území“.

Podobně vymezeny jsou pojmy označení původu a zeměpisné označení v evropském právu.

¹ Viz k tomu blíže Knap – Kunz – Opřtová: Průmyslová práva v mezinárodních vztazích, Academia Praha 1988, str. 63, 64

1.2. Obecné prostředky ochrany

Geografická označení nebyla původně chráněna prostřednictvím zvláštních subjektivních práv soukromých osob, nýbrž zejména na základě předpisů práva soutěžního a spotřebitelského práva, případně zvláštních předpisů na ochranu jednotlivých označení. Tyto prostředky bývají nazývány jako obecné prostředky ochrany.² Obecné prostředky ochrany se vyznačují tím, že ke vzniku ochrany stačí, že určité označení je fakticky chápáno (vžilo se) jako odkaz na původ výrobků, přičemž není zapotřebí, aby byly splněny další zákonné podmínky.

Klamavé nebo zavádějící používání geografických jmen k označování zboží je totiž na újmu spotřebitelům a současně může zjednat tomu, kdo takovým způsobem geografická jména užívá, neopodstatněnou soutěžní výhodu. Dochází tak k narušení rovných podmínek na trhu. Z těchto důvodů zakazovaly klamavé užívání geografických jmen tradičně předpisy spotřebitelského práva, resp. jejich předchůdci (tržní řády apod.), jakož i předpisy na ochranu před nekalou soutěží.

Uvedení obchodního partnera v omyl o zeměpisném poměru výrobku také tradičně mohlo založit občanskoprávní odpovědnost.

Tyto prostředky ochrany existují i v platném českém právu.

1.2.1. Spotřebitelské právo

Ust. § 8 odst. 1 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, v platném znění, ukládá obecný zákaz klamat spotřebitele, zejména uvádět nepravdivé, nedoložené, neúplné, nepřesné, nejasné, dvojsmyslné nebo přehnané údaje anebo zamlčet údaje o skutečných vlastnostech výrobků nebo služeb. Tímto ustanovením je zakázáno uvádět klamavé údaje týkající se mj. zeměpisného původu zboží.

Ochrana geografických označení na základě zákona na ochranu spotřebitele má převážně veřejnoprávní charakter. To znamená, že porušením předpisů na ochranu spotřebitele se osoba, která takové předpisy poruší, vystavuje správně-právní odpovědnosti vůči státu. Příslušné státní orgány (Česká obchodní inspekce, Státní zemědělská a potravinářská inspekce) ukládají za porušení povinností stanovených zákonem na ochranu spotřebitele pokuty. Vedle toho mohou sdružení na ochranu spotřebitelů zahájit ve věci ochrany práv spotřebitelů řízení u soudu o zdržení se protiprávního jednání.³

Porušení právních předpisů na ochranu spotřebitele může výjimečně mít i soukromoprávní následky. Není vyloučena ani obecná občanskoprávní odpovědnost osoby, která porušila právní předpisy na ochranu spotřebitele, za škodu, pokud takovým jednáním byla škoda způsobena. Právní úkon (např. smlouva), který by se přičil právním předpisům na ochranu spotřebitele nebo je obcházel, by byl neplatný na základě ust. § 39 občanského zákoníku.

1.2.2. Nekalá soutěž

Nekalá soutěž je definována tzv. obecnou klauzulí na ochranu před nekalou soutěží jako chování v hospodářské soutě-

ži, které je v rozporu s dobrými mravy soutěže a které může být na újmu ostatním soutěžitelům nebo spotřebitelům (§ 44 odst. 1 obchodního zákoníku). Tato obecná klauzule je příkladmo doplněna některými zvláštními skutkovými podstatami nekalé soutěže, z nichž některé se týkají právě neoprávněného užívání geografických označení.

Ust. § 45 obchodního zákoníku zakazuje klamavou reklamou. Klamavá reklama je vymezena jako „šíření údajů o vlastním nebo cizím podniku, jeho výrobcích či výkonech, které je způsobilé vyvolat klamnou představu a zjednat tím vlastnímu nebo cizímu podniku v hospodářské soutěži prospěch na úkor jiných soutěžitelů či spotřebitelů“. Klamná představa se samozřejmě může týkat i zeměpisného původu zboží.

Ust. § 46 obchodního zákoníku zakazuje klamavé označování zboží a služeb. Klamavým označováním zboží a služeb se rozumí „každé označení, které je způsobilé vyvolat v hospodářské styku mylnou domněnku, že jím označené zboží nebo služby pocházejí z určitého státu, určité oblasti či místa nebo od určitého výrobce, anebo že vykazují zvláštní charakteristické znaky nebo zvláštní jakost“. Klamavým označením je i takové nesprávné označení výrobků nebo služeb, k němuž je připojen dodatek sloužící k odlišení od pravého původu, jako výrazy „druh“, „typ“, „způsob“, pokud označení je přesto způsobilé vyvolat o původu nebo povaze zboží či služeb mylnou domněnku. Jak patrně, tato zvláštní skutková podstata dopadá výslovně mj. právě na neoprávněné uvádění údajů o původu.

K ochraně před neoprávněným užíváním zeměpisných označení, resp. klamavým uváděním údajů o zeměpisném původu zboží lze vedle těchto ustanovení podle okolností využít i některé jiné zvláštní skutkové podstaty nekalé soutěže, např. ust. § 47 (vyvolání nebezpečí záměny) či § 48 (parazitování na pověsti).

Výhodou právní ochrany geografických označení prostřednictvím institutu nekalé soutěže je obecná povaha a elasticita právní úpravy. Ta dovoluje zakročit proti jakémukoli klamavému, zavádějícímu nebo jinak neoprávněnému užití geografických označení v hospodářské soutěži, bez ohledu na to, zda dané geografické označení požívá zvláštní ochrany (tj. je chráněno jako zapsané označení původu nebo zeměpisné označení).

Nevýhodou naopak je, že vzhledem k obecnému charakteru právní úpravy lze v řadě případů (zejména chybí-li relevantní judikatura) obtížně předvídat výsledek soudního sporu. Příslušné nároky jsou soukromoprávní povahy a musí je vznést soutěžitel, který je s žalovaným v soutěžním vztahu, případně sdružení na ochranu spotřebitelů. Soudní řízení ve věcech nekalé soutěže bývá složité, zdlouhavé a nákladné, a jak již shora řečeno, výsledek sporu je často nejistý.

Přesto nekalá soutěž zůstává neopomenutelným právním institutem, který umožňuje ochranu před neoprávněným užíváním geografických označení v hospodářské soutěži, který lze uplatnit subsidiárně všude tam, kde dané označení nepožívá zvláštní ochrany.⁴

² Knap – Opltová – Kříž – Růžička: Práva k nemotným statkům, Codex Praha 1994, str. 221 a násl.

³ Srov. §§ 23, 24, 25, 26 zákona č. 634/1992 Sb.

⁴ K problematice nekalé soutěže srov. např. Petr Hajn: Soutěžní chování a právo proti nekalé soutěži, Acta Universitatis Brunensis Iuridica č. 235, Masarykova univerzita Brno 2000

1.2.3. Prostředky občanského práva

Při ochraně před neoprávněným užíváním geografických označení lze užít i některé obecné instituty občanského práva. Jedná se zejména o ustanovení o omylu (§ 49a občanského zákoníku), obecné odpovědnosti za škodu (§§ 415 a násl. občanského zákoníku) a odpovědnosti za vady (ust. §§ 499 a násl., §§ 619 a násl. občanského zákoníku).

1.2.4. Právní předpisy na ochranu jednotlivých označení

Některá zeměpisná označení byla a jsou chráněna na základě zvláštních právních předpisů, vydaných právě na jejich ochranu, např. vládní nařízení č. 54/1936 Sb., o okrskovém pojmenování „Třeboňský kapr“, zákon č. 39/1957 Sb., lze sem s určitými výhradami zařadit i zákon č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele, v platném znění aj.

1.3. Zvláštní prostředky ochrany

Zvláštními prostředky ochrany jsou právní předpisy, poskytující zvláštní ochranu zeměpisným označením, která splňují právním předpisem stanovené podmínky. Tyto právní předpisy začaly být přijímány až relativně nedávno (ve srovnání s jinými druhy průmyslových práv), zejména v období po II. světové válce.

Na území České republiky byla geografická označení poprvé předmětem takové zvláštní ochrany zákonem č. 159/1973 Sb., o ochraně označení původu výrobků, který zavedl institut (zapsaného) označení původu výrobku. Tento zákon ještě zmíníme v souvislosti s výkladem platné právní úpravy.

2. Právní úprava označení původu a zeměpisných označení v platném českém právu

2.1. Prameny práva

Dne 1. dubna 2002 nabyl účinnosti zákon č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele. Tento zákon je v současné době základním právním předpisem českého práva v oblasti ochrany geografických označení. K zákonu vydalo Ministerstvo zemědělství prováděcí vyhlášku č. 243/2002 Sb.

Zákon upravuje jednak podmínky získání ochrany pro označení původu, resp. zeměpisné označení, jednak účinky takové ochrany, tj. i práva k těmto označením.

2.2. Vymezení pojmů označení původu a zeměpisné označení a jejich srovnání

Zákonné definice označení původu a zeměpisného označení jsme již podali v úvodu přednášky. Nyní se pokusíme obě definice analyticky rozebrat a srovnat.

Jak označení původu, tak zeměpisné označení musí současně splňovat řadu znaků, aby se mohlo jednat o označení původu, resp. zeměpisné označení, způsobilé zápisu do pří-

slušného rejstříku. Zákonná definice tak současně plní úlohu vymezení podmínek ochrany.

Zákonné vymezení označení původu a zeměpisného označení spočívá na celkem čtyřech znacích, z nichž dva se týkají samotného označení a dva výrobků označovaných tímto označením.

2.2.1. Název oblasti

Jak označení původu, tak zeměpisné označení musí mít v první řadě povahu zeměpisného jména, tj. nemůže se jednat o jakékoli obecné slovo nebo vlastní jméno, nýbrž název oblasti, určitého místa nebo země, pro které zákon používá legislativní zkratku „území“, např. „Plzeň“⁵, „Liptovský“ v označení „Liptovská bryndza“⁶, „Zemplin“ v označení „Čaro Zemplína“⁷ apod.

Jediná výjimka z tohoto pravidla platí v případě tradičních označení zemědělských výrobků nebo potravin pocházejících z určitého území; tato označení nemusí být nutně tvořena názvem území, pokud ostatní podmínky ochrany podle zákona jsou splněny. Jako příklad lze uvést např. označení „Bud“ pro budějovické pivo⁸.

2.2.2. Používání k označení zboží

Opět se jedná o znak společný jak označení původu, tak zeměpisným označením. Dané označení musí být užíváno k označení zboží pocházejícího z daného území. Označení tedy musí být alespoň dvojitý význam: primární význam, ve kterém se jedná o označení území, a sekundární význam, ve kterém slouží k označování zboží pocházejícího z tohoto území.

Podstatné v této souvislosti je, že nestačí, že označení se užívá k označení zboží, nýbrž musí se užívat k označování právě toho zboží, které pochází z daného území. Tato podmínka již není splněna u řady geografických označení, která tzv. zdruhověla, tedy původně sloužila pouze k označování zboží pocházejícího z určitého území, ale posléze začala být chápána jako označení jakéhokoli výrobku určitého druhu, bez ohledu na jeho původ. Klasickým příkladem může být označení „Pilsener“ a „Pils“ na území Německa, kde toto označení je chápáno nikoli jako označení plzeňského piva, nýbrž jako označení určitého druhu světlého piva, které se vaří na území celého Německa.

2.2.3. Vliv geografického původu na vlastnosti zboží

Tento znak na rozdíl od dvou předchozích se týká nikoli již samotného označení, nýbrž jím označovaného zboží. Označované zboží musí mít vlastnosti, na které vykonává vliv jeho geografický původ. Tento vliv může být různě intenzivní a podle toho se rozlišuje mezi označením původu a zeměpisným označením.

U označení původu musí být kvalita nebo vlastnosti daného zboží výlučně nebo převážně dány zvláštním zeměpisným prostředím s jeho charakteristickými přírodními a lid-

⁵ Zapsáno v rejstříku ÚPV pod č. 1

⁶ Zapsáno v rejstříku ÚPV pod č. 23

⁷ Zapsáno v rejstříku ÚPV pod č. 115

⁸ Zapsáno v rejstříku ÚPV pod č. 86

skými faktory. To znamená, že zeměpisné prostředí původu zboží, a to včetně (ale ne pouze) i přírodních faktorů, se musí převážně podílet na utváření vlastností, resp. kvality daného zboží. To také znamená, že dané zboží nelze ve stejné kvalitě a se stejnými vlastnostmi vyrobit na jiném území.

U zeměpisného označení je vazba na zeměpisný původ slabší. Stačí, pokud zboží má určitou kvalitu, pověst nebo jiné vlastnosti, které lze danému zeměpisnému původu přičíst. Nemusí se tedy zkoumat, zda se zeměpisné prostředí původu převážnou měrou podílí na kvalitě nebo vlastnostech daného zboží; nemusí se také zkoumat veškeré vlastnosti, resp. převážná část vlastností daného zboží. Stačí, když u zboží lze identifikovat alespoň nějaké vlastnosti nebo určitou kvalitu, nebo dokonce pouhou pověst, kterou lze přičíst (dát do souvislosti) se zeměpisným původem. Z toho také vyplývá, že není zcela vyloučeno, že by zboží s podobnými vlastnostmi bylo možno vyrobit i mimo vymezené území.

V této souvislosti je ještě namístě zdůraznit, že označením původu, resp. zeměpisným označením nemusí být označovány pouze zemědělské výrobky nebo potraviny, byť toto zboží je nejčastěji předmětem ochrany. Může se jednat i o jiné druhy zboží.

2.2.4. Skutečný původ označovaného zboží

Poslední znak se opět týká zboží označovaného označením původu. Toto zboží musí skutečně pocházet z vymezeného území.

Mohlo by se zdát, že tento znak je již obsažen v druhém znaku, kterým je, že označení se používá k označování zboží pocházejícího z daného území, jelikož splnění této podmínky implikuje, že existuje zboží, které pochází z daného území. Čtvrtý znak, týkající se původu označovaného zboží, nicméně jednak zdůrazňuje, že veškeré zboží označované označením původu, resp. zeměpisným označením musí pocházet z vymezeného zeměpisného území, tj. nestačí, že dané označení slouží k označování zboží pocházejícího z daného území (a třeba ještě dalších území). Ještě podstatnější ale je, že problematické je samotné určení, kdy zboží pochází z určitého území. Výroba zboží je totiž zpravidla složitým a dlouhým procesem, který probíhá v různých krocích, které se mohou odehrávat na různých místech. Míra, v níž zboží skutečně pochází z určitého území, se tedy může lišit a v závislosti na tom se opět rozlišuje mezi označením původu a zeměpisným označením.

U označení původu musí výroba, zpracování a příprava zboží probíhat ve vymezeném území. To znamená, že u označení původu musí na vymezeném území probíhat celý výrobní proces včetně zpracování a přípravy. To ovšem neznamená, že veškeré suroviny používané k výrobě zboží musí také pocházet z vymezeného území. Podstatné je, aby na vymezeném území probíhal celý výrobní proces, při němž se případně mohou používat i suroviny dovážené odjinud; podmínkou ovšem je, že se i přírodní činitelé charakteristické pro dané území podílejí na kvalitě nebo vlastnostech vyráběného zboží.

U zeměpisného označení je intenzita sepětí výroby zboží s vymezeným územím slabší. Stačí, když na vymezeném území probíhá buď výroba, nebo zpracování, nebo pouze příprava označovaného zboží.

2.3. Výluky ze zápisu

Podobně jako jiná průmyslová práva se označení původu a zeměpisná označení zapisují do rejstříku, který vede Úřad průmyslového vlastnictví.

Aby označení původu, resp. zeměpisné označení mohlo být do rejstříku zapsáno, musí splňovat shora vymezené (pozitivní) podmínky. Zákon současně stanoví negativní podmínky, tzv. výluky ze zápisu; pokud je dán kterýkoli (stačí jediný) důvod výluky ze zápisu, označení původu, resp. zeměpisné označení nesmí být do rejstříku zapsáno (být by ostatní podmínky byly splněny). Důvody výluk ze zápisu stanoví zákon společně jak pro označení původu, tak pro zeměpisná označení.

Tyto důvody jsou celkem tři:

2.3.1. Klamavost

Výlukový důvod, který tu označujeme jako klamavost, spočívá v tom, že označení, přestože jeho doslovné znění pravdivě označuje území, z něhož zboží pochází, je způsobilé vyvolat mylnou domněnku, že zboží pochází z jiného území. Tento výlukový důvod bude dán spíše ve výjimečných případech, neboť z pozitivně daných definičních znaků označení původu, resp. zeměpisného označení vyplývá, že se musí jednat o označení území, z něhož pochází označované zboží; pro klamavá označení tak již samotná definice označení původu, resp. zeměpisného označení neponechává mnoho prostoru. Kdyby nicméně přesto bylo přihlašováno k ochraně označení, které sice danou definiční podmínku splňuje, ale přesto může působit klamavě, pokud jde o geografický původ zboží, bylo by takové označení vyloučeno ze zápisu na základě tohoto výlukového důvodu. Může to být případ například geografických názvů, které označují různá místa (území) (tzv. geografických homonym).

Z tohoto výlukového důvodu však existuje zákonná výjimka pro vína. U tohoto druhu zboží dochází často k tomu, že dvě místa, odkud pocházejí (různá) vína, mají stejný nebo velmi podobný název. Striktní uplatňování shora popsaného výlukového důvodu by pak vedlo k tomu, že veškerá tato označení by byla vyloučena ze zápisu jako označení původu (případně zeměpisná označení). Tento následek se počítuje jako příliš tvrdý. Zákon proto stanoví, že v případě vín lze do rejstříku zapsat i stejně psané nebo stejně znějící názvy míst, pokud způsob užívání těchto označení zajišťuje, že nebudou vznikat mylné domněnky o skutečném původu zboží, přičemž musí být zachována i zásada rovného postavení výrobců na trhu (tj. nelze upřednostnit jen některého z výrobců, resp. výrobce jen z některého území).

2.3.2. Druhovost

Ze zápisu do rejstříku jsou vyloučena označení, která jsou obecným názvem druhu zboží, a to bez ohledu na to, zda zboží pochází z takto vymezeného území.

Obecný název druhu zboží přitom zákon definuje jako označení, které se stalo pro takovéto zboží běžným názvem, přestože se vztahuje k území, kde bylo toto zboží původně vyrobeno nebo uvedeno na trh.

I k uplatnění tohoto výlukového důvodu bude docházet spíše výjimečně vzhledem k tomu, že již pozitivní vymeze-

ní označení původu, resp. zeměpisného označení v zákoně definici vyžaduje, aby se jednalo o označení používané k označování zboží pocházejícího z určitého území, tj. nikoli o označení určitého druhu zboží. Nicméně mohou nastat případy, kdy označení používané k označení zboží pocházejícího z určitého území se stane běžným (obecným) názvem zboží určitého druhu, přičemž již nezáleží na jeho zeměpisném původu. Podstatné tedy je zkoumat, zda označení označuje druh a nikoli zeměpisný původ zboží; pokud označení označuje druh zboží, je pak již nepodstatné, z jakého území zboží pochází.

2.3.3. Konflikt s již existujícími právy na označení

Poslední výlukový důvod spočívá v tom, že označení je pro shodné zboží shodné s již chráněným označením původu, zeměpisným označením, všeobecně známou známkou nebo zapsanou ochrannou známkou, případně názvem odrůdy rostlin nebo plemene zvířat a že by v důsledku této shody mohlo vést ke klamným domněnkám o skutečném původu zboží.

K tomu je třeba poznamenat, že konstrukce tohoto výlukového důvodu je odlišná např. od podobných námitkových důvodů v případě ochranných známek. Existence starších průmyslových práv uváděných ve výlukovém důvodu (zejména ochranných známek, případně již chráněných označení původu či zeměpisných označení), chráníci shodné zboží, nemá bez dalšího za následek, že nemůže být zapsáno označení původu, případně zeměpisné označení s nimi shodné; důvod výluky ze zápisu je dán pouze tehdy, pokud je splněna další podmínka, totiž že v důsledku takové shody by mohlo dojít ke klamným domněnkám o skutečném původu zboží. Pokud tato druhá podmínka splněna není, tj. přihlašované označení není způsobitelné klamat, výlukový důvod dán není.

To znamená, že tento výlukový důvod nespočívá ani tak v konfliktu se staršími průmyslovými právy, resp. v existenci starších práv ke shodným označením, jako spíše opět v (aspoň potenciálně) klamavé povaze označení. Teoreticky by tak bylo možno i tento výlukový důvod podřadit pod klamavost v širším smyslu; v našem výkladu nicméně dodržujeme systematicku zákona a považujeme tento důvod za samostatný výlukový důvod.

2.3.4. Obecně k uplatnění výlukových důvodů

Obecně k výlukovým důvodům je nutno ještě poznamenat, že se uplatňují v zásadě ex officio (z úřední povinnosti) v řízení o zápisu označení původu, tj. bez ohledu na to, zda třetí osoba mající na jejich uplatnění zájem vznesl námitky apod. Mají tak povahu absolutních výlukových důvodů.

Na druhou stranu však může být přezkoumání existence těchto výlukových důvodů předmětem řízení o zrušení zápisu označení původu, které může zahájit kterákoli dotčená osoba, ale i příslušný kontrolní orgán nebo Úřad z vlastního podnětu (§ 11 odst. 1 zákona).

2.4. Osoba oprávněná k podání žádosti

Podat žádost o zápis označení původu do rejstříku může v zásadě sdružení výrobců nebo zpracovatelů zboží vyrobeného

nebo zpracovaného anebo připraveného na daném území. Může se jednat zejména o živnostenská sdružení podle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, v platném znění, občanská sdružení ve smyslu zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, v platném znění, zájmová sdružení právnických osob ve smyslu ust. § 20f občanského zákoníku (zákon č. 40/1964 Sb., v platném znění), případně sdružení na základě smlouvy o sdružení (societas iuris civilis ve smyslu §§ 829 a násl. občanského zákoníku).

Jen výjimečně může žádost podat jednotlivá fyzická nebo právnická osoba. Je tomu tak tehdy, pokud tato osoba jako jediná v době podání žádosti vyrábí, zpracovává a připravuje zboží na daném území za vymezených podmínek.

2.5. Obsah žádosti o zápis označení původu; specifikace

Žádost o zápis označení původu, resp. i zeměpisného označení, musí obsahovat vedle údajů o žadateli a znění označení původu i zeměpisné vymezení území, na němž probíhá výroba, zpracování a/nebo (v případě zeměpisného označení) příprava zboží, označení provozovny, která takové zboží vyrábí v místě, jehož zeměpisný název je částí označení původu, výčet zboží, jehož se má označení týkat, a popis jeho vlastností nebo kvalitativních znaků, které jsou dány, resp. které lze přičíst zeměpisnému prostředí.

Přílohou žádosti musí být výpis z živnostenské nebo jiné evidence, dokládající existenci provozovny v daném území, a v případě zemědělských výrobků nebo potravin, stanovených vyhláškou Ministerstva zemědělství č. 243/2002 Sb., dále i specifikace.

V případě zahraničních žadatelů může být výpis z živnostenské nebo jiné evidence nahrazen osvědčením o ochraně označení původu podle práva platného ve státě žadatele.

Účelem specifikace je stanovit charakteristické vlastnosti zboží a zvláštnosti zeměpisného prostředí. Specifikace musí obsahovat mj. údaje prokazující, že zemědělský výrobek nebo potravinu pochází z vymezeného území, popis způsobu získání zemědělského výrobku nebo potravinu a údaje potvrzující souvislost mezi kvalitou, vlastnostmi nebo znaky zemědělského výrobku nebo potravinu a zeměpisným původem.

Specifikaci přezkoumává Státní zemědělská a potravinářská inspekce⁹, popř. i Státní veterinární správa. V řízení o zápisu označení původu do rejstříku může Úřad vyzvat žadatele, aby nálezem tohoto kontrolního orgánu doložil splnění náležitostí specifikace. Státní zemědělská a potravinářská inspekce rovněž vydává nálezy k žádosti o změnu specifikace zemědělského výrobku nebo potravinu a k návrhu na zrušení zápisu označení původu zemědělského výrobku nebo potravinu, jakož i k žádosti o zápis takového označení původu do rejstříku. Tyto nálezy jsou obligatorní součástí příslušného návrhu.

2.6. Zápis označení původu do rejstříku a jeho účinky

Pokud v řízení o žádosti vyjde najevo, že označení původu, resp. zeměpisné označení splňuje všechny stanovené podmín-

⁹ viz zákon č. 146/2002 Sb.

ky a není vyloučeno ze zápisu, Úřad označení původu zapíše do rejstříku a tento zápis oznámí ve Věstníku. O zápisu do rejstříku vydává Úřad osvědčení.

Ochrana označení původu vzniká dnem zápisu do rejstříku a není časově omezena.

Rejstříku označení původu a zeměpisných označení je veřejný; právo do něj nahlížet má každý. Rejstřík je v současné době přístupný i v elektronické podobě na adrese www.upv.cz. Rejstřík obsahuje všechny podstatné údaje o označení původu, resp. zemědělském označení, včetně čísla zápisu, data zápisu, znění označení původu, zeměpisného vymezení příslušného území, údaje o žadateli, případně i o jeho zástupci, adresu provozovny, kde probíhá výroba, zpracování nebo příprava zboží, údaje o zboží, jehož se označení původu, případně zeměpisné označení týká, včetně vymezení jeho charakteristických vlastností nebo kvality, v případě zemědělských výrobků a potravin stanovených ve vyhlášce pak i specifikace, a konečně údaje o případném zrušení zápisu označení původu, resp. zeměpisného označení.

Každý může požádat Úřad o výpis z rejstříku.

Na rozdíl od předchozího právního stavu¹⁰ však ochrana není omezena jen na osobu zapsanou do příslušného rejstříku jako majitel, resp. žadatel o zápis. Zapsané označení původu, resp. zeměpisné označení je oprávněn užívat **každý**, kdo vyrábí, zpracovává, resp. připravuje na vymezeném území zboží s odpovídající kvalitou či vlastnostmi; v případě zemědělských výrobků a potravin stanovených vyhláškou je další podmínkou dodržení specifikace.

2.7. Zrušení zápisu

Ke zrušení zápisu může dojít především tehdy, pokud se do datečně ukáže, že zapsané označení původu, resp. zeměpisné označení nesplňuje a ani v době zápisu nesplňovalo podmínky stanovené zákonem (jak pozitivní, tak i negativní)¹¹. V takovém případě se na označení hledí, jako by nikdy nebylo zapsáno (zrušení má účinky ex tunc).

Zrušit zápis označení původu, resp. zeměpisného označení lze i tehdy, pokud podmínky zápisu dodatečně (po zápisu) odpadly.

Posledním důvodem zrušení je, že výrobek, pro který je označení zapsáno, již nevyhovuje specifikaci a požadavkům vyplývajícím ze specifikace nebylo vyhověno ani v dodatečně lhůtě stanovené kontrolním orgánem (Státní zemědělskou a potravinářskou inspekcí). Z tohoto důvodu však nelze zápis zrušit tehdy, pokud se na trhu vyskytuje ještě jiné zboží, které splňuje zákonné podmínky (včetně specifikace).

V těchto druhých dvou případech zrušení je zrušení účinné ke dni, který je stanoven v příslušném rozhodnutí.

Řízení o zrušení provádí a rozhodnutí vydává Úřad průmyslového vlastnictví, a to buď na návrh dotčené osoby (tou může být zřejmě kdokoli, zákon nestanoví povinnost prokázat právní zájem na zrušení), příslušného kontrolního orgánu (Státní zemědělské a potravinářské inspekce) nebo z vlastního podnětu. Pravomocná rozhodnutí Úřadu pak podléhají soudnímu přezkumu, a to zřejmě podle části V. OSŘ.¹²

¹⁰ Podle zákona č. 159/1973 Sb., o označení původu výrobků

¹¹ Viz výše body 2.2 a 2.3

2.8. Práva ze zápisu označení původu a zeměpisného označení

Právo k označení původu, resp. k zeměpisnému označení není, na rozdíl např. od práva k ochranné známce, subjektivním právem vylučné a absolutní povahy. V konstrukci práv z označení původu, resp. zeměpisnému označení převažuje veřejnoprávní aspekt, spočívající ve veřejném zájmu zabránit klamavému užívání označení.

Z tohoto důvodu jsou také práva k označení původu, resp. zeměpisnému označení konstruována jinak, než jak je tomu u jiných průmyslových práv. Zákon nevymezuje subjektivní oprávnění, ať již pozitivní, nebo negativní, zápočetní povahy, kterými disponuje nositel práva, nýbrž vypočítává jednání, která jsou na základě označení původu, resp. zeměpisného označení zakázána.

Obecně platí, že zapsaná označení – jak označení původu, tak i zeměpisná označení – jsou chráněna proti jakémukoli jednání, které by mohlo vést ke klamným domněnkám o skutečném původu zboží.

Zapsaná označení jsou nadto zvláště chráněna proti jakémukoli přímému či nepřímému obchodnímu užití za zboží, na něž se zápis nevztahuje, pokud je toto zboží srovnatelné se zbožím zapsaným pod tímto označením nebo pokud užívání tohoto označení těží z dobré pověsti chráněného označení. Takového jednání se může dopustit i samotný žadatel o označení, pokud např. zapsané označení užívá pro zboží vyráběné mimo dané zeměpisné území. I takové jednání je porušením práva k označení původu.

Dále jsou zapsaná označení chráněna proti jakémukoli zneužití, napodobení nebo připomínání, i když je skutečný původ zboží uveden nebo je chráněné označení přeloženo nebo doprovázeno výrazy jako „druh“, „typ“, „metoda“, „na způsob“, „napodobeno“ nebo podobným výrazem.

Konečně jsou zapsaná označení chráněna i proti jakémukoli jinému lživému nebo klamavému údaji o zeměpisném původu, povaze nebo základních vlastnostech zboží uvedených na vnitřním či vnějším obalu, reklamních materiálech nebo dokumentech týkajících se příslušného zboží, jakož i proti použití přepravních obalů způsobilych vyvolat nepravdivý dojem o jeho původu.

2.8.1. Srovnání s úpravou porušování ochranných známek

Posuzování, zda dochází k porušování práv k označení původu, případně zeměpisnému označení, se tak výrazně liší od posuzování podobné otázky u ochranných známek.

V první řadě není pro protiprávnost jednání podstatný souhlas oprávněné osoby; zakázané jednání zůstává protiprávní i tehdy, pokud by se dělo se souhlasem osoby zapsané jako žadatel o zápis označení, a dokonce i tehdy, pokud by se zakázaného jednání dopouštěl samotný žadatel.

Za druhé označení původu, resp. zeměpisné označení není chráněno jen proti užívání zaměnitelného označení, ale i proti užívání označení, která zaměnitelná nejsou, dokonce jsou výslovně odlišena od chráněného označení různými dodatky, pokud se jedná o napodobování, připomínání nebo zneužití

¹² Srov. M. Mazanec: Rozhodování soukromoprávních věcí správními orgány, Právní rozhledy 2003, č. 2, str. 55 a násl., K. Čermák: Soudní přezkum rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví, Právní rozhledy 2003, č. 6, str. 285 a násl.

tí chráněného označení, případně pokud se jedná o jakýkoli jiný lživý nebo klamavý údaj nebo označení, které může vést ke klamným domněnkám o skutečném původu zboží.

Za třetí zákon nezná koncept podobného zboží. V jedné ze zvláštních skutkových podstat zakázaných jednání je zmíněn koncept srovnatelného zboží, nicméně v dalších skutkových podstatách a v obecné skutkové podstatě není již o druhu zboží, v souvislosti s nímž dochází k porušení práv k zapsanému označení, již vůbec řeč. Situace je zde jistým způsobem opačná než u ochranných známek; zatímco ochranná známka brání užívání shodného nebo zaměnitelného označení bez souhlasu majitele pro shodné nebo podobné zboží, porušením práv k označení původu, resp. zeměpisnému označení je jejich užívání v souvislosti s jakýmkoli jiným zbožím, než pro které je označení chráněno, resp. které odpovídá specifikaci. Rozhodující přitom není druh zboží, nýbrž jeho zeměpisný původ a jemu odpovídající vlastnosti a kvalita.

2.9. Aktivní legitimace k uplatnění práv

Práva z označení původu, resp. zeměpisného označení není oprávněna uplatňovat pouze osoba zapsaná jako žadatel o zápis v příslušném rejstříku (opět na rozdíl od jiných průmyslových práv). Tato práva může u příslušného soudu uplatnit každý.

Uplatnitelné nároky jsou tyto:

- zákaz užívat zapsané označení pro srovnatelné zboží, které nesplňuje dané podmínky (nárok zdržovací);
- stažení takto zboží označeného způsobem, který došlo k ohrožení nebo porušení práv ze zapsaného označení původu, resp. zeměpisného označení, z trhu (nárok odstraňovací).

Ten, komu svědčí práva k zapsanému označení původu, případně zeměpisnému označení (tj. nikoli pouze žadatel, ale i jiné osoby oprávněné užívat označení), může vedle těchto základních dvou nároků uplatnit i některé nároky další, a to:

- právo na informaci o původu zboží, které je uváděno nebo má být uvedeno na trh, jedná-li se o srovnatelné zboží, na němž je umístěno chráněné označení;
- právo žádat, aby soud nařídil porušovateli nebo ohrožovateli těchto práv zničení zboží, jehož uvedení na trh došlo nebo by mohlo dojít k porušení práv k označení původu, případně zeměpisnému označení;
- právo na vydání bezdůvodného obohacení (k němuž došlo porušením příslušných práv).

Dalšími nároky je nárok na náhradu škody způsobené závažným porušením práv k zapsanému označení původu, resp. zeměpisného označení, a právo na poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za takto způsobené nemajetkové újmy; přiměřené zadostiučinění může spočívat i v peněžitém plnění. Je logické, že tyto nároky může uplatnit ten, kdo škodu nebo nemajetkovou újmu utrpěl.

¹³ Vyhlášena ve Sbírce zákonů pod č. 191/1995 Sb.

¹⁴ Vyhlášena ve Sbírce zákonů pod č. 64/1963 Sb.

3. Úprava v mezinárodních smlouvách

Práva k označení původu jsou předmětem řady bilaterálních smluv, které Česká republika uzavřela s některými státy. Vedle toho se ochrany označení původu týkají i některé multilaterální smlouvy, zejména Lisabonská dohoda o označení původu a jejich mezinárodní ochraně.

3.1. Bilaterální smlouvy

Bilaterální smlouvy na ochrany označení původu výrobků uzavřela Česká republika, resp. její právní předchůdce např. se Švýcarskem (vyhl. č. 13/1976 Sb.) a s Rakouskem (vyhl. č. 19/1981 Sb.). Ochrana vyplývající z těchto dvoustranných dohod může být širší než ochrana vyplývající z vnitrostátního práva, resp. mnohostranných mezinárodních smluv, a v případě posuzování konkrétní věci je vždy třeba zjistit, zda ve vztazích mezi dotčenými státy neplatí dvoustranná dohoda.

3.2. Multilaterální smlouvy

3.2.1. TRIPS

Ustanovení na ochranu zeměpisných označení obsahuje Dohoda o obchodních aspektech duševního vlastnictví (TRIPS)¹³.

Touto Úmluvou se členské státy mj. zavázaly zajistit zainteresovaným stranám právní prostředky, které by zabránily užívání jakýchkoli způsobů označení nebo prezentace zboží, které uvádí nebo naznačuje, že dotyčné zboží pochází z jiné zeměpisné oblasti, než je skutečné místo původu, způsobem, který, pokud jde o zeměpisný původ zboží, uvádí veřejnost v omyl. Volba prostředků ovšem je již věcí každého členského státu.

Dále se členské státy zavázaly z moci úřední, dovoluje-li to vnitrostátní právo členského státu, nebo na žádost dotčené strany odmítnout nebo zrušit zápis ochranné známky, která obsahuje nebo sestává ze zeměpisného označení, pro zboží, které nepochází z označeného území, jestliže užívání označení v ochranné známce pro toto zboží u tohoto Člena je takové povahy, že by uvedlo v omyl veřejnost z hlediska pravého místa původu. Tento závazek je v českém právu naplněn ust. § 2 odst. 2 písm. c) a g) zákona č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách, v platném znění.

Dohoda TRIPS pak stanoví zesílenou ochranu pro zeměpisná označení pro vína a lihoviny. Tato označení musí být chráněna i tehdy, pokud je skutečný původ zboží uveden, nebo zeměpisné označení uvedeno v překladu nebo je doprovázeno výrazy jako „druh“, „typ“, „styl“, „napodobení“ apod.

3.2.2. Madridská dohoda o potlačování falešných nebo klamavých údajů¹⁴

Jedná se o zvláštní dohodu ve vztahu k Pařížské ujednání. Cílem této dohody je zabránit užívání údajů o původu výrobků, které jsou buď nepravdivé, nebo klamavé. Dohoda má povahu obecného právního prostředku ochrany, tj. vztahuje

se na jakékoli označení původu zboží, aniž by bylo třeba splnit další podmínky.

Dohoda má konkrétně zabránit označování výrobků falešnými nebo klamavými údaji, jimiž je přímo nebo nepřímo označena jako země nebo místo původu některá ze zemí, na něž se vztahuje Dohoda, nebo některé místa ležící v některé z těchto zemí.

Prostředkem ochrany je v první řadě zabavení při dovozu takových výrobků. Pokud takové zabavení národní zákonodárství nedovoluje, má být prostředkem zákaz dovozu, jinak žaloby a prostředky, které zákon příslušné země poskytuje ve stejném případě vlastním příslušníkům.

Dohoda obsahuje tzv. delokalizační klauzuli, podle níž prodávající je oprávněn uvést své jméno nebo adresu na výrobky, které pocházejí odjinud než ze země prodeje, přičemž však musí být ke jménu nebo adrese připojen přesný a zřetelný údaj země či místa zpracování nebo výroby nebo jiný údaj, postačující k tomu, aby byl vyloučen jakýkoli omyl o skutečném původu zboží.¹⁵

3.2.3. Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu¹⁶

I tato Dohoda je zvláštní dohodou v rámci Pařížské unijní úmluvy. Na rozdíl od Madridské dohody o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží zakotvuje tato Dohoda zvláštní ochranu zeměpisným označením, tj. zakládá za splnění stanovených podmínek zvláštní práva k označením původu zapsaným do rejstříku.

3.2.3.1. Pojem označení původu podle Lisabonské dohody

Pojem označení původu vymezuje Lisabonská dohoda jako zeměpisný název země, oblasti nebo místa sloužící k označení, odkud pochází výrobek, jehož jakost anebo znaky jsou dány výlučně nebo podstatně zeměpisným prostředím, čítaje v to činitele přírodní a činitele lidské. Tato definice obsahuje, s jistými modifikacemi, první tři znaky definice označení původu, resp. zeměpisného označení podle našeho zákona o označení původu.

3.2.3.2. Mezinárodní zápis označení původu

Lisabonská dohoda zakotvuje povinnost členských států chránit podle podmínek Dohody na svých územích označení původu výrobků jiných zemí. Zvláštní unie, které jsou uznávány a chráněny z tohoto titulu v zemi původu a která jsou zapsána u Mezinárodního úřadu duševního vlastnictví.

Ke vzniku ochrany podle Lisabonské dohody je tedy třeba splnit dvě podmínky: za prvé označení původu musí být chráněno podle vnitrostátního práva členského státu a za druhé musí být mezinárodně zapsáno u Mezinárodního úřadu duševního vlastnictví. Tento Úřad neprovádí věcný, nýbrž pouze formální průzkum; pokud jde o splnění věcných podmínek ochrany, spoléhá se na vnitrostátní zákonodárství členských států; zapsané označení by však mělo vyhovovat definici označení původu podle Lisabonské dohody.

¹⁵ Blíže srov. Knap – Kunc – Opltová: dílo shora cit., str. 201 a násl.

¹⁶ Vyhlášena ve Sbírce zákonů pod č. 67/1975 Sb.

Členské státy mají možnost prohlásit s udáním důvodů, že nemožou určitému mezinárodně zapsanému označení poskytnout ochranu; toto prohlášení mohou učinit ve lhůtě jednoho roku ode dne přijetí oznámení o mezinárodním zápisu. Mezinárodní úřad informuje o tomto odmítnutí majitele označení původu, který pak může uplatnit veškeré právní prostředky, které přísluší ve stejných případech příslušníkům členského státu, který vydal odmítavé prohlášení.

3.2.3.3. Rozsah ochrany

Mezinárodně zapsaná označení původu jsou chráněna proti veškerému přisvojování nebo napodobování, i když pravý původ výrobku je označen nebo i když označení je použito v překladu nebo je doprovázeno výrazy jako např. „druh“, „typ“, „způsob“, „imitace“ apod. Jsou tedy irelevantní tzv. delokalizační klauzule ve smyslu Madridské dohody o potlačování falešných a klamavých údajů.¹⁷

4. Úprava v evropském právu

4.1. Význam

V Evropské unii se ochraně zeměpisných označení a označení původu věnuje značná pozornost. Je to dáno jednak jedním z cílů Evropského společenství, kterým je ochrana spotřebitele, jednak i tím, že řada členských států EU produkuje výrobky označované geografickými označeními, zejména vína, lihoviny, sýry a další potravinářské výrobky.

4.2. Prameny práva

Ochrana označení původu a zeměpisných označení je v EU upravena nařízením Rady č. 2081/92 z 14. července 1992, o ochraně zeměpisných označení a označení původu výrobků, ve znění nařízení Rady č. 535/97, 1086/97, 796/2000, 692/2003 a 806/2003 (dále jen „nařízení“). Toto nařízení bylo vydáno jako součást zemědělské politiky Společenství na základě článku 43 (nyní 37) Smlouvy o založení Evropského společenství.¹⁸ K nařízení bylo vydáno prováděcí nařízení Komise č. 2037/93 z 27. července 1993.

Nařízení upravuje ochranu označení původu a zeměpisných označení zemědělských výrobků určených k lidské spotřebě a dále potravin, avšak nevztahuje se na vína a lihoviny. Nařízení také – na rozdíl od českého zákona na ochranu označení původu – neposkytuje ochranu označením původu jiných výrobků než zemědělských výrobků a potravin. Právní úprava nařízením je výlučná v tom smyslu, že výrazy chráněné označení původu nebo chráněné zeměpisné označení nebo podobná tradiční národní označení lze používat jen na zemědělských výrobcích a potravinách, které vyhovují podmínkám nařízení.¹⁹

¹⁷ Blíže k Lisabonské dohodě Knap – Kunc – Opltová: dílo shora cit., str. 203 a násl.

¹⁸ Viz k tomu blíže přednášku Právní následky vstupu ČR do Evropské unie v souvislosti s úpravou průmyslových práv. Nařízení o ochranné známce.

¹⁹ Srov. např. rozsudek ESD ve věci C-66/00 ve věci Dante Bigi

To potvrzuje i Soudní dvůr evropských společenství ve své judikatuře, v níž mj. dovodil, že okamžikem nabytí účinnosti nařízení členské státy nemohou měnit vnitrostátními právními předpisy označení původu, o jehož ochranu žádaly prostřednictvím nařízení, a chránit takové označení na národní úrovni.²⁰

Další právní normou aplikovatelnou na tuto oblast je směrnice Evropského Parlamentu a Rady č. 2000/13/ES o sblížení právních předpisů členských států týkajících se označování potravin, jejich nabízení k prodeji a související reklamy; úprava touto směrnicí ovšem přesahuje oblast geografických označení a týká se označování jakýchkoli potravin.

4.3. Ochrana na základě nařízení č.2081/92

4.3.1. Chráněná označení

Podobně jako český zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení rozlišuje nařízení dva druhy chráněných geografických označení, a to označení původu a zeměpisná označení.

Chráněné označení původu je definováno jako název regionu, určitého místa nebo ve výjimečných případech země, kterého se používá k označení zemědělského výrobku nebo potraviny, které pocházejí z tohoto regionu, určitého místa nebo země, a jehož kvalita nebo vlastnosti jsou převážně nebo výlučně dány zvláštním zeměpisným prostředím s jeho neodmyslitelnými přírodními nebo lidskými faktory a jehož výroba, zpracování a příprava probíhá ve vymezené zeměpisné oblasti.

Chráněné zeměpisné označení je definováno jako název regionu, určitého místa nebo ve výjimečných případech země, kterého se používá k označení zemědělského výrobku nebo potraviny, které pocházejí z tohoto regionu, určitého místa nebo země a které mají specifickou kvalitu, dobré jméno nebo jiné typické vlastnosti, které lze přičíst tomuto zeměpisnému původu a jejichž výroba a/nebo zpracování a/nebo příprava probíhá ve vymezené zeměpisné oblasti.

Jak patrně, obě definice se velmi blíží definicím označení původu a zeměpisného označení v českém právu. Obě definice obsahují stejné čtyři analytické znaky jako definice v českém zákonu, tj. název oblasti, používání k označení zboží, vazba zboží na danou oblast, skutečný původ označovaného zboží. Rozdíl je především v tom, že česká definice zahrnuje i označení jiných než zemědělských výrobků a potravin, zatímco v EU se ochrana vztahuje pouze na zemědělské výrobky a potraviny.

Ze zápisu jsou vyloučena druhová označení, jakož i označení zdruhovělá.²¹

4.3.2. Registrační řízení

O žádostech o registraci chráněného označení rozhoduje Komise. Žádosti o registraci se nicméně předávají Komisi prostřednictvím příslušného národního orgánu členského státu,

kde leží daná zeměpisná oblast. Tímto orgánem je zpravidla ministerstvo zemědělství.

Žádost musí obsahovat mj. název zemědělského výrobku nebo potraviny a jejich popis, vymezení dané zeměpisné oblasti, důkaz o tom, že výrobek či potravina pochází z této zeměpisné oblasti, popis získání zemědělského výrobku nebo potraviny, význam zeměpisné oblasti původu pro výrobek či potravinu, údaje o kontrolním mechanismu a údaje o etiketáži.

Pokud Komise považuje žádost za oprávněnou, zveřejní specifikaci v Úředním listu evropských společenství. Každý členský stát může ve lhůtě do šesti měsíců od zveřejnění podat proti zápisu protest; příslušné orgány členských států jsou přitom povinny zajistit, aby osoby, které mají oprávněný ekonomický zájem, byly oprávněny se k žádosti vyjádřit. Pokud protest není přípustný nebo pokud žádný protest nebyl podán, zapíše Komise název do rejstříku.

Pro označení, která již jsou (resp. byla) předmětem ochrany podle národního práva, lze využít tzv. zjednodušeného řízení. Česká republika měla možnost využít zjednodušeného řízení při jednáních o přístupu k EU a na základě této procedury byla na seznam zařazena označení původu „Budweiser“ a „Bud“.

4.3.3. Rozsah ochrany

Rozsah ochrany zapsaných označení je podobný jako v českém právu. Podobně jako v českém právu není ochrana koncipována jako soubor výlučných subjektivních práv majitele práva, nýbrž jedná se o ochranu objektivní, v podstatě veřejnoprávní povahy, kterou může uplatnit kdokoli.

Zapsaná označení jsou chráněna proti:

- přímému či nepřímému obchodnímu užití zapsaného označení na výrobcích, na které se zápis nevztahuje, pokud jsou tyto výrobky srovnatelné s výrobky zapsanými pod tímto názvem, nebo (tam, kde výrobky nejsou srovnatelné) pokud užívání označení těží z dobré pověsti chráněného označení;
- každému zneužití, napodobení nebo připomínání, i když je skutečný původ výrobku uveden nebo i když je chráněný název přeložen nebo provázen výrazem „druh“, „typ“, „imitace“, „na způsob“ apod.;
- každému jinému lživému nebo klamavému údaji o provenienci, původu, povaze nebo základních vlastnostech výrobku, uvedenému na obalu, reklamních materiálech apod., způsobilému vyvolat nepravdivý dojem o jeho původu;
- všem ostatním praktikám způsobilým klamat veřejnost ohledně skutečného původu výrobku.

Současně nařízení stanoví, že chráněná označení nemohou zdruhovět.

5. Označení původu a ochranná známka

Jak již bylo zmíněno v úvodu, označení původu se svou povahou liší v řadě směrů od ostatních průmyslových práv. V ochraně označení původu převažují totiž, na rozdíl od jiných průmyslových práv, nejen na úrovni přihlašovací – udě-

²⁰ Rozsudek ESD ve věci C-129/97, C-130/97 Yvon Chiciak, Fromagerie Chiciak

²¹ Viz bod 2.3 shora

lovací, ale i na úrovni účinků uděleného práva veřejnoprávní aspekty před soukromoprávními. Institut označení původu se tak zásadním způsobem liší především od institutu ochranné známky. Ochranné známky a označení původu se často mohou dostat do vzájemných konfliktů, při jejichž řešení je třeba přihlídnout zejména i k odlišné povaze obou institutů.²²

5.1. Odlišná konstrukce subjektivních práv

Nejpodstatnější odlišnost spočívá v tom, že k ochranné známce přísluší jejímu majiteli absolutní výlučné právo, které má pozitivní a negativní složku. Pozitivní složka umožňuje majiteli ochranné známky, aby známku sám užíval pro označování svých výrobků nebo služeb, pro něž je známka zapsána (§ 13 odst. 1 zákona č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách, v platném znění) (ius utendi). Negativní složka spočívá v právu majitele ochranné známky zakázat užívání ochranné známky nebo zaměnitelného označení jakoukoli třetí osobou v souvislosti s chráněnými výrobky nebo službami nebo výrobky nebo službami jim podobnými. Ochranná známka je předmětem volných dispozic svého majitele, ať již se jedná o převod (ius disponendi) nebo udělení licence (ius fruendi).

Naproti tomu k označení původu podle současné právní úpravy nevznikají žádná výlučná práva. Oprávněny užívat označení původu, případně zeměpisné označení mají všechny ty osoby, které je užívají za stanovených podmínek, tj. které vyrábějí, zpracovávají a připravují zboží s odpovídající kvalitou či vlastnostmi na vymezeném území, a to bez ohledu na to, zda jsou zapsáni v příslušném rejstříku. Označení původu je chráněno i před samotnými těmito osobami, případně žadatelem o zápis, pokud by je tyto osoby užívaly klamavým způsobem nebo jinak v rozporu se zákonem. K označení původu nelze z pochopitelných důvodů udělit licenci a nelze je ani převést. Zdržovací a odstraňovací nárok ve vztahu k porušování označení původu může vznést kterákoli osoba.

5.2. Konflikt na úrovni přihlašovací

V zásadě by nemělo docházet k tomu, že totéž označení je současně chráněno jako označení původu a jako ochranná známka. Právní úprava ochranných známek i označení původu se snaží takovým situacím předejít.

Zákon o ochranných známkách vylučuje ze zápisu označení, která výlučně sestávají mj. z údajů o zeměpisném původu výrobku (§ 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 137/1995 Sb.), jakož i označení, které může klamat veřejnost zejména o povaze, jakosti nebo zeměpisném původu výrobků nebo služeb (§ 2 odst. 1 písm. g) zákona). První výlukový důvod lze ovšem překonat, pokud je prokázáno nabytí rozlišovací způsobilosti označení pro svého majitele předchozím užíváním (§ 2 odst. 2 zákona).

Není tedy zcela vyloučeno, že zeměpisné označení, resp. označení původu bude zapsáno do rejstříku ochranných známek, a to za splnění dvou předpokladů: že není klamavé ve vztahu k přihlašovaným výrobkům a že nabylo pro výrobky svého majitele v důsledku předchozího užívání rozlišovací způsobilost. Označení původu může také být zapsáno

do rejstříku ochranných známek jako součást kombinovaného označení i bez podmínky prokázání nabyté rozlišovací způsobilosti.

Zákon o ochraně označení původu vylučuje ze zápisu do rejstříku označení původu označení shodné s ochrannou známkou, které by v důsledku této shody mohlo vést ke klamným domněnkám o skutečném původu zboží. Opět se tedy nejedná o vyluku absolutní, nýbrž vázanou na další podmínku, kterou je způsobilost vést ke klamným domněnkám o skutečném původu zboží. Lze si představit řadu případů, kdy takové nebezpečí hrozit nebude, a kdy tedy bude možno zapsat do rejstříku označení původu označení již chráněné jako ochranná známka.

5.3. Konflikt subjektivních práv

Pokud totéž označení je zapsáno jako ochranná známka a jako označení původu pro více než jednu osobu, resp. které je oprávněna užívat více než jedna osoba, může dojít ke konfliktu mezi subjektivními právy majitele ochranné známky a osob oprávněných užívat označení původu.

Majitel ochranné známky v zásadě může zabránit komukoli v užívání stejného nebo zaměnitelného označení pro stejné nebo podobné výrobky, nemůže ale zabránit užívání stejného nebo zaměnitelného označení osobě oprávněné toto označení užívat jako označení původu, pokud ovšem tato osoba tohoto označení užívá jakožto označení původu (a nikoli ve funkci ochranné známky). To lze dovodit i z ust. § 16 odst. 1 zákona č. 137/1995 Sb., podle něhož je majitel ochranné známky povinen strpět užívání mj. údajů týkajících se zeměpisného původu zboží, avšak jen za předpokladu, že tyto údaje jsou používány v souladu s obchodními zvyklostmi a dobrými mravy soutěže.

Naopak označení původu, byť je shodné s ochrannou známkou, musí být **vždy** užíváno tak, aby nedocházelo ke klamným domněnkám o skutečném původu zboží; majitel takové ochranné známky je tedy oprávněn ji používat pouze na zboží, na které se vztahuje ochrana označením původu, a za splnění zákonných podmínek pro užívání označení původu.

5.4. Odlišné funkce

Jak patrně, řešení konfliktu mezi ochrannou známkou a označením původu je postaveno zejména na odlišných funkcích obou institutů.

Zatímco ochranná známka slouží k rozlišení výrobků a služeb různých soutěžitelů, tj. označuje původ zboží od určitého soutěžitele, slouží označení původu, resp. zeměpisné označení výlučně jako poukaz na zeměpisný původ zboží a nikoli na konkrétního výrobce.

Užívání kteréhokoli z těchto instrumentů nad rámec jeho funkce může mít za následek konflikt se subjektivními právy třetí osoby.

²² Srov. K. Čermák: Označení původu versus ochranná známka: zdroje možného konfliktu, Průmyslové vlastnictví 11–12/2002

Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví

Doc. Ing. Ladislav Jakl, CSc.

1. Úvod

Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví¹ (Trade Related Intellectual Property Rights – TRIPS) je jednou z 25 mnohostranných mezinárodních dohod týkajících se mezinárodního obchodu, které byly uzavřeny v rámci tzv. Uruguayského kola v roce 1994 v Marrakeshi při jednání konference o Všeobecné dohodě o clech a obchodu (GATT). Tato konference, která se v průběhu let stala stálo mezinárodní organizací, byla přijetím závěru přeměněna na Světovou obchodní organizaci (World Trade Organization – WTO).

Základním cílem Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (dále též jen „Dohoda TRIPS“) bylo zmenšit deformace a překážky mezinárodního obchodu, podporovat účinnou a přiměřenou ochranu práv k duševnímu vlastnictví a zajistit, aby se opatření a postupy k dodržování práv k duševnímu vlastnictví nestaly překážkami oprávněného obchodu.

2. Principy, z nichž Dohoda TRIPS vychází

Dohoda TRIPS vychází z toho, že je potřeba vytvořit pravidla a podmínky pro účinnou aplikaci mezinárodních dohod uzavíraných v oblasti právní ochrany duševního vlastnictví, zajistit přiměřené normy a zásady, vztahující se na dostupnost, rozsah a využití práv k duševnímu vlastnictví souvisejících s obchodem a zajistit účinné a vhodné prostředky pro uplatňování práv k duševnímu vlastnictví souvisejících s obchodem. Přitom je nutno přihlížet k rozdílům v národních právních řádech. Současně Dohoda TRIPS vychází ze zásady, že je třeba zajistit účinné a urychlené postupy pro mnoho-

stranná předcházení a řešení sporů mezi jednotlivými členskými zeměmi a přijmout přechodná opatření vedoucí k akceptaci výsledků takových jednání.

Dohoda TRIPS tedy na jedné straně **vychází z existujících mezinárodních dohod** v oblasti průmyslového vlastnictví, které dále v některých částech prohlubuje a zavazuje členy WTO k jejich dodržování, a na druhé straně respektuje existující národní systémy ochrany duševního vlastnictví. **Vychází z předpokladu, že práva k duševnímu vlastnictví jsou právy soukromými.**

3. Základní zásady Dohody TRIPS

V první části, týkající se obecných ustanovení a základních zásad, Dohoda TRIPS stanovuje, že její členové mohou, aniž by však měli takovou povinnost, zavést ve svém domácím právním řádu rozsáhlejší ochranu, než jakou tato dohoda vyžaduje.

Princip národního zacházení, z něhož se důsledně vychází, se vztahuje nejen na občany členských zemí dříve uzavřených mezinárodních úmluv, ale na všechny členy Světové obchodní organizace. Každý smluvní stát je povinen s příslušníky jiných smluvních států zacházet stejně jako se svými příslušníky. Pokud smluvní stát přizná režim nejvyšších výhod jinému smluvnímu státu, musí ho přiznat také všem ostatním smluvním státům. Národní (asimilační) režim zabraňuje diskriminaci mezi cizinci a vlastními příslušníky. Režim nejvyšších výhod zakazuje diskriminaci mezi cizinci navzájem.

Základním cílem Dohody TRIPS je ochrana a dodržování práv k duševnímu vlastnictví, které by mělo přispět k podpoře technických inovací a k převodu a rozšiřování technologií, ke vzájemným výhodám výrobců a uživatelů technických poznatků způsobem přispívajícím k sociálnímu a ekonomickému blahobytu a k rovnováze práv a povinností.

¹ sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb.

Členské státy mohou při přípravě nebo změnách národních právních předpisů přijímat opatření nezbytná k ochraně veřejného zdraví a výživy a podporovat veřejný zájem v oblastech životního významu svého sociálně technického vývoje za předpokladu, že taková opatření budou v souladu s ustanoveními této Dohody. Za tohoto předpokladu mohou přijímat i nezbytná přiměřená opatření, která zamezí zneužívání práv k duševnímu vlastnictví ze strany majitelů jejich práv nebo uchylování se k praktikám, které nevhodně omezují obchod nebo nepříznivě ovlivňují mezinárodní transfer technologii.

Tato úvodní ustanovení Dohody TRIPS jsou důležitá zejména proto, že jejími členy jsou země se značně rozdílným stupněm společenského, hospodářského a technologického rozvoje.

4. Otázky, jimiž se Dohoda TRIPS zabývá

Dohoda TRIPS se člení do sedmi základních částí. Za první části, která uvádí obecná ustanovení a základní zásady z nichž vychází, následuje část druhá, která definuje jednotlivé předměty duševního vlastnictví, jichž se Dohoda týká. Třetí část je věnována prostředkům k dodržování práv k duševnímu vlastnictví. Čtvrtá část se zabývá otázkami získávání a udržování těchto práv a řízením s tím souvisejícím. Pátá část je věnována prevenci a řešení sporů v této oblasti. Část šestá a sedmá se týkají přechodných, institucionálních a závěrečných ustanovení.

4.1. Pojem duševního vlastnictví ve smyslu Dohody TRIPS

Dohoda TRIPS se dle části druhé zabývá autorským právem a právy příbuznými², ochrannými známkami, zeměpisnými označeními, průmyslovými vzory, patenty, topografiemi integrovaných obvodů³, ochranou nezveřejněných informací a kontrolou protikonkurenčních praktik ve smluvních licencích. Pro všechny tyto předměty Dohoda TRIPS používá termínu „duševní vlastnictví“. V tomto směru je třeba poznamenat, že se tato Dohoda TRIPS neshoduje s pojmem duševního vlastnictví ve smyslu Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví⁴ a Úmluvy o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví⁵, když tyto dvě posledně uvedené mezinárodní smlouvy mezi předměty duševního vlastnictví zahrnují i užité vzory, vědecké objevy, označení původu a nekalou soutěž.

4.1.1. Autorské právo a práva příbuzná

Mimořádnou pozornost si zaslouží ustanovení článku 9 odstavce 2. V části II Dohody TRIPS, které členské státy za-

² nový český autorský zákon namísto termínu „práva příbuzná“ používá termínu „práva související“, která upravují práva k výkonům výkonných umělců, zvukových záznamů a rozhlasovému a televiznímu vysílání

³ pro které český zákon č. 529/1991 Sb. používá termínu „topografie polovodičových výrobků“

⁴ vyhláška MZV č. 64/1975 Sb.

⁵ vyhláška MZV č. 69/1975 Sb.

vazuje, že „**Autorskoprávní ochrana nebude poskytnuta myšlenkám, postupům, výrobním metodám nebo matematickým pojmům jako takovým, nýbrž jejich vyjádření**“⁶. Toto ustanovení zdůrazňuje zásadu autorského zákona, že se jím nechrání myšlenka autorského díla, ale pouze forma jejího vyjádření. Na příkladu budiž uvedeno, že autorskoprávní ochrana nechrání obsah publikovaného článku, ale jen formu vyjádření myšlenek v něm uváděných. Jinými slovy, autorským zákonem není chráněn například postup výroby v článku popisovaný, ale jen forma vyjádření myšlenek vyjádřených v článku. Nebo lapidárně, autorské právo nechrání podstatu obsahu, ale jen kabát, v němž je obsah zahalen.

Na druhé straně se členské státy zavázaly, že budou **počítačové programy** chránit, ať již ve zdrojovém nebo strojovém kódu, jako díla literární podle Bernské úmluvy⁶. Za dílo chráněné autorským zákonem se pokládá i sestavení údajů nebo jiných materiálů, zpracované počítačem nebo v jiné formě, které buď z důvodu výběru nebo uspořádání jejich obsahu představují duševní výtvar. Český autorský zákon⁷ v souladu s tímto ustanovením uvádí v § 2 odstavci 2, že se za dílo považuje též počítačový program, je-li původní v tom smyslu, že je autorovým duševním výtvozem a za dílo souborné, chráněné tímto zákonem, se považuje též databáze, která je způsobem výběru nebo uspořádání obsahu autorovým duševním výtvozem. Počítačový program je chráněn jako dílo literární bez ohledu na formu jeho vyjádření, včetně přípravných a koncepčních materiálů. Myšlenky a principy, na nichž je založen jakýkoliv prvek počítačového programu, včetně těch, které jsou podkladem pro propojení s jiným programem, nejsou autorským právem chráněny.

Ze zásady vyjádřené v Dohodě, že smluvní státy mohou poskytovat širší ochranu než ke které je zavazuje Dohoda TRIPS, vyplývá pro členské země, že mohou poskytovat ochranu počítačových programů i prostřednictvím patentové ochrany, jak je to již v některých státech obvyklé⁸.

Dohoda TRIPS se v části týkající se autorských práv a práv příbuzných zabývá i otázkami **pronajímání počítačových programů a kinematografických děl**.

Rovněž tak stanoví že **doba ochrany autorských práv**, u nichž se tato doba počítá na jiném základě, než je život fyzické osoby⁹, nesmí být kratší než 50 let od konce kalendářního roku oprávněného uveřejnění díla a pokud chybí takové oprávněné uveřejnění, 50 let od konce kalendářního roku vytvoření díla. Pouze u fotografických děl a děl užitého umění může být tato doba kratší.

⁶ Bernská úmluva na ochranu děl literárních a uměleckých z roku 1886, ve znění Pařížského aktu z 24. července 1971, označovaném jako Revidovaná Bernská úmluva, vyhláška č. 133/1980

⁷ zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změnách některých zákonů

⁸ představitelem těchto států jsou USA, Japonsko, ale i některé evropské státy, včetně Evropského patentového úřadu a ČR; počítačové programy se tam zpravidla patentují za podmínky, že program vyjadřuje patentovatelné řešení

⁹ podle § 77 českého autorského zákona majetková práva trvají zpravidla po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti; u spoluautorů, 70 let po smrti posledního z nich; majetková práva práv souvisejících, např. z výkonného umělce, trvají zpravidla 50 let od jejich vytvoření nebo až 50 let po jejich případném zveřejnění; u databázi činí tato doba 15 let

4.1.2. Ochranné známky

Ve vztahu k jednotlivým předmětům právní ochrany průmyslového vlastnictví, včetně ochranných známek, je možno konstatovat, že právní úprava České republiky, platná v současné době, odpovídá ve většině případů závazkům z Dohody TRIPS, a proto budou dále zmíněny jen ta její ustanovení, která byla v české legislativě zavedena nově anebo se taková úprava předpokládá.

V oblasti ochranných známek Česká republika využila ustanovení článku 15 odst. 1 této dohody, který stanovil, že členské státy mohou požadovat, aby označení schopná zápisu do rejstříku ochranných známek byla rozeznatelná zrakem. To znamená, že český známkový zákon nepřipouští zápis např. zvukových a čichových označení. Česká republika splnila i závazek, že zveřejní každou ochrannou známku buď před zápisem nebo bezprostředně po něm a poskytne přiměřenou možnost pro podání žádosti o výmaz zápisu a umožní podat proti zápisu námitky.

Rovněž tak je v České republice splněn závazek, že nebude skutečné užívání ochranné známky podmínkou pro podání přihlášky. Skutečné užívání ochranné známky není ani důvodem pro její zápis do rejstříku. Nicméně, pokud v době platnosti ochranné známky nedochází k jejímu užívání v období pěti let před podáním návrhu na výmaz ochranné známky, dojde k jejímu výmazu¹⁰.

V souladu s požadavkem článku 16 odst. 2 zavedl český známkový zákon **ustanovení o ochraně tzv. všeobecně známé známky** (well-known), jak o ní bylo již dříve podrobně pojednáno.

4.1.3. Zeměpisná označení

Dohoda TRIPS obsahuje v samostatné části i **ustanovení týkající se zeměpisných označení**, zatímco Pařížská úmluva ve svém článku 10 i český zákon č. 159/1973 Sb. používají termínu „označení původu“. Jak již bylo dříve uvedeno, pojem „zeměpisné označení“ ve smyslu Dohody TRIPS je poněkud širším pojmem než pojem „označení původu“, jak jej definuje § 1 citovaného zákona, neboť není vázán na přírodní a lidské činitele z dané zeměpisné oblasti. Nicméně povinnosti, které jsou v článku 22 této dohody na členské země kladeny ve vztahu k zeměpisným označením, jsou zabezpečeny zejména nově vydaným **zákonem č. 452/2001 SB., o ochraně označení původu a zeměpisných označení** a o změně zákona o ochraně spotřebitele a dále pak i zákonem č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách, zákonem č. 34/1996 Sb., o ochraně spotřebitele a zákonem č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění souvisejících předpisů a obchodním zákoníkem č. 513/1991 Sb.

Jde v podstatě o **zajištění právních prostředků, které by zabránily jakémukoliv označování nebo prezentaci zboží, které uvádí nebo naznačuje, že dotyčné zboží pochází z jiné zeměpisné oblasti než je skutečné místo jeho původu** a uvádí tak spotřebitelskou veřejnost v omyl. Mezi ně patří i odmítnutí zápisu ochranné známky, která obsahuje nebo sestává ze zeměpisného označení pro zboží, které nepochá-

¹⁰ podle nového známkového zákona prohlášení ochranné známky za neplatnou

zí z označeného území a jestliže užívání označení v ochranné známce pro toto zboží je takové povahy, že by uvedlo veřejnost v omyl pokud jde o pravé místo jeho původu. To se vztahuje na případy, kdy je sice uváděné zeměpisné označení pravdivé, ale

nepravdivě vzbuzuje u veřejnosti představu, že zboží pochází z jiného území (např. při

shodě názvů měst apod.). Pokud by šlo o nekalosoutěžní jednání, zejména klamavým označováním zboží a služeb nebo klamavou reklamou, je toto jednání regulováno v § 44 až 55 již citovaného obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb.

Dohoda TRIPS v článku 23 zavedla **ustanovení o dodatečné ochraně pro zeměpisné označení vín a lihovin**. I když některé členské státy dohody při novelizaci do svých známkových zákonů takové speciální ustanovení zakotvily, většina zemí, stejně jako Česká republika, vychází z toho, že takovou ochranu poskytují nejen pro vína a lihoviny, ale pro všechny výrobky a služby. V českém zákonu bylo takové ustanovení v podstatě obsaženo v § 2 odst. 1 písm. g) známkového zákona, které uvádí, že ze zápisu do rejstříku ochranných známek je vyloučeno označení, „které může klamat veřejnost zejména o povaze, jakosti nebo zeměpisném původu výrobků nebo služeb.“ Nicméně, při novele zákona o ochranných známkách¹¹ bylo do citovaného § 2 doplněno písmením j), které ze zápisu do rejstříku ochranných známek výslovně vylučuje označení přihlašovaná pro vína či lihoviny, které obsahuje zeměpisný údaj, aniž by víno či lihovina měly takovýto zeměpisný původ.

4.1.4. Průmyslové vzory

Pokud jde o právní ochranu průmyslových vzorů, Dohoda TRIPS ve vztahu k legislativě i praxi při udělování právní ochrany v České republice neznamená v podstatě změnu. Ustanovení článku 25 odst. 2 Dohody požaduje na jejích členech, aby byla zajištěna v jejich zemích ochrana textilních vzorů buď prostřednictvím průmyslových vzorů nebo autorských práv. Dodržování tohoto požadavku již bylo možno v České republice prokázat jak podle dřívějšího zákona, tak podle nyní platného zákona č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb. Ochrana textilních vzorů je navíc předmětem ochrany i dle u nás platného autorského zákona¹².

Rovněž tak požadavky na uplatňování práv z průmyslových vzorů tento nový zákon splňuje. Zatímco Dohoda TRIPS požaduje minimální dobu možné ochrany 1é let, český zákon ji stanoví na 5 let a možnost prodloužení o čtyřikrát pět let, tj. na možnou dobu ochrany 25 let.

4.1.5. Patentová ochrana

V oblasti patentové ochrany vynálezů Dohoda TRIPS stanoví kritéria na patentovatelný předmět i vyluky z této ochrany v zásadě analogicky, jako je tomu v naší právní úpravě obsažené v již citovaném zákonu č. 527/1990 Sb. Naše právní

¹¹ zákon č. 116/2000Sb., kterým se mění a doplňují některé zákony na ochranu průmyslového vlastnictví

¹² zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů

úprava byla při příležitosti novelizace zákonů o průmyslovém vlastnictví v roce 2000, v souladu s článkem 31 Dohody TRIPS upřesněna a doplněna, zejména pokud jde o ustanovení o prosaditelnosti práv z průmyslově právní ochrany, včetně působnosti soudů při řešení otázek zrušování a řízení o porušování práv.

Česká republika využívá dispozice článku 27 Dohody o možnosti vyloučit z patentové ochrany mj. diagnostické, léčebné a chirurgické metody léčení lidí a zvířat, rostliny nebo zvířata, jiná než mikroorganismy a v podstatě biologické postupy pro pěstování rostlin a zvířat jinými než nebiologickými a mikrobiologickými postupy. V souladu s tímto ustanovením Dohody Česká republika poskytuje ochranu rostlinných odrůd účinným systémem svého druhu, tj. zvláštním zákonem a na nové rostlinné odrůdy uděluje Ministerstvo zemědělství a výživy ČR šlechtitelská osvědčení.¹³

V souladu s ustanovením Dohody byla posílena v českém patentovém zákoně **ustanovení o posílení výlučných práv** z patentu, když se nyní tato vztahují na výrobu, užívání, nabízení k prodeji, prodávání nebo dovážení pro tyto účely tento výrobek a v případě, že jde o patent na postup výroby, nejen výlučné právo pokud jde o použití tohoto patentovaného postupu, ale i o užívání, nabízení k prodeji, prodej nebo dovoz výrobku získaného tímto postupem. V případě sporu, zda byl takový výrobek vyroben patentovaným postupem, leží podle českého patentového zákona důkazní břemeno nikoliv na žalobci, ale na domnělém porušovateli¹⁴.

V novelizovaném českém patentovém zákonu, bylo ustanovení o užití vynálezu, v souladu s evropským zákonodárstvím, promítnuto do samostatného § 13 o **zákazu přímého užívání** a § 13a o **zákazu nepřímého užívání** vynálezu, podle něhož se za nepřímé užívání porušující práva z patentu považuje i dodávání nebo nabízení k dodání prostředků týkajících podstatného prvku tohoto vynálezu, bez souhlasu majitele patentu, které slouží a jsou určeny k jeho uskutečnění.

Český patentový zákon nevyužil dispozice článku 29 Dohody, podle něhož mohou členské státy mj. požadovat, aby přihlašovatel uvedl v popisu vynálezu **nejlepší způsob provedení vynálezu**, který byl vynálezci znám ke dni podání nebo priority přihlášky. Patentový zákon na přihlášce vynálezu požaduje, aby v ní byl vynález vysvětlen tak jasně a úplně, aby jej mohl odborník uskutečnit. Prováděcí vyhláška k tomuto zákonu požaduje při podání přihlášky, aby popis vynálezu obsahoval „**příklady uskutečnění vynálezu**“, tedy nikoliv nejlepší způsob provedení vynálezu.

Český patentový zákon **nepřevzal** dispozici Dohody o možnosti požadovat, aby přihlašovatel patentu poskytl **informaci o příslušných zahraničních přihláškách**, které tam podal a o patentech, které tam byly uděleny.

Článek 31 Dohody TRIPS pojednává poměrně podrobně v podstatě o **podmínkách, za nichž mohou členské státy udělit nucenou licenci** na patentem chráněný vynález. Těmto podmínkám i příslušnému ustanovení Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví odpovídá ustanovení § 20 českého patentového zákona o nucených licencích, i když ne-

jde do všech detailů, které uvádí Dohoda TRIPS. Je to dáno zřejmě tím, že za na území nynější České republiky nebyla nucená licence na předměty průmyslových práv dosud nikdy udělena. Je nepochybné, že v případě posuzování případné žádosti o udělení nucené licence budou všechny aspekty Dohody brány v úvahu, již proto že udělením nucené licence by se zasáhlo do výlučných vlastnických práv, která se obecně pokládají za nedotknutelná. Proto udělení nucené licence v každém případě podléhá přezkoumání soudem, včetně náhrad za užití nucené licence.

4.1.6. Topografie polovodičových výrobků

Dohoda TRIPS obsahuje ustanovení o topografiích (Layout-Designs) integrovaných obvodů. Tato ustanovení jsou v podstatě totožná s právní úpravou, která je u nás obsažena v zákonu č. 529/1991 Sb., o ochraně topografií polovodičových výrobků.

4.1.7. Ochrana nezveřejněných informací

Část Dohody TRIPS o **ochraně nezveřejněných informací** zavazuje členské státy při zajišťování účinné ochrany proti nekalé soutěži chránit nezveřejněné informace. Fyzické i právnické osoby musí mít možnost, aby informace, které mají právoplatně ve své moci, nebyly zveřejněny, sděleny třetím osobám, nebo získány nebo použity třetími osobami bez jejich souhlasu způsobem, který je v rozporu s čestnou komerční praxí. V rozporu s čestnou komerční praxí se přitom pokládá porušení kontraktu, porušení důvěry a navádění k jeho porušení. Zahrnuje též získání nezveřejněných informací třetími stranami. Pod tuto ochranu Dohoda TRIPS zahrnuje informace, které jako celek nebo jako jejich přesná sestava a souhrn nejen obecně známé nebo běžně přístupné osobám, které se běžně takovými informacemi zabývají, a dále informace, které mají komerční hodnotu právě proto, že jsou utajovány. Podmínkou ochrany nezveřejněných informací je, že osoby, které je mají právoplatně v držbě, je udržují v tajnosti. Pro podnikatelské subjekty, které obchodují s farmaceutickými nebo zemědělskými chemickými výrobky, u nichž obchodování s nimi je podmíněno souhlasem příslušných orgánů dané země, je důležitý závazek členských států informace předložené k řízení o vydání souhlasu chránit proti nepoctivému komerčnímu užití a jejich neodůvodněnému zveřejnění. Dodržení tohoto závazku z Dohody TRIPS bylo v České republice legislativně zajišťováno přijetím zákona č. 79/1997 Sb., o léčivech. Podle jeho § 32 údaje předložené v rámci registračního řízení léčivého přípravku nesmí být bez souhlasu žadatele o registraci zpřístupněny třetím osobám. V řízení o registraci jiného léčivého přípravku lze tyto údaje využít jen tehdy, jestliže žadatel o registraci předloží písemný souhlas držitele rozhodnutí o registraci s použitím těchto údajů, a to s vymazáním rozsahu a uvedením případných omezení pro nakládání s nimi. Dále pak je možno tyto údaje využít jen tehdy, jestliže od vydání rozhodnutí o registraci léčivého přípravku uplynulo alespoň šest let. Zákaz zpřístupnění shora uvedených údajů se však nevztahuje na údaje, které jsou obsahem rozhodnutí o registraci léčivého přípravku a jeho příloh.

Ochrana informací poskytovaných třetími osobami je dále upravena např. i ustanovením § 513 obchodního zákoní-

¹³ zákon č. 408/2000 Sb., o ochraně rostlin a o změně zákona č. 92/1996 Sb., o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin, ve znění pozdějších předpisů

¹⁴ jde o tak zvané převrácení důkazního břemene (burden of proof)

ku ve věci licencí, podle něhož je nabyvatel povinen utajovat poskytnuté podklady a informace před třetími osobami.

Dále se členské státy Dohody TRIPS shodly na tom, že některé licenční praktiky nebo podmínky, které se vztahují k právům duševního vlastnictví, omezují soutěž, mají nepříznivé účinky na obchod a mohou být proto překážkou převodu a rozšiřování technologií. Proto **byla přijata zásada, aby strany ve sporném řízení měly možnost přezkoumání věci soudem**, aniž by se v této věci požadovalo vytvoření zvláštního soudního systému pro dodržování práv k duševnímu vlastnictví odlišného od obecného soudního systému.

4.2. Občanskoprávní a správní řízení, nápravná a prozatímní opatření

Velmi podstatnou částí Dohody TRIPS jsou závazky členských států týkající se občanskoprávních a správních řízení, nápravných opatření, prozatímních opatření a zvláštních předpisů, týkajících se opatření na hranicích. Nejen pro Českou republiku, ale i pro většinu členských států této dohody, realizace přijatých závazků v této oblasti vyžaduje soustavu mimořádných legislativních kroků a opatření, která jsou typická pro prosazování, resp. **vynucování práv z duševního vlastnictví** (enforcement of intellectual property rights) a pro přezkoumatelnost rozhodnutí v těchto věcech¹⁵.

Při získání a udržování práv k duševnímu vlastnictví se členské státy zavázaly **dodržovat rozumná řízení a formality, zejména v případech udělovacího a zápisného řízení**, a umožnit udělení nebo zápis práva v přiměřené lhůtě, aby se předešlo bezdůvodnému zkrácení doby ochrany. Dále se zavázaly, že **konečná správní rozhodnutí v kterémkoliv řízení o získání a udržování práv k duševnímu vlastnictví budou podléhat přezkoumání soudním nebo quasi soudním orgánem**. Smluvní strany však nejsou vázány k tomu, to soudnímu přezkoumávání konečných rozhodnutí o odpořech nebo správních zrušení za předpokladu, že se důvody pro takové řízení mohou stát předmětem řízení o neplatnosti práva. To znamená, že taková povinnost není členům uložena u konečných rozhodnutí správních orgánů o zamítnutí a zastavení řízení o přihlášce a rozhodnutí o námitkách a zastavení řízení o nich u ochranných známek, tj. u rozhodnutí přecházejících udělení právní ochrany.

4.3. Uplatnění práv z duševního vlastnictví na hranicích

Práva majitelů průmyslových práv, zejména práv k ochranným známkám resp. jejich prosaditelnost, byla v České republice velmi posílena, když byl vydán **zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů** (dále též jen „zákon o opatřeních na hranicích“).

¹⁵ v České republice byl tento závazek realizován zejména vydáním zákona č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů.

Vydáním tohoto zákona plní Česká republika rovněž závazky, které na sebe vzala v Evropské dohodě zakládající přidružení mezi Českou republikou na straně jedné a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé, podepsané v Lucemburku dne 4. října 1993 (vyhlášené pod č. 7/1995 Sb.) a v Dohodě o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (dohoda TRIPS), podepsané v Marakeši 15. dubna 1994 (vyhlášené pod č.191/1999 Sb.). Při vypracování návrhu zákona se vycházelo z nařízení Rady(ES) č. 3295/94, návrhu nařízení Rady, kterým se mění nařízení Rady(ES) 3295/94 ze dne 28. ledna 1998, č.COM(1998)25 final, 98/0018 (ACC) a prováděcího nařízení Komise (ES) č.1367/95.

Tento zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních na hranicích **stanoví podmínky, za nichž celní úřad přijímá opatření**, má-li důvodné podezření, že jde o padělek nebo nedovolenou napodobeninu zboží, které je navrženo do volného oběhu, do režimu vývozu nebo je podána žádost o jeho zpětný vývoz, nebo které je odhaleno při provádění celního dohledu a celní kontroly.

Stanoví rovněž **oprávnění celních úřadů naříditi zničení nebo jiné znehodnocení zboží**, které bylo soudem uznáno za padělek nebo nedovolenou napodobeninu, a projednávat přestupky a správní delikty, k nimž dojde při porušování tohoto zákona.

4.3.1. Padělky a nedovolené napodobeniny

Pro účely tohoto zákona, **padělkem se rozumí** zboží, včetně jeho obalu, na němž je bez souhlasu majitele ochranné známky nebo ochranné známky

všeobecně známé, umístěno označení stejné nebo zaměnitelné s ochrannou známkou zapsanou pro zboží, které tím poškozuje práva majitele ochranné známky. Mezi takové zboží patří i veškeré věci nesoucí stejné nebo obdobné označení, jako jsou loga, značky, etikety, nálepky, prospekty, návody k použití, doklady o záruce a podobně. Za padělky se pokládají tyto věci i tehdy, jestliže byly celnímu úřadu předloženy samostatně bez příslušného zboží nebo jestliže je celní úřad samostatně bez příslušného zboží odhalil.

Mezi padělky se dále zahrnuje obal, na němž je umístěno označení stejné nebo zaměnitelné s ochrannou známkou, a to i tehdy, jestliže byl celnímu úřadu předložen tento obal samostatně, bez příslušného zboží, nebo jestliže ho celní úřad samostatně bez příslušného zboží odhalil. Za padělky se pokládají i formy nebo raznice speciálně určené nebo upravené k výrobě padělané ochranné známky nebo zboží, které je touto známkou označeno nebo její počítačový model.

Mezi padělky zahrnuje dále tento zákon o opatřeních na hranicích i zboží, které porušuje práva majitele patentu nebo práva majitele autorského osvědčení. Na základě autorského zákona chrání uvedený majitel i ostatních práv k předmětům duševního vlastnictví, zejména ve vztahu k nedovoleným napodobeninám zboží.

Za nedovolenou napodobeninu se pokládá zboží, včetně jeho obalu, přímo nebo nepřímo vyrobené bez souhlasu majitele nebo spolumajitele průmyslového nebo jiného práva k duševnímu vlastnictví, nebo bez souhlasu osoby oprávněné k výrobě tohoto zboží, které je kopií nebo v němž je kopie zahrnuta, jestliže pořízení kopie porušuje tato práva. Za nedovolenou napodobeninu pokládá tento zákon i for-

mu nebo raznici zvláště určenou nebo upravenou k výrobě nedovolené napodobeniny, jestliže použití takové formy nebo raznice poškozuje nebo by mohlo poškodit práva majitele právní ochrany.

4.3.2. Zboží, na které se zákon o opatřeních na hranicích nevztahuje

Zákon o opatřeních na hranicích se nevztahuje na zboží, které je označeno ochrannou známkou se souhlasem majitele této ochranné známky. Dále pak i na zboží, které je sice chráněno patentem, autorským právem nebo právem příbuzným autorskému právu, nebo právem k zapsanému průmyslovému nebo užitnému vzoru, ale bylo vyrobeno se souhlasem majitele tohoto práva, i když bylo bez souhlasu majitele tohoto práva navrženo nebo propuštěno do některého z celních režimů, jak je uvádí tento zákon.

Tento zákon se dále nevztahuje na zboží, které nemá obchodní charakter, které je dováženo cestujícím a je osvobozeno od dovozního cla. Od dovozního cla je v současné době osvobozeno dle vyhlášky č. 125/1999 Sb. zboží do úhrnné celní hodnoty 6 000,-Kč.

4.3.3. Žádost o přijetí opatření na hranicích k zabránění porušování práv

Žádost o přijetí opatření na hranicích, která musí být podána písemně, se může týkat zboží, které je navrženo do volného oběhu, do režimu vývozu nebo je podána žádost o jeho zpětný vývoz, nebo je propuštěno do některého z režimů s podmíněným osvobozením od cla nebo umisťováno do svobodného celního pásma nebo svobodného celního skladu. **Oprávněnou osobou** k podání takové žádosti je majitel nebo spolumajitel patentu, majitel autorského osvědčení, majitel ochranné známky, majitel autorského práva nebo jiného práva chráněného autorským zákonem, nebo majitel práva k zapsanému průmyslovému vzoru nebo užitnému vzoru, zástupce oprávněné osoby nebo jiná oprávněná osoba.

Pokud se oprávněná osoba domnívá, že se v územním obvodu daného celního úřadu nachází takové zboží, **kteřé je padělkem nebo nedovolenou napodobeninou**, může písemně požádat celní úřad, aby přijal opatření, které zabrání porušování jejího práva.

Žádost se podává celnímu ředitelství, v jehož obvodu má oprávněná osoba trvalé bydliště nebo sídlo. V úvahu tedy připadá celní ředitelství Brno, České Budějovice, Hradec králové, Olomouc, Ostrava, Plzeň, Praha a Ústí nad Labem. Nemá-li oprávněná osoba bydliště nebo sídlo na území České republiky, může podat žádost kterémukoliv celnímu ředitelství.

Žádost o přijetí opatření k zabránění porušování práva **musí obsahovat přesný popis zboží umožňující jeho identifikaci**, skutečnosti odůvodňující podezření, že zboží porušuje příslušné právo, lhůtu, ve které má být opatření celního úřadu prováděno, a označení celního úřadu, který má přijmout opatření. K žádosti musí být přiložen **doklad prokazující, že je žadatel osobou oprávněnou k podání žádosti**. Průkaz o majitelství resp. spolumajitelství práv k průmyslovému a jinému duševnímu vlastnictví se prokazuje příslušnými doklady, zpravidla doklady o zápisu práva do příslušného rejstříku Úřadu průmyslového vlastnictví apod. Žádost se podává v českém jazyce. Pokud je podávána v jiném jazyce, musí být současně předložen úřední překlad do českého

jazyka. Celní úřad si může podle potřeby od žadatele vyžádat i další informace a doklady, které mu umožní posoudit oprávněnost žádosti. Za takové další informace pokládá zákon zejména údaje o celní hodnotě nebo ceně zboží, doklady o obalu, doklady umožňující rozeznat padělek nebo nedovolenou napodobeninu od zboží, které je chráněno U nedovolených napodobenin musí oprávněná osoba uvést i některé další údaje, .

4.3.3.1. Složení jistoty a zálohy na náhradu škody

Dojde-li celní ředitelství k závěru, že je žádost oprávněná a že byla podána oprávněnou osobou, vyzve ji ve lhůtě 15 dnů ode dne doručení výzvy složit přiměřenou jistotu a dále aby složila i paušální částku na náhradu nákladů, které musí celní úřad vynaložit na to, aby měl zboží pod celním dohledem. Po splnění těchto podmínek sdělí celní ředitelství do 15 dnů celnímu úřadu označenému v žádosti, že má přijmout požadované celní opatření, včetně lhůty, po kterou má být celní opatření přijato. Tyto skutečnosti sdělí celní ředitelství i oprávněné osobě.

Jistota, kterou je žadatel v případě vyhovění jeho žádosti o opatření na hranicích povinen složit, se použije k zajištění náhrady nákladů a popřípadě způsobené škody osobám, vůči nimž celní úřad přijal opatření, které se později ukáže jako neopodstatněné. Výše jistoty se odvozuje od celní hodnoty nebo ceny daného zboží a odhadu nákladů na uskutečnění celního opatření.

Bylo-li na základě pravomocného rozhodnutí soudu prokázáno, že předmětné zboží je padělkem nebo nedovolenou napodobeninou, **náhradu nákladů je povinen uhradit při dovozu dovozce, při vývozu nebo zpětném vývozu vývozce** a v ostatních případech osoba, u které bylo takové zboží zjištěno. O výši náhrady nákladů rozhodne celní ředitelství. Tato náhrada je splatná do 30 dnů ode dne doručení rozhodnutí.

Pokud celní úřad na základě žádosti přijal opatření a poté zrušil rozhodnutí o zajištění zboží, nebo jestliže se ukáže, že předmětné zboží není padělkem nebo napodobeninou, je na oprávněné osobě **povinnost nahradit škodu** způsobenou vlastníkovvi, dovozci, vývozci, příjemci nebo odesilateli zboží, která vznikla v důsledku zajištění zboží.

Pokud oprávněná osoba nesouhlasí s vyřízením žádosti o přijetí opatření k zabránění porušování jejího práva, může požádat, ve lhůtě jednoho měsíce ode dne doručení zamítavého sdělení nebo výzvy ke složení přiměřené jistoty a úhrady paušální částky k náhradě nákladů, Ministerstvo financí o posouzení správnosti postupu celního ředitelství. Toto ministerstvo posoudí ve lhůtě jednoho měsíce ode dne požádání o posouzení správnosti postupu celního ředitelství a výsledek sdělí v této lhůtě oprávněné osobě.

Oprávněná osoba je povinna bezodkladně informovat celní ředitelství o tom, jestliže její právo bylo zrušeno nebo zaniklo.

4.3.3.2. Dohledací a kontrolní činnost celního úřadu

Celní úřad sám o sobě rovněž může při své zákonné dohledací a kontrolní činnosti dojít k názoru, i když nebyla podána dosud žádost o opatření, ve smyslu shora uvedeném, že jde o padělek nebo napodobeninu předmětu chráněného před-

pisy o ochraně průmyslového a jiného duševního vlastnictví. V takovém případě může rovněž celní úřad vydat rozhodnutí o zajištění tohoto zboží a bez zbytečného odkladu o tom informuje celní ředitelství. Současně sdělí oprávněné osobě, pokud je mu známa, zjištěnou skutečnost a upozorní ji na možnost podání žádosti o přijetí opatření k zabránění porušování jejího práva. Pokud oprávněná osoba nepředloží tuto žádost do 3 pracovních dnů ode dne doručení rozhodnutí o zajištění zboží, její právo na podání žádosti zaniká.

Celní úřad může zajistit dále sám o sobě zboží, bez ohledu na práva třetích osob. O zajištění zboží vydá rozhodnutí a doručí je osobě, které bylo zboží zajištěno. Proti tomuto rozhodnutí se může tato osoba ve lhůtě 15 dnů ode dne doručení odvolat. Zboží, které bylo zajištěno, může celní úřad ponechat v držbě této osoby, ale uloží ji, že zboží nesmí používat, zcizit nebo jiným způsobem s ním nakládat. V jiném případě může rozhodnutí o zajištění zboží obsahovat povinnost toto zboží vydat celnímu úřadu. O vydání popřípadě odnětí tohoto zboží vystaví celní úřad záznam a odpovídající potvrzení. Pokud toto zboží již nebude k dalšímu řízení již třeba, a nepřipadá v úvahu jeho propadnutí nebo zabránění v řízení o přestupku nebo správním deliktu nebo jeho zničení, vrátí se toto zboží osobě, které bylo zajištěno. Pokud by právo na zajištěné zboží uplatnila jiná osoba, než které bylo zajištěno, a celní úřad bude mít pochybnosti o tom, komu zboží patří, odkáže tyto osoby, aby svůj nárok uplatnily u soudu.

4.3.3.3. *Rozhodnutí celního úřadu o přijetí opatření na hranicích*

Přijal-li celní úřad opatření k zamezení porušování práv z průmyslového a ostatního duševního vlastnictví, zejména přerušením zahájeného celního řízení o propuštění předmětného zboží do navrženého celního režimu nebo ke zpětnému vývozu, na 10 pracovních dnů, sdělí tuto skutečnost bez zbytečného odkladu oprávněné osobě, aby mohla uplatnit ochranu svého práva, tedy aby zahájila soudní řízení. Tato oprávněná osoba je povinna do 10 dnů informovat celní úřad, zda soud nařídil předběžné opatření nebo zda bylo u soudu zahájeno řízení ve věci vedoucí k rozhodnutí soudu, že jde o padělek nebo nedovolenou napodobeninu.

Pokud soud rozhodne, že je dané zboží padělkem nebo nedovolenou napodobeninou, nesmí celní úřad toto zboží propustit do volného oběhu, do režimu vývozu nebo ke zpětnému vývozu, vydá o tom rozhodnutí a se zbožím naloží, jak to uvádí již zmíněný zákon č. 191/1999 Sb. v § 14 až 20.

Stát neodpovídá za škodu, která vznikla osobám v souvislosti s přijetím opatření podle zákona o opatřeních na hranicích.

4.3.3.4. *Zrušení rozhodnutí o přijatém opatření na hranicích*

Ke zrušení předtím vydaného rozhodnutí o opatřeních na hranicích může dojít ze dvou důvodů. Jednak v případě, že oprávněná osoba, na základě jejíž žádosti došlo k tomuto rozhodnutí, nesplní v dané lhůtě zákonem stanovenou informační povinnost ve vztahu k danému celnímu úřadu a jednak v případě, kdy domnělý porušovatel práva požádá celní úřad o zrušení vydaného rozhodnutí a přitom splní zákonem stanovené předpoklady.

Jestliže ten, kdo podal návrh na přijetí opatření na hranicích (oprávněná osoba), neinformuje příslušný celní úřad do 10 pracovních dnů ode dne, kdy mu bylo sděleno, že bylo zajištěno zboží, popřípadě přerušeno celní řízení, o tom, že soud nařídil předběžné opatření nebo že u soudu bylo zahájeno řízení o určení, že jde o padělek nebo nedovolenou napodobeninu, zruší celní úřad své předtím vydané rozhodnutí. To znamená, že celní úřad zruší rozhodnutí o zajištění zboží, pokračuje v celním řízení a zboží může propustit do navrženého celního režimu, ke zpětnému vývozu nebo povolit jeho umístění ve svobodném celním pásmu nebo svobodném celním skladu, za předpokladu, že byly splněny všechny podmínky stanovené celními předpisy. Shora uvedenou desetidenní lhůtu může celní úřad na písemnou žádost oprávněné osoby prodloužit o dalších 10 dnů.

Vlastník, dovozce, vývozce, příjemce nebo odesílatel zboží, v případě podezření z porušování práva z patentu, zapsaného průmyslového a užitného vzoru, a ochranné známky, může celní úřad požádat o zrušení přijatého opatření. To za podmínky, že prokáže, že podal žalobu na ochranu svých práv a za předpokladu, že byly splněny všechny podmínky dle celních předpisů a že složil celnímu úřadu dostatečně vysokou jistotu pro případ, že soud rozhodne o porušování průmyslového práva. Dále za podmínky, že již nebylo soudem vydáno rozhodnutí o předběžném opatření. Jistota, která bude složena, musí být dostatečně vysoká, aby napomohla k ochraně proti porušování práv oprávněné osoby k duševnímu vlastnictví. Složením jistoty není zabráněno uplatnění ostatních právních prostředků proti porušování těchto práv. Složená jistota bude uvolněna v případě, že vlastník, dovozce, vývozce, příjemce nebo odesílatel zboží nepodal žalobu na ochranu svých práv do 20 pracovních dnů od data, ke kterému byl zpraven o přerušení celního řízení nebo o zajištění zboží. Pokud celní úřad povolil, z důvodů hodných zřetele, oprávněné osobě prodloužení lhůty k podání informace o tom, že soud nařídil předběžné opatření nebo že u soudu bylo zahájeno řízení o určení, že jde o padělek nebo nedovolenou napodobeninu, o dalších 10 dnů, může celní úřad na žádost vlastníka, dovozce, vývozce, příjemce nebo odesílatel zboží uvedenou dvacetidenní lhůtu prodloužit nejvýše na celkem 30 pracovních dnů.

Proti rozhodnutí, jímž bylo zrušeno rozhodnutí o zajištění zboží nebo rozhodnutí o přerušení celního řízení, se nelze odvolat.

4.3.3.5. *Zničení zboží nebo jeho vyřazení z obchodování*

Bylo-li soudem pravomocně rozhodnuto že se, jedná o padělek nebo nedovolenou napodobeninu a vlastník nebo držitel je sám nezničil a nebylo-li rozhodnuto o propadnutí nebo zabránění tohoto zboží, uloží celní úřad, na návrh oprávněné osoby nebo i z vlastního podnětu vlastníku nebo držiteli padělek nebo nedovolené napodobeniny aby zničil zboží nebo je vyřadil z obchodování.

Zničení zboží musí vlastník nebo držitel padělek nebo nedovolené napodobeniny uskutečnit ve stanovené lhůtě pod celním dohledem na své náklady. Pokud by tak neučinil, je celní úřad oprávněn vydat rozhodnutí o odnětí a zničení zboží na náklady jeho vlastníka nebo držitele. Jestliže vlastník nebo držitel zboží nebyl zjištěn, zajistí jejich zniče-

ní celní úřad. Těmito opatřeními nejsou dotčeny jiné právní prostředky, které může na ochranu svých práv oprávněná osoba uplatnit.

Vyřazení zboží z obchodování musí vlastník nebo držitel padělku uskutečnit tak, aby nebyla poškozena práva oprávněné osoby a to bez jakéhokoliv nároku na náhradu škody spojené s tímto vyřazením. Za opatření směřující k vyřazení padělku nebo napodobeniny z obchodování se nepovažuje zpětný vývoz padělku nebo nedovolené napodobeniny v nezměněném stavu nebo prosté odstranění ochranných známek, kterými je toto zboží neoprávněně označeno, kromě zcela výjimečných případů. **Za takový výjimečný případ odstranění ochranných známek** se pokládá případ, kdy byla ochranná známka umístěna na jiném druhu zboží, než pro který je v rejstříku ochranných známek zapsána. Pro takový postup je však třeba předchozího souhlasu oprávněné osoby. Lze předpokládat, že takový postup však nebude přijatelný v případě, že na zboží byla umístěna tak zvaná všeobecně známá známka, neboť účinky takové známky se, ve smyslu našeho známkového zákona i široce přijímaných mezinárodních úmluv, vztahují na zboží všech známkových tříd.

Na základě písemné žádosti sdělí celní úřad oprávněné osobě jména a adresy odesílatele, dovozce nebo vývozce a výrobce zboží, které bylo soudem uznáno za padělek nebo napodobeninu, včetně jejich množství.

4.3.4. Přestupky, správní delikty a sankce

Vedle dříve uvedených sankcí, v podobě pozastavení celního řízení o zboží na hranicích, až po jeho zničení, přicházejí v úvahu sankce za přestupky a správní delikty, kterých se dopustí fyzická osoba nebo podnikatel.

4.3.4.1. Přestupky

Přestupku se dopustí ten kdo podá celní prohlášení na propuštění padělků nebo nedovolených napodobenin do volného oběhu, režimu vývozu nebo do režimů, s podmíněným osvobozením od cla, nebo dosáhne porušením celních předpisů propuštění takového zboží nebo jeho umístění ve svobodném celním pásmu nebo ve svobodném celním skladu. Dále i ten, kdo podal žádost na propuštění padělků nebo nedovolených napodobenin ke zpětnému vývozu nebo požádal o jejich umístění do svobodného celního pásma nebo svobodného celního skladu anebo ten, kdo dovezl nebo vyvezl padělky nebo nedovolené napodobeniny. Přestupku se dopustí i ten, kdo vlastní, drží, skladuje nebo prodává na území České republiky padělky nebo nedovolené napodobeniny a ten, kdo nedodržel podmínky pro nakládání se zbožím zajištěným podle tohoto zákona o opatřeních na hranicích.

Za přestupek může celní úřad uložit ve stanovených lhůtách pokutu až do výše 100 tisíc Kč. Může též rozhodnout, spolu s pokutou nebo samostatně, o **propadnutí zboží**, které náleží pachateli přestupku. Pokuta je příjmem státního rozpočtu, vlastníkem propadlého zboží se stává stát. Jestliže zboží náleží pachateli, kterého nelze za přestupek stíhat, nebo mu nenáleží zcela a vyžaduje-li to bezpečnost osob nebo majetku nebo jiný obecný zájem, rozhodne celní úřad do šesti let od spáchání přestupku o **zabrání takového zboží**. Přestupek

projedná celní úřad, v jehož územním obvodu byl přestupek zjištěn, i když byl spáchán v jiném obvodu.

4.3.4.2. Správní delikty a sankce

O správní delikt se jedná, dopustí-li se přestupku právnická osoba nebo fyzická osoba, která je podnikatelem. Za správní delikt může celní úřad uložit pokutu, propadnutí zboží nebo obojí, nebo zabránit zboží. Sankce za správní delikty jsou vyšší, než za přestupky.

Za správní delikt může celní úřad uložit pokutu až do 20 milionů Kč, podle jeho druhu, závažnosti, doby trvání a následků protiprávního jednání. Vedle finančních postihů může být, podobně jako u přestupku, za správní delikt uložena sankce ve formě **propadnutí zboží, zabránění zboží, jeho zničení, odstranění ochranných známek** z propadlých nebo zabraných padělků nebo nedovolených napodobenin a popřípadě provedení jiných úprav na takovém zboží, aby bylo možno prodat, aniž by tím byla narušena práva oprávněné osoby.

Správní delikt projednává celní úřad, v jehož územním obvodu má fyzická nebo právnická osoba, která je podnikatelem, sídlo nebo trvalé bydliště. Nemá-li tato osoba sídlo nebo trvalé bydliště v České republice, projedná správní delikt celní úřad, v jehož územním obvodu byl celní delikt zjištěn.

4.3.4.3. Odvolání proti rozhodnutí celních úřadů a orgánů

Proti rozhodnutí celních úřadů o uložení sankce za přestupek nebo správní delikt se lze podle správního řádu odvolat. Včas podané odvolání proti rozhodnutí o uložení sankce za přestupek nebo správní delikt **má odkladný účinek**, který nelze vyloučit. Odvolání je třeba podle § 54 správního řádu podat do 15 dnů ode dne oznámení rozhodnutí u orgánu, který napadené rozhodnutí vydal.

Odvolání proti rozhodnutí celních orgánů však nemá odkladný účinek, pokud celní orgán, z důvodů hodných zřetele, odkladný účinek nepovolí, pokud to vyžadují oprávněné zájmy osoby, jež je rozhodnutím dotčena, a neztíží-li se tím vymáhání nedoplatek nebo nebrání-li tomu obecný zájem.

O odvolání rozhoduje nejblíže nadřízený orgán vyššího stupně.

4.3.5. Změna souvisejících předpisů

V souvislosti s vydáním zákona o opatřeních na hranicích bylo nutno provést nezbytné úpravy v autorském zákonu, v zákonu o ochranných známkách a v trestním zákonu.

V zákonu č. 35/1996 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých, ve znění zákona č. 89/1990 Sb., zákona č. 468/1991 Sb., zákona č. 318/1993 Sb., zákona 237/1995 Sb. a zákona č. 86/1996 Sb., byla v jeho části o dovozu a vývozu zboží, do jeho § 53a odst. 1 za slova „nenahrané nosiče“ vložena slova „jakož i zboží, které má sloužit k pořízení reprografických rozmnoženin (kopírovací zařízení)“. Touto úpravou se poskytuje autorům, výkonným umělcům a výrobcům zvukových záznamů, popřípadě osobám oprávněným k výkonu jejich práv podle autorského zákona, rozšíření možnosti vyžadovat od celních orgánů informace o obsahu a rozsahu dovozu zařízení ke kopírování autorských děl. Z § 53a tohoto

autorského zákona pak byly vypuštěny jeho odstavce 2) a 3), které jsou v preciznější formě zakotveny v zákonu č. 191/1999 Sb., o opatřeních na hranicích.

V zákoně č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách, v jeho § 14 byl odstavec 3) o nepropuštění zboží na hranicích porušujícího práva majitele ochranné známky vypuštěn, neboť toto ustanovení bylo rovněž ve zdokonalené formě zakotveno do shora citovaného zákona o opatřeních na hranicích.

Vzhledem k rozšířeným oprávněním celních orgánů členských států Evropské unie v trestním řízení, **byla provedena změna v § 12 odst. 2 trestního řádu** (zákon č. 141/1961

ve znění dalších měnících a doplňujících zákonů a nálezů Ústavního soudu) tak, že toto ustanovení bylo rozšířeno tak, že se ustanovení § 150, 151 a 152 trestního zákona o trestních sankcích za porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu, porušování ostatních průmyslových práv a práv autorských, vztahují i na činy spáchané v souvislosti s dovozem, vývozem nebo průvozem zboží.

Podobně **byl doplněn § 150 trestního zákona** č. 140/1961 Sb., ve znění pozměňujících a doplňujících předpisů, o případy dovozu a vývozu zboží.

Mezinárodní smlouvy a organizace v oblasti průmyslových práv

Doc.Ing. Ladislav Jakl, CSc.

1. Úvod

Konec devatenáctého století přinesl obrovský rozvoj vědy a techniky. Došlo i ke značnému rozšíření mezinárodní výměny zboží a technologií mezi různými zeměmi světa. Bylo to umožněno též zdokonalením lodní dopravy a uvedením do hospodářské a obchodní praxe i dopravy železniční.

Systém ochrany průmyslového vlastnictví, který byl do té doby představován právními úpravami v jednotlivých zemích, jak tomu bylo například od patnáctého století u Benátského zákona na ochranu patentů nebo od sedmáctého století u anglického „Statute of Monopolies“, začal nevyhovovat. Především proto, že směna zboží začala mít mezinárodní charakter, zatímco tyto právní úpravy ochrany patentů a označování zboží měly dosah jen v rámci jednotlivého státu a v některých případech jen regionů.

Rozvoj mezinárodního obchodu byl nepochybně hlavním důvodem pro aktivity vědeckých, průmyslových a obchodních kruhů, které vedly k uzavření tak významných multilaterálních mezinárodních dohod, jakými byla Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví v roce 1883, Madridská dohoda o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek a Madridská dohoda o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží v roce 1891. Tyto základní mezinárodní smlouvy z oblasti právní ochrany průmyslového vlastnictví pak byly, tak jak to vyžadoval rozvoj průmyslu a obchodních vztahů, doplněny celou řadou dalších mezinárodních smluv, jak bylo podrobněji uvedeno v předchozích částech této práce.

Nicméně přes obrovský pokrok, který přineslo uzavření těchto smluv pro průmysl, výměnu zboží a mezinárodní obchod zvláště, bylo nutno v souvislosti s globalizací těchto činností upravit právní vztahy v oblasti průmyslového vlastnictví i s ohledem na zájmy podnikatelských subjektů mimoevropských států, zejména Spojených států amerických, Japonska a dalších zámořských zemí, které se staly zejména v druhé

polovině dvacátého století významným obchodním partnerem v oblasti mezinárodního obchodu.

V Evropě došlo v padesátých a šedesátých letech k hospodářské a obchodní integraci představované zejména vytvořením Evropského hospodářského společenství, které je v současné době zastřešováno Evropskou unií. Došlo k vytvoření vnitřního trhu tohoto společenství, který vyžaduje i odpovídající ochranu pohybu zboží a služeb.

Proto byla v posledních letech uzavřena celá řada mezinárodních dohod jak v rámci Evropy, tak v rámci celosvětovém. V rámci evropském to byla především Dohoda o patentu společenství a Úmluva o udělování evropských patentů. Zatímco první z nich nebyla dosud uvedena v život, druhá se v posledních dvaceti letech vžila a je v plné míře využívána k právní ochraně mezinárodního obchodu nejen podnikatelskými subjekty z členských států Evropské unie, ale je využívána i přihlašovatelé za zámořských zemí.

Globalizace mezinárodního obchodu si vyžádala uzavření mezinárodních multilaterálních smluv v oblasti průmyslového vlastnictví, které mají zajišťovat volný a přitom právně zajištěný pohyb zboží i mezi zeměmi různých kontinentů. Došlo k doplnění Madridské dohody o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek o Protokol k této dohodě, který usnadňuje přihlašování ochranných známek zejména pro zámořské přihlašovatele. Dále pak byla uzavřena Smlouva o patentové spolupráci, umožňující pro přihlašovatele ze všech kontinentů světa ochranu technických řešení prostřednictvím Mezinárodního úřadu u Světové organizace duševního vlastnictví v Ženevě.

Zásadní význam pro právní ochranu mezinárodního obchodu pak mělo uzavření Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví v rámci nynější Světové obchodní organizace.

Pro úplnost je třeba poznamenat, že i v oblasti autorských práv (copyrightu) a příbuzných práv byly uzavřeny rovněž velmi významné mezinárodní smlouvy. Patří mezi ně

Bernská úmluva na ochranu literárních a uměleckých děl z r. 1886 a **Smlouva o autorském právu** (WIPO Copyright Treaty) z roku 1996. V oblasti práv příbuzných právu autorskému to je **Římská úmluva** na ochranu výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací z roku 1961, **Ženevská úmluva** na ochranu výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému kopírování z roku 1971, **Bruselská úmluva** o šíření programů prostřednictvím satelitů z roku 1974.

Mezinárodní smlouvy a mezinárodní organizace na jejich základě konstituované sledují zejména vytvoření pokud možno jednotného a účinného systému ochrany předmětů průmyslového vlastnictví.

Mezinárodní smlouvy na ochranu průmyslových práv je možno dělit do tří základních kategorií. Jednak jsou to **uni-verzální** mezinárodní smlouvy, které zasahují do všech nebo více oblastí práv na ochranu průmyslového a popřípadě i jiného duševního vlastnictví. Jejich hlavním představitelem je Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví, Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví a z posledních let známá Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví – TRIPS, která po téměř sto letech doplnila a upřesnila některé principy této Pařížské úmluvy práv k průmyslovému, ale i jinému duševnímu vlastnictví.

Dále pak jsou to **mezinárodní smlouvy na ochranu průmyslových práv k výsledkům tvůrčí činnosti**, týkající se především ochrany patenty chráněných vynálezů, užitných vzorů, topografií polovodičových výrobků a průmyslových vzorů a **mezinárodní smlouvy na ochranu průmyslových práv na označení**, kam patří zejména mezinárodní úmluvy týkající se ochranných známek, označení původu a obchodního jména.

Mezi základní smlouvy týkající se ochrany průmyslových práv k výsledkům tvůrčí činnosti patří jako hlavní pilíř všech mezinárodních smluv v oblasti průmyslových práv Pařížská unijní úmluva, Locarnská dohoda o zřízení mezinárodního třídění průmyslových vzorů a modelů, Haagská dohoda o mezinárodním přihlašování průmyslových vzorů a modelů a dále pak Dohoda o udělování evropských patentů, Smlouva o patentové spolupráci (PCT) a Štrasburské dohody.

Mezi nejdůležitější smlouvy týkající se mezinárodní ochrany průmyslových práv na označení patří vedle již zmíněné Pařížské unijní úmluvy, Madridská úmluva o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek, Niceská dohoda o mezinárodním třídění výrobků a služeb pro účely zápisu známek, Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu, a Madridská dohoda o potlačování falešných nebo klamavých údajů.

2. Univerzální smlouvy na ochranu průmyslového vlastnictví

Jak již bylo poznamenáno, Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví, Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví a Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví se týkají celého rozsahu předmětů práv k průmyslovému vlastnictví a proto se označují jako smlouvy univerzální. Tyto dvě univerzální mezinárodní

smlouvy zakotvují hlavní principy získávání, udržování a prosazování práv z průmyslového vlastnictví. Posledně uvedené mezinárodní smlouvy se týkají i ostatních práv k duševnímu vlastnictví.

2.1. Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví

Základní mezinárodní úmluvou pro všechna práva k výsledkům tvůrčí činnosti, kterou je Česká republika vázána, je Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví¹. **Byla podepsána dne 20.března 1883 v Paříži.** Od data svého vzniku byla několikrát revidována a doplňována – v Bruselu v roce 1900, ve Washingtonu v roce 1911, v Haagu v roce 1925, v Londýně v roce 1934, v Lisabonu v roce 1958 a naposledy ve Stockholmu v roce 1967. Pařížskou úmluvu (dále též jen PUÚ nebo i Pařížská unijní úmluva nebo jen Úmluva) tehdy podepsalo v roce 1883 jedenáct států. Země, na které se PUÚ vztahuje, tvoří Unii na ochranu průmyslového vlastnictví.

Předmětem ochrany průmyslového vlastnictví jsou podle článku 1 PUÚ patenty na vynálezy, užité vzory, průmyslové vzory nebo modely, tovární nebo obchodní známky, známky služeb, obchodní jméno a údaje o provenienci zboží nebo označení jeho původu. Průmyslové vlastnictví se zde chápe v neširším pojetí a vztahuje se nejen na průmysl a obchod ve vlastním slova smyslu, ale také na průmysl zemědělský a těžářský a na všechny výrobky umělé i přirozené.

PUÚ je vůbec první mezinárodní úmluvou v oblasti průmyslového vlastnictví zahrnující i patentové právo. Jsou v ní upraveny sice jen některé otázky z oblasti patentové ochrany, přesto však tvoří základ všech pozdějších smluv či dohod v oblasti patentového práva. **Mezi patenty na vynálezy jsou zahrnuty** různé druhy průmyslových patentů, které připouští zákonodárství unijních zemí, jako importační patenty, patenty na zdokonalení, přídatkové patenty a přídatková označení. Příslušníci každé unijní země požívají, pokud jde o ochranu průmyslového vlastnictví, ve všech ostatních unijních zemích týchž výhod, které příslušné zákony poskytují nebo poskytnou příslušníkům vlastního státu bez újmy práv zvláště stanovených touto Úmluvou. Mohou tedy požívat téže ochrany jako tito státní příslušníci a týchž právních prostředků proti jakémukoliv porušování jejich práv, s výhradou, že splní podmínky a formality, které ukládají předpisy příslušníkům vlastního státu. Příslušníkům unijních zemí jsou naroveň postaveni ti příslušníci zemí nepatřících k Unii, kteří mají na území některé unijní země bydliště nebo skutečné podniky, a to průmyslové nebo obchodní. Pařížská úmluva je mnohostrannou úmluvou, která stanoví některé základní principy právní ochrany průmyslového vlastnictví.

Základní zásadou v oblasti ochrany průmyslových práv, překračujících hranice daného státu, je tzv. zásada teritoriality. Podle této zásady se otázka, zda se v určitém státě a popř. za jakých podmínek poskytuje jednotlivým právům k nehmotným statkům ochrana, řídí zásadně národním právem tohoto daného státu. Tato zásada platí nejen pro práva, jejichž vznik nebo trvání je vázáno na splnění určitých podmínek stanovených národním zákonodárstvím, ale i pro právo k individuálním výsledkům vznikajících neformálně.

¹ Vyhl. č. 64/1975 Sb., ve znění vyhl. č. 81/1985 Sb.

Další důležitou zásadou v oblasti mezinárodních vztahů je při přihlašování předmětů průmyslového vlastnictví **zása- da formální reciprocity**. Tato formální reciprocity znamená, že stát, do kterého směřuje průmyslově právní ochrana, poskytuje přihlašovatelům z jiných států ochranu za podmínek a v rozsahu, za jakých poskytují tyto jiné státy ochranu přihlašovatelům z tohoto státu. V praxi někdy může přicházet v úvahu i tak zvaná **materiální reciprocity**. Ta je aplikována v případě, že dotýčný stát sice poskytuje formální reciprocity, ale na některé předměty průmyslového vlastnictví, například na léčiva ochranu neposkytuje. Nutno podotknout, že v posledních letech je aplikace zásady reciprocity čím dál méně aplikována již proto, že většina zemí, z nichž jsou podávány přihlášky na ochranu průmyslového vlastnictví jsou buď členy Pařížské unijní úmluvy, která zakotvila princip mezinárodní priority, nebo jsou členy Světové obchodní organizace, která své členské země zavázala tuto mezinárodní prioritu aplikovat. Pouze ve vztahu k přihlašovatelům ze států, které nejsou členy ani jedné z těchto dvou mezinárodních úmluv.

Pařížská úmluva dále upravuje právo mezinárodní priority, které je třeba uplatnit ve lhůtě touto Úmluvou stanovené. Tato lhůta je dvanáct měsíců pro vynálezy a pro užité vzory a šest měsíců pro průmyslové vzory. Tyto lhůty počínají běžet následující den po dni, kdy byla podána první přihláška, kterou se žádá o udělení ochrany. Pařížská úmluva vyjmenovává ve svých ustanoveních hlavní zásady, pro uplatnění a přiznávání priority, které jsou unijní země povinny dodržovat. Mezi ně patří zejména následující ujednání. Žádná unijní země nesmí zamítnout prioritu nebo žádost o patent z toho důvodu, že přihlašovatel uplatňuje více priorit, i když pocházejí z různých zemí, nebo z toho důvodu, že přihláška, ve které se uplatňuje jedna nebo více priorit, obsahuje jeden nebo více prvků, jež nebyly obsaženy v přihlášce nebo přihláškách, jejichž priorita se uplatňuje, a to v obou případech pod podmínkou, že vynález je podle zákona příslušné země jednotný. Patenty nabyté s výhodou priority budou mít v jednotlivých unijních zemích stejnou dobu trvání, jakou by měly, kdyby byly žádány nebo uděleny bez výhody priority.

Každá unijní země může učinit legislativní opatření k **udělování nucených licencí**, aby zabránila majitelům patentů zneužívání výlučných práv, ke kterému by mohlo dojít např. jeho neužíváním. O nucenou licenci však nemůže být žádáno z důvodu neužívání nebo nedostatečného užívání před uplynutím lhůty čtyř let od podání žádosti o patent, nebo tří let od udělení patentu, přičemž se použije lhůty, která uplyne později.

Ochrana průmyslových vzorů a modelů **nesmí zaniknout** ani pro nevyužívání ani pro dovážení předmětů shodných s předměty chráněnými. Unijní země mohou stanovit, že patenty na vynálezy, jež zanikly pro nezaplacení poplatku, budou vráceny v předešlý stav.

Unijní země udělí podle svého vnitřního zákonodárství patentovatelným vynálezům, užitečným vzorům, průmyslovým vzorům nebo modelům **dočasnou ochranu**, pokud jde o výrobky, které budou vystaveny **na mezinárodních výstavách**, úředních nebo úředně uznaných a pořádaných na území některé z uvedených zemí.

Pařížská unijní úmluva předepisuje členským státům povinnost povolit alespoň **šestiměsíční poshověcí lhůtu k za-**

placení poplatků stanovených pro zachování práv průmyslového vlastnictví. Znamená to, že nezaplacením poplatku ani v poslední den lhůty právo nezaniká, avšak pouze za podmínky, že poplatek bude zaplacen nejpozději do konce dodatečné lhůty, a to případně s přírůžkou za prodloužení. Toto ustanovení umožňuje mimo jiné sladit tyto platby s termíny pro placení daní.

2.2. Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví

Prakticky všechny shora uvedené mezinárodní mnohostranné smlouvy byly v průběhu let několikrát doplňovány, upřesňovány a měněny. Jsou spravovány Světovou organizací duševního vlastnictví, která byla v roce 1970 vytvořena uzavřením Úmluvy o vytvoření **Světové organizace duševního vlastnictví**² (dále též jen „Organizace“ – Worldwide Intellectual Property Organisation – WIPO). Sídlem této organizace je Ženeva. Členským státem Organizace je i Česká republika. Cílem této mezinárodní organizace, jejíž součástí je Mezinárodní úřad duševního vlastnictví, je podporovat ochranu duševního vlastnictví v celém světě spoluprací mezi státy v účelné součinnosti s ostatními mezinárodními organizacemi a zajistit správnou spolupráci mezi jednotlivými uniemi vytvářenými v souvislosti s jednotlivými mezinárodními smlouvami v této oblasti.

Organizace prostřednictvím svých orgánů podporuje přijetí opatření určených ke zdokonalení ochrany duševního vlastnictví v celém světě a harmonizaci národního zákonodárství v této oblasti. Dále pak zajišťovat správné služby pro Pařížskou unii, pro zvláštní unie zřízené ve spojitosti s touto unií a s Bernskou unií a může přebírat i správu, která zahrnuje uskutečnění jakéhokoliv mezinárodního závazku směřujícího k podpoře ochrany duševního vlastnictví nebo se podílet na takové podpoře.

Podněcuje uzavírání mezinárodních závazků směřujících k podpoře ochrany duševního vlastnictví, nabízí svou spolupráci státům požadujícím právně technickou pomoc v této oblasti, shromažďuje a rozšiřuje informace o ochraně duševního vlastnictví, provádí a podporuje studie v této oblasti a uveřejňuje jejich výsledky. Dále pak zajišťuje i služby usnadňující mezinárodní ochranu duševního vlastnictví a v případě potřeby provádí příslušné zápisy a uveřejňuje údaje týkající se těchto zápisů a provádí i veškerá ostatní vhodná opatření.

Nejvyšším orgánem této Organizace je Valné shromáždění, které na návrh Koordinačního výboru jmenuje jejího generálního ředitele. Každý členský stát má ve Valném shromáždění jeden hlas. Generální ředitel řídí Mezinárodní úřad, který plní i funkci sekretariátu Organizace.

2.3. Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví

V rámci Světové obchodní organizace (WTO – World Trade Organization) byla uzavřena **Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (Dohoda TRIPS – Trade Related Intellectual Property Rights)**. Stalo se tak na závěr jednání tzv. Uruguayského kola ukončeného v dubnu 1994

² vyhláška č. 69/1975 Sb., ve znění vyhl. č. 80/1985 Sb.

v Marrakeshi v rámci Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT).

Základním cílem Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (dále též jen „Dohoda TRIPS“) bylo zmenšit deformace a překážky mezinárodního obchodu, podporovat účinnou a přiměřenou ochranu práv k duševnímu vlastnictví a zajistit, aby se opatření a postupy k dodržování práv k duševnímu vlastnictví nestaly překážkami oprávněného obchodu.

Dohoda TRIPS na jedné straně **vychází z existujících mezinárodních dohod** v oblasti průmyslového vlastnictví, které dále v některých částech prohlubuje a zavazuje členy WTO k jejich dodržování, a na druhé straně respektuje existující národní systémy ochrany duševního vlastnictví. Vychází z předpokladu, že práva k duševnímu vlastnictví jsou právy soukromými.

V části týkající se obecných ustanovení a základních zásad Dohoda TRIPS stanovuje, že její členové mohou, aniž by však měli takovou povinnost, zavést ve svém domácím právním řádu rozsáhlejší ochranu, než jakou tato dohoda vyžaduje. Jak již bylo dříve uvedeno v této práci, pro účel Dohody TRIPS se **pojmem „duševní vlastnictví“ definuje poněkud širěji než v Pařížské úmluvě** na ochranu průmyslového vlastnictví. **Princip národního zacházení**, z něhož se důsledně vychází, se vztahuje nejen na občany členských zemí dříve uzavřených mezinárodních úmluv, ale na všechny členy Světové obchodní organizace. Každý smluvní stát je povinen s příslušníky jiných smluvních států zacházet stejně jako se svými příslušníky. Pokud smluvní stát přizná režim nejvyšších výhod jinému smluvnímu státu, musí ho přiznat také všem ostatním smluvním státům. Národní (asimilační) režim zabraňuje diskriminaci mezi cizinci a vlastními příslušníky. Režim nejvyšších výhod zakazuje diskriminaci mezi cizinci navzájem.

Pokud jde o normy týkající se dostupnosti, rozsahu a užití práv k duševnímu vlastnictví, je na samém počátku zdůrazněn **v oblasti autorskoprávní ochrany princip, že tato ochrana nebude poskytována myšlenkám, postupům, výrobním metodám nebo matematickým pojmům jako takovým, nýbrž jejich vyjádřením.** Ve vztahu k právní ochraně počítačových programů, ať již ve zdrojovém nebo strojovém kódu, se členské státy zavázaly poskytovat ochranu jako literárním dílům podle Bernské úmluvy na ochranu literárních a uměleckých děl. V souladu s vpředu uvedenou obecnou zásadou, že smluvní státy mohou poskytovat širší ochranu než ke které je zavazuje Dohoda TRIPS, je tendence k ochraně počítačových programů i prostřednictvím patentové ochrany, byť zatím jen v některých případech.

Ve vztahu k jednotlivým předmětům právní ochrany průmyslového vlastnictví je možno konstatovat, že právní úprava České republiky, platná v současné době, odpovídá ve většině případů závazkům z Dohody TRIPS, a proto budou dále zmíněny jen ta její ustanovení, která byla v české legislativě zavedena nově anebo se taková úprava předpokládá.

V oblasti ochranných známek Česká republika využila ustanovení článku 15 odst. 1 této dohody, který stanovil, že členské státy mohou požadovat, aby označení schopná zápisu do rejstříku ochranných známek byla rozeznatelná zrakem. To znamená, že český známkový zákon nepřipouští zápis např. zvukových a čichových označení. Česká republika splnila i závazek, že zveřejní každou ochrannou známku buď

před zápisem nebo bezprostředně po něm a poskytne přiměřenou možnost pro podání žádosti o výmaz zápisu a umožní podat proti zápisu námitky. V souladu s požadavkem článku 16 odst. 2 zavedl český známkový zákon **ustanovení o ochraně tzv. všeobecně známé známky** (well-known), jak o ní bylo již dříve podrobně pojednáno.

Dohoda TRIPS obsahuje v samostatné části i **ustanovení týkající se zeměpisných označení**, zatímco Pařížská úmluva ve svém článku 10 i dřívější český zákon č. 159/1973 Sb. používají termínu „označení původu“. Jak již bylo dříve uvedeno, pojem „zeměpisné označení“ ve smyslu Dohody TRIPS je poněkud širším pojmem než pojem „označení původu“, jak jej definuje § 1 citovaného zákona, neboť není vázán na přírodní a lidské činitele z dané zeměpisné oblasti. Nicméně povinnosti, které jsou v článku 22 této dohody na členské země kladeňy ve vztahu k zeměpisným označením, jsou zabezpečeny zejména nově vydaným **zákonem č. 452/2001 SB; o ochraně označení původu a zeměpisných označení** a o změně zákona o ochraně spotřebitele a dále pak i zákonem č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách, zákonem č. 34/1996 Sb., o ochraně spotřebitele a zákonem č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění souvisejících předpisů a obchodním zákoníkem č. 513/1991 Sb.

Jde v podstatě o **zajištění právních prostředků, které by zabránily jakémukoliv označování nebo prezentaci zboží, které uvádí nebo naznačuje, že dotyčné zboží pochází z jiné zeměpisné oblasti než je skutečné místo jeho původu** a uvádí tak spotřebitelskou veřejnost v omyl. Mezi ně patří i odmítnutí zápisu ochranné známky, která obsahuje nebo sestává ze zeměpisného označení pro zboží, které nepochází z označeného území a jestliže užívání označení v ochranné známce pro toto zboží je takové povahy, že by uvedlo veřejnost v omyl pokud jde o pravé místo jeho původu. To se vztahuje na případy, kdy je sice uváděné zeměpisné označení pravdivé, ale nepravdivě vzbuzuje u veřejnosti představu, že zboží pochází z jiného území (např. při shodě názvů měst apod.). Pokud by šlo o nekalosoutěžní jednání, zejména klamavým označováním zboží a služeb nebo klamavou reklamou, je toto jednání regulováno v § 44 až 55 citovaného obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb.

Dohoda TRIPS v článku 23 zavedla **ustanovení o dodatečné ochraně pro zeměpisné označení vín a lihovin.** I když některé členské státy této dohody při novelizaci do svých známkových zákonů takové speciální ustanovení zakotvily, většina zemí, stejně jako Česká republika, vychází z toho, že takovou ochranu poskytují nejen pro vína a lihoviny, ale pro všechny výrobky a služby. V českém zákonu bylo takové ustanovení v podstatě obsaženo v § 2 odst. 1 písm. g) známkového zákona, které uvádí, že ze zápisu do rejstříku ochranných známek je vyloučeno označení, „které může klamat veřejnost zejména o povaze, jakosti nebo zeměpisném původu výrobků nebo služeb.“ Nicméně, při novele zákona o ochranných známkách³ bylo do citovaného § 2 doplněno písmeno j), které ze zápisu do rejstříku ochranných známek výslovně vylučuje označení přihlašovaná pro vína či lihoviny, které obsahuje zeměpisný údaj, aniž by víno či lihovina měly takovýto zeměpisný původ.

³ zákon č. 116/2000Sb., kterým se mění a doplňují některé zákony na ochranu průmyslového vlastnictví

Pokud jde o právní ochranu průmyslových vzorů, Dohoda TRIPS ve vztahu k legislativě i praxi při udělování právní ochrany v České republice neznámá v podstatě změnu. Při prověrkách dodržování této dohody v této části mohla naše země prokázat i udělování ochrany na textilní vzory na základě tehdy platného zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích. Tato otázka byla pak jednoznačně vyřešena zněním § 2 písmena a) nově vydaného zákona č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb. Ochrana textilních vzorů je navíc předmětem ochrany i dle u nás platného autorského zákona⁴.

V oblasti patentové ochrany vynálezů Dohoda TRIPS stanoví kritéria na patentovatelný předmět i vyluky z patentovatelnosti v zásadě analogicky, jako je tomu v naší právní úpravě obsažené v již citovaném zákonu č. 527/1990 Sb. Naše právní úprava byla při příležitosti novelizace zákonů o průmyslovém vlastnictví v roce 2000, v souladu s článkem 31 Dohody TRIPS upřesněna a doplněna, zejména pokud jde o ustanovení o prosaditelnosti práv z průmyslově právní ochrany, včetně působnosti soudů při řešení otázek zrušování a řízení o porušování práv.

Dohoda TRIPS obsahuje ustanovení o topografích (Layout-Designs) integrovaných obvodů. Tato ustanovení jsou v podstatě totožná s právní úpravou, která je u nás obsažena v zákonu č. 529/1991 Sb., o ochraně topografií polovodičových výrobků.

Část Dohody TRIPS o ochraně nezveřejněných informací zavazuje členské státy při zajišťování účinné ochrany proti nekalé soutěži chránit nezveřejněné informace. Fyzické i právnické osoby musí mít možnost, aby informace, které mají právoplatně ve své moci, nebyly zveřejněny, sděleny třetím osobám, nebo získány nebo užity třetími osobami bez jejich souhlasu způsobem, který je v rozporu s čestnou komerční praxí. V rozporu s čestnou komerční praxí se přitom pokládá porušení kontraktu, porušení důvěry a navádění k jeho porušení. Zahrnuje též získání nezveřejněných informací třetími stranami. Pod tuto ochranu Dohoda TRIPS zahrnuje informace, které jako celek nebo jako jejich přesná sestava a souhrn nejen obecně známé nebo běžně přístupné osobám, které se běžně takovými informacemi zabývají, a dále informace, které mají komerční hodnotu právě proto, že jsou utajovány. Podmínkou ochrany nezveřejněných informací je, že osoby, které je mají právoplatně v držbě, je udržují v tajnosti. Pro podnikatelské subjekty, které obchodují s farmaceutickými nebo zemědělskými chemickými výrobky, u nichž obchodování s nimi je podmíněno souhlasem příslušných orgánů dané země, je důležitý závazek členských států informace předložené k řízení o vydání souhlasu chránit proti nepoctivému komerčnímu užití a jejich neodůvodněnému zveřejnění. Dodržení tohoto závazku z Dohody TRIPS bylo v České republice legislativně zajišťováno přijetím zákona č. 79/1997 Sb., o léčivech. Podle jeho § 32 údaje předložené v rámci registračního řízení léčivého přípravku nesmí být bez souhlasu žadatele o registraci zpřístupněny třetím osobám. V řízení o registraci jiného léčivého přípravku lze tyto údaje využít jen tehdy, jestliže žadatel o registraci předloží

písemný souhlas držitele rozhodnutí o registraci s použitím těchto údajů, a to s vymazáním rozsahu a uvedením případných omezení pro nakládání s nimi. Dále pak je možno tyto údaje využít jen tehdy, jestliže od vydání rozhodnutí o registraci léčivého přípravku uplynulo alespoň šest let. Zákaz zpřístupnění shora uvedených údajů se však nevztahuje na údaje, které jsou obsahem rozhodnutí o registraci léčivého přípravku a jeho příloh.

Ochrana informací poskytovaných třetími osobami je dále upravena např. i ustanovením § 513 obchodního zákoníku ve věci licencí, podle něhož je nabyvatel povinen utajovat poskytnuté podklady a informace před třetími osobami.

Dále se členské státy Dohody TRIPS shodly na tom, že některé licenční praktiky nebo podmínky, které se vztahují k právům duševního vlastnictví, omezují soutěž, mají nepříznivé účinky na obchod a mohou být proto překážkou převodu a rozšiřování technologií. Proto **byla přijata zásada, aby strany ve sporném řízení měly možnost přezkoumání věci soudem,** aniž by se v této věci požadovalo vytvoření zvláštního soudního systému pro dodržování práv k duševnímu vlastnictví odlišného od obecného soudního systému.

Velmi podstatnou částí Dohody TRIPS jsou **závazky členských států týkající se občanskoprávních a správních řízení, nápravných opatření, prozatímních opatření a zvláštních předpisů, týkajících se opatření na hranicích.** Nejen pro Českou republiku, ale i pro většinu členských států této dohody, bude realizace přijatých závazků v této oblasti vyžadovat mimořádných legislativních kroků a opatření, která jsou typická pro prosazování, resp. **vynucování práv z duševního vlastnictví** (enforcement of intellectual property rights) a pro přezkoumatelnost rozhodnutí v těchto věcech⁵.

Při získání a udržování práv k duševnímu vlastnictví se členské státy zavázaly **dodržovat rozumná řízení a formality, zejména v případech udělovacího a zápisného řízení,** a umožnit udělení nebo zápis práva v přiměřené lhůtě, aby se předešlo krácení doby ochrany. Dále se zavázaly, že **konečná správní rozhodnutí v kterémkoliv řízení o získání a udržování práv k duševnímu vlastnictví budou podléhat přezkoumání soudním nebo quasi soudním orgánem.** Smluvní strany však nejsou vázány k tomuto soudnímu přezkoumání konečných rozhodnutí o odporech nebo správních zrušení za předpokladu, že se důvody pro takové řízení mohou stát předmětem řízení o neplatnosti práva. To znamená, že taková povinnost není členům uložena u konečných rozhodnutí správních orgánů o zamítnutí a zastavení řízení o přihlášce a rozhodnutí o námitkách a zastavení řízení o nich u ochranných známek, tj. u rozhodnutí přecházejících udělení právní ochrany.

⁴ zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů

⁵ v České republice byl tento závazek realizován zejména vydáním zákona č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů.

3. Mezinárodní smlouvy na ochranu práv k technickým řešením

3.1. Štrasburské dohody

Štrasburské dohody byly zpracovány Výborem expertů pro patentové otázky zřízeným při Evropské radě ve Štrasburku. Štrasburské dohody jsou celkem tři a všechny jsou významné při budování komplexního evropského, ale i mezinárodního patentového systému.

První z těchto dohod je tzv. Evropská dohoda o formálních požadavcích kladených na přihlášku patentu. Tato úmluva byla podepsána v roce 1953 a nabyla účinnosti v červnu 1955. Jejím hlavním úkolem bylo **sjednocení formálních požadavků** kladených na patentové přihlášky jednotlivými patentovými úřady smluvních zemí a usnadnění zpracovávání přihlášek a řízení o nich. Hlavní význam se spatřuje v tom, že jejím uzavřením se odstartoval postupný proces unifikace, který zároveň uvolnil i cestu k uzavření dohody mnohem většího významu, Smlouvy o patentové spolupráci (PCT).

Druhou Štrasburskou dohodou nazýváme tzv. Evropskou dohodu o mezinárodním patentovém třídění, která byla uzavřena v roce 1954 a nabyla účinnosti v srpnu 1955. Tato původně evropská dohoda se vyvinula postupně až do mezinárodních dimenzí a stala se přístupnou všem členským státům Pařížské unijní úmluvy. 24. března 1971 tuto dohodu nahradila tzv. **Štrasburská dohoda o mezinárodním patentovém třídění**, která byla doplněna 28. září 1979. Smluvní státy této dohody zde jednomyslně uznaly, že přijetí jednotného celosvětového systému třídění patentů, autorských osvědčení na vynález, užitečných vzorů a osvědčení o užitnosti je ve všeobecném zájmu a ku prospěchu užší mezinárodní spolupráce a přispívá ke sladění a harmonizaci právních systémů v oblasti průmyslového vlastnictví. Změ, na které se tato dohoda vztahuje, se dohodly **vytvořit Zvláštní unii a přijmout společné třídění nazvané „mezinárodní patentové třídění pro patenty na vynálezy**, autorská osvědčení na vynálezy, pro užité vzory a osvědčení o užitnosti. Mezi hlavními zásadami třídění, které jsou uváděny v této dohodě, je nutno zmínit zejména skutečnost, že třídění je vyhotoveno v jazyce anglickém a francouzském, kdy oba texty mají stejnou platnost, třídění má jen administrativní charakter, každá země Zvláštní unie má možnost použít třídění jako systému hlavního nebo pomocného.

Pravděpodobně největší úspěch ve sbližování patentového práva jednotlivých evropských zemích a rovněž celosvětové harmonizaci patentového systému měla **třetí Štrasburská dohoda – Dohoda o unifikaci některých pojmů hmotného patentového práva.** Tato Dohoda byla uzavřena v roce 1963 a jejím hlavním přínosem bylo stanovení podmínek patentovatelnosti vynálezů, kdy se v této úmluvě hovoří o tom, že patenty se udělují na vynálezy, které jsou průmyslově využitelné, nové a založené na vynálezecké činnosti a stanovení rozsahu ochrany plynoucímu z patentu, kdy rozsah ochrany patentu je určen obsahem patentových nároků. Tato třetí Štrasburská dohoda měla veliký vliv na přípravné práce týkající se projektu Smlouvy o patentové spolupráci (PCT) a Dohody o udělování evropských patentů.

3.2. Smlouva o patentové spolupráci

Smlouva o patentové spolupráci⁶, **známá pod zkratkou PCT**, z anglického názvu Patent Cooperation Treaty, **byla podepsána ve Washingtonu dne 19. června 1970**, změněná v roce 1979 a v roce 1984. Základy Smlouvy o patentové spolupráci (dále jen PCT) byly položeny na Výkonném výboru Pařížské unie pro ochranu průmyslového vlastnictví v září 1966. S růstem počtu přihlašovaných vynálezů vzrůstal i celosvětový problém nutnosti podání a existence souběžných přihlášek téhož vynálezu v jednotlivých státech, přičemž přihlašovatel neměl jistotu, zda může být na tyto přihlášky patent vůbec udělen. Z tohoto důvodu se čím dál častěji začínalo mluvit o užitečnosti zavést světový systém, který by přihlašování vynálezu zjednodušil a zhošpodárnil.

Smlouva PCT je často označována za nejvýznamnější mezinárodní právní instrument v oblasti patentové spolupráce od doby sjednání Pařížské unijní úmluvy. Jedná se o mezinárodní smlouvu určenou nejen evropským státům, a nelze ji proto považovat za přímou součást vyvíjejícího se evropského patentového práva. Nicméně její, vesměs procesní ustanovení, vytvářejí základ mezinárodní harmonizace a integrace v přihlašovací a průzkumové fázi udělování patentu a jsou tak úzce propojena s odpovídajícími ustanoveními Evropské patentové dohody.

Státy, které jsou členy smlouvy PCT, vytvářejí Unii pro spolupráci při podávání přihlášek na ochranu vynálezů, při provádění rešerší a při průzkumu, jakož i pro poskytování speciálních technických služeb. Tato Unie se nazývá Mezinárodní unie pro patentovou spolupráci. Česká republika je signatářem smlouvy PCT od roku 1991, kdy k této Smlouvě přistoupila ještě jako ČSFR. Hlavním cílem PCT je v zájmu přihlašovatelů i patentových úřadů zjednodušit, zefektivnit a zlevnit postup vedoucí k získání patentové ochrany vynálezů ve více zemích.

Systém PCT spočívá v tom, že podání jediné mezinárodní přihlášky má tytéž účinky jako podání národních přihlášek ve všech smluvních státech, které si přihlašovatel zvolí. Přihlašovatel tak nemusí v rozmezí jednorocní prioritní lhůty vynaložit ve všech těchto zemích nezbytné náklady na překlady, zastoupení, poplatky apod. Tyto výdaje bude mít až mnohem později a zejména s představou o šancích na úspěšné ukončení řízení udělením jednotlivých národních patentů.

Znamená to tedy, že **jedna mezinárodní přihláška má stejný účinek jako současné podání přihlášky ve větším počtu zemí.** Přihláška se podává u tzv. přijímacího úřadu, což je normálně národní úřad země přihlašovatele. Pro všechny členské země PCT může být nyní přijímacím místem Mezinárodní úřad. Příslušníci států Úmluvy o udělování evropských patentů a osoby sídlící v těchto státech mají možnost podat přihlášku u Evropského patentového úřadu, jestliže mezinárodní přihláška má vést též k evropskému patentu. Přijímací úřad převezme přihlášku, přidělí jí datum, přezkoumá formální stránku, vyzve přihlašovatele k odstranění formálních vad a zašle kopii Mezinárodnímu úřadu a místu, jež bude provádět mezinárodní rešerši.

⁶ Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 269/1991 Sb., sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 10 a 11/1998 Sb.

Stručně řečeno, **podstata PCT spočívá v následujících skutečnostech:**

- namísto několika národních se podává jediná, mezinárodní přihláška, která je účinná ve všech smluvních státech, které přihlašovatel designoval;
- zavádí se jediný formální průzkum mezinárodní přihlášky prováděný jediným patentovým úřadem;
- každá mezinárodní přihláška je podrobena mezinárodní rešerši;
- zavádí se centralizované mezinárodní zveřejňování mezinárodních přihlášek Mezinárodním úřadem;
- poskytuje se možnost mezinárodního předběžného průzkumu mezinárodních přihlášek.

Výše uvedené postupy tvoří dohromady tzv. **mezinárodní fázi řízení PCT**, na kterou navazuje tzv. národní fáze, která již probíhá před jednotlivými patentovými úřady designovaných smluvních zemí, a která končí v kladném případě udělením patentu a jeho zveřejněním.

Mezinárodní přihlášku může podat právnická nebo fyzická osoba, která je příslušníkem smluvního státu nebo má na jeho území bydliště či sídlo, a to k patentovému úřadu tohoto státu. Takovýto úřad nazýváme **přijímacím úřadem**. V České republice se mezinárodní přihláška podává k Úřadu průmyslového vlastnictví. Platí zde povinnost, že v těchto případech musí být přihlašovatel zastoupen patentovým zástupcem nebo advokátem. **Mezinárodní přihláška má od data podání stejné účinky jako přihláška národní podaná v každém z určených států.** V případě PCT, na rozdíl od podmínek, za jakých se přihlašuje do zahraničí s využitím priority podle Pařížské unijní úmluvy, není nutné, aby byly vybaveny do dvanácti měsíců všechny zahraniční přihlášky všemi náležitostmi a přeloženy do jazyků designovaných zemí. Stačí podat u jednoho, zpravidla národního úřadu, přihlášku v jednom z předepsaných jazyků, tzn. v angličtině nebo francouzštině nebo v němčině. Tato mezinárodní přihláška opírající se o unijní prioritu může tak být podána poslední den, kdy je to ještě možné, na základě rozhodnutí učiněného den před tím. Pak je čas osm měsíců, a provádí-li se mezinárodní předběžný průzkum, dokonce osmnáct měsíců, na vstup do národní fáze včetně vypracování potřebných překladů. Podává-li se mezinárodní přihláška bez nárokování unijní priority, je dána možnost, nebyla-li zveřejněna domácí přihláška získat jakousi opožděnou náhradní prioritu ve všech určených zemích jedním aktem. Přihlašovatel ta má dvacet, resp. třicet měsíců, v případě že může žádat o předběžný mezinárodní průzkum, pro přípravu řízení před národními úřady.

V mezinárodní fázi lze jedním aktem provádět dovolené úpravy, které pak platí v jednotlivých určených zemích v národní fázi. Určený stát nemůže požadovat od přihlašovatele, aby plnil jiné požadavky, pokud jde o formu a obsah přihlášky PCT, než jak je předepsáno smlouvou. Co se týče mezinárodního předběžného průzkumu, přihlašovatel ze země, které přistoupily k příslušným ustanovením této smlouvy může požádat o takovýto průzkum své přihlášky, a to z hlediska kritérií patentovatelnosti. V žádosti přihlašovatel zvolí smluvní státy, v nichž požaduje ochranu a v nichž hodlá výsledky průzkumu použít. Žádost o mezinárodní předběžný průzkum musí být podána před uplynutím devatenácti měsíců od data podání přihlášky, resp. od data priority, aby přihlašovatel získal výhodu vstoupit do národní fáze až ve tři-

cátém měsíci řízení. Mezinárodní předběžný průzkum je obdoba běžného úplného průzkumu prováděného národními patentovými úřady. Předběžný průzkum provádí orgány pro mezinárodní předběžný průzkum, což jsou tytéž patentové úřady, které působí jako orgány pro mezinárodní rešerše, a navíc sem patří Britský patentový úřad. Zpráva o mezinárodním předběžném průzkumu je zaslána přihlašovatelovi a zvoleným úřadům. V průběhu mezinárodní fáze může přihlašovatel podle výsledků mezinárodní rešerše změnit nebo doplnit nároky přihlášky s účinky pro všechny určené státy. Aby mohla přihláška vstoupit do národní fáze, je zapotřebí, aby v první řadě byl zaplacen u každého z určených úřadů národní poplatek. Dále musí být předložen překlad přihlášky do úředního jazyka každého z těchto úřadů. Samotné národní řízení o přihlášce PCT je stejné jako řízení o přihlášce podané přímo u národního úřadu. Stejně jako v mezinárodní fázi, i během národní fáze má přihlašovatel možnost změnit nebo doplnit popis vynálezu, nároky nebo nákresy.

Smlouva PCT si vytyčuje následující základní cíle: přispět k pokroku vědy a techniky; zdokonalovat ochranu vynálezů; zjednodušit a zhospodárnit získávání ochrany na vynálezy, kde se usiluje o ochranu ve větším počtu zemí; usnadnit a urychlit přístup veřejnosti k technickým informacím obsaženým v dokumentech popisujících nové vynálezy; podporovat a urychlovat hospodářský vývoj rozvojových zemí přijetím opatření k tomu, aby vzrostla účinnost jejich právních systémů, ať národních či regionálních ustanovených pro ochranu vynálezů tím, že se učiní přístupnými informace o technických řešeních využitelných pro jejich zvláštní potřeby a usnadní přístup ke stále rostoucímu objemu moderní techniky.

4. Mezinárodní smlouvy vztahující se k právům na označení a průmyslovým vzorům

V další části budou uvedeny ze shora citovaných mezinárodních smluv jen ty, jejichž smluvní stranou je i Česká republika a které mají pro oblast práv na označení mimořádný význam.

4.1. Madridská dohoda o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek

Základy mezinárodního přihlašování ochranných známek vytvořila **Madridská dohoda o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek**,⁷ která byla podepsána v roce 1891 a která byla celkem 6× revidována, naposled v roce 1979. Země, na které se vztahuje tato dohoda, tvoří Zvláštní unii pro mezinárodní zápis ochranných známek, tzv. Madridskou unii.

Madridská dohoda o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek (dále jen „Madridská dohoda“), k níž bývalé Československo přistoupilo krátce po svém vzniku a jejímž členským státem je i nynější Česká republi-

⁷ zveřejněná ve vyhlášce č. 65/1975 Sb., ve znění vyhlášky č. 78/1985 Sb.

ka, je jednou ze základních úmluv v oblasti průmyslově právní ochrany. I když se týká především mezinárodního zápisu ochranných známek, její ustanovení vytvořila a do značné míry přispěla k harmonizaci známkových zákonů a řízení před zápisnými úřady ve světě. V současné době přistoupilo k této mnohostranné mezinárodní smlouvě téměř padesát států. Aplikace některých jejích ustanovení, a tím i možnost přístupu dalších členských zemí, byla v roce 1989 upravena uzavřením **Protokolu k Madridské dohodě týkající se mezinárodní registrace ochranných známek** (dále též jen „Protokol“).

Madridská dohoda umožnila **mezinárodní registraci ochranných známek** u Mezinárodního úřadu Světové organizace duševního vlastnictví (International Bureau of WIPO) v Ženevě. Registrace ochranné známky u tohoto mezinárodního úřadu má účinky i ve vztahu k přihlašovatelem určeným členským zemím, jejichž úřady, pokud nevznesou ve stanovené lhůtě oprávněné námitky, takovou známku již bez dalšího zapíší do svých národních rejstříků ochranných známek. Lze konstatovat, že tento princip, zakotvený v Madridské dohodě, je tím, s nímž se až v nynější době setkáváme v rámci integračních tendencí v Evropě ve formě tzv. „ochranné známky společenství“, zapisované v Úřadu pro harmonizaci vnitřního trhu, v tzv. Unijním známkovém úřadu ve španělském Alicante (Office for Harmonization in the Internal Market – OHIM).

Madridská dohoda vychází z principu, že přihlašovatel ochranné známky v rámci této dohody musí být příslušníkem některého členského státu nebo v něm musí mít sídlo nebo skutečně působící průmyslový nebo obchodní provozovnu. Podle Madridské dohody musí **přihlašovatel nejdříve registrovat známku u svého národního nebo regionálního úřadu** (např. Benelux Trade Mark Office) a pak ji prostřednictvím tohoto národního nebo regionálního úřadu přihlásit u Mezinárodního úřadu v Ženevě. Výnosy, kterých Mezinárodní úřad z přihlášek na základě Madridské úmluvy dosáhne, se pak rozdělí podle stanoveného klíče na členské státy.

Madridská dohoda je zvláštní úmluvou ve smyslu článku 19 Pařížské unijní úmluvy. Tato úmluva podstatně **zjednodušuje získání známkové ochrany ve smluvních státech**. Madridská dohoda totiž umožňuje získat jedinou tzv. mezinárodní přihláškou ochranu ve více zemích. Dohoda vychází ze zásady, že mezinárodní přihláška má ve smluvních zemích účinky podané národní přihlášky a účinky mezinárodního zápisu se rovnají účinkům zápisu národních. Znamená to tedy, že tato **dohoda umožňuje získat ochranu v kterémkoliv ze smluvních států na základě jediného zápisu**, učiněného u mezinárodního orgánu, kterým je Mezinárodní úřad – WIPO se sídlem v Ženevě. Podmínkou pro podání mezinárodní přihlášky je **zápis ochranné známky v zemi původu**. Tato vazba na národní zápis přetrvává ještě pět let od data mezinárodního zápisu. Po uplynutí 5 let od data mezinárodního zápisu se tento stane nezávislým.

Žádost o mezinárodní zápis se podává vždy prostřednictvím národního úřadu. Ten zpracuje přihlášku na předepsaném formuláři, v němž potvrdí, že údaje v přihlášce uvedené odpovídají skutečnosti. Výrobky nebo služby se zatřídí dle Niceského mezinárodního třídění. Předmětem přihlášky může být je jedna známka. **Mezinárodní úřad zkoumá veškeré náležitosti přihlášky** předepsané Madridskou do-

hodou a Prováděcím řádem. Mezinárodní úřad **neprovádí věcný průzkum**. Ten je vyhrazen pouze národním úřadům jednotlivých zvolených členských států. Jednotlivé národní úřady mohou, pokud jim to národní zákonodárství umožňuje, do jednoho roku od data mezinárodního zápisu, oznámit Mezinárodnímu úřadu, že na své území mezinárodně zapsané známce ochranu nepřiznávají (Avis de Refus). Jedná se tzv. **prozatímní odmítnutí ochrany**, které Mezinárodní úřad zašle národnímu úřadu země původu. Nevstoupí-li majitel mezinárodně zapsané ochranné známky ve stanovené lhůtě u národního úřadu, který vznesl námitky, do řízení a nepřekoná-li tyto námitky, vydá tento úřad rozhodnutí o **definitivním odmítnutí ochrany** na příslušném teritoriu. Pokud námitky nebyly vůbec vzneseny, zapíše mezinárodní úřad známku do svého mezinárodního rejstříku a taková známka se pak nazývá mezinárodní ochrannou známkou a automaticky se stává platnou v designovaných zemích (pokud ji některá z nich právoplatně neodmítla).

Doba ochrany dle Madridské dohody je **dvacet let od data zápisu a lze ji prodlužovat**. S ohledem na to, že prováděcí řád k této dohodě v roce 1996 upravil placení poplatků za obnovu vždy po deseti letech, byla i u mezinárodních ochranných známek doba platnosti prakticky sjednocena s národními známkami na deset let. Je-li známka mezinárodně zapsána jen pro některé smluvní země, může majitel mezinárodního zápisu **rozšířit ochranu** i na další země formou tzv. územního rozšíření. Žádost se podává opět prostřednictvím národního úřadu.

4.2. Protokol k Madridské dohodě

V roce 1989 v Madridu přijatý **Protokol k Madridské dohodě o mezinárodním zápisu ochranných známek**⁸ obsahuje další změny a doplňky Madridské dohody. Vytvoření tohoto protokolu, který se některými ustanoveními zásadně liší od Madridské unijní úmluvy, bylo iniciováno především zeměmi, které z hlediska své známkové ochrany, se nestaly původními členy Madridské unie, neboť jim systém zavedený Madridskou dohodou nevyhovoval. Patří sem např. USA, Velká Británie a Japonsko. Světová organizace duševního vlastnictví se sídlem v Ženevě se proto pokusila o zásadní změnu tohoto systému, aby jej mohlo využít více zemí než jen původní členové Madridské dohody a aby nebyla porušena kontinuita s Madridskou úmluvou.

Mezi hlavní změny, které přináší Protokol, na rozdíl od Madridské dohody, patří zejména tyto:

- **jako předpoklad mezinárodního zápisu postačí pouhá přihláška** ochranné známky k tomuto zápisu a nevyžaduje se již pouze samotný zápis v zemi původu;
- **zkracuje se doba ochrany** na základě mezinárodního zápisu o polovinu, tj. z původních dvaceti **na deset let**, přičemž možnost obnovy zápisu není dotčena;
- **byla prodloužena jednoroční lhůta pro uplatnění námitky**, popř. odeprání ochrany ze strany zemí, v nichž přihlašovatel požaduje ochranu, a to na minimálně osmnáct měsíců;

⁸ sdělení Ministerstva zahraničních věcí České republiky č.248/1996 Sb.

- pokud byl mezinárodní zápis napaden, **může se změnit v zápis národní**, za datum jejich přihlášky se považuje datum mezinárodního zápisu;
- vedle francouzštiny byla jako další jednacím jazyk přijata **angličtina**.

Evropská společenství se budou moci stát smluvní stranou Protokolu a rovněž tak mezivládní organizace, přičemž budou mít stejné postavení jako členské státy Madridské unie.

4.3. Niceská a Vídeňská úmluva o třídění ochranných známek

Vzhledem ke značnému nárůstu přihlašovaných a registrovaných ochranných známek bylo v polovině dvacátého století nutno přistoupit k vytvoření systému, který by umožňoval řešerše a vyhledávání ochranných známek. Proto v roce 1957 byla uzavřena **Niceská úmluva o mezinárodním třídění výrobků a služeb pro účely zápisu známek**. Systém třídění ochranných známek, zakotvený v této mezinárodní úmluvě, byl v průběhu let v souvislosti s vývojem výrobků a služeb rozvíjen, takže v současné době již Mezinárodní úřad, který tuto úmluvu spravuje, vydal na základě průběžně pracující mezinárodní expertní komise již osmé vydání tohoto třídění. Mezinárodní třídění ochranných známek v současné době obsahuje celkem 45 tříd ochranných známek, z toho 34 tříd výrobků a 11 tříd služeb. Podle tohoto třídění nejen členské státy, ale i převážná část zemí světa opatřuje přihlášky a zaregistrované ochranné známky tímto tříděním, což umožňuje provádění celosvětových řešerší přihlašovaných a registrovaných ochranných známek.

Navíc, v roce 1973 byla uzavřena **Vídeňská úmluva o mezinárodním třídění obrazových prvků ochranných známek** která značně ulehčuje řešerše u obrazových ochranných známek. Přestože se jejími členy dosud stalo jen poměrně málo států (rovněž Česká republika není členem), většina zemí, včetně naší země, registrované ochranné známky tímto tříděním opatřuje.

4.4. Smlouva o známkovém právu

V roce 1994 byla v Ženevě uzavřena **Smlouva o známkovém právu**⁹, která patří k nejnovějším mezinárodním úmluvám v oblasti práv na označení. Mezi státy, které ji již ratifikovaly, patří i Česká republika. Přístup k této smlouvě je otevřen i pro mezivládní organizace. Účelem Smlouvy o známkovém právu je učinit přihlašování ochranných známek v členských státech jednodušším a levnějším. Toho bylo dosaženo zjednodušením, harmonizací řízení před zápisnými úřady a stanovením maximálních požadavků, které mohou zápisné úřady, resp. úřady průmyslového vlastnictví klást na přihlašovatele a na majitele již zaregistrovaných ochranných známek. Smlouva rovněž vyloučila ve většině případů legalizaci a ověřování dokladů, které jsou zápisným úřadům předkládány. Byla stanovena počáteční doba platnosti ochranné známky na dobu deseti let od podání přihlášky a taktéž pro její obnovu. Plná moc pro zástupce přihlašovatele a majitele ochranné známky může být zástupci udělena pro více přihlášek nebo ochranných známek. Uzavření Smlouvy o známkovém právu je velmi významným krokem usnadňujícím zís-

kání zápisu ochranných známek a jejich udržování, zejména pak pro naše podnikatelské subjekty při přihlašování do zahraničí.

4.5. Lisabonská dohoda na ochranu označení původu

Mezi významné mezinárodní smlouvy v oblasti označení původu zboží patří **Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu**, uzavřená v roce 1958. Označením původu se podle této dohody rozumí zeměpisný název země, oblasti nebo místa sloužící k označení lokality, odkud pochází výrobek, jehož jakost nebo znaky jsou dány výlučně nebo podstatně zeměpisným prostředím, do něhož se zahrnují faktory přírodní a faktory lidské. Mezinárodní zápis označení původu se provádí prostřednictvím zápisného úřadu původu u mezinárodního úřadu v Ženevě. Způsob řízení je prakticky shodný s řízením o mezinárodní ochranné známce.

4.6. Madridská dohoda o potlačování falešných nebo klamavých údajů

Další významnou mezinárodní smlouvou v oblasti označení původu je již v roce 1891 uzavřená **Madridská dohoda o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží**.

Tato dohoda je rovněž zvláštní dohodou ve vztahu k Pařížské unijní úmluvě. Jejím cílem je postihnout užívání údajů o původu výrobků, které jsou buď zcela nepravdivé nebo klamavé. Postih se vztahuje na údaje, které jsou v rozporu se skutečností buď přímo nebo nepřímě označují jako zemi původu zemi nebo místo v zemi, na kterou se vztahuje dohoda.

Falešnými údaji jsou údaje objektivně nepravdivé. **Údaji klamavými jsou** jak údaje objektivně nepravdivé, tak údaje, které objektivně pravdivé jsou, avšak způsob, jakým jsou na výrobku uvedeny, či v souvislosti s dalšími okolnostmi konkrétního případu, jsou objektivně způsobily klamat o původu výrobku.

Zákaz užívání falešných nebo klamavých údajů se vztahuje i na užití ve znacích, oznámeních, účtech, listech týkajících se vína, obchodní korespondenci nebo v jakémkoliv jiném obchodním oznámení. Výrobky uváděné v této dohodě musí být při dovozu zabaveny, nebo alespoň musí být jejich dovoz zakázán, případně uplatněny další sankce.

Dohoda zakazuje reklamu obsahující údaje, které jsou sto klamat veřejnost pokud jde o původ zboží. Dohoda se nevztahuje na údaje, při nichž se používá názvu, které se staly názvy druhovými. Nedovoluje-li zákonodárství některé země **zabavení zboží** při dovozu, nahradí se toto zabavení zákazem dovozu. Nedovoluje-li zákonodárství určité země ani zabavení při dovozu, ani zákaz dovozu, ani zabavení ve vnitrozemí a očekává se tudíž, že toto zákonodárství bude upraveno, nahradí se toto opatření žalobami a prostředky, které zákon té které země zajišťuje ve stejném případě vlastním příslušníkům. K zabavení dojde na žádost celního úřadu, který o tom neprodleně uvědomí účastníka, osobu fyzickou nebo právnickou, aby mohl podniknout opatření proti zabavení, které bylo vykonáno jako opatření zajišťo-

vací. Podle této dohody úřady v jednotlivých zemích nejsou povinny provádět zabavení v případě pouhého průvozu zboží.

Tato dohoda upravuje i tzv. **delokalizační doložku**, která má zabránit klamání veřejnosti. Prodávající může uvést na výrobku své jméno nebo adresu, i když výrobek pochází z jiné země než ze země prodeje. Musí však připojit přesný a zřetelný údaj, který postačí k tomu, aby byl vyloučen omyl o tom, odkud výrobek skutečně pochází. Není proto přípustné používat chráněného označení původu jako označení druhu výrobků (druhového označení), například „ementálský sýr“, „šampaňské víno“ pro výrobky, které z dané oblasti nepocházejí, a to ani s dodatky jako „druh“, „typ“, „imitace“ a ani s delokalizační doložkou, jako „moravské šampaňské“, „olomoucký ementálský sýr“ a podobně.

4.7. Locarnská dohoda o mezinárodním třídění průmyslových vzorů

Locarnská dohoda o zřízení mezinárodního třídění průmyslových vzorů a modelů byla podepsána v Locarnu dne 8. října 1968. Doplněna byla dne 28. září 1979. Smluvní státy, tj. ty státy, které podepsaly tuto úmluvu tvoří Locarnskou unii. Patří mezi ně i Česká republika. Státy – signatáři této úmluvy se dohodly zřídit pro průmyslové vzory a modely totéž třídění – zvané „mezinárodní třídění“.

Toto mezinárodní třídění obsahuje: seznam tříd a podtříd; abecední seznam výrobků, které mohou být předmětem vzorů a modelů, s údajem o třídách a podtřídách, do nichž jsou zařazeny, a vysvětlující poznámky. Zmíněný seznam tříd a podtříd je seznamem, který je připojený k této dohodě jako jeho příloha, s výhradou změn a doplňků, které v něm může provádět Výbor znalců. Mezinárodní třídění je vypracováno v anglickém jazyce a v jazyce francouzském.

Každý ze států Zvláštní unie si vyhrazuje možnost používat mezinárodní třídění buď jako hlavního třídění nebo jako pomocného třídění. Hlavní význam Locarnského mezinárodního třídění průmyslových vzorů je ten, že usnadňuje rešerše průmyslových vzorů a odstraňuje nutnost reklasifikace dokumentů vyměňovaných na mezinárodní úrovni. Vyplyvá z toho, že státy, které toto mezinárodní třídění používají, nepotřebují vlastní třídící systém. Státy, na které se vztahuje tato dohoda a které tvoří Zvláštní unii, jsou povinny uvádět na úředních dokumentech týkajících se přihlášky nebo zápisu vzoru, čísla tříd a podtříd mezinárodního třídění, do nichž náleží výrobky obsahující vzor. V současné verzi je 31 tříd, 223 podtříd a seznam výrobků obsahuje více než 6000 položek. Locarnské mezinárodní třídění je používáno rovněž Mezinárodním úřadem při mezinárodním zápisu průmyslových vzorů podle Haagské dohody.

4.8. Haagská dohoda o mezinárodním přihlašování průmyslových vzorů

Haagská dohoda o mezinárodním přihlašování průmyslových vzorů a modelů byla uzavřena dne 6. listopadu 1925 v Haagu, revidovaná v Londýně dne 6. června 1934 a doplněná v Haagu dne 28. listopadu 1960. Tato dohoda je založena prakticky na stejných principech jako Madridská dohoda

o mezinárodním zápisu ochranných známek. Česká republika není zatím jejím členem.

Její význam spočívá v tom, že mezinárodní přihláška, která je podána prostřednictvím Národního úřadu průmyslového vlastnictví k mezinárodnímu úřadu (WIPO) v Ženevě, má účinky národních přihlášek ve všech státech, které přihlašovatel určil jako státy, ve kterých má o ochranu zájem. Hlavní rozdíl od Madridské dohody o mezinárodním zápisu ochranných známek je ten, že zde se nevyžaduje, aby mezinárodní přihlášce předcházela zápis průmyslového vzoru v zemi původu (podobně jako u Protokolu k Madridské dohodě). Přihláška k mezinárodnímu zápisu průmyslového vzoru nebo modelu se může u Mezinárodního úřadu podat buď přímo nebo prostřednictvím národního úřadu smluvního státu, pokud to připouští právní řád tohoto státu. Národní zákon každého smluvního státu však může stanovit, že všechny mezinárodní přihlášky, u nichž tento stát je pokládán za zemi původu, musí být podávány prostřednictvím národního úřadu. Nedodržení takového ustanovení se nedotýká účinků mezinárodního zápisu v ostatních smluvních státech. Mezinárodní přihláška sestává ze žádosti, jedné nebo několika fotografií nebo jiných grafických vyobrazení vzorů nebo modelů, jakož i poplatků stanovených prováděcím řádem. Žádost musí obsahovat seznam smluvních států, ve kterých přihlašovatel žádá o účinnost mezinárodní přihlášky; označení předmětu nebo předmětů, na němž má být vzor nebo modelů použito; hodlá-li žadatel uplatňovat prioritu, pak má žádost obsahovat údaj o datu, státu a čísle přihlášky, která je základem prioritního práva; všechny ostatní údaje stanovené prováděcím řádem. Vedle obligatorního vyčíslení požadavků na žádost dle výše uvedených bodů, žádost může fakultativně obsahovat rovněž krátký popis charakteristických prvků vzorů nebo modelů; prohlášení označující jméno skutečného tvůrce vzorů nebo modelů; žádost o odklad uveřejnění. K žádosti mohou rovněž být připojeny exempláře nebo makety předmětů, na něž je vzor nebo modelů použito.

Podle této dohody se připouští též tzv. **hromadná přihláška**, která může zahrnovat více vzorů nebo modelů, určených k použití na předmětech začleněných do téže třídy mezinárodního třídění vzorů a modelů.

Mezinárodní úřad v Ženevě vede mezinárodní rejstřík vzorů a modelů a provádí zápisy mezinárodních přihlášek. Za datum mezinárodní přihlášky se pokládá den, kdy tento Mezinárodní úřad obdržel řádnou žádost, poplatky splatné při podání žádosti, fotografie nebo všechna jiná vyobrazení vzorů nebo modelů a nebo, jestliže tyto nebyly doručeny současně, den, kdy byla splněna poslední z těchto formálních náležitostí. Mezinárodní úřad je povinen zasílat národním úřadům periodický věstník, kde uveřejňuje všechny mezinárodní přihlášky průmyslových vzorů a modelů.

5. Regionální systémy průmyslové právní ochrany

Pod pojmem integrace v oblasti ochrany průmyslového vlastnictví se v tomto pojednání, v souladu s obecným pojmem integrace, rozumí srůstání činností různých regionálních oblastí v jeden celek, resp. jejich provádění na jednom místě. V nejnovější době se v evropské oblasti integrační proces projevil

ve vytvoření Evropské unie a v jejím rámci integračních seskupení k vyvíjení některých činností zabezpečovaných centralizovaně pro smluvní členské státy.

V oblasti právní ochrany předmětů průmyslového vlastnictví se tento proces traduje již od uzavření Madridské dohody o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek z roku 1891. Tato dohoda (doplněná později Protokolem k ní) totiž vytvořila Zvláštní unii pro mezinárodní zápis ochranných známek. Příslušníci každé smluvní země si na základě této dohody mohli ve všech ostatních smluvních zemích ochranu svých známek zajistit cestou Mezinárodního úřadu duševního vlastnictví. Činnosti spojené se zajištěním právní ochrany označení v jednotlivých zemích se začaly provádět na jednom místě. Vedle harmonizačních prvků, tj. sjednocování legislativy v oblasti ochranných známek, tedy tato dohoda obsahuje i významný integrační stupeň ve formě konstituování společné mezinárodní instituce k zajišťování činností pro subjekty všech smluvních států (v tomto případě nejen na evropské úrovni).

Dalším významným integračním krokem v oblasti ochrany práv průmyslového vlastnictví bylo uzavření Haagské dohody z roku 1947 o založení Mezinárodního patentového institutu, který zahájil svoji činnost v roce 1950. Tento institut prováděl patentové rešerše zejména pro smluvní státy dohody, tj. pro Belgie, Francii, Lucembursko a Nizozemsko, ale i pro další země na objednávku. Lze uvést, že Mezinárodní patentový institut byl v oblasti integrace, resp. společného provádění patentových rešerší předchůdcem dnešního Evropského patentového úřadu, resp. jeho rešeršní služby v Haagu.

Mezi významné integrační kroky v oblasti ochrany vynálezů patřící dále uzavření již zmíněné Smlouvy o patentové spolupráci (Patent Cooperation Treaty – PCT), přijaté ve Washingtonu v roce 1970. Smlouva nabyla účinnosti dne 28. 1. 1978. Tato smlouva, přesahující evropský rámec, umožňuje zajistit podání patentových přihlášek ve zvolených smluvních státech smlouvy podáním jedné přihlášky u příslušného příjmového úřadu a společné provádění rešerší na novost popř. i provádění předběžného průzkumu tzv. patentovatelnosti přihlašovaného řešení. Česká republika se stala smluvním státem 1. ledna 1993.

Významným integračním krokem v oblasti patentové ochrany bylo uzavření již taktéž zmíněné Úmluvy o udělování evropských patentů a vytvoření Evropské patentové organizace jako mezinárodní regionální organizace. Vedle Správní rady je organizace tvořena Evropským patentovým úřadem se sídlem v Mnichově, jehož součástí je i již zmíněná rešeršní složka v Haagu. V praxi se v rámci činnosti Evropské patentové organizace dosáhlo centralizovaného průzkumu a udělování patentů v rámci dnešních 18 členských států a s odstupem let lze konstatovat, že se tento evropský systém a integrace udělovacího patentového procesu plně osvědčila. Tím spíše, že se je podařilo propojit s celosvětovým systémem PCT.

Ve vztahu k Úmluvě o udělování evropských patentů je dalším, i když přechodným dílčím krokem, již zmíněný tzv. systém rozšíření (Extension System), který umožňuje nečlenským zemím této dohody účast na centralizovaném průzkumu a udělování patentů.

Jak již bylo dříve uvedeno, Úmluva o udělování evropských patentů představuje v současné podobě první fázi tzv. duálního principu evropského patentového systému. Účast na této první fázi je za podmínky přizvání Správní radou otevřená všem evropským státům. V druhé fázi, v níž se budou moci účastnit jen země Evropské unie, se předpokládá nejen centralizovaný průzkum a udělovací patentový proces, ale i udělování jediného patentu společného pro všechny členské země (zatímco v první fázi se patent udělený Evropským patentovým úřadem rozčlení na svazek jednotlivých národních patentů).

Další velice významný integrační krok byl v rámci Evropské unie učiněn v oblasti ochranných známek vydáním Nařízení Rady Evropy (Council Regulation) č. 40/94 z 20. prosince 1993 o známce společenství (Community Trade Mark) a vytvořením Úřadu pro harmonizaci vnitřního trhu (Office for Harmonization in the Internal Market). Tento úřad, který začal fungovat v roce 1996, provádí centralizované řízení o zápisu ochranných známek, platných v celé Evropské unii. Po krátké době jeho činnosti lze konstatovat, že se systém osvědčuje. Je dalším krokem k harmonizaci a integraci v oblasti ochranných známek.

Obecná aplikace právních norem v oblasti duševního vlastnictví ČR ve vztahu k normám EU

JUDr. Karel Čermák Jr., Ph.D., LL.M.

1. Úvod

Jak patrně z názvu, tato přednáška se bude zabývat v obecné rovině problematikou aplikace právních norem. Přitom se zaměříme na vazby mezi právními normami vnitrostátního, českého práva a právními normami práva evropského.

Právní normy v oblasti duševního vlastnictví nemají z hlediska vztahů mezi evropským právem a vnitrostátním právem členského státu žádné zvláštní postavení; problematika aplikace českých právních norem ve vztahu k evropskému právu je v zásadních ohledech stejná ve všech právních oborech. Nevyhneme se proto výkladu některých obecných otázek evropského práva, které se nekladou pouze při aplikaci právních norem v oblasti duševního vlastnictví, ale i v jiných odvětvích práva.

Nicméně, bude-li to možné, zaměříme při výkladu této obecné materie pozornost na kontext práva duševního vlastnictví a zejména závěrečná příkladová studie byla zvolena z tohoto právního oboru.

Budeme se postupně zabývat:

- obecně aplikací (jakýchkoli) právních norem (úvod)
- aplikací právních norem vnitrostátního práva členského státu EU a evropského práva
- příklady z oblasti práva duševního vlastnictví.

2. Pojem aplikace právních norem

Hovořit o aplikaci práva předpokládá přijmout distinkci mezi právní normou a skutečností, nebo, jinak řečeno, mezi normativitou a fakticitou, tj. normou, která předepisuje (přikazuje, zakazuje nebo dovoluje) něco, co má být, na straně jedné a na straně druhé reálným světem lidských vztahů, případně vztahů existujících v rámci lidských insti-

tucí, tj. něčím, co je. Při aplikaci normy pak jde o jakési poměření toho, co je (skutkového stavu), tím, co má být (právní normou, resp. skutkovou podstatou, tvořenou příslušnými právními normami), a dovození příslušných důsledků. Pojem aplikace práva tedy implikuje myšlenkovou konstrukci, která spočívá v subsumpci (podřazení) nějakého skutkového, faktického stavu pod právní normu, zhodnocení takového skutkového stavu ve světle právní normy a vyvození právních důsledků.¹

Nejedná se o jediný možný teoretický náhled na právo a jeho aplikace. Nicméně v české právní tradici a kultuře, jakož i v právních kulturách většiny zemí kontinentální Evropy, a do jisté míry i v právní kultuře angloamerických zemí tento přístup v současné době převažuje. Proto z něho budeme vycházet.

O aplikaci práva můžeme hovořit v širším a užším smyslu.

2.1. Aplikace práva v širším smyslu

V širším smyslu se aplikací práva rozumí jakýkoli proces uskutečňování právních norem jejich adresáty, tedy chování podle práva. Chování podle práva může být z hlediska adresátů právních norem vědomé nebo nevědomé. V řadě případů se adresáti právních norem, zejména fyzické osoby, chovají v souladu s právem, aniž by si toho byli vědomi.²

Velmi časté, zejména v hospodářském životě, je vědomé hodnocení uskutečněného, probíhajícího nebo zamýšleného chování nebo jednání adresátů právních norem z hlediska práva. Za tím účelem si adresáti právních norem, fyzické a právnické osoby, někdy obstarávají právní rady a stanoviska u advokátů a jiných právníků nebo právních expertů ne-

¹ Viz např. Viktor Knapp: Teorie práva, C.H.Beck Praha 1995, str. 186 a násled.

² K tomu blíže dílo shora cit. str. 181 a násled.

bo u státních a jiných veřejných institucí. Tato oblast aplikace práva je často opomíjena, avšak má nezanedbatelný význam, neboť umožňuje hladké fungování společnosti a zejména i předcházení sporům.

Teoreticky při vědomé aplikaci právních norem jejich adresáty, případně při činnosti jejich právních poradců, dochází ke stejným myšlenkovým krokům jako při aplikaci práva soudy a správními orgány: nejprve je třeba zjistit určitý, pro danou věc relevantní skutkový stav, pak určit na tento skutkový stav aplikovatelné právní normy a následně poměřit skutkový stav příslušnými právními normami a dovést z toho příslušné důsledky. Výsledkem takového procesu může být rozhodnutí chovat se v souladu s právem, resp. přizpůsobit své chování anticipaci rozhodnutí příslušného orgánu při aplikaci práva.

2.2. Aplikace práva v užším smyslu

V užším smyslu se za aplikaci práva považuje aplikace právních norem soudy a jinými k tomu povolanými institucemi, například správními úřady nebo rozhodci, při jejich rozhodovací činnosti.

Při aplikaci právních norem, zejména pak při aplikaci v tomto užším smyslu, vstupuje aplikovaná právní norma do vztahu jednak ke skutkovému ději, jednak k jiným právním normám.

2.2.1. Vztah právní normy ke skutkovému ději

Skutkovým dějem se rozumí, jak již bylo shora naznačeno, soubor právně relevantních skutečností, o nichž má být rozhodnuto nebo které mají vliv na to, jak bude rozhodnuto. Například pro celní orgán rozhodující o zabavení zboží podezřelého z porušování práv k duševního vlastnictví je skutkovým dějem to, že dovozce hodlá uvést na český trh určité množství určitého druhu nějak označeného zboží; pro Úřad průmyslového vlastnictví při rozhodování o námitkách proti přihlášce ochranné známky je skutkovým dějem to, že přihlašovatel podal přihlášku určité ochranné známky pro určité výrobky nebo služby a že jiná osoba – namítatel – podala proti této přihlášce námitky na základě určitých svých starších práv, například na základě toho, že je majitelem zaměnitelné ochranné známky se starší prioritou.

Úkolem orgánu aplikujícího právo je v první řadě tyto relevantní skutečnosti zjistit, což je ne vždy jednoduché. Shora uvedené příklady skutkových dějů mohou na první pohled působit jednoduše, ale i v těchto relativně jednoduchých případech může zjištění skutkového děje působit nemalé problémy: například v námitkovém řízení namítatel uplatňuje starší práva k nezapsanému – pouze fakticky užívanému – označení a Úřad průmyslového vlastnictví musí na základě tvrzení a důkazů předložených namítatelem učinit závěry o rozsahu a charakteru takového užívání.

Vztah aplikované právní normy ke skutkovému ději, tedy souboru právně relevantních skutečností, na základě nichž má být rozhodnuto, je v zásadě dán poměrem subsumpcie. Tím se vyjadřuje, že skutkový děj má být podřazen pod rozsah abstraktní právní normy a vyvozeny příslušné důsledky (například uložení pokuty nebo jiné sankce, zamítnutí přihlášky

ochranné známky apod.). Vztah právní normy ke skutkovému ději je ovšem složitější, neboť samotné zjištění právně relevantních skutečností – skutkového děje – vyžaduje určitou prvotní kvalifikaci věci ve světle právní normy; jen na základě takové prvotní kvalifikace je příslušný orgán vůbec schopen zaměřit svou pozornost na ty skutečnosti, které jsou pro rozhodnutí v dané věci relevantní. Vztah právní normy ke skutkovému ději je tedy vztahem neustálé interakce, kdy na základě určitých skutečností (tvrzených účastníky řízení nebo zjištěných rozhodujícím orgánem při jeho činnosti) dochází ke zjišťování aplikovatelných právních norem, aplikace těchto norem pak zpravidla vyžaduje zjištění dalších relevantních skutečností, které mohou vyvolat potřebu přehodnotit skutkový děj ve světle ještě dalších nebo jiných právních norem, tyto právní normy vyžadují učinit dodatečná skutková zjištění atd. atd.

2.2.2. Vztah aplikovaných právních norem mezi sebou

Vzhledem k narůstající složitosti právního řádu jsou stále řídnější případy, kdy o skutkovém ději lze rozhodnout na základě jediné právní normy. Často na skutkový děj dopadá celá řada právních norem z různých právních odvětví a různé právní síly. Úkolem rozhodujícího orgánu je aplikovat všechny ty právní normy, jejichž aplikace spadá do oblasti jeho pravomoci. Například do pravomoci Úřadu průmyslového vlastnictví v námitkovém řízení patří posoudit věc z hlediska námitkových důvodů zakotvených v zákoně o ochranných známkách a případně v jeho prováděcích předpisech, avšak do jeho pravomoci již nespadá posoudit věc z hlediska nekalé soutěže; přesto na rozhodnutí v námitkovém řízení mohou mít vliv i jiné právní normy než zákon o ochranných známkách a jeho prováděcí vyhláška, například některé veřejnoprávní normy, na základě nichž lze učinit úsudek o klamavosti určitého označení. Ke správnému a zákonnému rozhodnutí je třeba zjistit a správně aplikovat všechny, nikoli jen některé právní normy, které dopadají na posuzovaný skutkový děj a jejichž aplikace je součástí pravomoci rozhodovacího orgánu. Po vstupu České republiky do Evropské unie se situace dále zkomplikuje tím, že aplikovatelné nebudou pouze právní normy českého právního řádu, ale i právní normy evropského práva.

Většinou tedy na posuzovaný skutkový děj dopadá celá řada právních norem současně, nebo aspoň jejich aplikace přichází v úvahu. Je nutno se tedy zabývat vztahem mezi těmito jednotlivými normami. Mezi aplikovatelnými právními normami může existovat rozpor, který typicky spočívá v tom, že není možná jejich současná aplikace, jelikož z jednotlivých aplikovatelných norem vyplývají různé důsledky. Například podle právní normy vnitrostátního práva má být zakázán prodej určitého zboží, neboť toto zboží porušuje ochrannou známku, avšak právní norma evropského práva ukládá prodej takového zboží umožnit, neboť se jedná o zboží řádně uvedené na trh v jiném členském státu.

Při řešení těchto rozporů se vychází z řady principů, resp. pravidel. Tyto principy, resp. pravidla mají buď povahu právních norem (například v ústavě jsou zakotveny vztahy mezi právními normami různé právní síly) nebo obecně přijímaných interpretačních postulátů (například vztahy právní normy obecné a zvláštní).

2.2.2.1. Hierarchické vztahy

V podmínkách vnitrostátního právního řádu se v první řadě jedná o hierarchické vztahy mezi právními normami různé právní síly. Například zákon má vyšší právní sílu než vyhláška nebo nařízení vlády. Tyto právní předpisy lze vydat jedi- ně v souladu se zákonem (a za splnění ještě dalších podmí- nek, na jejichž rozbor tu není místa³) Podle článku 95 odst. 1 Ústavy České republiky je soudce při rozhodování vázán (pouze) zákonem a je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem; pokud takový jiný právní předpis (právní předpis nižší právní síly) stanoví něco neslučitelného s tím, co stanoví zákon, aplikuje soudce zákon.

2.2.2.2. Intertemporální vztahy

Dále se jedná o intertemporální vztahy⁴, kde se uplatňuje zejména zásada *lex posterior derogat priori*, tj. novější právní úprava nahrazuje starší právní úpravu. Tato zásada se většinou odráží ve zrušovací klauzuli právního předpisu; například současně platný zákon č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách, v ust. § 43 ruší předchozí zákon č. 174/1988 Sb., o ochranných známkách. I v případě, že taková výslovná zrušovací klauzule není zakotvena v právním předpise, se zásada *lex posterior derogat priori* uplatní jako interpretační postulat. Další zásadou, která se uplatňuje při posuzování intertemporálních vztahů mezi právními normami, je zásada *lex retro non agit* (zákon nemá zpětné účinky), která je zčásti zakotvena v čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod⁵ a jinak je uznávána jako obecná zásada právní.⁶

2.2.2.3. Vztahy obecného ke zvláštnímu

Aplikovatelné právní normy stojí často v poměru obecného ke zvláštnímu. V tom případě se uplatňuje interpretační zásada *lex specialis derogat legi generali* (zvláštní právní předpis má přednost před právním předpisem obecným). Podle této zásady lze obecný právní předpis aplikovat jen v té míře, v níž danou materii neupravuje právní předpis zvláštní (poměr subsidiarity); pokud takový zvláštní právní předpis (který ovšem musí být v zásadě stejné právní síly jako obecný právní předpis) naopak stanoví něco jiného než obecný právní předpis, použije se zvláštního právního předpisu (poměr speciality).

2.2.2.4. Jiné vztahy

Nejedná se o vyčerpávající výčet právních nebo interpretačních pravidel či zásad, které slouží k řešení rozporů mezi právními normami v procesu aplikace práva. Další takovou významnou zásadou je, že je třeba vycházet z vnitřní bezrozpornosti právního řádu a interpretovat jednotlivé právní normy pokud možno takovým způsobem, aby byly navzájem slučitelné. V kombinaci s hierarchií právních předpisů různé právní síly to pak znamená, že právní normy nižší právní síly je třeba vykládat konformně (je-li to vůbec možné) s právními normami vyšší právní síly. Například zákony je třeba vykládat ústavně konformním způsobem, tedy tak, aby jejich výklad byl v souladu s ústavními zákony a ústavním pořádkem.⁷ Jindy právní řád obsahuje zvláštní normy, řešící možné

kolize mezi právními normami například na základě osobní nebo územní působnosti.⁸ Není zde místa věnovat se této problematice hlouběji.

Vstupem České republiky do Evropské unie se situace ještě více zkomplikuje o to, že otázky vzájemného vztahu právních norem bude nutno řešit nejen na úrovni vnitrostátního práva, ale i na úrovni evropského práva, a dále tím, že se při aplikaci bude nutno vypořádat se vzájemnými vztahy právních norem českého a evropského práva. Problematika aplikace evropského práva a vzájemných vztahů mezi evropským právem a vnitrostátním právem členského státu vykazuje řadu specifik a v mnoha směrech přesahuje problematiku aplikace vnitrostátního práva. Specifičnost je i v tom, že evropské právo svůj vztah k předpisům vnitrostátního práva členských států samo reguluje.

3. Vzájemné působení evropského práva a práva členského státu EU

3.1. Úvodem

Naším tématem je obecná aplikace právních norem v oblasti duševního vlastnictví ČR ve vztahu k normám EU. O aplikaci právních norem českého práva jde však ve skutečnosti teprve v druhé řadě. V první řadě jde o aplikaci právních norem evropského práva. K aplikaci právních norem evropského práva jsou totiž povolány především orgány členských států (nikoli tedy orgány Evropských společenství) a aplikace právních norem evropského práva těmito orgány pak vykonává vliv na aplikaci právních norem členského státu.

Je třeba připomenout, že evropské právo představuje, řečeno slovy Soudního dvora Evropských Společenství, „vlastní právní řád, integrovaný od nabytí účinnosti Smlouvy do právních systémů členských států, jenž je pro jejich soudy závazný“.⁹

Od vstupu České republiky do Evropské unie budou tedy české soudy a správní úřady aplikovat vedle českého práva i právo evropské. Je třeba zdůraznit, že evropské právo je v první řadě aplikováno soudy a správními úřady členských států a teprve v druhé řadě Soudním dvorem Evropských Společenství a jinými orgány Evropské unie. Rozhodující tí-

³ K tomu blíže viz např. Dušan Hendrych a spol.: *Správní právo, obecná část*, 2. vydání, C.H. Beck Praha 1996, str. 34 a násl.

⁴ Na tuto problematiku lze nahlížet z dvou různých hledisek: z hlediska ontologického (platnosti, resp. účinnosti právní normy v rámci určitého souboru norem) a z hlediska aplikačního (kterou právní normu je třeba aplikovat na konkrétní skutkový děj); pro zjednodušení věci v této přednášce mezi oběma aspekty výslovně nerozlišujeme.

⁵ „Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.“

⁶ Viz nálezy Ústavního soudu ČSFR Pl. ÚS ČSFR 78/92, nálezy Ústavního soudu ČR Pl. ÚS 16/93, Pl. ÚS 31/94, Pl. ÚS 21/96, Pl. ÚS 24/96, II. ÚS 303/95, Pl. ÚS 21/96, Pl. ÚS 9/95, Pl. ÚS 3/94 aj.

⁷ Viz např. nálezy Ústavního soudu ČR č. Pl. ÚS 48/95, III. ÚS 114/94, IV. ÚS 81/95, Pl. ÚS 21/96 aj.

⁸ Viz např. Gerhardt Kegel: *Internationales Privatrecht*, 7. Aufl., Verlag C.H.Beck, München 1995, str. 20 a násl.

⁹ Rozsudek Soudního dvora Evropských Společenství ze dne 15. 7. 1964 ve věci 6/64, *Costa v. E.N.E.L.*, Sbsd 1964, str. 1251, 1269

že aplikace pak stojí na orgánech členských států, kterým v této činnosti napomáhají orgány Společenství, zejména Soudní dvůr v řízení o předběžné otázce podle č. 177 Smlouvy o založení Evropského Společenství. O tom bude řeč dále.

3.2. Prameny evropského práva

Úvodem je nutno připomenout, jaké jsou základní prameny evropského práva, tedy jakou formální podobou mohou mít právní normy evropského práva, které orgány členských států mají povinnost aplikovat.

Prameny evropského práva můžeme nejobecněji rozdělit na primární a sekundární.

3.2.1. Primární právo

Primární právo Evropských Společenství, resp. Evropské unie má po obsahové stránce povahu jakéhosi ústavního práva Společenství a práva upravujícího fungování evropských institucí. Obsahuje však i normy, které mohou mít bezprostřední vliv na aplikaci a výklad právních norem z jakéhokoli právního oboru, včetně práva duševního vlastnictví.

Primární právo zahrnuje zakládací smlouvy Evropských Společenství, tj. zejména Smlouvu o založení Evropského Společenství z 25. 3. 1957, jak byla postupně doplňována a konsolidována, mj. Smlouvou o Evropské unii (Maastrichtskou smlouvou) a Amsterodamskou smlouvou. Patří sem dále Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli a Evropského společenství pro atomovou energii; tyto dvě smlouvy mají pro aplikační činnost vnitrostátních soudů a orgánů v současné době již omezený význam. Dále sem patří Smlouva o Evropské unii ze 7. 2. 1992 (jež zčásti modifikovala a doplnila Smlouvu o založení Evropského společenství). K primárnímu právu také patří smlouvy, které mění a doplňují zakládací smlouvy, jakož i přílohy těchto smluv. Naopak sem nepatří mezinárodní smlouvy, které uzavřelo Společenství s třetími stranami (nečlenskými státy). Patří sem ovšem smlouvy o přístupu nových členských států.

K primárnímu právu se řadí i obecné zásady právní a někdy rovněž zvykové právo společenství.¹⁰

3.2.2. Sekundární právo

K právním pramenům sekundárního práva patří především nařízení a směrnice. Vedle toho se sem zařazují rozhodnutí, doporučení a stanoviska a některé další právní akty, kterými se nebudeme podrobněji zabývat. Právní prameny sekundárního práva jsou zakotveny v předpisech práva primárního, zejména ve Smlouvě o založení Evropského Společenství.

3.2.2.1. Nařízení

Nařízení je upraveno v čl. 249 Smlouvy o založení Evropského Společenství. Tento článek stanoví, že nařízení má obecnou závaznost a že je závazné ve všech svých částech a bezprostředně použitelné v každém členském státě.

Zjednodušeně můžeme říci, že se jedná o jakési evropské zákony. Adresáty nařízení jsou přímo právnícké a fyzické osoby v jednotlivých členských státech. Okamžikem nabytí platnosti nařízení musí být nařízení aplikováno soudy a správními orgány členských států stejně jako předpisy vnitrostátního práva tohoto členského státu. Nařízení je normativním aktem, tj. obsahuje obecnou úpravu, kterou je třeba aplikovat na předem neurčený okruh případů; nejedná se tedy o konkrétní akt, který by upravoval poměry konkrétních osob v konkrétním případě.¹¹

Příkladem nařízení v oblasti práva duševního vlastnictví může být nařízení č. 40/94 o ochranné známce Společenství nebo nařízení č. 2081/92 o ochraně zeměpisných údajů a označení původu pro zemědělské výrobky a potraviny.

3.2.2.2. Směrnice

I směrnice je zakotvena v čl. 249 Smlouvy o založení Evropského Společenství. Směrnice je podle tohoto článku závazná pro každý stát, kterému je určena, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, přičemž volba forem a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům.

To znamená, že směrnice v zásadě není závazná přímo pro fyzické a právnícké osoby v členských státech, nýbrž jejími adresáty jsou samotné členské státy. Směrnice zavazuje členské státy, aby určitým způsobem formovaly své vnitrostátní právo, tj. zejména cestou legislativních (ale ne pouze legislativních) opatření zajistily dosažení určitého výsledku.

O tomto procesu se mluví jako o implementaci směrnic do vnitrostátního práva členského státu. Je ponecháno na vůli každého členského státu, jakým způsobem bude směrnici implementovat, tj. jakým způsobem dosáhne cíle stanoveného směrnicí. Právní řady členských států, které implementovaly směrnici, se tedy mohou v určitých aspektech lišit, avšak jsou harmonizovány co do výsledku předvídaného směrnicí.

V této souvislosti je nutno připomenout, že podle judikatury Soudního dvora Evropských Společenství jsou státy povinny zajistit úplnou implementaci směrnic ve faktickém i právním ohledu, tj. nestačí pouze přijmout příslušné zákonodárné akty, nýbrž je také nutno tyto akty v praxi aplikovat a interpretovat je v souladu se směrnicí a ostatními předpisy evropského práva.¹²

Příkladem směrnice z oblasti práva duševního vlastnictví může být směrnice č. 89/104/EEC k aproximaci zákonů členských států vztahujících se k ochranným známkám nebo směrnice č. 91/250/EEC o právní ochraně počítačových programů.

3.2.2.3. Jiné akty sekundárního práva

K pramenům sekundárního práva se dále zařazují individuální rozhodnutí, doporučení a stanoviska a některé další právní akty. Tyto jiné právní akty postrádají některé ze základních definičních znaků právních norem, a to zpravidla buď závaznost (doporučení a stanoviska), nebo obecnost (individuální rozhodnutí). Mají zpravidla povahu (konkrétních) správních

¹⁰ Viz k tomu blíže např. Thomas Oppermann: *Europarecht*, 2. Auflage, Verlag C.H.Beck München 1999

¹¹ Viz k tomu blíže např. A. Verny – M. Dausès: *Evropské právo, Ústav mezinárodních vztahů Praha 1998*, str. 77 a násl.

¹² Viz k tomu blíže tamtéž

aktů nebo politických rozhodnutí a pro vzájemné vztahy evropského práva a práva členského státu mají jen omezený význam. Nadále se jimi nebudeme zabývat.¹³

3.2.3. Vlastnosti evropského práva

Právní normy evropského práva se ve vztahu k vnitrostátnímu právu projevují zejména dvěma vlastnostmi:

- bezprostřední použitelností, resp. bezprostředním účinkem
- předností.

3.2.3.1. Bezprostřední použitelnost

Bezprostřední použitelnost znamená, že právní normy evropského práva mohou, resp. musejí být aplikovány přímo soudy a orgány členských států. Bezprostřední účinek znamená, že předpisy evropského práva mohou být předmětem aplikace v tzv. širším smyslu, jak jsme jej vymezili v úvodu, a zejména že mohou zakládat práva a povinnosti, resp. právní vztahy fyzických a právnických osob v členských státech. Někdy se jako bezprostřední účinek označuje pouze situace, kdy se jednotlivec může dovolat v případě porušení jeho práv vyplývajících z evropského práva ustanovení evropského práva, jehož není adresátem, před orgány členských států.¹⁴ Pokud nadále budeme hovořit o bezprostřední použitelnosti, budeme mít na mysli podle okolností i bezprostřední účinek jakožto podkategorii bezprostřední použitelnosti.¹⁵

Bezprostřední použitelnost je jedním z významných znaků, kterými se normy evropského práva liší z hlediska vnitrostátního právního řádu od norem mezinárodního práva veřejného. Normám mezinárodního práva veřejného se zpravidla v oblasti vnitrostátního práva nepřiznává bezprostřední použitelnost ani účinek. K tomu, aby mohly přímo zakládat práva a povinnosti na území daného státu a aby mohly být aplikovány orgány daného státu, je zapotřebí v každém případě recepce právních norem mezinárodního práva veřejného do vnitrostátního právního řádu na základě právní normy vnitrostátního práva; formou této recepce přitom často je tzv. adaptace, tj. zjednodušeně řečeno jakési provedení mezinárodní smlouvy vnitrostátním právním předpisem. Národní orgán, typicky soud, pak zpravidla aplikuje takový vnitrostátní právní předpis vydaný k adaptaci mezinárodní smlouvy do vnitrostátního práva a nikoli přímo mezinárodní smlouvu.¹⁶ U norem evropského práva, jak již shora bylo řečeno, je tomu jinak; tyto normy působí v oblasti vnitrostátního práva přímo, aniž by bylo třeba jakékoli formy recepce do vnitrostátního práva.

Bezprostřední použitelnost, resp. účinek přísluší, ovšem v různé míře, právním pramenům primárního i sekundárního práva, a to včetně směrnic.

3.2.3.1.1. Bezprostřední použitelnost primárního práva

Co se týče primárního práva, konstatoval Evropský soudní dvůr, že „právo Společenství, nezávislé na zákonodárství členských států, má jednotlivcům, stejně jako jim ukládá povinnosti, propůjčit i práva. Taková práva nevznikají jen tehdy, jestliže to smlouva výslovně stanoví, ale také na základě jednoznačných povinností, které smlouva ukládá jak jednotlivcům, tak členským státům a orgánům Společenství“.¹⁷

Bezprostředně použitelná jsou teoreticky všechna ustanovení primárního práva. Některým ustanovením primárního práva pak navíc přísluší i bezprostřední účinek; tak je tomu tehdy, pokud z nich lze jasně a bezpodmínečně dovodit, že mohou založit subjektivní práva jednotlivcům.

Rozhodující slovo při určení, zda právní norma primárního práva má bezprostřední účinnost, přísluší Soudnímu dvoru Evropských společenství. Podle judikatury Soudního dvora mají bezprostřední účinnost mnohá ustanovení Smlouvy o založení Evropských společenství. Jedná se zejména o ustanovení o odstranění dovozních a vývozních cel a dávek s rovnocenným účinkem mezi členskými státy, jakož i odstranění kvantitativních dovozních a vývozních omezení a opatření s rovnocenným účinkem mezi členskými státy, ustanovení o volném pohybu pracovníků, volném pohybu zboží, volném pohybu kapitálu, volném pohybu služeb (čl. 23 a násl. a 39 a násl. Smlouvy o založení Evropských společenství), jakož i ustanovení zakládající smlouvy týkající se soutěžního práva, tj. čl. 81, 82 Smlouvy o založení Evropského společenství (zákaz kartelových dohod, zákaz zneužívání dominantního postavení).¹⁸

3.2.3.1.2. Bezprostřední použitelnost sekundárního práva

Bezprostřední použitelnost, resp. bezprostřední účinek mají i normy sekundárního práva. Zde je třeba rozlišovat zejména mezi nařízeními a směrnicemi.

Bezprostřední použitelnost nařízení vyplývá výslovně z čl. 249 Smlouvy o založení Evropského společenství.

Problematictější je bezprostřední použitelnost, resp. účinek směrnic.¹⁹ Podle shora citovaného čl. 249 Smlouvy o založení Evropského společenství je směrnice závazná pro členské státy, jimž je určena, a to pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo.

O bezprostřední použitelnosti, resp. účinku směrnic Smlouva o založení Evropského společenství výslovně nic nestanovuje, avšak bezprostřední použitelnost, resp. účinek směrnic dovodil pro určité případy Soudní dvůr Evropských společenství. Připomeňme, že adresátem směrnic jsou v zásadě členské státy, kterým směrnice ukládá povinnost implementovat směrnici do jejich vnitrostátního práva tak, aby bylo dosaženo výsledku, který směrnice předpokládá. Pokud k implementaci směrnic do vnitrostátního práva členského státu řádně a včas dojde, je předmětem aplikace národními orgány členského státu až toto k implementaci směrnic vydané vnitrostátní právo a nikoli samotná směrnice a teprve tyto

¹³ Blíže viz např. Thomas Oppermann: dílo shora cit., str. 214 a násl.

¹⁴ Tichý, Arnold a spol.: Evropské právo, C.H.Beck Praha 1999, str. 205

¹⁵ K bezprostřední použitelnosti a bezprostřednímu účinku evropského práva viz Tichý, Arnold a spol.: Evropské právo, C.H.Beck Praha 1999, str. 202 a násl.

¹⁶ K této problematice blíže viz Jiří Malenovský: Poměr mezinárodního a vnitrostátního práva, Doplněk Brno 2000

¹⁷ Viz rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 5. 2. 1963 v právní věci 26/62, van Gend a Loos, SbSD 1963, str. 1, 24

¹⁸ Viz blíže Verný – Daus: dílo shora cit., str. 86 a násl.

¹⁹ Výklad této problematiky je pro účely přednášky zjednodušený; podrobněji k bezprostřední použitelnosti směrnic viz Tichý, Arnold: dílo shora cit., str. 205 a násl.

vnitrostátní právní předpisy mohou v zásadě zakládat práva a povinnosti jednotlivců. (Proces implementace směrnic do práva členského státu je však třeba odlišovat od recepce mezinárodního práva do vnitrostátního práva; v případě implementace směrnic se nejedná o recepci, neboť evropské právo se na rozdíl od mezinárodního práva veřejného nechová vůči recepci do vnitrostátního práva indiferentně (neumožňuje různé formy recepce, případně monistické pojetí vztahu mezinárodního a vnitrostátního práva), nýbrž evropské právo samo ukládá nezávisle na právu členského státu povinnost směrnicí implementovat a do určité míry i způsob implementace.)

Může ovšem nastat situace, že členský stát opomenečas nebo správně implementovat směrnici. Takové jednání jednak vystavuje členský stát odpovědnosti vůči orgánům Společenství. Vedle toho takovým pochybením členského státu mohla utrpět práva jednotlivců. Zejména z tohoto důvodu a dále ve snaze zajistit efektivitu evropského práva dovedl Soudní dvůr Evropských společenství pro tento případ, že fyzické nebo právnické osoby se mohou dovolávat před soudními nebo správními orgány členských států přímo těch ustanovení (neimplementovaných) směrnic, která jsou obsahově bezpodmínečná, dostatečně přesná a směřují k založení práv, případně povinností jednotlivců.²⁰

Pokud však členský stát směrnici korektně implementoval, nemohou se již jednotlivci odvolávat v řízeních před národními soudy a orgány přímo na směrnici, nýbrž na legislativní akty, jimiž byla směrnice implementována do vnitrostátního právního řádu členského státu. Jednotlivci se ovšem samozřejmě mohou odvolat na směrnice přímo v té míře, v jaké tvrdí, že směrnice do vnitrostátního práva členského státu implementována nebyla.²¹

3.2.3.2. Nepřímý účinek

Jako nepřímý účinek evropského práva se označuje povinnost členských států a jejich orgánů vykládat normy svého vnitrostátního práva konformně s právem evropským, v případě směrnice pak ve světle textu a cíle normy směrnice. Povinnost konformního výkladu se vztahuje na celý vnitrostátní právní řád, nejen tedy na vnitrostátní právní předpisy vydané k implementaci směrnice. Ve vztahu ke směrnici se povinnost konformního výkladu uplatňuje již od nabytí účinnosti směrnice, nikoli až od uplynutí lhůty k její implementaci.²²

3.2.3.3. Přednost

Další významnou vlastností právních norem evropského práva ve vztahu k normám vnitrostátního práva členského státu je přednost evropského práva před vnitrostátním právem. Bez přednosti evropského práva před vnitrostátním právem by zřejmě bylo obtížné, ne-li nemožné uvést evropské právo

v členských státech v život a zajistit skutečné fungování vnitřního trhu, jakož i dosažení dalších cílů Společenství.

Přednost evropského práva se uplatňuje na úrovni aplikační. To znamená, že ustanovení vnitrostátního práva členského státu, které je v rozporu s právní normou evropského práva, nesmí být v konkrétním případě použito. Neznamená to však, že by takové právní předpisy vnitrostátního práva členského státu pro jejich rozpor s evropským právem *eo ipso* a jako takové pozbývaly platnosti. Takové právní předpisy, resp. právní normy zůstávají pouze neaplikovatelné.²³

Princip přednosti evropského práva před vnitrostátním právem členských států dovedl v celé řadě rozsudků Soudní dvůr Evropských společenství. Zásadním rozsudkem v tomto směru je rozsudek *Costa v. E.N.E.L.*, v němž Soudní dvůr uvedl: „... právu vytvořenému smlouvou a tím plynoucím z autonomního právního pramene nemohou vzhledem k této jeho zvláštnosti předcházet žádné vnitrostátní právní předpisy jakéhokoli druhu, nemá-li být odňat charakter práva Společenství a nemá-li být zpochybněn vlastní právní základ Společenství. Tím, že podle ustanovení smlouvy vyhradily práva a povinnosti, které byly do té doby podřízeny jejich vnitřním právním řádům, právní úpravě právního řádu Společenství, státy definitivně omezily svá výsostná práva, což nemůže být pozdějším jednostranným opatřením, které se neslučuje s pojmem Společenství, navráceno do původního stavu.“²⁴

Zásada přednosti platí pro všechny prameny evropského práva, tedy jak pro právo primární, tak i sekundární. Současně se uplatňuje vůči veškerým právním předpisům vnitrostátního práva členského státu, ať již je jejich právní síla jakákoli. Znamená to, že z hlediska evropského práva přísluší právním předpisům evropského práva přednost dokonce i před ústavním právem členských států.

Ve vztahu k vnitrostátnímu ústavnímu právu a ústavnímu pořádku je uplatňování přednosti evropského práva nicméně poněkud problematické; zejména ústavní soudy členských států, tak Spolkový ústavní soud, zaujímají v této otázce někdy zdrženlivá stanoviska, zejména co se týče ochrany základních lidských práv. To vyplývá také z toho, že v evropském právu, tj. v právu Evropských společenství a Evropské unie, dosud chybí komplexní a účinný systém ochrany lidských práv.

3.3. Český ústavní pořádek a evropské právo

České ústavní právo bylo již modifikováno tak, aby v českém právním řádu mohly právní normy evropského práva požívat bezprostřední použitelnosti, resp. způsobovat bezprostřední účinky, a aby jim byla přiznávána přednost. Vyplývá to z čl. 10 Ústavy České republiky, které po novele provedené ústavním zákonem č. 395/2001 Sb. zní takto: „Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“

²⁰ Rozsudek ze dne 19. 1. 1982 v právní věci 8/81, Becker, SbSD 1982, str. 53, 71

²¹ Viz např. rozsudek ze dne 1. 2. 1977 v právní věci 51/76, *Nederlandse Ondernemingen* SbSD 1977, str. 113, rozsudek ze dne 19. 1. 1982 v právní věci 8/81, Becker SbSD 1982, str. 53, 71

²² K nepřímému účinku viz blíže Tichý, Arnold: dílo shora cit., str. 212 a násl. a soudní judikaturu tam citovanou

²³ Viz blíže Tichý, Arnold: dílo shora cit., str. 216 a násl.

²⁴ Rozsudek ze dne 15. 7. 1964 v právní věci 6/64 *Costa v. E.N.E.L.*, SbSD 1964, str. 1251, 1270

Na tomto místě je ovšem třeba znovu připomenout, že evropské právo, a to především právo Společenství,²⁵ je svou povahou odlišné od mezinárodního práva veřejného. Tato odlišnost spočívá zejména v tom, že evropské právo samo stanoví, jakým způsobem se bude uplatňovat na území členských států a samo – jednotným způsobem ve všech členských státech – reguluje svůj vztah k vnitrostátnímu právu členských států.

Okamžikem vstupu České republiky do Evropské unie se tak na území České republiky stane aplikovatelným vedle vnitrostátního českého práva i evropské právo, přičemž podmínky a způsob aplikovatelnosti evropského práva budou vyplývat přímo z evropského práva. Modifikovaný článek 10 Ústavy České republiky k tomu pouze otevřel cestu.

3.4. Praktické důsledky v oblasti aplikace práva

3.4.1. Posun ve vzájemných vztazích právních norem

To vše tedy znamená výrazný posun v činnosti soudních a správních orgánů členských států v oblasti aplikace práva. Znamená to také významný posun v řešení konfliktů mezi aplikovatelnými právními normami.

Pokud doposud prvořadým východiskem k řešení takových konfliktů bylo hierarchické uspořádání právního řádu, tj. různý stupeň právní síly právních předpisů, je nyní prvořadým východiskem potenciální konflikt vnitrostátního práva s evropským právem. Takový potenciální konflikt budou muset aplikační orgány vyřešit nejdříve a teprve potom se případně zabývat hierarchickými, systematickými, intertemporálními a případně i jinými vztahy mezi právními normami v rámci vnitrostátního právního řádu.

Dochází také k významnému kompetenčnímu posunu, pokud jde o posuzování konfliktů mezi právními normami. Ve vnitrostátním právu jsou zpravidla k posuzování rozporu mezi právními normami různé právní síly povolány soudy, resp. ústavní soudy; v České republice například přísluší jak tzv. konkrétní, tak i tzv. abstraktní kontrola ústavnosti výlučně ústavnímu soudu (pokud obecné soudy dospějí k závěru, že zákon, který mají aplikovat, je v rozporu s ústavním zákonem, nejsou oprávněny tuto otázku samy posoudit a případně aplikovat ústavní zákon, nýbrž musí věc předložit Ústavnímu soudu). Bude-li se však takový konflikt týkat vztahu mezi evropským právem a vnitrostátním právem, budou po vstupu České republiky do Evropské unie obecné soudy, a dokonce i správní úřady povolány k tomu, aby případně samy posoudily rozpor vnitrostátní právní normy, kterou mají aplikovat, s normou práva evropského.

3.4.2. Proces aplikace vnitrostátních právních norem v kontextu evropského práva

Proces aplikace práva národními orgány bude tedy po vstupu do Evropské unie vypadat asi takto:

²⁵ K pojmu evropské právo, právo Společenství, unijní právo a rozdílům mezi nimi viz Tichý, Arnold: dílo shora cit., str. 152 a násl. a 196 a násl.; specifický charakter, odlišující evropské právo od mezinárodního práva veřejného, má především právo Společenství (komunitární právo); tzv. právo unijní má blíže ke klasickému mezinárodnímu právu veřejnému.

Prvním krokem bude zjištění skutkového stavu. Předpokladem takového zjištění samozřejmě je určitá předběžná, prvotní kvalifikace skutkového děje ve světle právních norem (viz výše), a to včetně norem evropského práva. Jen na základě takové prvotní kvalifikace je totiž možné získat určitá vodítka i pro skutková zjištění, která musí národní orgán učinit, aby zjistil ty skutečnosti, které jsou ve světle aplikovatelných právních norem relevantní. Rozhodující orgán se tak často bude muset při zjišťování skutkového děje zabývat otázkami, které doposud nebyly právně relevantní a právní relevance nabudou až v kontextu evropského práva; například velmi často bude relevantní otázka, zda určité zboží bylo uvedeno na trh v členském státě EU.

Výhodou může být, že účastníci řízení se zpravidla snaží aktivně ovlivňovat výsledek řízení, a proto předkládají rozhodujícímu orgánu jak skutková tvrzení a důkazy, která ve věci považují za právně relevantní, tak i odkazy na příslušné právní normy; po vstupu České republiky do Evropské unie je tak třeba počítat s tím, že se účastníci řízení budou hojně dovolávat právních norem evropského práva. Úkolem rozhodujícího orgánu bude se s takovými tvrzeními vypořádat a přihlídnout jen k takovým skutkovým okolnostem, které skutečně jsou pro posuzovanou věc relevantní, a aplikovat ty právní normy, ať již evropského nebo českého práva, jejichž aplikace je v daném případě na místě.

Druhým krokem bude zjištění právních norem aplikovatelných na danou věc s ohledem na zjištěný skutkový stav. Mezi aplikovatelnými právními normami zpravidla budou i normy evropského práva. Je třeba si uvědomit, že evropské právo reguluje nesmírnou šíři materie a zasahuje do téměř všech právních odvětví. Předpisy evropského práva, které budou aplikovatelné v rozhodovaném případě, budou zpravidla zahrnovat jak speciální předpisy evropského práva v oblasti duševního vlastnictví (nařízení a směrnice), tak i primární právo (například ustanovení o volném pohybu zboží). K aplikovatelným právním normám evropského práva budou patřit podle okolností také obecné právní zásady, které jsou součástí právního řádu Společenství²⁶, jakož i judikatura evropských soudů, zejména Soudního dvora Evropských společenství.

Jako třetí krok bude v případě právních norem evropského práva následně nutno posoudit, zda jsou bezprostředně aplikovatelné, resp. účinné. To bude pravidlem, bude-li se jednat o ustanovení nařízení, případně ta ustanovení primárního práva, která se vztahují k jednotlivcům. Spíše výjimečné to bude v případě směrnic (viz výše bod 3.2.3.1.2).

To ovšem neznamená, že by národní orgány ke směrnicím v zásadě nemusely přihlížet. Naopak. Za účelem zjištění, zda právní normy obsažené ve směrnici v daném případě jsou bezprostředně použitelné, bude nutno zjistit, zda směrnice byla řádně a včas implementována do vnitrostátního právního řádu. Teprve bude-li odpověď na tuto předběžnou otáz-

²⁶ Obecné právní zásady uznává jako pramen, resp. součást evropského práva Soudní dvůr Evropských společenství, viz např. rozsudek ze dne 12. 11. 1969 v právní věci 29/69 Stauder, SbSD 1969, str. 419, 424; rozsudek ze dne 17. 12. 1970 v právní věci 11/70, Internationale Handelsgesellschaft, SbSD 1970, str. 1120, 1135; rozsudek ze dne 14. 5. 1974 v právní věci 4/73, Nold, SbSD 1974, str. 491, 507; rozsudek ze dne 13. 12. 1979 v právní věci 44/79, Hauer, SbSD 1979, str. 3727, 3744; rozsudek ze dne 11. 7. 1989, Schröder, 265/87, SbSD 1989, str. 2237, 2267

ku kladná, bude možno již nadále směrnici nebrat v úvahu a aplikovat harmonizované vnitrostátní právo. Pokud naopak národní orgán zjistí, že směrnice, například jen v některých ohledech, řádně nebo včas implementována nebyla, bude muset posoudit, zda směrnice zakládá obsahově bezpodmínečná a dostatečně přesná práva jednotlivců (jak fyzických, tak právnických osob); pokud k takovému zjištění dojde, bude jeho povinností směrnici přímo aplikovat.

Jako pomyslný čtvrtý krok bude národní orgán takto zjištěné aplikovatelné právní normy, jak evropského, tak vnitrostátního práva muset posoudit z hlediska jejich kompatibility, a to včetně všech již účinných směrnic, byť lhůta k implementaci ještě neuplynula, tj. zabývat se otázkou, zda jsou tyto normy slučitelné, případně zda mezi nimi není rozpor.

Ve vztahu norem vnitrostátního práva k normám evropského práva bude nejprve na místě pokusit se o interpretaci právních norem vnitrostátního práva takovým způsobem, aby to bylo slučitelné s právními normami evropského práva. Pokud například bude existovat více variant výkladu vnitrostátní právní normy, z nichž jeden bude a druhý nebude slučitelný s právními normami evropského práva, bude povinností národního orgánu dát přednost tomu výkladu, který je s evropským právem slučitelný. Opět je třeba připomenout, že to platí i o ustanovení směrnic, u nichž ještě neuplynula lhůta k implementaci.

Pokud interpretace, která by byla slučitelná s evropským právem, nebude možná, bude povinností národního orgánu nepřihlídnout k takové právní normě vnitrostátního práva a místo ní aplikovat příslušnou normu evropského práva. Jak poznamenal Soudní dvůr Evropských společenství v rozsudku Simmenthal²⁷, „každý národní soudce, řešící spor v mezích svých pravomocí, je povinen úplně aplikovat komunitární právo a chránit práva, která právo Společenství udílí jednotlivcům, přičemž ponechává neaplikováno jakékoli případně odporující ustanovení národního práva, ať už dřívější či pozdější vůči komunitárnímu předpisu; tudíž je s vlastní podstatou komunitárního práva neslučitelný jakýkoli právní předpis národního práva, jakákoli praktika zákonodárna, správní či soudní, v jejímž důsledku by došlo ke zmenšení účinnosti komunitárního práva tím, že odmítne soudci, příslušnému k aplikaci tohoto práva, pravomoc, aby v momentě aplikace učinil vše potřebné k vyloučení národních předpisů, jež by mohly tvořit případnou překážku plné účinnosti komunitárních norem.“

Teprve následně pak bude příslušný národní orgán řešit případné rozpory mezi právními normami vnitrostátního práva mezi sebou. Přitom bude postupovat podle obvyklých interpretačních, resp. aplikačních zásad, které jsme zmínili v úvodu.

3.5. Předběžné otázky

Národní orgán samozřejmě bude postaven i před úkol, aby interpretoval právní normy evropského práva a případně i řešil vzájemné rozpory právních norem evropského práva mezi sebou. Aby výklad předpisů evropského práva při jejich apli-

kaci národními orgány členských států byl jednotný, zakotvuje Smlouva o založení Evropských Společenství institut tzv. předběžné otázky.

3.5.1. Právní základy

Pravomoc rozhodovat předběžné otázky má Soudní dvůr Evropských Společenství na základě čl. 234 Smlouvy o založení Evropského společenství. Podle tohoto ustanovení má Soudní dvůr pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se výkladu této smlouvy (tj. Smlouvy o založení Evropského společenství), platnosti a výkladu aktů orgánů Společenství a Evropské centrální banky a dále výkladu statutů orgánů zřízených aktem Rady, pokud tak statuty stanoví.

Právo obrátit se na Soudní dvůr Evropských společenství s předběžnou otázkou přísluší soudu členského státu, pokud v řízení před ním vyvstane otázka, která se týká výkladu evropského práva, jak bylo shora vymezeno, tedy zejména primárního i sekundárního práva. Podmínkou je, že soud členského státu rozhodnutí o předběžné otázce považuje za nutné k vydání svého rozsudku. Tak je tomu v praxi tehdy, pokud soud členského státu je ve své rozhodovací činnosti konfrontován s aplikovatelností předpisů evropského práva, k jehož výkladu v relevantním směru ještě nebylo vydáno rozhodnutí Soudního dvora Evropských Společenství.

Pokud se jedná o soud členského státu, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, je takový soud povinen obrátit se na Soudní dvůr Evropských společenství s předběžnou otázkou.²⁸

3.5.2. Význam řízení o předběžné otázce

Jak již bylo shora zmíněno, řízení o předběžné otázce má především význam pro jednotný výklad evropského práva. Jak již bylo několikrát zdůrazněno, spočívá tíže aplikace předpisů evropského práva především a v první řadě na soudech členských států. Evropské soudy, tedy zejména Soudní dvůr Evropských společenství a Soud první instance, v zásadě nejsou povolány k rozhodování soukromoprávních sporů, nýbrž rozhodují ve zvláštních druzích řízení, z nichž jedno z nejvýznamnějších je právě řízení o předběžné otázce. Jeli-kož aplikovat a interpretovat evropské právo je pro národního soudce v řadě případů obtížné, je mu prostřednictvím řízení o předběžné otázce dána možnost, případně povinnost kooperovat v tomto směru se Soudním dvorem Evropských Společenství. Vlastní odpovědnost za rozhodnutí v individuálním případě však zůstává na národním soudci, který je v daném případě zákonným soudcem pro rozhodovanou věc se všemi implikacemi, které to má, tj. mj. požadavkem na nezávislé rozhodování.

3.5.3. K formulaci předběžné otázky

Jak bylo shora zmíněno, dochází v řízení o předběžné otázce k interpretaci evropského – komunitárního práva, nikoli vnitrostátního práva členských států. Soudní dvůr Evropských Společenství není oprávněn rozhodovat o výkladu vnitrostát-

²⁷ Rozsudek ze dne 9. 3. 1978 v právní věci 106/77, Simmenthal, SbSD 1978, str. 629, 644

²⁸ K předběžným otázkám podrobněji viz Tichý, Arnold: dílo shora cit., str. 286 a násl.

ních právních předpisů členských států, a pokud by se na něj obrátil soud členského státu se žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce, která by se týkala výkladu vnitrostátního práva, musel by takovou žádost odmítnout.

Nicméně v praxi má řízení o předběžných otázkách význam právě i pro interpretaci vnitrostátních právních norem členského státu v souvislosti s jeho vztahem k předpisům evropského práva a pro řešení případných rozporů. Předběžné otázky totiž mohou být formulovány tak, že kladou otázku týkající se výkladu evropského práva v kontextu určitých norem práva vnitrostátního. Při formulaci předběžné otázky má soud členského státu možnost dotázat se, zda určitý předpis evropského práva je nutno vykládat tak, že vylučuje aplikaci určitého – pokud možno obecně charakterizovaného – předpisu vnitrostátního práva. To v praxi znamená, že Soudní dvůr Evropských Společenství v řízení o předběžné otázce ve skutečnosti rozhoduje o slučitelnosti právních norem vnitrostátního práva s právními normami evropskými, ovšem v abstraktní rovině. Není oprávněn vyslovovat se k uplatnění předpisů evropského práva na konkrétní případ²⁹.

Je tedy věci určité formulační obratnosti při zadání předběžné otázky, aby otázka slučitelnosti národního práva s evropským právem mohla být předmětem řízení o předběžné otázce. Otázka nesmí znít např.: „Je třeba předpis národního práva X vykládat tak, že ...?“, nebo „Je možno předpis X národního práva vykládat tak, že ...?“, na druhou stranu však přípustné je položit otázku ve formě: „Je předpis evropského práva X nutno vykládat tak, že vylučuje aplikaci určitých – pokud možno obecně charakterizovaných – norem vnitrostátního práva?“.

3.5.4. K oprávnění předložit předběžnou otázku

K předložení žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce jsou oprávněny soudy členských států, tedy v zásadě nikoli správní orgány. Při výkladu pojmu „soud“ je však třeba přihlížet nikoli k formálnímu označení takové instituce v národním právním řádu, nýbrž zejména k jeho funkci. V tomto širším pojetí se za soud považuje jakékoli nezávislé, tj. na pokyny nevázané zařízení určené k rozhodování sporů³⁰, přičemž nerozhoduje povaha řízení před ním (může se jednat o řízení sporné i nesporné, civilní, administrativní i trestní).³¹ Tento výklad přijal i Soudní dvůr Evropských Společenství v řadě rozhodnutí³².

Je třeba konstatovat, že české správní úřady, povolané k rozhodování v oblasti duševního vlastnictví, jakými je Úřad průmyslového vlastnictví, ministerstvo kultury, celní orgány aj., zřejmě nelze kvalifikovat jako soudy ve smyslu čl.

234 Smlouvy o založení Evropského společenství. Jedná se totiž vesměs o klasické správní orgány, které jsou součástí hierarchie správy. Pokud tyto orgány nicméně rozhodují otázky soukromého práva (ať již ve sporném, nebo v nesporném řízení), dává občanský soudní řád v části V. účastníkům takových řízení právo žádat soud, aby ve věci rozhodl znovu. Přinejmenším v řízení podle části V. občanského soudního řádu, v němž bude znovu rozhodováno o otázkách, které byly předmětem rozhodnutí správního orgánu, pak bude možno obrátit se na Soudní dvůr Evropských Společenství s předběžnou otázkou k výkladu předpisů evropského práva v oblasti duševního vlastnictví.

4. Aplikace právních norem vnitrostátního a evropského práva na praktickém příkladu

Náš výklad aplikačních vztahů mezi normami vnitrostátního a evropského práva byl zatím abstraktní a týkal se právních norem z jakéhokoli oboru. Jak již úvodem bylo řečeno, právo duševního vlastnictví se v tomto směru nevyznačuje žádným specifickým. Nyní se pokusíme ukázat na případovou studii, jak proces aplikace vnitrostátního i evropského práva orgánem členského státu může v praxi vypadat. Volíme příklad z oblasti práva duševního vlastnictví.

4.1. Skutkový děj

Na Úřad průmyslového vlastnictví v Praze je podána přihláška ochranné známky, která je výlučně tvořena geografickým názvem. Přihlašovatel tvrdí a prokazuje, že toto označení užíval v průběhu tří let přede dnem podání přihlášky ochranné známky pro označování svých masných výrobků a s ohledem na to žádá, aby označení bylo zapsáno do rejstříku ochranných známek.

4.2. Aplikovatelné právní normy vnitrostátního práva

Označení tvořená výlučně z údajů o zeměpisném původu výrobku nebo služby jsou vyloučena ze zápisu do rejstříku ochranných známek podle ust. § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách, v platném znění (dále jen „známkový zákon“), tj. na základě vnitrostátního práva.

Současně platí, že takové označení může být zapsáno do rejstříku, jestliže přihlašovatel prokáže, že užíváním v obchodním styku, které započalo před podáním přihlášky ochranné známky, označení získalo rozlišovací způsobilost pro jeho výrobky či služby. To zakotvuje opět vnitrostátní právo, konkrétně ust. § 2 odst. 2 zákona o ochranných známkách.

Podle okolností na daný skutkový děj mohou dopadat ještě další normy vnitrostátního práva, např. ust. § 2 odst. 1 písm. g) zákona č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách, které zakotvuje vyluku ze zápisu pro označení, které může klamat veřejnost zejména o povaze, jakosti nebo zeměpisném původu výrobků nebo služeb.

²⁹ Viz např. rozsudek z 5. 7. 1967 v právní věci 2/67, *Auguste de Moor* SbSD 1967, str. 263, 275; rozsudek z 19. 12. 1968 v právní věci 13/68 *Salgoil*, SbSD 1968, str. 679, 690; rozsudek z 27. 3. 1963 v právní věci 28–30/62 *Da Costa*, SbSD 1963, str. 63, 81; rozsudek z 15. 7. 1964 *Costa v. E.N.E.L.* (viz shora)

³⁰ Viz A. Věrný – M. Dausés, *Evropské právo se zaměřením na rozhodovací praxi Evropského soudního dvora, Ústav mezinárodních vztahů*, str. 164

³¹ Srov. také Tichý, Arnold: dílo shora cit., str. 288 a násl.

³² Např. rozsudek z 11. 6. 1987 v právní věci 14/86, *Pretore di salo*, SbSD 1987, str. 2545

4.3. Aplikovatelné právní normy evropského práva

Po vstupu České republiky do Evropské unie se bude muset Úřad průmyslového vlastnictví zabývat i tím, zda na věc nedopadá nějaké ustanovení evropského práva. V této souvislosti zjistí, že otázku zápisné způsobilosti označení výlučně tvořeného zeměpisným údajem jako ochranné známky řeší první směrnice Rady č. 89/104/EEC z 21. 12. 1988 k aproximaci práv členských států týkajících se ochranných známek (dále jen „známková harmonizační směrnice“). Ustanovení čl. 3 odst. 1 písm. c) této směrnice vylučuje za zápisu ochranné známky, které jsou výlučně tvořeny mj. označením geografického původu. Podle čl. 3 odst. 3 této směrnice přitom platí, že ochranná známka ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. c) nesmí být vyloučena ze zápisu, pokud před dnem podání přihlášky nabyla rozlišovací způsobilosti v důsledku užívání.

V našem jednoduchém příkladu se omezíme pouze na tato dvě ustanovení evropského práva. Ve složitějších případech může samozřejmě aplikovatelných norem evropského práva být daleko více a mohou mít podobu jak směrnic, tak i nařízení nebo předpisů primárního práva.

K výkladu citovaných ustanovení známkové harmonizační směrnice již existuje judikatura Soudního dvora Evropských společenství v rozsudku Chiemsee³³.

4.4. Posouzení souladu norem vnitrostátního a evropského práva v dané věci

Shora citovaná ustanovení vnitrostátního práva – zákona o ochranných známkách – jsou na první pohled v souladu s příslušnými ustanoveními směrnice. Mohlo by se tedy zdát, že národní orgán se směrnicí již nemusí zabývat, nýbrž že bude aplikovat pouze jí harmonizované vnitrostátní právo.

Příslušné vnitrostátní právní normy, jejichž text je v souladu s ustanoveními směrnice, mohou být nicméně interpretovány různým způsobem. Například si lze představit výkladovou praxi, že intenzita a rozsah předchozího užívání, které umožňuje překonat překážku zápisné způsobilosti ve smyslu ust. § 2 odst. 2 známkového zákona, se liší v závislosti na jednotlivých důvodech vyluky ze zápisu; na překonání vyluky ze zápisu podle ust. § 2 odst. 1 písm. c) známkového zákona, spočívá-li v tom, že je přihlašováno zeměpisné označení, je třeba klást vyšší požadavky než na překonání zápisné nezpůsobilosti v jiných případech, například má-li označení nedostatečnou inherentní rozlišovací způsobilost (ust. § 2 odst. 1 písm. b) známkového zákona). Taková výkladová praxe by mohla být podpořena legitimními důvody, například zájmem na zachování co největšího počtu zeměpisných označení k volnému užívání aj.

Než by Úřad na základě takového výkladu ve věci rozhodl a např. zamítl přihlášku dané ochranné známky, musel by se nejprve zabývat otázkou, zda takovýto výklad je přípustný ve světle harmonizační známkové směrnice. Jinak řečeno, zabýval by se výkladem příslušných ustanovení vnitrostátního práva ve světle směrnice a současně ale také výkladem pří-

slušných ustanovení směrnice v kontextu vnitrostátního práva. Musel by vycházet z určité interpretace citovaných článků 3 (1) c) a 3 (3) směrnice.

4.5. Předběžná otázka

Při této interpretaci by Úřad musel řešit otázku, zda články 3 (1) c) a 3 (3) směrnice lze interpretovat tak, že umožňují klást různé požadavky na předchozí užívání přihlašovaného označení, případně požadovat prokázání určitého (vyššího) stupně rozlišovací způsobilosti v případě, že se jedná o zeměpisná označení.

S takovouto předběžnou otázkou by bylo možno se obrátit na Soudní dvůr Evropských Společenství. Pokud by tak ne učinil nebo nemohl učinit Úřad, mohl by takovou předběžnou otázku položit soud v řízení o přezkumu pravomocného rozhodnutí Úřadu.

4.6. Řešení

V daném případě však již existuje na otázku výkladu čl. 3 odst. 3 v judikatuře Soudního dvora Evropských Společenství odpověď ve shora zmiňovaném rozsudku Chiemsee.

K dané otázce Soudní dvůr vyslovil tento právní názor: „Z toho vyplývá, že zeměpisné označení může být zapsáno jako ochranná známka pokud, v důsledku svého užívání, začalo identifikovat výrobky, ve vztahu k němuž je žádáno o registraci, jakožto výrobek pocházející z určitého podniku, a takto rozlišovat tento výrobek od výrobků jiných podniků. Pokud tomu tak je, nabylo zeměpisné označení nového významu a jeho konotace, nikoli již čistě popisná, opravňuje jeho zápis jakožto ochranné známky. Je proto správný názor Windsurfing Chiemsee and Komise, že článek 3(3) neumožňuje rozlišování, co se týče rozlišovací způsobilosti, ve vztahu ke závažnosti zájmu na udržení zeměpisného názvu k volnému užívání jinými podniky.“

Úřad průmyslového vlastnictví v dané věci musí interpretovat ust. § 2 odst. 2 zákona o ochranných známkách, a to bez ohledu na to, že se jedná o ustanovení, jež již bylo harmonizováno s harmonizační známkovou směrnicí, tak, aby to bylo konformní s výkladem směrnice Soudním dvorem, tj. tak, že při posuzování požadavků na prokázání nabyté rozlišovací způsobilosti nelze přihlížet ke zvláštnímu zájmu na udržení zeměpisného názvu k volné dispozici pro jiné podniky.

Tím ovšem rozhodovací činnost Úřadu průmyslového vlastnictví nekončí. Vycházeje z tohoto výkladu vnitrostátního, resp. evropského práva, musí Úřad posoudit, zda v daném případě podmínky prokázání nabyté rozlišovací způsobilosti byly za těchto standardních podmínek splněny. Tuto část jeho rozhodovací činnosti nemůže v žádném případě rozhodování Soudního dvora Evropských společenství nahradit. Po zodpovězení této faktické (skutkové) otázky pak může učinit rozhodnutí, zda přihlašované označení запиše do rejstříku, nebo zda přihlášku zamítne.

³³ Rozsudek ve spojených věcech C-108/97 a C-109/97 ze dne 4. 5. 1999

Právní následky vstupu České republiky do Evropské unie v souvislosti s úpravou průmyslových práv. Nařízení o ochranné známce

JUDr. Karel Čermák Jr., Ph.D., LL.M.

1. Úvod

Vstupem České republiky do Evropské unie začne na území České republiky automaticky platit evropské právo, tj. především i právo evropských společenství (komunitární právo).¹

1.1. Pojem evropské právo

Na tomto místě považujeme za nutné stručně vysvětlit, co se vůbec rozumí pojmem evropské právo. Tento pojem se používá v různých významech.

V nejužším a nejpresnějším významu se evropským právem rozumí právo evropských společenství, tj. právo Evropského společenství (dříve Evropského hospodářského společenství)², Evropského společenství uhlí a oceli³ a Evropského společenství atomové energie⁴. Z těchto tří společenství má pro nás v oblasti práva duševního vlastnictví praktický význam již jen Evropské společenství. Pramenům práva Evropského společenství (evropského práva) a vztahům tohoto právního systému k vnitrostátnímu českému právu byla věnována samostatná přednáška. Tento právní systém, označovaný také jako právo Společenství nebo komunitární právo, se vyznačuje řadou zvláštních charakteristik, mj. bezprostřední použitelností, bezprostředním účinkem a předností⁵, které je odlišují od klasického mezinárodního práva veřejného. O této

masa práva také v největší míře platí, že má nadnárodní charakter. Pokud budeme nadále užívat výrazu evropské právo, budeme tím mít na mysli, pokud z kontextu nevyplyne něco jiného, komunitární právo.

Pod pojem evropské právo v širším slova smyslu spadá rovněž právo Evropské unie (v užším slova smyslu). Právo Evropské unie v užším slova smyslu, nebo unijní právo, je masa práva vytvořená na základě Smlouvy o Evropské unii⁶, ovšem s výjimkou komunitárního práva. Tato smlouva jednak podstatným způsobem modifikovala a rozšířila Smlouvu o založení Evropského společenství (tzv. první pilíř EU) a dále zakotvila jako tzv. druhý pilíř EU společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a jako třetí pilíř spolupráci členských států v oblastech justice a vnitra, resp. v současné době, po revizi Amsterodamskou smlouvou, i v trestních věcech.⁷ Unijní právo se podobně jako komunitární právo rozděluje na primární a sekundární. Primární unijní právo představuje převážná část samotné Smlouvy o Evropské unii, sekundární právo právní akty Evropské rady a Rady⁸. Tato masa práva má povahu mezinárodního práva veřejného, tj. nemá nadnárodní (supranacionální) charakter. Do oblasti práva duševního vlastnictví zatím (na rozdíl od komunitárního práva) v podstatě nezasahuje.

Je třeba upozornit na terminologické úskalí, vyplývající z toho, že pod pojmem právo EU se často má na mysli jak právo komunitární, tak i unijní v užším slova smyslu (tj. obě tyto masy práva dohromady).

Pod pojem evropské právo v nejširším slova smyslu se konečně zařazují jiné akty mezinárodního práva veřejného, přijaté mezi evropskými státy mimo rámec evropských spo-

¹ O rozdílech mezi pojmy evropské právo, právo Společenství, unijní právo aj. viz zejména Tichý, Arnold: Evropské právo, C.H.Beck Praha 1999, str. 152 a násl.

² Založeného Smlouvou o založení Evropského společenství, uzavřenou v Římě dne 25. 3. 1957

³ Založeného Smlouvou o Evropském společenství uhlí a oceli ze dne 18. 4. 1951

⁴ Založeného Smlouvou o založení Evropského společenství atomové energie dne 25. 3. 1957

⁵ Viz přednáška Obecná aplikace právních norem v oblasti duševního vlastnictví ČR ve vztahu k normám EU

⁶ Uzavřené v Maastrichtu dne 7. února 1992

⁷ K tomu blíže viz např. Tichý, Arnold: dílo shora cit., str. 21 a násl.; podrobněji Fiala – Pitrová: Evropská unie, Centrum pro studium demokracie a kultury Brno 2003, str. 115 a násl.

⁸ K těmto pojmům blíže viz Tichý, Arnold: dílo shora cit., str. 171 a násl.

lečenství, resp. EU,⁹ zejména právo Rady Evropy¹⁰ a Evropského hospodářského prostoru. V oblasti práva duševního vlastnictví sem můžeme zařadit i Úmluvu o udělování evropských patentů¹¹.

1.2. Účinky evropského (komunitárního) práva na území ČR

Evropské právo (tj. ta jeho část, která bývá nazývána také jako právo komunitární) bude okamžikem nabytí účinnosti Smlouvy o přistoupení ČR k Evropské unii na území České republiky bezprostředně použitelné a bude požívat přednost před předpisy vnitrostátního práva. Soudy a orgány veřejné správy budou povinny vedle vnitrostátního českého práva aplikovat rovněž právo evropské.¹²

Obecnými podmínkami aplikace vnitrostátního a evropského práva českými orgány a jejich vzájemnému vztahu byla věnována samostatná přednáška.

1.3. Cíle přednášky

Tato přednáška (kapitola) se zaměřuje na to, jaké změny v právu platném na území České republiky nastanou přistoupením České republiky do Evropské unie v oblasti práva duševního vlastnictví a zejména průmyslových práv. Budeme se zabývat nejprve změnami v právním prostředí v důsledku přístupu v celé oblasti práva průmyslového vlastnictví a podáme stručný přehled, jaké právní předpisy budou na území České republiky platit v oblasti patentů, ochranných známek a jiných průmyslových práv. V další části se zaměříme na nařízení o ochranné známce Společenství, neboli komunitární známce.

2. Změny v právním prostředí v důsledku přístupu k EU

2.1. Právní základy

Základním cílem (úkolem) Společenství je vybudování společného trhu. Prostřednictvím tohoto cíle, spolu s vytvořením hospodářské a měnové unie a provádění společných politik a činností, má Společenství dosáhnout svých dalších cílů, kterými jsou podpora harmonického, vyváženého a trvale udržitelného rozvoje hospodářského života, vysoká úroveň zaměstnanosti a sociální ochrany, rovné zacházení mužů a žen, trvale udržitelný a neinflační růst, vysoký stupeň konkurenční schopnosti a konvergence ekonomické výkonnosti, vysoká úroveň ochrany a zlepšování kvality životního prostředí, zvy-

šování životní úrovně a kvality života, hospodářská a sociální soudržnost a solidarita mezi členskými státy.¹³

K vybudování společného trhu slouží dvě cesty. První z nich je odstraňování překážek volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu, tj. liberalizace národních trhů. Druhou cestou je sblížení (harmonizace) práva členských států, tak aby se podmínky k výkonu podnikatelské činnosti na jejich území pokud možno homogenizovaly.¹⁴

Ochrana duševního vlastnictví se významným způsobem podílí na vytváření právního rámce pro podnikání, a má tak vliv na fungování společného, resp. vnitřního trhu na území členských států. Pro vytvoření společného trhu považují proto orgány Evropského společenství za nutné sjednocovat a harmonizovat rovněž instituce a právní předpisy v oblasti ochrany duševního vlastnictví.

Podkladem k harmonizaci a sjednocování práva v této oblasti jsou zejména čl. 94, 95, 96 a 308 Smlouvy o založení Evropského společenství. Tato ustanovení umožňují orgánům Evropského společenství přijímat – za různých podmínek – opatření ke sblížení zákonů a právních předpisů, které mají vliv na fungování vnitřního trhu a odstraňování nerovných podmínek soutěže na tomto trhu, případně přijímat i jiná opatření k dosažení cílů Společenství v rámci vybudování společného trhu.¹⁵

Ne vždy se však podařilo na základě těchto ustanovení vydat k harmonizaci, případně sjednocení práva v oblasti duševního vlastnictví akty (nařízení nebo směrnice) na úrovni orgánů Evropského společenství. Zejména v oblasti patentového práva zatím bylo sjednocení dosaženo za použití jiných mechanismů, které stály mimo rámec Evropské unie, resp. evropských společenství. To se týká Dohody o udělování evropských patentů. Tato Dohoda není komunitárním aktem, byť členskými státy evropského patentu jsou všechny členské státy Evropské unie. Problematika evropského patentu tak nepatří do oboru evropského práva *stricto sensu*; jedná se o klasickou smlouvu z oblasti mezinárodního práva veřejného. Nicméně patenty udělované podle Dohody o udělování evropských patentů se staly nezbytnou a neodmyslitelnou součástí práva platného v zemích Evropské unie v oblasti duševního vlastnictví a tvoří součást jednoho systému ochrany duševního vlastnictví na území Evropské unie. Proto evropské patenty nemůžeme opomenout v přehledu právních předpisů evropského práva v oblasti duševního vlastnictví.¹⁶

2.2. Vliv primárního práva

Než se budeme zabývat jednotlivými právními předpisy z oblasti sekundárního evropského práva, které se týkají specificky duševního vlastnictví, je nutno zmínit vliv primárního práva

⁹ K tomu blíže např. Thomas Oppermann: *Europarecht*, 2. Auflage, Verlag C.H.Beck München 1999, str. 52 a násl.

¹⁰ Tj. zejména Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, uzavřená v Římě 4. 11. 1950

¹¹ Uzavřena v Mnichově dne 5. 10. 1973

¹² K této problematice blíže srov. např. Luboš Tichý (ed.): *Europeizace národních právních řádů*, Soubor příspěvků přednesených na Symposiu o rozšiřování Evropské unie ve dnech 15.–17. 11. 1999 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta 2000, zejména str. 27 a násl.

¹³ Viz článek 2 Smlouvy o založení Evropského společenství

¹⁴ Viz blíže Tichý, Arnold: *dílo shora cit.*, str. 183 a násl.

¹⁵ Viz blíže k tomu také Oppermann: *dílo shora cit.*, str. 475 a násl.

¹⁶ Ke genezi evropských patentů viz např. Světlana Kopecká: *Evropská unie a ochrana průmyslového vlastnictví*, Úřad průmyslového vlastnictví 2002, str. 27 a násl.; Ladislav Ják: *Evropský systém ochrany průmyslového vlastnictví a jeho vliv na vývoj v České republice*, Úřad průmyslového vlastnictví 1999, str. 156 a násl.; Lise Dybdahl: *Europäisches Patentrecht*, Carl Heymanns Verlag KG, Köln, Berlin, Bonn, München 2000, str. 1 a násl.

na tuto oblast. Připomeňme, že primární právo zahrnuje především Smlouvu o založení Evropského společenství.¹⁷

Primární právo bude vykonávat vliv na právo duševního vlastnictví zejména ve dvou oblastech: v oblasti volného pohybu zboží a v oblasti ochrany hospodářské soutěže.

2.2.1. Volný pohyb zboží

Co se týče volného pohybu zboží, zakazuje primární právo ve vztazích mezi členskými státy vývozní i dovozní cla a všechny dávky s rovnocenným účinkem, jakož i kvantitativní omezení dovozu i vývozu a veškerá opatření s rovnocenným účinkem.¹⁸ To platí jak o zboží pocházejícím z členských států, tak i o zboží, které se v členských státech nachází ve volném oběhu.

Výklad těchto ustanovení je předmětem velmi obsáhlé judikatury Soudního dvora evropských společenství. Pojem opatření s rovnocenným účinkem je v této judikatuře vykládán velmi široce, jako „každá regulace obchodu členských států, která může obchod uvnitř Společenství přímo nebo nepřímo, skutečně nebo potenciálně omezovat“¹⁹.

Článek 30 Smlouvy o založení Evropského společenství nicméně zakotvuje výjimky ze zákazu opatření s rovnocenným účinkem, pokud jsou taková opatření odůvodněná mj. ochranou průmyslového a obchodního vlastnictví. K výkladu této výjimky existuje poměrně obsáhlá judikatura Soudního dvora. Podle této judikatury v zásadě platí, že výjimka ze zákazu opatření s rovnocenným účinkem může spočívat v **existenci** práva k duševnímu vlastnictví na území jednoho členského státu (které neexistuje na území jiného členského státu). Majitel takového průmyslového práva, např. patentu, ochranné známky, chráněného v jednom členském státu EU může zabránit dovozu zboží porušujícího taková práva na území tohoto státu, byť by se jednalo o dovoz zboží z jiného státu EU, kde příslušné průmyslové právo chráněno není a zboží tam tak mohlo být volně uvedeno na trh. Na druhou stranu ochrana **výkonu** duševního práva již nemusí spadat pod režim výjimky a může být považována za opatření s rovnocenným účinkem, a tudíž zakázána jako překážka volného obchodu zboží v rámci EU.²⁰

Při poměrování dvou protichůdných zájmů, zájmu na volném oběhu zboží a zájmu na poskytnutí ochrany duševního vlastnictví, sahá Soudní dvůr evropských společenství velmi často k doktríně vyčerpání práv. Podle harmonizační známkové směrnice²¹, o níž ještě bude řeč níže, ochranná známka, tj. národní ochranná známka, neopravňuje svého majitele zakázat její užívání ve vztahu ke zboží, které bylo uvedeno na trh ve Společenství pod touto ochrannou známkou jejím

majitelem nebo s jeho souhlasem. Toto pravidlo vykládá judikatura Soudního dvora tak, že dokonce zakazuje členským státům stanovit, že se známková práva vyčerpávají uvedením zboží označeného ochrannou známkou na trh mimo území EU²², na druhou stranu za určitých okolností připouští i konkludentní souhlas majitele ochranné známky s uvedením na trh na území Společenství²³.

2.2.2. Hospodářská soutěž

Článek 81 Smlouvy o založení Evropského společenství zakazuje tzv. kartelové dohody. Za kartelové dohody jsou považovány „veškeré dohody mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků a jednání ve vzájemné shodě, které by mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy a jejichž cílem nebo výsledkem je vyloučení, omezení nebo narušení soutěže na společném trhu“.

Za kartelové dohody tak mohou být považovány i smlouvy týkající se nakládání s předměty duševního a zejména průmyslového vlastnictví. Takové smlouvy, např. licenční nebo frančizové smlouvy, jsou přípustné pouze tehdy, pokud omezení soutěže jimi předvídaná mohou být považována za legitimní součást výkonu příslušných duševních práv.²⁴

Smlouvy týkající se duševních práv jsou v současné době předmětem úpravy nařízením Komise č. 240/96 z 31. 1. 1996 o aplikaci článku 81(3) Smlouvy na určité druhy smluv o transferu technologií. Toto nařízení, vydané na základě zmocnění nařízením č. 19/65/EEC, zakotvuje blokovou výjimku pro licenční smlouvy, jejichž předmětem jsou patenty, know-how nebo patenty a know-how, přičemž za patenty se považují i užité vzory, topografie polovodičových výrobků, dodatková ochranná osvědčení na léčiva a přípravky na ochranu rostlin, šlechtitelská osvědčení a některé další druhy průmyslových práv. Toto nařízení stanoví, že tyto druhy smluv, pokud vyhovují podmínkám předvídaným v nařízení, nejsou považovány za kartelové dohody, a není tudíž třeba žádat o individuální výjimku ze zákazu podle článku 81 odst. 3 Smlouvy o založení Evropského společenství.

V této souvislosti je ještě potřeba zdůraznit, že zakázáno na základě čl. 81 Smlouvy o založení Evropského společenství jsou jen kartelové dohody, které mohou ovlivnit obchod mezi členskými státy, tj. nikoli dohody jen lokálního významu, resp. týkající se jen jednoho členského státu.²⁵

2.3. Sekundární právo

Právní předpisy sekundárního evropského práva v oblasti duševního vlastnictví lze obecně rozdělit na dvě skupiny. Do první skupiny patří harmonizační opatření, tedy takové akty, které sblížují (aproximují, harmonizují) právní normy a instituty vnitrostátního práva členských států. Právo

¹⁷ K pojmu primárního práva viz přednášku Obecná aplikace právních norem v oblasti duševního vlastnictví ve vztahu k normám EU

¹⁸ Viz články 23, 25, 28 a 29 Smlouvy o založení Evropského společenství; blíže k tomu viz Verny – Dausés: Evropské právo, Ústav mezinárodních vztahů Praha 1998, str. 100 a násl.

¹⁹ Rozsudek ESD v právní věci 8/74, Dassonville, SbSD 1974, str. 837 o.č. 5

²⁰ K tomu viz např. V. Týč: Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě, Linde Praha a.s. 1997, str. 159 a násl. a rozhodnutí ESD v právní věci Terrapin (Overseas) Ltd. V. Terranova Industrie C.A. Kapferer and Co. Č. 119/75

²¹ Směrnice Rady č. 89/104/EEC z 21. 12. 1988 k aproximaci zákonů členských států týkajících se ochranných známek

²² Rozsudek ESD č. C-355/96 ve věci Silhouette International Schmied GmbH Co. KG vs. Hartlauer Handelsgesellschaft mbH

²³ Rozsudek ESD č. C-414-99 – C-416/99 Zino Davidoff SA vs. A G Imports Ltd, Levi Strauss Co., Levi Strauss (UK) Ltd vs. Tesco Stores Ltd, Tesco plc, Levi Strauss Co., Levi Strauss (UK) Ltd vs. Costco Wholesale UK Ltd

²⁴ K tomu blíže viz např. Oppermann: dílo shora cit., str. 416 a násl.

²⁵ Blíže k tomu srov. Tichý, Arnold: dílo shora cit., str. 413 a násl.

členských států, harmonizované na základě takovýchto aktů (směrnic), je v řadě ohledů ve všech členských státech stejné, avšak není jednotné. Nadále existují mezi právními řády jednotlivých členských států rozdíly, a to jednak tam, kde k harmonizaci dosud přikročeno nebylo, resp. nemohlo být přikročeno, jednak tam, kde směrnice ponechaly volný prostor pro členské státy pro implementaci závazků ze směrnic. Druhou skupinou aktů evropského práva v oblasti duševního vlastnictví jsou akty, které přinášejí vlastní, jednotnou úpravu určitých právních institutů na území celého Společenství. Jedná se typicky o nařízení o ochranné známce Společenství a o průmyslovém vzoru Společenství, která platí jednotně na celém území Společenství.

Tyto jednotné instituty, například ochranná známka Společenství nebo průmyslový vzor Společenství, platí vedle obdobných národních institutů, nenahrazují tyto instituty. Vedle sebe tedy na území členských států koexistují dva systémy ochrany, jednak na národní úrovni, jednak na úrovni Společenství.

V systematickejšího výkladu nicméně nebudeme vycházet z rozdělení na harmonizační a unifikační opatření, nýbrž rozdělíme výklad podle jednotlivých druhů průmyslových práv na patenty (včetně užitných vzorů), ochranné známky, průmyslové vzory a jiná průmyslová práva, přičemž u každé kategorie zmíníme jak harmonizační, tak i unifikační opatření.

2.3.1. Patenty

2.3.1.1. Úmluva o udělování evropských patentů

Jak již bylo zmíněno, v oblasti patentů bylo dosud dosaženo jednotné úpravy mimo rámec Evropských Společenství uzavřením Úmluvy o udělování evropských patentů²⁶. Členskými státy této dohody jsou všechny členské státy Evropské unie a některé další evropské státy. Česká republika je členským státem dohody s účinky od 1. 7. 2002, tedy již více než jeden rok.

Evropské patenty uděluje na základě Úmluvy o udělování evropských patentů Evropský patentový úřad se sídlem v Mnichově. Před tímto Úřadem probíhá i celé přihlašovací řízení. Evropský patent má účinky ve všech těch členských státech Úmluvy o udělování evropských patentů, které přihlašovatel zvolí.²⁷

V některých členských zemích, včetně České republiky, je však evropský patent účinný jen tehdy, dojde-li k jeho tzv. nacionalizaci. Nacionalizace znamená, že majitel evropského patentu předá českému Úřadu průmyslového vlastnictví překlad patentového spisu do českého jazyka a zaplatí správní poplatky za jeho zveřejnění. Musí také předložit Úřadu adresu v České republice, na kterou mu mohou být zasílány úřední zprávy týkající se jeho patentu. Pokud překlad patentového spisu není ve stanovených lhůtách předložen, považuje se evropský patent v České republice za neúčinný od samotného počátku. Podobný režim existuje i ve vztahu k evropským patentovým přihláškám.²⁸

²⁶ Viz poznámka č. 11

²⁷ K Úmluvě o udělování evropských patentů podrobně viz Benkar: Euro-päisches Patentübereinkommen, Verlag C.H.Beck München 2002

Evropský patent nemá jednotné účinky na jednotlivých územích. Jeho právní režim se co do účinků liší v jednotlivých designovaných zemích. Před orgány jednotlivých zemí lze také navrhnout zrušení evropského patentu.

Vstup České republiky do Evropské unie v oblasti evropských patentů nepřinese žádné zásadní změny. Určitý posun však přesto nastane. Pro všechny členské státy Evropské unie totiž platí nařízení č. 44/2001 z 22. 12. 2000 o soudní pravomoci, uznávání a výkonu rozhodnutí v civilních a obchodních věcech²⁹. Toto nařízení zakotvuje jednotná pravidla pro mezinárodní pravomoc soudů a vzájemnou povinnost uznávat a bez dalšího provádět výkon rozhodnutí vydaných soudy jiných členských států. Nařízení v návaznosti na Úmluvu o udělování evropských patentů umožňuje podávat žaloby o porušení evropského patentu před soudy kteréhokoli členského státu, na jehož území k porušování dochází. Současně je možno v souladu s příslušným vnitrostátním právem členského státu zahájit před soudy kteréhokoli takového státu řízení směřující k prohlášení evropského patentu za neplatný, případně k určení, že nedochází k jeho porušování. Pokud je takové řízení zahájeno, může to znamenat překážku liti-spendence ve vztahu k řízení o porušování patentu před soudy jiného státu a porušovatelé tak mohou významně oddálit rozhodnutí ve věci porušování patentu. Ve snaze oddálit konečné rozhodnutí si porušovatelé vybírají často soudy států, v nichž soudní řízení trvá velmi dlouho, například italské nebo belgické soudy. O tomto jevu se hovoří jako tzv. italským, případně belgickým aj. torpédu. Nelze vyloučit, že vzhledem k délce řízení před českými soudy budou i před našimi soudy podávány podobné návrhy za účelem oddálení rozhodnutí o porušování evropského patentu před soudy jiných členských států (české torpédo).

2.3.1.2. Komunitární patent (patent Společenství)

Ve stádiu příprav je v současné době nařízení o komunitárním patentu. Tento patent, na rozdíl od evropského patentu udělovaného na základě Dohody o udělování evropských patentů, by měl být jednotný nejen co do přihlašovacího řízení, ale i co do účinků na celém území Evropské unie a pouze na území Evropské unie.

Ve sporech týkajících se komunitárního patentu nebudou rozhodovat národní soudy členských států (jak tomu je v případě evropských patentů), nýbrž speciálně zřízený komunitární patentový soud. Proti rozhodnutí tohoto soudu bude přípustný opravný prostředek k Evropskému soudu první instance a o mimořádných opravných prostředcích bude rozhodovat Soudní dvůr evropských společenství.

Předpokladem vzniku systému komunitárního patentu by měla být revize Úmluvy o udělování evropských patentů, k níž by mělo přistoupit Evropské společenství. Provádět řízení o udělení komunitárního patentu by pak měl provádět Evropský patentový úřad, v jehož rámci by mělo být zřízeno zvláštní oddělení komunitárního patentu.

²⁸ K evropským patentům viz blíže L. Jakl: dílo shora cit., str. 156 a násl.

²⁹ Navazující na Bruselskou úmluvu o soudní pravomoci, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech civilních a obchodních uzavřenou v Bruselu dne 27. 9. 1968

2.3.1.3. Harmonizační aktivity v oblasti patentů

Co se týče harmonizace patentového práva, nebyla dosud vydána žádná obecná směrnice, harmonizující patentové právo ve všech jeho aspektech. Nicméně uzavření a implementace Dohody o udělování evropských patentů, ač to nebylo jejím přímým cílem, vedla v praxi k podstatnému přiblížení vnitrostátního patentového práva všech členských států. Současně zavedení a efektivní fungování evropského patentu na základě Dohody o udělování evropských patentů vedlo k poklesu významu národních patentů, udělovaných patentovými úřady členských států.

Přesto bylo patentové právo členských států EU harmonizováno ve dvou dílčích aspektech, a to poskytování ochrany biotechnologickým patentům a udělování dodatkových ochranných osvědčení.

2.3.1.3.1. Biotechnologické vynálezy

Oblast biotechnologických patentů byla harmonizována směrnicí Evropského parlamentu a Rady č. 98/44/EC ze 6. července 1998 o právní ochraně biotechnologických vynálezů. Tato směrnice byla do českého právního řádu implementována zákonem č. 206/2000 Sb., o ochraně biotechnologických vynálezů a o změně zákona č. 132/1989 Sb., o ochraně práv k novým odrůdám rostlin a plemenům zvířat, ve znění zákona č. 93/1996 Sb. Směrnice zejména stanovuje podmínky patentovatelnosti biotechnologických vynálezů, výluky z patentovatelnosti, některá zvláštní ustanovení o ukládání biologických materiálů a zvláštní ustanovení o rozsahu ochrany vyplývající z patentu na biotechnologický vynález.

2.3.1.3.2. Dodatková ochranná osvědčení

Dodatková ochranná osvědčení jsou upravena dvěma nařízeními, a to nařízením Rady č. 1768/92 z 18. 6. 1992 o vytvoření dodatkového ochranného osvědčení pro léčiva a nařízením č. 1610/96 o vytvoření dodatkového ochranného osvědčení pro přípravky na ochranu rostlin. Úprava obsažená v těchto nařízeních odpovídá úpravě v našem patentovém zákoně³⁰, po novele provedené zákonem č. 116/2000 Sb. Účelem nařízení je zajistit delší ochranu patentům chránícím léčiva a přípravky na ochranu rostlin vzhledem k tomu, že před uvedením těchto výrobků na trh musí výrobci absolvovat velmi zdlouhavé (a nákladné) registrační řízení, a tudíž zpravidla nemohou využít (ve srovnání s producenty jiných výrobků) přiměřeně dlouhou část období platnosti patentu k uvádění léčiva nebo přípravku na ochranu rostlin na trh. Za zmínku stojí, že dodatková ochranná osvědčení (SPC) byla zavedena formou nařízení. To znamená, že po vstupu České republiky do EU budou na území ČR přímo aplikovatelná tato nařízení a nikoli již příslušná ustanovení (§§ 35h až 35o) patentového zákona.

2.3.2. Ochranné známky

Evropské právo ochranných známek spočívá na dvou základních pilířích. Tím prvním je nařízení Rady z 20. 12. 1993 č. 40/94 o ochranné známce Společenství, neboli tzv. komu-

nitární ochranné známce. Toto nařízení bylo novelizováno nařízením č. 3288/94 a k jeho provedení bylo vydáno další nařízení Komise č. 2868/95 z 13. 12. 1995. Druhým, harmonizačním pilířem známkového práva Evropské unie je první směrnice Rady z 21. 12. 1988 č. 89/104 k aproximaci zákonů členských států týkajících se ochranných známek (dále jen „harmonizační známková směrnice“).

2.3.2.1. Harmonizační známková směrnice

České právo je již s touto směrnicí harmonizováno. S přihlédnutím k této směrnicí byl připravován již současně platný zákon č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách. Připravovaný nový zákon o ochranných známkách by pak měl nejen plně implementovat směrnici do českého právního řádu, nýbrž především i zajistit kompatibilitu českého národního systému ochranných známek se známkami komunitárními.

Směrnice má nicméně nadále význam pro interpretaci vnitrostátního známkového práva, které musí být interpretováno v souladu s touto směrnicí. Pro její mimořádný význam pro budoucí interpretaci českého známkového práva (který je větší, než je význam nařízení o komunitární známce) se směrnicí budeme zabývat podrobněji. Na tomto místě je třeba připomenout, že ke splnění závazku členského státu implementovat směrnici nestačí text směrnice, třeba i doslova, převzít do vnitrostátního právního řádu, nýbrž členské státy a jejich orgány mají povinnost vykládat své národní právo ve světle textu a cíle normy směrnice.³¹

Harmonizační známková směrnice je poměrně podrobná a upravuje mimo jiné i následující otázky.

2.3.2.1.1. Definice ochranné známky

Předně vymezuje ochrannou známku jako jakékoli označení schopné grafického znázornění, zejména slova, včetně osobních jmen, kreseb, písmen, číslic, tvaru výrobků nebo jejich obalů, pokud taková označení jsou schopna odlišit výrobky nebo služby jednoho podniku od výrobků nebo služeb jiného podniku. Podle judikatury Soudního dvora musí být toto ustanovení chápáno tak, že nevylučuje ze zápisu označení, která sama o sobě nemohou být vizuálně vnímána, pokud nicméně mohou být graficky znázorněna, přičemž takové znázornění musí být jasné, přesné, soběstačné, snadno dostupné, pochopitelné, trvalé a objektivní; za takové znázornění nemůže být v případě čichových známek považován např. chemický vzorec.³²

2.3.2.1.2. Důvody zápisné nezpůsobilosti

Směrnice pak zakotvuje absolutní a relativní důvody zápisné nezpůsobilosti.

Absolutně zápisně nezpůsobilá jsou označení, která nemohou tvořit ochrannou známku, ochranné známky, které postrádají rozlišovací způsobilost, ochranné známky, které jsou tvořené výlučně z označení nebo znaků sloužících v obchodu k označení druhu, kvality, kvantity, zamýšleného účelu, hodnoty, zeměpisného původu nebo doby výroby výrobků ne-

³¹ Viz rozsudky ESD č. 334/92 Wagner Miret, 79/83 Harz, 14/83 von Colson SbSD 1984, 1981

³² Rozsudek ESD č. C-273/00 ve věci Ralf Sieckman vs. Deutsches Patent- und Markenamt

³⁰ Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, v platném znění

bo poskytování služeb, nebo jiných vlastností výrobků nebo služeb, ochranné známky tvořené výlučně označeními nebo znaky, jež se staly obvyklými v běžném jazyce nebo v dobré víře v zavedených obchodních zvyklostech, označení, která spočívají výlučně ve tvaru, který vyplývá z povahy samotného výrobku, nebo jehož je nezbytně zapotřebí k dosažení technického výsledku, nebo který dodává výrobku podstatnou hodnotu, ochranné známky, které jsou v rozporu s veřejným pořádkem nebo dobrými mravy, ochranné známky, které mohou svou povahou klamat veřejnost, například pokud jde o povahu, kvalitu nebo zeměpisný původ zboží nebo služby, a konečně ochranné známky, k jejichž registraci nedal souhlas příslušný orgán a jež mají být odmítnuty nebo zneplatněny podle čl. 6 ter Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví. V případě označení nebo znaků, jež se staly obvyklými v běžném jazyce nebo v dobré víře v zavedených obchodních zvyklostech, se ovšem musí jednat o případy, kdy se tato označení stala obvyklými v běžném jazyce nebo v dobré víře v zavedených obchodních zvyklostech k označování právě těch výrobků nebo služeb, pro něž je žádáno o zápis známky.³³ Toto ustanovení také nelze interpretovat tak, že zakazuje zápis označení sestávajících z reklamních sloganů, údajů o kvalitě zboží nebo pobídek k nákupu takového zboží, ledaže by se takové označení ovšem vžilo jako označení výrobků nebo služeb, pro něž je známka přihlašována.³⁴

Všechny tyto absolutní důvody zápisné nezpůsobilosti byly v českém právním řádu implementovány do ust. § 2 odst. 1 písm. a) až h) zákona č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách. České právo nadto ještě obsahuje dva další absolutní důvody výluky ze zápisu, což směrnice umožňuje podle odst. 2 čl. 3.

V těch případech, kdy ochranná známka je vyloučena ze zápisu pro nedostatek tzv. inherentní rozlišovací způsobilosti, což jsou případy uvedené v čl. 3 odst. 1 písm. b), c), d) směrnice, však zápis ochranné známky nesmí být odmítnut, pokud známka nabyla přede dnem podání přihlášky v důsledku svého užívání rozlišovací způsobilosti. K tomu judikatura Soudního dvora uvádí, že podmínky pro posuzování nabyté rozlišovací způsobilosti musí být v zásadě stejné³⁵ a že se musí jednat o užívání k označování těch výrobků nebo služeb, pro něž je známka přihlašována.³⁶ Právo členského státu přitom může stanovit, že se tato zásada uplatní rovněž v případě, kdy došlo k nabytí rozlišovací způsobilosti až po dni podání přihlášky nebo dokonce až po registraci. I této možnosti české právo zčásti využívá, a to v ust. § 25 odst. 1 písm. a) zákona č. 137/1995 Sb.; toto ustanovení lze ovšem uplatnit až na úrovni vymazového řízení, neplatí v řízení o přihlášce.

Další důvody pro odmítnutí přihlášky ochranné známky nebo její zneplatnění spočívají v konfliktu ochranné známky se staršími právy. Tyto důvody mohou být uplatněny jako tzv. relativní překážky zápisné způsobilosti, tj. vnitrostátní právo členského státu může stanovit, že se uplatní jen na základě námitek oprávněné osoby.

Mezi tato starší práva patří především starší registrované nebo přihlášené ochranné známky, chránící shodné nebo podobné výrobky nebo služby, které vzhledem ke své shodě nebo podobnosti vyvolávají nebezpečí záměny na straně veřejnosti, přičemž za nebezpečí záměny se považuje rovněž nebezpečí (mylné) asociace.³⁷ V případě komunitárních ochranných známek, které jsou na území Společenství proslulé a v případech, kdy užívání mladší ochranné známky by bez řádného důvodu neoprávněně těžilo nebo bylo na újmu rozlišovací způsobilosti nebo známosti takové starší komunitární známky, dochází k prolomení zásady speciality a taková starší komunitární známka představuje relativní důvod k zápisné nezpůsobilosti i ve vztahu k jiným druhům výrobků nebo služeb, než pro které je zapsána.³⁸ Totéž může právo členského státu stanovit i ve vztahu k ochranné známce, která je proslulá v členském státě.

Dalšími – nepovinnými – relativními důvody zápisné nezpůsobilosti jsou práva k neregistrované ochranné známce nebo jinému označení, právo ke jménu, podobizně, autorské právo, jiné průmyslové právo a některé další důvody. Za zvláštní pozornost ještě stojí možnost daná členským státem, aby jejich vnitrostátní právo stanovilo jako vyloučenou ze zápisu ochrannou známku, která může být zaměňována s ochrannou známkou, k jejímuž užívání docházelo v zahraničí ke dni podání přihlášky a která je nadále v zahraničí užívána, pokud ke dni podání přihlášky byl přihlašovatel ve zlé víře.

2.3.2.1.3. Práva z ochranné známky

Směrnice dále upravuje práva z ochranné známky. V této souvislosti stanoví, že zapsaná ochranná známka zakládá výlučná práva svého majitele k ní. Majitel ochranné známky je oprávněn zabránit jakýmkoli třetím stranám, aby bez jeho souhlasu v obchodním styku užívaly jakékoli shodné označení ve vztahu k výrobkům nebo službám, které jsou shodné se zapsanými výrobky nebo službami, jakož i označení, které vzhledem ke své shodě nebo podobnosti s ochrannou známkou a vzhledem ke shodě nebo podobnosti výrobků nebo služeb, na které se ochranná známka vztahuje, mohou vyvolat nebezpečí záměny na straně veřejnosti, přičemž nebezpečí záměny zahrnuje i nebezpečí (mylné) asociace.

Práva z ochranné známky vykládá Soudní dvůr poměrně široce. Se směrnicí zřejmě není slučitelná doktrína tzv. funkčního užívání, tj. výlučného oprávnění majitele užívat známky pouze za účelem označování původu zboží, jak to potvrzuje nedávný rozsudek ve věci Arsenal. Podle tohoto rozsudku se o porušování může jednat i tehdy, pokud je ochranná známka užívána jakožto znamení podpory fotbalovému klubu (tj. nikoli jako poukaz na původ označeného zboží).³⁹

Ponechává se na rozhodnutí členských států, zda zesílenou ochranu poskytnou ochranným známkám, které jsou v členském státu proslulé, pokud užívání shodného nebo zaměnitelného označení bez řádného důvodu těží z rozlišovací způsobilosti nebo známosti ochranné známky nebo jí je na újmu.

³³ Rozsudek ESD č. C-517/99 ve věci Merz Krell

³⁴ Viz tamtéž

³⁵ K tomu srov. rozsudek ESD č. C-108/97 a C-109/97 Chiemsee, o němž bylo referováno i v přednášce Obecné aplikace právních norem v oblasti duševního vlastnictví ČR ve vztahu k normám EU

³⁶ Rozsudek ESD č. C-517/99 ve věci Merz Krell

³⁷ Srov. rozsudky ESD č. C-251/95 SABEL, č. C-39-97 Canon Kabushiki Kaisha, C-342/97 Lloyd Schuhfabrik, C-425/98 Marca Mode CV

³⁸ Viz rozsudek ESD č. C-375/97 General Motors

³⁹ Rozsudek ESD č. C-206/01 Arsenal Football Club plc vs. Matthew Reed

Zesílením v takovém případě se může ochrana vztahovat i na jiné než podobné výrobky a služby. Podmínkou podle judikatury Soudního dvora ovšem je, že ochranná známka musí být známa podstatné části relevantní veřejnosti.⁴⁰

Za zmínku v této souvislosti stojí i výklad Soudního dvora Evropských Společenství k posuzování zaměnitelnosti označení. Podle judikatury Soudního dvora nejsou posuzování zaměnitelnosti označení na straně jedné a posuzování podobnosti výrobků nebo služeb na straně druhé dva oddělené procesy, které navzájem nesouvisí, nýbrž jedná se o faktory, které mohou v různé míře za různých okolností přispět k nebezpečí záměny ochranné známky s kolidujícím označením. Mezi oběma těmito faktory může v konkrétním případě být vztah nepřímé úměry, kdy čím podobnější dvě označení jsou, tím menší nároky se mohou klást na posuzování podobnosti výrobků nebo služeb a naopak v případě méně podobných označení je třeba na posuzování podobnosti výrobků nebo služeb klást nároky vyšší.⁴¹ Podle judikatury Soudního dvora také není vyloučeno, že k nebezpečí záměny může dojít již na základě pouhé sluchové podobnosti.⁴²

S touto judikaturou není v souladu současná rozhodovací praxe Úřadu průmyslového vlastnictví, který otázku zaměnitelnosti označení a otázku podobnosti výrobků nebo služeb posuzuje jako dvě oddělené otázky, které jsou obě nezbytnými podmínkami pro závěr o porušování ochranné známky, takže se Úřad často spokojí s tím, že vyhodnotí buď označení jako nezaměnitelná nebo výrobky služby jako nepodobné a nezabývá se již nadále hodnocením druhé podmínky (zaměnitelnosti označení, resp. podobnosti výrobků a služeb).

Směrnice pak členským státům umožňuje nechat v platnosti ustanovení vnitrostátního práva, která zajišťují ochranu před užíváním označení pro jiné účely než označování výrobků nebo služeb, pokud takové užívání neoprávněně těží z rozlišovací způsobilosti nebo známosti ochranné známky nebo jí je na újmu.

2.3.2.1.4. Omezení práv z ochranné známky

Směrnice předvídá tři důvody omezení známkových práv.

2.3.2.1.4.1. Užívání v popisném významu

Majitel ochranné známky je povinen trpět, pokud třetí strana užívá v obchodním styku své jméno nebo adresu, označení týkající se druhu, kvality, množství, zamýšleného účelu, hodnoty, zeměpisného původu, doby výroby výrobku nebo poskytování služby, nebo jiných vlastností výrobků nebo služeb, jakož i ochranné známky, je-li to nezbytné k označení zamýšleného účelu výrobků nebo služby, zejména jakožto doplňku nebo náhradního dílu, to vše však pouze za předpokladu, že tak děje v souladu s poctivými zvyklostmi v průmyslu nebo obchodě. Soudní dvůr tuto výjimku interpretuje dosti striktně. Například v této souvislosti vyslovil názor, že zakázáno je i užívání ochranné známky bez souhlasu jejího majitele za účelem informování veřejnosti o provádění oprav a údržby zboží označovaného ochrannou známkou, nebo specializa-

ci na takové zboží, pokud tím vzniká představa obchodního spojení mezi uživatelem a majitelem známky.⁴³

2.3.2.1.4.2. Omezený význam předchozího užívání

Ochranná známka také nedává svému majiteli právo zakázat třetí straně užívání v obchodním styku staršího práva, které se uplatňuje jen na určitém území, pokud toto právo je uznáno právním řádem příslušného členského státu, a to v rozsahu daného území. S tímto zakotvením zákonných omezení práv z ochranné známky není v souladu doposud široce koncipované právo předchozího uživatele podle ust. § 16 odst. 3 zákona č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách. Třetí osoba ovšem podle směrnice může ochrannou známkou bez souhlasu jejího majitele užívat výlučně za účelem označování zvláštních vlastností jí nabízeného zboží takovým způsobem, že nevzniká dojem, že by docházelo k užívání jakožto označení původu zboží.⁴⁴

2.3.2.1.4.3. Vyčerpání práv

Směrnice přináší významnou zásadu, pokud jde o vyčerpání známkových práv. Vyčerpání známkových práv nastává kdykoli tehdy, když zboží je uvedeno majitelem ochranné známky nebo s jeho souhlasem na trh kdekoli na území Společenství. Na druhou stranu vyčerpání známkových práv nenastává tehdy, pokud k uvedení na trh se souhlasem majitele ochranné známky došlo mimo území Společenství; nelze aplikovat ustanovení vnitrostátního práva členských států, která by takové vyčerpání, k němuž by došlo na základě uvedení na trh mimo území Společenství, zakotvovala.⁴⁵

K tomuto problému existuje bohatá judikatura Soudního dvora.⁴⁶ Podle judikatury nastane vyčerpání například i tehdy, pokud byl výrobek označený ochrannou známkou uveden na trh v jiném členském státě společností ze stejné skupiny jako majitel ochranné známky a výrobek byl následně dovezen třetí osobou na území státu, kde je ochranná známka chráněna.⁴⁷ O některých dalších rozhodnutích byla již řeč v souvislosti s volným oběhem zboží.⁴⁸

2.3.2.1.5. Ztráta vykonatelnosti práva nečinností majitele

Směrnice také zakotvuje nemožnost uplatnění známkového práva v důsledku nečinnosti majitele ochranné známky. Pokud majitel ochranné známky strpěl po dobu 5 po sobě následujících let užívání mladší ochranné známky, ačkoli o jejím užívání věděl, již nadále nemůže na základě své starší ochranné známky žádat zneplatnění mladší ochranné známky nebo zakázat její užívání, ledaže by se jednalo o ochrannou známkou přihlášenou ve zlé víře.

2.3.2.1.6. Povinnost užívání

Směrnice zakotvuje povinnost užívat ochrannou známkou v průběhu 5 let ode dne ukončení registračního řízení. Musí

⁴⁰ Viz rozsudek ESD č. C-375/97 General Motors

⁴¹ Viz např. rozsudek ESD č. C-39/97 ve věci Canon Kabushiki Kaisha vs. Metro-Goldwyn-Mayer Inc.

⁴² Rozsudek ESD č. C-342/97 Lloyd Schuhfabrik Meyer Co. KG GmbH vs. Klijsen Handel BV

⁴³ Rozsudek ESD č. C-63/97 Bayerische Motorenwerke AG (BMW) and BMW Nederland BV vs. Ronald Karel Deenik

⁴⁴ Rozsudek ESD č. C-2/00 Michael Höpfer vs. Ulrich Freiesleben

⁴⁵ Rozsudek ESD C-355/96 Silhouette

⁴⁶ Rozsudky C-427/93, C-429/93, C-436/93, C-313/94, C-337/95, C-352/95, C-173/98, C-414/99, C-416/99, C-443/99, C-143/00, aj.

⁴⁷ Rozsudek C-352/95 Phytheron International SA vs. Jean Bourdon SA

⁴⁸ Viz bod 2. 2. 1

se jednat o skutečné užívání na území členského státu v souvislosti s výrobky nebo službami, pro které je ochranná známka zapsána. Stejně právní následky jako neužívání ochranné známky v období 5 let ode dne ukončení registračního řízení má neužívání ochranné známky v průběhu nepřerušené pětileté lhůty kdykoli v době po registraci ochranné známky. Za používání ochranné známky se považuje její užívání v podobě, která se liší od podoby, v jaké je zapsána, v prvcích, které nemění její rozlišovací způsobilost. Za užívání ochranné známky se rovněž považuje umístování ochranné známky na zboží nebo jejich obaly na území členského státu za účelem vývozu. Za užívání se považuje rovněž užívání se souhlasem majitele ochranné známky.

Sankcí za nesplnění povinnosti užívat ochrannou známku je především určité oslabení práv z ochranné známky. Na základě takové, neužívané ochranné známky již nelze úspěšně požadovat výmaz mladší kolidující ochranné známky nebo žádat odmítnutí přihlášky takové mladší kolidující ochranné známky.

Dalším následkem je, že neužívaná ochranná známka může být vymazána. V tomto případě však platí, že známku již nelze vymazat, pokud po uplynutí pětiletého období neužívání, avšak přede dnem podání návrhu na výmaz bylo započato s užíváním ochranné známky, přičemž však zahájení užívání v období 3 měsíců přede dnem podání žádosti o výmaz a po uplynutí nepřetržitého období 5 let neužívání se nebere v potaz.

2.3.2.1.7. Další výmazové důvody

Ochranná známka rovněž může být vymazána, pokud se chráněné označení stalo druhovým názvem v obchodním styku pro výrobek nebo službu, pro které je známka zapsána, nebo v případě, kdy v důsledku užívání ochranné známky jejím majitelem nebo s jeho souhlasem se známka stala způsobitou klamat veřejnost, zejména o povaze, kvalitě nebo zeměpisném původu označovaných výrobků nebo služeb.

Vztahuje-li se důvod výmazu jen na část chráněných výrobků nebo služeb, je třeba známku vymazat jen ve vztahu k těmto výrobkům.

2.3.2.2. Nařízení o komunitární známce

Tomuto nařízení je věnován samostatný třetí oddíl přednášky.

2.3.3. Průmyslové vzory

2.3.3.1. Komunitární průmyslový vzor

Nařízení Rady č. 6/2002 z 12. 12. 2001 zakotvilo institut komunitárního průmyslového vzoru. Jedná se o průmyslový vzor udělovaný Úřadem pro harmonizaci vnitřního trhu ve španělském Alicante s účinky na celém území Společenství, podobně jako komunitární ochranná známka. Institut komunitárního průmyslového vzoru existuje paralelně s národními systémy ochrany průmyslových vzorů, nenahrazuje tyto systémy, nýbrž umožňuje přihlašovatelům, aby v závislosti na svých potřebách zvážili a sami se rozhodli, zda je pro ně výhodnější ochrana na komunitární úrovni nebo ochrana

prostřednictvím jednotlivých národních registrací v členských státech.

2.3.3.2. Harmonizační směrnice

Tato směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 98/71/EC ze dne 13. 10. 1998 o právní ochraně průmyslových vzorů má za cíl harmonizovat poskytování ochrany průmyslovým vzorům v členských státech a inspirovala i platný český zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů. Směrnice upravuje podmínky ochrany, výluky ze zápisu, rozsah ochrany z průmyslového vzoru, ochrannou dobu, důvody neplatnosti, práva z průmyslového vzoru a jejich omezení, vyčerpání práv a některé další otázky.

2.3.4. Jiné druhy průmyslových práv

2.3.4.1. Odrůdy rostlin

Ochrana odrůdám rostlin je v rámci Společenství poskytována na základě nařízení Rady č. 2100/94 z 27. 7. 1994 o komunitárních právech k odrůdám rostlin. Nařízení zakotvuje jednotný systém ochrany práv k odrůdám rostlin na celém území Společenství, který koexistuje s národními systémy ochrany. Odrůdy registruje Úřad Společenství pro odrůdy rostlin. Nařízení dále upravuje podmínky ochrany, okruh oprávněných osob, práva k odrůdám rostlin a jejich omezení, trvání ochrany a některé další otázky.

2.3.4.2. Topografie polovodičových výrobků

Tato materie je upravena směrnicí Rady č. 87/54/EEC z 16. prosince 1986 o právní ochraně topografií polovodičových výrobků. Směrnice ukládá členským státům poskytovat ochranu polovodičovým výrobkům za stanovených podmínek.

2.3.4.3. Zeměpisná označení a označení původu

Velmi významné jsou aktivity Společenství v oblasti ochrany geografických označení a označení původu. Klíčovým právním předpisem v této oblasti je nařízení Rady č. 2081/92 ze 14. 7. 1992 o ochraně zeměpisných označení a označení původu pro zemědělské výrobky a potraviny. K tomuto nařízení bylo vydáno také prováděcí nařízení Komise č. 2037/93 z 27. 7. 1993.

Problematicke označení původu a zeměpisných označení bude věnována samostatná přednáška, která se bude zčásti zabývat i úpravou podle těchto nařízení.

3. Nařízení o komunitární známce

Zřejmě nejvýznamnějším legislativním počinem Společenství v oblasti práva duševního vlastnictví je zatím nařízení Rady č. 40/94 z 20. 12. 1993 o komunitární známce. Praktický význam nařízení je dán především tím, že tak rozšířený a hospodářsky významný druh průmyslových práv, jakými jsou ochranné známky, byl podroben úpravě na komunitár-

ní úrovni s automatickými účinky ve všech členských státech.⁴⁹

3.1. Základní charakteristiky komunitární ochranné známky

Komunitární ochranná známka se vyznačuje především svým jednotným charakterem na celém území Společenství. Tento jednotný charakter se projevuje na několika rovinách.

V první řadě je rovina přihlašovací. Komunitární ochranné známky jsou zapisovány do rejstříku na základě přihlášky podávané před Úřadem pro harmonizaci vnitřního trhu ve španělském Alicante. Tento Úřad, který je v podstatě patentovým úřadem Evropských Společenství pro ochranné známky a průmyslové vzory, provádí od podání přihlášky až po zápis ochranné známky do rejstříku přihlašovací řízení. Přihlášku komunitární ochranné známky lze podat pouze pro celé území Společenství. Na rozdíl od dosavadních institutů sjednocujících mezinárodní zápis průmyslových práv, například mezinárodní ochranné známky nebo evropského patentu, zde neexistuje systém tzv. designací.

Komunitární ochranná známka má, až na drobné výjimky, jednotné právní účinky na celém území Společenství. To je opět významný rozdíl oproti všem dosavadním pokusům o mezinárodní zápis průmyslových práv; v těchto případech se právní režim průmyslového práva po jeho udělení zatím vždy štěpil podle vnitrostátního práva jednotlivých designovaných zemí.

Konečně komunitární ochranné známky se vyznačují jednotným charakterem i na úrovni prosazování práv z ochranné známky. Pravomoc rozhodovat o sporech týkajících se komunitární ochranné známky mají tzv. komunitární známkové soudy. Jedná se o již existující soudy členských států, které byly pověřeny výkonem pravomoci ve sporech týkajících se komunitárních ochranných známek.

Co se dalších charakteristik týče, vychází komunitární ochranná známka z koncepce kontinentálního známkového práva. Práva ke komunitární ochranné známce lze nabýt jedině podáním přihlášky a zápisem přihlašované ochranné známky do rejstříku. Systém je postaven na prioritě přihlášky, nikoli prioritě užívání. Úprava komunitární ochranné známky je konformní se základními zásadami známkového práva, jak jsou vyjádřeny ve směrnici k harmonizaci práv členských států týkajících se ochranných známek.

3.2. Přihlašovací řízení

3.2.1. Definice komunitární ochranné známky

Komunitární ochranná známka může být ve smyslu čl. 4 nařízení tvořena jakýmikoli označeními, která jsou schopna grafického znázornění, zejména slovy včetně osobních jmen, kresbou, písmeny, číslicemi, tvarem nebo provedením

výrobku, pokud taková označení jsou schopna odlišovat výrobky nebo služby různých podniků.⁵⁰

Toto vymezení je dále doplněno rozhodovací praxí Úřadu pro harmonizaci vnitřního trhu, jakož i judikaturou Soudního dvora Evropských Společenství. V současné době se uznává, že ochrannou známkou může být i barva sama o sobě, je-li způsobilá rozlišovat výrobky nebo služby různých podniků, jakož i čichové a zvukové ochranné známky, podmínkou jejichž zápisu ovšem je schopnost grafického znázornění.⁵¹

3.2.2. Právo podat přihlášku komunitární ochranné známky

Majiteli komunitární ochranné známky se mohou stát jak státní příslušníci členských států, tak příslušníci jiných států, jedná-li se o příslušníky členských zemí Pařížské unijní úmluvy nebo příslušníky jiných států, kteří na území Společenství mají skutečný a nikoli jen zdánlivý průmyslový nebo obchodní podnik, případně takový podnik mají v některé ze zemí Pařížské unijní úmluvy. Majiteli komunitární ochranné známky se mohou stát i státní příslušníci jiných států, je-li zajištěna vzájemnost.

3.3. Absolutní důvody výluky ze zápisu

Absolutní překážky zápisu jsou takové překážky, na základě nichž Úřad pro harmonizaci vnitřního trhu (dále jen „Úřad“) z úřední povinnosti přihlášku ochranné známky zamítne. Tyto překážky odpovídají z valné části překážkám, které předvidá směrnice k harmonizaci zákonů členských států týkajících se ochranných známek.

Jedná se především o označení, která vůbec nejsou ochrannými známkami ve smyslu nařízení, dále ochranné známky bez rozlišovací způsobilosti, ochranné známky, sestávající výlučně z označení nebo údajů užívaných v obchodním styku k označení druhu, kvality, množství, účelu, hodnoty, zeměpisného původu nebo času výroby výrobku nebo poskytnutí služby nebo k označování jiných vlastností výrobku nebo služby, ochranné známky sestávající výlučně ze značek nebo údajů k označení zboží nebo služby, která jsou užívána v běžném jazyce nebo v řádných a ustálených obchodních zvyklostech, označení, které výlučně sestávají z tvaru, který je podmíněn druhem výrobku, z tvaru výrobku, který je nezbytný k dosažení technické funkce, případně z tvaru, který výrobku dodává podstatnou hodnotu, ochranné známky, které se přičítají veřejnému pořádku nebo dobrým mravům, ochranné známky, které mohou klamat veřejnost například o druhu, vlastnostech nebo zeměpisném původu zboží nebo služby, ochranné známky, které je třeba zamítnout ve smyslu článku 6 ter Pařížské unijní úmluvy vzhledem k nedostatku souhlasu příslušných míst a ochranné známky, které obsahují jiné znaky, emblémy nebo štíty, na něž existuje zvláštní úřední zájem, ledaže by příslušná místa se zápisem udělila souhlas.

⁴⁹ Ke komunitární známce z české literatury srov. např. J.Hák: Ochranná známka Evropského společenství, Průmyslové vlastnictví 5/1995, K. Špindler: Ochranná známka Společenství, Průmyslové vlastnictví 3–4/1999, K. Čermák: Ochranná známka Společenství a vstup Česka do EU, Právní rádce 2/2003

⁵⁰ Srov. rozsudek Soudu 1. instance ve věci T–173/00 KWS Saat AG

⁵¹ Srov. rozsudky T–173/00 KWS Saat AG, T–118/00 Procter and Gamble Company, T–120/00 Procter and Gamble Company, rozsudky ve věcech C–273/00 a řadu rozhodnutí OHIM, mj. R 7/1997, R 282/1999, R 344/1999, R 345/1999, R 156/1998–2, R 218/1999–2, R 1/1998–2, R–448/1992–2 aj.

Podstatné je, že tyto absolutní překážky zápisu se uplatní vždy tehdy, pokud jsou dány alespoň v jedné části Společenství.

Neodstarek inherentní rozlišovací způsobilosti v širším slova smyslu (včetně popisnosti) lze překonat v případech, kdy ochranná známka nabyla rozlišovací způsobilosti v důsledku svého užívání.⁵²

3.3.1. Relativní důvody vyluky ze zápisu

Relativní překážky zápisu jsou takové překážky, které se uplatňují pouze na základě námitek oprávněné osoby.

Námítky mohou vznést především majitelé starších ochranných známek nebo přihlášek, a to i vzhledem ke shodě nebo podobnosti chráněných výrobků nebo služeb. Nebezpečí záměny zahrnuje i nebezpečí (mylné) asociace. Za starší ochranné známky se považují nejen komunitární ochranné známky, resp. jejich přihlášky, nýbrž i národní ochranné známky chráněné na území kteréhokoli státu, včetně mezinárodních ochranných známek designovaných pro některý z členských států a jejich přihlášky. Patří sem i ochranné známky všeobecně známé ve smyslu čl. 6 bis Pařížské unijní úmluvy.

Aktivně legitimován k podání námitek je dále nevěrný agent nebo zástupce majitele ochranné známky, který ochrannou známku přihlásil svým vlastním jménem, majitel jiného nezapsaného označení užívaného v obchodním styku, které má větší než pouze místní význam, pokud podle práva příslušného členského státu existovala práva k tomuto označení přede dnem podání přihlášky komunitární ochranné známky, resp. před její prioritou, a tento příslušný právní řád uznává právo majitele staršího práva zakázat užívání mladší ochranné známky.

Současně nařízením v souvislosti s relativními překážkami zápisné nezpůsobilosti prolamuje zásadu speciality známkopravní ochrany pro případy, že starší ochranná známka je známa buď ve Společenství v případě komunitární ochranné známky, nebo v některém členském státě v případě starší národní ochranné známky a užívání přihlašované ochranné známky by neoprávněně těžilo z rozlišovací způsobilosti starší známky nebo jí bylo na újmu. V těchto případech lze podat námítky i ve vztahu k výrobkům a službám, které nejsou podobné.⁵³

3.3.2. Podání přihlášky; priority

Přihlášku komunitární ochranné známky lze podat buď u Úřadu nebo národního patentového úřadu některého členského státu, případně u známkového úřadu Benelux.

V souvislosti s podáním přihlášky lze uplatnit právo priority podle Pařížské unijní úmluvy.

Vedle uplatnění priority lze uplatnit tzv. právo seniority starší národní ochranné známky. Jedná se o specifický institut pro komunitární ochrannou známku. Uplatněním seniority

dochází k tomu, že majitel komunitární ochranné známky má nadále tatáž práva, která by měl, kdyby byla nadále registrována starší národní ochranná známka, z níž dovozuje právo seniority.

3.3.3. Průzkum; připomínky; námítky

Přihláška komunitární ochranné známky je podrobena nejprve formálnímu a následně i věcnému průzkumu před Úřadem. Specifitou průzkumu je, že Úřad provádí rešerši na starší komunitární ochranné známky nebo přihlášky, které proti přihlašované ochranné známce lze uplatnit na základě námitek. Rešerši provádějí i patentové úřady jednotlivých členských států na starší národní ochranné známky nebo přihlášky, které by bylo možno uplatnit proti přihlašované komunitární ochranné známce na základě námitek. Tyto rešeršní zprávy Úřad předá přihlašovatel. Následně Úřad informuje majitele starších komunitárních ochranných známek nebo přihlášek o zveřejnění přihlášky.

Přihláška je zveřejněna tehdy, pokud Úřad neshledá žádné absolutní překážky zápisné způsobilosti.

Po zveřejnění mohou třetí osoby u Úřadu uplatnit písemné připomínky k přihlášce. Podáním připomínek nevzniká osobě, která podala připomínky, účast na přihlašovacím řízení. Připomínky jsou sděleny přihlašovatel, který se k nim může vyjádřit.

Odlisným institutem jsou námítky. Námítky mohou podat majitelé starších práv, o nichž již shora byla řeč, ve lhůtě 3 měsíců od zveřejnění přihlášky komunitární ochranné známky. Námítky se podávají na formuláři Úřadu a považují se za podané teprve tehdy, pokud je zaplacen příslušný správní poplatek. Věcné ovlivnění námitek, jakož i důkazní prostředky na podporu namítatelových tvrzení lze Úřadu předložit v další lhůtě, kterou určí Úřad.

Při zkoumání námitek vyzývá Úřad účastníky řízení tolikrát, kolikrát je to nezbytné, aby se v určité lhůtě vyjádřili k výměru Úřadu nebo k podáním jiných účastníků. Pokud to přihlašovatel komunitární ochranné známky požaduje, musí předkladatel námitek, který své námítky opírá o starší ochrannou známku, prokázat její užívání buď na území Společenství, jedná-li se o komunitární ochrannou známku, nebo na území příslušného členského státu, jedná-li se o starší národní ochrannou známku.

Výsledkem námítkového řízení je buď zamítnutí přihlášky, nebo zamítnutí námitek, nejsou-li důvodné. V takovém případě, nebo pokud námítky podány nebyly, je známka zapísána do rejstříku.

3.4. Komunitární ochranná známka po zápisu do rejstříku

3.4.1. Trvání ochrany

Komunitární ochranná známka se zapisuje na dobu 10 let a lze ji kdykoli obnovit na dalších 10 let na žádost majitele.

3.4.2. Práva z komunitární ochranné známky

Nařízením podrobně upravuje účinky komunitární ochranné známky. Majiteli komunitární ochranné známky přísluší ke

⁵² K absolutním důvodům vyluky ze zápisu srov. např. rozsudky Soudu první instance č. T-323/00, T-118/00, T-120/00, T-247/01, T-237/01, T-173/00, T-91/99

⁵³ Srov. např. rozsudky Soudu první instance T-6/01, T-388/00, T-174/01, T-162/01 aj.

známce výlučné právo. Toto právo současně umožňuje majiteli komunitární ochranné známky zakázat třetím osobám, aby bez jeho souhlasu v obchodním styku užívaly označení shodná pro zapsané výrobky nebo služby, případně označení, která vzhledem ke své shodě nebo podobnosti a rovněž s přihlédnutím na shodu nebo podobnost chráněného zboží nebo služeb vyvolává pro veřejnost nebezpečí záměny; nebezpečí záměny přitom zahrnuje rovněž nebezpečí (mylných) asociací. V případě komunitární ochranné známky známé na území Společenství se ochrana rozšiřuje i na výrobky nebo služby, které nejsou podobné zapsaným výrobkům nebo službám, pokud by užívání kolidujícího označení neoprávněně těžilo z rozlišovací způsobilosti nebo dobrého jména komunitární ochranné známky nebo jim bylo na újmu.

Zde opět je třeba poukázat na to, že posuzování shody nebo zaměnitelnosti označení a shody nebo podobnosti chráněných výrobků a služeb jsou podle nařízení o komunitární ochranné známce, jakož i podle judikatury Soudního dvora Evropských Společenství jakési spojité nádoby. Nejedná se o dvě samostatné otázky, nýbrž posouzení obou těchto aspektů v konkrétním případě vede k závěru, zda je dáno nebezpečí záměny. V tomto ohledu se praxe významným způsobem liší od dosavadního výkladu českého práva.⁵⁴

3.4.3. Omezení práv z ochranné známky

Nařízení dále upravuje omezení práv z ochranné známky, jakož i vyčerpání práv z ochranné známky.

Omezení práv z ochranné známky je upraveno stejně jako v harmonizační známkové směrnici; nařízení nezakládá ochranu držitelům starších nezapsaných označení, kterou zná současné české právo.

Nařízení zakotvuje zásadu vyčerpání práv ke komunitární ochranné známce na úrovni Společenství. Majitel ochranné známky nemůže již nadále zakázat třetí osobě užívání ochranné známky pro zboží, které pod touto ochrannou známkou bylo jím nebo s jeho souhlasem uvedeno na trh na území Společenství. Je třeba zdůraznit, že uvedení takového zboží označeného ochrannou známkou mimo území Společenství tyto účinky nemá (a nemůže mít).

Nad rámec těchto základních práv, která plynou přímo z nařízení, odkazuje nařízení na rozhodné právo členského státu, podle něhož se případně určí ostatní právní otázky, týkající se porušování komunitární ochranné známky. Může se například jednat o náhradu škody, poskytnutí přiměřeného zadostiučinění, další nároky zakotvené národním právem aj. Nařízení také nevylučuje, aby žaloby týkající se komunitární ochranné známky se opíraly i o vnitrostátní právní předpisy, zejména týkající se civilněprávní odpovědnosti a nekalé soutěže.

Komunitární ochranná známka je předmětem majetku a může být převáděna, může být předmětem přechodu, může být zastavena, případně může být předmětem jiného věcného práva. Ke komunitární ochranné známce lze udělit licenci, a to buď pro všechny nebo pro část chráněných výrobků nebo služeb. Licence může být udělena pro celé území Společenství, nebo jen pro část území Společenství a mů-

že být výlučná nebo nevýlučná. Dispozice s komunitárními ochrannými známkami nabývají účinnosti vůči třetím osobám až okamžikem jejich zápisu. Tímto způsobem se zapisují licence, převody i přechody práv ke komunitární ochranné známce.

3.4.4. Zánik komunitární ochranné známky

Nařízení rozlišuje tři základní způsoby zániku komunitární ochranné známky.

Prvním z nich je vzdání se práva ke komunitární ochranné známce jejím majitelem.

Druhou skupinou je zrušení ochranné známky, k němuž dochází s účinky *ex tunc*. Zrušení je možné v případě, kdy známka nebyla po nepřetržité období 5 let ve Společenství vážně užívána pro zapsané výrobky nebo služby, pokud se známka stala obvyklým označením zboží nebo služby v obchodním styku, pokud se v důsledku svého užívání stala způsobilou klamat veřejnost zejména o druhu, vlastnostech nebo zeměpisném původu výrobků nebo služeb, pro něž je zapsána, případně pokud již její majitel nesplňuje podmínky, za nichž může být majitelem komunitární ochranné známky. O povinnosti užívání a možnosti vymazat ochrannou známku z důvodu neužívání platí obdobně to, co již bylo řečeno v souvislosti s úpravou v harmonizační známkové směrnici.

Třetí skupinou důvodů zániku ochranné známky je její neplatnost. Rozlišují se absolutní a relativní důvody neplatnosti podobně jako v přihlašovacím řízení, přičemž vedle těchto důvodů, o nichž již byla řeč, je důvodem absolutní neplatnosti také zlá víra přihlašovatele při podání přihlášky. Jako relativní důvody neplatnosti lze uplatnit všechny relativní důvody zápisné nezpůsobilosti a navíc ještě, v souladu s rozhodným národním právem, práva ke jménu, k podobizně, autorské právo, případně jiná průmyslová práva.

Nařízení zná také institut ztráty vykonatelnosti práva v důsledku tolerance. Majitel komunitární ochranné známky již nemůže žádat zneplatnění mladší komunitární ochranné známky, pokud její užívání vědomě trpěl po nepřetržité období 5 let. Totéž se přiměřeným způsobem vztahuje i na národní ochranné známky.

Řízení o zrušení nebo zneplatnění komunitární ochranné známky probíhá před Úřadem. Nicméně protižalobu na zrušení komunitární ochranné známky nebo její neplatnost lze podat i před komunitárním známkovým soudem.

3.5. Rozhodování ve věcech komunitárních ochranných známek

Řízení o přihlášce komunitární ochranné známky, řízení o námitkách, jakož i řízení o zrušení nebo neplatnosti komunitární ochranné známky v zásadě probíhá před Úřadem pro harmonizaci vnitřního trhu.

Rozhodnutí průzkumových referentů, námitkového oddělení, oddělení právního a správy ochranných známek, jakož i oddělení neplatnosti lze napadnout stížností. O stížnostech rozhodují stížnostní komory Úřadu. Stížnosti mají odkladný účinek.

Rozhodnutí stížnostních komor o stížnosti lze dále napadnout žalobou. Důvody žaloby jsou taxativně vypočteny v nařízení. Může se jednat o nedostatek příslušnosti, porušení pod-

⁵⁴ Viz judikaturu citovanou v poznámkách 41 a 42

statných formálních předpisů, porušení smlouvy (Smlouvy o založení Evropských Společenství), nařízení nebo prováděcí právní normy, případně zneužití pravomoci.

Žaloba se podává ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí stížnostní komory. K rozhodnutí o žalobě je příslušný Soud první instance. O mimořádných opravných prostředcích rozhoduje Soudní dvůr evropských společenství.

O sporech ve věcech porušování, případně hrozícího porušování komunitárních ochranných známek, o žalobách na určení, že komunitární známka porušována není, o náhradách za užívání komunitární ochranné známky po zveřejnění přihlášky a o protižalobách na neplatnost nebo zánik komuni-

tární známky rozhodují komunitární známkové soudy. Jedná se o soudy již existující v rámci soudnictví jednotlivých členských států, o kterých členské státy oznámí Komisi, že budou mít pravomoc rozhodovat ve shora uvedených věcech týkajících se komunitárních ochranných známek.

Soudní řízení lze v zásadě zahájit před soudy členského státu, v němž má žalovaný bydliště, případně v němž je usazen. Jinak o mezinárodní soudní pravomoci a uznání a výkonu soudních rozhodnutí platí Bruselská úmluva o soudní pravomoci a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z 27. 9. 1968, resp. nařízení č. 44/2001 (viz pod 2. 3. 1. 1. shora).

Práva k duševnímu vlastnictví – pohled majitele

JUDr. Karel Čermák Senior

1. Statky nehmotné

1.1. Pojmosloví

Složitě a nejednotně pojmosloví oboru duševního vlastnictví bude ještě předmětem zvláštní pozornosti jednotlivých přednášejících. Pro lepší přehled je snad na místě si už teď vyjasnit, oč vlastně jde, a to bez ohledu na to, jak mohou být jednotlivé pojmy teoreticky sporné nebo zda a do jaké míry odpovídají pojmům pozitivního práva toho či onoho státu.

Hmotné statky (věci) a právní vztahy existující v souvislosti s nimi nedělají v běžném životě žádné zvláštní potíže. Je to proto, že tyto vztahy mají v našem kulturním prostředí několika tisíciletou tradici (při nejmenším od dob římského práva). Vlastnictví, užívání a směna věcí byla odnepaměti předmětem hospodářského života lidstva. Vědecko-technický pokrok vedl však zhruba od 19. století k tomu, že předmětem hospodářské směny se stávaly i myšlenky. K tomu přispěly i liberální úvahy o svobodné směně a tvorbě cen na trhu. Hodnotu knihy nebo stroje neurčují na trhu výrobní náklady, nýbrž nabídka a poptávka. Užitná hodnota knihy nebo stroje je tak ovlivněna, někdy podstatně, myšlenkou, která je v nich obsažena. Právo se muselo s touto novou situací vypořádat. Vznikl pojem nehmotných statků a různé právní mechanismy regulující jejich vlastnictví, užívání a směnu, a to i odlišně podle jednotlivých druhů nehmotných statků.

1.2. Hospodářský význam nehmotných statků

V průběhu necelých dvou století nabyly nehmotné statky na trhu obrovského významu. Celá hospodářská odvětví spočívají na právech k myšlenkám. Hodnota produktů farmaceutických, biotechnologických, softwarových, zábavních a četných jiných se opírá v podstatné míře o jejich nehmotné

komponenty a nikoliv o pouhou výrobní hodnotu hmotného produktu (věci), který bereme do ruky. To změnilo tržní strategii podnikatelů. Jejich cílem se stal výrobek nebo služba s vysokým podílem nehmotného statku, což zajišťuje lepší soutěžní pozici na trhu a vyšší zisk. Nejen to: nehmotné statky samy o sobě se staly předmětem směny na trhu. Tvorba nehmotných statků se sama stala hospodářským odvětvím.

1.3. Tvorba nehmotných statků

Vytváření nehmotných statků úsilím geniálních jednotlivců patří čím dále tím více minulosti. Doby Carl Friedricha Benz, Giuseppe Verdiho nebo Lva Nikolajeviče Tolstého v podstatě pominuly. Produkce nehmotných statků je dnes převážně organizovaná a řízená činnost, spojená s vysokými náklady na průzkum poptávky, spotřebitelského vkusu, stavu oboru, výzkum, vývoj, ekonomické rozborů návratnosti, reklamu, právní ochranu aj. Rozsáhlé týmy odborníků, disponujících nákladnou technologickou výbavou (ta sama již také většinou obsahuje nehmotné statky), cíleně usilují o vytvoření nového nehmotného statku, třeba léčiva proti rakovině, celovečerního filmu, nového tvaru koupelnových armatur nebo nosiče s novým počítačovým programem. V podmínkách tržního hospodářství musí každý investor do produkce nehmotných statků dbát o návratnost vynaložených nákladů a docílení přiměřeného zisku v rozumné časové perspektivě. Toho lze docílit jen tehdy, lze-li pro užívání nehmotného statku, který byl takto vytvořen, získat účinnou ochranu.

1.4. Ochrana nehmotných statků

Majiteli se zásadně nabízejí tři možnosti ochrany jeho nehmotného statku. Jde o ochranu utajením, ochranu obecnými prostředky práva obchodního anebo občanského a koneč-

ně ochranu zvláštními prostředky veřejného práva. V praxi se obvykle všechny tři prostředky kombinují.

1.4.1. Ochrana utajením

Utajení je nejjednodušším prostředkem ochrany nehmotných statků, ale je málo praktické tam, kde majitel chce nehmotný statek učinit předmětem směny na trhu, tedy obchodovat s ním za účelem zisku. Přesto je celá řada nehmotných statků, které majitel jinak než utajením chránit nemůže. Říká se jim know-how. Je o nich zmínka např. v § 17 až 20 českého obchodního zákoníku pod marginální rubrikou obchodní tajemství. Obchodním tajemstvím jsou veškeré skutečnosti obchodní, výrobní či technické povahy související s podnikem, které mají skutečnou nebo alespoň potenciální či nemateriální hodnotu, nejsou v příslušných obchodních kruzích běžně dostupné, mají být podle vůle podnikatele utajeny a podnikatel odpovídajícím způsobem jejich utajení zajišťuje. K obchodnímu tajemství mohou podle okolností patřit třeba výrobní výkresy, návody na postupy při výrobě nebo údržbě, seznamy dodavatelů, odběratelů a distributorů, cenové kalkulace, receptury a celá řada dalších skutečností. U těchto skutečností lze alespoň po určitou dobu zajistit, že nejsou běžně dostupné. Běžné dostupnosti, jejíž nedostatek je podmínkou existence obchodního tajemství, nelze však patrně zabránit u léčiva na trhu (analyticky lze zjistit účinnou látku a běžnými postupy stanovit způsob její výroby) nebo u písňe nahrané na nosiči zvuku, který je běžně k dostání. Metoda utajení je tedy pro ochranu většiny nehmotných statků z hlediska majitele nevhodná.

1.4.2. Ochrana obecnými právními prostředky

Sem patří především obecné prostředky ochrany proti nekalé soutěži (viz např. § 44 a násl. českého obchodního zákoníku). Ze zvláštních skutkových podstat nekalé soutěže je v souvislosti s ochranou nehmotných statků třeba zejména poukázat na klamavé označení zboží a služeb (§ 46 obch.zák.), vyvolání nebezpečí záměny (§ 47 obch. zák.) a porušení obchodního tajemství (§ 51 obch. zák.).

Ustanovení o klamavém označení zboží a služeb poskytuje ochranu značkám jako nehmotným statkům, které z nějakých důvodů nepožívají ochrany jako ochranné známky.

Ustanovení o vyvolání nebezpečí záměny je z hlediska ochrany nehmotných statků zajímavé zejména v té části, v níž se za vyvolání nebezpečí záměny považuje „napodobení cizích výrobků, jejich obalů nebo výkonů, leda že by šlo o napodobení v prvcích, které jsou již z povahy výrobku funkčně, technicky nebo esteticky předurčeny, a napodobitel učinil veškerá opatření, která od něho lze požadovat, aby nebezpečí záměny vyloučil nebo alespoň podstatně omezil“. Je zřejmé, že je zde poskytnuta omezená ochrana pro ty nehmotné statky, které z nějakých důvodů nepožívají ochrany jako vynálezy, užité vzory nebo průmyslové vzory. Sem patří i případy tzv. otročkého napodobení, kde napodobitel kopíruje výrobek soutěžitele bez jakékoliv snahy o vlastní přínos.

Ustanovení o porušení obchodního tajemství se vztahuje k ochraně know-how, tak jak o tom byla již výše řeč.

Ochrana nehmotných statků zmíněnými obecnými právními prostředky je slabá zejména proto, že práva k nehmotným

statkům jsou zde pojímána jako práva relativní, tedy práva působící pouze mezi soutěžiteli na trhu. Ochrana zvláštními prostředky veřejného práva je naproti tomu absolutní, působí tedy proti všem třetím osobám. Také procesní prostředky pro uplatnění práv jsou při obecné ochraně omezeny na ochranu soudní, přičemž důkazní pozice majitele práva je daleko složitější než v případech, kde pro svůj nehmotný statek získal absolutní ochranu.

1.4.3. Ochrana zvláštními prostředky veřejného práva

Některé nehmotné statky požívají nebo mohou požívat absolutní ochranu proti všem třetím osobám bez ohledu na to, jsou-li tyto třetí osoby k majiteli práva ještě v nějakém dalším právním vztahu (např. ve vztahu soutěžním).

U některých z těchto nehmotných statků vznikají absolutní práva na ochranu přímo ze zákona, aniž je zapotřebí zvláštního správního řízení k tomu, aby takové absolutní právo vzniklo. K těmto nehmotným statkům patří na našem území autorská díla, k nimž patří i počítačové programy. O tom, zda o autorské dílo požívající absolutní ochranu jde či nikoliv, se rozhodne až v případném soudním řízení, dojde-li ke sporu o autorské dílo. Autorská díla a autorský zákon jsou předmětem zvláštní přednášky.

U jiných nehmotných statků vznikají absolutní práva na ochranu na základě správního aktu, vydaného v souladu s příslušnými zákonnými předpisy kompetentním orgánem státní správy. O tomto druhu nehmotných statků a o právních předpisech, kterými se řídí udělování ochrany na území České republiky, zde již referoval doc. Jakl. Jde o onen druh nehmotných statků, kterému se v teorii všeobecně říká průmyslové vlastnictví. Z práv k průmyslovému vlastnictví se nyní z hlediska majitelů těchto práv budeme zabývat vynálezy, užitnými vzory, průmyslovými vzory a ochrannými známkami.

2. Právní ochrana vynálezů

2.1. Obecné úvahy

Typickým potencionálním majitelem práva k vynálezu je investor, který vkládá své prostředky do organizované tvorby vynálezů za účelem, aby s vytvořeným nehmotným statkem mohl tím nebo oním způsobem obchodovat a docilovat při tom zisku. Investor si klade otázku, jak lze jeho investici ochránit a na trhu zhodnotit. Rozhodne-li se pro ochranu zvláštními prostředky veřejného práva (viz 1. 4. 3), musí si odpovědět na celou řadu dalších otázek, jak se tím bude dále zabývat.

2.2. Teritorialita ochrany vynálezů

Získat absolutní ochranu (proti všem třetím osobám) pro vynález lze pouze ve zvláštním správním řízení, které končí vydáním příslušného správního aktu (udělením patentu). Správní právo patří k právu veřejnému a všeobecně se uznává, že účinky veřejného práva nemohou přesahovat hranice

toho kterého státu. Ochrana patentem se tedy zásadně nemůže vztahovat na jiné území, než na území toho státu, v němž byl patent udělen. V prostředí globálního trhu stojí tedy investor před rozhodnutím, v kterých státech bude o získání patentové ochrany usilovat. Kritéria rozhodování jsou kapacita příslušného národního odbytiště, teritoriální potenciál porušování vynálezu, náklady na získání a udržování ochrany, vymahatelnost práv na příslušném území a případně další pomocná kritéria. Kapacita příslušného národního odbytiště není nutně dána pouze absolutní velikostí trhu, nýbrž i jeho případnými preferencemi, stupněm nasycení srovnatelnými komoditami, finanční silou poptávkových kruhů apod. Potenciál porušování je obvykle dán celkovou vědecko-technickou úrovní teritoria, ale i úrovní v jednotlivých oborech vědy a techniky. V nerozvinutých zemích je často technická základna tak slabá, že se porušování vynálezu na jejich území není třeba obávat, a tudíž usilovat o udělení patentu. Obtíže a průtahy při vymáhání práv všeobecně nebo při vymáhání práv z patentu rovněž vedou ke ztrátě zájmu investora o získání patentu. Obtížně vymahatelný patent nebo patent vůbec nevymahatelný nemají pro investora žádnou hodnotu. Také vysoké náklady spojené se získáním a udržováním patentu (státní poplatky, honoráře zástupců apod.) mohou negativně ovlivnit rozhodování investora při úvahách o získání patentu. Obecně řečeno se investor vzdá plánu na patentování vždy, když nedokáže pro obchod s vynálezem na příslušném území kalkulovat v rozumné časové perspektivě přiměřený zisk.

2.3. Nadnárodní úpravy v oboru vynálezů

Obtíže teritoriálního přístupu k ochraně vynálezů (a práv k duševnímu vlastnictví všeobecně) spočívají především v tom, že kroky podniknuté k získání ochrany na území jednoho státu mohou znemožnit nebo podstatně ztížit podniknutí stejných kroků na území jiného státu. Jde především o problematiku tzv. novosti, která je zvláště u práv k průmyslovému vlastnictví všeobecným požadavkem pro získání právní ochrany ve všech státech. Žádost o přiznání ochrany, podanou v jednom státě, by mohly zásadně ostatní státy posuzovat tak, že v žádosti popsané řešení ztratilo jejím podáním svou novost, protože se s ní veřejnost nebo nějaká její část mohla seznámit. Jiné státy by tedy mohly udělení patentu odmítnout s odůvodněním, že v době podání u nich již nebyl nový. Těmto a jiným komplikacím v mezinárodních vztazích v oboru práv k nehmotným statkům a zejména k průmyslovým právům čelí mezinárodní úmluvy dvoustranné i mnohostranné. O několika mnohostranných úmluvách se zásadním významem pro ochranu vynálezů je třeba se zmínit.

2.3.1. Pařížská unijní úmluva (PUÚ)

Nejstarší úmluvou je Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví ze dne 20. března 1883. Úmluva byla mnohokrát v průběhu 20. století revidována. Úmluva platí pro Českou republiku, její znění viz 64/1975 Sb. Úmluva zavedla pojem tzv. prioritního práva. V článku 4/A/1 stanoví, že „kdo řádně podá žádost o patent na vynález (příhlašku vynálezu), o užitečný vzor, o průmyslový vzor nebo model, o tovární nebo obchodní známku v jedné z unijních zemí, nebo je-

ho právní nástupce, bude ve lhůtách níže uvedených požívat prioritního práva při podání přihlášky v ostatních zemích“. Článek 4/C/1 pak stanoví, že „shora uvedené prioritní lhůty činí 12 měsíců pro patenty na vynálezy a užité vzory a 6 měsíců pro průmyslové vzory nebo modely a pro tovární nebo obchodní známky“.

Pařížská unijní úmluva tak již před 120 lety vyřešila (mimo jiné) některé obtížné problémy teritoriality ochrany průmyslového vlastnictví. Podáním přihlášky v kterékoliv unijní zemi získává přihlašovatel právo podat ve lhůtě 12 měsíců stejnou přihlášku v ostatních unijních zemích, aniž může být zpochybněna novost jeho příslušného průmyslového vlastnictví.

2.3.2. Smlouva o patentové spolupráci (Patent Cooperation Treaty – PCT)

Smlouva o patentové spolupráci byla sjednána ve Washingtonu v roce 1970. Česká a Slovenská Federativní Republika k ní přistoupila dnem 20. června 1991. Pro Českou republiku je závazná. Její znění viz 296/1991 Sb. Smlouva a prováděcí předpis k ní představují složitý právní mechanismus, který v návaznosti na PUÚ umožňuje ještě další podstatné prodloužení dvanáctiměsíční prioritní lhůty až na 30 a v některých státech (včetně České republiky) až na 31 měsíců. Je výrazem snahy zejména velkých nadnárodních investorů do průmyslového vlastnictví o snížení nákladů na získání patentové ochrany pro vynález v jednotlivých státech, jak je to podle teritoriálního principu stále nutné. Dvanáctiměsíční lhůta, v níž podle PUÚ musí být podány všechny další národní přihlášky v jednotlivých státech, aby se zachovala prioritní právo prvního národního podání, je pro rozhodování přihlašovatele, zda vůbec nebo v kterých zemích další přihlášky podat, příliš krátká. Nejlépe patrné je to v oboru vynálezů, které se týkají léčiv. V laboratořích farmaceutického průmyslu (investora) probíhá především často mnohaletý výzkum, orientovaný na nalezení účinné látky proti původci té či oné choroby. Již toto stadium představuje rozsáhlé finanční náklady, včetně nákladů na utajení výzkumu. V okamžiku nalezení účinné látky se podává první přihláška vynálezu, která pro přihlašovatele zakládá prioritní právo. V tuto chvíli však není zdaleka jisté, zda nalezenou účinnou látku bude možno prakticky využít pro léčení. K tomu je zapotřebí často mnoha let dalších zkoušek a testů např. na vedlejší účinky, kontraindikace, dávkování, způsob aplikace a četné jiné okolnosti, jako je třeba ekonomický způsob průmyslové výroby přípravku v náležitě čistotě, způsob jeho skladování a distribuce apod. Teprve po vyřešení všech těchto problémů může investor kalkulovat svůj zisk při případném uvedení přípravku na trh. Kdyby musel do dvanácti měsíců v nejisté situaci podávat dalších třicet nebo padesát národních přihlášek, aby si zachoval prioritu, způsobilo by mu to rozsáhlé dodatečné přihlašovací náklady v jednotlivých zemích. Tyto náklady by přišly nazmar v okamžiku, kdy by se ukázalo, že vynález je hospodářsky nevyužitelný. Náklady, o nichž mluvíme, se pohybují v řádech statisíců až milionů USD na jeden vynález. Laboratoře velkých výrobců však produkují také třeba desítky vynálezů ročně. Rozměr možných hospodářských škod, které nakonec nesou spotřebitelé, případně jejich pojišťovny nebo státy v ceně veškerých léčiv (nemá-li se další výzkum vůbec zastavit) si lze dobře představit.

Smlouva o patentové spolupráci tedy z těchto důvodů umožnila podat ve dvanáctiměsíční lhůtě podle PUÚ jedinou mezinárodní přihlášku vynálezu a označit v ní ty smluvní státy, na něž se má budoucí ochrana patentem vztahovat. V rámci mezinárodní přihlášky podle PCT proběhnou nebo mohou proběhnout ještě různá přípravná stádia pro budoucí udělení patentů (např. mezinárodní rešeršní zpráva, mezinárodní průzkum), ale vlastní udělení nějakého „mezinárodního patentu“ u Mezinárodního úřadu možné není. K tomu je zapotřebí převést v již zmíněné lhůtě třiceti nebo jedenatřiceti měsíců od priority první podané přihlášky mezinárodní přihlášku do tzv. národních fází, které již probíhají u jednotlivých národních úřadů a končí rozhodnutím o udělení patentu, případně o zamítnutí přihlášky, v každém jednotlivém státě podle jeho vlastních právních předpisů.

Přihlašovatel (investor) získal přesto dodatečnou dobu osmnácti až devatenácti měsíců pro rozhodnutí, zda jeho vynález lze v té které zemi ekonomicky zhodnotit. To je podstatný přínos Smlouvy o patentové spolupráci k vývoji právní ochrany vynálezů.

2.3.3. Evropský patent

Úmluva o udělování evropských patentů byla uzavřena v Mnichově dne 5. října 1973. Česká republika k ní přistoupila dnem 1. 7. 2002. Podstatné části Úmluvy byly transformovány do českého zákona o vynálezech a zlepšovacích návrzích č. 527/1990 Sb. (viz nová hlava třetí, §§ 35a až 35g cit. zák.).

Tato Úmluva se ještě podstatněji než PUÚ a PCT dotkla principu teritoriality ochrany vynálezů. Evropskou patentovou přihlášku lze podat u Evropského patentového úřadu v Mnichově, ale i na dalších podacích místech v členských státech Úmluvy (u nás je podacím místem ÚPV). V přihlášce je třeba označit ty členské země Úmluvy, na nichž má mít patent účinek. Přihlašovatel nemusí být příslušníkem členského státu Úmluvy. Celé řízení o přihlášce probíhá před Evropským patentovým úřadem a jeho výsledkem je buď udělení evropského patentu s účinky pro požadované státy, nebo zamítnutí přihlášky.

Až potud se Úmluva odchyluje od principu teritoriality právní ochrany vynálezů, protože Úmluvou vytvořený nadnárodní orgán (Evropský patentový úřad) ve své vlastní kompetenci, podle svých vlastních předpisů a bez možnosti jakéhokoliv zásahu členských států rozhodne o udělení patentu nebo o zamítnutí přihlášky. Členské státy se zavazují evropské patenty na svém území uznávat se stejnými účinky, jako mají patenty vydané jejich vlastními národními úřady (u nás Úřadem průmyslového vlastnictví). Viz § 35c odst. 1 cit. zák.

Princip teritoriality však ani Úmluva o evropském patentu ještě zcela neopustila. Majitel evropského patentu má totiž v jednotlivých státech, na něž se účinky evropského patentu vztahují, povinnost patent validovat a jeho platnost udržovat. K tomu viz § 35c odst. 2 až 5 a § 35g cit. zák. Nesplnil-li majitel národní validační povinnost, pokládá se evropský patent v České republice za neúčinný od samého počátku (§ 35c odst. 4 cit. zák.).

Podle Úmluvy o udělování evropských patentů neexistuje také žádný nadnárodní orgán, který by zajišťoval rozhodování o právech z patentu plynoucích, tedy zejména rozhodová-

ní o porušování evropského patentu. Vymáhání práv z evropského patentu tedy přísluší příslušným orgánům (soudům) každého státu, v němž evropský patent platí. Existují projekty, které mají v budoucnosti směřovat k vytvoření Evropského patentového soudu. Ten by měl převzít dosavadní kompetence národních soudů, a sjednotit tak rozhodování o právech majitelů evropských patentů. Pokud se tyto projekty uskuteční, bude to znamenat úplné prolomení zásady teritoriální ochrany průmyslových práv pro obor patentů, udělovaných Evropským patentovým úřadem.

2.3.4. Zhodnocení nadnárodních úprav

Evropský patent je typickým představitelem tzv. regionálního patentu. V jiných částech světa existují i další regionální patentové systémy (např. euroasijský, africký apod.). Přihlašovatel vynálezu nabízí nadnárodní systémy celou řadu strategických i taktických možností, jak nejlépe postupovat při získávání ochrany pro svůj vynález. Věcná i administrativní náročnost těchto systémů nutí přihlašovatele k tomu, aby si pro tyto záležitosti obstaral specializovaný poradní a výkonný aparát, ať už uvnitř své firmy, nebo formou smluvních vztahů se specializovanými právními a patentovými kancelářemi či agenturami.

2.4. Originární a derivovaní majitelé práv

Je-li ochrana nehmotných statků ochranou myšlenek (viz 1.1), musíme připustit, že původním majitelem práva k jakémukoliv nehmotnému statku včetně vynálezu může být jen fyzická osoba. Na druhé straně je nutno vzít v úvahu náklady spojené s organizováním a zejména financováním vynálezecké činnosti a zajistit zájmy investora na návratnosti vložených prostředků.

K tomu slouží zásadně dva právní instituty.

Institut tzv. podnikového vynálezu zajišťuje práva zaměstnavatele k vynálezu, který původce vytvořil ke splnění úkolu z pracovního poměru k zaměstnavateli. U nás je to upraveno v §§ 9 a 10 zákona o vynálezech. Zaměstnavatel má v tomto případě právo na patent vůči původci. Může vynález přihlásit k patentování svým vlastním jménem a původci je povinen poskytnout přiměřenou odměnu.

Tam, kde mezi původcem a budoucím přihlašovatelem neexistuje pracovní nebo obdobný poměr, lze přechod práv k přihlášení vynálezu nebo již k přihlášenému vynálezu zajistit smluvně (smlouva o převodu práva k vynálezu).

I v těchto vztazích musí profesionální přihlašovatel (investor) zachovávat jistou ostražitost a dbát o správnou formulaci příslušných pracovních a jiných smluv tak, aby byly upraveny všechny možné aspekty vzájemných vztahů.

Problémy mohou vznikat zejména při společných projektech několika profesionálních přihlašovatelů, na nichž se podílí větší počet původců na každé straně, přičemž někteří původci byli v pracovním poměru k různým přihlašovatelům a další nikoliv.

Spory o původcovství i spory o platnost převodů řeší soudy. U nadnárodních projektů pak může být sporné, který soud je pro řešení sporu příslušný a podle jakého práva má rozhodnout. Opomenutí mohou vést k tomu, že se přihlašova-

tel svého patentu dočká s takovým zpožděním, že je už jeho ekonomická využitelnost sporná.

2.5. Definice vynálezu

Na rozdíl od autorských děl, která není třeba nějakým zvláštním způsobem definovat, je u vynálezů situace odlišná. Autorské dílo se definuje samo, protože je zachyceno nějakým smysly vnímatelným způsobem (divadelní hra, obraz, notový záznam, zvukový záznam, algoritmy počítačového programu apod.) a teprve v případném sporu rozhodne soud, zda dílo vykazuje znaky díla autorského, a zda tudíž požívá ochrany autorským právem či nikoliv. U myšlenek vynálezových je jejich smyslová a rozumová uchopitelnost i pro odborníka obtížná. To, co vnímáme, jsou spíše důsledky vynálezové myšlenky (úleva po aplikaci léčiva, chování automobilu v zatáčce apod.), které lze obvykle ověřit i měřením jakéhokoliv druhu, ale podstata věci nám uniká. To je ve skutečnosti důvodem toho, proč se pro ochranu vynálezů požaduje ono zvláštní správní řízení zmíněné pod 1. 4. 3. V rámci tohoto správního řízení pak se od přihlašovatele vyžaduje, aby podstatu svého vynálezu popsal a vysvětlil. Jenom tak je totiž možno rozhodnout o tom, zda předložené řešení je patentovatelné, resp. zda je vůbec vynálezem.

Na popis vynálezu a na tzv. patentové nároky (definici vynálezu) se ve všech národních i nadnárodních patentových systémech kladou rozsáhlé formální požadavky. Tyto požadavky mohou navíc být v jednotlivých národních a nadnárodních systémech odlišné. Před přihlašovatelem tedy stojí obtížný úkol, jak svůj vynález popsat a definovat, aby byl způsobitelným předmětem patentové ochrany v celé řadě zemí nebo nadnárodních patentových systémů, a navíc aby poskytoval takovou šíři ochrany, kterou nebude možno snadno obejít. Popis a definice vynálezů je speciálním oborem, v němž jsou činní zvláště školení odborníci. Bez jejich pomoci se profesionální přihlašovatel sotva obejde. Popisy vynálezů jsou mnohdy mnoha set stránková díla, doprovázená stovkami patentových nároků a desítkami výkresů, grafů, tabulek a příkladů.

2.6. Přihláška vynálezu a její právní účinky

Teprve v okamžiku, kdy přihlašovatel rozhodl všechny výše zmíněné předběžné problémy a připravil vhodný popis vynálezu, je připraven k podání první přihlášky a posléze k podávání dalších národních nebo nadnárodních přihlášek, jak jsme o tom mluvili v oddílu 2.2 a 2.3. Pro podání přihlášky předepisují národní i nadnárodní systémy řadu formálních podmínek (plné moci pro zástupce, doklady o převodech práva na přihlašovatele, doklady o prioritě a jiné doklady s případnými požadavky na ověření a vyšší ověření apod.). Samotnou přihlášku je obvykle nutno podat na zvláštním formuláři a použít k tomu předepsaného jazyka. Ani při podání přihlášky se tedy přihlašovatel obvykle neobejde bez kvalifikované pomoci odborníků.

Samotné podání přihlášky není obvykle spojeno s jinými právními účinky, než se získáním práva přednosti (viz např. § 27 zák. o vynálezech). Jestliže však příslušný právní řád ne-

bo předpisy nadnárodního systému ukládají, aby každá podaná přihláška byla zpřístupněna veřejnosti (např. v úředních věstnících apod.), může to pro poctivého přihlašovatele založit jistou výhodu při případných pozdějších (po udělení patentu) zákrocích proti porušovatelům, o nichž pak platí domněnka, že nebyli v dobré víře při porušování zveřejněné přihlášky vynálezu. Některé systémy (např. evropský patent, ale i české právo) spojují dokonce zveřejněnou přihlášku s udělením předběžné ochrany (viz § 11 odst. 3 zák. o vyn.); u evropské přihlášky za podmínky, že byla provedena předběžná validace v příslušné zemi (viz § 35a odst. 4 cit. zák.).

2.7. Průzkum přihlášky vynálezu

Bylo již řečeno, že při podání přihlášky vynálezu je třeba splnit četné formální náležitosti, jak pokud jde o požadované doklady, tak pokud jde o vlastní text popisu vynálezu a patentových nároků. Příslušné úřady (u nás Úřad průmyslového vlastnictví) pak především zkoumají, zda byly tyto formální náležitosti řádně splněny, tedy např. zda byl předložen vyhovující doklad o přechodu nebo převodu práva k vynálezu na přihlašovatele nebo zda popis obsahuje název vynálezu, oblast techniky, které se vynález týká, popis dosavadního stavu techniky, vysvětlení podstaty vynálezu a jeho výhody, objasnění výkresů, příklad provedení vynálezu apod.. Při tomto tzv. předběžném průzkumu přihlášky vynálezu má přihlašovatel ještě příležitost na výzvu Úřadu odstranit případné formální nedostatky (viz § 30 cit. zák.).

Některé země se při udělování patentů spokojují tímto předběžným průzkumem a po odstranění zmíněných formálních vad patent udělí, aniž zkoumají, zda předložené řešení je vynálezem, splňujícím zákonné požadavky novosti, vynálezové výše a průmyslové využitelnosti. Patenty udělované v těchto systémech se obvykle nazývají „slabé patenty“, protože přihlašovatel sám nese odpovědnost za to, zda patentovaný vynález je skutečně vynálezem. Takové slabé patenty mají mnohem menší šanci obstát v řízení o zrušení patentu, která mohou být zahájena třetími osobami.

Ve většině právních systémů a také v systému evropského patentu je pro udělení patentu zapotřebí podniknout před příslušným úřadem ještě další krok, kterým je podání žádosti o úplný průzkum přihlášky vynálezu. U nás je nutno tuto žádost podat nejpozději do 36 měsíců od podání přihlášky vynálezu (§ 33 odst. 3 cit. zák.). Z důvodů, které jsme už vysvětlovali pod 2.3.2, má tedy přihlašovatel další 3 roky na rozmyšlenou, zda chce v řízení o udělení patentu pokračovat či nikoliv. Při úplném průzkumu se zjišťuje, zda přihlášený vynález splňuje zákonné podmínky pro udělení patentu. Pro přihlašovatele je to obtížná fáze řízení, protože v ní musí čelit četným námitkám průzkumového místa (u nás Úřadu průmyslového vlastnictví) proti patentovatelnosti nebo rozsahu patentovatelnosti jeho vynálezu. To se děje formou písemných sdělení průzkumového místa přihlašovatelovi a jeho písemnými reakcemi na tato sdělení. Výsledkem jsou různé více či méně rozsáhlé úpravy patentových nároků a popisu. Je evidentní, že při principu teritoriality patentové ochrany může často dojít k situacím, že patenty udělené přihlašovatelem na tentýž vynález v různých státech mohou mít různý rozsah (podle nastavení podmínek patentovatelnosti jednot-

livých zemí a podle praktického přístupu jednotlivých průzkumových míst k formulačním požadavkům na předmět vynálezu) a také různou právní hodnotu (podle toho, zda jde o „slabý patent“ nebo o „silný patent“). Právní zásah ze slabého patentu proti jeho porušovateli může vést k právnímu zásahu protivníka proti platnosti slabého patentu a ten se podle okolností může zhroutit jako domeček z karet. To vše představuje další rizika, jichž si přihlašovatel musí být vědom a musí je v každém okamžiku pečlivě vyhodnocovat s ohledem na další kroky, které chce podnikat.

Fáze úplného průzkumu může být pro přihlašovatele finančně náročnou fází řízení o udělení patentu. Může vést k tomu, že se přihlašovatel raději rozhodne v řízení nepokračovat, než aby při značných nákladech obdržel patent rozsahem značně omezený, který by nemohl uspokojit jeho obchodní zájmy.

2.8. Udělení patentu

2.8.1. Časové účinky patentu

K udělení patentu dochází rozhodnutím příslušného místa, u nás Úřadu průmyslového vlastnictví. Jde o správní rozhodnutí proti němuž je přípustný opravný prostředek (rozklad). Jakmile rozhodnutí o udělení patentu nabude právní moci, je patent platný. Když pak byl popis vynálezu vytištěn, obdrží majitel patentu ještě patentovou listinu, která je kompletním dokladem o rozsahu uděleného práva. Počátek účinnosti patentu se však nespojuje ani s právní mocí rozhodnutí o udělení patentu (s platností patentu), ani s vydáním patentové listiny. Účinky patentu nastávají ode dne oznámení o udělení patentu ve Věstníku Úřadu průmyslového vlastnictví (§ 11 odst. 2 cit. zák.). Důkazem o tom, že účinnost patentu již nastala je tedy patřičný výtisk Věstníku nebo posléze vydaná patentová listina, na níž je údaj o oznámení ve Věstníku již uveden.

Mezi platností a účinností patentu je tedy třeba rozlišovat především časově z hlediska počátku platnosti a účinnosti. Rozlišovat je však také třeba mezi absolutní a relativní účinností. Náš zákon o vynálezech a zlepšovacích návrzích vypočítává celou řadu situací, v nichž je platný patent relativně neúčinný. Jde především o relativní neúčinnost patentu vůči předchozímu uživateli vynálezu (§ 17 cit. zák.) a o řadu dalších situací vypočtených v § 18 cit. zák. Tyto relativní výluky účinnosti se opírají jednak o Pařížskou unijní úmluvu, ale kryjí zejména i činnosti prováděné pro neobchodní účely a činnosti pro experimentální účely. Pro výklad těchto pojmů chybí dosud soudní judikatura, takže na straně majitelů patentů i na straně provozovatelů těchto činností, jakož i na straně různých správních orgánů (policie, celní orgány apod.) je na místě zvláštní opatrnost při řešení předběžných otázek, zda jsou práva majitele patentu nějakou činností porušována, či nikoliv. Patent je relativně neúčinný vůči třetím osobám uvedeným v § 21 odst. 3 cit. zák., kde jde o placení udržovacích poplatků za patent v dodatečné šestiměsíční pariční lhůtě. Také zde jde o složitou situaci, kterou může posoudit pouze soud.

Rovněž otázka, kdy nastává konec platnosti (a tím i účinnosti) patentu, není zcela jednoduchá. Patent platí zásadně

20 let od podání přihlášky vynálezu (§ 21 cit. zák.). Platnost je ovšem vázána na placení každoročních správních poplatků (tzv. anuit), takže po shlednutí patentové listiny nelze prima vista rozhodnout, zda patent je platný či nikoliv. K tomu je zapotřebí dalšího potvrzení od Úřadu průmyslového vlastnictví, který je správcem těchto správních poplatků, že příslušný roční poplatek byl zaplacen. Protože pro placení poplatků platí jak již zmíněno šestiměsíční respiro (v něm mohou vzniknout práva uživatelům bona fide, jak výše uvedeno), nelze až do jeho uplynutí rozhodnout o tom, zda patent je platný nebo ne. Důležité je si také uvědomit, že platnost patentu se počítá ode dne podání přihlášky vynálezu a nikoliv ode dne udělení patentu nebo ode dne uplatněné a přiznané priority. Samo datum podání přihlášky nemusí být tak jednoduše zjistitelné, jak to na první pohled vypadá. Např. u přihlášek podávaných podle smlouvy o patentové spolupráci (viz 2. 3. 2) je dnem přihlášky den mezinárodní přihlášky a nikoliv den žádosti o převedení této přihlášky do národní fáze, a to vše za předpokladu, že žádost o provedení národní fáze byla včas a řádně podána a že v řízení o národní fázi byl udělen příslušný národní patent. Ani samotné zjišťování účinnosti patentu nemusí tedy být zcela jednoduchá záležitost.

V této souvislosti je třeba se ještě zmínit o dodatkových ochranných osvědčeních pro léčiva a pro přípravky na ochranu rostlin, jak jsou upraveny v hlavě čtvrté §§ 35h až 35o cit. zák. Dodatková ochranná osvědčení (Supplementary Protection Certificates – SPC) mohou za určitých okolností prodloužit platnost některých patentů (pro léčiva a pro přípravky na ochranu rostlin) až o pět let. Filozofie této úpravy se opírá o podobné úvahy, jaké jsme už učinili v souvislosti s PCT (viz 2. 3. 2). Uvést patentované léčivo nebo třeba herbicid na trh (a docílit tak zisku) trvá mnohdy třeba více než deset let od data první přihlášky. Jde nejenom o obtíže při přípravě praktického použití účinných látek, ale i o zdoluhavá registrační řízení, v nichž se povoluje uvést příslušný přípravek na trh. V těchto dalších řízeních se pro uvedení na trh vyžaduje splnění celé řady dalších obtížných podmínek; to platí nejen v České republice, ale prakticky ve všech zemích. Těmito okolnostmi by se podstatně zkracovala doba, kdy majitel patentu může svůj produkt výlučně používat. To by pochopitelně vedlo k podstatnému zdražení léčiv a ochranných přípravků pro rostliny. Také problematiku SPC je nutno brát v úvahu při zjišťování platnosti a účinnosti jednotlivých patentů.

2.8.2. Právní účinky patentu

Udělením patentu získává majitel výlučné právo využívat vynález, poskytnout souhlas k využívání vynálezu jiným osobám, nebo na ně patent převést (§ 11 odst. 1 cit. zák.). Tuto stručnou definici právních účinků platného a účinného patentu doplňuje zákon dalším vysvětlením, v němž je vypočítáno, co se všem třetím osobám zakazuje (viz § 13 a násl. cit. zák.). Pokud je předmětem patentu výrobek, je zakázáno jej bez souhlasu majitele patentu vyrábět, nabízet a uvádět na trh, používat, dovážet, skladovat a nebo s ním jiným způsobem nakládat. Je-li předmětem patentu způsob (postup při výrobě), je zakázáno tento způsob využívat nebo jej nabízet k využití. Zakazy, které se týkají patentovaných způsobů (výrobních postupů) jdou však ještě dál. Týkají se i výrobků přímo získaných patentovaným způsobem. Tato obtížná problema-

tika ochrany proti výrobkům získaným patentovaným způsobem (tzv. product by process protection) je v zákoně ještě upřesněna zavedením vyvratitelné domněnky, že shodné výrobky se považují za získané způsobem, který je předmětem patentu, je-li nanejvýš pravděpodobné, že výrobek byl připraven způsobem, který je předmětem patentu a majiteli patentu se přes přiměřené úsilí nepodařilo určit skutečně užitý výrobní způsob. V praxi jde v těchto případech opět převážně o farmaceuticky účinné chemické sloučeniny. Látka sama o sobě může být známa včetně svých farmaceutických účinků, takže na ni patent nelze udělit. Majitel patentu však patent obdržel na nový způsob výroby této látky, který umožňuje její zvláště výhodnou výrobu, ať už z hlediska výrobních nákladů nebo z hlediska kvality obdrženého produktu (např. jeho čistoty s nepatrným podílem příměsí). Přitom nelze samozřejmě vyloučit, že látku lze získat i jiným výrobním postupem, který nespadá do rozsahu uděleného patentu, byť je třeba tento postup z hlediska ekonomie výroby méně výhodný nebo z hlediska kvality obdrženého produktu jinak podřadný. To se z finálního produktu, který se objeví na trhu třeba ve formě orálně podávaného léčiva (pilulek) často nedá žádnými dostupnými analytickými prostředky zjistit a do výrobních prostor případného porušovatele nemá majitel patentu přístup. Věc se tedy řeší přesunem důkazního břemene na tvrzeného porušovatele, který má prokázat, že sporný výrobek byl vyroben jiným způsobem a jakým. Praktické obtíže právní i technické, které vznikají při uplatňování ochrany výrobku prostřednictvím způsobového patentu si lze představit. Přesto jde o nikoliv netypické situace, které vznikají mezi výrobci farmaceutických specialit (nové léky, chráněné patenty) a výrobci tzv. generik, tedy léčiv, k nimž neexistuje patentová ochrana, případně k nimž patentová ochrana již zanikla uplynutím času.

Stejně složitou právní i věcnou problematiku představují zákazy nepřímého využívání, jak jsou např. popsány v § 13a cit. zák., včetně výjimek z účinnosti patentu, jak jsou popsány v § 18 písm. c,d,e cit. zák.. Různé finesy těchto a podobných právních úprav zde nelze probírat.

2.8.3. Právní prostředky pro vymáhání práv z patentu

Tyto prostředky jsou převážně v rukou soudů (viz § 75 cit. zák.). Majitel patentu se může u soudu domáhat zákazu rušení svého práva a odstranění následků porušení. Zde tedy připadají v úvahu zejména žaloby zdržovací a restituční. Dále se lze domáhat náhrady škody, byla-li způsobena, a to jak škody skutečné, tak ušlého zisku. Konečně lze u soudů žádat o přiměřené zadostiučinění vznikla-li majiteli patentu neoprávněným zásahem do jeho práv též nemajetková újma (např. poškození pověsti). Konečně lze u soudu požadovat za určitých okolností i zničení výrobků, materiálů a nástrojů, jimiž došlo k porušení práv majitele patentu.

Soudní spory z porušování patentů jsou složité, dlouhodobé a nákladné. K rychlému prosazení práv majitele patentu slouží institut předběžného opatření. § 75b cit. zák. ukládá soudům, aby o návrhu na předběžné opatření v těchto věcech rozhodly nejpozději do 7 dnů poté, co byl návrh na předběžné opatření podán. V této lhůtě může však soud též nařídít navrhovatel, aby složil jistotu (peněžní kauci), která by postačila k odškodnění toho, proti němuž návrh směřu-

je a zabránila zneužití ochrany poskytované majiteli patentu. Lhůta pro rozhodnutí o předběžném opatření se pak posunuje na dobu 7 dnů od složení kauce. Výše kaucí se v naší praxi pohybuje podle okolností případu od řádu stovek tisíc až po řády desítek milionů korun.

Z právních prostředků, které jsou majiteli patentu k dispozici při ochraně jeho práv je třeba se ještě zmínit o tzv. určovacím řízení, které provádí příslušný správní orgán, tedy Úřad průmyslového vlastnictví (viz § 67 cit. zák.). Určovací řízení je na jednu stranu výhodné tím, že je rychlé a relativně levné. Pro majitele patentu jsou však jeho výsledky často málo relevantní. Toto řízení zahájí Úřad na žádost každého, kdo na jeho provedení má právní zájem. To je majitel patentu v podstatě vždy. V řízení určí Úřad, zda předmět v žádosti popsaný spadá do rozsahu ochrany určitého patentu. Úřad tedy neprovádí žádné důkazní řízení, zda předmět popsaný v žádosti je oním předmětem, který se vyskytuje na trhu nebo oním způsobem, podle něhož se skutečně postupuje při výrobě nějakého předmětu. V tomto směru je vázán popisem předmětu, jak je uveden v žádosti o provedení určovacího řízení. V určovacím řízení nemůže také samozřejmě Úřad vydat žádné zákazy nebo příkazy, jak je k tomu oprávněn soud. Úřad se musí omezit na pouhé zjištění, zda předmět popsaný v žádosti spadá do rozsahu určitého patentu či nikoliv. Pro majitele patentu je z tohoto důvodu často velmi obtížné z určovacího řízení něco vytěžit pro další ochranu svého patentu před soudem, a dává proto mnohdy přednost přímému přístupu k soudu. Tomu nic nebrání, protože provedení určovacího řízení není podmínkou pro zahájení kroků k soudní ochraně.

2.8.4. Zhodnocení účinků patentu pro jeho majitele

Je nepochybné, že platný a účinný patent je silným nástrojem právní ochrany výlučných práv k patentu. To je dáno zejména tím, že rozsah ochrany je zjištělným způsobem definován a že zde existují rychlé nápravné prostředky, jako předběžná opatření, k prosazení práv majitele patentu. To nezajišťuje ochrana obecnými právními prostředky, kdy je třeba vždy nejprve zkoumat, zda žalobce vůbec nějaká práva ve vztahu k žalovanému má, jak tato práva vznikla, zda dosud existují, jaký je jejich rozsah apod.. U majitele patentu byly tyto otázky již předem rozřešeny v řízení o udělení patentu na vynález. Zda lze výsledky tohoto správního řízení zpochybnit v soudním řízení o ochranu práv z patentu (např. formou námitky) nebo zda je k tomu nutno použít jiných prostředků (např. návrh na zrušení patentu – viz § 23 cit. zák.) zůstává v novější judikatuře sporné.

Všeobecně je však nutno zdůraznit, že ochrana práv majitelů patentů je plně v rukou soudů a že je obvykle nad možnosti zainteresovaných správních úřadů (např. policie, celní správa, obchodní inspekce apod.) vyřešit si předběžně složité otázky platnosti, účinnosti a rozsahu určitého patentu. Ukvapeným rozhodováním mohou vzniknout zdánlivému porušovateli patentu rozsáhlé škody, za něž v soudním řízení ovšem odpovídá navrhovatel (případně i složenou kaucí při předběžných opatřeních). Ve správních řízeních lze tuto odpovědnost majiteli patentu přičíst jen někdy a případně vzniklé škody by mohly být posuzovány jako škody vzniklé nesprávným úředním postupem a rozhodnutím, v horším

případě nedostatečnou ochranou investic. Kromě zcela evidentních případů je tedy lepší odkázat majitele patentu na ochranu jeho práv před soudem.

2.9. Dispozice s právy majitele patentu

Práva majitele patentu jsou převoditelná.

Souhlas k využívání vynálezu chráněného patentem se poskytuje písemnou smlouvou licenční. Ta nabude účinnosti vůči třetím osobám zápisem do patentového rejstříku (§ 14 cit. zák.) Licenční smlouva sama může mít různý geografický rozsah a různý stupeň exkluzivity. Ke stejnému patentu resp. vynálezu může existovat i větší počet licenčních, příp. i sublicenčních, smluv.

Patent lze převést i jako celek. I v tomto případě je zapotřebí písemné smlouvy pro platnost převodu a zápisu do patentového rejstříku pro jeho účinnost vůči třetím osobám.

Patenty jsou i hospodářskou hodnotou, kterou lze různými postupy oceňovat. Mohou tak být i součástí základního kapitálu obchodní společnosti. Podstatná část jmění některých obchodních společností může spočívat v hodnotě jimi vlastněných práv k duševnímu vlastnictví.

Dispozice s průmyslovými právy a jinými nehmotnými statky je důležitým předmětem podnikatelských operací obchodních společností. Tyto operace zajišťují návratnost investic vložených do tvorby nehmotných statků.

3. Užité vzory

3.1. Obecná úvaha

Právní ochranu vynálezů jsme z pohledu majitele pojednali natolik podrobně, že se u užitných vzorů můžeme omezit již jenom na některé rozdíly pro majitele podstatné.

3.2. Rozdíly z hlediska investičního

V souvislosti s patenty jsme na různých místech (např. 2.2, 2.3.2 atd.) zdůraznili investiční náročnost tvorby vynálezu. U užitných vzorů bude investiční náročnost ve srovnání s vynálezy nepoměrně nižší. Užité vzory mají zpřístupnit ochranu průmyslového vlastnictví střednímu a drobnému podnikání, případně i fyzickým osobám, které si vysoké investice mohou jen výjimečně dovolit. Tomu ovšem obecně odpovídá i nižší hospodářská hodnota těchto práv a odpovídá tomu i méně náročné nastavení podmínek pro získání ochrany.

3.3. Podmínky pro udělení ochrany

Pro posouzení novosti se toleruje zveřejnění, ke kterému došlo v posledních 6 měsících před podáním přihlášky užitého vzoru (§ 4 odst. 3 zák. č. 478/1992 Sb. o užitných vzorech). Místo vynálezecké činnosti stačí takové řešení, které přesahuje rámec pouhé odborné dovednosti (§ 1 cit. zák.). Průmyslová využitelnost patří však k pojmovému znaku jak u vynále-

zů, tak u užitných vzorů. Snadnější podmínky pro vytvoření užitého vzoru jsou však kompenzovány užším možným rozsahem řešení. To se nesmí vztahovat na způsoby výroby nebo na pracovní činnosti.

3.4. Průzkum užitého vzoru

Na rozdíl od vynálezů nepodléhají užité vzory úplnému průzkumu (viz 2.7 výše). Se všemi důsledky z toho plynoucími užité vzory poskytují tedy majiteli vždy pouze „slabou ochranu“, protože úřední místo novost, odbornou úroveň a průmyslovou využitelnost u užitého vzoru nepřezkoumávalo. Za to si ručí přihlašovatel sám a je jenom na něm, zda si před podáním přihlášky takový průzkum (s případnou odbornou pomocí) sám provede, nebo zda raději po udělení ochrany strpí její porušování, není-li si dosti jist, že při prosazování svých práv obstojí. Rozhodování majitele je podstatně ovlivněno náklady, a to jak v době před podáním (např. rozsáhlá rešerše na dosavadní stav techniky), tak ve stadiu vymáhání práv po udělení ochrany (náklady soudního řízení).

3.5. Právní účinky užitého vzoru

Právní účinky odpovídají celkovému charakteru užitého vzoru. Časově se ochrana uděluje na 4 roky ode dne podání přihlášky, je jí však možno prodloužit dvakrát o 3 roky, tedy na celkovou dobu 10 let. Osvědčení o udělení užitého vzoru osvědčuje tedy právo v trvání 4 let; jinak je nutno vyžadovat osvědčení o prodloužení ochrany o další 3 roky, resp. ještě jednou o 3 roky. SPC pro užité vzory nepřipadají v úvahu.

Jinak se právní prostředky pro vymáhání práv z užitého vzoru neliší od právních prostředků pro vymáhání práv z patentu, včetně určovacího řízení (viz § 21 odst. 2 cit. zák.).

Zvláštní pozornosti majitelů užitných vzorů si zaslouží výmaz užitého vzoru (§ 17 cit. zák.). Řízení o výmazu se koná před Úřadem průmyslového vlastnictví na návrh. Návrh může podat kdokoliv.

Zda lze neplatnost užitého vzoru uplatnit námítkou před soudem je stejně nejasné jako u patentů (viz 2.8.4). Také rozsah oprávnění majitele užitého vzoru při porušování práv může být sporný, pokud jde o práva na informaci a práva na vydání předběžného opatření (§ 75a, 75b zák. o vynálezech a zlepšovacích návrzích). Tato ustanovení byla doplněna do zákona o vynálezech až dodatečně dávno po účinnosti zákona o užitných vzorech, který na zákon o vynálezech v tomto směru odkazuje. Ať je tomu jakkoliv, soudy budou nepochybně ve věcech užitných vzorů postupovat při vydávání předběžných opatření mnohem obezřetněji než ve věcech porušení práv z vynálezů. To je dáno celkovým charakterem užitných vzorů jako „malého (a slabého) patentu“. Tím větší obezřetnost je třeba zachovávat v různých správních řízeních, aby se čelilo nebezpečí zneužití práv majitele užitého vzoru, k němuž jsou ze všech uvedených důvodů užité vzory náchylnější, než vynálezy.

4. Průmyslové vzory

4.1. Obecné úvahy

Už na začátku tohoto pojednání jsme se zmínili o hospodářském významu nehmotných statků a o jejich tvorbě. Pak jsme z hlediska majitelů uvažovali o vynálezech a užitečných vzorech, jako nástrojích soutěže na trhu. Soutěžní přitažlivost vynálezů i užitečných vzorů spočívá v pokrokovém řešení různých technických problémů, které poskytuje majiteli takového řešení soutěžní výhody. Zatím co vynálezy jsou doménou převážně velkých (a středních) podnikatelů, užité vzory zjednávají soutěžní výhody podnikatelům malým (a středním). To je dáno investiční náročností tvorby příslušných technických řešení.

Průmyslové vzory nespočívají na technickém pokroku. Využívají vzhledových charakteristik výrobků pro stimulaci poptávky. Tento aspekt prodeje hraje čím dál tím větší roli a do přitažlivého designu výrobku se vkládají stále větší investiční prostředky. Design slouží promoci prodeje u všech typů podnikání. Design může povzbudit prodej automobilu světového výrobce stejně jako dřevěné hračky drobného řemeslníka. Institut průmyslového vzoru musí odpovídat všem těmto potřebám a chránit nákladnou orientovanou tvorbu stejně, jako náhodné drobné a vtípné nápady.

Mnohé produkty s nepopíratelnou estetickou hodnotou neusilují o ochranu průmyslovým vzorem pro svou krátkodobou životnost. Např. módní kolekce odívání se v období vzniku chrání utajením. Po zveřejnění se spoléhá na obecnou ochranu občanskoprávní, případně autorskoprávní a na jistá etická pravidla platná v oboru. Ochrana průmyslovým vzorem by u těchto výrobků přestala být aktuální ještě dříve, než by byla udělena.

Všech těchto aspektů si musí být vědom každý perspektivní majitel průmyslového vzoru.

4.2. Podmínky pro udělení ochrany

Průmyslový vzor se musí vyznačovat novým vzhledem a individuální povahou (§ 2 písm. a, § 3 odst. 1 zák. č. 207/2000 Sb. o ochraně průmyslových vzorů). Zatím co při úvahách o novosti si můžeme připomenout novost vynálezu (s tím, že u průmyslového vzoru i nepodstatná odlišnost znaků zakládá nedostatek novosti – § 4 cit. zák.), pojem „individuální povahy“ spíše připomíná autorskoprávní úvahy o povaze díla (§ 5 cit. zák.). Je to otázka vkusu informovaného uživatele a jeho citu pro tvůrčí povahu znaků průmyslového vzoru, spočívajících v liniích, obrysech, barvách, tvarech, strukturách nebo materiálech výrobku samotného, případně ve zdobení takového výrobku.

4.3. Průzkum průmyslového vzoru

Jestliže za těchto okolností průmyslový vzor podléhá podobně jako vynález úplnému průzkumu (viz § 37 cit. zák.), tedy průzkumu na novost a individuální povahu, je patrné, že jde o úkol ještě mnohem obtížnější než u vynálezů. Zatím co dosavadní stav techniky je u vynálezů velmi dobře zjištělný

z dobře vyříděných fondů patentové literatury, nemusí tomu tak vždy být u známých fondů průmyslových vzorů. U vynálezů je přihlašovatel navíc povinen dosavadní stav techniky v popisu vynálezu uvést. Přihlašovatel průmyslového vzoru žádnou takovou povinnost nemá a může se v podstatě spokojit s tím, že předloží vyobrazení průmyslového vzoru (§ 35 odst. 1c cit. zák.) a údaj o určení výrobku (§ 35 odst. 2b cit. zák.). Je-li tedy předmětem průmyslového vzoru např. vanová baterie, stačí předložit její vyobrazení a konstatování, že jde o vanovou baterii určenou pro přívod teplé a studené vody do koupelnové vany. Zjistit podle těchto údajů novost a individuální povahu takového předmětu průmyslového vzoru, nemusí být zrovna jednoduchá záležitost. Majitel práva, zejména velký a profesionální investor (u vanových baterií třeba firma Grohe), musí ve věcech průmyslových vzorů nejspíš více spoléhat na svou dokonalou znalost oboru, než na výsledek průzkumu. Jakýkoliv nedostatek v tomto směru může totiž vést k výmazu průmyslového vzoru z rejstříku (§ 27 cit. zák.). Uvažujme-li z těchto hledisek o „síle“ práva z průmyslového vzoru, pak jsme nejspíš přece jenom někde mezi „silným patentem“ a „slabým užitečným vzorem“, jakkoliv byl průmyslový vzor podroben úplnému průzkumu na novost a individuální povahu. To tkví už v povaze pojmů, užívaných v předpisech pro průmyslové vzory. Tyto pojmy jsou daleko méně určité a praxí propracované, než je tomu u pojmů užívaných v souvislosti s vynálezem.

4.4. Nadnárodní úpravy

Zatím co pro užitečný vzor platí o nadnárodních úpravách analogicky vše, o čem jsme mluvili v souvislosti s vynálezem (viz 2.3), u průmyslových vzorů tomu tak není. Pro průmyslové vzory platí Pařížská unijní úmluva (pouze šestiměsíční prioritou), nelze na ně však aplikovat ani Smlouvu o patentové spolupráci, ani Úmluvu o udělování evropských patentů. Pokud jde o Smlouvu o patentové spolupráci (PCT), není pro obor průmyslových vzorů v praxi nutný žádný odklad pro rozhodování majitele o dalším postupu při získávání ochrany. Z hlediska zavedení do výroby a uvádění na trh nepřináší průmyslové vzory v zemích s rozvinutou výrobní a distribuční základnou většinou žádné problémy a nové designy lze uvést na trh v krátké době.

Pokud jde o regionální ochranné mechanismy srovnatelné s evropským patentem, existuje v současné době tzv. evropský průmyslový vzor. Ochrana pro evropský průmyslový vzor lze získat jedinou přihláškou pro celé území Evropské unie. Na rozdíl od evropského patentu není třeba jednotlivé státy, v nichž se žádá o ochranu, vůbec jmenovat a také není v těchto státech třeba provádět validační řízení. To je pochopitelné, protože stav techniky u vynálezů a užitečných vzorů se opírá o slovní vyjádření (popisy a definice předmětu vynálezů a užitečných vzorů), kdežto u průmyslových vzorů o pozorování skutečného předmětu nebo jeho vyobrazení. Evropský průmyslový vzor je dalším částečným prolomením zásady teritoriality průmyslově právní ochrany (viz 2.2), protože území Evropské unie bez dalšího považuje za jediné teritorium. Teprve ve stadiu, kdy se chce majitel evropského průmyslového vzoru dovolat ochrany, je nutno použít národních jurisdikcí jednotlivých členských států evropské unie.

Všechny tyto problémy budou však předmětem zvláštních výkladů o důsledcích přístupu České republiky k Evropské unii z hlediska získání ochrany a vymáhání průmyslových práv.

4.5. Právní účinky průmyslového vzoru

Časově se ochrana uděluje na pět let od data podání přihlášky. Tuto dobu ochrany však lze opakovaně vždy o 5 let obnovit až na celkovou dobu 25 let (viz § 11 *ciz. zák.*). Osvědčení o průmyslovém vzoru osvědčuje právo v trvání pěti let; pro zjištění delší doby ochrany je nutno vyžadovat další osvědčení o tom, že ochrana byla prodloužena. SPC nepřipadají v úvahu, protože už tak celková možná doba ochrany v trvání 25 let je rovna době ochrany vynálezu včetně jejího možného prodloužení formou SPC. Velmi dlouhá doba ochrany průmyslových vzorů vychází z toho, že i životnost některých průmyslových vzorů na trhu může být velmi dlouhá (např. mřížky chladičů u některých typů automobilů, typické lahvičky na parfémů apod.) Po vyčerpání ochrany nezůstávají však majitelům beztak jiné prostředky ochrany, než obecné občanskoprávní, případně nekalosoutěžní.

Jinak se právní prostředky pro vymáhání práv z průmyslového vzoru zásadně neliší od právních prostředků pro vymáhání práv z patentu (viz §§ 15 a 19 až 25 *cit. zák.*). Určovací řízení před Úřadem nepřichází u průmyslových vzorů v úvahu.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat z hlediska majitele možnostem výmazu průmyslového vzoru (§ 27 až 29 *cit. zák.*). Některé výmazové důvody jsou spojeny se zvláštními podmínkami pro aktivní legitimaci navrhovatele, jiné (nedostatek pojmových znaků) svědčí každému. Pozice správních úřadů při rozhodování o průmyslových vzorech není tak obtížná, jako u patentů a užitných vzorů. Rozsah ochrany je totiž dán vyobrazením průmyslového vzoru, zapsaným v rejstříku, a do rozsahu ochrany spadá každé řešení vzhledu výrobku, které u informovaného uživatele nevyvolává odlišný celkový dojem (§ 10 *cit. zák.*). Při zdravém uvažování to u většiny napodobenin průmyslových vzorů nemůže činit vážné obtíže. Z tohoto hlediska je ochrana průmyslových vzorů silnější, než ochrana patentů..

5. Ochranné známky

5.1. Obecné úvahy

Rovněž ochranné známky jsou jedním druhem průmyslového vlastnictví. Ačkoliv i tvorba ochranných známek může podléhat u jejich budoucího majitele jistým pravidlům, daným obvykle jeho tržní strategií, přece jenom tržní hodnota ochranné známky nespočívá v jejích technických či estetických vlastnostech, nýbrž v jejím užívání. Užívání (nezapsaného) označení nebo (zapsané) ochranné známky vstupuje do vědomí, ba často do podvědomí, spotřebitelské veřejnosti, která postupem času spojuje označení nebo ochrannou známku s jistými parametry, obvykle kvalitou, oněch výrobků nebo služeb, které pod takovým označením nebo ochran-

nou známkou vstupují na trh. Procesy vstupu označení nebo ochranné známky do vědomí spotřebitele se podporují různými marketingovými opatřeními, zpravidla propagací a reklamou. Časový a geografický rozsah užívání známky a rozsah její marketingové podpory vytváří její hodnotu teprve dodatečně, tedy poté, co byla vytvořena. To je podstatný rozdíl tohoto druhu průmyslového vlastnictví od vynálezů, užitných vzorů i průmyslových vzorů, jejichž hodnota převážně vzniká ve stadiu tvorby a je dána kvalitou technického nebo estetického řešení. Trojčipá hvězda Mercedesu, okřídlený šíp Škody, slovo Intel nebo Viagra nevykazují samy o sobě nic tak zvláštního, co by mohlo zakládat jakoukoliv hodnotu. Hodnota přistoupila k těmto označením teprve dlouhodobým, systematickým a organizovaným užíváním, které bylo podporováno reklamou a doprovázeno stabilní kvalitou označeného výrobku nebo služby.

Tohle vše je z hlediska majitele nutno uvážit dříve, než se rozhodne vstoupit s jistým označením na trh. Stojí zejména před problémem, zda označení nejprve užívat a pak registrovat jako ochrannou známku, nebo nejprve registrovat a pak užívat. Obvyklé rozhodnutí dnes je nejprve získat ochranu registrací a pak teprve investovat rozsáhlé prostředky do propagace. V období globální ekonomiky však toto rozhodnutí znamená najít pro registraci takové označení, které bude způsobilé být ochrannou známkou na území převážně většiny států světa. Princip teritoriality platí totiž zásadně i pro ochranné známky. Nalezení takového označení musejí tedy předcházet rozsáhlé práce rešeršní, jak pokud jde o nezaměnitelnost označení s různými dříve registrovanými označeními v jednotlivých státech, tak pokud jde o jejich zápisnou způsobilost (registrabilitu) na těchto teritoriích. Už tento krok si u profesionálního uživatele ochranných známek (u globálního investora) vyžaduje nemalé náklady na specializované rešeršní a právní služby. Připočteme-li následně náklady investorů na získání ochrany a náklady na propagaci ochranné známky, dospějeme k částkám srovnatelným s náklady na tvorbu vynálezu, tedy k částkám počítaných v řádech stovek tisíc až desítek milionů dolarů. Pochopíme pak, proč si investor svá práva z ochranných známek žárlivě střeží.

5.2. Nadnárodní úpravy v oboru ochranných známek

Již jsme konstatovali, že pro obor ochranných známek platí v zásadě stejný princip teritoriality, jako pro ostatní druhy ochrany průmyslového vlastnictví (viz např. 2.3). Problematika novosti, která hraje rozhodující úlohu u vynálezů, užitných vzorů i průmyslových vzorů, je u ochranných známek nahrazena problematikou shodnosti, případně zaměnitelné podobnosti, s označeními, která již dříve získala na různých teritoriích známkoprávní ochranu. Teritorialita ochrany přináší v souvislosti s ochrannými známkami snad ještě větší problémy, než v souvislosti s vynálezy, užitnými vzory a průmyslovými vzory. Národní registrátoři ochranných známek si při principu teritoriality nedělají starosti s tím, zda označení přihlášené na jejich území k ochraně je shodné nebo zaměnitelně podobné s označením, které známkoprávní ochranu získalo již dříve na nějakém jiném území. Z hlediska shodnosti, někde i zaměnitelné podobnosti, zkoumají jenom svůj vlastní národní rejstřík ochranných známek. Tím

dochází k tomu, že shodné označení nebo zaměnitelně podobné označení může být na různých územích chráněno jako ochranná známka pro různé majitele. Jenom s obtížemi čelí originární majitelé určitého označení piraterii nepoctivých přihlašovatelů, zejména na územích z globálního hlediska okrajových nebo rozvojových. Musejí k tomu používat obecných právních prostředků ochrany práva občanského nebo obchodního, zejména právních prostředků ochrany proti nekalé soutěži, což nikoliv vždy a na všech územích přináší uspokojivé výsledky. Podobně je tomu při kolizích i registrovaných ochranných známek s doménovými jmény, jejichž registrátoři nevycházejí vůbec z ničeho jiného než z časové přednosti. Ale o tom budou k dispozici ještě specializované informace v rámci tohoto kurzu.

Z nadnárodních úprav se na ochranné známky plně vztahuje Pařížská unijní úmluva, která pro ně zavedla šestiměsíční prioritu (článek 4/c/1) a dále se jim ještě speciálně věnuje v ustanoveních článku 6 a při různých revizích vložených dalších článků 6 bis až 6 septies PUÚ.

Úsilí o nadnárodní úpravu, která by umožnila jedinou žádostí a jediným zápisem získat známkovou ochranu na území více států jsou v oboru ochranných známek velmi starého data. Zatímco pro obor patentů byla smlouva o patentové spolupráci, spočívající na analogické myšlence, sjednána až v roce 1970, byla pro obor ochranných známek sjednaná Madridská dohoda o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek uzavřena již 14. dubna 1891. Madridská dohoda byla podobně jako PUÚ v průběhu 20. století vícekrát revidována. Její znění viz pod č. 65/1975 Sb. Pro Českou republiku je Madridská dohoda závazná. Právní mechanismy Madridské dohody umožňují, aby na základě národního zápisu ochranné známky v jedné členské zemi Dohody byla u Mezinárodního úřadu duševního vlastnictví (OMPI, WIPO) podána žádost o mezinárodní zápis této známky s platností pro označené další členské země dohody. Mezinárodní úřad notifikuje zápis národním známkovým zápisným úřadům příslušných zemí (u nás Úřadu průmyslového vlastnictví) a ty pak mají možnost v určité lhůtě a s udáním důvodů zápis odmítnout. Důvody odmítnutí se musí opírat o příslušné národní zákonodárství. Jestliže k pravomocnému odmítnutí nedojde, mezinárodní známka (její tzv. národní díl) na příslušném území platí. Je vidět, že mechanismus Madridské dohody je opačný, než mechanismus PCT. Zatím co v systému PCT musí kroky k získání národní ochrany (převedení do národní fáze) učinit přihlašovatel, v systému Madridské dohody je na příslušném národním úředním místě, aby ochranu odmítl. V obou případech, byť z různé iniciativy, je však zahájeno národní správní řízení, a to v jednom případě o udělení národního patentu, v druhém případě o odmítnutí ochrany (od samého počátku) již mezinárodně zapsané ochranné známce. Řízení o odmítnutí ochrany se v režimu Madridské dohody zahajuje vydáním Oznámení o odmítnutí ochrany (tzv. Avis de refus de la protection), které národní registrační místo doručí Mezinárodnímu úřadu a ten přihlašovatel. Přihlašovatel se tak stane účastníkem příslušného správního řízení v příslušné zemi se všemi právy a povinnostmi podle zákonodárství příslušné země. Výsledkem řízení je buď přiznání ochrany nebo její pravomocné odmítnutí (refus définitif). Pouhý výpis z databáze mezinárodních ochranných známek, osvědčující, že známka byla zapsána pro určitou zemi, nemusí být ještě rele-

vantní, pokud není aktuální a pokud se náležitě nezhodnotí poznámky ve výpisu, které se týkají stavu ochrany v jednotlivých zemích. Vyhodnotit výpis nemusí být ani pro zkušeného pracovníka úplně jednoduchá záležitost.

Podobně jako evropský patent (viz 2. 3. 3) a evropský průmyslový vzor (viz 4.4), existuje i pro ochranné známky právní instrument nazývaný evropská známka. Evropskou známku lze chránit jedinou přihláškou pro celé území Evropské unie. Jednotlivé státy není třeba jmenovat a není zapotřebí žádného validačního řízení. Území Evropské unie se z hlediska zásady teritoriality považuje za jediné území. Ve stadiu ochrany z evropské ochranné známky je však třeba použít národních jurisdikcí. To bude předmětem zvláštních výkladů o důsledcích přístupů České republiky k Evropské unii.

5.3. Průzkum ochranné známky

Přihláška ochranné známky se podrobuje průzkumu nejen na potřebné formální náležitosti, ale i na zápisnou způsobilost. Podmínky zápisu jsou uvedeny v §§ 1 až 3 zák. č. 137/1995 Sb. o ochranných známkách. Úřední průzkum je veden mimo jiné na shodné ochranné známky přihlášené nebo zapsané pro jiného majitele s dřívějším právem přednosti. Tento průzkum se týká i prvků přihlášeného označení, které by mohly vést k záměně. Úřední průzkum se však nevede na zaměnitelnost jako takovou. To je ponecháno soukromoprávní iniciativě majitelů starších práv, jak o tom bude ještě řeč.

Jestliže úřední věcný průzkum pozitivně skončí, Úřad přihlášku zveřejní ve Věstníku. Zveřejnění nemá žádné zvláštní právní účinky pro majitele přihlášky, zato má však významné právní účinky pro třetí osoby. Ty totiž mohou podat do tří měsíců od zveřejnění námítky proti zápisu označení do rejstříku. Kdo má aktivní legitimaci k podání námitek je podrobně uvedeno v § 9 cit. zák. Námítkové řízení, jakkoliv jde o řízení správní, je sporné řízení, v němž se rozhoduje o soukromoprávních záležitostech dvou účastníků. Je jedním z mála příkladů, kde správní úřad o soukromoprávních poměrech mezi dvěma účastníky rozhoduje místo soudů. Je dobře si uvědomit, že námítkové řízení neexistuje v České republice ani v oboru vynálezů a užitných vzorů, ani v oboru průmyslových vzorů. Případní majitelé kolidujících práv nemají v těchto jiných řízeních možnost uplatnit řádně svá práva dříve, než byla poskytnuta ochrana (např. udělen patent). V řízení o zápisu ochranné známky tuto možnost mají. Český zákonodárce je v těchto záležitostech v poněkud kontroverzním postavení. Na jednu stranu nechce správním úřadům svěřovat pravomoci k rozhodování soukromoprávních sporů, na straně druhé úvahy o d rekonstrukci české justiční soustavy jak se zdá nedovolují vytvoření specializovaných justičních orgánů (typu patentového soudu), kam by tyto záležitosti nepochybně patřily. Výsledkem je již zmíněný kompromis, že u patentů a průmyslových vzorů nejsou námítková řízení připuštěna vůbec, kdežto u ochranných známek ano a jsou tam svěřena do kompetence téhož správního úřadu, který rozhoduje o registraci. Snaha vyhnout se až následnému řešení některých soukromoprávních sporů o ochrannou známku je pochopitelná, protože taková úprava by oslabovala právní pozici majitele ochranné známky po udělení registrace. Teprve pak by mohlo vyjít najevo leccos, co se mělo

vyřídít mezi majiteli soukromých práv ještě před udělením ochrany. Jen mimochodem lze uvést, že námitková řízení jsou přípustná u evropského patentu, evropského průmyslového vzoru i u evropské známky.

Průzkum ve skutečnosti probíhá i u národních částí oněch označení, která byla přihlášena k mezinárodnímu zápisu podle Madridské dohody. Jeho výsledkem je případné prozatímní odmítnutí ochrany. I proti národním částem mezinárodních zápisů lze podat u národního úřadu námitky, které pak vedou k prozatímnímu odmítnutí ochrany až do doby, než je o námitkách pravomocně rozhodnuto. Podle výsledku tohoto řízení se pak ochrana buď přizná nebo definitivně odmítne.

5.4. Právní účinky zápisu ochranné známky

Pokud jde o časové účinky, ochrana se poskytuje po dobu deseti let od podání přihlášky, je zde však možnost neomezeného počtu obnov vždy o dalších 10 let (§ 23 cit. zák.). S ohledem na výše zmíněné rozsáhlé investice, spojené s užíváním známky, je neomezená časová možnost ochrany u známek pochopitelná. Důležité je si ověřit, že známka byla nejen kdy si zapsána, ale že její ochrana trvá.

Právní prostředky ochrany, které má majitel k dispozici se nikterak podstatně neliší od prostředků, které má k dispozici u patentů, užitných a průmyslových vzorů. Jsou to především žaloby zdržovací, žaloby na náhradu škody a na poskytnutí přiměřeného zadostiučinění (§ 15 cit. zák.). Zvláštním

prostředkem je žaloba na přepis ochranné známky z nevěrného obchodního zástupce na majitele (§ 20 cit. zák.). Specifickým prostředkem je žádost o nepropuštění zboží celním úřadem do režimu volného oběhu (§ 14 odst. 3 cit. zák.). Svá práva musí v tomto řízení majitel prokázat osvědčením o zápisu ochranné známky (aktualizovaným), případně výpisem z rejstříku ochranných známek.

6. Ještě jednou pohled majitele

Práva k duševnímu vlastnictví jsou z pohledu majitele především důležitou hospodářskou hodnotou. Do vytvoření této hodnoty vložil majitel rozsáhlé prostředky a očekává jejich návratnost různými způsoby uplatnění svých práv na trhu. Přiměřená efektivita a rychlost vymahatelnosti jeho práv je předpokladem, od jehož splnění závisí rozhodnutí o investicích v příslušné zemi. Vymahatelnosti práv investorů do duševního vlastnictví věnuje tedy každý stát ve svém vlastním zájmu patřičnou pozornost.

Vzory:

- patentová listina
- osvědčení o zápisu průmyslového vzoru
- osvědčení o zápisu užitného vzoru
- osvědčení o zápisu ochranné známky

Kolektivní správa autorských práv

JUDr. Karel Čermák Jr., Ph.D., LL.M.

Tématem dnešní přednášky je kolektivní správa autorských práv. Než přejdeme k výkladu o platné právní úpravě, vysvětlíme v úvodní části pojem kolektivní správy a stručně se zmíníme i o jeho historickém vývoji. V části věnované platné české právní úpravě se zaměříme především na rozsah kolektivně spravovaných práv, vztahy kolektivního správce k nositelům práv a vztahy kolektivního správce k uživatelům práv.

1. Úvod

1.1. Pojem kolektivní správy

Kolektivní správou rozumíme zastupování většího počtu osob, jimž přísluší nebo které jsou oprávněny vykonávat autorské právo nebo právo související s právem autorským, k jejich společnému prospěchu. Podstatné je, že zastupování směřuje ke společnému prospěchu všech zastupovaných. Esenciálním znakem kolektivní správy je tak nejen to, že zastupován je větší počet osob (to samo o sobě ještě není kolektivní správa, např. advokát rovněž zastupuje větší počet osob, které jsou často v podobném právním postavení), nýbrž že všechny zastupované osoby jsou zastupovány jako kolektiv a při zastupování se přihlíží ke společným zájmům všech zastupovaných osob jako kolektivu.

Kolektivní správa se tradičně uplatňuje zejména u těch práv, jejichž individuální výkon jednotlivými autory, resp. jinými nositeli práva by byl neefektivní ne-li přímo nemožný vzhledem k vysoké četnosti užití práv různými uživateli. Jedná se typicky o práva na sdělování díla veřejnosti (zejména veřejné nedivadelní provozování díla, tj. např. šíření díla rozhlasem nebo televizí), právo na rozmnožování díla zejména prostřednictvím zvukových nebo obrazových záznamů, tj. zhotovování a prodej rozmnoženin díla, tzv. právo na slušné vypořádání (*droit de suite*) autorů výtvarných děl a právo

na odměnu za pořizování tiskových rozmnoženin a zvukových nebo zvukově obrazových rozmnoženin pro soukromou potřebu.

Zprostředkování uzavření licenční nebo jiné smlouvy není výkonem kolektivní správy a výkonem kolektivní správy není ani příležitostné nebo krátkodobé zastupování jiných než kolektivně spravovaných práv.

1.2. K vývoji kolektivní správy ve světě

Systémy kolektivní správy vznikaly poprvé ve Francii v XVIII. a XIX. století, kdy byly založeny Společnost divadelních autorů a skladatelů, Společnost spisovatelů a Společnost textařů, skladatelů a hudebních nakladatelů. Tyto společnosti zastupovaly zájmy autorů v nich sdružených a zejména vybíraly autorské odměny od jednotlivých uživatelů, resp. provozovatelů děl.¹

Podobné společnosti začaly v průběhu 2. poloviny XIX. století vznikat i v jiných zemích a jejich význam postupně narůstal s tím, jak se zvětšoval objem spravovaných práv i rozsah jejich užití. Autoři již nebyli schopni kontrolovat jednotlivá užití svých děl a současně uživatelé mohli jen obtížně získávat souhlasy autorů k užití každého díla individuálně.

Dalším rozhodujícím impulsem pro rozvoj kolektivní správy pak byl technický pokrok v oblasti veřejného šíření a rozmnožování autorských děl a uměleckých výkonů (rozhlas, televize, magnetofon, video, kopírky aj.). V důsledku tohoto technického vývoje dochází dnes k užívání velkého množství autorských děl, resp. i jiných práv chráněných autorským zákonem, neomezeným a neindividualizovatelným množstvím uživatelů.

¹ K tomu blíže viz D. Hartmanová: Kolektivní správy autorských práv a práva souvisejících s právem autorským, Linde Praha 2000, str. 11 a násl.

Kolektivní správa je prakticky jediným možným modelem, jak zajistit správu autorských práv v takovémto rozsahu. Kolektivní správa umožňuje dosáhnout dvou do jisté míry protichůdných cílů: zajištění co nejšířšího přístupu uživatelů k dílům a současně poskytování autorských odměn autorům a jiným oprávněným osobám, tak aby byly i nadále stimulovány k produkci dalších děl.

1.3. K vývoji kolektivní správy na území ČR

První československá úprava kolektivní správy byla obsažena v zákoně č. 218/1926 Sb., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském).

Tento zákon předvídal v ust. § 30, že je-li původce hudebního díla s textem anebo bez textu členem tuzemského odborného sdružení zabývajícího se výběráním provozovacích honorářů nebo členem takové cizozemské organizace zastoupené tuzemským sdružením, přísluší mu místo nároku na náhradu škody nebo na vydání obohacení proti pořadateli veřejného nedivadelního provozování nebo rozhlasu nárok na zapravení přiměřeného provozovacího honoráře. Pro členy takového sdružení byla v této souvislosti závazná ustanovení kolektivní (hromadná) smlouvy, pro nečleny platila sazba honorářů schválená ministerstvem školství a národní osvěty.

Zákone č. 218/1928 Sb. byl následně znovelizován zákonem č. 120/1936 Sb., který svěřil Ministerstvu školství a národní osvěty pravomoc přiznat výhradní právo udílet svolení k veřejnému nedivadelnímu provozování chráněných hudebních děl s textem nebo bez textu a k veřejnému přednesu takových děl nástroji nebo jejich zařízeními určenými k mechanickému přednesu, k užití takových děl k přenesení na nástroje nebo na jejich zařízení určené k mechanickému přednesu a k šíření takových děl rozhlasem nebo jinými technickými prostředky a výhradní právo vybírat za udělené svolení honorář. Na základě tohoto zmocnění přiznalo ministerstvo tato výhradní práva Ochrannému sdružení autorskému československých skladatelů, spisovatelů a nakladatelů, zapsanému společenstvu s r.o. To byl počátek povinné a výhradní kolektivní správy autorských práv, prováděné jediným kolektivním správcem.

Na základě vyhlášky č. 353/1952 Ú.l. bylo pak výhradní oprávnění týkající se slovesných, dramatických, hudebně-dramatických, choreografických a pantomimických děl svěřeno Československému divadelnímu a literárnímí jednatelství, zapsanému společenstvu s r.o.

Zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském, který nahradil zákon č. 218/1928 Sb., zakotvil úpravu tzv. autorských organizací a autorských svazů. Tento zákon zmocňoval ministerstvo kultury, aby rozhodnutím přiznalo ochranným organizacím autorským výhradní oprávnění udílet v oboru své působnosti svolení k užití děl, vybírat autorské odměny aj. Na základě tohoto zákona vydalo ministerstvo kultury vyhlášky č. 145/1954 Ú.l. a č. 99/1958 Ú.l. Těmito vyhláškami byla přiznána výhradní oprávnění Československému divadelní a literárnímu jednatelství (v oblasti uveřejněných děl literárních a divadelních), Ochrannému svazu autorskému (v oblasti uveřejněných děl hudebních s textem nebo bez textu) a Ochranné organizaci při Českém fondu výtvarných umění (v oblasti děl výtvarného umění).

Ochranné organizace byly navíc oprávněny zprostředkovat převod majetkových práv autorských do ciziny a právo domáhat se ochrany osobních práv autorských.

Podobnou zmocňovací úpravu jako zákon č. 115/1953 Sb. obsahoval pak i donedávna platný zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých. Nadále byla v platnosti vyhláška č. 99/1958 Sb., která byla zrušena až polistopadovými předpisy. Ty v první řadě vypustily možnost stanovit výhradní oprávnění pro zprostředkování převodu práv do ciziny a pro výhradní šíření děl autorů. Výhradní postavení autorských organizací bylo prolomeno také v tom směru, že přiznání výhradního oprávnění nadále nebránilo tomu, aby autor nebo výkonný umělec vykonával svá práva podle autorského zákona bez prostřednictví těchto organizací.

Vyhláškou č. 241/1991 Sb. pak byla stanovena výhradní oprávnění pro dvě ochranné organizace, a to Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním pro uveřejněná díla hudební s textem nebo bez textu a INTERGRAM, nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů, pro uveřejněné zvukové a zvukově obrazové záznamy výkonů výkonných umělců. Tato vyhláška také zakotvovala nevýdělečný charakter těchto organizací, jakož i nejvyšší přípustnou výši tzv. režijní srážky, a to ve výši 10 %.

Další vyhlášky pak stanovily výši provozovacích honorářů za nedivadelní provozování hudebních děl a sazby odměn výkonných umělců a náhrad výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů.

Všechny tyto právní předpisy pak byly zrušeny zákonem č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných a o změně a doplnění některých zákonů. Nabytím účinnosti současně platného zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (dále jen „autorský zákon“), pak došlo ke zrušení části I. zákona č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných (tj. v podstatě celá vlastní úprava tímto zákonem s výjimkou ustanovení o změnách některých souvisejících zákonů).

1.4. Modely kolektivní správy

Kolektivní správa může být postavena na různých koncepcích. Teoreticky lze rozlišovat koncepce kolektivní správy podle řady kritérií, a to

- stupně zespolečenštění
- svobody nositele práva zvolit individuální nebo kolektivní výkon správy svých práv
- rozsahu práv a nositelů práv zahrnutých v kolektivní správě
- svobody organizace vykonávající kolektivní správu určovat tzv. tarify (sazby odměn za jednotlivá užití) a další podmínky ve smlouvách s uživateli.²

Tato hlediska lze také rozdělit na hledisko rozsahu spravovaných práv, hledisko vztahu k autorům a jiným oprávněným osobám a hledisko vztahu k uživatelům. V praxi se tyto

² Srov. M. Fiscor: Collective Administration of Copyright and Neighboring Rights, WIPO, Geneva 1990

modely různým způsobem kombinují a doplňují v závislosti zejména na druhu spravovaných práv.

1.4.1. Hledisko rozsahu spravovaných práv

Z hlediska rozsahu spravovaných práv lze rozlišovat tyto modely:

- ochranná organizace spravuje pouze práva těch osob, jež ji k tomu smluvně zmocnily
- v určitých oblastech (způsobech užití) spravuje ochranná organizace i práva osob, které ji k tomu smluvně nezmocnily, přičemž tyto osoby mohou za určitých podmínek vyloučit kolektivní správu svých práv.³
- ochranná organizace spravuje vždy i práva osob, které ji k tomu smluvně nezmocnily, a tyto osoby nemohou ani takovou kolektivní správu vyloučit; v tomto případě vzniká zastoupení oprávněné osoby ochrannou organizací zpravidla přímo ze zákona.

1.4.2. Hledisko vztahu ochranné organizace k oprávněným osobám

Z hlediska vztahu ochranné organizace k autorům a jiným oprávněným osobám lze rozlišovat tyto modely:

- oprávněná osoba se může volně rozhodnout, zda, případně kým nechá svá práva kolektivně spravovat (neexistuje smluvní přímus);
- určitý okruh práv podléhá povinné kolektivní správě; v takovém případě nemá oprávněná osoba jinou možnost než vstoupit do smluvního vztahu s některou z ochranných organizací;
- zákon stanovuje nejen povinnou kolektivní správu určitého druhu práv, ale také jedinou ochrannou organizaci pověřenou správou takových práv; s touto organizací je pak oprávněná osoba povinna vstoupit do smluvního vztahu (smluvní přímus) nebo zastoupení vzniká přímo ze zákona. Toto hledisko se do značné míry překrývá s hlediskem rozsahu spravovaných práv.

1.4.3. Hledisko vztahu ochranné organizace k uživatelům

Z hlediska vztahu ochranné organizace k uživatelům lze rozlišit tyto modely:

- ochranná organizace uděluje svolení k užití spravovaných práv individuálně pro každé jednotlivé dílo a vybrané odměny přímo poukazuje nositeli práva (tento model je prakticky možný např. u práv k veřejnému divadelnímu provozování);
- ochranná organizace vykonává kolektivní správu prostřednictvím hromadných smluv, v nichž uživatelé uděluje svolení k užití celého svého repertoáru, a vybrané odměny následně rozděluje na základě vyúčtovacích řádů (tento model je typický pro správu práv k provozování hudebních děl), případně je převádí různým za tím účelem zřízeným institucím, např. státním fondům, nadacím apod.; teprve tento model je kolektivní správou ve vlastním slova smyslu.

³ K užití tohoto modelu srov. např. směrnici Rady č. 93/83/EEC o koordinaci některých pravidel práva autorského a práv souvisejících s právem autorským, vztahující se na satelitní vysílání a kabelový přenos

Co se týče stanovení výše odměny za užití práva, existují tři modelové situace:

- ochranná organizace jedná s uživateli o výši těchto odměn, jakož i o ostatních smluvních podmínkách; případné spory z toho vzniklé rozhodují soudy;
- ochranná organizace sjednává s uživateli práv dohody týkající se výše odměn a případně i dalších podmínek, tyto dohody však podléhají schválení dohlížejícím státním orgánem, např. ministerstvem kultury;
- výše odměn, případně i další podmínky stanoví přímo právní předpis.

2. Platná česká právní úprava

Jak již bylo řečeno, v platném českém právu je kolektivní správa autorských práv upravena zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, a to v hlavě IV jeho části I., §§ 95 až 104.

Jedná se o relativně komplexní právní úpravu, zahrnující takové otázky, jakými je rozsah kolektivně spravovaných práv včetně práv povinně kolektivně spravovaných, oprávnění k výkonu kolektivní správy, vztahy kolektivního správce k zastupovaným nositelům práv a k uživatelům předmětů ochrany.

2.1. Rozsah spravovaných práv v platné české právní úpravě

2.1.1. Majetková práva

Současně platný autorský zákon č. 121/2000 Sb. stojí na koncepci dualismu osobních a majetkových práv autorských. Z těchto dvou kategorií práv jsou předmětem kolektivní správy pouze práva majetková, a to jak majetková práva autorská, tak majetková práva související s právem autorským.

Připomeňme, že mezi práva související s právem autorským zařazujeme tato práva:

- právo výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu;
- právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu;
- právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu;
- právo rozhlasového nebo televizního vysílatele k jeho původnímu vysílání;
- právo zveřejnitelce k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž uplynula doba trvání majetkových práv;
- právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu.

Ne všechna tato majetková práva jsou však předmětem kolektivní správy (viz níže).

2.1.2. Zastupované osoby

Kolektivní správou se rozumí zastupování většího počtu osob, jímž přísluší

- majetkové právo autorské nebo majetkové právo související s právem autorským (tj. autoři a jiní originální nositelé práva)

- ze zákona oprávnění k výkonu majetkových práv k dílu; jedná se o zaměstnavatele v případě zaměstnaneckých děl, tj. děl vytvořených ke splnění povinností vyplývajících z pracovněprávního či služebního vztahu k zaměstnavateli nebo z pracovního vztahu mezi družstvem a jeho členem (§ 58 odst. 1 autorského zákona), resp. i počítačových programů a databází, jakož i kartografických děl, pokud nejsou kolektivními díly, která byla vytvořena na objednávku (§ 58 odst. 7 zákona; v tomto případě autorská práva vykonává objednatel);
- ze smlouvy výhradní oprávnění k výkonu práva kolektivně spravovaného pro celou dobu trvání majetkových práv s územním rozsahem aspoň pro celé území ČR s právem poskytnout podlicenci (tj. jedná se zpravidla o zahraniční osoby, které jsou oprávněny vykonávat autorská a související práva zpravidla zahraničních autorů děl na území ČR).

2.1.3. Předměty ochrany

Kolektivní správce zastupuje shora uvedené osoby při výkonu jejich majetkových práv k určitým předmětům ochrany (nehmotným statkům), kterými jsou

- zveřejněná nebo ke zveřejnění nabídnutá díla
- zveřejněné nebo ke zveřejnění nabídnuté umělecké výkony
- zvukové a zvukově obrazové záznamy.

2.1.4. Povinně kolektivně spravovaná práva

Zákon stanoví okruh práv, která jsou ze zákona povinně kolektivně spravována. Není vyloučeno v konkrétním případě rozšířit okruh kolektivně spravovaných práv na jiná práva dohodou, jeví-li se to jako účelné. Musí se ovšem vždy jednat o majetková práva autorská nebo související s právem autorským (viz 2. 1. 1.).

Úvodem je třeba podotknout, že kritériem vymezení povinně kolektivně spravovaných práv již není druh práva (např. právo autorské, právo výkonného umělce) ani předmět ochrany (např. autorské dílo, umělecký výkon, zvukový záznam), nýbrž konkrétní způsoby užívání spravovaných předmětů ochrany.

Povinně kolektivně spravovanými právy jsou v první řadě práva na odměnu za určité způsoby užití některých spravovaných předmětů ochrany, a to právo na odměnu za:

- užití uměleckého výkonu, zaznamenaného na zvukový záznam k obchodním účelům, vysíláním rozhlasem nebo televizí nebo přenosem rozhlasového nebo televizního vysílání. Připomeňme, že do práva výkonného umělce nezasahuje ten, kdo užije umělecký výkon zaznamenaný na zvukový záznam vydaný k obchodním účelům vysíláním rozhlasem nebo televizí, resp. přenosem rozhlasového nebo televizního vysílání, avšak výkonnému umělci za takové užití přísluší právo na odměnu;
- užití zvukového záznamu, vydaného k obchodním účelům, vysíláním rozhlasem nebo televizí nebo přenosem rozhlasového nebo televizního vysílání. I v tomto případě platí, že zvukový záznam, vydaný k obchodním účelům, je možno i bez souhlasu výrobce zvukového záznamu užit k vysílání rozhlasem nebo televizí nebo přenosem takového vysí-

lání, avšak za takové užití přísluší výrobcí zvukového záznamu právo na odměnu;

- zhotovení rozmnoženiny pro osobní potřebu na podkladě zvukového nebo zvukově obrazového záznamu přenesením jeho obsahu pomocí přístroje na nenahraný nosič takového záznamu. V tomto případě může současně dojít k užití autorského díla, uměleckého výkonu, zvukového záznamu, popř. zvukově obrazového záznamu, přičemž právo na odměnu za takové užití může příslušet autorovi díla, prvnímu zveřejniteli nezveřejněného díla, výkonnému umělci, výrobcí zvukového záznamu a výrobcí zvukově obrazového záznamu;⁴
- zhotovení rozmnoženiny díla pro osobní potřebu na podkladě grafického vyjádření jejím přenesením pomocí přístroje k zhotovování tiskových rozmnoženin na jiný hmotný podklad, a to i prostřednictvím třetí osoby. V tomto případě může dojít k užití autorského díla, přičemž právo na odměnu za takové užití přísluší autorovi díla, prvnímu zveřejniteli nezveřejněného díla a nakladateli.⁵

Vedle těchto práv na odměnu jsou povinně kolektivně spravována tato práva:

- právo na přiměřenou odměnu za pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla či výkonu výkonného umělce zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam;
- právo na užití kabelovým přenosem děl, živých výkonů a výkonů zaznamenaných na zvukový záznam s výjimkou takových výkonů, jejichž zvukový záznam byl vydán k obchodním účelům a dále právo na užití kabelovým přenosem zvukově obrazových záznamů a zvukových záznamů jiných než vydaných k obchodním účelům.

V tomto rozsahu je tedy český systém kolektivní správy postaven na teoretickém modelu, kdy správce ze zákona zastupuje určitý okruh osob ve vztahu k určitému okruhu práv, přičemž toto zastupování nelze ani smluvně vyloučit.

2.2. Oprávnění k výkonu kolektivní správy

Kolektivní správu může vykonávat jen ten, kdo získal příslušné oprávnění k výkonu kolektivní správy. Takové oprávnění může získat pouze právnická osoba, která má sídlo v České republice a která přímo či nepřímo sdružuje nositele práv, které při kolektivní správě zastupuje.

Oprávnění k výkonu kolektivní správy uděluje ministerstvo kultury na základě žádosti. Přílohou žádosti musí být mj. vzorový návrh smlouvy s nositeli práv a návrh rozúčtovacího řádu, obsahující způsob rozdělování a pravidla pro výplatu vybraných odměn, jakož i seznam nositelů práv, kteří projeví zájem, aby jejich práva byla spravována žadatelem.

Na udělení oprávnění není právní nárok. Pro týž předmět práv a v rámci autorských děl pro týž druh děl (např. literární, hudební apod.) uděluje ministerstvo oprávnění vždy jediné osobě, která má pak v dané oblasti přirozený monopol.

Ministerstvo oprávnění k výkonu kolektivní správy odejme, pokud dodatečně zjistí, že v době udělení oprávnění žadatel nesplňoval předpoklady pro udělení oprávnění, ne-

⁴ Srov. §§ 25 odst. 1 písm. a) a b), 28 odst. 2, 71 odst. 3, 76 odst. 4 a 80 odst. 3 autorského zákona

⁵ Srov. §§ 25 odst. 1 písm. c), 28 odst. 2, 87 autorského zákona

bo pokud tyto předpoklady po udělení oprávnění odpadly a nedojde-li k nápravě v přiměřené lhůtě stanovené ministerstvem, případně nelze-li nápravu zjednat, a dále také na žádost kolektivního správce.

Vedle těchto případů může Ministerstvo odejmout oprávnění i tehdy, pokud kolektivní správce porušuje povinnosti stanovené autorským zákonem a nezjedná nápravu v ministerstvem stanovené přiměřené lhůtě.

2.3. Činnost kolektivního správce

Kolektivní správa je činnost vykonávaná soustavně, vlastním jménem a na vlastní odpovědnost, avšak není podnikáním, tedy není to činnost vykonávaná za účelem dosažení zisku. Nejedná se ani o živnost. Kolektivní správu kolektivní správce musí vykonávat jako hlavní předmět činnosti.

Zastupováním při výkonu jím kolektivně spravovaných práv může kolektivní správce pověřit jinou osobu jen v zákonem taxativně vymezených případech. Je tomu tak tehdy, jde-li o zahraniční osobu, která podle práva jiného státu oprávněně vykonává na území takového státu kolektivní správu pro táz práva, a pokud jde o dílo, i pro táz druh díla, jde-li o výkon kolektivní správy v takovém státě (tj. v zahraničí), nebo je-li pověřenou osobou (jiný) tuzemský kolektivní správce, který je rovněž oprávněn k výkonu kolektivní správy, sleduje-li se tím účelný výkon kolektivní správy. Smlouvy o takovém pověření vyžadují ke své platnosti písemnou formu.

2.4. Vztahy kolektivního správce k nositelům spravovaných práv

Tyto vztahy lze rozdělit na vztahy vznikající ze zákona a vztahy smluvní

2.4.1. Vztahy vznikající se zákona

Ve vztahu k nositelům práv, které zastupuje ze zákona, má kolektivní správce zejména povinnost zastupovat každého nositele práv při výkonu jeho práva, které ze zákona kolektivně spravuje.

Tato povinnost se nevztahuje na zahraniční nositele práv, tj. nositele práv, kteří nejsou českými státními občany nebo kteří nemají v České republice trvalý pobyt nebo sídlo. Zahraniční nositele práv může kolektivní správce zastupovat na základě smlouvy, ale není k uzavření takové smlouvy povinen.

2.4.2. Vztahy vznikající na základě smlouvy

Především je nutno zdůraznit, že ve vztahu k českým státním občanům a osobám, které mají v České republice trvalý pobyt nebo sídlo, má kolektivní správce kontraktační povinnost (smluvní přímus). Kolektivní správce je povinen převzít za obvyklých podmínek zastoupení každého nositele práv při výkonu jeho práva, pokud o to požádá a prokáže, že došlo k příslušnému užití předmětu ochrany, ledaže by nositel práva již byl pro výkon téhož práva ve vztahu k témuž předmětu ochrany, případně k témuž druhu díla již zastupo-

ván jinou osobou. Vzhledem k tomu, že české právo stanoví, že pro každý předmět práv, resp. každý druh díla je oprávněn vykonávat kolektivní správu pouze jeden správce, by takovou jinou osobou mohla být jedině zahraniční osoba, kterou kolektivní správce pověřil zastupováním při výkonu jím kolektivně spravovaných práv.

Smlouvu o zastupování je kolektivní správce pochopitelně povinen uzavřít jen ve vztahu k těm předmětům ochrany, resp. těm druhům díla, ve vztahu k nimž je oprávněn vykonávat kolektivní správu.

Každého takového nositele práva je pak kolektivní správce povinen zastupovat při výkonu jeho práva v rozsahu s ním sjednaném; tj. záleží na podmínkách smlouvy, v jakých všech ohledech bude kolektivní správce nositele práva zastupovat, např. poskytování souhlasu k užití a/nebo vybití odměn aj.

Kolektivní správce je povinen vést rejstřík smluvně zastupovaných nositelů práva; tento rejstřík smí obsahovat jen takové údaje, které jsou nezbytné k výkonu kolektivní správy.

2.4.3. Jiná práva a povinnosti kolektivního správce

Tyto povinnosti platí společně jak ve vztazích vznikajících se zákona, tak ve vztazích smluvních.

V první řadě je kolektivní správce povinen zastupovat všechny nositele práv za rovných podmínek. To platí jak o zastupování ze zákona, tak o zastupování na základě smlouvy. V případě zastupování na základě smlouvy je samozřejmě možné, že v některých směrech, např. co do rozsahu spravovaných práv a co do rozsahu zastupování nositele práv, se smlouvy s jednotlivými nositeli práv budou lišit. Veškeré ostatní podmínky nicméně musí být stanoveny stejně pro všechny zastupované ve stejném postavení.

Kolektivní správce je povinen vést rejstřík předmětů ochrany, k nimž kolektivně spravuje práva, pokud jsou mu tyto předměty známy. Rejstřík smí obsahovat pouze údaje, které jsou nezbytné k výkonu kolektivní správy.

Kolektivní správce je také povinen sdělit každému, kdo o to písemně požádá, zda zastupuje nositele práv k určitému předmětu ochrany pro výkon určitého práva, a vydat o tom na žádost a na náklady žadatele písemné potvrzení.

Kolektivní správce je povinen vytvářet rezervní fond z vybraných odměn a příjmů z vydaného bezdůvodného obohacení a umožnit nositeli práv kontrolu správnosti výše jemu vyplacené odměny, případně příjmu z bezdůvodného obohacení.

Kolektivní správce účtuje v soustavě podvojného účetnictví, jeho roční účetní závěrka musí být ověřena auditorem a předložena včetně zprávy auditora ministerstvu. Roční účetní závěrka, jakož i zprávu auditora kolektivní správce zveřejňuje v Obchodním věstníku. Kolektivní správce také každoročně vyhotovuje výroční zprávu o činnosti a hospodaření za uplynulý kalendářní rok; součástí výroční zprávy je též účetní závěrka a zpráva auditora. K výroční zprávě musí umožnit přístup zastupovaným nositelům práv.

Kolektivní správce má ještě řadu dalších povinností, mj. zveřejnit vhodným způsobem sazebník odměn a informovat o některých aspektech své činnosti ministerstvo.

2.4.4. K vlastní činnosti kolektivního správce

Vlastní činnost kolektivního správce při zastupování nositelů práv se soustřeďuje zejména na čtyři hlavní činnosti:

- uzavírání smluv s uživateli předmětů ochrany nebo s osobami oprávněnými hájit zájmy v nich sdružených uživatelů, kteří užívají předměty ochrany tímž nebo podobným způsobem, případně s osobami povinnými platit odměny podle autorského zákona (tj. např. výrobce nebo dovozce přístrojů ke zhotovování rozmnoženin zvukových nebo zvukově obrazových záznamů nebo tiskových rozmnoženin, výrobce nebo dovozce nenahraných nosičů zvukových a zvukově obrazových záznamů). Těmito smlouvami kolektivní správce poskytuje oprávnění k výkonu práva užít předmět ochrany a stanovuje výši a způsob placení odměn za užití uměleckého výkonu, zvukového záznamu a za pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla či výkonu výkonného umělce zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam; tam, kde výši odměny stanoví samotný zákon (jak tomu je při opětném prodeji originálu díla uměleckého a při rozmnožování díla pro osobní potřebu), určuje kolektivní správce způsob jejich placení;
- domáhání se nároků na vydání bezdůvodného obohacení z neoprávněného výkonu kolektivně spravovaných práv a nároku na zdržení se neoprávněného výkonu kolektivně spravovaných práv. Tuto činnost vykonává kolektivní správce vždy ve vztahu k povinně kolektivně spravovaným právům, jinak tehdy, pokud se nositel práva těchto nároků nedomáhá sám;
- vybírání odměn pro nositele práv, případně i příjmů z vydání bezdůvodného obohacení;
- vedení evidence vybraných odměn, resp. příjmů z vydání bezdůvodného obohacení, jejich rozdělování a vyplácení nositelům práv v souladu s rozúčtovacím řádem.

Při všech těchto činnostech zastupuje kolektivní správce nositele práv svým jménem a na účet nositele práv. To také znamená, že v případě soudního vymáhání nároků nositelů práv je účastníkem řízení přímo kolektivní správce, který tyto nároky vymáhá vlastním jménem (nejedná se o procesního zástupce).

Zákon stanoví vyvrátitelnou právní domněnku, že kolektivní správce zastupuje ze zákona všechny nositele práv k předmětům ochrany, resp. dílům určitého druhu (nejedná-li se o povinně kolektivně spravovaná práva), avšak nositel práva může v zásadě toto zastupování vyloučit. Při rozdělování a vyplácení odměn, které kolektivní správce vybere pro takto smluvně nezastupované nositele práva, kolektivní správce přihlíží k těm z nich, kteří se u něj za tím účelem přihlásili k evidenci.

2.5. Vztahy kolektivního správce k uživatelům předmětů ochrany

Uživatelé předmětů ochrany jsou všichni ti, kdo při své činnosti užívají předmětů ochrany kolektivně spravovaných. Jsou jimi typicky rozhlasové a televizní stanice, výrobci a dovozci přístrojů ke zhotovování zvukových nebo zvukově obrazových záznamů a tiskových rozmnoženin, výrobci a dovozci nenahraných nosičů zvukových a zvukově obrazových záznamů, poskytovatelé tiskových rozmnožovacích služeb za

úplatu, osoby, které pronajímají rozmnoženiny díla či výkonu výkonného umělce zaznamenaný na zvukový nebo zvukově obrazový záznam (např. videopůjčovny), provozovatelé veřejných nevidadelních hudebních produkcí (tj. např. provozovatelé restaurací, hudebních klubů apod.), provozovatelé živé veřejné hudební produkce (např. divadla) aj.

Kolektivní správce uzavírá s uživateli buď jednotlivé, nebo hromadné smlouvy (viz dále). Tyto smlouvy je kolektivní správce v zásadě povinen uzavřít, ledaže by uzavření smlouvy bylo v rozporu s oprávněnými společnými zájmy nositelů práv, případně, jedná-li se o jednotlivou smlouvu, pokud by uzavření smlouvy bylo v rozporu s oprávněnými zájmy nositele práv k takovému předmětu ochrany. Tuto povinnost kolektivní správce nemá také tehdy, pokud po něm uzavření takové smlouvy nelze spravedlivě požadovat vzhledem k zanedbatelnému počtu uživatelů, který sdružuje právnická osoba sdružující uživatele. Oprávnění k výkonu práva poskytuje kolektivní správce vždy jako nevýhradní a nepřevoditelné.

Kolektivní správce se také vůči uživatelům domáhá nároků na zaplacení odměn, resp. vydání bezdůvodného obohacení, případně zdržení se neoprávněného výkonu práva, a příslušné peněžité nároky u nich vybírá.

Pokud je uživatel v prodlení se zaplacením odměny a odměnu nezplatí ani v dodatečně třicetidenní lhůtě poskytnuté kolektivním správcem, je kolektivní správce oprávněn dočasně uživateli zakázat užití předmětů ochrany, a to včetně zvukových záznamů výkonů výkonných umělců a zvukových a zvukově obrazových záznamů, k nimž jinak existuje zákonná licence.

2.5.1. Hromadné smlouvy

Jako hromadné smlouvy označujeme smlouvy, kterými kolektivní správce uživatelům nebo osobám oprávněným hájit zájmy v nich sdružených uživatelů poskytuje oprávnění užít všechny předměty ochrany, k nimž příslušné právo spravuje (např. všech hudebních děl). Hromadná smlouva musí být uzavřena písemně. Hromadná smlouva obsahuje zpravidla také dohodu o výši a způsobu placení odměn za užití spravovaných předmětů ochrany.

- Je-li předmětem hromadné smlouvy poskytnutí licence
- k provozování uměleckých výkonů ze zvukového záznamu vydaného k obchodním účelům nebo k provozování takových zvukových záznamů,
- k nevidadelnímu provozování hudebních děl s textem či bez textu ze zvukového záznamu vydaného k obchodním účelům,
- k rozhlasovému nebo televiznímu vysílání určitého druhu děl,
- k provozování rozhlasového nebo televizního vysílání určitého druhu děl, uměleckých výkonů, zvukových záznamů nebo zvukově obrazových záznamů,

stanoví zákon nevyvrátitelnou právní domněnku, že tato licence byla poskytnuta ve vztahu ke všem předmětům ochrany, resp. dílům daného druhu, tj. i k těm, na které se smlouva výslovně nevztahuje. Ve vztahu k těmto předmětům ochrany pak kolektivní správce vystupuje jako zástupce ze zákona. To však neplatí pro audiovizuální díla a u předmětů ochrany (děl), které jsou zastupovány na základě smlouvy, může no-

sitel práva účinky hromadné smlouvy pro konkrétní případ nebo pro všechny případy vyloučit (až na výjimky).

Pokud pro rozdělení vybraných odměn jsou potřebné údaje o užití konkrétních předmětů ochrany v rámci hromadné smlouvy, je uživatel povinen na žádost kolektivního správce kolektivnímu správci tyto údaje sdělit.

2.5.2. Individuální smlouvy

Individuální smlouvy se týkají užití předmětu ochrany určeného jednotlivě. Individuální smlouvy se typicky uzavírají např. v souvislosti s divadelním provozováním slovesného díla.

2.5.3. Kolektivní smlouvy

Od pojmu hromadná smlouva je třeba odlišovat pojem kolektivní smlouvy. Kolektivní smlouva ve smyslu autorského zákona je smlouva o užití předmětů ochrany uzavřená kolektivním správcem s právnickou osobou sdružující více uživatelů. Může se typicky jednat současně o hromadnou smlouvu.

2.5.4. Zprostředkovatelé kolektivních a hromadných smluv

Ke zprostředkování uzavření kolektivních, resp. hromadných smluv mohou smluvní strany využít zprostředkovatelů jme-

novaných k tomu účelu ministerstvem. Ministerstvo vede seznam zprostředkovatelů, který je veřejně přístupný. Pokud se strany nedohodnou, určí zprostředkovatele ministerstvo na žádost kterékoli smluvní strany.

2.6. Výše a pravidla rozdělování odměn

Jak již bylo řečeno, výše odměny může být buď stanovena kolektivním správcem, nebo je věcí dohody mezi kolektivním správcem a uživatelem, nebo je stanovena zákonem.

Zákon stanoví výši odměn při opětném prodeji originálu díla uměleckého a v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu. Například poskytovatelé rozmnožovacích služeb za úplatu (provozovatelé veřejných kopírek) jsou povinni odvádět příslušnému kolektivnímu správci odměnu ve výši 0,10 Kč za každou černobílou a 0,20 Kč za každou barevnou tiskovou rozmnoženinu.

Tuto odměnu je pak kolektivní správce povinen rozdělit a vyplatit tak, aby 60% připadlo autorům (z toho 45% autorům děl literárních včetně děl vědeckých a děl kartografických a 15% autorům děl výtvarných umění) a 40% nakladatelům vydaných děl.

Podobná pravidla zákon stanoví i u přístrojů ke zhotovení zvukových a zvukově obrazových záznamů a u nenahraňných nosičů záznamu.

Právní vady zboží ve vztahu k průmyslovému vlastnictví a k autorským právům

Doc. JUDr. Martin Boháček, CSc.

1. Základní pojmy a systém právní úpravy právních vad

1.1. Povaha právních vad a cíle jejich úpravy vad v souvislosti s duševním vlastnictvím

Právní vady se vyskytují a mají smysl **pouze v souvislosti se smlouvou**, a to jak s **typy smluv**, týkajících se **pouze, popř. především duševního vlastnictví**, resp. nehmotných statků (zejména licenční smlouva, smlouva o dílo nehmotné, které bude podléhat ochraně duševního vlastnictví, smlouva o know-how, franchising, smlouva o převodu práv k nehmotnému statku – např. ochranné známky, patentu aj.), tak i **smluv s jiným předmětem** (kupní smlouva, smlouva o dílo, které není předmětem duševního vlastnictví, např. oprava, stavba aj.). Právní vady (a odpovědnost za vady obecně) se nevyskytují ve vztazích z tzv. **bezesmluvních dodávek** nebo jiných bezesmluvních plnění. Pokud by plnění v takovém vztahu mělo závady, je vzájemný vztah mezi dodavatelem a odběratelem takového plnění řešen pouze úpravou tzv. **bezdůvodného obohacení**, takže úplata za takové plnění by měla být snížena úměrně skutečné hodnotě toho plnění, snížené o jeho závady včetně závad spočívajících v tom, že dodávkou došlo k porušení práv třetích osob. I když je problematika právních vad obecným problémem závazkového práva (práva upravující závazkové, resp. smluvní vztahy) a vyskytuje se obecně u všech typů smluv, jejichž plněním může dojít k porušení práv třetích osob, zejména duševního vlastnictví, má zásadní význam výslovná právní úprava právních vad, která se vyskytuje u některých typů smluv, a to jak v občanském zákoníku, tak v obchodním zákoníku. Pro posouzení povahy a rozsahu právní vady v souvislosti s duševním vlastnictvím má význam i sama úprava duševního vlastnictví, ale jen tam, kde je porušením duševního vlastnictví porušena smlouva.

Nelze naopak hovořit o právních vadách u závazků vzniklých nikoliv ze smlouvy nebo z jejího porušení, ale z tzv. **mi-**

mosmluvních civilních deliktů, tj. porušením obecné povinnosti stanovené přímo zákonem, např. porušením duševního vlastnictví, aniž by tím byla porušena smlouva (např. napodobením nehmotného statku aj.). Tyto delikty jsou buď upraveny přímo zvláštními předpisy v oblasti duševního vlastnictví, a to obranou proti jeho porušení, anebo úpravou ochrany proti nekalé soutěži. Není tedy právní vadou jakékoli porušení práva duševního vlastnictví.

Vzhledem k tomu, že právní vady se týkají smluv, **spadá jejich úprava do práva soukromého**. Nelze tedy např. porušení ochrany spotřebitele zakotvené ve správním právu (např. v zákoně o ochraně spotřebitele nebo v zákoně o regulaci reklamy) a spočívajícího v jeho klamání spotřebitele ve vztahu k duševnímu vlastnictví, nebude-li to součástí smlouvy s ním (např. při označování výrobků), chápat jako právní vadu jednání obchodníka. Ani trestní čin porušující duševní vlastnictví není „právní vadou pachatele“. Je ovšem možné, že naopak **právní vada** v při plnění smlouvy bude **zároveň trestním činem**, avšak právní vadu samu postihne právo soukromé – závazkové, zatímco správní přestupek nebo trestní čin, který zároveň představuje, postihne správní právo nebo trestní právo.

Cílem institutu právních vad je jednak ochrana kupujícího před vadným plněním se strany prodávajícího ze smlouvy, aby totiž nebyl rušen v užívání předmětu plnění se strany třetí osoby, jejíž právo tento předmět plnění může narušovat, ale i ochrana práv duševního vlastnictví třetí osoby, která byla právní vadou dodávky narušena. Svá práva totiž bude třetí osoba v tomto případě uplatňovat proti kupujícímu a ten, aby eliminoval negativní dopad, který to na jeho postavení může mít, reklamuje a vymáhá práva z odpovědnosti za vady na prodávajícím. Prodávající je totiž zodpovědný za to, že provedl šetření (v obchodním právu s odbornou péčí), zda jeho plnění nenarušuje práva třetích osob, a to nejen na území ČR, ale i na území všech zemí, kde má být dané plnění (zboží aj.) kupujícím nebo jeho odběrateli, partnery aj., uží-

váno, tedy že toto plnění je tzv. „**patentově**“ čisté. Nejedná se ovšem pouze o narušení patentových práv, ale veškerých práv z duševního vlastnictví i z nekalé soutěže. Vědomí odpovědnosti vůči kupujícímu vede prodávajícího k větší péči o to, aby k narušení práv třetích osob z duševního vlastnictví nedocházelo.

Fakt, že zneužití nevědomosti spotřebitelů k jejich oklamání v této otázce se může obrátit proti němu, by měl vést ke snižování zejména počtu těch případů, kdy prodávající porušuje práva třetích osob záměrně a tím získává pro sebe ve vztahu k obchodnímu partnerovi – odběrateli či spotřebiteli výhody, kterých by jinak nedosáhl. Napomáhá však k tomu i **propojení aktivity kupujících** s aktivitou **orgánů veřejného práva** – zejména na úseku ochrany spotřebitele před klamáním v souvislosti se zneužitím duševního vlastnictví prodávajícím. Kupující sám může dávat podněty veřejnoprávním orgánům ochrany spotřebitelů, aby proti takovému podnikateli zakročily. Tak se institut právních vad a jejich důsledné uplatňování kupujícími i propojení s orgány ochrany podle veřejného práva stává i významným nástrojem ochrany práv duševního vlastnictví, jak bylo uvedeno výše.

1.2. Pojem právních vad a typy vadného plnění

1.2.1. Pojem právních vad ve vztahu k duševnímu vlastnictví

Právní vada nastává, **je-li zboží nebo dílo, popř. jiné plnění ze smlouvy zatíženo právem třetí osoby**, ledaže kupující (objednatel či obecně druhá strana smlouvy) projevil s tímto zatížením souhlas.¹ Právem třetí osoby, zatěžujícím plnění prodávajícího (zhotovitele díla nebo obecně příslušné smluvní strany) může být i duševní vlastnictví, tedy zvláštní absolutní právo, které k němu držitel takového práva má již ze zákona, ale obecně i jeho relativní právo, vyplývající až z toho, že plněním se příslušná smluvní strana zároveň dopustila činu nekalé soutěže ve vztahu k němu (např. vyvolala nebezpečí záměny s jeho ochrannou známkou, klamavého označování zboží a služeb ve vztahu k jeho označení původu aj.). Právní vadou tedy není vada právního úkonu, chybně sepsaná smlouva, chybně či neodborně poskytnutá služba právníka klientovi aj. Prodej předmětu chráněného vynálezem je porušením patentového práva majitele patentu, ale nezakládá neplatnost jednotlivých obchodních smluv. Pokud majitel patentu udělil k prodeji licenci dodatečně, působí jeho schválení ex tunc, tedy od samého počátku prodeje.²

Jak vyplývá z výše uvedeného vymezení tohoto pojmu, vztahuje se právní vada **jen na jednání ze smlouvy mezi smluvními stranami** (nikoliv u bezsmluvních plnění, jak výše uvedeno), takže když kupující (objednatel či jiný příjemce plnění porušujícího práva třetí osoby) s takovým porušením, resp. zatížením ve smlouvě souhlas, o právní vadu se nejedná. Vysloví-li kupující (objednatel či jiný příjemce pl-

nění ze smlouvy) s takovým zatížením právem třetí osoby ve smlouvě souhlas, nemění se nic na tom, že se stále jedná o zatížení tímto právem, resp. o jeho porušení, ale prodávající (zhotovitel či jiný poskytovatel plnění ze smlouvy) nemá povinnost dodat druhé straně zboží (dílo, poskytnout mu jiné plnění) bez takového zatížení a nejedná se o porušení smlouvy, tedy o vadné plnění. Může tak dojít k tomu, že právo duševního vlastnictví třetí osoby je plněním smlouvy porušeno, ale nejedná se přitom o právní vadu, resp. o porušení smlouvy. Naopak, když již ve smlouvě kupující (objednatel či jiná osoba, jíž je plnění ze smlouvy určeno) nevysloví souhlas s tím, že zboží či dílo mu dodané (nebo jiné plnění mu poskytnuté) může být zatíženo právem třetí osoby a že to není považováno za porušení smlouvy, a jestliže zboží (dílo či jiné plnění) pak právo třetí osoby porušuje, jedná se o právní vadu, a to i když kupující (objednatel či jiná osoba, jíž je plnění určeno) přijme zboží (dílo či jiné plnění) i s takovou vadou. Převzetím zboží (díla, jiného plnění) projeví souhlas s jeho dodáním či jiným plnění, ale ne s tím, že má vadu. Zboží (dílo či jiné plnění) tak bylo splněno, ale ne řádně. Kupující (objednatel či jiná osoba, jíž bylo plnění určeno) však může z titulu převzetí vadného plnění takové vadné zboží (dílo, jiné plnění) oprávněně odmítnout, a pak ke splnění povinnosti prodávajícího (zhotovitele či jiného poskytovatele plnění) nedojde a on se dostane do prodlení.

1.2.2. Vady a jejich třídění

Plnění podle smlouvy je povinen dlužník poskytnout věřiteli věc (dílo, jiné plnění) **řádně a včas**. Neodpovídá-li jeho plnění z hlediska jeho vlastností tomu, k čemu je povinen podle smlouvy, resp. zákona, nejedná se o řádné plnění, resp. jedná se o **plnění vadné**. **Vadou** je tedy obecně nedostatek vlastností oproti tomu, k čemu byl dlužník povinen podle smlouvy. Právní vada je pak jen jedním z druhů vadného plnění, tedy porušení smluvních povinností plnit řádně. Výklad typů vad se sice netýká právních vad přímo, ale protože právní vada může být svou povahou i skrytá či zjevná, podstatná či nepodstatná, je tento výklad důležitý i pro pochopení právního režimu právních vad a souvislostí s vadami faktickými.

Vlastnosti, které plnění má mít, jsou stanoveny buď výslovně **ve smlouvě**,³ právním předpisem nebo poskytovatelem plnění, podle vzorku⁴ nebo předlohy, popř. nejsou-li výslovně stanoveny, vlastnosti **obvyklé**, resp. umožňující věc používat podle **povahy a účelu smlouvy**. K předmětu plnění nesmí mít třetí osoba práva, zatěžující je, aniž by k takovému zatížení dala souhlas druhá smluvní strana. V úpravě kupní smlouvy v občanském zákoníku se uvádí, že prodávaná věc pak je ve shodě s kupní smlouvou. Nemá-li věc či jiné plnění takového

¹ Viz § 433 obchodního zákoníku. Těž Hendrych, D. a kol.: Právní slovník. 1. vydání. C.H.BECK, Praha 2001, str. 995 (autor hesla „Vada právní v obchodních vztazích je Tomsa, M.)

² Viz Vážný, 14165, publikováno in Eliáš, E.: Obchodní zákoník – praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od roku 1900. Linde, Praha 1999, str. 736

³ Tím, že prodávající v dodacím listu (faktuře) vypustil označení smluvně výborné jakosti zboží a kupující mlčel k tomuto mezerovitému obsahu, nezřekl se kupující svých smluvních práv – Viz Vážný 1378/1921, viz Eliáš, K.: Obchodní zákoník – praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od roku 1900. Linde, Praha 1999, str. 724

⁴ Při koupi podle vzorku není kupující povinen přijmout zboží, byť bylo průměrného druhu a jakosti, odchyluje-li se podstatně od vzorku. Nepodstatné odchylky od vzorku nemají význam. Viz Vážný 2303/1923, v publikaci Eliáš, K., str. 724

vlastnosti, resp. není-li ohledně nich **ve shodě se smlouvou**, jedná se o vady prodané věci, resp. jiného plnění.

Vady lze členit na vady **faktické** (ve vlastnostech předmětu plnění) a **právní**. Dále lze vady členit na **zjevné a skryté**.⁵ Vada zjevná je podle občanského zákoníku taková, která mohla být zjištěna při obvyklé pozornosti při předání a převzetí věci. Podle obchodního zákoníku je to vada, kterou kupující či objednatel zjistil nebo měl zjistit již při řádné, s odbornou péčí provedené prohlídce zboží či díla při převzetí plnění; tuto prohlídku při převzetí je povinen učinit a je povinen vady, které měly povahu zjevných vad a zjistil je při převzetí, reklamovat buď hned při převzetí (popř. z jejich titulu odmítnout převzetí vadného zboží) nebo bez zbytečného odkladu po něm. Jedná se např. o poškozený obal nebo věc, scházející počet kusů oproti průvodním dokladům, které je možno při převzetí spočítat, popř. zvážit aj.

I když se toto třídění obvykle vztahuje na vady faktické, nelze je vyloučit ani **u vad právních** (je-li např. na první pohled zřejmé, že na zboží je napodobenina, ale nikoliv originální ochranná známka, jednalo by se o vadu zjevnou a kupující by měl tuto vadu zjistit již při převzetí zboží a upozornit na ni v zápise či v okamžité reklamaci, popř. zboží odmítnout. Ve většině případů však nebude na první pohled zřejmé, zda se jedná o napodobení nebo originál, popř. variantu ochranné známky chráněnou pro jejího originálního majitele, a pak se jedná o vady skryté, kde často teprve odborník (znalec aj.) určí, zda jde o originální produkty nebo o napodobeniny. Ve většině se o skrytou vadu bude jednat i u patentového práva nebo u užitných vzorů, popř. u průmyslových vzorů, kde je napodobenina velmi blízká originálu. Podobné to bude u autorského práva a práv souvisejících, distributor nebo spotřebitel bude např. stěží schopen zjistit, že vydavatel neměl k vydání licenci. Povinnost reklamace takovýchto vad vůči prodávajícímu u kupujícího nastává, jakmile se o právech třetích osob dozví, tedy od okamžiku, kdy třetí osoba uplatní své právo; od tohoto okamžiku také podle § 393 odst 2 obchodního zákoníku běží promlčecí doba k uplatnění práv kupujícího z právních vad plnění.

Významným faktorem podezření o porušení práv duševního vlastnictví budou **okolnosti prodeje** (tržnice, pouliční náhodný prodej, anonymní prodejce zboží, zboží bez údajů či označení, velmi nízká cena, kvalita a provedení zboží), nicméně, pokud ze zboží není jasně a na první pohled zřejmé, že jde o právní vady, nejedná se vady zjevné a vadnost bude možno posoudit později. Nicméně, je třeba zdůraznit povinnost kupujícího prohlédnout si zboží alespoň způsobem běžným v daném oboru v praxi. Tím kupující projevuje nutnou péči o to, aby předcházel hrozící újmě, a vykonává potřebný tlak na prodávajícího na udržení, resp. zvýšení kvality a zamezení podvádění. Pokud se jedná o nákup zboží, kde se běžně k jeho užívání uzavírá vedle kupní smlouvy i licenční smlouva (např. počítačové programy, databáze, elektronické zdroje), musí být kupujícímu z toho, že prodávající mu ji neposkytuje, popř. odmítá ji uzavřít, již při koupi zřejmé, že jsou okolnosti dodávky s ohledem na možné právní

vady podezřelé, ale může být oklamán tvrzením prodávajícího o demoverzi nebo shareware aj.

Další členění vad faktických je na **kvalitativní** a na **vady množství (kvantitativní)**. Vady faktické však mohou být propojeny s právními vadami (např. při předávání dokumentace v licenční smlouvě chybí některé stránky, což je otázka vad kompletnosti, ale může tím být porušeno právo třetí osoby, např. o tom, jako má být používána ochranná známka, což se může projevit jako vada právní). Mezi vady kvalitativní patří obecně určité deklarované vlastnosti (např. upotřebitelnost, vodovzdornost, ohnivzdornost, odolnost aj.), vady **jakosti** (zařazení do příslušné třídy jakosti,), **složení** a materiálu výrobku, designu, provedení (včetně luxusu doplňků, barvy, byla-li sjednána aj.), **funkčnosti** (u přístrojů a strojů), **spolehlivosti** (jde o fungování bez poruch, popř. se stanovením limitu počtu a druhu přípustných poruch), deklarované funkční či stavebnicové **propojitelnosti s jinými výrobky, kompletnosti** (souboru věcí, např. stůl se židlemi, sady, vybavení manuálem v češtině), **obalů** či balení a zejména **označení**. Jedná se vesměs o vady faktické, nikoliv právní, ale mohou s nimi někdy být spojeny i vady právní, např. v posledním z uváděných typů vad kvalitativních.

Za vadné plnění (typu vad kvalitativních) se považuje i **plnění jiného druhu zboží** pokud prodávající projevuje vůli tímto zbožím plnit svůj existující závazek ze smlouvy (tzv. **aliud**) a kupující jej přijme na plnění podle smlouvy (samozřejmě, může také aliud odmítnout, jeho odlišení od běžných kvalitativních vad spočívá právě v tom, že se jedná o natolik odlišný typ zboží od toho, který byl sjednán, že jej kupující může bez pochyby odmítnout)⁶; aliud je zásadně vada zjevná a tato vada by měla proto být bez zbytečného odkladu oznámena prodávajícímu, tzv. reklamována, ledaže prodávající sdělí kupujícímu, že místo původně sjednaného zboží dodává jiné zboží. Pokud kupující přistoupí na změnu předmětu smlouvy, vysloví-li souhlas s jiným druhem plnění, dojde ke změně smlouvy a plnění nelze pokládat za vadné. To je třeba odlišovat od situace, kdy kupující jen zboží převezme na plnění původní smlouvy, aniž by vyslovil souhlas se změnou předmětu smlouvy – pak se jedná o aliud, vadu druhu plnění, jak již uvedeno.⁷ S dodáním jiného druhu zboží může být spojena i právní vada, když místo produktu, na který poskytl majitel duševního vlastnictví řádné licence je dodán produkt, který licencován není a jehož prodej (z hlediska prodávajícího) i užití (z hlediska kupujícího) je porušením práva majitele duševního vlastnictví.

Vadou kvantitativní je dodání menšího množství (objemu, váhy aj.) zboží, než co vyplývá z průvodních dokladů. Může k tomu dojít ztrátou během přepravy, omylem prodávajícího nebo i záměrně. Tím se vada množství odlišuje od prodlení, kdy prodávající již odesílá menší množství zboží a je to uvedeno i v průvodních dokladech.

Vady lze členit i na **vady odstranitelné a neodstranitelné, podstatné a nepodstatné**. Právní vady jsou odstranitelné udělením licence majitelem práva duševního vlastnictví,

⁵ Vlastnost druhového zboží není skrytou vadou. Má-li uhlí malou výhřevnost, není to jeho skrytá vada, ale vlastnost. Viz Vážný 2657, v publikaci Eliáše, K., str. 724

⁶ Jde o jiné zboží (aliud), bylo-li dodáno místo objednaného tokajského vína samorodého víno sice tokajské, ale řezané jiným vínem – Viz Vážný, 5774 z r. 1926, v publikaci Eliáše, K., str. 728

⁷ Viz Kopáč, L.: Obchodní kontrakty, II. díl, Prospektrum, Praha 1994, str. 409,

popř. i dodatečně. Pokud jsou překážkou řádného užití koupené věci, protože to majitel práv zakazuje a licenci nehodlá poskytnout, popř. jen za podmínek, za nichž není ochoten ji nabýt prodávající, je třeba je podkládat za vady podstatné. Další typ vady je např. **vadné ložení nebo vadné opatření při přepravě** (chlazení, označení jak má zboží stát – kde je dno, výstražná upozornění při přepravě výbušnin, chemických látek aj.).

1.2.3. Typy právních vad

Typy právních vad lze rozlišit podle typu práv třetí osoby, která zatěžují plnění povinného ze smlouvy.

Může se především jednat o prodej věci, která prodávajícímu nepatří a nemá k prodeji svolení prodávajícího (legální prodej takové věci provádí např. komisionář) nebo soudou (např. prodej exekutorem při exekuci, správcem konkursní podstaty při konkursu, likvidátorem při nucené likvidaci aj.). Právní tedy spočívá v tom, že třetí osoba uplatňuje **právo vlastnické**.

Občanský zákoník zásadně vyžaduje, aby věc, která byla nabyta od nevlastníka, který neměl oprávnění ji zcizit, byla **vydána jejímu skutečnému vlastníku**, protože k přechodu vlastnictví na kupujícího či objednatel nedojde. Pokud kupující koupí věc od zloděje, vlastnické právo na něj nepřejde a naopak je povinen věc skutečnému vlastníku vydat, i když se domnívá v dobré víře, že věc do vlastnictví nabyt, a právo skutečného vlastníka na vydání věci je právní vadou v takové kupní smlouvě, která věc, resp. kupujícího zatěžuje.

Obchodní zákoník v § 446 umožňuje v úpravě kupní smlouvy, aby kupující nabyt vlastnické právo **od nevlastníka**,⁸ tj. i když prodávající není vlastníkem prodávané věci, ledaže v době, kdy kupující měl vlastnické právo nabýt, věděl nebo mohl vědět, že prodávající není vlastníkem a že není ani oprávněn se zbožím nakládat za účelem jeho prodeje (např. jako komisionář, exekutor aj.). Pokud tedy kupující o tom **nevěděl a ani nemohl vědět**, vlastnictví na něj přejde a prodávaná věc nemá právní vady, i když ji prodal nevlastník. Dodejme ovšem, že takovýchto případů je v praxi málo, protože kupující je povinen postupovat s odbornou péčí, a pokud by okolnosti prodeje byly jakkoli podezřelé, nemůže se vymlouvat, že o tom vědět nemohl. Pokud o tom kupující **věděl nebo mohl vědět**, vlastnictví na kupujícího nepřejde a „prodávaná“ věc má právní vady, avšak **nároky kupujícího proti prodávajícímu z právních vad** plnění kupujícího podle § 434 obchodního zákoníku nevzniká, jestliže kupující o nich věděl v době uzavření smlouvy anebo pokud prodávající byl podle smlouvy povinen postupovat podle podkladů, které mu předložil kupující. Sporná situace nastává tam, kde v době uzavření smlouvy kupující o právních vadách nevěděl, ale později se o nich dozvěděl od prodávajícího a prodávající nepostupoval podle podkladů od kupujícího – pak kupující nabude zboží s právními vadami, protože je povinen zboží vydat skutečnému vlastníku, ale mohl by podle

některých názorů publikovaných v literatuře nároky z právních vad proti prodávajícímu uplatnit.⁹ Opačný názor je publikován v právní literatuře také.¹⁰

Další případ právních vad vzniká tam, kde třetí osoba má k dodávanému předmětu plnění zástavní, podzástavní nebo zadržovací právo, popř. věcné břemeno, které věc zatěžuje. Jedná se o **věcná práva k věci cizí**, která omezují vlastníka věci, tedy i jejího nabyvatele. I tato práva třetích osob zatěžují věc a představují právní vady, pokud s nimi kupující nevyslovil souhlas. Podle § 164 občanského zákoníku **působí zástavní právo** vůči každému pozdějšímu vlastníku zastavené věci, souboru věcí (např. podniku), bytu nebo nebytového prostoru, ve vlastnictví, pozdějšího věřitele zastavené pohledávky, pozdějšího oprávněného ze zastaveného jiného majetkového práva nebo předmětu průmyslového vlastnictví a pozdějšího majitele zastaveného obchodního podílu nebo cenného papíru. Kupující nebo objednatel má pak sám postavení zástavního dlužníka. Zástavní právo je zaznamenáno do katastru nemovitostí nebo je uvedeno v Rejstříku zástav vedeném Notářskou komorou ČR, v příslušném rejstříku průmyslového vlastnictví vedeném Úřadem průmyslového vlastnictví aj., což jsou veřejně přístupné evidence, z nichž kupující či objednatel mohl zjistit, že věc byla dána do zástavy. Pokud o těchto právech **kupující věděl v době uzavření smlouvy**, nevznikají mu podle § 434 obchodního zákoníku proti prodávajícímu z právních vad, jak již bylo výše uvedeno.

Zvláštní názor je uplatňován ohledně **věcných práv k věci cizí**, která se váží k věci, která byla podle § 446 obchodního zákoníku **prodávána nevlastníkem** bez svolení vlastníka a kupující o tom nevěděl a ani vědět nemohl, ale byla navíc zatížena věcnými právy třetích osob, o čemž kupující též nevěděl. Čsl. soud v r. 1927 vyslovil názor, že v takovém případě nezaniká jen vlastnické právo původního vlastníka, když přechází na kupujícího, ale i tato jiná věcná práva třetích osob k takové věci, zejména právo zástavní, která by jinak byla na překážku nabytí neomezeného práva vlastnického, a to argumentem a maiori ad minus.¹¹

Třetí skupinu právních vad spočívá v tom, že k prodávané věci, zhotovenému dílu či jinému předmětu plnění má třetí osoba **práva z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví**, která předmět plnění zatěžují. Patří sem prakticky všechna práva z duševního vlastnictví, tj. práva průmyslová i práva autorská a práva s nimi související i práva k databázi. Právní vadou budou i nároky třetích osob z toho, že předmět plnění představuje vůči nim **čin nekalé soutěže**. Vzhledem k tomu, že předchodí dvě skupiny právních vad, resp. uplatňování práv z nich, se vyskytuje spíše sporadicky (podle obchodního zákoníku), je tato skupina v praxi nejčastější. Obsah právních vad, spočívajících v právech duševního vlastnictví, resp. z nekalé soutěže, která mají třetí osoby k předmětu plnění smlouvy, je vysvětlen na jiných částech této publikace.

⁸ V právní literatuře se upozorňuje na to, že tento rozdílný režim ve dvou základních právních předpisech soukromého práva představuje porušení ústavní zásady rovnosti a stejné ochrany vlastnického práva – viz publikace Eliáše, K., str. 757

⁹ Viz Viz Bejček, J.: Obchodní závazky. Acta Universitatis Brunensis, Iuridica – No 208, Masarykova universita, Brno 1998, str. 291

¹⁰ Stuna, S. – Kopáč, L. a kol.: Obchodní zákoník s podrobným komentářem pro právní a podnikatelskou praxi. Trizonia, Praha 1992, str. 392

¹¹ Viz Vázný, 6689 z r. 1927, v publikaci Eliáše, K., str. 757

1.3. Odpovědnost za vady

Právní vady se stejně jako všechny jiné typy vad vyskytují a lze je uplatnit jen v rámci **odpovědnosti za vady**, a proto obecný výklad odpovědnosti za vady vytváří nezbytný předpoklad k pochopení funkcí a právního režimu právních vad. Občanský zákoník v § 499 obecně stanoví, že kdo přenechá věc za úplatu, **odpovídá za to**, že věc v době plnění **má stanovené vlastnosti**, jak to bylo výše vymezeno. Obvykle se však vychází z pojetí jiného, a sice že **odpovědnost vzniká** nikoliv za to, že věc bude mít dané vlastnosti, ale naopak tehdy, když takové **vlastnosti nemá**. V obchodním zákoníku je pojetí odlišné. Při **vadném plnění závazek nezaniká**, jeho obsah se však mění způsobem, který odpovídá právům věřitele z tohoto vadného plnění. Věřitel má právo požadovat i nadále řádné plnění, tj. odstranění vad sjednaného plnění (např. dodáním náhradního zboží nebo opravou vad).¹² Z odpovědnosti za vady vyplývají právní následky vadného plnění, kterých se může kupující nebo objednatel dovolávat. To vše se týká i právních vad.

Vadné plnění včetně právních vad tak nevede k zániku závazku dodat zboží, byť toto splnění bylo vadné, a ke vzniku nového – odpovědnostního závazku, který by existoval místo původní povinnosti dlužníka splnit předmět plnění řádně, jak tomu bylo v hospodářském zákoníku.¹³ Vadným plněním závazek splněn není, ale zásadně se mění tak, aby odpovídal nárokům věřitele vzniklým z vadného plnění a dlužník se ocitá v prodlení, dokud dlužník nesplní svůj závazek řádně i nároky věřitele z vadného plnění, resp. prodlení. Teprve uspokojením takto změněného závazku, resp. odpovědnostních nároků závazek zaniká. Toto pojetí vede k tomu, že je odpovědnost za vady je v obchodním zákoníku chápána jako specifický případ odpovědnosti za prodlení, což se promítá i do formulace § 365 obchodního zákoníku (dlužník je v prodlení, jestliže nesplní řádně a včas svůj závazek, a to až do doby poskytnutí řádného plnění nebo do doby, kdy závazek zanikne jiným způsobem).¹⁴

Odpovědnost za vady včetně právních vad je podle občanského i obchodního zákoníku nástroj, jehož pomocí je docilována náprava vadného plnění. Má v obou právních **předpisech povahu objektivní**, přísnější, tedy ani kdyby poskytovatel nezavinil vadnost plnění, ale nezpůsobil to sám ten, jemuž je plnění určeno, poskytovatel odpovědnost za vady ponese.

1.4. Systém právní úpravy právních vad a právní povaha vadného předmětu plnění

1.4.1. Systém právní úpravy právních vad

Systém úpravy právních vad je dán systémem odpovědnosti za vady obecně a je poměrně komplikovaný. Lze ho členit stejně, jak je členěn systém právní úpravy závazkových vztahů v právu ČR obecně. Bude zřejmě zjednodušen po rekodifikaci občanského zákoníku.

Tento systém se použije, samozřejmě, pokud je podle pravidel **mezinárodního práva soukromého** (zákon č. 97/1963 Sb.) pro danou smlouvu rozhodné české právo. Podle § 11 cit. zákona platí i pro následky porušení závazků ze smluv právní řád, který byl určen **kolizní normou** podle § 9–10 cit. zákona pro danou smlouvu (pro kupní smlouvu je to právo určené podle sídla prodávajícího). Pokud bude rozhodné právo jiného státu, bude systém úpravy odpovědnosti za vady včetně vad právních řešen podle systému smluvního práva v tom daném státu. To ovšem platí pro **vztah mezi prodávajícím a kupujícím**.

Vztah **mezi třetí osobou, jejíž práva z duševního vlastnictví byla porušena, a kupujícím** produktu, jímž k porušení došlo, bude vždy řešen podle **principu teritoriality**, resp. účinku, tedy podle práv všech zemí, v nichž k porušení těchto práv došlo (předpokladem je, že v těchto zemích jsou tato práva pro danou třetí osobu chráněna). Pro rozsah porušení práv duševního vlastnictví třetí osoby a tedy i práv z vadného plnění (z právních vad) musí kupující uplatnit právní vady vzhledem ke všem těmto územím, na nichž měl již na počátku smluvního procesu učinit potřebné šetření „patentové“ nezávadnosti prodávající. Je možné, že tato práva bude kupující vůči prodávajícímu uplatňovat postupně, jedno území po druhém, jak je bude postupně třetí osoba či osoby uplatňovat vůči němu.

Dasavadní systém právní úpravy odpovědnosti za vady, resp. právních vad v českém právu, lze členit obecně na úpravu občanskoprávní v občanském zákoníku a úpravu obchodních smluv v obchodním zákoníku (pro kterou ovšem platí podpůrné použití občanského zákoníku podle § 1 obchodního zákoníku tam, kde obchodní zákoník nemá pro příslušný problém úpravu). Oba tyto systémy se liší tak, jak se liší i oba typy právních vztahů, postavení jejich účastníků, funkcí smluv v nich aj.

A. Občanskoprávní úprava odpovědnosti za vady včetně právních vad má tři úrovně obecnosti:

- a) nejobecnější je úprava použitelná pro **všechny typy smluv v § 499–510** (tato úprava je podle § 1 obchodního zákoníku subsidiárně použitelná i pro odpovědnost za vady v obchodních smlouvách, pokud obchodní zákoník nemá pro daný problém zvláštní úpravu)¹⁵
- b) méně obecná je již úprava odpovědnosti za vady pro **veškeré kupní smlouvy** upravované občanským zákoníkem

¹² Viz Kopáč, L.: Obchodní kontrakty, I. díl, Prospektrum, Praha 1993, str. 227

¹³ Toto pojetí vycházelo z toho, že odpovědnost za vady vznikne až při porušení smlouvy jako tzv. sekundární povinnost vedle základní (primární) povinnosti dlužníka splnit svůj závazek řádně, avšak ta splněním, i když vadným zanikla.

¹⁴ Viz Bejček, J.: Obchodní závazky. Acta Universitatis Brunensis, Iuridica – No 208, Masarykova universita, Brno 1998, str. 214–215

¹⁵ Opačný názor, a sice že úprava odpovědnosti za vady věci je v obchodním zákoníku přizpůsobena jednotlivým typům smluv a na obchodní závazkové vztahy proto neplatí obecná úprava odpovědnosti za vady zboží stanovená v cit. obecných ustanoveních občanského zákoníku, viz Kopáč, L.: Obchodní kontrakty, I. díl, Prospektrum, Praha 1993, str. 205

v § 596–600 (pro smlouvu obecná úprava odpovědnosti za vady není)

- c) pro zvláštní případ kupní smlouvy je speciální úprava odpovědnosti za vady obsažena v úpravě **smlouvy o prodeji zboží v obchodě** (prodávající je podnikatel a prodává zboží v rámci své podnikatelské činnosti) v § 616, 618, 619–627; pro dva zvláštní případy smlouvy o dílo obsahuje řešení odpovědnosti za vady i úprava **smlouvy o zhotovení věci na zakázku** (§ 645–649) a **smlouvy o opravě a úpravě věci** (§ 653–655).

B. Obchodněprávní úprava odpovědnosti za vady má dvě roviny:

- a) obecná úprava pro všechny obchodní smlouvy výslovně uvedena není, ale vzhledem k tomu, že nesplnění povinnosti dodat plnění „řádne“ je zařazeno do problematiky prodlení, lze úpravu **odpovědnosti za prodlení** – v tomto smyslu – chápat jako obecnou úpravu i pro odpovědnost za vady
- b) zvláštní úprava odpovědnosti za vady má úprava **kupní smlouvy** v § 422–442, **smlouvy o prodeji podniku** v § 485–486, **smlouvy o koupi najaté věci** v § 495–496 odst. 2, **smlouvy licenční** v § 514 a **smlouvy o dílo** v § 559–565.

1.4.2. Právní povaha vadného předmětu plnění a jejich systém

Oba základní kodexy spojují podle své výslovní formulace odpovědnost za vady, včetně vad právních, jen se smlouvami, které se týkají věci v právním smyslu. Pokud vyjdeme z dosud převládajícího pojetí **věci v právním smyslu** jako **hmotného předmětu**, popř. ještě člověkem ovládané přírodní síly (např. elektrický proud), vztahovala by se úprava odpovědnosti za vady jen na smlouvy, kde je předmětem plnění věc v právním smyslu (tj. **kupní smlouva, smlouva o dílo, které je hmotné**) nebo sice nehmotný statek, který však je vyjádřen v hmotné podobě nebo na hmotném nosiči (smlouva o dílo nehmotné, v terminologii § 536 obchodního zákoníku se jedná o „**hmotně zachycený výsledek jiné činnosti**“). Tomu odpovídají i typy smluv, které úpravu odpovědnosti za vady výslovně obsahují, i použitá terminologie (občanský zákoník hovoří o „věci“ v § 499–510 a v § 644–656, popř. promiskue předmět koupě, věc či zboží v § 588 a násl. občanského zákoníku, resp. movitá věc podle § 408 a násl. a 489 a násl., promiskue dílo a věc v § 536 a násl. obchodního zákoníku). Vady a v rámci nich i právní vady by tak mohly mít jen věci movité nebo nemovité jako předměty plnění těchto smluv.

Tento závěr ovšem narušuje úprava **smlouvy o prodeji podniku**, kde se odpovědnost za vady včetně právních vad spojuje vždy s podnikem, a ten je podle § 5 obchodního zákoníku „**hromadná věc**“, která se stává z dílčích částí – věcí movitých i nemovitých, ale i pohledávek, jiných majetkových práv absolutní povahy (např. z patentu aj.) a nehmotných statků, tzv. jiných majetkových hodnot (např. know-how, goodwill), a proto má **podnik jako celek** nehmotnou povahu, je to tedy **nehmotná věc**. Pojem „věc“ se tak v českém právu začíná používat i pro nehmotné statky, tj. předměty práv duševního vlastnictví. Navíc se i v právní literatuře uvádí, že i na závazky (včetně odpovědnosti za právní vady), jejichž předmětem jsou práva nebo nehmotné statky (jiné majetkové hodnoty), platí ustanovení o závaz-

cích, jejichž předmětem jsou věci (např. o kupní smlouvě), avšak **přiměřeně**, vzhledem k jejich nehmotné povaze.¹⁶ Lze tedy podle ustanovení o kupní smlouvě v obchodním zákoníku a zejména podle obecné úpravy odpovědnosti za vady v § 499–510 v občanském zákoníku posuzovat **vadnost vyvíjení určité činnosti** jako předmětu smlouvy – v nedostatku odborných znalostí či zkušeností, kterých je pro danou činnost zapotřebí (např. podle **mandátní smlouvy**), ve **vadnosti technologie** – nedostatku jejich proklamovaných vlastností např. určité energetické náročnosti technologie (např. podle licenční smlouvy), ale zejména **právní vady nehmotného statku** (vynálezu, autorského díla, ochranná známky) podle **licenční smlouvy**.

1.5. Zákonná odpovědnost za vady a záruka, reklamace a uplatnění práv z vadného plnění, další práva z vadného plnění

1.5.1. Zákonná odpovědnost za vady a záruční odpovědnost

Ze zákona se odpovědnost poskytovatele plnění za vady vztahuje jen k těm vadám, které **existovaly již v době plnění závazku** (§ 499 občanského zákoníku) nebo **v době přechodu nebezpečí škody na zboží** na kupujícího, popř. u vad vzniklých po této době jen za ty, které jsou způsobeny porušením jeho povinností (např. ve smlouvě výslovně uvedených povinností prodávajícího týkajících se vlastností zboží, vlastností stanovených povinně zákonem aj. – § 425 obchodního zákoníku). Jedná se tedy především o vady zjevné, na které musí kupující upozornit při prohlídce při převzetí zboží nebo sice o vady skryté, které se sice **projeví** až později (nikoliv které vzniknou později), ale vznikly již předtím, nejpozději v době plnění závazku a jsou svou povahou **vadami konstrukčními**. Vady, které v době plnění ještě neexistovaly, ale vzniknou později, nejsou tou odpovědností kryty a jejich nápravu (opravu, náhradu aj.) hradí kupující. Tento režim platí pro obecnou zákonnou úpravu odpovědnosti za vady u všech smluv a všech kupních smluv podle občanského zákoníku (viz výše bod 4.1 A. a) – b) a pro úpravu všech smluv podle obchodního zákoníku (viz výše, bod 4.1 B. b).¹⁷ Pokud jsou tedy oba účastníci smlouvy kupní nepodnikatelé podle bodu 4.1 A. b) nebo naopak oba jsou podnikatelé, popř. si nejsou oba podnikatelé, ale zvolili si obchodní zákoník pro úpravu svých vztahů z kupní smlouvy, neplatí pro jejich vztah ze zákona záruční odpovědnost, ale jen odpovědnost za vady existující již v době plnění.

Odpovědnost záruční kryje v českém právu vady, které **vzniknou později**, než v době plnění, a sice nejpozději do konce záruční doby. Záruční odpovědnost je tedy širší, protože prodávající ve smlouvě s kupujícím nebo svým jednostranným prohlášením kupujícímu zaručuje trvání určitých vlastností nebo způsobilost pro použití ke smluvenému nebo jinak obvyklému účelu po určitou, tzv. **záruční dobu**. Obecně je podle občanského zákoníku podle § 502 pro vztahy mezi

¹⁶ Viz Kopáč, L.: Obchodní kontrakty, I. díl, Prospektrum, Praha 1993, str. 204

¹⁷ „Obecná“ úprava odpovědnosti za vady v obchodním zákoníku žádná kritéria v tomto směru nestanoví, jedná se o úpravu odpovědnosti za prodlení, jak již uvedeno.

dvěma nepodnikateli (bod 4.1 A. a) – b) i podle obchodního zákoníku (bod 4.1 B. b) podle § 429 možno záruční odpovědnost prodávajícího založit jen **smluvně**, popř. jeho jednostranným prohlášením, zejména ve formě záručního listu, v němž jsou specifikovány podmínky záruky včetně garantovaných vlastností a záruční doby. V obchodním zákoníku se hovoří o záruce za jakost, ale záruka se může týkat buď jen některých vlastností předmětu plnění nebo všech jeho vlastností, včetně toho, že bude **po celou záruční dobu bez právních vad** (tj. že v záruční době nevzniknou třetí osobě práva duševního vlastnictví omezující užívání předmětu plnění), což by kladlo na prodávajícího značné nároky a riziko. Čelit by mu mohl, jen kdyby dostupná v úvahu připadající práva duševního vlastnictví i postavení v hospodářské soutěži obsadil, resp. nabyt do majetku sám, čímž by zabránil, aby je mohla uplatňovat třetí osoba později. Je ovšem méně běžné, že by se prodávající zaručil pro celou záruční dobu i za plnění bez právních vad v celém rozsahu předmětu plnění i všech v úvahu připadajících aspektů duševního vlastnictví (např. včetně doménového jména znějícího i stejně jako poskytovaná ochranná známka). Odpovědnost prodávajícího za vady, na něž se vztahuje záruka podle § 431 obchodního zákoníku nevzniká, byly-li vady způsobeny po přechodu nebezpečí škody na věci **vnějšími událostmi** a nezpůsobil je sám prodávající nebo osoby, jejich pomocí svůj závazek plnil.

Záruční odpovědnost tedy ani podle jednoho kodexu obecně v českém právu ze zákona nevzniká. **Ze zákona** je však záruka a záruční odpovědnost za vady upravena výjimečně v občanském zákoníku pro speciální případ **prodeje zboží v obchodě** (viz výše, první část bodu 4.1 A. c), nikoliv však pro ostatní smlouvy z této skupiny), kdy na straně prodávajícího jedná podnikatel v rámci své podnikatelské činnosti (obchodník) a na straně kupujícího spotřebitel. Je to svou povahou **spotřebitelská smlouva**, jak je definována v § 52 občanského zákoníku a účelem této úpravy je širší ochrana spotřebitele, než kupujícího podnikatele.

Pokud by si prodávající podnikatel s kupujícím spotřebitelem písemně sjednali podle § 262 obchodního zákoníku, že se jejich vztah z kupní smlouvy bude řídit podle obchodního zákoníku, kde žádná zákonná záruka neexistuje, a existuje jen zákonná odpovědnost za vady včetně právních vad existující nejpozději v době přechodu nebezpečí škody na zboží, mohl by spotřebitel být ve svých právech zkrácen a jeho ochrana eliminována, a proto toto ustanovení stanoví, že v případě těchto tzv. **fakultativních obchodů**, které se řídí obchodním zákoníkem na základě dohody, ustanovení **občanského zákoníku o spotřebitelských smlouvách**, které **chrání spotřebitele**, je třeba použít vždy; stejně tak nese **spotřebitel odpovědnost** za porušení závazků z těchto vztahů podle občanského zákoníku (tedy mírnější), kdežto na prodávajícího podnikatele se bude aplikovat obchodní zákoník.

Vzhledem k tomu, že ustanovení o odpovědnosti za vady včetně právních vad je dispozitivní, je též možné, že prodávající zárukou rozsah toho, za co a jak dlouho se zaručuje, bude užší nebo kratší, než zákonná odpovědnost za vady. Kupující se ovšem nemůže vzdát svých práv, pokud mu ještě nevznikla, předem.

1.5.2. Reklamacce vad a uplatnění práv z vadného plnění

Mají-li být práva kupujícího či příjemce jiného plnění z vadného plnění včetně z právních vad zachována, je třeba, aby kupující či příjemce jiného plnění vady **oznámil** prodávajícímu či poskytovateli jiného plnění, tedy reklamoval je. **V reklamaci** musí popsat, v čem vady spočívají a jak se vady projevují a jaká práva z vadného plnění v souladu se zákonem vůči prodávajícímu uplatňuje.

Reklamacce však musí být především podána včas, jinak nelze práva z vadného plnění soudem přiznat. Pro reklamacce jsou obecně stanoveny **dva typy lhůt – subjektivní** – je to **bez zbytečného odkladu** poté, co se kupující o vadě dozvěděl, např. u zjevné vady od převzetí zboží, pokud kupující vadu zjistil nebo měl zjistit při vynaložení odborné péče), u skryté ode dne, kdy se vada projevila (podle § 504 občanského zákoníku bez zbytečného odkladu poté, co měl možnost si věc prohlédnout) a **objektivní** – zákon stanoví určitou dobu, do které nejpozději musí kupující vadu reklamovat, nemá-li jeho právo z vadného plnění **zaniknout** (podle § 504 občanského zákoníku, jedná se prekluzi) nebo být u soudu **nevymahatelné** (podle obchodního zákoníku, jedná se o právo podobné promlčení).

Podle občanského zákoníku obecně i pro všechny kupní smlouvy a smlouvu o dílo činí podle § 504 občanského zákoníku **zákonná reklamační doba 6 měsíců** od plnění. Podle § 428 odst. 1 písm. c) obchodního zákoníku činí pro spotřební zboží **zákonná reklamační lhůta 2 roky** od doby dodání zboží, popř. dojití do místa určení podle smlouvy.

Záruční reklamacce (tj. reklamacce vad ze záruky) musí být podána také subjektivně bez zbytečného odkladu, co byla či mohla být kupujícím zjištěna, ale objektivní lhůta je stanovena v záruce – je to **do konce záruční doby**, která je sice obvykle delší, než zákonná reklamační doba, ale může být sjednána (nikoliv jednostranně prohlášena prodávajícím) i kratší. Záruční doba v tomto případě běží od dodání či převzetí zboží.

Pro případ **prodeje zboží v obchodě** stanoví občanský zákoník v § 620 speciální **zákonnou záruční dobu 24 měsíců pro spotřební zboží** od převzetí zboží kupujícím, u potravin činí 8 dní; je-li na věci, obalu nebo návodu připojena **lhůta k použití věci**, skončí záruční doba jejím uplynutím. Zákonná záruka se nevztahuje podle § 619 občanského zákoníku na opotřebenou věc způsobenou jejím obvyklým užíváním (např. žárovka v autě aj.). U věcí prodávaných **za nižší cenu** se záruka nevztahuje na vady, pro které byla nižší cena sjednána (může se projevit i u právních vad, i když by zboží s právní vadou vůbec nemělo být prodáváno). U věcí, které jsou určeno k delšímu užívání než 24 měsíců, může být zvláštním **právním předpisem záruční doba prodloužena** nad tuto dobu; prohlášením v záručním listě může **prodávající poskytnout záruku** přesahující zákonnou záruku. **Záruční list** musí poskytnout prodávající na žádost kupujícího písemně a musí v něm být údaje stanovené v § 620 odst. 3 a 4. Umožňuje-li to povaha věci, postačuje místo záručního listu doklad o zakoupení věci obsahující uvedené údaje.

Zatímco v úpravě pro **smlouvu o dílo** podle občanského zákoníku žádná úprava odpovědnosti za vady výslovně stanovena není a pak platí obecná reklamační lhůta 6 měsíců z § 504, pro její speciální případ – **zhotovení věci na zakáz**

ku platí podle § 646 **záruční doba** v délce **6 měsíců**, popř. u věcí určených k delšímu užívání právní předpisy stanoví záruční dobu delší. I v tomto případě je zhotovitel povinen vydat záruční list. U zhotovení **stavby** činí zákonná záruční doba **3 roky**, u některých částí stavby může prováděcí předpis stanovit kratší záruku, nejméně však 18 měsíců. Pro druhý speciální případ smlouvy o dílo – **smlouvu o opravě a úpravě věci** platí obdobná ustanovení o záruce i její reklamaci vad, o vadách opravy, jejichž příčinou je vadnost věci, která má být opravena nebo nevhodnost pokynů objednatele aj. **Záruční doba** jsou však jen **3 měsíce**, popř. u některých věcí stanoví prováděcí předpisy delší záruční dobu, **u stavebních prací 18 měsíců**.

Následky neoznámení vad nastávají dřívějším uplynutím kterékoliv z těchto lhůt. Záruční a reklamační doba mohou běžet současně a kupující si může vybrat, kterou využije k reklamaci – obvykle je výhodnější záruční reklamační, protože nemusí prokazovat, že zboží mělo vady již v době plnění, což je někdy velmi obtížné.

Reklamaci vad či záruční reklamaci, kterou musí kupující podat u prodávajícího, je třeba odlišovat od **uplatnění vad**, včetně právních vad, které musí **kupující provést u soudu**, tedy soudní žalobou, a to v obecné promlčecí době, tj. do doby, než dojde obecně k promlčení jeho práv, což je podle občanského zákoníku do 3 let od reklamace, podle obchodního do 4 let. Oprávněný má právo i na **náhradu nutných nákladů** vzniklých mu v souvislosti s uplatněním práva z odpovědnosti za vady, podle § 509 občanského zákoníku je obecně třeba je **uplatnit u povinného** do 1 měsíce po uplynutí reklamační, resp. záruční doby (podle úpravy kupní smlouvy v § 599 odst. 2 občanského zákoníku do konce reklamační doby), a pak do konce obecné promlčecí doby u soudu.

1.5.3. Nároky z vadného plnění

Nároky z vadného plnění se různí podle toho, je-li dodáním s vadou smlouva porušena podstatným nebo nepodstatným způsobem. Kupující může podle zákona požadovat různé nároky – **náhradní plnění** za plnění vadné, **dodání chybějícího zboží, odstranění právních vad** anebo **opravu** vad, jsou-li vady opravitelné (odstranitelné) anebo požadovat **přiměřenou slevu s ceny** anebo – u podstatného porušení smlouvy – od smlouvy **odstoupit**, resp. podle § 507 občanského zákoníku nelze-li věc užívat dohodnutým způsobem nebo řádně, **domáhat se zrušení smlouvy**, podle § 622 v úpravě prodeje zboží v obchodě u vad, které nelze odstranit a pro něž nelze věc řádně užívat, odstoupit od smlouvy nebo slevu z ceny (to se může týkat i právních vad). **Volba náleží kupujícímu**, ale musí ji oznámit ve včasné reklamaci prodávajícímu. Vedle těchto nároků má právo na **náhradu škody**, popř. **smluvní pokutu**, byla-li pro tento případ sjednána.

Podle § 500 občanského zákoníku **nelze uplatnit nárok** z odpovědnosti za vady, jde-li o vady zjevné nebo o vady zjistitelné z evidence nemovitostí, ledaže zcizitel ujistil že věc je bez jakýchkoliv vad. Za **dluhy vážnoucí na věci** (tj. práva třetích osob) odpovídá zcizitel. Podobně neodpovídá zcizitel za vady, přenechá-li věc „**tak jak stojí a leží**“, ledaže nemá vlastnost, o níž prohlásil, že ji má, nebo již si kupující vymínil. Pokud si **třetí osoby činí nárok na věc** a chce-li nabyvatel uplatnit nárok z odpovědnosti za vady, musí to oznámit bez

zbytečného odkladu svému předchůdci; jinak sice neztrácí svůj nárok, ale předchůdce může vůči němu uplatnit všechny námitky, které nebyly uplatněny vůči třetí osobě.

Práva z odpovědnosti za vady se podle § 625 občanského zákoníku uplatňují u prodávajícího, u kterého byla koupena, je-li však v záručním listě určen jiný podnikatel k opravě, je-li v místě prodávajícího nebo pro kupujícího bližším, uplatní opravu u něj. U věcí, pro které platí zákonná záruční doba, je třeba je uplatnit u prodávajícího spolu s reklamací, popř. i poní, ale podle § 626 občanského zákoníku nejdéle do konce této záruční doby, jinak zaniknou (prekluze).

2. Právní vady podle občanského zákoníku

V **obecné úpravě odpovědnosti za vady** (viz výše 4. 1. A a) je výslovně stanoveno, že kdo přenechá věc jinému za úplat, odpovídá mimo jiné za to, že **věc nemá právní vady** (§ 499). Je to jediná výslovná zmínka o právních vadách v občanském zákoníku. V **úpravě všech typů kupní smlouvy** je podle § 596 prodávající povinen upozornit při sjednávání kupní smlouvy kupujícího na vady, o kterých ví, což se může týkat i právních vad. Ve **speciální úpravě prodeje zboží v obchodě** se podle § 616 odst. 4 rozpor s kupní smlouvou (opak shody s ní), který se projeví během 6 měsíců od převzetí věci, považuje za rozpor existující již při jejím převzetí, pokud se neprokáže jinak.

V úpravě **smlouvy o zhotovení věci na zakázku** sice nejsou právní vady výslovně zmíněny, ale mohly by se vyskytnout zejména u vad materiálu dodaného objednatelem nebo pokynů (projektu aj.) jím předaného pro zhotovení věci zhotoviteli. Zhotovitel je povinen jej na nevhodnost materiálu či podkladů upozornit, a když na nich objednatel přesto trvá, od smlouvy s ním může odstoupit. Pokud jej zhotovitel na nevhodnost neupozornil, odpovídá za tyto vady zhotovitel sám. Podobnou úpravu má i odpovědnost za vady u druhého zvláštního případu smlouvy o dílo – **smlouvy o opravě a úpravě věci**.

Licenční smlouva není v občanském zákoníku vůbec výslovně upravena, a proto se jedná z jeho pohledu o **nepojmenovanou smlouvu** podle § 51 a 491. Na závazky z takových smluv je třeba analogicky použít ustanovení zákona upravující závazky jim nejbližší, pokud sama smlouva nestanoví jinak. Vzhledem k tomu, že k licenční smlouvě není blízká žádná smlouva, je možno na odpovědnost za vady z plnění z ní plynoucího použít jen obecné ustanovení o odpovědnosti za vady včetně právních vad podle § 499, a to jen přiměřeně, pokud se vada týká plnění, které není věcí, ale nehmotným statkem či právem k němu.¹⁸ Reklamační doba podle ní činí 6 měsíců, ale obvykle si strany sjednají záruku.

¹⁸ V právní literatuře je publikován i názor, že nejbližší smlouvou k licenční smlouvě je smlouva nájemní a že tedy na ni má být analogicky použita ustanovení upravující tuto smlouvu v občanském zákoníku – viz Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, Linde, Praha 1996. Uvedený názor je správný, pokud se jedná o typ vztahu, v obou případech se jedná o poskytnutí předmětu smlouvy do užívání druhé straně. Licenční smlouva je však vzhledem ke svému nehmotnému předmětu na rozdíl od nájmu, jehož předmět je hmotný (s výjimkou nájmu podniku), natolik specifická, že tuto analogii její povaha nepřipouští.

Rovněž **smlouva o převodu práv k nehmotným statkům** (např. k patentu, ke zlepšovacím návrhům aj.) je z hlediska občanského zákoníku **smlouvou nepojmenovanou**, k řešení odpovědnosti za právní vady s ní spojené lze použít kromě zmíněné obecné úpravy smluv vůbec v § 499 i obecnou úpravu kupních smluv v § 596–600.

3. Právní vady podle obchodního zákoníku

3.1. Výslovná úprava právních vad v kupní smlouvě

Právní vady zde mají na rozdíl od občanského zákoníku podrobnější speciální úpravu. V § 433 **v rámci úpravy kupní smlouvy** je stanovena **definice právních vad**, že zboží má právní vady, jestliže prodané zboží je zatíženo právem třetí osoby, ledaže kupující s tímto omezením projevil souhlas.

Další úprava právních vad se již týká jen vad, spočívajících v právech třetí osoby z jejího **průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví**. Protože duševní vlastnictví je postaveno na principu teritoriality a obchodní zákoník počítá i s mezinárodní obchodní spoluprací, stanoví, že zboží má ve vztahu k nim právní vady, pokud toto právo požívá ochranu podle právního řádu státu, na jehož **území má prodávající sídlo** (či místo podnikání nebo bydliště) nebo pokud **v době uzavření smlouvy věděl** nebo musel vědět, že toto právo požívá právní ochranu podle právního řádu státu, kde má **kupující sídlo** (či místo podnikání nebo bydliště) nebo podle **práva státu kam zboží mělo být dále prodáno** nebo kde mělo být užíváno, a **prodávající o tomto prodeji nebo místě užívání v době uzavření smlouvy věděl**.

Kupující je povinen oznámit prodávajícímu, že u něj **uplatnila třetí osoba svá práva z právních vad**, jak zde byla v předchozím odstavci uvedena, a to bez zbytečného odkladu poté, kdy se o tom dozvěděl (speciální subjektivní reklamační doba). Musí přitom uvést povahu tohoto práva. Pokud kupující **tuto povinnost nesplnil**, práva z odpovědnosti za vady mu nemohou být přiznána v soudním (nebo i v rozhodčím) řízení a pokud přitom v soudním (či rozhodčím) řízení prodávající namítne nesplnění této povinnosti. Tento režim je obdobný promlčení práva. Jestliže vada nebyla včas oznámena (u právních vad je subjektivní reklamační doba uvedena výše), může kupující nárok na slevu z ceny vykonat jen se souhlasem prodávajícího nebo použít právo na slevu k započtení své pohledávky vůči jeho pohledávce. Uvedené účinky však nenastávají, pokud prodávající o vadách věděl v době uzavření smlouvy, resp. u právních vad pokud o uplatnění práva třetí osobou u kupujícího **věděl v době, kdy se o něm dozvěděl kupující** – tj. v době, kdy třetí osoba uplatnila svá práva z duševního vlastnictví vůči kupujícímu.

Jak již bylo uvedeno výše, nárok z právních vad podle § 434 nevzniká, jestliže **kupující o právu třetí osoby věděl v době uzavření smlouvy** nebo prodávající podle smlouvy byl povinen při plnění smlouvy **postupovat podle podkladů**, které mu předložil kupující. I pro právní vady jinak platí ustanovení obchodního zákoníku podle § 436–441 o nárocích z vad zboží.

3.2. Odpovědnost za vady v úpravě smlouvy o prodeji podniku

Tato smlouva má komplexní úpravu odpovědnosti za vady, včetně výslovné úpravy právních vad. Vzhledem k tomu, že podnik je věc hromadná, tedy soubor věcí, práv a jiných majetkových hodnot (nehmotných statků), je jeho převzetí kupujícím a posouzení všech vad komplikovanější. Vady podniku mohou spočívat ve **vadách jednotlivých složek** (tj. např. právních vad jednotlivých věcí – hmotných složek nebo práv či jiných majetkových hodnot – nehmotných složek) nebo je **závadný efekt propojení** jednotlivých složek do **podniku jako jejich celku**, jeho celkového fungování v rozporu s tím, co garantoval prodávající, včetně ekonomických ukazatelů – menší produkce, obrátu, zisku, menší kvality, častých poruch aj. Proto je **prodávající povinen** podle § 484 nejpozději v zápisu o předávání a převzetí věci zahrnutých do prodeje **upozornit kupujícího na všechny vady** převážených věcí, práv nebo jiných majetkových hodnot (**včetně právních vad**), o kterých **ví nebo musí vědět**, jinak odpovídá za škodu, které bylo možno tímto upozorněním zabránit. V tomto zápise se uvedou vady, na něž upozornil prodávající a dále vady zjištěné při převzetí – chybějící věci (vada kompletnosti podniku) a zjevně vadné věci. Za chybějící se považují věci, které prodávající kupujícímu nepředal, ač podle účetní evidence a smlouvy mají být součástí jmění prodávajícího podniku. Vadnost věcí se posuzuje nejen z hlediska jejich samostatného fungování, poškození aj. jako takových, ale i z hlediska jejich schopnosti sloužit provozu podniku a k době jejich používání podle účetních záznamů.

Za chybějící věci nebo vady uvedené v zápisu při předání a převzetí (s vadami, o kterých informoval prodávající nebo se zjevnými vadami zjištěnými oběma stranami při převzetí) má kupující **právo na slevu z ceny**. Pokud chybějící věci nebo věci se zjevnou vadou nebyly v zápisu zachyceny, nemůže být toto právo přiznáno v soudním (ale ani v rozhodčím) řízení, ledaže prodávající o nich věděl v době předání věci. **U vad skrytých** – zjistitelných až při provozu podniku nastávají tyto účinky, pokud byly reklamovány včas – **bez zbytečného odkladu po zjištění** nebo co mohly být zjištěny při odborné péči kupujícím (**subjektivní reklamační doba**), nejpozději však po uplynutí **6 měsíců ode dne účinnosti smlouvy (objektivní reklamační doba)**. Jedná se o **zákonnou odpovědnost za vady**, záruční odpovědnost by plynula pouze ze smlouvy.

K tomu, aby práva na slevu z ceny z vadného plnění byla soudně nevymahatelná je třeba, aby prodávající namítl v soudním řízení, že vady nebyly včas reklamovány (jako u promlčení). Opožděná reklamace vede k tomu, že kupující může snížit cenu jen po dohodě s prodávajícím nebo ji použít k započtení s pohledávkou prodávajícího, jako u kupní smlouvy. Tyto účinky opožděné reklamace však nenastávají, pokud prodávající o vadách věděl v době uzavření smlouvy, resp. **u právních vad** pokud o uplatnění práva třetí osobou u kupujícího **věděl v době, kdy se o něm dozvěděl kupující** – tj. v době, kdy třetí osoba uplatnila svá práva z duševního vlastnictví vůči kupujícímu.

Kupující je oprávněn **od smlouvy odstoupit**, pokud podnik není způsobilý k provozu podle smlouvy a vady včas oznámené jsou **neodstranitelné** nebo je prodávající neodstraní v přiměřené době, kterou mu kupující stanoví. To

se může týkat i právních vad, jestliže prodávající se třetí osobou – majitelem práv duševního vlastnictví, do této doby neuzavřel licenční smlouvu ve prospěch kupujícího, resp. prodaného podniku nebo jinak nenaroval sporné vztahy.

Pro **právní vady prodávajícího podniku** platí obdobně ustanovení stanovená pro právní vady u kupní smlouvy (viz výše v § 3. bodu 1.). Mohou být dvojího druhu – při převodu práv z licence, kterou prodávající předtím nabyl od třetí osoby (poskytovatele licence), mohou vyplývat z omezení prodávajícího jako nabyvatele této licence v licenční smlouvě (k přechodu některých práv z této licence na kupujícího nedošlo vzhledem k § 479 odst. 2, ač se k tomu prodávající zavázal) nebo to budou práva jakýchkoliv třetích osob mimo takto uzavřenou licenční smlouvu.

3.3. Smlouva o koupi najaté věci

I při koupi najaté věci se uplatňují nároky z vadného plnění, a to vzhledem k vlastnostem, které měla mít najatá věc **již v době jejího nájmu** (nikoliv až od její pozdější koupě) a **lhůty pro reklamaci vad** koupené věci se počítají také **již ode dne, kdy nájemce převzal najatou věc**. Má-li věc právní vadu spočívající v tom, že vlastnictví k najaté věci na kupujícího nepřejde a prodávající tuto vadu neodstraní ani v přiměřené době, stanovené mu k tomu kupujícími, může kupující od smlouvy odstoupit. Tento závěr se zřejmě analogicky použije i **na právní vady jiné – práva duševního vlastnictví**, která brání užívání věci po její koupi, popř. brání koupi samotné (to se však nemůže uplatnit, byla-li věc uvedena na trh ČR legálně majitelem práv duševního vlastnictví, vztahujících se k dané věci, nebo s jeho souhlasem, protože pak dojde k **vyčerpání těchto práv**). Nabyvatel vlastnického práva, který věc v souladu se smlouvou nabyl po určité době nájmu věci bezplatně na základě žádosti dané prodávajícímu, **není oprávněn uplatňovat u najaté věci její vady s výjimkou právních vad**, ledaže je mu poskytnuta záruka.

3.4. Výslovná úprava právních vad v úpravě smlouvy o dílo

Zhotovitel odpovídá za vady, jež má dílo v době předání, resp. v době přechodu nebezpečí škody na zhotovené věci, je-li pozdější. Objektívni **reklamační doba činí 2 roky, u stavěb 5 let**. Je-li sjednána záruka, je to do konce záruční doby. Úprava obsahuje výslovnou zmínku o právních vadách pouze v § 559, podle něhož **zhotovitel odpovídá za porušení práva jiné osoby z duševního vlastnictví** v důsledku použití předmětu díla, jestliže k tomuto porušení dojde podle českého právního řádu nebo podle práva státu, kde má být předmět díla využit a **zhotovitel o tom věděl v době uzavření smlouvy**. Pro úpravu **právních vad** se odkazuje **na kupní smlouvu** – na § 434 a 435 obchodního zákoníku (jejich výklad viz výše).

3.5. Problematika odpovědnosti za vady v licenční smlouvě a ve smlouvě o převodu práv z duševního vlastnictví

Úprava **licenční smlouvy** neobsahuje zmínku o odpovědnosti za vady a tím méně o právních vadách, ač je to velmi důležitý prvek smluvního vztahu. Určitou nepřímou úpravu právních vad obsahuje § 514 odst. 1, který zmiňuje situaci, kdy je nabyvatel omezován ve výkonu práva jinými osobami – zákoník však neřeší odpovědnost poskytovatele v takové situaci, ale jen povinnost nabyvatele zpravit jej o tom. Časově tuto ochranu nabyvatele zákon nijak neomezuje. Poskytovatel je pak povinen bez zbytečného odkladu učinit potřebná opatření k ochraně výkonu práva nabyvatelem, zejména k nabytí licence od třetí osoby ve prospěch nabyvatele.

Vzhledem ke specifické povaze licenční smlouvy nepřipadá analogické použití úpravy odpovědnosti za vady a právních vad z úpravy kupní smlouvy v obchodním zákoníku v úvahu, a proto lze použít jen **obecnou úpravu odpovědnosti za vady** podle § 499 občanského zákoníku. Reklamační doba podle ní činí 6 měsíců. Předpokládá se ovšem, že si smluvní strany sjednají odpovědnost za vady včetně právních vad podrobně ve smlouvě jako **záruční odpovědnost**, a to jak za vady faktické, tak především za vady právní.

Podobně lze posoudit i úpravu právních vad u smluv, které mají silný licenční prvek, jako je např. **franchising** (smlouva nepojmenovaná) nebo **nájem podniku** (smlouva je sice v obchodním zákoníku upravena, ale odpovědnost za vady v souvislosti s jejím licenčním prvkem nikoliv), jehož částí jsou i práva duševního vlastnictví podle § 488g obchodního zákoníku.

Smlouva o převodu práv k nehmotným statkům (např. k patentu, ke zlepšovacímu návrhu aj.) je z hlediska obchodního (stejně jako občanského) zákoníku **smlouvou nepojmenovanou**, k řešení odpovědnosti za právní vady s ní spojené lze použít analogicky úpravu **právních vad v kupní smlouvě** v § 433–435 obchodního zákoníku, avšak vzhledem k rozdílnému předmětu plnění pouze přiměřeně, a pokud by tato úprava nepostačovala, lze použít **obecnou úpravu** odpovědnosti za vady u smluv vůbec v § 499 občanského zákoníku.

4. Právní vady podle autorského zákona

V úpravě **licenční smlouvy** v § 46–56 autorského **zákonu není o odpovědnosti autora za vady** a tím méně za právní vady předaného oprávnění k výkonu práva dílo užít žádná **zmínka**, a to ani o omezení práva nabyvatele třetími osobami a povinnosti poskytovatele (autora) je odstranit, jak je tomu v § 514 obchodního zákoníku. Je z toho patrná převaha práv v úpravě smlouvy na straně autora. Přesto i v této smlouvě **autor zákonnou odpovědnost za vady včetně právních vad má**, a to podle § 499 občanského zákoníku (použití je jen přiměřené vzhledem k nehmotné povaze plnění), objektivní reklamační doba podle této úpravy činí, jak již bylo výše uvedeno, 6 měsíců. Nelze však analogicky vzhledem k odlišné povaze smlouvy použít úpravu kupní smlouvy, a to ani pro vztah ohledně využití autorského díla nebo nehmotných statků souvisejících či obsahu databáze mezi dvěma podnikateli,

na který se použije obecně obchodní zákoník. Právě právní vady jsou v licenční smlouvě podle autorského zákona velmi důležité. Předpokládá se ovšem vzhledem ke značně kusovité úpravě § 499, že si strany **sjednají záruku** včetně prohlášení poskytovatele (autora) o právní čistotě poskytovaných práv k dílu a potřebné délky záruční doby.

Nový autorský zákon nemá ani zmínku o odpovědnosti za vady u **smlouvy o dílo autorské** (používané u tvorby nového díla nebo úpravy díla), jejíž některé aspekty jsou upraveny v § 61 autorského zákona, ale použijí se na ni jinak ustanovení úpravy smlouvy o dílo podle občanského zákoníku nebo obchodního zákoníku – podle povahy smluvních stran.

Licence a převody v oblasti průmyslových práv

Doc. Ing. Ladislav Jakl, CSc.

1. Úvod

Mezi základní práva majitele průmyslově právní ochrany patří výlučné právo předmět ochrany využívat, poskytovat souhlas k jeho využívání jiným osobám, nebo na ně udělené právo převádět.

To platí jak pro právně chráněné vynálezy, tak pro užité vzory, průmyslové vzory, topografie polovodičových výrobků, ochranné známky a nové odrůdy rostlin a plemena zvířat.

2. Licence na průmyslová práva

Poskytování souhlasu k využívání předmětů průmyslového vlastnictví se děje smluvně, tak zvanou licencí. **Licencí se poskytuje** nabyvateli licence právo k výkonu průmyslových práv, tj. například vynález chráněný patentem vyrábět a obchodovat s vyrobenými výrobky. Toto právo, například patent, se tedy licencí neprodává, ale zůstává i nadále v majetku poskytovatele licence. Tento nehmotný majetek by přešel do vlastnictví třetí osoby tak zvaným převodem.

Licence je jednou z forem transferu technologií, za který je někdy zaměňována. **Transfer technologií** v nehmotné formě, mezi něž průmyslová práva patří, se v lidské společnosti uskutečňuje v mnoha podobách. Uskutečňuje se zejména prostřednictvím publikací obecného druhu, jako jsou knihy, časopisy, noviny, televize, rozhlas a podobně. Taktéž prostřednictvím speciálních prostředků, jakými jsou patentové spisy, věstníky patentových a známkových úřadů, informačních elektronických prostředků, v poslední době Internátu. Taktéž osobními kontakty, na různých organizovaných setkáních, jako jsou mezinárodní konference a semináře, veletrhy, výstavy a podobně. Patří mezi ně jak legální, tak nelegální formy.

Pod licencí se obecně míní svolení k činnosti, kterou je povoleno vykonávat jen oprávněným osobám. S určitou ne-

přesností by se dalo mluvit o pronájmu daného průmyslového práva. V oblasti průmyslového vlastnictví se pod licencí zpravidla rozumí svolení majitele tohoto práva třetím osobám využívat předmět právní ochrany, například vynález nebo ochrannou známku, za podmínek, které si obvykle smluvní strany spolu dohodnou. Poskytnutím licence zůstává i nadále majitelem daného průmyslového práva jeho původní majitel.

Termínu licence se též používá i v jiných oblastech, než v oblasti průmyslových práv. Nejčastěji jde o udělení administrativního svolení orgánu státní správy k výkonu určitého druhu podnikání, např. k prodeji určitého druhu zbraní¹. Termínu licence se používá i v oblasti povolování živností, ale např. i v oblasti sportu.

Licence je obecně poskytována písemnou formou, ve formě tak zvané licenční smlouvy mezi smluvními stranami. Pokud obecně závazná právní norma stanoví, jak je tomu například u nás v § 508 obchodního zákoníku, že licenční smlouva na předměty průmyslového vlastnictví vyžaduje písemnou formu, je takové ustanovení nutno respektovat. Úřední licence, udělovaná orgánem státní správy nebo nucená licence, je vydávána formou rozhodnutí. V některých případech je oprávnění k výkonu určitých činností dáno přímo zákonem a v takovém případě není nutný souhlas majitele absolutního práva. Je to tak zvaná **zákonná licence**.

Ten, kdo licenci uděluje je označován jako **poskytovatel**. Ten, kdo licenci získává je označován jako **nabyvatel**. Právo nabyvatele k nehmotnému statku má jen relativní povahu.

¹ Například zákon č. 21/1997 Sb., o kontrole vývozu a dovozu zboží a technologií podléhajících mezinárodním kontrolním režimům (zboží, které může být použito jak pro civilní, tak vojenské účely, uvedené v seznamu, který je přílohou prováděcí vyhlášky k tomuto zákonu) uvádí, že se svolení k vývozu nebo dovozu uděluje na základě *individuálních* licencí, *individuálních otevřených* licencí pro opakující se dodávky a *všeobecných* licencí pro předem neurčeného dovozce či vývozce.

Působí jen ve vztahu k poskytovateli, který je majitelem absolutního práva k předmětu průmyslového vlastnictví. Absolutní právo, například patent nebo ochranná známka však licenci převedeno není, zůstává ve vlastnictví poskyvateli. Toto absolutní právo, jak již bylo naznačeno, by mohlo být převedeno na nabyvatele tak zvaným převodem, nikoliv licenci.

Licenční smlouvou k předmětům průmyslového vlastnictví opravňuje poskytovatel nabyvatele v sjednaném rozsahu a na sjednaném území k výkonu práv z průmyslového vlastnictví a na druhé straně se nabyvatel zavazuje k poskytování určité odměny, nebo jiné majetkové hodnoty.

V literatuře a v praxi je možno se setkat s řadou názvů a označováním licenci a licenčních smluv. Jedním z hledisek je jejich vztah k nabyvateli a poskytovateli. Pak se jedná o tak zvané **licence aktivní a licence pasivní**. O aktivní licenci mluví poskytovatel, jestliže licenci tak říkajíc prodal a bude z ní mít nějaké příjmy nebo jiné výhody. O pasivní licenci mluví nabyvatel, když licenci získal za úplatu nebo jiné plnění.

Z hlediska rozsahu poskytnutých práv se licence dělí na licence **výlučné a nevýlučné**.

Výlučná licence poskytuje k využití předmětu licence, například vynálezu, oprávnění pouze nabyvateli a poskytovatel se mu zavazuje, že licenci neposkytne žádnému jinému a zpravidla, že ani on sám předmět licence nebude využívat. Někdy se u výlučných licenci setkáváme s tak zvanými solo licencemi, kdy se poskytovatel rovněž zavazuje, že licenci na tentýž předmět neposkytne dalším subjektům, ale vyhradí si užívání předmětu licence vedle nabyvatele i pro sebe.

Nevýlučnou licenci uděluje poskytovatel právo nabyvateli ve stanoveném rozsahu předmět licence využívat, ale ponechává si pro sebe dispozici tento předmět nejen sám využívat, ale i možnost poskytovat licenci na tentýž předmět i dalším zájemcům. Někdy se tato možnost v licenční smlouvě i teritoriálně vymezí, například jen pro zájemce z vlastní země nebo stanoveného teritoria.

Z hlediska plnění za poskytnutou licenci se setkáme s termínem **křížové licence**, kdy poskytovatel od nabyvatele neobdrží finanční plnění za poskytnutí licence, ale licenci či souhlas k využívání nehmotného statku, který má v držbě nabyvatel. Tento druh licence se někdy používá při narovnání sporů o porušování průmyslového práva.

V praxi při uzavírání licenčních smluv jde obvykle o smlouvu, která zahrnuje několik nehmotných statků, ať již právně chráněných, či nechráněných. Pak se taková smlouva označuje jako **smlouva smíšená**. Je například běžné, že budoucí nabyvatel chce získat nejen právo k patentem nebo několika patenty chráněnému vynálezu, ale chce získat i právo na využití zaregistrovaného průmyslového vzoru chránícího vnější vzhled výrobku, právo na využití patentované technologie pro výrobu daného vynálezu a rovněž získat i znalosti a dovednosti (know-how), které má v držbě poskytovatel. Proto se v takovéto smíšené licenční smlouvě sjednávají i podmínky technické pomoci, jako je vyslání odborníků poskytovatele do provozovny nabyvatele k zaškolení pracovníků a předání zkušeností, pomoc při obstarání potřebných zařízení pro zavedení výroby.

2.1. Nucené licence

Na využití vynálezů, užitných vzorů a topografií polovodičových výrobků může Úřad průmyslového vlastnictví udělit nucenou licenci. Tuto nucenou licenci může uvedený úřad udělit pouze z důvodu ohrožení důležitého veřejného zájmu. Takovým důvodem by mohly být zejména důvody obrany státu, zdravotní, ekologické a podobné důvody jen zvláštního zřetele hodné.

U vynálezů a užitných vzorů též v případě, jestliže vynález nebo užitého vzoru jeho majitel nevyužívá vůbec, nebo jej využívá nedostatečně a neospravedlní-li svou nečinnost řádnými důvody. Tuto nucenou licenci nelze však udělit před uplynutím čtyř let od podání přihlášky vynálezu nebo užitého vzoru nebo od uplynutí tří let od udělení patentu nebo zápisu užitého vzoru do rejstříku. Přitom platí lhůta, která uplyne později.

Podmínkou pro udělení nucené licence vždy bude, že se za přijatelných podmínek nedosáhlo dohody mezi majitelem práva a případným žadatelem o poskytnutí licence. Žádosti o udělení nucené licence tedy musí prokazatelně předcházet takové jednání.

Nucená licence by vždy byla povolena jen jako nevýlučná a za přesně stanovených podmínek, které odpovídají důvodům pro její poskytnutí. Rozhodnutí o poskytnutí nucené licence by podléhalo odvolacímu řízení, včetně jeho přezkoumání soudem.

Udělením nucené licence není dotčeno právo majitele na úhradu ceny licence. Pokud by se strany na úhradě za nucenou licenci nedohodly, rozhodl by o ní na návrh kteréhokoliv z účastníků soud.

Udělování nucených licenci, s nimiž počítá i Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví i novější mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána, je ve většině zemí zcela v rozhodovací gesci soudů. Ve všech zemích se k udělování nucených licenci přistupuje se značnou zdrženlivostí. Na území bývalého Československa i nynější České republiky dosud k udělení nucené licence nedošlo.

2.2. Nabídka licence

Náš zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích zavedl v § 19 tak zvanou nabídku licence. Podle tohoto ustanovení, prohlásí-li u Úřadu průmyslového vlastnictví přihlašovatel, popřípadě majitel patentu, že komukoliv poskytne právo k využití vynálezu, vznikne právo k využití vynálezu každému, kdo nabídku licence přijme a písemně to sdělí přihlašovateli nebo majiteli patentu. Úřad průmyslového vlastnictví tuto nabídku licence vyznačí v patentovém rejstříku. Prohlášení o nabídce licence nemůže přihlašovatel nebo majitel patentu vzít zpět. Vznikem práva na využití takového nabídnutého vynálezu není dotčeno právo majitele patentu na úhradu za poskytnutí licence. Pokud by se majitel patentu s nabyvatelom práva na využití vynálezu na úhradě za licenci nedohodli, musel by o ní rozhodnout soud. Za udržování v platnosti patentu, k němuž majitel nabídl licenci, platí majitel patentu předepsané udržovací poplatky pouze v poloviční výši.

Prohlášením o nabídce licence se majitel patentu v podstatě zřídka svého výlučného práva k vynálezu. To znamená, že nabídku licence může majitel patentu učinit jen tehdy, jestliže toto právo již nezkonsumoval uzavřením výlučné licence na tento vynález.

2.3. Základní práva a povinnosti z licenční smlouvy

Základní práva a povinnosti z uzavíraných licenčních smluv jsou stanovena ve všech vyspělých zemích obdobně, jak to stanoví i český obchodní zákoník č. 513/1991 Sb. v § 508 až 515.

V některých případech, stanoví-li to zvláštní předpis, vyžaduje se k výkonu práva z licence **zápis do příslušného rejstříku těchto práv**, zpravidla do rejstříků vedených patentovými a známkovými úřady a často se stanoví, která ze smluvních stran má za povinnost tuto registraci provést. Závísí-li trvání práva na jeho výkonu, je u nás k tomuto výkonu povinen nabyvatel.

Poskytovatel licence má obecně po dobu trvání licenční smlouvy **povinnost udržovat právo**, například patent, který je předmětem licence, v platnosti. Smluvní strany si však v praxi často dojednávají, že za stanovených podmínek bude toto právo udržovat nabyvatel licence, za případné součinnosti jejího poskytovatele. To platí obdobně např. při napadení průmyslového práva třetí osobou.

Poskytovatel je i po uzavření licenční smlouvy oprávněn k výkonu práva, jež je předmětem licenční smlouvy, tj. např. k výrobě na základě daného patentu, a k poskytnutí licence dalším osobám, pokud se v licenční smlouvě výslovně nezávazuje tak nečinit nebo nebyla sjednána výlučná licence. Nabyvatel licence na druhé straně není oprávněn přenechat výkon práv z licence jiným osobám.

Poskytovatel licence je obecně povinen bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy poskytnout nabyvateli veškeré podklady a informace, jež jsou potřebné k výkonu práv z licence.

Náš obchodní zákoník dále stanoví, že je nabyvatel povinen **utajovat poskytnuté podklady** a informace před třetími osobami, ledaže ze smlouvy nebo z povahy poskytnutých podkladů a informací vyplývá, že poskytovatel nemá zájem na jejich utajování. Přitom se za třetí osoby nepovažují osoby, jež se účastní na podnikání podnikatele a které podnikatel zavázal mlčenlivostí. Po zániku smlouvy je nabyvatel povinen poskytnuté podklady vrátit a dále utajovat poskytnuté informace do doby, kdy se stanou obecně známými.

Pokud by byl nabyvatel omezován ve výkonu práv z licence jinými osobami nebo zjistí-li, že jiné osoby toto právo porušují, je povinen bez zbytečného odkladu o tom podat zprávu poskytovateli licence. Ten je v takovém případě povinen bez zbytečného odkladu učinit potřebná právní opatření k ochraně výkonu práva z licence. Při těchto krocích je nabyvatel licence s jejím poskytovatelem povinen účinně spolupůsobit.

Pokud nebyla licenční smlouva sjednána na dobu určitou, lze ji vypovědět. Nestanoví-li smlouva jinou výpovědní lhůtu, nabývá **výpověď** účinnosti uplynutím jednoho roku od konce kalendářního měsíce, v němž byla výpověď doručena druhé straně.

2.4. Uzavírání licenčních smluv

K poskytnutí práv k využívání nehmotných statků (aktivní licence) přistupuje majitel průmyslových práv zpravidla tehdy, jestliže tohoto vlastnictví nemůže sám využít vůbec, nebo v nedostatečné míře. Velmi často také tehdy, jestliže již má pro sebe další dokonalejší řešení a existují podnikatelé a teritoria, kde se dá k licenci uvažované řešení ještě využít. Důvodem pro aktivní licenci může být i snaha o navázání obchodních a jiných vztahů.

K nákupu práv na využití předmětů průmyslového vlastnictví (pasivní licence) dochází obvykle z důvodu, že zájemce nemá sám k dispozici vhodné nehmotné vlastnictví, například vynález, průmyslový vzor nebo ochrannou známku, které by mohl v přijatelné době používat při své podnikatelské činnosti. Zájemce o licenci často nemá prostředky k provádění výzkumu a vývoje, nebo by výzkum a vývoj trval příliš dlouhou dobu, a na trhu existuje v dané době poptávka po zboží, které je předmětem průmyslově právní ochrany možného poskytovatele licence. Vážným důvodem pro úvahu o nákupu licence je, že konkurence má tak dokonalou průmyslově právní ochranu daného řešení, že se bez získání práva na využití nelze obejít. V praxi se vyskytují též případy, že je podnikatelský subjekt upozorněn majitelem průmyslového práva, že toto jeho právo nedovoleně využívá a tudíž jej porušuje. Pak vzniká otázka, zda přistoupit na zastavení využívání nebo na uzavření licenční smlouvy nebo se bránit, například zrušením dané průmyslově právní ochrany, např. patentu.

2.4.1. Úkony před uzavřením licenční smlouvy

Před uzavřením licenční smlouvy je třeba provést úkony a rozvahu, podobnou jako před jinými podnikatelskými aktivitami, včetně těch, které jsou specifické pro licenční smlouvy.

Vedle takových běžných úkonů, které je třeba provést před každou vážnější podnikatelskou aktivitou, jako je **získání spolehlivých informací** o budoucím smluvním partnerovi, o jeho finanční situaci, kvalitě výroby a služeb, spolehlivosti a podobně, je třeba především zjistit všechny dostupné údaje o budoucím předmětu licence a jeho průmyslově právní ochraně.

Je třeba v první řadě u příslušného úřadu průmyslového vlastnictví resp. u patentního nebo známkového úřadu zjistit, **zda průmyslově právní ochrana k předmětu zamýšlené licence skutečně existuje a zda je poskytovatel výlučným vlastníkem licencovaného průmyslového práva**. To například znamená zda je patent v platnosti, zda jsou placeny jeho udržovací poplatky, zda nebyl zcela nebo částečně zrušen a podobně. V každém případě je nutno znát rozsah udělených práv. U patentů je to dáno zněním patentových nároků, u užitných vzorů nároků na ochranu a u ochranných známek skutečným zněním ochranné známky a seznamem výrobků, pro které je ochranná známka v rejstříku zapsána. V případě obvinění, že je právo porušováno, uvážit možnost zrušení nebo omezení tohoto práva.

V případě, že má být smluvním partnerem zahraniční subjekt, je nutno se zajímat o zvláštní podmínky schvalovacího postupu při uzavírání licenčních smluv v dané zemi, otázkami zdanění a daňových úlev, dovozních omezení a podobně.

Velice důležitý je **rozběr ekonomické efektivity licence**. Jak v případě aktivní licence, tak pasivní. Je třeba provést předběžný odhad přínosů a výdajů při prodeji licence, jejich uvážlivé porovnání, zjištění způsobu zdaňování při příjmech za licenci v zemi nabyvatele, možnosti využití případně existující smlouvy o zamezení dvojího zdanění, možnosti převodu získaných licenčních poplatků do vlastní země apod.

Analogické kroky je nutno před uzavřením uskutečnit při zakoupení licence.

Součástí těchto kroků by měl být alespoň informativní marketingový průzkum, neboť na odbytu výrobků bude závislá celková efektivnost licence.

2.5. Obsah hlavních ustanovení licenční smlouvy

Obsah licenční smlouvy musí splnit její základní poslání, tj. aby poskytovatel, za daných podmínek oprávnil nabyvatele k výkonu práv k danému předmětu průmyslového vlastnictví.

Licenční smlouva, která musí být písemná, obsahuje zejména označení smluvních stran, úvod (preambule) licenční smlouvy, definování předmětu smlouvy, včetně technické pomoci, know-how, cenu za licenci a její způsob splatnosti, stanovení minimálních licenčních poplatků, volbu měny, ustanovení o zdanění a o zamezení dvojího zdanění, způsobu poskytování plateb a závazek o umožnění kontroly účetních knih. Dále pak ustanovení o době platnosti smlouvy, záruky za kvalitu předmětu licence a jeho průmyslově právní nezávadnost, o právech a povinnostech poskytovatele a nabyvatele licence, závazky smluvních stran o poskytování zlepšení a zdokonalení, o utajení předmětu licence a s ním souvisejících informací a podkladů. V závěrečných částech pak licenční smlouva má obsahovat arbitrážní doložku a volbu práva pro výklad a spory ze smlouvy, všeobecná ustanovení o možných důvodech neplatnosti licenční smlouvy, nemožnosti plnění, neuskutečnitelnosti smlouvy, prodlení a případného nekalosoutěžního jednání.

Licenční smlouva na vynálezy, průmyslové vzory, užité vzory a topografie polovodičových výrobků **nabývá účinnosti mezi smluvními stranami** podpisem smlouvy. Vůči třetím osobám až zápisem do rejstříku u Úřadu průmyslového vlastnictví.

Uzavírání licenčních smluv se obecně řídí obchodním zákoníkem, jde-li o podnikatelské subjekty. Jestliže však jeden z nich bude osoba fyzická, která neprovádí podnikatelskou činnost, potom se licenční smlouva bude řídit občanským zákoníkem a šlo by o tak zvanou smlouvu nepojmenovanou (inominátní smlouvu).

2.6. Licenční smlouvy na ochranné známky

Podobně jako u ostatních předmětů průmyslových práv, si majitel toto právo může ponechat a při splnění předepsaných zákonných podmínek může třetím osobám poskytnout právo na jejich užívání, obvykle formou uzavření licenční smlouvy (s výjimkou práv k zapsaným označením původu výrobků a kolektivních ochranných známek). Tedy i zde se nabyvatel licence nestává majitelem ochranné známky, nenabývá k ní

absolutní právo, ale má jen relativní právo ji užívat v souladu s podmínkami stanovenými v licenční smlouvě.

Licence na ochrannou známku **může být licenční smlouvou poskytnuta pro všechny výrobky nebo služby, pro které byla v rejstříku zapsána, nebo jen pro jejich část**. V každém případě však může být nabyvatelem licence pouze fyzická nebo právnická osoba, předmětem jejíhož podnikání jsou výrobky či služby, pro které je licence na ochrannou známku poskytována².

Právo užívat ochrannou známku na základě licenční smlouvy vzniká již podpisem licenční smlouvy, ale vůči třetím osobám je účinná až zápisem do rejstříku Úřadu průmyslového vlastnictví. O zápis licenční smlouvy na ochrannou známku do rejstříku může podle nového známkového zákona požádat Úřad průmyslového vlastnictví kterákoliv ze smluvních stran

Nový známkový zákon chrání vlastníka ochranné známky ustanovením podle kterého se může dovolávat svých práv z ochranné známky vůči nabyvateli licence, který porušil ustanovení licenční smlouvy pokud jde o trvání licence, podobu, ve které může být ochranná známka užívána, rozsah výrobků nebo služeb, pro které byla licence poskytnuta, území na kterém může být ochranná známka užívána, nebo jakost výrobků nebo služeb vyráběných či poskytovaných nabyvatelem licence.

Pokud licenční smlouva nestanoví jinak, nabyvatel licence je oprávněn sám zahájit řízení ve věci porušení práv z ochranné známky jen pokud vlastník ochranné známky na jeho upozornění do dvou měsíců takové řízení nezahájí sám.

2.7. Změna vlastníka průmyslových práv

Ke změně vlastníka průmyslového práva dochází převodem tohoto práva, jeho přechodem nebo vyznačením změny jeho vlastníka. Průmyslové právo může být rovněž předmětem zástavního práva.

2.7.1. Převod průmyslových práv

Převod průmyslových práv se provádí **písemnou smlouvou**. Obsah smlouvy se bude řídit buď obchodním zákoníkem, jde-li o dva smluvní podnikatelské subjekty, nebo občanským zákoníkem, jde-li na jedné straně o osobu fyzickou, bez podnikatelského oprávnění. Nelze převádět práva osobní povahy, např. právo na původcovství k vynálezu, průmyslovému nebo užitému vzoru.

Převod průmyslových práv na základě smlouvy **je zpravidla úplatný** a je závislý na ujednání smluvních stran. Převod

² Z amerických pramenů - viz např. Goldschneider, R., Muhlern, C. ve studii „Use of the per cent Rule in Valuing IP“ uveřejněné v LES Nouvelles č. 4, prosinec 2002 uvádí tato rozmezí: dopravní prostředky 1–15%, chemikálie 0,5–25%, počítače 0,2–15%, spotřební zboží 0,0–17%, elektronika 0,5–15%, energetika a životní prostředí 0,5–20%, potraviny 0,3–7,0%, zdravotnictví 0,1–7%, Internet 0,3–40,0%, stroje a nástroje 0,5–25%, média a zábava 2–50%, farmacie a biotechnologie 0,1–40%, polovodiče 0,0–30%, software 0,0–70%, telekomunikace 0,4–25%.

Z evropských pramenů dle Malého, J. a Jakla, L. se pro obor chemie uvádí 0,2–3,0%, pro spotřební zboží 1,0–5,0%, pro elektroniku 3,0–10,0%, pro stroje a nástroje 0,5–7,0% a pro farmacie a biotechnologie 2,0–10,0%.

průmyslového práva se týká vždy jen teritoria, v němž právo platí, resp. v němž bylo uděleno.

K převodu průmyslových práv k vynálezům, užitným vzorům, průmyslovým vzorům a topografiím je zapotřebí **souhlas všech majitelů**. Spolumajitel (spolupůvodce) těchto práv je oprávněn bez souhlasu ostatních převést svůj podíl jen na některého ze spolumajitelů. Na třetí osobu může převést svůj podíl jen v případě, že žádný ze spolumajitelů nepřijme ve lhůtě jednoho měsíce písemnou nabídku převodu. Toto však platí jen pro smluvní přechod práv k vynálezu, průmyslovému vzoru, užitému vzoru a topografii polovodičového výrobku, nikoliv pro přechod dědění.

Ochranná známka může být převedena pro všechny výrobky nebo služby, pro které je zapsána, nebo jen pro některé z nich. Rovněž i u ochranných známek musí být převod učiněn písemnou smlouvou. Převod ochranné známky může být skutečně nezávisle na převodu podniku.

Smlouva o převodu průmyslových práv k vynálezům, průmyslovým vzorům, užitným vzorům, topografiím polovodičových výrobků a ochranným známám nabývá účinnosti vůči třetím osobám až zápisem do rejstříku vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví. To znamená, že do doby, než bude v rejstříku Úřadu převod vyznačen, se právní nástupce nemůže vůči třetím osobám dovolávat práv ze zapsaného průmyslového práva.

Převoditelnost práv k ochranné známce umožňuje, aby práva k zapsané ochranné známce nezanikla v případě změn podnikatelských subjektů, jako je slučování či rozdělování podniků, při privatizaci a prodeji podniků a podobně. Je tak umožněn volný převod práva bez nutnosti převádět se známkou i obchodní podstatu podniku. Převádí-li se však podnik jako celek, například při fúzi, přechází s ním i právo k ochranné známce na nového majitele.

2.7.2. Přechod průmyslových práv

K přechodu průmyslových práv dochází zpravidla na základě ustanovení § 460 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku a § 69 a § 479 zákona č. 513/1991 Sb., občanského zákoníku.

Ochranná známka přechází na nového majitele například v případě zrušení a zániku společnosti. Přechod ochranné známky nabývá účinnosti zápisem do rejstříku ochranných známek. O tento zápis je povinen požádat Úřad průmyslového vlastnictví nabyvatel ochranné známky.

Došlo-li k přechodu ochranné známky v důsledku úmrtí majitele ochranné známky, jehož dědic není způsobilý být majitelem ochranné známky, přísluší dědici pouze právo poskytnout licenci, popřípadě převést ochrannou známku na třetí osobu, která tuto způsobilost má. Tedy na osobu, jejímž povoleným předmětem podnikání jsou i výrobky nebo služby, pro které je daná ochranná známka v rejstříku zapsána.

Pro převod a přechod označení původu výrobků platí analogické zásady jako je tomu u ochranných známek.

2.7.3. Přepis vlastníka ochranné známky

Český zákon o ochranných známkách, v souladu s evropskou praxí a s mezinárodními úmluvami jimiž je Česká re-

publika vázána, přepis majitele ochranné známky na základě soudního výroku.

Vlastník ochranné známky zapsané v některé ze zemí, které jsou členy Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví, může podat **u soudu návrh na určení práva na vyznačení změny vlastníka** ochranné známky, byla-li ochranná známka zapsána na jméno obstaravatele bez souhlasu tohoto vlastníka. Soud však návrhu nevyhoví, pokud obstaravatel své jednání řádně odůvodní a důvody doloží. Na základě pravomocného rozhodnutí soudu Úřad na žádost vyznačí změnu vlastníka ochranné známky v rejstříku a tuto skutečnost zveřejní ve svém Věstníku.

Taková situace nasává v případě, že obchodní zástupce majitele ochranné známky si přihlásí tuto ochrannou známku na své jméno. Dříve bylo možné takovou ochrannou známku tohoto tzv. nehodného zástupce vymazat z důvodu klamavosti. Oprávněný majitel ochranné známky nemá však zájem na výmazu této známky, ale má zájem, aby byla přepsána na jeho jméno.

2.7.4. Jiné druhy změn vlastníka průmyslového práva

Průmyslová práva mohou být předmětem zástavního práva, předmětem výkonu rozhodnutí či exekuce a mohou být zahrnuta do konkurzní podstaty v konkurzním řízení nebo do seznamu majetku v řízení o vyrovnání.

2.8. Úhrada za poskytnutí licence a za převod průmyslového práva

V zásadě platí princip, že cena za poskytnutí licence na využití průmyslových práv a za převod těchto práv je věcí dohody mezi poskytovatelem a nabyvatelem.

V licenční praxi se ustálil názor, že základním hlediskem pro stanovení odměny za poskytnutí licence je podíl poskytovatele na obchodním výsledku nabyvatele, kterého se dosáhne v příčinné souvislosti s využitím předmětu licence. Tento přínos je třeba při přípravě licenční smlouvy alespoň rámcově odhadnout v souvislosti se situací a obchodními záměry budoucího nabyvatele. Při stanovení úhrady není možno vycházet pouze z hodnoty předmětu licence a možných přínosů pro budoucího nabyvatele, ale je nutno vzít v úvahu, co je schopen a ochoten za poskytnutí licence zaplatit.

Z dosažitelných údajů je možno uvést, že je obvyklé, jestliže platby za poskytnutí licence činí v průměru 0,5 až 10 % z čisté prodejní ceny výrobků nebo služeb produkovaných na základě licence. Tyto hodnoty jsou závislé na tom, zda se poskytuje výlučná či nevýlučná licence, na hodnotě inovace představované předmětem průmyslového práva, na množství výrobků nebo služeb produkovaných na základě licence, na tom, jak se předmět licence podílí na licenčním výrobku nebo objemu výroby nabyvatele a podobně. Jsou rovněž různé pro jednotlivá odvětví výroby a služeb.³

Při převodu průmyslových práv, tj. např. při prodeji patentu jako takového, jsou tyto hodnoty poněkud vyšší a pohybují se obvykle v rozmezí 5 až 15% z odhadnuté nebo skutečné čisté prodejní ceny produkce za zbývající dobu platnosti průmyslového práva nebo za dobu pravděpodobného užívání průmyslového práva.

2.8.1. Druhy úhrad za licenci a převod

Úhrada za poskytnutou licenci se obvykle neuskutečňuje jednorázově, paušální částkou, ale je snahou obou smluvních stran ji odvíjet od skutečně dosažených přínosů vlivem licence nebo získaného práva. Proto úhrada resp. cena za licenci sestává obvykle ze vstupního poplatku a z běžných, periodických poplatků. Úhrada za převod se obvykle provádí jednorázovou či zálohovanou platbou a je zpravidla podstatně vyšší než je tomu u licenci, neboť v případě převodu jde v podstatě o prodej práva, zatímco u licence o jeho pronájem.

Paušální částka (Lump sum), pokud se takovýto méně obvyklý způsob úhrady zvolí, se buď odvodí z odhadnutého objemu produkce po předpokládané období využití předmětu licence nebo převodu, nebo se stanoví dohodou smluvních stran, nezávisle na těchto aspektech. Způsob úhrady za licenci paušální částkou je poměrně rizikový pro obě smluvní strany a proto se užívá výjimečně jen u řešení ještě ne zcela hotových k bezprostřednímu využití, při prodeji licenci poměrně zastaralých, při nejistotě platební schopnosti partnera, s ohledem na platební podmínky v zemi nabyvatele a podobně. Častěji je úhrada paušální částkou užívána při převodu průmyslového práva zcela na nabyvatele, tak říkajíc při jeho prodeji, když poskytovateli toto právo již nezůstává vůbec, nebo jen z části (u ochranných známek, kde je možný převod ochranné známky jen pro určité výrobky nebo služby).

Jak již bylo shora uvedeno, nejběžnějším způsobem úhrady za poskytnutí licence je **kombinace počáteční platby splatné na samém začátku, zpravidla při podpisu licenční smlouvy a běžných či kusových licenčních poplatků**, splatných ve stanovených termínech, v závislosti na produkci a vykazovacích obdobích.

Vstupní poplatek (Down-payment) je určitou zárukou pro poskytovatele licence, že to nabyvatel s využíváním předmětu licence míní vážně a současně poskytovatel touto formou získává přiměřenou úhradu za úsilí a podklady, které do jednání o uzavření licenční smlouvy vložil.

Není neobvyklé ustanovení v licenční smlouvě, podle kterého bude **vstupní poplatek započítán do budoucích plateb**, pokud přínosy z licence dosáhnou určité hodnoty. Běžné licenční poplatky (Running Royalties) jsou nejběžnější a nejznámější formou úhrady z licenci.

Stanoví se zpravidla procentní sazbou z čisté prodejní ceny vyrobených resp. vyprodukovaných a prodaných výrobků či služeb. **Čistou prodejní cenou se rozumí** cena oproštěná o položky přesně stanovené ve smlouvě, jako je například cena obalu, dopravné, pojistné, daně a dávky a podobně, tedy takové, které nejsou závislé na poskytnuté licenci. Není neobvyklé ujednání, že hodnota těchto odpočitatelných položek nesmí překročit určitou hranici.

Jak již bylo dříve naznačeno, při stanovení procentní sazby běžných licenčních poplatků se bere v úvahu zda jde o výlučnou či nevýlučnou licenci, o stupeň připravenosti předmětu licence k co nejdřívejšímu využití, délka a platnost licenční smlouvy, rozsah průmyslově právní ochrany, rozsah předpokládaného trhu pro odbyt výrobků na základě licence, průměrný zisk dosahovaný v daném oboru, rozsah výroby nebo služeb a další hlediska.

I když se **běžné licenční poplatky z čisté prodejní ceny výrobku** v jednotlivých průmyslových odvětvích často liší,

jak je možno usoudit i z již dříve uvedených údajů, je možno uvést, že v evropských zemích v odvětví elektroprůmyslu činí 0,5–5%, elektroniky 3–10%, strojírenství 0,5–7%, jemné mechaniky 2–10%, spotřebního zboží 1–5%, chemického průmyslu 0,2–3%, farmaceutik 2–10%, papírenství a textilní výroby 1–2%.

Licenční poplatky za ochranné známky se pohybují obvykle v rozmezí do 2% z prodejní ceny zboží nebo služeb, které jsou ochrannou známkou označovány. Procento je značně závislé na množství a ceně označovaných výrobků či služeb. Čím vyšší bude množství výrobků či služeb, tím nižší bude procentní sazba. **Úhrada za převod ochranné známky** je obvykle vyšší než souhrn licenčních poplatků za celou dobu poskytnutí licence.

V uzavíraných licenčních smlouvách se obvykle stanovují i **minimální licenční poplatky (Minimum royalties)**. Těmito poplatky se poskytovatel jistí, že v daném období obdrží určité minimální poplatky. To například pro případ, že by nabyvatel nakupoval **licenci jen z blokážních nebo podobných důvodů**. Za přijatelné minimální licenční poplatky se pokládá 20 až 40% běžných licenčních poplatků z výrobků či služeb, které by na příslušném trhu nabyvatel byl schopen realizovat.

Placení licenčních poplatků výrobky nabyvatele licence vyrobenými na podkladě licence nebo nezávisle na ní. Taková forma úhrady za licenci není běžná, ale někdy se užívá s ohledem na platební situaci nabyvatele a na odbytových možnostech pro dané výrobky ze strany poskytovatele, nebo když poskytovatel sám výrobu ukončil a potřebuje tyto výrobky pro servisní službu k dřívější produkci apod.

Bezplatná výměna licenci mezi smluvními partnery (křížová licence) přichází v úvahu tehdy, když si smluvní partneri mají možnost nabídnout bezpeněžní směnu předmětů průmyslového vlastnictví, které pro ně mají přiměřeně obdobnou hodnotu. Bezplatné poskytnutí licence není vyloučeno v případě, že má poskytovatel zájem na odbytu výrobků nebo služeb, které bude nabyvatel potřebovat pro realizaci své produkce.

2.8.2. Platební podmínky úhrady za licenci a převod

V licenční smlouvě a ve smlouvě o převodu průmyslového práva je nutno stanovit i podmínky, za kterých budou sjednané platby poskytovány. Je nutno stanovit zejména způsob splatnosti úhrad, měnu úhrad a způsob zdanění.

Splatnost paušální částky a vstupního poplatku je třeba sjednat ve smlouvě stanoveném termínu, zpravidla do 30 dnů od podpisu licenční smlouvy. Splatnost běžných licenčních poplatků se stanovuje obvykle k vykazovacímu období nabyvatele, tj. čtvrtletně, pololetně, nebo jedenkrát za rok. Splatnost těchto poplatků se smluvně váže na dodání podkladů od nabyvatele, opět ve sjednaných termínech. **Minimální licenční poplatky** jsou obvykle splatné zpětně, za jednoroční období.

Ve smlouvě je nutno řešit i otázku případného zpoždění plateb. Je nutno **stanovit měnu**, v níž budou veškeré platby poskytovány, v tak zvané měnové doložce.

Úhrady za technickou pomoc a jiné úkony spojené s uzavřením licence či smlouvy o převodu se zpravidla platí po vy-

konání těchto úkonů, na základě vyúčtování poskytovatele, ve lhůtách platných pro placení faktur.

Nezbytnou součástí licenční smlouvy či smlouvy o převodu je **ustanovení o způsobu zdanění** poskytovaných úhrad, i s ohledem na dohody o zamezení dvojího zdanění.

3. Smlouvy související se smlouvami licenčními a smlouvami o převodu

Vedle shora uvedených druhů licenčních smluv je možno jak u nás, tak v zahraničí se setkat se smlouvami licenčním smlouvám podobnými, je předcházející nebo doprovázející. Mezi tyto smlouvy lze zahrnout tak zvanou opční smlouvu, smlouvu o právu prvního odmítnutí a dohodu o zpřístupnění a utajení údajů.

3.1. Opční smlouva

Opční smlouva se uzavírá v případech, kdy potencionální nabyvatel licence má o uzavření normální licenční smlouvy zájem, ale potřebuje znát alespoň některé informace o předmětu licence a určitý čas, aby si mohl uvážit, zda licenci takřikajíc koupí, či nikoliv. Proto se v licenční praxi vyvinul tento druh smlouvy, která se uzavírá zpravidla před uzavřením normální licenční smlouvy. Opční smlouvu je možno též uzavřít zároveň s licenční smlouvou, jako její odkládací podmínku.

Opční smlouvou majitel průmyslového práva zájemci o licenci poskytne **možnost volby (opce) resp. rozhodnutí do určité doby** a současně se zavazuje do této doby vyčkat s jednáním, popřípadě s udělením licence jiným osobám. Tento závazek majitele může být omezen například jen na zájemce z určitého teritoria. Na druhé straně se zájemce o licenci zaváže, že bude nejen po dobu platnosti opční smlouvy utajovat veškeré skutečnosti a podklady, které mu majitel průmyslového práva v souvislosti s opcí poskytne, ale že je v případě neuzavření normální licenční smlouvy nezneužije, například k využívání předmětu ochrany pro podnikání vlastní nebo i jiných osob.

Opční smlouva je úplatná. V ceně opce se obvykle zahrne hodnota ušlého přínosu z čekání na rozhodnutí zájemce, časové znehodnocení předmětu licence, rizika spojená s poskytnutím informací a podkladů zájemci a podobně. Není neobvyklé ujednání, že v případě uzavření licence budou v její ceně vzaty v úvahu již poskytnutá plnění v rámci opce.

Opční smlouva není v našem právním řádu upravena jako samostatný smluvní typ a jedná se tedy o tak zvanou smlouvu nepojmenovanou. Někdy se označuje jako smlouva o budoucí smlouvě. Toto označení však není přesné, neboť ze smlouvy o budoucí smlouvě vyplývá pro smluvní stranu smlouvu uzavřít, zatímco opční smlouva dává potenciálnímu zájemci možnost, byť za určitých podmínek, se rozhodnout o tom, zda licenční smlouvu uzavře, či nikoliv.

3.2. Smlouva o právu prvního rozhodnutí

Opční smlouvě je podobná tak zvaná smlouva o právu prvního rozhodnutí. Zatímco se opční smlouva uzavírá zpravidla ve vztahu k již v podstatě vyvinutému řešení, **smlouva o právu prvního rozhodnutí se používá ve vztahu k nehmotným statkům, které jsou teprve samotným poskytovatelem vyvíjeny a zkoušeny.** I u těchto smluv se majitel zavazuje potenciálnímu nabyvateli, že s nabídkou dalším subjektům vyčká do určité doby. Samozřejmě za určitou úplatu nebo protiplnění.

3.3. Dohoda o zpřístupnění a utajení údajů

Dohoda o zpřístupnění a utajení údajů je dalším druhem smlouvy související se smlouvami o poskytnutí práv k využití a převodu nehmotných statků.

Při jednání o uzavření normální licenční smlouvy, ať již patentové nebo známkové, nebo i například smlouvy o poskytnutí know-how, smlouvy o poskytnutí technické pomoci a podobných smluv, je nezbytné ještě před jejím uzavřením budoucímu nabyvateli poskytnout resp. zpřístupnit informace o předmětu budoucí smlouvy. Tedy takové, které mu poslouží pro rozhodnutí, zda licenci tak říkajíc koupí, či nikoliv, ale i pro zvážení podmínek této koupě. Vzájemné vztahy o zpřístupnění a utajení údajů si budoucí smluvní strany obvykle dohodnou ve smlouvě.

V dohodě o zpřístupnění a o utajení údajů se poskytovatel a popřípadě i nabyvatel zaváže, že zpřístupní smluvnímu partnerovi údaje, které má v dané době a popřípadě v době trvání smlouvy k dispozici a které jsou potřebné pro optimální využití předmětu licence. Na druhé straně smluvní strany na sebe vezmou závazek mlčenlivosti, nezneužití a utajení získaných informací. Tento závazek se obvykle specifikuje i ve vztahu k zaměstnancům a jiným spolupracovníkům smluvních partnerů. Pro případ nedodržení těchto závazků se ve smlouvě nebo dohodě stanovují vzájemné sankce.

Tyto smlouvy nebo dohody budoucí licenční partneři spolu uzavírají přesto, že tuto povinnost smluvním stranám ukládají obecně závazné předpisy, jako je tomu například v našem obchodním zákoníku. Podle jeho § 271, jestliže si strany při jednání o uzavření smlouvy navzájem poskytnou informace označené jako důvěrné, nesmí je strana, které byly poskytnuty, prozradit třetí osobě a ani je použít v rozporu s jejich účelem pro své potřeby. A to bez ohledu na to, zda dojde k uzavření smlouvy, či nikoliv. Kdo poruší tuto povinnost, je podle této právní normy povinen k náhradě škody způsobené druhé straně, ledaže prokáže, že porušení povinností bylo způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost.

3.4. Franchising

Pod pojmem franchising se obvykle rozumí specifický druh licence na podnikání, po určitou dobu, v daném místě pod názvem poskytovatele, s použitím poskytovatelových ochranných známek a loga a právně chráněných i nechráněných nehmotných statků, zejména know-how. Smlouva o franchisingu je v podstatě kombinovaná smlouva slučující prvky

nejrůznějších smluvních typů, například smlouvy o vyžití know-how, obchodním zastoupení, licenční, nájemní, leasingové aj.

Předmětem franchisingové smlouvy, která je tedy tzv. smlouvou nepojmenovanou, je obchodní činnost, která již byla poskytovatelem vyzkoušena a osvědčila se na trhu a je založena na metodě a podkladech, které jsou aplikovatelné na vhodných místech a vhodnými lidmi.

Poskytovatel bývá označován jako „Franchisor – frančízor“ a nabyvatel jako „Franchisant – frančízant“.

Franchisingová smlouva poskytnutá nabyvateli celkový obchodní koncept, receptury, koncepci úpravy provozního prostředí, know-how na úpravu a poskytování výrobků a služeb, úpravu zaměstnanců, zaškolení pracovníků apod. Práva nabyvatele zahrnují i právo užívat ochrannou známku, obchodní jméno, obchodní a servisní značky a popřípadě další průmyslová a autorská práva.

Celková koncepce podnikání na základě franchisingové smlouvy je zpravidla obsažena v manuálu, který tvoří jeden z podkladů poskytnutých nabyvateli na základě smlouvy.

Předmětem smluvního ujednání jsou například i propagační služby, marketing, finanční a investiční poradenství, tedy všechny aktivity spojené s rozběhem a vlastním podnikáním.

Nabyvatel na druhé straně je zavázán k přísnému dodržování podmínek poskytovatele a **k platbám za poskytnutou pomoc a procenta z tržeb po dobu trvání smlouvy**. Tak například z literatury je možno uvést, že v jednom případě franchisingové smlouvy pro oblast občerstvení nabyvatel za leasing provozního zařízení splácí 5% z čisté tržby (bez DPH), 5% jako frančízový poplatek a za nájem 18% z čisté tržby, tedy 28% celkem z čisté tržby.

Z hlediska nabyvatele je důležité ujednání o **vymezení teritoria** podnikání, tj. neuvedení žádného dalšího partnera v dané oblasti. Na druhé straně se nabyvatel musí zavázat, že se nebude během trvání smlouvy podílet na jakémkoliv podnikání, které by bylo pro franchisora konkurenční.

3.5. Smlouvy na know-how

Know-how může být i předmětem smlouvy, kterou jeho majitel poskytne třetí osobě právo na jeho využití (obecně označovaná jako licence či nepravá licence) nebo i toto na třetí osobu převést. Souhlas k využití know-how je v praxi udělován nejčastěji v rámci licenční smlouvy týkající se vynálezu, užitého vzoru nebo průmyslového vzoru. Někdy také v rámci smlouvy o technické a jiné pomoci. Také v rámci smlouvy o franchisingu.

Vedou se odborné diskuse o tom, zda je možno uzavřít samostatnou smlouvu, jejímž předmětem je poskytnutí práva na využití průmyslovým právem nechráněného know-how. Je samozřejmé, že takový postup je v zásadě možný. Otázkou je, podle jaké právní normy se taková smlouva uzavírá, když obchodní zákoník v § 508 a násl. vychází z toho, že se licence uzavírá na předměty průmyslového vlastnictví. V praxi se taková situace řeší tak, že se taková licenční smlouva uzavře za použití analogie vpředu uvedené právní normy obchodního zákoníku. I v rámci Evropské unie se know-how předává na základě licenčních smluv a jsou k tomuto účelu poskytovány i typové licenční smlouvy. **Právní ochrana know-how** se opírá především o ustanovení o obchodním tajemství v rámci práva nekalosoutěžního a v rámci práva trestního.

Činnost živnostenských úřadů ve vztahu k právům duševního vlastnictví

Mgr. Filip Hruška

1. Úvod

V současné době je v našich zemích jedním z velmi diskutovaných témat téma veřejné správy. Za veřejnou správu lze označit správu veřejných záležitostí realizovanou jako projev výkonné moci ve státě. Výkonnou mocí disponuje především stát sám a dále subjekty, kterým je správa veřejných záležitostí státem svěřena.

Veřejná správa prochází v současné době dlouhodobým procesem reformy. Reforma veřejné správy dopadá na celou řadu odvětví lidského života, zejména na sféru politickou, právní, ale i ekonomickou a sociální. Reforma veřejné správy začala oddělováním samosprávy od státní správy a vznikem nových orgánů v obcích a okresech. Obec jako taková vykonává jednak samosprávu a jednak veřejnou správu pomocí tzv. přenesené působnosti.¹ Pokračováním v reformě veřejné správy bylo zřízení vyšších územních samosprávných celků, kterými jsou dle Ústavy České republiky kraje, a zatím poslední zásah do veřejné správy spočívá ve zrušení okresních úřadů a zajištění přenosu jejich působnosti na územní samosprávné celky, tedy obce nebo kraje.

Dnem 1. ledna 2003 nabyl účinnosti zákon č. 320/2002 Sb. o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů. Jeho úkolem je zajistit právě shora zmiňovaný proces přenosu působnosti okresních úřadů, jejichž činnost skončila dnem 31. prosince 2002, na obce nebo kraje. Tento zákon je velice důležitým právním předpisem reformy územní veřejné správy. Na základě zákona č. 320/2002 Sb. se převádějí dřívější působnosti okresních úřadů na obecní úřady obcí s rozšířenou působností nebo na krajské úřady. Dopadá tedy i na okresní živnostenské úřady a jejich pravomoci.

¹ Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích.

2. Soustava živnostenských úřadů a vymezení jejich kompetencí po novele zákona č. 570/1991 Sb.

2.1. Soustava živnostenských úřadů

Soustavu živnostenských úřadů činných v České republice tvoří od 1. 1. 2003, tedy po rozsáhlé novele zákona o živnostenských úřadech č. 570/1991 Sb., která proběhla v souvislosti s rozsáhlou reformou veřejné správy, následující živnostenské úřady :

- obecní živnostenské úřady, kterými jsou odbory obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a na území hlavního města Prahy živnostenské odbory úřadů městských částí určených Statutem hlavního města Prahy
- krajské živnostenské úřady, kterými jsou odbory krajských úřadů a na území hlavního města Prahy živnostenský odbor Magistrátu hlavního města Prahy
- Živnostenský úřad České republiky, který není dosud zřízen a jehož působnost vykonává do doby jeho zřízení Ministerstvo průmyslu a obchodu prostřednictvím svého odboru živností.

Tato nová soustava Živnostenských úřadů je vymezena zákonem č. 570/1991 Sb. o živnostenských úřadech ve znění pozdějších předpisů.²

2.2. Kompetence živnostenských úřadů dle zákona č. 570/1991 Sb.

Zákon č. 320/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 570/1991 Sb., výrazně zasáhl do struktury dosavadních živnostenských úřadů. Novela nabyla účinnosti dnem 1. 1. 2003 a nově rovněž vymezila kompetence jednotlivých živnostenských úřadů na té které úrovni.

² Zákon č. 286/1995 Sb., zákon č. 132/2000 Sb. a zákona č. 320/2002 Sb.

2.2.1. Obecní živnostenský úřad

Obecní živnostenský úřad vykonává činnosti v rozsahu stanoveném živnostenským zákonem (zákon č. 455/1991 Sb.), provádí živnostenskou kontrolu a ukládá pokuty za porušení povinností podle živnostenského zákona. Kromě toho plní i další úkoly, zejména vede živnostenský rejstřík v působnosti svého správního obvodu.

Činnost vykonávaná obecními živnostenskými úřady je dle novelizovaného ustanovení § 6 odst. 3) zákona č. 570/1991 Sb. o živnostenských úřadech výkonem státní správy v přenesené působnosti.

2.2.2. Krajský živnostenský úřad

Krajskému živnostenskému úřadu bylo svěřeno vykonávání řídicí, koordinační, kontrolní a metodické činnosti vůči obecním živnostenským úřadům v jeho správním obvodu. Krajský živnostenský úřad je oprávněn obecním živnostenským úřadům ve svém správním obvodu nařídit provedení živnostenské kontroly.

Krajský živnostenský úřad je rovněž příslušný k projednávání a rozhodování o odvolání proti rozhodnutím obecních živnostenských úřadů ve svém správním obvodu.

Má také svou působnost a své pravomoci v oblasti spolupráce na úseku živnostenského podnikání s hospodářskými komorami, podnikatelskými svazy a sdruženími a rovněž s příslušnými správními úřady, v jejichž působnosti jsou odvětví, v nichž se provozuje živnostenské podnikání. Taková spolupráce se projevuje např. v řízení o udělování koncesí. Udělení koncese sice spadá do kompetence živnostenských úřadů, zpravidla se však k žádosti o udělení té které koncese vyjadřuje orgán státní správy, do jehož působnosti provoz takové koncesované živnosti spadá. Tak se např. k žádosti o udělení koncese k provozování směnárenské činnosti vyjadřuje Česká národní banka, k žádosti o udělení koncese k poskytování technických služeb k ochraně majetku a osob Ministerstvo vnitra, k žádosti o udělení koncese ke zpracování tabáku a výrobě tabákových výrobků Ministerstvo zemědělství, k žádosti o udělení koncese k provozování pohřební služby, k udělení koncese k provozování krematoria a k udělení koncese provádění balzamace a konzervace krajská hygienická stanice.

Krajský živnostenský úřad je oprávněn požadovat od ústředních správních úřadů potřebná stanoviska a vyjádření. Tyto úřady mají povinnost mu požadovaná stanoviska a vyjádření poskytnout.

V působnosti svého správního obvodu vede rovněž Krajský živnostenský úřad živnostenský rejstřík (viz čl. 2. 2. 2.).

Činnost krajských živnostenských úřadů je dle novelizovaného ustanovení § 6 odst. 3) zákona č. 570/1991 Sb. o živnostenských úřadech výkonem státní správy v přenesené působnosti.

2.2.3. Živnostenský úřad České republiky

Živnostenský úřad České republiky, který ještě nebyl zřízen, má ze zákona za úkol zpracovávat koncepce v oblasti živnostenského podnikání. Má vykonávat řídicí, koordinační, kontrolní a metodickou činnost vůči krajským živnostenským

úřadům. V rámci své řídicí činnosti má pravomoc nařídit živnostenským úřadům provedení živnostenské kontroly. V případech, kde tak stanoví zákon, má projednávací a rozhodovací pravomoc jako správní orgán první instance. Většinou však bude působit jako odvolací orgán proti rozhodnutím krajských živnostenských úřadů.

Živnostenskému úřadu České republiky je svěřena rovněž evidenční činnost, a to vedení ústřední evidence všech podnikatelů, kterým bylo vydáno oprávnění k podnikatelské činnosti (živnostenský list, koncesní listina).

Živnostenský úřad České republiky má stejně jako krajské živnostenské úřady uloženu povinnost kooperace na úseku živnostenského podnikání s příslušnými správními úřady, v jejichž působnosti jsou odvětví, v nichž se provozuje živnostenské podnikání, dále s hospodářskými komorami, různými podnikatelskými svazy a sdruženími.

Z titulu svého postavení mezi správními úřady je Živnostenský úřad České republiky oprávněn vyžadovat od ústředních správních úřadů potřebná stanoviska a vyjádření.

Živnostenský úřad České republiky nebyl dosud zřízen, do doby jeho zřízení vykonává jeho působnost Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky prostřednictvím svého odboru živnosti.

3. Živnostenské úřady a jejich činnost ve vztahu k právům duševního vlastnictví

Ústava České republiky (čl. 2) a Listina základních práv a svobod zakotvuje (čl. 2) základní pravidlo pro činnost orgánů státní správy tak, že státní moc lze uplatňovat jen v případech a mezích stanoveným zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. To znamená, že úřad státní správy, kterým je i úřad živnostenský, může činit pouze to, co mu zákon výslovně dovoluje.

I když zákon č. 570/1991 Sb. o živnostenských úřadech vymezuje kompetence a působnost jednotlivých stupňů živnostenských úřadů, činí tak na obecné úrovni. V tomto právním předpise nenajdeme podrobnější právní úpravu jednotlivých činností toho kterého živnostenského úřadu. Ta je obsažena v zákoně č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání. Tento právní předpis blíže rozvádí a konkretizuje činnosti živnostenských úřadů a jejich kompetence při jejich provádění obecně stanovené v zákoně č. 570/1991 Sb. o živnostenských úřadech. Jedna z nejdůležitějších činností živnostenského úřadu, činnost kontrolní, je dále blíže specifikována v ustanoveních zákona č. 552/1991 Sb. o státní kontrole.

I když je okruh činností živnostenských úřadů širší, pouze při některých z nich může dojít k průniku s duševním vlastnictvím a ke vzniku možnosti přispět k ochraně práv k duševnímu vlastnictví.

3.1. Základní pojmy živnostenského podnikání a duševního vlastnictví

Živnostenské úřady jsou orgány zabývající se téměř výlučně problematikou živnostenského podnikání. Máme-li pojednat o činnosti živnostenských úřadů ve vztahu k právům dušev-

ního vlastnictví, připomeňme stručně vymezení pojmu živnostenského podnikání a pojmů duševního vlastnictví.

3.1.1. Živnostenské podnikání, živnost

Živnostenským podnikáním je provozování živnosti. **Živností** je soustavná činnost provozovaná samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených tímto zákonem. Zákon obsahuje jednak negativní vymezení pojmu živnost, kdy stanoví, co živností není, a jednak vymezuje živnosti i pozitivně tak, že je rozděluje na živnosti ohlašovací a živnosti koncesované. Živnosti ohlašovací pak dále dělí na živnosti řemeslné, vázané a volné.

Zásadní rozdíl mezi živností ohlašovací a koncesovanou spočívá v tom, že udělení živnosti ohlašovací je tzv. rozhodnutím deklaratorním, neboť ohlašovací živnost vzniká v okamžiku ohlášení živnostenskému úřadu a vlastní vydání živnostenského listu pouze deklaruje vznik živnosti. Na druhou stranu rozhodnutí o udělení koncese je tzv. rozhodnutím konstitutivním, neboť oprávnění koncesovaná živnost vzniká až v okamžiku udělení koncese živnostenským úřadem. Rozdíl mezi jednotlivými kategoriemi živností ohlašovacích spočívá zejména v zákonných požadavcích na splňování kvalifika-

ních předpokladů. U živností volných není třeba žádné zvláštní kvalifikační předpoklady splňovat, postačí bezúhonnost, plná způsobilost k právním úkonům, dosažení věku 18 let a daňová bezdlužnost. U živností vázaných a volných stanoví nutné kvalifikační předpoklady zákon č. 455/1991 Sb. Negativní vymezení živností je obsaženo v ustanovení § 3 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání.³

Z negativního vymezení živností vyplývá, že duševní tvůrčí činnost a využívání jejích výsledků původci nebo autory nepodléhá režimu živnostenského zákona (§ 3 odst. 1 písm.b) zákona č. 455/1991 Sb.) a proto ani přímo kompetenci živnostenských úřadů.

Vytvoří-li fyzická osoba literární dílo, nepovažuje se její činnost za živnost. K takové činnosti nepotřebuje autor žádné oprávnění od živnostenského úřadu. Činnost autora literárního díla tedy nepodléhá kompetenci živnostenských úřadů. Autor však zpravidla využije služeb nakladatele a vydavatele.

Činnost nakladatele a vydavatele již živností je, a to živností volnou s názvem vydavatelské a nakladatelské služby, která zahrnuje vydávání knih, vydávání novin, časopisů a ostatních periodických publikací, vydávání fotografií, pohlednic, plakátů, formulářů, vydávání jiných tiskovin a publikací, korektury a technické redakce. Podnikatel provozující nakladatel-

³ § 3 (1) Živností není:

- a) provozování činnosti vyhrazené zákonem státu nebo určené právními osobě,
- b) využívání výsledků duševní tvůrčí činnosti, chráněných zvláštními zákony, jejich původci nebo autory,
- c) výkon kolektivní správy práva autorského a práv souvisejících s právem autorským podle zvláštního právního předpisu,
- d) restaurování kulturních památek nebo jejich částí, které jsou díly výtvarných umění nebo uměleckořemeslnými pracemi.
- e) činnost lékařů, lékárníků, stomatologů, psychologů, přírodních léčitelů, klinických logopedů, klinických psychologů a středních zdravotnických pracovníků, s výjimkou očních optiků a protetiků, ortopedických protetiků, ortopedicko protetických techniků,
- f) činnost veterinárních lékařů, dalších veterinárních pracovníků včetně pracovníků veterinární sanace a osob vykonávajících odbornou práci při šlechtitelské a plemenářské činnosti v chovu hospodářských zvířat,
- g) činnost advokátů, notářů a patentových zástupců a soudních exekutorů,
- h) činnost znalců a tlumočnicků,
- i) činnost auditorů a daňových poradců,
- j) činnost burzovních dohodců a makléřů,
- k) činnost zprostředkovatelů a rozhodců při řešení kolektivních sporů a rozhodců při rozhodování majetkových sporů,
- l) činnost úředně oprávněných zeměměřičských inženýrů.
- m) činnost bank, pojišťoven, zajišťoven, pojišťovacích agentů, pojišťovacích a zajišťovacích makléřů a odpovědných pojistných matematiků, penzijních fondů, spořitelních a úvěrních družstev, burz, organizátorů mimoburzovních trhů, obchodníků s cennými papíry a pořádání a správa kolektivních majetkových účastí, a činnosti osob provádějících vypořádání obchodu s cennými papíry, činnosti osob provádějících přijímání a předávání pokynů týkajících se investičních instrumentů za podmínek stanovených zvláštním zákonem,
- n) pořádání loterií a jiných podobných her,
- o) hornická činnost a činnost prováděná hornickým způsobem,
- p) výroba elektřiny, plynu nebo tepla a rozvod elektřiny, plynu nebo tepla fyzickým či právními osobami, zajišťované ve veřejném zájmu,
- q) zemědělství, včetně prodeje nezpracovaných zemědělských výrobků za účelem zpracování nebo dalšího prodeje, nejde-li o provozování odborných činností na úseku rostlinolékařské péče,
- r) prodej nezpracovaných rostlinných a živočišných výrobků z vlastní drobné pěstitelské a chovatelské činnosti přímým spotřebitelům fyzickými osobami,
- s) námořní doprava a mořský rybolov,

- t) provozování dráhy a drážní dopravy,
- u) zřizování a provozování veřejných telekomunikačních sítí, poskytování veřejné telefonní služby prostřednictvím veřejných pevných telekomunikačních sítí, poskytování veřejné telefonní služby prostřednictvím veřejných mobilních telekomunikačních sítí a poskytování veřejných dálkopisných a telegrafních služeb,
- v) výzkum, výroba a distribuce léčiv,
- w) zacházení s návykovými látkami, přípravky je obsahujícími a s některými látkami používanými k výrobě nebo zpracování návykových látek podle zvláštního zákona,
- x) činnost autorizovaných nebo akreditovaných osob v oblasti státního zkušebnictví,
- y) zahraniční obchod s vojenským materiálem,
- z) státní odborný dozor nad bezpečností práce a technických zařízení,
- aa) provozování rozhlasového a televizního vysílání,
- bb) nabízení nebo poskytování služeb směřujících bezprostředně k uspokojování sexuální potřeb,
- cc) zprostředkování zaměstnání,
- dd) činnost, při níž se navrhuje, projektuje, expertně posuzují, vyrábějí, staví, uvádějí do provozu, provozují, opravují, udržují, rekonstruuji a vyrážají z provozu jaderná zařízení,
- ee) příprava vybraných pracovníků jaderných zařízení,
- ff) provozování stanic technické kontroly,
- gg) výchova a vzdělávání ve školách, předškolních a školských zařízeních zařazených do sítě škol, předškolních zařízení a školských zařízení, vzdělávání v bakalářských, magisterských a doktorských studijních programech podle zvláštního právního předpisu,
- hh) nakládání s vysoce nebezpečnými látkami,
- ii) provozování letišť, provozování obchodní letecké dopravy a leteckých prací a poskytování leteckých služeb,
- jj) projektování pozemkových úprav,
- kk) činnost organizací zřízených podle zvláštních právních předpisů vykonává v souladu s účelem, pro který byly zřízeny,
- ll) výkon sociálně-právní ochrany dětí právními a fyzickými osobami, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany dětí pověřeny podle zvláštního právního předpisu,
- mm) vyhledávání, průzkum a těžba nerostných zdrojů ze dna moří a oceánů a jeho podzemí za hranicemi pravomocí států,
- nn) provozování pohřebišť,
- oo) činnost autorizovaných obalových společností podle zvláštního právního předpisu,
- pp) nakládání s vysoce rizikovým a rizikovým biologickým agens a toxinem.

ství a vydavatelství přichází do úzkého kontaktu s duševním vlastnictvím – literárním dílem. Samozřejmě musí dodržovat všechny povinnosti stanovené právními předpisy vztahující se k ochraně práv autora.

Stejně tak hudební skladatel při své činnosti směřující ke složení hudebního díla neprovozuje živnost, neboť hudební dílo je výsledkem jeho duševní činnosti, která není živností ve smyslu zákona č. 455/1991 Sb. Bude však v zájmu autora hudebního díla, aby nechal pořídit zvukový záznam svého hudebního díla a případně jeho rozmnoženiny pro jeho komerční využití. Za tím účelem se obrátí na výrobce a rozmnožovatele zvukových záznamů, který však již je podnikatelem – živnostníkem ve smyslu živnostenského zákona. K provozování svého podnikání potřebuje živnostenské oprávnění pro činnost výroba, rozmnožování a nahrávání zvukových a zvukově – obrazových záznamů. Tato činnost je živností volnou. Sám provozovatel živnosti výroba, rozmnožování a nahrávání zvukových a zvukově – obrazových záznamů má autorským zákonem přiznána svá práva, a to jak výrobce zvukového záznamu, tak výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho prvotnímu záznamu. Oba mají výlučné majetkové právo svůj záznam užít a udělit jinému smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva. Oba mají rovněž právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním jejich záznamu. Tato práva trvají 50 let od pořízení zvukového záznamu.⁴

I provozovatel živnosti výroba, rozmnožování a nahrávání zvukových a zvukově – obrazových záznamů je povinen respektovat a dodržovat veškerá práva autorů děl i výkonných umělců, pořizuje-li zvukový nebo zvukově – obrazový záznam jejich díla či výkonu, a to jak práva osobnostní tak i majetková (viz níže), která jim přiznává zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském.

I když živnostenský zákon takové povinnosti neukládá a živnostenský úřad tedy nemá v kompetenci vyžadovat doložení jejich dodržení, musí v rámci své kooperační a oznamovací povinnosti případné možné porušení povinností v oblasti ochrany autorského práva oznámit příslušným úřadům či orgánům, do jejichž kompetence kontrola dodržování takových povinností spadá. Ve shora uvedených případech to budou zejména orgány příslušné k projednání přestupku na úseku kultury dle ustanovení § 32 odst. 1) písm. a) zákona č. 200/1990 Sb. o přestupcích a orgány činné v trestním řízení, které prošetří, zda porušení povinností nevykazuje znaky skutkové podstaty trestného činu porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle ustanovení § 152 trestního zákona.

Ani činnost subjektů chránících tvůrce a jimi vytvářené hodnoty nejsou živností ve smyslu živnostenského zákona. Takovými subjekty jsou např. patentoví zástupci a dále organizace zajišťující výkon kolektivní správy práva autorského a práv souvisejících. V České republice jsou jimi Ochranný svaz autorský (OSA), INTERGRAM – nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů a DILIA, divadelní a literární agentura.

3.1.2. Duševní vlastnictví

Duševní vlastnictví zahrnuje právo autorské a práva s ním související, práva na označení a průmyslová práva.

Práva autorská jsou především práva autora díla ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, a to práva osobnostní (právo autora na ochranu jeho autorství, zejména jeho nedotknutelnost a právo na užívání díla způsobem nesnižujícím jeho hodnotu) a práva majetková (právo s dílem nakládat, rozhodovat o jeho zveřejnění a udělit svolení k jeho užití a dále právo na odměnu za užívání díla) a dále práva s právem autorským související vymezená v ustanovení hlavy druhé zákona č. 121/2000 Sb.⁵

Právy na označení jsou práva k ochranné známce, práva k obchodnímu jménu, práva ke chráněnému označení původu. **Ochrannou známkou** je označení tvořené slovy, písmeny, číslicemi, kresbou nebo tvarem výrobku nebo jeho obalu popř. jejich kombinací určené k rozlišení výrobků nebo služeb pocházejících od různých podnikatelů a zapsané do rejstříku ochranných známek vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví (např. NIKE).⁶ **Obchodním jménem** je u fyzických osob nezapsaných v obchodním rejstříku jejich jméno a příjmení, případně doplněné odlišujícím dodatkem, u právnických osob nezapsaných v obchodním rejstříku jejich název, u fyzických osob zapsaných v obchodním rejstříku jejich firma skládající se ze jména a příjmení spolu s případným odlišujícím dodatkem a u právnických osob zapsaných v obchodním rejstříku jejich firma, kterou je název pod, kterým jsou zapsány v obchodním rejstříku (např. ŠKODA, a.s.).⁷

Chráněným označením původu je dle definice obsažené v zákoně č. 452/2001 Sb. o ochraně označení původu název oblasti, určitého místa nebo země používaný k označení zboží pocházejícího z tohoto území, jestliže kvalita nebo vlastnosti tohoto zboží jsou výlučně nebo převážně dány zvláštním zeměpisným prostředím s jeho charakterickými přírodními a lidskými faktory a jestliže výroba, zpracování a příprava takového zboží probíhá ve vymezeném území, za označení původu pro zemědělské výrobky nebo potraviny jsou pokládána i tradiční zeměpisná nebo nezeměpisná označení pro zboží pocházející z vymezeného území, splňuje-li takové zboží ostatní shora uvedené podmínky (např. Bílinská kyselka, Gouda).⁸

Průmyslovými právy jsou práva ke chráněnému vynálezu, průmyslovému vzoru, užitému vzoru, a topografii polovodičového výrobku. **Chráněným vynálezem** je vynález, na který byl udělen patent Úřadem průmyslového vlastnictví podle zákona č. 527/1990 Sb. o vynálezech a zlepšovacích návrzích.⁹ **Průmyslovým vzorem** je dle definice obsažené v zákoně č. 527/1990 Sb. vnější úprava výrobku, která je nová a průmyslově využitelná.¹⁰ **Užitým vzorem** je označení, kterým se chrání dle definice obsažené v zákoně č. 478/1992 Sb.

⁵ Práva s autorským právem související:

- a) práva výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu,
- b) právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu,
- c) právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu.

⁶ § 1 zákona č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách.

⁷ § 8 a násl. zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

⁸ § 1 zákona č. 452/2001 Sb.

⁹ § 2 zákona 527/1990 Sb.

¹⁰ § 36 zákona č. 527/1990 Sb.

⁴ § 75 až § 82 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském.

o užitečných vzorech technická řešení, která jsou nová, přesahují rámec pouhé odborné dovednosti a jsou průmyslově využitelná. Technickými řešeními nejsou objevy, vědecké teorie a matematické metody, pouhé vnější úpravy výrobků, plány pravidla a způsoby vykonávání duševní činnosti, programy počítačů, pouhé uvedení informace.

Topografií polovodičových výrobků je dle definice obsažené v zákoně č. 529/1991 Sb. o ochraně topografií polovodičových výrobků série jakkoli zafixovaných nebo zakódovaných vzájemně souvisejících zobrazení, znázorňujících trojrozměrné trvale uspořádané vrstev, z nichž se polovodičový výrobek skládá, přičemž každé zobrazení znázorňuje vzor jedné vrstvy polovodičového výrobku nebo jeho části, popřípadě povrchu polovodičového výrobku v jednotlivých stupních výroby nebo jeho částí. Polovodičovým výrobkem se rozumí konečná nebo mezitímní forma mikroelektronického výrobku, který je určen k plnění elektronické funkce a který se skládá ze základního tělesa obsahujícího vrstvu polovodičového materiálu a opatřeného alespoň jednou vrstvou vodivého, izolačního nebo polovodičového materiálu v předem daném uspořádání.¹¹

3.2. Kontrolní činnost živnostenského úřadu a ochrana práv k duševnímu vlastnictví

Kontrolní činnost patří spolu s činností kooperační (viz čl. 2. 3.) k nejvýznamnějším činnostem živnostenských úřadů. Proto je jim v zákoně č. 455/1991 Sb. věnována značná pozornost. Právě při těchto činnostech dochází nejčastěji k průniku s ochranou práv k duševnímu vlastnictví.

Důležitost kontrolní činnosti vyplývá hned z jeho prvního ustanovení (§ 1 zákona č. 455/1991 Sb.). Předmětem právní úpravy zákona č. 455/1991 Sb. je totiž úprava podmínek živnostenského podnikání a úprava kontroly nad jejich dodržováním. Živnostenskou kontrolu provádějí v rámci své působnosti živnostenské úřady, které sledují, zda a jak jsou plněny povinnosti stanovené živnostenským zákonem, ustanoveními právních předpisů vztahujícími se na živnostenské podnikání a podmínky provozování živnosti uložené v koncesní listině (§ 60a) zákona č. 455/1991 Sb.). Kontrolní činnost vykonávají pracovníci živnostenských úřadů. Ke kontrole mohou být přizváni i zástupci jiných orgánů. Budou to zejména orgány, do jejichž kompetence rovněž spadá dozor nad dodržováním povinností při provozování konkrétní živnosti vyplývajících nikoli ze živnostenského zákona, ale ze zvláštních předpisů. Tak např. k živnostenské kontrole podnikatele provozujícího živnost hostinská činnost může být přizván zástupce např. České obchodní inspekce anebo zástupce hygienika. Výkon živnostenské kontroly se řídí zákonem č. 552/1991 Sb. o státní kontrole. Podnikatel je oprávněn přizvat v průběhu kontroly jím zvolenou třetí osobu. Pokud však taková osoba přítomna není, není tato skutečnost důvodem k přerušování kontroly. Živnostenský úřad provádějící kontrolu plnění povinností podnikatele může od něj požadovat předložení dokladů prokazujících splnění těchto povinností. To však platí nejen v případě povinností uložených živnostenským zákonem. Živnostenský úřad může požadovat dolože-

ní splnění povinností pro provozování živnosti, které stanoví podnikateli zvláštní zákon. Tak například provádí-li živnostenský úřad kontrolu u podnikatele provozujícího koncesovanou živnost taxislužba, může požadovat předložení koncesní listiny nebo osvědčení dle § 10 odst. 3) zákona č. 455/1991 Sb. Tím podnikatel doloží splnění povinnosti dle ustanovení § 31 odst. 10) zákona č. 455/1991 Sb. Kromě toho je však živnostenský úřad oprávněn požadovat např. i doložení splnění odborné způsobilosti pro provozování této živnosti dle ustanovení § 6 zákona č. 111/1994 Sb. o silniční dopravě nebo např. doložení, že provozovatel taxislužby splnil povinnost řádně oznámit zahájení provozování živnosti příslušnému dopravnímu úřadu¹². Pokud živnostenský úřad zjistí při provádění své kontrolní činnosti nedostatky nebo porušení povinností uložených podnikateli zákonem č. 455/1991 Sb., může rozhodnutím uložit podnikateli odstranění nedostatků. Proti tomuto rozhodnutí je možné podat odvolání do 15 dnů ode dne doručení písemného vyhotovení. Kromě toho živnostenský úřad může uložit podnikateli pokutu (neoznačení místa podnikání obchodním jménem a identifikačním číslem¹³). V některých případech pak dokonce uložit pokutu i musí (neoprávněné podnikání¹⁴). Možnost uložení sankce za porušení podmínek živnostenského podnikání je jedním z nejdůležitějších práv a povinností živnostenského úřadu. Vymezení výše pokut a podmínky jejich ukládání najdeme rovněž v zákoně č. 455/1991 Sb. (maximální výše pokuty dosahuje 1.000.000,- Kč).

3.2.1. Kontrolní činnost a obchodní jméno

Jednou z povinností podnikatele, jejíž dodržování je živnostenský úřad oprávněn a povinen kontrolovat, je provozování podnikatelské činnosti pod obchodním jménem podnikatele a označování provozoven, kde svou činnost podnikatel provádí jeho obchodním jménem. Povinnost označovat provozovny obchodním jménem je stanovena v ustanovení § 17 odst. 7) živnostenského zákona. Dle tohoto ustanovení je podnikatel povinen trvale a zvenčí viditelně označit provozovnu obchodním jménem a identifikačním číslem. Zde má živnostenský úřad přímou kompetenci řádně označení obchodním jménem kontrolovat a pokud označení provozovny není v souladu s příslušnými ustanoveními živnostenského zákona, ukládá sankce, zejména pokuty. Povinnost mít označenu provozovnu viditelně obchodním jménem uložená podnikateli a možnost kontroly a ukládání sankcí za porušení takové povinnosti daná živnostenskému úřadu přispívá mimo jiné i k ochraně práv k obchodnímu jménu. Podnikatel je tak pod hrozbou uložení sankce nucen obchodní jméno, pod nímž podniká, vlastně veřejně přiznat a tím umožnit jiným podnikatelům se s ním seznámit. Ti pak mohou zvažovat, zda není užíváním takového obchodního jména zasazeno do jejich práva k jejich obchodnímu jménu. Pokud by tomu tak bylo, mají možnost se proti neoprávněným zásahům bránit dle příslušných právních předpisů jak práva veřejného (podnět k projednání přestupku dle ustanovení § 33 zákona č. 200/1990 Sb. o přestupcích, trestní ozná-

¹¹ § 2 zákona č. 529/1991 Sb.

¹² § 21 odst. 4) zákona č. 111/1994 Sb. o silniční dopravě.

¹³ § 31 odst. 2) zákona č. 455/1991 Sb.

¹⁴ § 61 zákona č. 455/1991 Sb.

mení pro podezření ze spáchání trestného činu porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu dle ustanovení § 150 trestního zákona), tak práva soukromého (žaloba z důvodu neoprávněných zásahů do práv k obchodnímu jménu anebo žaloba z důvodu nekalosoutěžního jednání).¹⁵

3.2.2. Živnostenský rejstřík a ochrana práv k obchodnímu jménu

Jak bylo již shora uvedeno, živnostenský rejstřík vedou živnostenské úřady. Do živnostenského rejstříku se zapisují údaje, které jednak definují podnikatele – obchodní jméno, sídlo, identifikační číslo, členové statutárních orgánů právnických osob a jednak údaje definující živnost – datum vzniku oprávnění k provozování živnosti, předmět podnikání, druh živnosti, datum zániku živnostenského oprávnění. Zápis má být proveden do 5 pracovních dnů ode dne vydání průkazu živnostenského oprávnění. Živnostenský úřad již při vydávání živnostenských oprávnění má kontrolovat, zda podnikatel ohlašující živnost či žádající o koncesi nehodlá provozovat svou činnost pod obchodním jménem shodným nebo zaměnitelným s obchodním jménem jiného podnikatele.

V případě zjištění takových skutečností má upozornit podnikatele na shodnost nebo zaměnitelnost s obchodním jménem jiného podnikatele a např. mu doporučit stanovení odlišujícího dodatku. Tím může výraznou měrou přispět k předcházení sporům vyvolaným neoprávněnými zásahy do práv k obchodnímu jménu.

Kontrola dodržování povinností řádného označení provozoven, vydávání živnostenských oprávnění a vedení živnostenského rejstříku jsou oblasti, při nichž živnostenský úřad přímo svou činností ovlivňuje právo duševního vlastnictví, a sice právo k obchodnímu jménu. Ostatní složky duševního vlastnictví může ovlivnit jen nepřímou, a to při své kooperační činnosti.

3.3. Kooperační činnost živnostenských úřadů a ochrana práv k duševnímu vlastnictví

Kooperační činnost živnostenských úřadů je ve velice úzkém vztahu s jejich činností kontrolní. Kooperační činnost živnostenských úřadů je zakotvena v ustanovení § 68 zákona č. 452/1991 Sb. Podle něho mají živnostenské úřady povinnost ve lhůtě 30 dnů ode dne zjištění porušení právního předpisu informovat jednotlivé specializované orgány, zejména orgány dozírající na dodržování hygienických, bezpečnostních a požárních předpisů a orgány České obchodní inspekce, o porušování příslušných zvláštních předpisů osobami provozujícími činnost, která je předmětem živnosti. Rovněž z ustanovení §§ 22 – 24 zákona č. 552/1991 Sb. o státní kontrole plyne povinnost živnostenského úřadu jakožto kontrolního orgánu spolupracovat s jinými státními orgány České republiky.

Z uvedeného vyplývá, že živnostenský zákon živnostenským úřadům výslovně ukládá povinnost kooperace s dalšími orgány. Tuto povinnost mají živnostenské úřady plnit zejména ve formě oznamovací, resp. informační povinnosti. Kromě toho mají povinnost na dožádání zapůjčit či poskyt-

nout k nahlédnutí těmto dalším orgánům písemné materiály obsahující informace vztahující se k porušování povinností a dále povinnost na požádání sdělovat výsledky své kontroly. Tato povinnost však není absolutní, je prolomena povinností mlčenlivosti zaměstnanců obcí, krajů a států zařazených do živnostenských úřadů, o skutečnostech, o nichž se dozvěděli v souvislosti s výkonem své činnosti. Ta je stanovena v ustanovení § 6 odst. 2) zákona č. 570/1991 Sb. o živnostenských úřadech. Povinnost vyhovět takovému dožádání by živnostenský úřad neměl, pokud by vyžádaný dokument obsahoval údaje, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti a jeho zapůjčením nebo umožněním do něj nahlédnout by došlo k porušení této povinnosti. Podle ustanovení § 25 zákona č. 552/1991 Sb. o státní kontrole mají živnostenské úřady jako kontrolní orgány dokonce povinnost podat příslušným orgánům podnět ke změně či zrušení platných právních předpisů, pokud potřebu jejich změny či zrušení zjistí v souvislosti s výkonem kontroly.

Živnostenské úřady mají v rámci své kontrolní činnosti pravomoc kontrolovat dodržování řádného provozování živností podnikateli, a to nejen z hlediska dodržování povinností stanovených živnostenským zákonem, ale i povinností stanovených pro provozování živností zvláštními předpisy. Při své kontrole se však navíc mohou setkat u podnikatele i s porušením povinností stanovenými zákony a obecně závaznými předpisy, které se k provozování živností nevztahují, např. předpisy vztahující se k ochraně práv z duševního vlastnictví. Zejména při kontrolách provozování živností s duševním vlastnictvím souvisejících se živnostenské úřady mohou s porušením takových práv setkávat. Jedná se např. o videopůjčovny, tržiště, galerie, atd.

Provádí-li živnostenský úřad kontrolu řádného dodržování povinností při provozování živnosti u podnikatele prodávajícího u stánku na tržišti džínové kalhoty značky Levis za 250,- Kč a teplákové soupravy značky ADIDAS za 300,- Kč, může pojmout podezření, že tento podnikatel porušuje práva k ochranným známkám Levis a ADIDAS tím, že neoprávněně označil zboží nižší kvality předmětnými ochrannými známkami. Obvyklé ceny značkového zboží, tedy zboží oprávněně nesoucí ochrannou známku Levis a ADIDAS, se totiž nebudou ani v nejmenším pohybovat kolem 300,- Kč za kus. Při vzniku takového podezření bude mít živnostenský úřad povinnost oznámit jej v souladu s ustanovením § 68 odst. 2) živnostenského zákona České obchodní inspekci.

Česká obchodní inspekce (ČOI) je orgánem státní správy podřízeným Ministerstvu průmyslu a obchodu. Do její kompetence mimo jiné spadá i kontrola dodržování předpisů týkajících se práv z duševního vlastnictví, neboť je oprávněna kontrolovat právnické a fyzické osoby prodávající nebo dodávající výrobky a zboží na vnitřní trh, poskytující služby nebo vyvíjející jinou podobnou činnost na vnitřním trhu. Jedním z jejích důležitých úkolů je zajistit ochranu spotřebitele před jeho klamáním. Právě neoprávněně označení zboží nižší kvality ochrannou známkou používanou oprávněně pro zboží naopak velmi vysoké kvality a prodej takového zboží je jedním z jednání, které lze označit za klamání spotřebitele. Česká obchodní inspekce provádí kontrolu, zda nedochází ke klamání spotřebitele, a to na základě vlastního podnětu nebo na základě podnětu jiného státního orgánu nebo jiné osoby, která prokáže právní zájem na věci. Takový podnět by měl

¹⁵ § 12 a § 47 zákona č. 513/1991 Sb.

být dán právě živnostenským úřadem, který při živnostenské kontrole zjistí porušení předpisů na úseku práv duševního vlastnictví. V úvahu přicházejí zejména podněty při porušování práv k obchodnímu jménu podnikatelů či podněty při porušování označování výrobků nebo služeb podnikateli, podnikajícími podle živnostenského zákona např. ochrannými známkami náležejícím i jiným podnikatelům. Česká obchodní inspekce pak informuje toho, kdo podal podnět, o zjištěném klamání spotřebitele nebo o zjištěných nedostacích a jejich příčinách.

Dalším příkladem spolupráce živnostenského úřadu a jiného orgánu je spolupráce živnostenských úřadů s Úřadem průmyslového vlastnictví. Úřad průmyslového vlastnictví je jedním z ústředních orgánů státní správy České republiky, a to ústředním orgánem státní správy na ochranu průmyslového vlastnictví České republiky.¹⁶

Do jeho působnosti patří zejména vést rejstřík ochranných známek, udělovat patenty na vynálezy, vést rejstřík průmyslových vzorů, vést rejstřík označení původu a další činnosti, zejména provádění řízení o zápise či výmazu těchto práv duševního vlastnictví do uvedených rejstříků apod. Rovněž vůči Úřadu průmyslového vlastnictví má živnostenský úřad povinnost oznamovací a povinnost podávat podněty směřující k zabránění porušování práv k duševnímu vlastnictví. Živnostenský úřad při výkonu své kontrolní činnosti může pojmout podezření, že podnikatel užívá institut práva duševního vlastnictví v rozporu s právní úpravou. Tak například živnostenský úřad může zjistit, že podnikatel, u něhož provádí kontrolu, užívá pro své výrobky svou ochrannou známku řádně registrovanou u Úřadu průmyslového vlastnictví. Taková ochranná známka se však může živnostenskému úřadu jevit jako známka zaměnitelná s ochrannou známkou náležející jinému podnikateli vyrábějící podobné výrobky (u něhož třeba též prováděl kontrolu) a může pojmout podezření, že jedna z takto užívaných ochranných známek byla zapsána v rozporu se zákonem č. 137/1995 Sb. o ochranných známkách. Pak by měl podat podnět k přezkoumání zápisů obou ochranných známek a k výmazu té, která byla dle jeho názoru sice zapsána, ale je zaměnitelná s jinou, již zapsanou nebo dříve přihlášenou ochrannou známkou. Zápis zaměnitelných ochranných známek je situací jistě výjimečnou, přesto by se tak mohlo stát např., pokud by se Úřadu průmyslového vlastnictví přihlášená ochranná známka po provedeném průzkumu nejevila jako zaměnitelná s již zapsanou nebo dříve přihlášenou ochrannou známkou, uveřejnil by její přihlášku ve Věstníku průmyslového vlastnictví a ponechal by majitelům již zapsaných a přihlašovatelům dříve přihlášených ochranných známek možnost se proti zápisu přihlašované známky bránit námitkami, přičemž žádný z majitelů již zapsané a přihlašovatelů dříve přihlášené ochranné známky by námitky nepodal. Úřad by tedy dle svého původního závěru o nezaměnitelnosti známek přihlašovanou ochrannou známkou do rejstříku ochranných známek zapsal. Na základě shora uvedeného podnětu živnostenského úřadu by však Úřad průmyslového vlastnictví měl provést přezkoumání provedených zápisů předmětných ochranných známek a rozhod-

nout, zda a která ochranná známka je zaměnitelná s dříve zapsanou či přihlášenou ochrannou známkou a byla tedy zapsána do rejstříku ochranných známek v rozporu s ustanoveními zákona č. 137/1995 Sb. a takovou ochrannou známku z rejstříku vymazat¹⁷.

Kromě shora uvedené informační povinnosti stanovené v ustanovení § 68 odst. 2) zákona č. 455/1991 Sb. má však živnostenský úřad jako státní orgán oznamovací povinnost stanovenou v ustanovení § 58 zákona č. 200/1990 Sb. o přestupcích a v ustanovení § 8 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, pokud zjistí skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán přestupek nebo trestný čin. Kromě toho musí vyhovět stejně jako jakákoli jiná osoba dožadáním orgánů činným v trestním řízení při plnění jejich úkolů. Oznamovací povinnost vůči jiným orgánům státní správy plyne živnostenským úřadům i z ustanovení § 22 a § 23 zákona č. 552/1991 Sb. o státní kontrole.

Použijeme-li již shora uvedený příklad podnikatele prodávajícího v tržnici u stánku teplákové soupravy označené ochrannou známkou ADIDAS, měl by živnostenský úřad v případě vzniku podezření z porušování práv k ochranné známce kromě učinění oznámení České obchodní inspekci, případně Úřadu průmyslového vlastnictví dát podnět k prozkoumání, zda takové jednání není přestupkem na úseku porušování průmyslových práv a porušování práv k obchodní firmě dle příslušných ustanovení zákona o přestupcích¹⁸ nebo dokonce trestným činem porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu dle příslušných ustanovení trestního zákona.¹⁹ Orgánem příslušným k projednání přestupku na úseku porušování průmyslových práv a porušování práv k obchodní firmě je přestupková komise obecního úřadu příslušného dle místa podnikání podnikatele. Tam by měl směřovat podnět živnostenského úřadu při podezření na spáchání přestupku podnikatelem. V případě podezření ze spáchání trestného činu by měl podnět směřovat státnímu zastupitelství nebo Polici ČR.

3.4. Reciprocita kooperační povinnosti

Informační povinnost však mají i ostatní orgány vůči živnostenskému úřadu. Pokud orgány provádějící kontrolu podle zvláštních předpisů zjistí, že došlo k porušení právních předpisů, jsou povinny zaslat opis rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o závažném porušení zvláštních předpisů podnikatelem, příslušnému živnostenskému úřadu ve lhůtě 30 dnů ode dne nabytí právní moci tohoto rozhodnutí. V téže lhůtě příslušnému živnostenskému úřadu oznamují i případy neoprávněného podnikání zjištěné při výkonu jejich činnosti.

Povinnost spolupracovat s ostatními orgány mají ty které orgány a úřady stanovenu i ve zvláštních právních předpisech. Tak je Česká obchodní inspekce při své činnosti povinna spolupracovat se správními úřady a orgány územní samosprávy v oblasti přenesené působnosti, jakož i s jinými státními orgány a institucemi, jejichž spolupráce je nezbytná pro výkon

¹⁶ § 1 zákona č. 14/1993 Sb. o opatření na ochranu průmyslového vlastnictví.

¹⁷ § 25 zákona č. 137/1995 Sb. o ochranných známkách.

¹⁸ § 33 zákona č. 200/1990 Sb.

¹⁹ § 150 zákona č. 140/1961 Sb.

kontroly. Z toho plyne, že podněty podané živnostenským úřadem je povinná prošetřit a o výsledcích šetření informovat živnostenský úřad. Kromě toho je povinná informovat živnostenský úřad o porušování povinností podnikatele při provozování živnosti, pokud takovou skutečnost zjistí při výkonu vlastní kontrolní činnosti. Živnostenský úřad je pak povinen prověřit takovou skutečnost, tedy vlastně na základě podnětu od jiného orgánu provést živnostenskou kontrolu.

4. Seznam použité literatury

- Jakl Jaroslav, Ochranné známky a označení původu, Praha, 2002
Kříž Jan a kolektiv, Autorský zákon a předpisy související – komentář, Praha, 2002
Munková Jindřiška, Ochranné známky, další práva na označení a hospodářská soutěž, Praha, 2000
Fleischmanová Irena, Jandová Venuše, Reforma veřejné správy a působnost živnostenských úřadů, Praha, 2003

5. Seznam právních předpisů

- Zákon č. 570/1991 Sb. o živnostenských úřadech
Zákon č. 455/91 Sb. o živnostenském podnikání
Zákon č. 320/2002 Sb. o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů
Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích
Ústavní zákon č. 1/93 Sb. Ústava České republiky
Usnesení č. 2/93 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
Zákon č. 552/91 Sb. o státní kontrole
Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském
Zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích
Zákon č. 140/1961 Sb. trestní zákon
Zákon č. 141/1961 Sb. trestní řád
Zákon č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník
Zákon č. 452/2001 Sb. o ochraně označení původu
Zákon č. 527/1990 Sb. o vynálezech a zlepšovacích návrzích
Zákon č. 529/1991 Sb. o ochraně topografií polovodičových výrobků
Zákon č. 478/1992 Sb. o užitných vzorech
Zákon č. 137/1995 Sb. o ochranných známkách
Zákon č. 14/1993 Sb. o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví
Zákon č. 64/1986 Sb. o České obchodní inspekci
Zákona č. 111/1994 Sb. o silniční dopravě

Výklad problematiky § 25 a § 42 autorského zákona

JUDr. David Štros

1. Výklad problematiky § 25 a § 42 autorského zákona

Ustanovení § 25 vychází z ustálené mezinárodní praxe, která má omezit resp. nějakým způsobem zpoplatnit kvantitativně velmi špatně kontrolovatelné a kvalitativně velmi dokonalé možnosti pořizování neoprávněných rozmnoženin děl pro vlastní potřebu. Souvisí to zejména s prudkým rozvojem technických možností a zařízení, na kterých je tyto rozmnoženiny možné pořizovat. Jedním z faktorů, které přispívají k jejich obecnému rozšíření, je jejich neustále vzrůstající cenová dostupnost. Atraktivnost této aktivity spočívá hlavně ve velkých rozdílech v nákladech na pořízení neoprávněné rozmnoženiny za pomoci technických pomůcek a cenou legální kopie.

Tato právní úprava výrazným způsobem posiluje právní postavení autorů a zároveň posiluje právní jistotu poskytovatelů kopírovacích služeb.

Autor zveřejněného díla, které lze rozmnožovat pro osobní potřebu

- na podkladě zvukového nebo zvukově obrazového záznamu, nebo
- rozhlasového nebo televizního vysílání, nebo
- tiskového nebo jiného grafického vyjádření jejich přenesením pomocí přístroje ne nenahrané nosiče záznamu nebo pomocí přístroje k zhotovování tiskových rozmnoženin na papír nebo podobný podklad, má autor právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu.

1.1. Osoby povinné platit odměnu ve smyslu § 25 autorského zákona

Osobou povinnou platit odměnu je

- výrobce nebo dovozce přístrojů k zhotovování rozmnoženin zvukových nebo zvukově obrazových záznamů,
- výrobce nebo dovozce přístrojů k zhotovování tiskových rozmnoženin,

- výrobce nebo dovozce nenahraných nosičů zvukových a zvukově obrazových záznamů,
- dopravce nebo zaslátel na místo osob uvedených výše, pokud na písemnou výzvu příslušného kolektivního správce bez zbytečného odkladu nesdělí údaje potřebné pro určení totožnosti dovozce nebo výrobce,
- poskytovatel rozmnožovacích služeb za úplatu, pokud jde o tiskové rozmnoženiny, přičemž poskytovatelem rozmnožovacích služeb za úplatu je i ten, kdo za úplatu zpřístupní přístroj k zhotovování tiskových rozmnoženin.

Odměna, kterou jsou osoby uvedené výše povinny platit při dovozu přísluší při dovozu předmětných výrobků nebo při jejich prvním prodeji v České republice. Odměna, kterou je povinen platit poskytovatel rozmnožovacích služeb za úplatu, nebo ten, kdo za úplatu zpřístupní přístroj k zhotovování tiskových rozmnoženin, přísluší v závislosti na počtu zhotovených tiskových rozmnoženin.

1.2. Informační povinnost osob povinných platit odměnu ve smyslu § 25 autorského zákona

Osoby, které mají ve výše uvedených případech povinnost platit odměnu, jsou povinny předkládat příslušným kolektivním správcům informace o skutečnostech rozhodných pro určení výše odměny, tj. zejména o druhu a počtu prodaných nebo dovezených přístrojů k zhotovování rozmnoženin zvukových nebo zvukově obrazových záznamů, přístrojů k zhotovování tiskových rozmnoženin nenahraných nosičů zvukových nebo zvukově obrazových záznamů, jakož i o počtu tiskových rozmnoženin zhotovených na přístrojích pro poskytování rozmnožovacích služeb za úplatu. Tyto informace musí být poskytovány vždy souhrnně za kalendářní pololetí nejpozději do konce následujícího kalendářního měsíce.

1.3. Příklady výše odměn

Výši odměny, kterou musí povinné osoby platit jsou stanoveny v příloze autorského zákona. Tak například jednorázová odměna příslušející při dovozu nebo při prvním prodeji přístrojů určených k pořizování tiskových rozmnoženin (kopírovací stroje) činí

- u výkonnostní kapacity 4 až 12 rozmnoženin za jednu minutu 650 Kč
- u výkonnostní kapacity 13 až 35 rozmnoženin za jednu minutu 1300 Kč
- u výkonnostní kapacity 36 až 70 rozmnoženin za jednu minutu 1600 Kč
- u výkonnostní kapacity více než 70 rozmnoženin za jednu minutu 12000 Kč.

Odměna za jednu tiskovou rozmnoženinu (tj. za vyhotovení jednoho listu kopie) pak činí 0,10 Kč v případě černobílé tiskové rozmnoženiny a 0,20 Kč v případě barevné rozmnoženiny.

1.4. Ustanovení § 42

Podle tohoto ustanovení má autor (resp. příslušný kolektivní správce) právo požadovat od celních orgánů informace o obsahu a rozsahu dovozu a vývozu příslušného zboží. Přístrojem, který může sloužit ke zhotovení zvukových nebo obrazových záznamů nebo tiskové rozmnoženiny se rozumí i počítač.

Autor může od celních orgánů vyžadovat informace o obsahu a rozsahu dovozu zboží, které

- je rozmnoženinou jeho díla nebo zvukovým či zvukově obrazovým záznamem jeho díla
- má sloužit k pořízení takové rozmnoženiny jako nosič (tj. nenahraný nosič)
- je přístrojem k zhotovení zvukových nebo zvukově obrazových záznamů nebo tiskové rozmnoženiny
- je pomůckami podle ustanovení § 43 autorského zákon (tj. pomůcky sloužící k překonání ochranných prvků)

Autor má dále právo nahlížet do celních dokumentů, aby zjistil, zda dovoz výše uvedeného zboží k užití na území České republiky je oprávněný podle autorského zákona, nebo aby zjistil údaje rozhodné pro uplatnění práv vyplývajících z autorského zákona.

2. Zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujících některá práva duševního vlastnictví (tzv. protipirátský zákon)

Zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného dovozu zboží porušujících některá práva duševního vlastnictví (tzv. protipirátský zákon), stanoví podmínky, za kterých celní orgány přijímají opatření, pokud má důvodné podezření, že se jedná o padělek nebo nedovolenou napodobeninu zboží. Tento zákon také stanoví oprávnění celních úřadů v nesporných případech v řízení o přestupku nebo správním deliktu uznat zboží za padělek

nebo nedovolenou napodobeninu, nařídít její zničení nebo jiné znehodnocení zboží.

Tento zákon poskytuje ochranu řadě práv k nehmotným statkům, a to ochranných známek, patentům, autorským osvědčením, průmyslové vzory, užité vzory. Vztahuje se také práva chráněné autorským zákonem.

V praxi byla aplikace tohoto zákona a jeho výklad od počátku poměrně složitá. Majitelé práv se například setkávali s praxí celních orgánů, které jim odmítaly sdělovat jakékoli údaje o osobách dovážejících nebo vyvážejících zboží a tím jim prakticky znemožňovaly zahájení soudního řízení o určení, že zboží je padělek nebo nedovolená napodobenina, když rozhodnutí soudu bylo (a nadále je) nutné k dosažení toho, aby zadržené zboží mohlo být zničeno.

2.1. Aplikace tzv. protipirátského zákona v praxi

V současné době se aplikace protipirátského zákona v některých oblastech práva k nehmotným statkům zlepšila, nicméně stále jsou oblasti, kde je možné se v praxi setkat s chybnou aplikací zákona, která může vyplývat z jisté nezkušenosti celních orgánů v dané oblasti. To se týká zejména oblasti vynálezů a na ně udělovaných patentů. Proto bychom chtěli některé aspekty protipirátského zákona a zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, v tomto pojednání zmínit. Pro účely přednášek a zejména následné praxe je nezbytně nutné pochopení základních pojmů patentového práva a schopnost jejich správné aplikace.

2.2. Patentové právo ve vztahu k tzv. protipirátskému zákonu

2.2.1. Základní pojem patentového práva

Označení „patentové právo“ se užívá tradičně, byť to není označení příliš odpovídající označení ostatních průmyslových práv. Vychází se při něm nikoli z **předmětu ochrany**, nýbrž z majetkového práva k němu – to je udělováno ve formě tzv. patentu¹. Majetkové právo má podobu státem udělované listiny, tj. patentu. Slovo „patent“ vychází z latinského označení *littera patens*, které znamená „panovníkův výnos udělující nějaké právo, privilegium“, v doslovném překladu pak „otevřený dopis“, „listina přístupná všem“.

Původ ochrany technických řešení můžeme hledat již ve středověkém právu panovníka udělovat svým poddaným různá privilegia. Uvádí se, že první patentový zákon byl vydán v benátském státě dne 19. března 1474. Dle tohoto zákona tehdejší zákonodárce pragmaticky seznal, že se mu ochrana práv vynálezavých občanů vyplatí. „Mezi námi žijí velcí a geniální muži, kteří jsou schopni vynalézat užitečná zařízení; a více takovýchto mužů k nám přichází za velikostí a silou našeho města. Pokud bychom přijali taková opatření, aby ostatní, kteří spatří zařízení a díla vynalezená těmito skvělými muži je nemohli stavět a tak vynálezci zcizit jeho čest a slávu, pak by více mužů využívalo svého talentu, objevovali by

¹ Obsah pojmu patent v právním slova smyslu nelze zaměňovat s obsahem pojmu „patent“ tak jak ho chápe hovorová čeština, jako je např. spojení „mít patent na rozum“, „nechal si zapatentovat lokomotivu“ atp.

a stavěli by zařízení, která jsou velice užitečná a výhodná pro naše společenství.“ Benátský zákonodárce proto zakázal třetím osobám na svém území užívat po dobu deseti let užívat chráněného řešení (vynálezu) nebo řešení, které by k tomuto chráněnému řešení bylo podobné.

2.3. Podmínky patentovatelnosti dle zákona č.527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích

Patentovatelné není každé technické řešení. Aby vynález byl patentovatelný, tj. aby na něj bylo vůbec možné udělit patent, musí splňovat určité zákonem definované podmínky.

Podle zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, platí, že na vynálezy splňující podmínky stanovené tímto zákonem uděluje Úřad průmyslového vlastnictví patenty. Podmínkou patentovatelnosti vynálezů, a tedy i vynálezů týkajících se léčivých látek a způsobu jejich užití byly stanoveny jako následující. Patenty se udělují na vynálezy, které jsou nové, jsou výsledkem vynálezecké činnosti a konečně jsou průmyslově využitelné. Jedná se tedy o tzv. pozitivní definici patentovatelnosti vynálezů. Zákon pak negativním výčtem uvádí ty vynálezy, které jsou z patentovatelnosti vyloučeny. Jedná se o objevy, vědecké teorie, matematické metody, pouhé vnější úpravy výrobků, plány, pravidla a způsoby vykonávání duševní činnosti a konečně programy počítačů či pouhé uvedení informace. Zákon tedy nevymezuje vlastní pojem vynález, vymezuje však pojem patentovatelnosti vynálezů.² Na základě negativní definice výluk z patentovatelnosti je vidět, že zákonodárce opustil dříve běžné výluky, které z patentovatelnosti vylučovaly vlastní chemické substance jako základ farmaceutických přípravků. Toto je na jednu stranu důsledek tlaku zahraničních partnerů tehdejšího Československa, a na druhou stranu snad důsledek jakéhosi nazření zákonodárce na společenský a ekonomický přínos vynálezecké činnosti v oblasti farmaceutických přípravků.

2.4. Co patent vlastně chrání – výklad rozsahu ochrany patentu

Patent nechrání „rozum“, a jen velmi zřídka chrání patent celou „lokomotivu“. Patent chrání určité technické řešení, které vynálezce přidává ke stávajícímu stavu techniky. Právě o tento krok „vpřed“, který vynálezce svým vynálezem činí, se lidstvo posunuje vpřed. Jak tedy zjistíme, co vlastně patent chrání?

Pro stanovení rozsahu ochrany vyplývající z patentu je rozhodujícím výklad patentových nároků tak, jak jsou obsaženy v patentové listině. Z ustanovení § 12 odst. 1 zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, vyplývá, že rozsah ochrany patentu je dán zněním patentových nároků. K výkladu patentových nároků se použije popisu a výkresů.

Definice rozsahu ochrany patentu se tedy zdá být poměrně jasnou. Velmi často však nebude otázka způsobu výkladu rozsahu ochrany patentů jednoznačná. Proto je k zjištění rozsahu ochrany patentu zahájit tzv. určovací řízení.³

2.5. Několik poznámek k výkladu § 13 zákona č.527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích

Podle ustanovení § 13 písm. a) zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, nesmí nikdo bez souhlasu majitele patentu vyrábět, nabízet, uvádět na trh nebo používat výrobek, který je předmětem patentu, nebo k tomuto účelu výrobek dovážet či skladovat anebo s ním jiným způsobem nakládat. Dále nikdo bez souhlasu majitele patentu nesmí využívat způsob, který je předmětem patentu, popř. tento výrobní způsob nabízet k využití. A konečně nikdo nesmí bez souhlasu majitele patentu nabízet, uvádět na trh, používat nebo k tomuto účelu dovážet či skladovat výrobek přímo vyrobený způsobem, který je předmětem patentu a majiteli patentu se shodné výrobky se považují za získané chráněným výrobním způsobem, je-li nanejvýš pravděpodobné, že výrobek byl vyroben způsobem, který je předmětem patentu a majiteli patentu se přes přiměřené úsilí nepodařilo určit skutečně užitý výrobní způsob, a to až do doby, než se prokáže opak. Při dokazování opaku je nutné šetřit práv vyplývajících z ochrany obchodního tajemství.

Toto ustanovení nelze vykládat tak, že patent chrání všechny výrobky shodné s výrobkem získaným chráněným způsobem, nýbrž je nutné ho vykládat tak, že se ochrana poskytuje pouze výrobkům přímo získaným chráněným způsobem.

2.6. Určovací řízení

Otázka určení rozsahu patentu je pro majitele patentu otázkou zásadní, neboť poskytuje prakticky odpověď na otázku, proti kterým konkurentům na trhu může práva z patentu uplatňovat. Rozsah patentu je dán nároky, s použitím výkladových pravidel popsaných výše. Samotná otázka výkladu rozsahu patentu je předmětem řízení určovacího (probíhajícího před Úřadem průmyslového vlastnictví), nebo řízení na ochranu před porušováním patentu (probíhajícího před obecnými soudy). V řízení přihlašovacím o přihlášce vynálezu nelze rozsah ochrany patentu určit, protože prostě není možné předvídat veškeré možné varianty možných pokusů patent obejít tak, jak se může stát **po udělení patentu**. Výklad rozsahu patentu je proto ponechán zvláštnímu druhu řízení dle ustanovení § 67 zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích. Jen v tomto řízení nebo v řízení na ochranu před porušováním patentu je možné stanovit, co do rozsahu ochrany patentu spadá.⁴ Při průzkumu přihlášky vynálezu v rámci přihlašovacího řízení neprobíhá žádné určení rozsahu ochrany ani nově přihlašovaného vynálezu, a ani předchozích patentů, nýbrž je řešena pouze otázka identity přihlašovaného řešení a stávajícího stavu techniky (včetně patentů). Otázka platnosti patentu, tj. otázka zda při udělení patentu byly splněny všechny podmínky patentovatelnosti. Tato otázka spadá plně do přezkumné pravomoci soudu, když dnešní právní praxe tak navazuje prakticky na praxi prvorepublikovou.⁵

² Ježek, J.: Patentový zákon. Zákon o užitných vzorech. Komentář. 1. vydání. Praha, C.H. Beck 1998, str. 36 a následující.

³ Určovací řízení ale není možné zaměňovat z řízením zrušovacím.

⁴ Ing. František Vítáček. Definice předmětu patentu a výklad rozsahu patentu. Úřad pro patenty a vynálezy v Praze, 1963, str. 47 a násl.

⁵ Viz např. rozhodnutí ze dne 1. září 1939, R II 20/39, č. 17361 Vážného sbírky.

Smyslem určovacího řízení je zjistit možný základ majetkových nároků tak, jak vyplývají z vynálezu chráněného patentem a vyloučit zásah třetích osob do patentových práv. Určovací návrh má tedy význam zejména jako prevence pro navrhovatele (žadatele o určení) ve vztahu k majiteli patentu, kdy se snaží v průběhu určovacího řízení zjistit především dvě skutečnosti, a to jednak zda jeho výrobek může potenciálně porušovat práva k příslušnému patentu, a dále určit vlastní rozsah patentu ve vztahu k jeho výrobku. Určovací návrh bude podáván často ne samotnými majiteli patentu, ale osobami, které zamýšlí uvést výrobek na trh a chtějí si před jeho uvedením zjistit jeho možnou patentovou závadnost⁶.

2.7. Pravomoc k rozhodování sporů z patentu

Podle ustanovení § 75 odst. 3 zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, rozhodují spory z patentů soudy. Toto ustanovení tedy dává výlučnou pravomoc k roz-

hodování sporů z patentů (tj. sporů souvisejících s porušováním patentu) obecným soudům. Celní orgány tedy nemají pravomoc rozhodovat o otázce, zda určitý výrobek nějaký patent porušuje, či nikoli. Jsou zde podle našeho názoru zcela odkázány na rozhodnutí soudu a nemohou rozhodnutím o zajištění zboží vlastním rozhodnutím soudu předcházet. Celní orgány mohou quasi vykonávat rozhodnutí soudu tím, že poskytnou majiteli patentu ochranu za situace, kdy určitému subjektu je ze strany soudu uložena povinnost zdržet se určitého chování (např. uvádění určitého konkrétního výrobku na trh), a to i pokud je tato povinnost uložena předběžným opatřením, které ale není vlastním konečným rozhodnutím ve věci, a celní orgány k žádosti majitele patentu zajistí, aby předmětný výrobky nebyly do České republiky dováženy a ani z České republiky dováženy. Pokud obecný soud o otázce porušování patentu ještě nerozhodl, nemůže celní orgán do jeho pravomoci zasahovat a zajišťovat zboží, o kterém se domnívá, že by mohlo práva z patentu porušovat.

⁶ F. Vitáček: Československý patentní zákon. Komentář. Nakladatelství V.Linhart 1933, Praha. Strana 363 a násled.

Oceňování nehmotného majetku

Karel Čada

Nedílnou součástí komplexní péče o každý majetek je i znalost jeho hodnoty. To platí i o nehmotném majetku, neboť v právním slova smyslu jde o věci, a chceme-li se o ně přiměřeně starat potřebujeme znát jejich hodnotu. Praktických důvodů oceňování nehmotného majetku je mnohem více a proto stojí za to zařadit stručnou kapitolu o této problematice i do širokého kontextu kombinace řady aspektů směřujících k úspěšnému prosazování práv z duševního vlastnictví, které se stává stále důležitější součástí konkurenčních výhod prosperujících společností na trhu.

1. Důvody oceňování nehmotného majetku

1.1. Podíl nehmotného majetku na tržní hodnotě společnosti

Investování do akciového trhu směřuje v poslední době v různé intenzitě podle jednotlivých oblastí k potlačení dividendových výnosů a zvýraznění významu tržní hodnoty obchodní společnosti, která se následně realizuje prodejem nebo některou z možných forem fúzí společnosti.

Vývoj podílu tržní a účetní hodnoty veřejně obchodovatelných amerických společností v posledních dvaceti letech ukázal, že zatímco koncem sedmdesátých let minulého století účetní hodnota obchodní společnosti téměř odpovídala hodnotě tržní, na konci devadesátých let je již situace zásadně odlišná a účetní hodnota představuje pouze menší část celkové tržní hodnoty obchodní společnosti.

Tato zásadní a poměrně rychlá změna navozuje otázku co patří do aktiv, které představují tak velký rozdíl mezi účetní a tržní hodnotou obchodní společnosti. Podstatnou součástí této části hodnoty společnosti budou jistě nehmotné statky a již jen tento závěr stačí k tomu, abychom se zajímali o možnosti jak tento druh majetku kvantifikovat nebo alespoň kvalitativně hodnotit.

1.2. Nepeněžitý vklad do základního kapitálu společnosti

Založením kapitálové společnosti a jejím zápisem do obchodního rejstříku zakladatelé uvádějí do právního života zvláštní právnickou osobu, která je co do své právní subjektivity od osobností svých zakladatelů a společníků oddělená a ve svých jednáních je samostatně majetkově odpovědná.

Z pohledu věřitelů přispívá k zárukám institut základního kapitálu, který vytváří jakýsi garanční kapitál, kterým společnost otevřeně, prostřednictvím obchodního rejstříku, demonstruje svou relativně stabilní kapitálovou sílu.

Pojem základního kapitálu definuje ustanovení § 58 odst. 1 obchodního zákoníku pro případy obchodních společností jako peněžní vyjádření souhrnu peněžitých i nepeněžitých vkladů všech společníků do společnosti.

Z toho je patrné, že vklady do společností je možno rozdělovat na peněžitě a nepeněžitě, přičemž nepeněžitým vkladem může být jen majetek, jehož hospodářská hodnota je zjistitelná, a který může společnost hospodářsky využít ve vztahu k předmětu podnikání.

Donedávna bylo oceňování nepeněžitých vkladů do základního kapitálu obchodních společností zcela volné. Záviselo jen na dohodě zakladatelů a v případě akciových společností bylo k tomu třeba sice odborného odhadu, ale nebylo uvedeno, kdo a na jakém základě má tento odborný odhad učinit.

Popisovaný stav se změnil v rámci novel obchodního zákoníku. V současné době se v ustanovení § 59 odst. 3 v této souvislosti uvádí, že hodnota nepeněžitěho vkladu musí být uvedena ve společenské smlouvě, zakladatelské smlouvě nebo zakladatelské listině, pokud tento zákon nestanoví jinak. Hodnota nepeněžitěho vkladu do základního kapitálu společnosti s ručením omezeným, do akciové společnosti či komanditní společnosti se stanoví podle posudku zpracovaného znalcem nezávislým na společností, jmenovaným za tím účelem soudem. Pokud hodnota nepeněžitěho vkladu přesa-

huje částku 10 000 000 Kč nebo je předmětem vkladu podnik, jeho část, know-how, anebo je společnost zakládána jedním zakladatelem, nebo má jediného společníka, vyžadují se společně zpracované posudky dvou znalců.

Posudek znalce musí obsahovat alespoň popis nepeněžitěho vkladu, použité způsoby jeho ocenění a údaj o tom, zda hodnota nepeněžitěho vkladu odpovídá alespoň emisnímu kursu upsaných akcií, které mají být vydány jako protiplnění za tento nepeněžitý vklad, nebo částce, která se má započítat na vklad do základního kapitálu společnosti s ručením omezeným. Dále musí uvádět částku, kterou se nepeněžitý vklad oceňuje.

Tím došlo sice k zásadní změně právní úpravy, ale ani tato nová právní úprava nerozptýlila některé z dřívějších rozpaků nad tím, kteří znalci mají nehmotný majetek oceňovat, jak nebo podle jakých zásad tak mají činit, má-li znalecké ocenění směřovat k tržnímu, účetnímu či jinému ocenění. Zákon č. 151/1997 Sb., sice již uvádí způsob oceňování některých druhů tohoto majetku, jak bude dále uvedeno, ale neukládá, aby zde uvedený postup byl použit pro tento účel. Umožňuje však, jak plyne i z důvodové zprávy k ustanovení § 1 zák. č. 151/1997 Sb., aby na základě rozhodnutí rejstříkového soudu bylo pro ocenění takového druhu nepeněžitěho vkladu použito způsobu podle zák. č. 151/1997 Sb.

V zásadě jde však o to, aby vklady nehmotného majetku do základního kapitálu obchodních společností byly přiměřené a nezaváděly zbytečné důvody pro budoucí nesrovnalosti společníků.

1.3. Účetnictví a daňové povinnosti

Obecně nehmotné statky se staly předmětem účtování a souvisejí s nimi i daňové povinnosti. Naše daňové a účetní předpisy však nejsou ve vztahu k nehmotnému majetku vždy zcela jasné a přesné a mohou vzbuzovat v některých případech jisté pochybnosti. Jak již bylo shora uvedeno, také chápání pojmu nehmotný majetek je podle těchto právních předpisů jiné, než například podle předpisů o průmyslovém právu.

Abyste bylo možno s tímto druhem majetku obchodovat a účtovat, vyžaduje to jeho ocenění. S tím se určitým způsobem vypořádal zákon o účetnictví č. 563/1991 Sb., který v této souvislosti uvádí, že při oceňování majetku a závazků a při účtování o výsledku hospodaření účetní jednotky se berou za základ veškeré náklady a výnosy, které se vztahují k účetnímu období.

V ustanovení § 25 citovaného zákona se uvádějí závazné způsoby pro oceňování majetku pro účely účtování. Nakoupený nehmotný majetek, kam patří i obchodní tajemství a know-how, se oceňuje pořizovacími cenami. Pořizovací cenu však někdo musí stanovit a není pochyb o tom, že v současné době půjde o cenu tržní.

Nehmotný majetek vytvořený vlastní činností se oceňuje podle tohoto zákona a pro účely účtování vlastními náklady nebo reprodukčními pořizovacími cenami, pokud jsou nižší. Pro účely tohoto zákona se rozumí pořizovací cenou cena, za kterou byl majetek pořízen a náklady s jeho pořízením související. Reprodukční pořizovací cenou je cena, za kterou by byl majetek pořízen v době, kdy se o něm účtuje. Z toho je patrné, že účetnictví může obsahovat údaje o oce-

nění nehmotného majetku, které jsou v případě nákupu stanoveny na tržních principech a v případě nehmotného majetku, vytvořeného vlastní činností, na principech podle zákona o účetnictví, tedy na základě vlastních nákladů či pořizovacích cen, což bude ve většině případů představovat rozdílné cenové úrovně.

Ve smyslu poznámky č. 3 k ustanovení § 1 odst. 3 zák. č. 151/1997 Sb., se pro účely účetnictví tento zákon o oceňování neuzije. Pro tyto účely je k dispozici ustanovení § 24 až 26 zák. č. 563/1991 Sb.

K tomu je třeba uvést, že oceněním nehmotného majetku vlastními náklady ani reprodukční pořizovací cenou zpravidla nelze získat ocenění tržní.

1.4. Ostatní důvody pro oceňování nehmotného majetku

K oceňování nehmotného majetku se často přistupuje i z celé řady dalších, velmi rozličných důvodů.

Podle ustanovení § 21 a 22 zák. č. 137/1995 Sb. o ochranných známkách se ochranné známky poprvé, jako nehmotný statek, stávají na základě výslovné právní úpravy plnohodnotným zástavním předmětem. V podstatě shodná situace je podle ustanovení § 31 zák. č. 207/2000 Sb. u průmyslových vzorů.

Znamená to, že ochranná známka a průmyslový vzor dosáhly výslovně uznání základních dvou funkcí každé zástavy, tedy funkce zajišťovací a konečně i uhrazovací. Má-li pak ochranná známka či průmyslový vzor sloužit jako zástava, jistě musí být i ohodnoceny. Obdobná situace je i v případě patentů i osvědčení na užitný vzor, přestože výslovná právní úprava institutu zástavy v těchto případech chybí.

Někdy se zapomíná na to, že v rámci majetku obchodních společností v případě konkurzu nebo likvidace může zbývající majetek zahrnovat i značné hodnoty nehmotného charakteru. Podobně v rámci vypořádání dědictví se postupně stále častěji požaduje ohodnocení nehmotného majetku obchodní společnosti zůstavitele.

Velmi důležité je pamatovat na nehmotný majetek v rámci nejrůznějších přeměn obchodních společností. Jak v rámci fúzí, tedy při slučování, splynutí či převodu jmění na jednoho společníka, tak i při rozdělování společností, ať již se vznikem společností nových nebo v rámci takzvaného rozdělení sloučením, kdy nevznikají nové právní subjekty, ale existující společnosti přebírají jmění společností zaniklé.

Kromě toho je při těchto transakcích nutno přihlížet ke specifickým vlastnostem nehmotného majetku. Zánikem právní subjektivity majitele ochranné známky zaniká i ochranná známka sama, pokud před tím nebyla řádně převedena. Hrozí potom, že bude oceněna i ochranná známka, která již v době ocenění je neplatná.

Nelze opomenout ani další důvody pro ocenění nehmotného majetku. Majitelé těchto práv často chtějí prostě pouze znát hodnotu svého majetku, a to pouze jako vstupní informaci pro různá následná obchodní jednání či strategická rozhodnutí.

Ocenění majetkových práv přichází v úvahu i v případech, kdy hodnotíme rizika, která nás případně mohou potkat, pokud se prokáže, že došlo k porušení práv z duševního vlastnictví. Je třeba si uvědomit, že rozsah a obsah právní ochrany není

vždy zcela jasný, a jejich výklad může podle jednotlivých posuzovatelů či odpovědných orgánů vést k rozdílným závěrům.

Také pohled obecného investora není zanedbatelný. Ten se rozhoduje podle toho, kolik prostředků je ještě třeba investovat do dalšího technického rozvoje a následné průmyslově právní ochrany, a to v porovnání s výnosy a riziky, které lze získat uplatněním volných finančních prostředků v jiných oblastech investování.

Nezávislé předběžné ocenění může přicházet v úvahu i ve stadiu rozhodování zda-li podat soubor patentových přihlášek či nikoli. Zde nelze vždy spoléhat na doporučení pouze odborníků, kteří jsou přímo zainteresováni na přihlašování těchto řešení a nebo managerů, kteří se z mnoha pochopitelných důvodů mohou obávat následků, které případně vzniknou v důsledku zanedbání přiměřené průmyslově právní ochrany. Je si třeba uvědomit, že doporučení rozdílných profesí a rozdílného stupně podnikového postavení mohou být odlišná. V takovém případě může předběžné ocenění nehmotného majetku významně napomoci rizikovému rozhodování.

Hodnota nehmotného majetku je důležitým aspektem pro stanovení přiměřeného zadostiučnění v případě některých nekalosoutěžních sporů. Hodnota ochranné známky je i jedním z vážných hledisek pro posouzení ochranné známky jako všeobecně známé, což je důležitou skutečností pro mimořádný rozsah ochrany takové ochranné známky.

2. Obecné přístupy k oceňování nehmotného majetku

Úvodem je třeba říci, že počátky tržní ekonomiky v České republice příliš nepřály veřejné diskusi a následnému užívání optimálních metod pro oceňování tohoto zvláštního druhu majetku. Po určité období byla celá tato problematika zpochybňována v samých základech. Přesto si praxe a její skutečné potřeby vyžádaly postupné řešení souvisejících problémů.

Přesto, že specializovaných publikací o této problematice je málo, denní praxe ukazuje na stále nové problémy a ty jsou řešeny tak, že v současné době je k dispozici určitý rozsah odborných poznatků, který umožňuje jejich hodnocení a kritickou diskusi.

V současné době je k dispozici zákon č. 151/1997 Sb. o oceňování veškerého majetku, který pro oceňování majetkových práv – vyplývajících z průmyslových práv a práv na označení a výrobně technických poznatků, včetně některých majetkových práv souvisejících s právem autorským, a práv pořizovatele databází – užívá zásadně výnosový způsob oceňování a alternativně, za zákonem stanovených podmínek, připouští ocenění cenou obvyklou.

Z vymezení předmětu úpravy zákona plyne, že tento právní předpis si nevytkl za cíl představit jedinou alternativu oceňování uvedených předmětů. Naopak, z tohoto právního předpisu plyne, že zde uvedená metodika je závaznou pouze v omezeném počtu případů.

Tento druh majetku byl v praxi ohodnocován, a to i před nabytím účinnosti tohoto právního předpisu. V současné době provádí takové oceňování jednotliví odborníci, soudní znalci, poradenské firmy a auditori, ale každý podle svých

zásad a úsudků a podle svého postupu, jehož podstata nebývá často ani součástí odborné práce či znaleckého posudku, jejichž předmětem je ohodnocení konkrétního nehmotného majetku.

To však není kritika stávajícího stavu. Stále jde o novou problematiku, právní předpis je závazným pouze pro některé případy, takže pro praxi je obohacující každý přístup, který je veden snahou o zlepšení poznání a metod této náročné práce. Na druhou stranu by měly být užívány metody a přístupy, které obstojí před obecnou logickou kritikou, což nejlépe vyjadřuje spokojenost obou poctivých partnerů v tržním vztahu, kde kupující i prodávající mají přirozený zájem na usku-tečnění směny za výhodných podmínek pro každého z nich.

Z toho je patrné, že pramenů pro odpověď na otázku, jak má být, anebo může být ohodnocování tohoto druhu majetku prováděno, je stále málo. Přesto lze uvést, že lze komentovat způsob oceňování tohoto druhu majetku podle zákona č. 151/1997 Sb. a shrnout určité poznatky, zkušenosti a zásady některých dalších, v praxi používaných postupů. Protože se pohybujeme v tržní ekonomice, je snahou i této publikace naznačit nejen postupy formální, ale i ty, které vedou k určité tržní ceny těchto statků.

2.1. Obecně k použitelným metodám

Pro určení hodnoty veškerého majetku, tedy i nehmotných statků, jsou zpravidla popisovány tři tradiční přístupy: přístup tržní, výnosový a nákladový. Uvedené klasické přístupy jsou určeny k tomu, aby zachytily příslušné srovnávací, ekonomické a fyzické charakteristiky majetku. Každý z těchto základních přístupů může mít řadu variant, jednak podle konkrétního účelu použití a jednak podle odborníka, který danou metodu používá.

2.1.1. Tržní způsob oceňování

Tržní přístup klade důraz na srovnávací charakteristiky nehmotných statků a je použitelný pouze v případě, je-li k dispozici dostatečné množství údajů o otevřeném trhu srovnatelných nehmotných statků, což předpokládá dlouhodobé a rozvinuté podmínky tržního hospodářství a obor s rozsáhlou tržní základnou. Takové podmínky zde zatím vytvořeny nejsou. Jednak je počet tržních případů relativně malý, a potom, a to zejména, zde není žádný legální zdroj získávání podstatných údajů a skutečností, za kterých se tyto obchody uskutečňují. Pouze v omezené míře jsou k dispozici údaje zahraniční, které ale mohou být označeny za nedostatečně reprezentativní pro naše tržní prostředí. Samozřejmě takto získané údaje nemusí být vzájemně porovnatelné. Obchody mohou probíhat za rozdílných podmínek a okolností, v různém období, přičemž často dochází k prodeji celkového nehmotného majetku nebo, dokonce ke společnému prodeji celého podniku nebo jeho části.

2.1.2. Výnosový způsob oceňování

Výnosový přístup je nejčastěji používán při oceňování průmyslových práv, případně i jiného duševního vlastnictví. Mezi základní varianty patří:

- licenční analogie,
- přírůstek přínosu, respektive míry zisku,
- předpokládaná ztráta výnosu, respektive zisku,
- reziduální (zůstatkové) výnosové metody.

Varianta takzvané licenční analogie je založena na úvaze, že ohodnocovaný nehmotný majetek by byl prodán prostřednictvím úplatné smlouvy třetí osobě, případně by bylo poskytnuto právo užívání takového řešení. Za to by byly placeny poplatky po dobu platnosti smlouvy, respektive do konce užitečné životnosti v případě řešení technické povahy. Jedná se o variantu, kterou lze využívat i v tuzemsku a jež má řadu předností před ostatními, dále stručně popisovanými přístupy.

Variantu přírůstku přínosu, respektive zisku, lze v praxi použít především v případech, kdy je možno prokázat, že výrobky opírající se o nehmotné vlastnictví mají v prodejní ceně zakalkulován vyšší zisk oproti stejnému či obdobnému výrobku konkurenčního výrobce. Všeobecně se uznává, že v praxi není jednoduché tuto metodu objektivně použít. Její možnosti jsou v oblasti výroby nápojů a potravinářského zboží, běžné kosmetiky a v podobných oborech široké obecné spotřeby, kde je k dispozici mimořádný rozsah ekonomických údajů o rozsahu výroby a výkonech, zajišťující skutečnou reprezentativnost těchto údajů.

Třetí variantou je metoda předpokládané ztráty výnosu, respektive zisku. Vychází ze scénáře, že majitel nehmotného majetku by ztratil právo využívat toto řešení. Následkem je snížení dosavadního zisku, případně i zánik zisku.

Reziduální výnosová metoda je založena na předpokladu, že od celkového výnosu zjištěného z celkového podnikání organizace se odečte výnos spojený s hmotným majetkem. Vypočtená částka představuje výnos, který je možno přisoudit nehmotným statkům.

Všechny výnosové metody oceňování se opírají o budoucí příjmy či peněžité toky a podle propracovanosti jednotlivých metod přihlížejí i k časové hodnotě peněz a rizikovosti peněžních toků včetně její časové proměnlivosti. Předpověď budoucích peněžních toků je klíčovou otázkou uvedených metod a představuje i jejich základní rizikový faktor.

2.1.3. Nákladový způsob oceňování

Nákladový přístup se pro tržní oceňování nehmotných statků užívá zřídka. Je vhodný pouze pro relativně mladé ochranné známky, které si dosud nevybudovaly zvláštní postavení na trhu, a kdy jsou veškeré náklady vynaložené na vytvoření, průmyslově právní ochranu a případnou reklamu ochranné známky k dispozici, a je možno je prohlásit za odpovídající cenové úrovni v době ocenění.

Vychází buď z historicky vzniklých skutečných nákladů, anebo z předpokladu, za jakých nákladů by bylo možno v době ocenění ochrannou známkou odpovídající kvality získat.

Oba postupy zahrnují do nákladů vše, co s oceňovaným právem souvisí a bylo vynaloženo, anebo by muselo být vynaloženo do dne ocenění. Jde především o náklady na vytvoření uvedeného označení, marketingové náklady, náklady na reklamu, právní zastoupení při zajištění průmyslově právní ochrany, včetně správních poplatků. Je jasné, že v případě skutečných historických nákladů tyto nejsou v mnoha případech úplné, a i kdyby byly, jsou z cenového hlediska ne-

porovnatelné, neboť byly vynakládány v dobách s jinou cenovou hladinou.

V případě, že tento nákladový postup opíráme o filozofii znovuvytvoření shodného práva, stojíme před problémem, jak zajistit vyčíslení uvedených nákladů tak, aby vyjadřovaly stejnou či porovnatelnou úroveň s právem oceňovaným. U ochranné známky by muselo jít o stejné postavení na trhu, s odpovídajícím právním stavem, příznačností pro uvedené výrobky a služby, včetně průkazu o zajištění stejné úrovně oblíbenosti u stejného okruhu zákazníků.

V žádném případě však tato metoda není schopna postihnout zvláštní kvalitu oceňovaného práva, která působí do budoucna, a v případě ochranné známky má otevírat další trhy a získat nové zákazníky. I při kvalifikovaném postupu včetně odpovídajícího finančního zázemí se to vždy zřejmě nepodaří. To znamená, že i při užití této metody je nutno uvažovat s rizikem, které je velmi specifické, a tudíž obtížné vyjádřitelné.

Základní nevýhodou těchto postupů je tedy nedostatek reakce na budoucí prospěšnost oceňovaných statků. Jsou proto používány převážně pouze v účetních systémech, které právě tuto metodu vyžadují, což platí dosud i o našich platných právních předpisech v této oblasti.

2.1.4. Další způsoby oceňování

V poslední době se používají pro ocenění nehmotného majetku, zejména v případě velkých společností, které jsou aktivní na celosvětovém trhu, a kde existují velké počty patentů, patentových přihlášek nebo rozsáhlé fondy ochranných známek, i statistické metody, opírající se o teorii oceňování opcí.

Vycházejí z poznání, že skupiny patentů, týkající se určitého produktu se po finanční stránce chovají podobně jako kupní opce na budoucí majetek. V případě, že je oceňovaný balík patentů v počátečních fázích potřebného technického vývoje dávají do souvislosti hodnotu těchto patentů s potřebnými náklady na další vývoj, investice a s dobou, v níž bude možno celou technologii zrealizovat a uvést na trh. Limitující roli pak hraje doba, zbývající do vypršení patentové ochrany nejdůležitějšího patentu.

2.2. Kvalitativní a kvantitativní oceňování nehmotného majetku

V této publikaci se zabýváme oceňováním nehmotného majetku a majetkových práv, a máme tak především na mysli vyjádření hodnoty těchto předmětů v penězích. Z jistého pohledu tak lze říci, že jde o ocenění kvantitativní. To ovšem současně navozuje situaci, že přichází v úvahu i ocenění jiné, kvalitativní.

Skutečně tomu tak může být a v této souvislosti je třeba tento pohled blíže osvětlit. Za kvalitativní ocenění těchto předmětů je možno považovat například vnitřní hodnocení majitele práv nebo využívající organizace, jehož výsledkem a smyslem může být například jen to, že jde o předměty mimořádné důležitosti a významu, nebo pouze významné, případně okrajové. Takové zjištění může mít zásadní význam i přesto, že o penězích se vůbec nehovoří. Je využíváno pro strategické úvahy o dalším rozvoji oboru, investicích, či potřeb rozsahu průmyslově právní ochrany, případně k jejímu

opuštění, sledování směrů vývoje a významu průmyslové právní ochrany. Pro soukromé subjekty to není výjimečná situace. Řada patentových úřadů není schopna dostatečně rychle reagovat na vzrůstající počet patentových přihlášek, zejména v oborech mimořádně rychle se rozvíjejících, takže doba vlastního řízení o patentových přihláškách umožňuje, v řadě případů, odložit strategické úvahy na pozdější dobu. Tím se ale tyto problémy nevyřeší. Jejich řešení není snadné a volá po metodách, které by napomohly odpovědět například na otázku, zda-li je třeba v řízení o patentové přihlášce pokračovat či nikoli, nebo zda-li je vhodné, s ohledem na nemalé náklady, udržovat existující průmyslově právní ochranu i nadále v platnosti.

Pro takové hodnocení se užívají metody jiné než ty, o nichž zde bude zmínka a které vedou k vyčíslení hodnoty nehmotného majetku v peněžních jednotkách.

Ke kvalitativnímu hodnocení, může přispět i klasická informační hodnota, posuzující takový předmět podle rozsahu a významu citací. Namátkově můžeme jmenovat více než 150 citací v patentové literatuře, francouzského patentu číslo 2 266 222, který byl základním kamenem pro praktické rozšíření telefonních karet. Podobný rozsah citací vykazují americký patent číslo 4 128 658 z oblasti farmacie a americký patent číslo 2 297 691, týkající se fotokopíování. Americký patent číslo 4 683 195, citovaný v patentové literatuře více než 300 krát a týkající se biologických technologií, byl základem pro mimořádný rozsah výroby a původci za toto řešení obdrželi Nobelovu cenu.

Další, daleko podrobnější postupy s vyšší vypovídací hodnotou pro hodnocení významu patentů vycházejí z nejrůznějších bodových systémů, kdy jsou hodnoceny významné aspekty, zvláště se vztahující k tomuto předmětu. Máme zde na mysli otázky spojené s právním stavem vynálezu (před podáním přihlášky vynálezu, v řízení před příslušným patentovým úřadem, udělení patent, zaniklý patent), s technickým stavem (jak souvisí s rozvojem moderních technologií, jsou-li třeba k využití i další chráněná řešení, jaké jsou výsledky dosavadních zkoušek, pokud byly učiněny, je potřebný či nutný další vývoj, jaké výsledky jsou dosaženy s technického hlediska při porovnání s předchozím stavem), s možností využití (míra požadavků trhu, jakou cenu lze na trhu dosáhnout, jak rychle lze dané řešení zavést na trh, jaká je pravděpodobnost, že se na trhu objeví řešení s podobnými vlastnostmi a parametry, jak snadná je výroba kopií či výrobků, případně porušující toto právo a celá řada dalších aspektů).

Dále lze v této souvislosti sledovat otázky soutěžního postavení výrobku nebo služby na trhu, úroveň zajištění průmyslově právní ochrany, možnosti a schopnost zásahu proti porušovateli patentově chráněného výrobku, jaké obchodní a soutěžní bariéry je nutno překonat při úspěšném zavedení na trh, doba návratnosti finančních prostředků, vědecké, technické, výrobní, obchodní a marketingové zajištění rychlého zavedení na trh a tak dále.

Komplexní systém takového hodnocení nabízí v současné době například projekt IP score 2.0, který provádí jak kvalitativní tak i kvantitativní hodnocení patentů s podporou speciálního software.

Celkový výsledek se opírá o podrobné hodnocení pěti vstupních otázek. Právní stav zohledňuje postupný vývoj od patentové přihlášky, přes její zveřejnění, udělení až po mož-

nosti jejího zrušení, kromě toho i kvalitu a šíři patentových nároků, monitoruje možnosti porušení patentového práva ve vztahu k prostředkům k jeho prosazování.

Dalším aspektem je technologická síla oceňovaného řešení. To zahrnuje prostředky pro využití oceňovaného řešení, možnosti záměny s jiným technickým řešením, stav rozpracovanosti oceňovaného řešení a rozbor vedoucí k závěru, zda-li oceňované právo je dostatečně pevné či naopak náchylné k možnostem jeho obejití, oslabení nebo dokonce zrušení.

Následně je hodnoceno tržní uplatnění. V rámci tohoto kritéria je zvažováno možné využití v jedné či více oblastech, celková tendence rozvoje oboru, soutěžní pozice a změna, kterou lze využitím oceňovaného práva dosáhnout, možné licenční uplatnění a možná doba tržního využití.

Jsou hodnoceny i finanční aspekty využití oceňovaného řešení. Posuzuje se jednotková cena produkce, celkové možné přínosy týkající se zvýšení obrátu, náklady na zavedení, včetně doby vývoje a investiční požadavky.

V rámci strategických dopadů jsou hodnoceny otázky spojené s dlouhodobým či krátkodobým využitím oceňovaného řešení, přínosy pro celkový výrobní program, možnost získání nových trhů, či pouze obranné účinky oceňovaného práva.

Bodové hodnocení všech takových aspektů s určením jejich vzájemné váhy může přesvědčit vedení podniku, majitele, či případného zájemce o tom, jakou hodnotu takové řešení skutečně má, a jaké strategické kroky je tedy třeba pro optimální využití učinit.

Zejména v USA byly zkoumány vztahy mezi hodnotou obchodní společnosti na akciovém trhu na straně jedné a úrovní vynálezecké činnosti, měřené počtem originálních patentových přihlášek a výdaji na výzkum na straně druhé. Výsledky statistických analýz v některých případech podporují obecné úvahy o tom, že hodnoty patentového portfolia obchodní společnosti odpovídají hodnocení akciového trhu.

U všech těchto metod ocenění však hrozí jedno vážné specifické riziko. Uvedené metody, někdy i velmi složité, zahrnující desítky aspektů, jsou oblíbeny i u osob, které se na danou metodu absolutně spoléhají, aniž jsou schopny kritického hodnocení výsledku. To pak může vést k nesprávným závěrům. Praktické případy často ukazují, že i obecně správně vyvážené hodnoty jednotlivých ukazatelů, jak jsou v rámci dané metody hodnoceny, nejsou v konkrétním případě stejně důležité. Mnohdy pouze jeden nebo několik málo hodnocených aspektů zásadně převažuje, či dosahuje mimořádného významu a některé z obecně dobře vybraných ukazatelů ztrácí na významu. Proto je důležité, aby s uvedenými typy metod oceňování pracovali odborně zdatní pracovníci, kteří jsou schopni případně zavádějící výsledky eliminovat.

Stejně můžeme nalézt řadu podobných aspektů, které jsou významné pro kvalitativní hodnocení ochranných známek.

Pro ocenění z hlediska kvantitativního, tedy v penězích, to jenom naznačuje šíři aspektů, které mohou být pro celkové posouzení důležité, přičemž v konkrétních případech bychom se měli, pokud klient nežádá opak, zabývat jen otázkami kritickými či významnými pro daný konkrétní případ. Samozřejmě musíme tyto otázky vybírat vyváženě, tedy z obou pohledů, podle jejich důležitosti, to znamená, které směřují jak ke kladům, tak záporům oceňovaného předmětu.

V této souvislosti je zásadním problémem optimální spojení relativně podrobně zpracovaných modelů pro kvali-

tativní hodnocení nehmotného majetku s peněžním vyjádřením. Jak převést dosažené body podle té které metody na peníze, a k tomu poté takovou práci v kritické diskuzi obhájit.

To je jistě velmi nesnadné, pokud je to vůbec možné. Tím ale nejsou takové bodové metody zásadně kritizovány nebo deklasovány. Pouze podle dosavadního poznání mohou být dobře použitelné pro kvalitativní hodnocení a dále použitelné pro hodnocení jednotlivých aspektů pro oceňování kvantitativní. Ostatně vesměs jde o metody, které, i když přinesou zcela konkrétní výsledek co do ocenění práva nebo skupiny práv, je třeba vždy chápat jako více či méně odborný odhad. Je nutno si uvědomit, že peněžní hodnotu průmyslových práv nelze zcela objektivně zjistit a nelze ani stanovit univerzální optimální postup, který by se stal všeobecným standardem.

Na trhu oceňovacích služeb existuje řada modelů, jejichž konkrétní postupy nejsou volně k dispozici. Každý z nich upřednostňuje jiné parametry a východiska a jiným způsobem je začleňuje do výpočtu pro stanovení konkrétní hodnoty oceňovaného práva. Proto také řada odborníků vyjadřuje hodnotu oceňovaných práv v rámci určitého rozpětí.

Také obsah této publikace naznačuje, že je velmi obtížné postihnout veškeré okolnosti konkrétního případu tak, aby byl získán naprosto nezpochybnitelný a jediné možný výsledek. Umění vystihnout nejdůležitější konkrétní aspekty daného případu, přiřadit k nim odpovídající váhu a všechny tyto skutečnosti dobře odůvodnit a vysvětlit nezáleží zpravidla na samotné použité metodě, ale spíše na pečlivosti, znalostech a zkušenostech týmu, který ocenění provádí.

3. Specifika oceňování nehmotného majetku

3.1. Vztah hodnoty nehmotného majetku a času

Obecně lze říci, že technická řešení časem postupně zastarávají, a tím také od svého vytvoření ztrácejí na hodnotě, kdežto u práv na označení, zejména ochranných známek, je při správném užívání tendence spíše opačná, takže na hodnotě časem nabývají.

Při oceňování nehmotného majetku je důležité k těmto skutečnostem přihlídnout, a proto je třeba tento aspekt podrobněji rozebrat.

Pro lepší pochopení této závislosti je možno dát k dispozici jako teoretický příklad závislost, která je uvedena v příloze č. 1 a znázorňuje vztah mezi procentem hodnoty nehmotného majetku a časem, tak jak je nejen možný, ale i obvyklý. To však neznamená, že bude naplněn ve všech případech, a že jen z takové závislosti je možno v praxi vycházet.

Délka jednotlivých úseků, jejich strmost či poloměr zakřivení jsou otázkami konkrétních oborů podnikání, momentálních změn na trhu, požadavků zákazníků, reklamních kampaní, místních zvyklostí a celého vějíře dalších aspektů.

Jsou zde znázorněny dvě křivky, jedna pro technická řešení, k nimž patří především vynálezy, užitné a průmyslové vzory a know-how, a druhá pro práva na označení, jejímž typickým představitelem je ochranná známka. Závislosti jsou zajímavé již i tím, že jsou zrcadlově podobné podle vodorovné i svislé osy, ale jsou zde uvedeny především pro jejich význam při oceňování.

Z praktického pohledu při stanovení počtu let užívání pro účely oceňování a při zohlednění trendů zastarávání či naopak zhodnocení je v praxi užívána v tomto smyslu soustava aspektů, která má napomoci tento nelehký aspekt oceňování vyřešit.

Jde o způsob kvantifikace zbývající užitečné životnosti jednotlivých předmětů oceňování a míru postupného zeslabování účinků v souvislosti s budoucím užíváním nehmotných statků.

Tak můžeme zvažovat fyzickou životnost, která bude přicházet v úvahu u hmotných nosičů nehmotných statků. To se prakticky může projevovat například při hodnocení archivů hodnotné technické dokumentace, ale i v případě elektronických nosičů, neboť ani diskety a CD-ROM nebudou bezproblémově použitelné po neomezenou dobu.

Funkční životnost je sledovaným pojmem v případech, kdy značnou roli při užití nehmotného majetku hrají obecně ustálené normy, jako je tomu například v některých případech softwaru.

Technická a technologická životnost vyjadřuje schopnost užívání nehmotného majetku v souvislosti s navazujícími technickými a technologickými obory. Dílčí, pro danou oblast mimořádně výhodné řešení, nebudeme schopni optimálně využívat, pokud nebude obecně podporováno dalšími technickými obory.

Za ekonomickou životnost se považuje období, během kterého nehmotné statky jsou schopny vyprodukovat finanční výnos zabezpečující návrat investic, nebo alespoň průměrný zisk. Pokud ekonomický výnos bude nižší a nedosáhne úrovně z výnosu jiných investic, zváží podnikatel, zda má nadále využívat průmyslová práva nebo jiné druhy duševního vlastnictví. Například počítačové programy nebo nové výrobní technologie, které mohou sloužit určitému konkrétnímu uživateli řadu let, budou mít dlouhou užitečnou životnost. S ohledem na rychlý technický pokrok budou časem vyvinuta nová, lepší řešení přinášející podnikateli vyšší finanční přínos formou snížení nákladů či dosažení přírůstku zisku. Tyto skutečnosti negativně ovlivní možnosti dalšího využívání a sníží ekonomickou životnost nehmotných statků, která bude kratší než užitečná životnost.

Právní či legální životnost musíme zvažovat v souvislosti s možnou dobou průmyslově právní ochrany, pokud oceňujeme konkrétní právo opírající se o takovou ochranu, anebo v případě smluvních omezení, která budou praktická například při oceňování práv plynoucích z licenčních smluv.

Obecnou zásadou v tomto smyslu je, aby pro stanovení užitečné životnosti při oceňování nehmotného majetku byla brána v úvahu nejkratší doba z těch, které byly shora zmíněny.

3.1.1. Technická řešení

Na svém počátku, který lze chápat rozdílně, třeba v době vytvoření, nebo přihlášení k ochraně, ale i v době zveřejnění, má takové řešení 100% hodnotu. Jde o řešení alespoň relativně nové, často s překvapivými nebo alespoň ekonomicky významnými účinky, které uspokojují nové potřeby, nabízejí novou kvalitu nebo zajišťují optimalizaci potřeb dosavadních.

Okamžikem, kdy se takové řešení zveřejní, poskytne se o něm jistá informace, nebo výrobek s jeho využitím se dostane na trh, začíná, z počátku jen velmi mírně, jeho hodnota

klesat. To proto, že konkurence, pokud poznala význam tohoto řešení, neváhá učinit vše pro to, aby znemožnila patentovou ochranu takového řešení, a pokud jí bylo dosaženo, snaží se ji zrušit nebo alespoň omezit. Okamžitě se začne s využitím nového poznatku snažit o obejítí takového řešení a nalezení vlastního, stejně účinného, nebo dokonce lepšího. Je vysílán významný impuls pro vlastní výzkum, který je obohacen řešením, které všemi těmito aspekty potenciálně ztrácí hodnotu, neboť se zvyšuje riziko a blíží doba, kdy se konkurenci už již jakýmkoli způsobem podaří vymanit se z pozice subjektu, který pouze přihlíží úspěchům, které se opírají o původní řešení, jehož hodnotu sledujeme.

Po nějaké době, která je pochopitelně různá podle oboru podnikání, síly patentového práva, zájmu spotřebitelů, úrovně konkurence, reklamního zájmu a mnoha dalších aspektů, se konkurenci podaří prorazit patentový monopol, nebo nalézt zcela jiné originální řešení, které původní zastíní natolik, že přinese významnou změnu na trhu. Tuto situaci představuje v příloze č.1 bod č. 1, kde hodnota daného řešení začíná relativně prudce klesat, konkurence se prosazuje, uplatnění původního řešení je na trhu možné s monopolním ziskem jen v omezeném rozsahu, část odběratelů a zákazníků získává konkurence. Tento bod představuje buď počátek ústupu ze slávy, nebo přímo pád, který končí v bodě číslo 2, kdy konkurence vítězí zásadně, původní skvělé řešení plně zastarávají natolik, že jen nejvěrnější zákazníci a staromilci u něho zůstávají. Neznamena to ale zpravidla pád na nulu. Mohou se vyskytnout další možnosti využití, mohou zde být potenciální zájemci z jiných teritorií a ostatně zbytkový potenciál zákazníků je někdy natolik silný, že výroba i přes vítězství konkurence pokračuje.

Ve vztahu k času je třeba přihlížet i k dalším závislostem. Po rozhodnutí o využití řešení lze obecně očekávat po určitou dobu vynakládání vstupních nákladů, které nemají okamžitou odezvu v profitu z nové produkce. Jde jednak o investiční náklady, pokračující vývoj, náklady na zkoušení, výrobu prototypů, zaucení personálu, schvalovací řízení a podobně. Teprve následně, po určité době, po úspěšném zavedení nové výroby se začnou vynaložené náklady postupně vracet. Po určité době zisky dosahují maxima a po té lze očekávat tržní doznívání.

Důležitou strategickou roli ve vztahu k času mohou hrát případné licenční smlouvy. Pokud nabyvatel licence úspěšně nakoupil, pak zpravidla může počítat s tím, že počáteční fáze zavádění nové technologie se podstatně zkrátí, neboť některé části obvyklého cyklu zavádění nové techniky byly již provedeny poskytovatelem licence. Dokonce se může stát, že některé z těchto činností nebude potřeba vůbec provádět. Další variantou může být to, že řada operací bude časově i finančně méně náročná. Tak lze dosáhnout rychlejšího uplatnění na trhu a snížení technologického rizika, což mohou být rozhodující aspekty pro zavedení nové technologie. Porovnání obou případů, tedy vlastního výzkumu a nákupu licence z pohledu úspory času ve vztahu k době, kdy lze řešení uvést na trh znázorňuje příloha č.2.

3.1.2. Práva na označení

Na počátku života ochranné známky ji nikdo nezná, nikdo ji nespojuje se žádnými kvalitními výrobky či službami, tak-

že její příznačnost pro konkrétní zboží zcela chybí. Nicméně zde nabíhají jisté, a často nemalé náklady na vytvoření takového označení, mnohdy autorského díla, a to i přesto, že se může jednat o pouhé označení slovní. Další náklady vznikají se zajištěním průmyslově právní ochrany a kvalifikovaným zastoupením, což zejména v případě zajištění takové ochrany v zahraničí představuje nezanedbatelné částky. Požadavků na vytvoření optimálního označení je mimořádné množství, přes schopnost průmyslově právní ochrany až po snadnou zapamatovatelnost a vyslovitelnost v řadě jazyků, kde význam tohoto označení nemůže být zakázán, ani by neměl vyjadřovat či navozovat představy hanlivé či pobuřující. Není smyslem této části publikace vyjmenovávat další požadavky na optimální označení, nicméně je třeba upozornit na to, že právě na samém začátku života předmětů práv na označení dochází k celé řadě velmi zajímavých právních vztahů, které, pokud nejsou odpovídajícím způsobem řešeny, mohou přinést v budoucnu obtíže. Lze ve stručnosti uvést, že v době, kdy je sledované označení neznámé, jeho hodnota sice není nulová, ale nemůže také být mimořádná, se již rozhoduje o mnohém, co je pro ocenění důležité, a některé z těchto skutečností by měly zajímat i oceňovatele v rámci přípravy na práci a obstarávání podkladů pro ni.

Objeví-li se takové označení ve spojení s konkrétním výrobkem nebo službou na trhu, věnuje mu zákaznická veřejnost zpočátku pouze nepatrnou pozornost. Hodnota takového označení tedy v čase stoupá spíše nepatrně. Zlom, který je označen na v příloze č.1 číslem 3, představuje stav, kdy zpravidla po úspěšné reklamní kampani, když se již část spotřebitelů sama přesvědčila o kvalitách výrobků, které jsou tak označovány, nastává prudký růst hodnoty sledovaného označení, neboť právě v této době získává výrazně na příznačnosti a stává se významnou konkurenční výhodou majitele.

Takový trend v optimálním případě pokračuje a to až do bodu číslo 4, kdy označení se stává známým či proslulým a většina spotřebitelské veřejnosti jej vnímá jako záruku trvalé kvality. Zde se růst relativně rychle zastavuje, neboť na trhu je již obtížné získávat ve velkém další skupiny zákazníků a následně reklamní aktivity již mají za úkol spíše dobré jméno udržovat, než jej budovat. Znamená to, že v čase již nedochází k žádným zásadním změnám hodnoty takového označení, pokud se na trhu nezmění některé ze zásadních okolností, které hodnotu práv na označení ovlivňují.

Uvedené skutečnosti jsou spíše teoretického charakteru, ale jejich zásady se v převážné většině případů v praxi uplatňují, takže je nutno je při oceňování brát v úvahu. Znamená to, že z odborné práce nebo znaleckého posudku by mělo být patrné, v jakém stadiu života se oceňovaný nehmotný majetek nachází, a jak tato skutečnost byla při ocenění zohledněna.

3.2. Rizika při oceňování

Výnosové metody, které jsou často používány při oceňování nehmotného majetku, vždy uvažují s budoucím vývojem, a ten je také vždy spojen s rizikem, že nebude probíhat podle představ, úvah a předpokladů, z nichž se při oceňování vycházelo.

Takové riziko nelze zásadně odstranit, ale lze k němu přihlídnout a eliminovat jej s použitím metod, které jsou k to-

muto účelu k dispozici. Rizikovitost a nejistota plyne z mnohých aspektů a alespoň nejdůležitější z nich je třeba při oceňování uvážit. Nejde jen o rizika obchodní či finanční, ale i o rizika průmyslově právní, spočívající v možné budoucí ztrátě oceňovaného práva či majetku nebo jeho podstatného omezení. Výjimečné nejsou ani kolize s právy třetích osob, a to by byla v rámci oceňování zvláště nepříjemná okolnost.

Rizika jsou obecně samostatná pro každý obor podnikání a pro každé jednotlivé právo, takže v případě oceňování podnikového majetku je možno jej stanovit jedinou úvahou či výpočtem pouze v případě, že jde o podnik s jednolitým výrobním programem a například jedinou ochrannou známkou, anebo že takové riziko považujeme za průměrné.

Míru rizika lze vyjádřit v rámci stanovení koeficientu či míry kapitalizace nebo provedením ocenění ve více variantách, například s přihlédnutím k příznivým a nepříznivým okolnostem s případným stanovením váhy těchto variant. Odborné publikace ekonomického charakteru nabízejí v této souvislosti podrobnější informace a další metody.

V současné době podle položky č. 5 v Příloze č. 34 vyhl. č. 279/1997 Sb. je míra kapitalizace pro účely zákona č. 151/1997 Sb. pro majetková práva stanovena v rámci zák. č. 173/2000 Sb. na 11%. Relativně rychle se mění, takže při konkrétním použití je třeba její aktuální výši překontrolovat. Znamená to, že pro tento účel máme k dispozici jedinou míru kapitalizace pro celý, a z rizikového pohledu mimořádně bohatý vějíř majetkových práv, což je jistě pro stanovení odpovídajících rizik velmi pohodlné, ale skutečnosti jen zřídka odpovídající. Tato výše v sobě zahrnuje současnou diskontní sazbu, která činí asi 3 %, a dále potom jakési průměrné riziko v oblasti nehmotných statků. Z ostatních položek míry kapitalizace v této příloze vidíme, že rizikovitost při oceňování nehmotných statků je spatřována jako nadprůměrná, neboť je ze všech zde uvedených položek největší.

Správnější postup, zejména při tržním ocenění, kdy nejsme vázání zákonem č. 151/1997 Sb., spočívá v uvážení struktury obvyklých rizik podle okolností konkrétního případu a stanovení míry kapitalizace, která odpovídá reálné situaci nebo situaci, kterou se podařilo při odpovídající péči a uplatnění zásady opatrnosti zjistit.

V každém případě se jedná o jeden z nejnáročnějších úkonů v rámci oceňování nehmotného majetku, který nemůže být zanedbán. Při stanovení odpovídajících postupů je možno vycházet z podrobnějšího studia publikací, které směřují zejména k celkovému oceňování podniků.

Kvantifikace rizik vychází zpravidla z takzvané bezrizikové míry, kterou může v České republice představovat například výnos pokladničních poukázek České národní banky. K této úrovni se dále přičleňují další rizikové faktory, jejichž klasifikace se podle různých autorů mírně liší, ale jejich věcný obsah zůstává většinou zachován.

Rizika se mohou dělit na rizika specifická, která se odvozují od konkrétní situace oceňovaného subjektu, a která jsou více či méně ovlivnitelná optimálním podnikovým řízením. Do této skupiny patří i zvláštní rizika průmyslově právní. Jde například o průmyslově právní konflikty s právy, která jsou předmětem ocenění, možnost ztráty práv nebo jejich omezení či rozdílnou míru rizika v případně technických řešení chráněných patentem nebo osvědčením na užitný vzor. Tento druh rizik může být i časově proměnlivý. Riziko u nově

zapsané ochranné známky či právě uděleného patentu bude v některých případech větší, než u práv, která již musela přežít období snah konkurence o zrušení, omezení či jiné znehodnocení těchto práv. V takových případech použití stejné sazby míry kapitalizace pro rozdílné typy případů vede k nelogickým závěrům, že rizikovitost obecně roste se stářím majetkového práva. V této souvislosti je třeba připomenout, že rizika u technických řešení jsou rozdílná. Pokud je právo získáno na základě veřejnoprávního řízení s úplným průzkumem je riziko jistě podstatně nižší, než v případě jeho získání bez předchozího průzkumu, jak jsou u nás v současné době zapisovány do rejstříku užitné vzory.

Další skupinou v rámci tohoto dělení jsou rizika systematická, projevující se obecně v daném ekonomickém prostředí, která lze na podnikové úrovni eliminovat jen velmi obtížně a v nepodstatné míře.

Poněkud jiné dělení rizik vychází ze skupiny rizik obchodních a finančních. Rizika obchodního charakteru, k nimž patří aspekty tržní, tedy zejména otázky spojené s poptávkou a nabídkou v dané oblasti podnikání, investiční politikou a někdy se sem zahrnuje i problematika konkurence. Patří sem i rizika spojená s provozní činností a otázky spojené s vyspělostí technologií, technického rozvoje a nabídky inovací. Finanční rizika zahrnují likviditu, inflaci, míru zadluženosti, cash flow, případně některé další aspekty.

Pro usnadnění práce jsou v omezené míře k dispozici v odborné literatuře pomocné tabulky specializovaných poradenských firem či kanceláří, které publikují informace vztahující se k jednotlivým oborům obchodní činnosti, k jednotlivým trhům, či charakteristikám hlavních rizikových faktorů jednotlivých druhů podniků.

Pokud takové pomůcky nelze využít, je pro oceňování nehmotného majetku k dispozici shora zmíněná vyhláška, která v příloze stanovuje míru kapitalizace pro majetková práva a kterou je možné považovat za jakousi míru průměrnou pro danou činnost. K ní je potom možné vztahovat a přirovnávat konkrétně oceňované předměty a logickou úvahou dojít k úrovni, s níž bude v konkrétním případě uvažováno.

3.3. Podíl nehmotného majetku na výrobě

Jedná se o logickou a praktickou otázku, která zvláště vystupuje do popředí u technických řešení, a to ze dvou důvodů.

Informace ekonomické povahy, které se užívají jako zdroj pro oceňování, jsou v ekonomických soustavách určitým způsobem členěny, a podnikové útvary se z pochopitelných důvodů brání poskytování údajů jiných než oficiálních, dříve publikovaných nebo alespoň schválených. To má za následek, že celkové údaje ekonomického charakteru, které jsou zpravidla k dispozici za celou divizi, závod či jinou organizační jednotku, jsou ve vztahu ke konkrétnímu oceňovanému řešení či právu použitelné bez dalšího jen v omezeném rozsahu nebo vůbec ne, protože v dané organizační jednotce se často vyrábějí nejen výrobky, které souvisejí s oceňovaným právem či jiným nehmotným majetkem, ale i další výrobky, které tak ovšem ovlivňují celkové ekonomické údaje. Takto získané údaje ekonomické povahy jsou sice správné, ale není mezi nimi a oceňovaným předmětem požadovaný kauzální vztah. Proto musíme stanovit určitý, alespoň nejpravdě-

podobněji zjistitelný podíl, který uvedenou deformaci bude eliminovat nebo bude alespoň přibližovat ekonomické údaje, které jsou k dispozici, předmětu oceňování. Zpravidla se tak děje výpočtem, pokud pro něj jsou k dispozici exaktní údaje, anebo kvalifikovaným odhadem

Druhým aspektem je potřeba stanovení podílu oceňovaného práva či nehmotného majetku na výrobě, službách či výrobku nebo zařízení následně, když již máme k dispozici ekonomické údaje vztahující se přímo k předmětu oceňování. Znovu je nutno na tomto místě připomenout, že i na relativně jednoduchém předmětu hospodářské činnosti se může podílet řada průmyslově právně chráněných předmětů, a to jak stejného druhu, tedy například několik vynálezů, vzorů nebo ochranných známek, tak i různých druhů, tedy například vynález, několik vzorů, know-how a ochranná známka. Nepochopení této skutečnosti nebo její zanedbání způsobuje zásadně nesprávné výsledky při oceňování. V praxi jsou takové situace často navozovány tím, že majitel jednoho z předmětných práv má zájem na ocenění, zpravidla vyšším než nižším a buď si dalších práv na předmětu ocenění není vědom, anebo to nepovažuje za podstatné, či takovou skutečnost účelově zamlčí. Snaží se, ostatně v mnohých případech s pochopitelným a bezelstným entuziasmem, argumentovat tím, že předmětem ochrany je sice například pouze tvarové řešení nárazníku lokomotivy, ale ta bez něj není schopna řádného užívání, takže nepocituje ani za nesprávné, že při oceňování by mohlo být vycházeno z ekonomických parametrů, které se týkají výroby celých lokomotiv. Takové situaci přeje právě to, že systém ekonomických údajů samostatně pro nárazníky není zrovna k dispozici.

Přistoupení na takovou nebo obdobnou argumentaci vytváří obtížně řešitelné situace následně, po nesprávně provedeném předchozím ocenění. Poté totiž mohou přijít majitelé dalších, ocenění schopných řešení či práv, která se ostatně mohou zdát i podstatnějšími pro celou lokomotivu, neboť může jít o originální řešení motoru, brzdových systémů, podvozku a případně dalších významných konstrukčních uzlů.

U ochranných známek je situace z tohoto pohledu zpravidla jednodušší. Většina obchodních společností užívá v rámci svého podnikání ve spojení s veškerou výrobou či službami, které poskytuje, pouze svou jedinou, základní ochrannou známku, případně dvě, v situaci, kdy slovní a obrazový prvek základního označení je předmětem samostatné průmyslové právní ochrany.

U větších společností nebo u těch firem, které příkládají právům na označení či známkopravní strategii větší význam, se setkáváme s dalšími ochrannými známkami, které jsou užívány většinou ve spojení se základní ochrannou známkou, ale pouze pro určitý druh výroby, nebo pro některou z organizačních jednotek. V takových případech však situace bývá jednoduchá, neboť většinou lze získat odpovídající údaje pro každou z uvedených ochranných známek přímo v účetní soustavě, a nemusíme tak používat žádné přehodnocené údaje, tedy výpočtem či kvalifikovaným odhadem stanovené podíly.

Vraťme se ale k obtížnějšímu shora zmíněnému případu, kdy musíme vyřešit otázku spojenou s konkrétním podílem určitého majetkového práva na výrobku, o němž známe údaje ekonomické povahy přímo příčinně související pouze s tímto výrobkem. Pro bližší osvětlení této situace si můžeme pomoci dříve zmíněným příkladem. Máme odpovědět na otázku, ja-

kým podílem se účastní konkrétní patent, jehož předmětem je nárazník lokomotivy, na celkových ekonomických údajích, představujících roční objem výroby celých lokomotiv. Stejný problém je s určením podílu dalších chráněných řešení na výrobě lokomotiv, pokud taková jsou a mají být oceněna.

Jde o otázky řešitelné, které však vyžadují hlubší poznání problematiky rozsahu a obsahu práv plynoucích z jednotlivých druhů průmyslově právní ochrany. Objasnění těchto otázek přesahuje zejména v případě patentových nároků možnosti této publikace.

V zásadě lze říci, že rozsah ochrany patentu a užitého vzoru je dán kombinací znaků uvedených v nárocích.

Pokud jsme následně schopni provést technickou analýzu konstrukčního, technologického a případně dalších řešení konkrétní lokomotivy jejím rozložením na jednotlivé konstrukční, technologické a další významné uzly, znaky či prvky a přiřadit jim odpovídající význam, potom již relativně snadno můžeme k těmto znakům výrobku přiřadit znaky nároků z patentu či užitého vzoru a logickým postupem dojít k uspokojivému výsledku.

Je vhodné poznamenat, že při zmíněných analytických pracích, kde dochází k dělení výrobků na uzly a znaky a k jejich hodnocení co do jejich významu, by měly převažovat aspekty funkční a kvalitativní nad aspekty mechanickými. Nebylo by správné analyzovat podíl oceňovaných práv na výrobku na základě váhových poměrů, plošných podílů, podílů stanovených na základě mechanického počtu dotčených částí či podílu, který vyjadřuje pouze finanční váhu právem dotčených částí k finančnímu objemu celého výrobku.

Teorie má k dispozici několik možných konkrétních postupů. Není účelem je zde porovnávat a hodnotit. Důležité je pouze to, aby ani tato skutečnost nebyla zanedbána, a pokud jde o metodu, aby byla takového charakteru, aby ji bylo možno dostatečně jasně osvětlit jak zástupcům, kteří představují stranu nabídky, tak i těm, kteří představují stranu poptávky.

3.4. Náklady průmyslové právní ochrany

Ve většině případů nemohou hrát náklady na průmyslově právní ochranu, ať již technických řešení nebo ochranných známek, významnou roli v rámci jejich oceňování, neboť představují zlomek jejich hodnoty, většinou tak malý, že nepřesahuje rozlišovací způsobilost metod užívaných pro oceňování tohoto druhu majetku. To však nemusí platit pro veškeré případy.

I proto je třeba se o nich alespoň stručně zmínit, neboť metodicky nelze přihlídnout k těmto aspektům nic zásadního vytykat.

Hned v úvodu je také třeba výslovně uvést, že v této kapitole nejde o náklady spojené s pořízením takových řešení a o náklady na jejich zavedení či reklamní podporu. Přesto se může jednat i o náklady značné, které je možno rozdělit do několika skupin relativně samostatného charakteru.

3.4.1. Odměny autorům a původcům

Majitelem technických řešení, například vynálezů, užiténých vzorů či know-how, je v současné době zpravidla obchodní společnost, nikoliv sám původce.

Pokud tomu tak je, jsou personální zdroje technické tvůrčí práce, schopné produkovat technická řešení na takové úrovni, buď vlastní, tedy zaměstnanci společnosti, anebo externí pracovníci, kteří pracují na zakázku, nebo případně na základě smlouvy o dílo.

Práva vlastních zaměstnanců na odměnu v souvislosti s vytvořením vynálezu a užitého vzoru jsou více méně určena obecně závazným právním předpisem, na který by měl navazovat vnitřní předpis obchodní společnosti.

Podle ustanovení § 9 odst. 4 zák. č. 527/1990 Sb., původce, který vytvořil vynález v pracovním poměru, na nějž zaměstnavatel uplatnil právo na patent, má právo vůči zaměstnavateli na přiměřenou odměnu. Pro výši této odměny jsou v tomto ustanovení taxativně uvedena čtyři obecná kritéria. Je tak rozhodný technický a hospodářský význam vynálezu, přínos dosažený jeho možným využitím nebo jiným uplatněním a současně se přihlíží i k materiálnímu podílu zaměstnavatele na vytvoření vynálezu a k rozsahu pracovních úkolů původce.

Obdobná ustanovení platí pro původce užitečných a průmyslových vzorů.

Na tyto obecné právní předpisy by měly navazovat vnitřní předpisy obchodních společností, které tak mají mimořádnou příležitost signalizovat, zda-li o tvůrce nové techniky skutečně stojí anebo nikoliv.

Bývá obvyklé, že se určitá stimulační odměna, stanovená pevnou částkou, vyplácí po uplatnění práva společnosti na dané řešení nebo po udělení průmyslově právní ochrany. Není výjimkou, že určitá pevná částka se vyplácí v obou těchto případech. V případě praktického zavedení takového řešení se ve smlouvě sjednává určitý podíl původce na dosažených přínosech.

V případě zajištění řešení takového charakteru na zakázku, tedy zpravidla v rámci smlouvy o dílo podle obchodního zákoníku, se obvykle sjednává cena za řešení a podmínky, komu bude případně svědčit právo majitele takového řešení, kdo a za jakých podmínek bude moci výsledek tohoto smluvního vztahu užívat a také kdo a za jakých podmínek bude moci přidělovat povolení k užívání takového řešení. To jsou dosti komplikované vztahy, které v určitých obecných aspektech napomáhá řešit dispozitivní právní úprava podle ustanovení § 556 a následujících obchodního zákoníku. V takových případech se ale obecně předpokládá, že vztahy s původcem vypořádá zhotovitel. Nicméně se doporučuje tyto vztahy upravit ve smlouvě podrobněji.

Obtížnější situace nastane, když bude technické řešení zajišťováno na základě smluvního vztahu s fyzickou osobou podle smlouvy o dílo podle zákoníku práce. Tam odměna původci, který vytvořil vynález, bude v souladu s ustanovením § 9 zákona čísla 527/1990 Sb. přicházet v úvahu – a to v nejjednodušších případech – stejně, jako u vlastního zaměstnance.

Někdy u průmyslových vzorů a často u ochranných známek přichází v této souvislosti uplatnění příslušných ustanovení autorského zákona, tedy zejména ustanovení § 6 a následujících a § 59 a následujících zákona číslo 121/2000 Sb.

3.4.2. Správní poplatky

Za řízení o přihláškách vynálezu, užitečných a průmyslových vzorů, včetně ochranných známek, se platí správní poplatky.

Systém, struktura a výše správních poplatků se v jednotlivých státech liší. Ve stručnosti lze říci, že v rámci řízení o přihlášce vynálezu se platí přihlašovací poplatek, který v současné době v České republice představuje 1200,- Kč. Pokud je přihlašovatelem výlučně původce nebo původci, pak se platí polovina této částky.

Za podání žádosti o provedení úplného průzkumu se platí 3000,- Kč a pokud má přihláška více než 10 patentových nároků, za každý nárok 500,- Kč. Vydání patentové listiny do rozsahu 10 stran strojopisu stojí 1600,- Kč a za každou další stranu se platí dalších 200,- Kč.

Za udržování patentové ochrany v platnosti se platí roční udržovací poplatky. Za prvních pět let je to 7 000,- Kč, za 6. až 8. rok 2 000,- Kč a za 9. a každý další rok se poplatek zvyšuje vždy o 1 000,- Kč, takže za 20. rok činí 14 000,- Kč.

V případě užitečných vzorů je řízení zpoplatněno jediným přihlašovacím poplatkem ve výši 1 000,- Kč, a pokud je přihlašovatelem výlučně původce, činí poplatek pouhých 500,- Kč. První žádost o prodloužení platnosti o tři roky je zpoplatněna 3 000,- Kč a druhé prodloužení o další tři roky 6 000,- Kč. Roční udržovací poplatky se neplatí.

U průmyslových vzorů v současné době činí přihlašovací poplatek 1 000,- Kč, je-li přihlašovatelem výlučně původce, potom 500,- Kč. U hromadné přihlášky průmyslového vzoru se za každé další vyřešení vnější úpravy výrobku obsažené v přihlášce platí 400,- Kč, a pokud je přihlašovatelem výlučně původce, pak je poplatek 200,- Kč. První žádost o prodloužení platnosti průmyslového vzoru o 5 let je zpoplatněna 2 000,- Kč a druhá 3 000,- Kč, pro další dvě prodloužení platnosti zatím tyto poplatky nejsou stanoveny.

U ochranných známek se platí za podání přihlášky 4 000,- Kč a za každou třídu výrobků a služeb nad 3 dalších 500,- Kč. Podání žádosti o obnovu ochranné známky stojí 3 000,- Kč, podání žádosti o mezinárodní zápis ochranné známky, jakož i o obnovu mezinárodního zápisu, se platí po 2 500,- Kč.

Kromě toho se platí v rámci řízení celá řada dalších poplatků, například za prodloužení lhůty k vyřízení úředního výměru, za výpisy z rejstříku, druhopisy listin, za žádost o zrušení a výmaz ochrany a řada dalších. Všechny tyto poplatky jsou přesně stanoveny v části VIII zákona číslo 386/1992 Sb. o správních poplatcích ve znění změn a doplňků tohoto zákona.

3.4.3. Právní zastoupení

Je obvyklé a ve většině případů i hodné doporučení, že se přihlašovatelé pro řízení před Úřadem průmyslového vlastnictví nechávají odborně zastupovat buď patentových zástupcem, nebo advokátem. Kvalifikované zastoupení výrazně napomáhá zajištění optimálního rozsahu ochrany a v případě patentových nároků nelze tuto činnost optimálně zvládnout bez zvláštní kvalifikace. Stejně závěry platí i při zrušení ochrany či výmazu, případně při určovacím řízení.

Zahraniční přihlašovatelé, a tedy i naši v zahraničí, musí být podle mezinárodní smlouvy zastoupeni povinně.

Za tyto služby platí přihlašovatel odměnu, která se sjednává zpravidla na základě individuálního sazebníku jednotlivých patentových a advokátních kanceláří. Podle vyhl. číslo 350/1991 Sb. se odměna patentovým zástupcům sjednává

buď podle počtu hodin účelně vynaložených k vyřízení věci, nebo paušální částkou, či za jednotlivý úkon odborné pomoci.

V případě zahraničních aktivit přichází dále v úvahu úplata za překlady, která v případě patentové ochrany, například v rámci řízení před Evropským patentovým úřadem, může nabývat značného rozsahu.

3.4.4. Náklady na další péči o průmyslová práva

Často se zapomíná na to, že o průmyslová práva musí majitel důsledně pečovat. Na to je nutné vynaložit úsilí, námahu a peníze. Jde o to platit udržovací poplatky a poplatky za obnovu včas, neboť jinak hrozí ztráta práva, nebo výrazné zvýšení poplatku.

Kromě toho se majitel každého výlučného práva musí starat o to, aby nebylo třetími osobami porušováno, a v případě takového zjištění je nutný rychlý a kvalifikovaný zásah. To samozřejmě vyžaduje další náklady.

4. Metody oceňování nehmotného majetku

4.1. Oceňování nehmotného majetku podle zákona č. 151/1997 Sb

V obecné části důvodové zprávy k zákonu č. 151/1997 Sb. se mimo jiné uvádí, že přechod na novou soustavu daní a poplatků a s tím spojená odpovědnost státu za jejich správu vyžaduje i předpis upravující zákonnou formou způsob oceňování předmětu daně a poplatku jako základu, z něhož se příslušnou sazbou vyměřují. Tím je v podstatě dán veřejnoprávní význam a dosah této právní normy.

Tento zákon podle ustanovení § 1 upravuje způsoby oceňování věcí, práv a jiných majetkových hodnot pro účely stanovené zvláštními předpisy. Tyto zvláštní předpisy jsou uvedeny v citovaném zákoně v poznámce č. 1, a pokud jde o oceňování nehmotného majetku, lze předpokládat, že se zde citované právní předpisy nehmotného majetku netýkají. Kromě toho se použije tohoto zákona i pro účely stanovené zvláštními předpisy, uvedenými v části čtvrté až deváté tohoto zákona. To znamená, že se jej použije pro účely ocenění v rámci zákona o konkursu a vyrovnání, zákona o soudních poplatcích, zákona o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, zákona o správních poplatcích, zákona o daních z příjmu a zákona o dani z přidané hodnoty. Z dispozitivního ustanovení § 1 odst. 1 tohoto zákona plyne, že postup oceňování podle nového zákona bude možný i v jiných oblastech, kde tak zvláštní předpisy přímo nestanoví.

V tomto smyslu důvodová zpráva uvádí jako příklad rozhodnutí soudu při ocenění podílového spoluvlastnictví manželů či na základě rozhodnutí peněžního ústavu při poskytnutí hypotečního úvěru, takže si lze představit i obdobné rozhodnutí soudu v oblasti ocenění nehmotného majetku.

Naopak některé předpisy nebo jejich části vyžadují oceňování majetku jiným způsobem například pro oceňování v rámci privatizace ve smyslu ustanovení zák.č. 92/1991 Sb. o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, dále pro účely zák. č. 563/1991 Sb. o účetnictví a zák. č. 586/1992 Sb. o daních z příjmu platí jiná pravidla, která i nadále zůstanou

zachována. Další příklady uvádí poznámky č. 3 a 4 zákona o oceňování.

Zásadním způsobem oceňování majetku podle tohoto zákona je oceňování cenou obvyklou, za kterou se podle ustanovení § 2 tohoto zákona považuje cena, která by byla dosažena při prodeji stejného, popřípadě obdobného majetku, nebo při poskytování stejné nebo obdobné služby v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni ocenění. Přitom se zvažují všechny okolnosti, které mají na cenu vliv, avšak do její výše se nepromítají vlivy mimořádných okolností trhu, osobních poměrů prodávajícího nebo kupujícího, ani vliv zvláštní obliby.

Tento způsob ocenění se však netýká majetkových práv vyplývajících z průmyslových práv a práv na označení a výrobně technických poznatků, některých práv souvisejících s právem autorským a práv uživatele databází. Tento majetek se ze zákona oceňuje výnosovým způsobem, jak je uvedeno v § 17 zák. č. 151/1997 Sb., kde se uvádí:

„Majetková práva, která jsou obsahem průmyslových práv a práv na označení nebo vyplývající z jejich užití, a výrobně technické a obchodní poznatky (know-how), majetková práva, která jsou obsahem některých práv souvisejících s právem autorským a práv uživatele databází, se oceňují výnosovým způsobem, a to jako součet diskontovaných budoucích ročních čistých výnosů vyplývajících z užívání těchto práv ode dne ocenění, přičemž způsob diskontování stanoví vyhláška.

Roční čistý výnos užívání se zjistí

- a) ze smluv o užívání práva (například licenční smlouva) platných v den ocenění,
- b) podle skutečnosti za poslední kalendářní rok užívání v období pěti let předcházejících roku ocenění, nelze-li jej zjistit podle písmene a).

Počet let užívání

- a) se zjistí ze smluv, nejvýše však ve výši podle písmene b), c), nebo d),
- b) činí pět let u průmyslových práv a výrobně technických a obchodních poznatků a deset let u práv na označení v případě, že nelze zjistit počet let podle písmene a).
- c) činí u příslušných práv souvisejících s právem autorským takový počet let, který zbývá do ukončení padesátileté doby trvání těchto práv, v případě, že nelze zjistit počet let podle písmene a) a
- d) činí u práv pořizovatele databáze takový počet let, který zbývá do ukončení patnáctileté doby ukončení těchto práv, v případě, že nelze zjistit počet let podle písmene a).

Nelze-li právo z různých důvodů, včetně toho, že nebylo užíváno, ocenit podle odstavců 1 až 3, nebo je-li cena zjištěná podle odstavců 1 až 3 nepřiměřeně vyšší nebo nižší než cena obvyklá, ocení se právo cenou obvyklou.“

Tento zákon přinesl zásadní a mimořádně významný obrat v tom, že předmětná práva byla poprvé jasně a výslovně uznána za majetek, který je srovnatelný s ostatními formami majetku.

Shora citovaná ustanovení však nejenže postavila tento druh majetku na roveň ostatním druhům majetku, ale převzala též mimořádně obtížný úkol spočívající v konkrétním, jednoduchém a obecně použitelném návodu, jak mají být tato práva oceňována. Zvládnutí takového úkolu je o to nesnadnější, že nejsou k dispozici obecně srovnatelné postupy, řešící tento problém. Ta skutečnost, že uvedená metoda je prezento-

vána jako metoda univerzální (i když za stanovených podmínek podle § 17 odst. 4 zák. č. 151/1997 Sb. umožňuje ocenění cenou obvyklou), dále znesnadňuje úspěšné dosažení stanoveného cíle a usnadňuje vyjádření kritických připomínek.

Předmět majetkových práv je v zák. č. 151/1997 Sb. vymezen taxativně, to znamená, že může jít o práva, která jsou obsahem průmyslových práv a práv na označení, anebo jde o výrobně technické a obchodní poznatky a dále majetková práva, která jsou obsahem některých práv souvisejících s právem autorským a práv uživatele databází.

To může v praxi způsobit obtíže například při oceňování nezapsaných označení. Přes obecně známý značný nárůst podávaných přihlášek ochranných známek v posledních letech se v praxi užívá řada označení, která získala rozlišovací způsobilost, ale nikdy ke známkoprávní ochraně nebyla přihlášena, anebo jsou v době, kdy je z nejrůznějších důvodů vážný hospodářský důvod pro jejich ocenění, pouze předmětem přihlášek ochranných známek. Přitom může být nespornou skutečností, že právě takové označení, kde vlastní právo na označení ještě nevzniklo, má svoji, někdy i mimořádnou, hodnotu.

Obecná zásada, vyjádřená v ustanovení § 17 odst. 1 zák. č. 151/1997 Sb., stanoví oceňování těchto práv výnosovým způsobem, a to jako součet diskontovaných budoucích ročních čistých výnosů vyplývajících z užívání těchto práv ode dne ocenění. Podobnou zásadu vyjadřuje i ustanovení § 24, odst. 3 citovaného zákona, pokud jde o oceňování podniku, kde budou jistě majetková práva také často oceňována.

Způsob stanovení ročního čistého výnosu z užívání se má zjistit podle § 17 odst. 2 písm. a) zák. č. 151/1997 Sb. ze smluv o užívání práva, zřejmě zejména z licenčních smluv a smluv obdobných, platných v den ocenění. Tato zásada vychází z reálné úvahy, umožňuje ale i spekulativní jednání. Kromě toho ze známé četnosti licenčních smluv – v tuzemsku ve stovkách případů ročně – a četnosti registrovaných práv a požadavků na oceňování tohoto majetku plyne, že tento postup bude moci být využit pouze u zanedbatelné části případů.

Druhou možností, jak stanovit podle zákona roční čistý výnos z užívání, je podle skutečnosti za poslední kalendářní rok užívání v období pěti let předcházejících roku ocenění.

Přesto že tento způsob by měl být v praxi se shora uvedených důvodů daleko frekventovanější, jeho právní vymezení vzbuzuje rozpaky. Nejde jen o to, že se má zjišťovat ze skutečnosti minulých let. To bude považovat většina obchodních společností, zejména malých a středních podniků, které trvale dosahují rozvoje svého podnikání, buď za nespravedlivé, anebo za důvod pro uplatnění ustanovení § 17 odst. 4 zákona č. 151/1997 Sb.

Vážnějším problémem je, jak zjistit „roční čistý výnos užívání“ podle skutečnosti. Roční čistý výnos užívání je poněkud nejasná ekonomická kategorie, jak lze soudit i z toho, že běžné ekonomické prameny tento pojem jednoznačně nedefinují. Odpovídající hodnotu nelze nalézt ani v oficiálních podnikových výkazech. To zřejmě povede k rozdílným stanoviskům odborníků a k případným problémům při kontrole výstupů práce při oceňování tohoto druhu majetku.

Další významnou skutečností pro ocenění tohoto druhu majetku je podle ustanovení § 17 odst. 3 zák. č. 151/1997 Sb. počet let užívání. Má být zjišťován ze smluv, ale může činit nejvýše pět let u průmyslových práv a výrobně technických

a obchodních poznatků a deset let u práv na označení. U majetkových práv, která jsou obsahem některých práv souvisejících s právem autorským je to potom doba, která zbývá do ukončení padesátileté doby jejich trvání (dnes již sedmdesátileté, podle ustanovení § 21 odst. 1 zák. č. 121/2000 Sb. o právu autorském), a u práv pořizovatele databází představuje dobu, která zbývá do ukončení patnáctileté doby trvání těchto práv. Není-li zde smlouvy, jsou uvedena období pro oceňování těchto práv předepsána tímto právním předpisem.

Protože smluv bude málo, lze říci, že u většiny ohodnocení bude užito právě období stanovené právním předpisem. To však může vyhovovat přiměřené, slušné a poctivé praxi spíše náhodou než obecně. Je obtížně představitelné, že vedle sebe budou stát ocenění věhlasných, proslulých a dlouhodobě zavedených ochranných známek s více než stoletou tradicí a ochranné známky nacházející se na počátku svého ještě nejistého života a pro jejich ohodnocování bude vycházeno, pokud jde o tento aspekt, ze shodného desetiletého období.

Stejně tak bude mít praxe značné potíže u oceňování majetkových práv vyplývajících z průmyslových práv a výrobně technických poznatků. Je naprosto samozřejmé, že období pro oceňování by mělo být odvozeno od reálného užívání takového práva. O tom u tohoto druhu majetku nejlépe vypovídají teorie o inovačních krocích v jednotlivých oborech podnikání. V oborech, kde se prosazují módní trendy a kde zpravidla není třeba k zahájení podnikání či jeho změně významných investic, je tento inovační krok prokazatelně podstatně kratší, než u oborů, které se opírají pouze o technické parametry výroby a jejichž investiční náročnost je značná.

Nelze považovat za odpovídající, že pro oceňování majetkových práv, která jsou obsahem průmyslových práv a výrobně technických poznatků, se bude ve většině případů používat jednotné pětileté období užívání. Nabízí se otázka, proč u patentové ochrany nelze vyčerpat celé dvacetileté období patentové, případně prodloužené dodatkovým osvědčením v případě léčiv a látek na ochranu rostlin, když u majetkových práv souvisejících s právem autorským a u databází je taková délka užívání přímo předepsána zákonem. Obdobná situace je i u užitného a průmyslového vzoru.

Přesto právní předpis nesystémově uvažuje s tím, že jeden z nejdůležitějších aspektů pro stanovení ocenění těchto řešení – počet let užívání – je shodně ze zákona stanoven na 5 let.

Dosavadní zkušenosti ukazují, že při porovnávání skutečně využívaných stejně kvalitních patentově chráněných řešení s předměty užitných vzorů a know-how je skutečná doba ekonomicky odůvodněného užívání značně rozdílná.

Kromě toho je velmi podstatné, v jaké fázi inovačního kroku k oceňování dochází. U právě zavedené technické novinky, o kterou je široký zájem opřený o jasně výhodné techniko – ekonomické parametry, jejíž průmyslově právní ochrana je v první třetině možné doby ochrany, musí být v každém případě tržní ocenění stanoveno jinak, než u sice ještě prodávajícího řešení, kterému již ale další inovace jasně ukazují, že jeho dny jsou sečteny. Číselnému vyjádření této skutečnosti v praxi napomáhá obvykle užívaný koeficient zastarání, který však právní úprava zák. č. 151/1997 Sb. nezmiňuje.

Inovační krok, tedy doba, po jejímž uplynutí se očekává zásadní změna v řešení problému nebo v uspokojování potřeb, se však žádným způsobem obecně neváže na délku prů-

myslově právní ochrany. Může k takové změně dojít ihned na počátku trvání průmyslově právní ochrany, ale někdy i na jejím samém konci, nebo dokonce v době, kdy již patentová práva zanikla.

U technických řešení, tedy majetkových práv, která jsou obsahem průmyslových práv a výrobně technických poznatků obecně, roční čistý výnos užívání sice umožňuje přihlídnout k podílu, jakým se oceňované právo podílí na novém výrobku, zařízení či technologii, ale lze oprávněně pochybovat o tom, že tento aspekt bez výslovné právní úpravy bude v praxi odpovídajícím způsobem aplikován.

V této souvislosti jde o to, aby byla zásadně odlišena hodnota majetkových práv, pokud se tato práva týkají pouze malé nebo nepodstatné části výrobku či poskytované služby, od případu, kdy právo zahrnuje podstatu takového řešení.

Naprosto opačný jev je sledován u ochranných známek na základě obecně známého nelineárního průběhu závislosti hodnoty ochranné známky a doby jejího užívání. Zejména v určitém stadiu vývoje u dobře užívané ochranné známky, která je podporována odpovídající reklamou a označuje kvalitní a žádané zboží, dochází k zásadnímu zvyšování její hodnoty, které je možno vyjádřit koeficientem zhodnocení. Ani tuto možnost nový právní předpis výslovně nenabízí.

Z toho plyne, že lze očekávat, že hlavním a nejběžnějším způsobem oceňování tohoto druhu majetku bude oceňování podle § 17 odst. 4 zák. č. 151/1997 Sb. Určitým problémem však může být právní odůvodnění použití tohoto ustanovení, které tvoří prozíravou pojistku pro nepřiměřenosti, k nimž by vedla aplikace ustanovení § 17 odst. 1 až 3 zák. č. 151/1997 Sb.

Hlavním důvodem použití ustanovení § 17 odst. 4 tohoto zákona zřejmě nebude to, že by majetkové právo nebylo možno ocenit podle odst. 1 až 3 zákona, ale skutečnost, že výsledek by nebyl přiměřený ceně obvyklé.

Za obvyklou cenu se podle § 2 zák. č. 151/1997 Sb. považuje cena, která by byla dosažena při prodeji stejného, popřípadě obdobného majetku v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni ocenění. Vzniká obtížně řešitelná otázka, kdy bude právě taková podmínka splněna a čím ji bude možno odůvodnit. Problém je v tom, že obsah licenčních smluv je zpravidla považován v obchodní společnosti za strategický materiál, o jehož obsahu je informováno jen několik osob nejužšího vedení, a vztahují se na něj plně ustanovení o obchodním tajemství.

Protože je kromě toho v tuzemsku těchto smluv málo, nemá možnost ani odborník v dané oblasti získávat relevantní informace o dosažených cenách v daném oboru. Zřejmě nezbude nic jiného, než vycházet ze zahraničních zkušeností, kde sice je získání takových informací také obtížné, nicméně v tuzemsku je to zřejmě vůbec nemožné. Z právně formálního hlediska však údaje o cenách obdobného majetku, které nepocházejí z tuzemska, nemohou být podkladem pro takové ocenění, neboť ustanovení § 2 odst. 1 zák. č. 151/1997 Sb. výslovně vyžaduje, aby šlo o cenu obdobnou v obvyklém obchodním styku v tuzemsku.

Zdá se ale, že zde určitá východiska jsou. Dosavadní praxe oceňování tohoto druhu majetku, včetně období, kdy na území České republiky právní úprava této oblasti neexistovala, přinesla celou řadu způsobů jeho oceňování. Jednou z nich je i zvláštní varianta shora uvedeného výnosového oceňování,

kteří v praxi říkáme licenční analogie. Tato metoda používaná již řadu let nejen obstála v rámci konkrétních obchodních jednání, ale dosahuje i porovnatelných výsledků s pracemi zahraničních poradenských firem, a především se opírá o praktické zkušenosti, které je možno dobře zdokumentovat, zejména ze zahraniční odborné literatury. Pokud jsou k dispozici konkrétní údaje v tuzemských pramenech, zpravidla se odvolávají také na zahraniční zkušenosti, kde jsou uváděna pouze procenta licenčních poplatků z čisté prodejní ceny v jednotlivých oblastech podnikání. Protože transfer technologií je hranicemi neoddělitelný proces, je značná část licencí se zahraničním prvkem, takže procentuálně vyjádřené licenční poplatky se sblíží a naše otevírající se či otevřená ekonomika by z nich tudíž taktéž mohla vycházet. Z toho plyne, že právě cena stanovená na základě využití mezinárodně ustáleného procentuálního rozpětí licenčního poplatku v určitém oboru podnikání a prodejní ceny oceňované výroby nebo poskytovaných služeb s využitím oceňovaných práv v českých korunách se může stát nejlepším prostředkem pro stanovení ceny obvyklé, která potom může vyhovovat i ustanovení zák. č. 151/1997 Sb.

Ustanovení § 34 prováděcí vyhl. č. 279/1991 Sb., uvádí vztah, podle kterého se cena zjistí následovně.

$$C_v = \sum_{j=1}^n \frac{Z_j}{\left(1 + \frac{p}{100}\right)^j}$$

kde jednotlivé údaje představují:

- C_v – cena majetkového práva zjištěná výnosovým způsobem
- Z_j – roční čistý výnos užívání práva v letech, po které bude právo využíváno
- p – míra kapitalizace v procentech uvedená v příloze čísla 34 vyhl. č. 279/1997 Sb.
- j – pořadové číslo roku, ve kterém bude právo užíváno
- n – počet let, po které bude právo užíváno, nejvýše však podle ustanovení § 17 odst. 3 zák. č. 151/1997 Sb.

4.2. Oceňování nehmotného majetku podle licenční analogie

Při stručném popisu obecných metod používaných pro oceňování nehmotného majetku bylo uvedeno, že mezi nejpoužívanější patří takzvaný výnosový způsob, a konkrétně postup nazývaný licenční analogie. Tato metoda je založena na úvaze, že hodnota nehmotného majetku se rovná ceně, která by na trhu byla s největší pravděpodobností zaplacená za souhlas s využíváním shodného nebo obdobného řešení, případně za jeho převod. Práva k využívání nehmotných statků včetně know-how a obchodního tajemství jsou dle ustálené mezinárodní praxe a zvyklostí v průmyslově vyspělých zemích poskytována formou licence nebo podobné smlouvy. Za právo k jejich využívání se platí přiměřená finanční úhrada, obvykle formou licenčních poplatků v závislosti na skutečném objemu výroby, respektive prodeje, přičemž výše licenčních poplatků se ve většině případů stanovuje v procentech z čisté prodejní ceny.

Mimořádnou výhodou tohoto postupu je dlouhodobé obchodování s tímto druhem majetku na otevřeném trhu, kde

se ceny v závislosti na některých aspektech v podstatě ustálily v určitém, odborníkům známém rozpětí.

Ocenění nehmotného majetku je tak možno provést na základě analogie při použití následujícího vztahu

$$HV = RV \times LP \times KZ \times KK \times PM, \text{ kde je}$$

HV – roční ocenění nehmotného majetku

RV – roční rozsah výroby ve finančním vyjádření

LP – licenční poplatek

KZ – koeficient zastarání, případně koeficient zhodnocení

KK – koeficient míry kapitalizace

PM – podíl nehmotného majetku na výrobě

Celkové ocenění konkrétního nehmotného majetku provedeme sečtením jednotlivých ročních ocenění za období, které odpovídá předpokládané době užívání oceňovaného předmětu, anebo době, kterou můžeme v tržních podmínkách považovat za rozumnou.

K jednotlivým aspektům je třeba poznamenat:

4.2.1. Roční rozsah výroby

Uvedený ukazatel je základem pro ohodnocení, která se opírají o výnosové metody, a tedy i pro metodu licenční analogie, která se podle dosavadních zkušeností ukázala dostatečně jednoduchou a současně reálnou, a přitom zabezpečuje i vazbu mezi metodou ohodnocení majetku nehmotné povahy a realitou konkrétního podnikání. Současně je nutno obecně uznat, že právě tento ukazatel je v rámci metody licenční analogie rizikovým a v rámci tohoto pohledu je nutno k němu takto přistupovat.

Jednodušší situace je pouze v případě vyváženého trhu, který se nachází v dané lokalitě bez výrazných dynamických změn a s dlouhodobým zajištěním alespoň podstatné části odběratelů. Taková situace však v současné době není pravidlem.

V některých případech máme alespoň k dispozici účetně zjistitelné údaje z minulých období. Ty jsou však obecně pro ohodnocení málo použitelné, neboť smyslem tohoto druhu ocenění je odhad budoucích výnosů, takže správným podkladem je předpokládaný rozsah budoucí výroby. Takové údaje je třeba odhadovat s přihlédnutím k potřebnému očištění od budoucích jednorázových vlivů, zahrnutí obecných i dlouhodobých tendencí trhu v dané oblasti a marketingovým studiím, pokud jsou k dispozici.

Nežřídka je však třeba provádět ohodnocení podnikatelských subjektů, které na trh teprve vstupují a jejichž podnikatelské záměry se opírají často pouze o majetek nehmotné povahy, který má být rozhodujícím faktorem úspěšné výroby, anebo jen o emociální stanoviska majitelů tohoto majetku. Hodnověrné marketingové studie nebo smluvní pokrytí budoucí výroby zpravidla chybí.

Zde je pak na místě uplatnění zásady opatrnosti, která může nalézt odezvu v tomto smyslu v požadavku hodnotitele, aby zákazník sám stanovil rozsah budoucí výroby, a nesl tak podstatnou část odpovědnosti za tento údaj. Tento názor může jistě být předmětem kritiky, směřující k tomu, že oceňovatel se nemůže vzdát odpovědnosti za provedení své práce. K tomu je nutno poznamenat, že v rámci poctivé praxe, i když bude oceňujícím subjektem zdatný marketingový

odborník či velká poradenská kancelář, bude mít jen obtížně k dispozici nezávislé odborníky z nejrůznějších oborů podnikání, kteří budou vybaveni nejen lepšími marketingovými informacemi, ale i dlouhodobými zkušenostmi, které předčí úroveň těchto informací, které má k dispozici podnik, jehož majetek je oceňován. Určitým řešením je opatření si kritického pohledu na tyto údaje od nezávislého specialisty. Kromě toho odpovědnost za marketingový vývoj společnosti ještě nepředstavuje odpovědnost za celkové ocenění, které umožňuje kvalitu informací tohoto druhu podrobit omezením prostřednictvím rizikových faktorů.

Je obvyklé v takových případech provést i variantní ohodnocení podle příznivých a nepříznivých očekávání a zahrnout do takového ohodnocení i odpovídající rizikové faktory. V odůvodnění je pak třeba dostatečně jasně osvětlit jejich podstatu a důvody vedoucí k užití konkrétních rozsahů výroby v budoucnu.

V každém případě musí být konkrétní situace slovně dobře komentována, aby bylo patrné, proč právě s daným rozsahem výroby ohodnocení se uvažuje a k jakým aspektům a proč bylo při této úvaze přihlédnuto a jaká váha těm kterým názorům byla přičleněna.

Je možno použít i takzvanou třífázovou metodu, jak byla použita pro potřeby ohodnocování podniku v posudku Institutu německých hospodářských znalců, kde je budoucí časový prostor rozdělen do tří etap podle možnosti přesnosti odhadu o budoucích skutečnostech.

4.2.2. Licenční poplatek

Pro správné a objektivní ohodnocení nehmotného vlastnictví je nezbytné stanovit odůvodnitelnou a přiměřenou sazbu licenčního poplatku v procentech, která je obvyklá v určitém průmyslovém oboru na skutečném trhu s nehmotnými statky. Nelze přehlédnout, že výše licenčního poplatku vyjadřuje i určitý poměr rozdělení zisku z budoucí výroby s využitím oceňovaného statku, a to mezi poskytovatele a nabyvatele. Dle odborné literatury může licenční poplatek nejčastěji představovat podíl 20 až 45 % ze zisku, který nabyvatel produkuje vlastní licenční výrobou.

V odborné literatuře jsou dále uváděna procentní rozpětí licenčních poplatků se zaměřením na různé druhy výrobků pro řešení patentově chráněná. I když názory jednotlivých odborníků se určitým způsobem liší, je možno pro rámcovou orientaci uvést, že procentní sazby licenčních poplatků se pohybují od 0,5 % do 12 %, přičemž nejčastěji se sjednávají v licenčních smlouvách v rozmezí od 2 % do 8 % z čisté prodejní ceny.

Tyto závěry pocházejí z analýz soudních rozhodnutí, publikovaných výsledků licenční strategie významných podniků a komparativních tržních transferových sledování.

Poněkud odlišná je situace v případě ochrany užitným vzorem, kde k udělení ochrany dochází bez porovnání se světovým stavem techniky.

Pokud jde o průmyslově právně nechráněná řešení, například typu know-how nebo jiné skutečnosti, které lze zahrnout pod pojem obchodní tajemství, bývá licenční poplatek nižší a dosahuje zpravidla asi 35 až 70 % licenčního poplatku, který je v dané oblasti podnikání obvyklý u řešení požívajících právní ochranu patentem.

Méně ustálená a tedy i komplikovanější je situace při stanovení výše licenčního poplatku u práv na označení, tedy především u ochranných známek, a to přesto, že licenčních a podobných smluv, týkajících se ochranných známek, není méně, spíše naopak.

Zmíněné komplikace způsobuje rozdílný význam práv na označení v jednotlivých oborech podnikání. Značný význam jim je zpravidla přisuzován v oborech masové spotřeby, zejména potravin, nápojů, kosmetiky, tiskovin a některých druhů služeb. Naopak u řešení, kde zákazník či spotřebitel si vybírá především podle technických parametrů, bývá význam těchto práv menší. To platí především pro stavebnictví, těžké strojírenství, dopravu a podobné obory. Přesto i zde existují výjimky.

Obecně lze uvést, že průměrně zavedené ochranné známky, netýkající se zvláštních oborů podnikání, mající zajištěnou průmyslově právní ochranu po určitou dobu alespoň v České republice nejčastěji u skutečných licenčních smluv vykazují licenční poplatek kolem 1 % z objemu výrobků nebo služeb, které jsou oceňovaným označením na trhu skutečně označovány.

Daleko vyšších hodnot dosahují ochranné známky proslulé či všeobecně známé, dlouhodobě užívané v příznivých oborech pro práva na označení, kde je průmyslově právní ochrana zajištěna v mnoha státech, případně celosvětově po dlouhou dobu, a kde dlouhodobé užívání takové ochranné známky je podporováno rozsáhlou a promyšlenou reklamou. V těchto případech, pokud je majitel vůbec ochoten poskytnout licenci na užívání takové ochranné známky, se licenční poplatky mohou pohybovat v rozpětí 5 až 10 %, ale takových případů nebude v praxi mnoho.

4.2.3. Koefficient zastarání

Pro stanovení koeficientu zastarání nutno odhadnout délku užitečné životnosti ohodnocovaného řešení. Technická řešení mají vždy jen časově ohraničený dosah, neboť v budoucnu jistě budou překonána jiným řešením. Stejně úvahy platí i pro skutečnosti obchodní povahy, tedy zejména pro seznamy odběratelů, dealerů, obchodních zástupců a další. Tento aspekt musí být brán v úvahu a je vyjadřován koeficientem zastarání. Jeho velikost vyjadřuje předpoklad snižování ekonomického významu s ohledem na čas a ve vztahu ke konkrétnímu typu řešení, inovačnímu cyklu v dané oblasti techniky a případně k dalším aspektům. V této souvislosti odborná literatura zvažuje fyzickou životnost zejména výkresů a kopií dokumentace, funkční a technologickou životnost zejména programů počítačů a způsobů výroby, ekonomickou životnost, a právní životnost v souvislosti s dobou ochrany a smluvními omezeními.

Ze stručného přehledu je patrné, že rozdíly v postupech při určování užitečné životnosti jsou poměrně malé a vzájemně se překrývají. Zdůrazňuje se pro účely ocenění brát v úvahu vždy nejkratší dobu užitečné životnosti podle shora zmíněných pravidel.

Pro hodnocení zbývajících doby užitečné životnosti know-how lze doporučit použití více než pouze jednoho z uváděných aspektů, a to v zájmu objektivitu a dostatečné průkaznosti.

Doba užitečné životnosti bude pro konkrétní know-how, případně obchodní tajemství, nanejvýš dlouhá a může se pod-

le specifických podmínek konkrétního případu pohybovat v rozmezí 3 až 10 let.

Tento koeficient u technických řešení vyjadřuje postupnou hodnotovou degradaci a je závislý především na délce a fázi inovačního cyklu v dané oblasti a kvalitě inovačního skoku, který je ohodnocovaným řešením zabezpečován. Prakticky tento koeficient ročně postupně snižuje stanovené hodnoty v rozpětí několika až několika desítek procent ročně.

Orientačně lze uvést, že existující know-how, ať již řízeným procesem technického rozvoje nebo téměř samovolným uplatňováním nových poznatků, bude úplně nahrazeno jinými poznatky podle oborů podnikání asi za 3 až 10 let.

4.2.4. Koefficient zhodnocení

Jak již bylo uvedeno v případě práv na označení, zejména ochranných známek, je obecná závislost mezi hodnotou označení a časem opačná než u technických řešení. Označení vybraná podle správných zásad, zajištěná odpovídající průmyslově právní ochranou, užívaná u výrobků nadstandardní kvality a podporovaná reklamou časem nesporně nabývají na hodnotě.

V některých obdobích užívání práv na označení však tento nárůst může být natolik strmý, že je třeba při oceňování si jej všimnout a určitým způsobem jej vyjádřit i kvantitativně.

Jde především o období, kdy spolupůsobením řady opatření a skutečností začíná konkrétní označení rychle nabírat na konkurenčním významu, a tedy i na hodnotě. Většinou se jedná o ochranné známky citlivě vybrané, pro které je připraven výrobek široké spotřeby, případně módního zboží, které na trhu uspělo, a reklamní podpora zajišťuje současně i rychlé nárůsty odbytu. Tím se dané označení stává příznačné, získává širokou oblibu, a přitom jde o označení, které před relativně krátkou dobou uvedené přednosti nemělo, a spotřebitelům bylo prakticky neznámé nebo vůbec neexistovalo. Nejde tedy pouze o nová označení. V praxi se ne zcela výjimečně setkáváme i s novými oblibami ochranných známek zapomenutých nebo dřímajících na okraji spotřebitelského zájmu.

Za takové situace můžeme tedy dojít k závěru, že samotný předpokládaný nárůst objemu výroby nevyjadřuje dostatečně strmou hodnotu oceňovaného označení. Tuto skutečnost tedy musíme vyjádřit kvantitativně, a to pro období, kdy takový trend předpokládáme. Jde to provést například pravidelným či nepravidelným ročním přírůstkem v rozpětí 1 až 5 % ročně ve vztahu k hodnotě oceňovaného označení.

4.2.5. Koefficient míry kapitalizace

Protože cena peněz je časově proměnná, je nutno částky pro budoucí léta aktualizovat, tedy převést odúročením do současnosti. To se provádí prostřednictvím diskontní sazby.

Pro bližší vysvětlení je možno uvést, že jde o opačný proces než úrokování. V případě úroků vycházíme ze skutečnosti, že máme v současné době k dispozici jistinu, která při stanovené úrokové míře přinese za určitou dobu odpovídající výnos.

Naopak diskontní sazba, která se taktéž vyjadřuje v procentech, vyjadřuje hodnotu kapitálu později dospívajícího, tedy v našem případě hodnotu nehmotného majetku, který bude v budoucnu při podnikatelské činnosti užíván. Tento

kapitál tedy ke dni stanovení hodnoty ještě nedospěl, a musí být tedy odúročěn.

V případě propočtů výnosové hodnoty celých podniků, když uvažujeme pouze s vlastním kapitálem, kdy se vlastně ptáme, jaký kapitál je úměrné investovat s ohledem na předpokládaný výnos, je třeba vycházet z míry kapitalizace, která přihlíží nejen k úrovni diskontní sazby, ale i k odměně za poskytování kapitálu, inflaci a rizikovosti podnikání.

To lze provést v zásadě dvěma způsoby. Buď použitím řádně vyhlášené diskontní sazby, čímž je ošetřena problematika časově proměnné hodnoty peněz, a dále zvláště vyřešit otázku rizik. Nebo vyjádřit oba shora zmíněné aspekty společně mírou kapitalizace. Výsledek by měl být podobný.

Při hodnocení rizikovosti podnikání je nutno se zabývat konkrétními ekonomickými podmínkami v daném teritoriu a zvažovat rizika inflačních tendencí, ztráty likvidity, riziko nedostatečného odbytu, systematické rizikové faktory spojené s porovnatelnými investicemi a také nesystematické rizikové faktory spojené se zvláštností daného případu, jak je podrobněji uvedeno v kapitole 3. 2. V současné době se podle toho, které ze shora uvedených aspektů jsou v konkrétním případě zvažovány, se nejčastěji pohybují v rozmezí 8 až 40 %, když prostá diskontní sazba činí 4 %.

Koeficient míry kapitalizace se vypočte s využitím vztahu:

$$KK = \frac{1}{(1 + d)^t}$$

KK – koeficient míry kapitalizace

d – sazba míry kapitalizace

t – jednotlivá po sobě jdoucí roční období, v nichž se zjišťuje aktualizovaná hodnota

4.2.6. Podíl nehmotného majetku

Zanedbatelnou skutečností není ani to, že do hodnocení je nutné ve většině případů promítnout i podíl, jakým se jednotlivá řešení spadající pod nehmotný majetek účastní na hospodářských výsledcích, vyjádřených v této metodě ohodnocování objemem výroby. Jde o to, aby bylo dosahováno reálných výsledků a aby se tato metodika nemohla stát zdrojem nelogických zkrácení.

Uvedený koeficient by měl být schopen odstranit zavádějící nepřiměřenosti, kterých jsme často svědky. Závěry se opírají o tvrzení, která zřejmě nadhodnocují význam určitých konkrétních řešení s odůvodněním, že nebyť vyřešení určitého dílčího problému, nemohl by úspěšně přinášet užitek ani celek. Pro takové tvrzení bychom sice mohli nalézt i dílčí důvody, ale v žádném případě to neopravňuje k závěru, abychom v případě stanovení hodnoty řešení, jehož podstata spočívá třeba jen v jedné operaci nebo jediném dílu, uvažovali s finančním rozsahem výroby, který zahrnuje celý finální výrobek, případně celou investiční akci.

Právě tyto případy, kdy z finančního hlediska máme k dispozici pouze celkové údaje, přichází v úvahu koeficient podílu nehmotného majetku, o němž bylo podrobněji pojednáno v kapitole 3. 3.

4.2.7. Počet let užívání

Celkový výsledek ocenění se v rámci této metody provádí prostým součtem jednotlivých ročních hodnot získaných na základě výpočtu podle uvedeného vzorce. Ale samotné stanovení předpokládaného počtu let užívání není snadnou záležitostí.

U technických řešení se snažíme na základě marketingových údajů a poznání o délce inovačního kroku v dané oblasti přiblížit reálné době skutečného užívání oceňovaného práva a to až do doby, pokud nese alespoň průměrný zisk. Přitom přihlížíme k typu inovace, tedy zda jde o inovaci zásadního charakteru, obtížně nahraditelnou jiným řešením, či na druhé straně pouze o řešení představující jednu z možných variant, která s největší pravděpodobností bude brzy nahrazena jiným řešením.

Dále je nutno uvážit i dobu ocenění ve vztahu k závislosti hodnoty technického řešení a času, jak bylo shora podrobněji vysvětleno v kapitole 3. 1. U řešení chráněných patentem musíme uvážit možnost majitele oceňovaného práva udržovat monopolní postavení na trhu po dobu možné platnosti patentu, která v současné době v zásadě jednotně představuje 20 let od data podání přihlášky vynálezu.

To znamená, že v některých konkrétních případech oceňujeme i práva, u nichž podstatná část možné doby právní ochrany již uplynula. Při oceňování průmyslových práv technické povahy, tedy patentů a vzorů je zřejmé, jaký je horní limit počtu let, které lze při oceňování vzít v úvahu, neboť maximálně možná doba průmyslově právní ochrany těchto předmětů je známa. To automaticky ale neznamená, že ukončením průmyslově právní ochrany jde rázem o nehodnotné řešení. Z pohledu oceňování jde ale o zvláštní případ, pokud bychom měli oceňovat řešení, jehož průmyslově právní ochrana již skončila uplynutím doby ochrany. Ve většině případů totiž v rámci dlouhodobého užívání chráněného řešení dochází v průběhu doby k další optimalizaci využívání a takové související poznatky, samostatně nechráněné, přímo však se k původnímu řešení vztahující mohou mít i nemalou hodnotu.

U ochranných známek je situace poněkud odlišná. Lepší ochranné známky zpravidla provázejí dobré a nadprůměrné výrobky běžně po několik desetiletí, někdy i déle než sto let, takže reálné zjišťování doby skutečného budoucího užívání oceňovaného označení je jednak obtížné a jednak nelze předpokládat, že potenciální zájemce by byl ochoten platit i za přínosy, k nimž dojde za velmi dlouhou dobu.

V těchto případech se spíše tedy hledá doba obecně přiměřená, po kterou lze od nabyvatele rozumně žádat, aby se předem zavázal k placení licenčních poplatků. Obvykle taková doba představuje období desetileté, které lze v odůvodněných případech prodloužit, ale pouze tak, aby nepřekročilo 15 až 20 let.

Naopak ale u označení, která dosud neprokázala dostatečně svoji pozici v tržním prostředí, nebo nebyla vůbec užívána, případně jen v malém rozsahu, není důvodné automaticky vycházet z desetiletého období. Uvažovaná doba však by neměla být zkrácena pod pět let.

4.3. Oceňování nehmotného majetku podle údajů účtové osnovy

Tato publikace směřuje k tržnímu oceňování průmyslových práv, know-how, obchodního tajemství a jiného duševního vlastnictví, jehož výsledkem musí být skutečné přínosy. Při použití této metody ale mají být přínosy zjistitelné v účtové osnově podniku.

Praxe však ukázala, že naše současná účtová osnova v podstatné části případů nemůže poskytnout hodnověrné údaje o ocenění přínosu z využití takových řešení, a to především proto, že není určena, a tudíž ani koncipována pro tento účel.

V účtové osnově se slučuje řada aspektů, které v podstatné části naprosto nesouvisejí s přínosem z využití nehmotného majetku, a nemůže proto podávat o něm obecně reálný obraz.

Na druhé straně tu jistá reálná možnost použití této metody je. Půjde zejména o hodnocení nehmotného majetku u malých a středních podniků, nebo samostatně hospodářících provozních celků, kde v podstatě jediná změna využití oceňovaného řešení přinese odpovídající změnu v položkách účetní osnovy.

Za tohoto předpokladu, když účtová osnova přináší skutečné informace nebo jejich změny, které nastaly právě v příčinné souvislosti s využitím takového řešení, lze tuto metodu doporučit.

Účtová osnova z hlediska nehmotného majetku bude mít dostatečnou vypovídající schopnost v případě, že informace uvedené v účtové osnově nejsou zásadně zatíženy informacemi dalšími a je zde přímá příčinná souvislost mezi změnou na konkrétním účtu a změnou v oblasti nehmotného majetku. To se však stává v praxi zřídka.

Lze si představit případ, že nákupem technického řešení dojde k výrazné racionalizaci výroby, která se projeví při výrobě jednoho nebo několika výrobků, případně při několika operacích nebo poskytovaných službách úsporou materiálu nebo přímých mzdových nákladů. Je ale jisté, že se takový přínos, kterého bylo dosaženo na základě využití konkrétního řešení projeví v účtové osnově? Prakticky pouze tehdy, když současně nedojde k žádným jiným změnám v daném podniku nebo hospodářském středisku. Úsporu přímých mezd lze v účtové osnově ztratit například tím, že se využití daného řešení nepromítne do výkonových norem a výsledek racionalizace bude promarněn. To ale neznamená, že by ohodnocované řešení nemělo hodnotu, a to přesto, že se uvedený přínos v účtové osnově neprojeví.

Stejně tak při úspoře materiálu nebo paliv či energií je možno hodnotný výsledek tvůrčí práce ztratit nehospodárností

na jiném místě. S ohledem na tuto skutečnost z praktického hlediska účtová osnova údaje pro ohodnocení nehmotného majetku tohoto charakteru zpravidla neposkytuje, nebo se zde sice projeví, ale ve zkresleném rozsahu.

Dalším zdrojem rozdílů mezi skutečnou hodnotou výsledků tvůrčí práce a tedy i průmyslového práva nebo know-how a informacemi účtové osnovy je časový posun. Účtová osnova pracuje v uzavřených časových obdobích (měsíc, kalendářní rok), ale přínos z využití řešení zpravidla nenastává na začátku kalendářního roku nebo jiného účetně sledovaného období. Proto porovnání výsledků účtové osnovy dvou po sobě následujících období přináší i z tohoto pohledu výrazná zkreslení.

Závěry opírající se pouze o informace účtové osnovy by z těchto důvodů mohly vážně deformovat hodnotu nehmotného majetku, a to zejména v případech, kdy k zavedení do praxe a tedy i k přínosům začne docházet v závěru období, které zahrnuje účtová osnova.

Další omezení využití účtové osnovy pro tento účel spočívá v tom, že nemůže poskytnout hodnověrné údaje o hodnotě práv k označení (ochranné známky a označení původu) kromě případů, že takové nehmotné statky byly nakoupeny na reálném trhu, při uplatnění obvyklých tržních mechanismů.

Určitá omezení pro využití účtové osnovy mohou vznikat i z toho, že informace, které mají být porovnatelné, tuto vlastnost nemají, neboť v době podstatných změn ekonomického a právního systému se zásady účtové osnovy mění. Pokud k tomu dochází, pak by nové údaje účtové osnovy měly být výrazně označeny tak, aby bylo patrné, že jde o údaje jiného charakteru nebo obsahu než údaje předchozí.

Tato část publikace má naznačit určité problémy spojené s využitím údajů účetní osnovy pro účely oceňování nehmotného majetku. Ostatně se zdá, že existuje obecné povědomí odborníků v tom smyslu, že tržní a účetní hodnoty podniků se postupně vzdalují. Jedním z důvodů těchto tendencí je právě nedostatečné ocenění nehmotných aktiv, která nejsou účetnictvím zachycována buď vůbec, anebo pouze z nepodstatné části. Proto praxe také tyto údaje pro účely ocenění nehmotných statků zpravidla neužívá.

Jsou však oblasti oceňování, kde tyto metody mohou přinést reálné výsledky. Například nákup softwaru či projektu, který byl uskutečněn v rámci řádného výběrového řízení, v jehož rámci byl osloven dostatečně široký okruh potenciálních řešitelů zpravidla poskytuje reálné ocenění tohoto statku na trhu.

Klamání spotřebitelů a způsob ochrany

Doc. JUDr. Martin Boháček, CSc.

1. Základní pojmy a systém ochrany před klamáním spotřebitelů

1.1. Cíle klamání spotřebitelů a ochrany před ním v souvislosti s duševním vlastnictvím.

Ochrana před klamáním spotřebitelů v souvislosti s duševním vlastnictvím není jen částí systému ochrany spotřebitelů, ale je i významným nástrojem ochrany duševního vlastnictví a lze ji proto chápat jako jednu z forem prosazování práv duševního vlastnictví.

Duševní vlastnictví představuje zvláštní **nehmotnou hodnotu**, spočívající v technické vyspělosti, jedinečnosti či originalitě, proslulosti, kvalitě, zvláštním původu a v dalších aspektech produktu či postupu jeho majitele či jiného držitele práv k nehmotným statkům (např. nabyvatele licence), popř. vyjadřuje jeho identitu, zaměření jeho aktivity aj. Zároveň o těchto aspektech nehmotné statky vypovídají, napomáhají vytvářet pozitivní obraz spotřebitele o nehmotném statku, produktu či postupu nebo podniku držitele práv, podle něhož se často spotřebitelé orientují při výběru produktů. Tuto **informační („vypovídající“) funkci** mají především ochranné známky a další ochranná označení, ale též nehmotné výsledky duševní činnosti (vynálezy, autorská díla, know-how aj.) a zvláště nehmotný statek, který komplexně vystihuje pozitivní či naopak negativní obraz o podniku v očích spotřebitelů, jeho pověst – goodwill (či badwill). Značnou roli při realizaci této informační funkce nehmotných statků hraje i **reklama** a další formy propagace podnikatelů (direct marketing, přímý prodej, sponzorování aj.).

Někteří držitelé práv k duševnímu vlastnictví se proto snaží vylepšit obraz o svých produktech, postupech, nehmotných statcích nebo podniku různými **nekalými postupy, kterými spotřebitele klamou** a získávají tím výhody, které by jinak neměli, a to často na úkor jiných soutěžitelů či držitelů práv k nehmotným statkům a/nebo spotřebitelů.

Klamáním spotřebitelů v souvislosti s vlastním či cizím duševním vlastnictvím tedy nedochází jen k poškozování oklamáných spotřebitelů (ohledně kvality či ceny produktu, jeho původu, způsobu zpracování, výrobce aj.), ale **též k poškozování nehmotných statků jiných osob**, resp. držitelů práv k nim, a to buď **přímo** (napodobováním nebo zlehčováním konkrétních nehmotných statků nebo produktů a postupů soutěžitele) nebo **nepřímo** (laudatorním klamáním o svých nehmotných statcích, produktech či postupech, agresivní reklamou aj. získává daný soutěžitel neodůvodněné výhody v hospodářské soutěži na úkor jiných soutěžitelů – držitelů práv k nehmotným statkům, kteří postupují řádně a k takovým praktikám se neuchylují, čímž jsou tito držitelé a tedy i jejich duševní vlastnictví poškozováni, např. v podobě ušlého zisku, ztracených příležitostí a trhů, poklesem dobré pověsti – goodwillu či reputace aj.). Právo tím, že **postihuje klamání spotřebitelů, chrání přímo i nepřímo i duševní vlastnictví** a intenzita a úroveň vynucování této právní ochrany před klamáním se odráží i ve vyšší či nižší úrovni ochrany duševního vlastnictví v daném státu či na jiném území (obce, kraje, EU, mezinárodního společenství).

Právní nástroje ochrany spotřebitelů před klamáním jsou doplňovány i **nástroji etickými – etickými pravidly**, jejichž dodržování vynucují mimoprávními cestami orgány samoregulace (např. Rada pro reklamu). Velmi důležitá je i pozornost, kterou problematice ochrany spotřebitelů před klamáním věnují **vládní orgány** (např. v programovém prohlášení, v praktické politice vlády a jednotlivých státních orgánů) či **média**, výuka na **školách**, vzdělávací akce a **školení pracovníků**, ale i **instituce ochrany spotřebitelů** a jejich aktivní obrana, resp. vytváření celkového povědomí nezbytnosti **aktivní obrany spotřebitelů** před klamáním mezi spotřebiteli samotnými.¹ Z hlediska postavení spotřebitele je třeba

¹ Je všeobecně známo, že spotřebitelé v západních zemích, zejména v USA, jsou při uplatňování svých práv velmi aktivní, při náznačce nesprávného

ba řešit základní problém – je spotřebitel pouze **bezbranný objekt ochrany** (tak zejména z hlediska ochrany jeho zdraví a bezpečnosti) nebo **aktivní subjekt ochrany**, který je schopen se sám bránit ba dokonce se podílet na přípravě právních předpisů prostřednictvím spotřebitelských institucí.

Velmi důležité je i vytváření a posilování **právního vědomí spotřebitelů** o tom, že duševní vlastnictví je právně chráněno a že jeho právní ochrana je spravedlivá a správná. To je potřebné zejména v **postkomunistických zemích**, v nichž po dlouhou dobu byly nehmotné statky opomíjeny a podceňovány, což mnohdy přetrvává do současné doby (marxistická teorie např. spojovala hodnotu jen s materiálními produkty, samostatná hodnota nehmotných statků byla popírána a proto nemohla být vysvětlena řada jevů nové kybernetické či informační společnosti, na vynálezy byla udělována autorská osvědčení jako ochrana-neochrana, protože je mohly volně využívat všechny tehdejší tuzemské podniky – socialistické organizace, praktické široké využití autorského práva v praxi, např. k ochraně počítačových programů, databází a jiných elektronických jevů bylo odmítáno aj.).² V těchto zemích je proto nutno postupně posilovat etická pravidla a přesvědčení veřejnosti o tom, že priority je třeba přesunout z hmotné produkce do oblasti nehmotných statků, z výroby do služeb aj., a to i otázce praktického využití a ochrany nehmotných statků.

Je třeba si také uvědomit, že **silná ochrana** duševního vlastnictví je obecně **ku prospěchu spotřebitelů**, protože podporuje tvorbu a implementaci nových poznatků v praxi (výsledky duševní činnosti) i hospodářskou soutěž (ochranná označení, goodwill), ekonomický rozvoj, vznik nových typů produktů a trhů, životního stylu, zvyšování životní úrovně, umožňuje řešit nahromaděné technické, ekonomické, sociální i etnické problémy současného světa (výsledky výzkumu a vývoje). Na druhé straně jsou však spotřebitelé zároveň i běžnými uživateli nehmotných statků a snahy o nadměrné prosazování role nehmotných statků (např. reklamy, ochranných označení) nebo jejich komerčního zhodnocení držiteli práv jsou veřejností problematizovány a kritizovány, což může vést i k vytváření odporu proti ochraně duševního vlastnictví vůbec. Příliš rozsáhlá nebo jednostranně výhodně uplatňovaná práva k duševnímu vlastnictví totiž mohou omezit přístup uživatelů k nehmotným statkům, k informacím. Je proto v zájmu vytváření příznivého etického klimatu a povědomí spotřebitelů o potřebě prosazovat ochranu duševního vlastnic-

---

postupu podnikatele vůči nim si okamžitě stěžují, často žalují podnikatele před soudem aj. Vytvářejí tak sami tlak na vyšší respekt k ochraně spotřebitelů před klamáním a v rámci něho i k ochraně duševního vlastnictví. Skutečnost, že čeští spotřebitelé tak aktivní zatím zdaleka nejsou, je třeba vzít v úvahu tam, kde jsou z politicko-ideových důvodů odmítány funkce státních orgánů při ochraně před klamáním spotřebitelů s tím, že samoregulace a soukromoprávní aktivita spotřebitelů ve sporech před soudy je postačující cesta k ochraně. K takové aktivitě je třeba spotřebitele postupně vychovávat a vytvořit i účinně a rychle fungující soudní soustavu, aby tento závěr skutečně platil. Do té doby je však role státních orgánů v tomto směru nutná a nezastupitelná. A naopak, i v USA existuje i silná veřejnoprávní cesta k ochraně spotřebitelů před klamáním – např. stížností u Federální obchodní komise (obdoba českého Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže), která je obávaným administrativním orgánem takového veřejnoprávního postihu a vynucení ochrany spotřebitelů.

² Tato teorie a její dopady byla autorem této statě kritizována již v období centrálně plánované ekonomiky – viz Boháček, M.: Právní otázky ve vědeckotechnickém rozvoji a investiční výstavbě. SNTL, Praha 1986, 1989

tví nutno **zachovat rovnováhu** mezi právy autorů, původců či podnikatelských subjektů (producentů, distributorů aj.) na jedné straně a nejširšího zájmu uživatelské veřejnosti ohledně možnosti využít nehmotné statky ke vzdělání, výzkumu a přístupu k informacím na straně druhé.³

1.2. Pojem spotřebitele

Spotřebitel je v právu ČR vymezen v právu veřejném i v právu soukromém velmi podobně. V § 2 odst. 1 písm. a) zákona o ochraně spotřebitele je vymezen jako „**fyzická nebo právnická osoba, která nakupuje výrobky nebo užívá služby za jiným účelem než pro podnikání s těmito výrobky nebo službami**“. V § 52 odst. 3 občanského zákoníku je ve vazbě na úpravu spotřebitelských smluv vymezen jako „**osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti**“. Pojem „osoba“ je obecný, zahrnuje osobu fyzickou i právnickou. V obou případech se jedná o **vymezení funkční**, tedy rozhodující není, zda je daná osoba obecně podnikatelem nebo ne, ale jak jedná při uzavírání dané smlouvy (tedy např. podnikatel, který je na výletě a jako turista nakupuje určité výrobky, je v tomto vztahu spotřebitelem; pokud by si ale dané výrobky nakoupil ve velkém, aby je dále prodával nebo zpracovával pro své podnikání, spotřebitelem by nebyl).

I když to není výslovně uvedeno, praxe vychází ze schopnosti **průměrného adresáta** reklamy rozpoznat klamavost – zda údaj je či není pravdivý, takže např. u dětských spotřebitelů je předpokládána úroveň schopností rozpoznat klam mnohem menší (a různá i s věkovou kategorií dětských spotřebitelů – adresátů daného reklamního údaje). Pro určení, zda daný údaj je způsobilý klamat, není třeba při řešení konkrétního případu před státním orgánem provádět průzkum mezi spotřebiteli, který by byl nákladný a zdoluhavý, jak je to v některých zemích, ba ani není třeba prokázat (např. svědecky), že konkrétní osoba byla oklamána, sám orgán je (protože je zároveň vždy i jako spotřebitelem) schopen tuto otázku posoudit, nejsou-li ovšem adresáti daného údaje děti nebo osoby se sníženou způsobilostí rozpoznat klam. To se týká i povinnosti spotřebitele starat se preventivně a aktivně, aby nebyl poškozován a předpokladu průměrné úrovně k rozpoznání případných rizik.⁴

---

³ Dosažení rovnováhy mezi oběma skupinami a jejich právy je výslovně uvedeno mezi základními cíli významných mezinárodních dokumentů v oblasti duševního vlastnictví, např. v preambulích obou tzv. internetových smluv WIPO z oblasti autorských práv a práv souvisejících z r. 1996 (WCT a WPPT), na něž se odvolává i Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv souvisejících v informační společnosti. Požadavek rovnováhy je vyjádřen i v čl. 7 Dohody TRIPS jako její cíl. Český překlad obou smluv, Dohody TRIPS i směrnice viz v publikaci Kříž, J.– Holcová, I.– Kordač, J.– Křestanová, V.: Autorský zákon a předpisy související, komentář. Linde, Praha 2001. Anglická verze je přístupná na <http://europa.eu.int>.

⁴ V ČR by tedy nebyl dodavatel nucen, aby se vyhnul odpovědnosti za poškození spotřebitele, varovat jej, že káva v restauraci je horká, že mezi vlakem a nástupištěm je mezera, že si má přepočítat peníze hned u pokladny prodejny aj., jak je tomu např. v USA nebo ve Spojeném království. Není ani při dokazování o klamavosti požadována určitá minimální procentní hranice počtu potenciálně oklamanych spotřebitelů, jak je tomu v některých případech v SRN (10 %).

Pro upřesnění je třeba doplnit, že v některých předpisech je zakotvena ochrana jen před klamáním spotřebitelů (např. zákon o ochraně spotřebitele, úprava spotřebitelských smluv v občanském zákoníku), ve většině předpisů však jsou chráněni nejen spotřebitelé, ale stejnou měrou i podnikatelé, obchodní partneři či soutěžitelé (např. ve zvláštních předpisech o ochraně duševního vlastnictví – v zákoně o ochranných známkách, ochrana proti nekalé soutěži v obchodním zákoníku aj.), v některých z nich jsou však spotřebitelé při uplatňování své ochrany zvýhodněni (např. při ochraně proti nekalé soutěži).

1.3. Hlavní typy klamání spotřebitelů

Klamání spotřebitelů v souvislosti s duševním vlastnictvím lze obecně rozdělit do určitých typů.

a) **Podle způsobu jednání či klamání** lze rozlišit následující typy:

- **obecné klamání** o povaze a vlastnostech produktu či postupu, jeho druhu, složení, kvalitě, popř. i kvantitě (např. tzv. podfukové balení obsahující v mimořádně velkém obalu malé množství produktu), ceně, vybavení (komplexnost, doplňky), způsobu a účelu použití, funkci, spolehlivost, době a místu výroby (údaj o provenienci), rozsahu záruky a možného vyzkoušení a vrácení, době životnosti nebo upotřebitelnosti, době dodání, dopravě, způsobu placení, výhodách a podmínkách pro jejich získání (např. vyzvednutí „výhry“, nevyžádané dárky, prémie – zájezdy, věcné ceny), neexistujících úspěchů produktu v soutěžích aj.; zvláštní případ spadající do tohoto typu je **klamání o původu** výrobku použitím chráněného označení původu či zeměpisného označení na výrobek pocházející z jiného místa,
- tzv. **plagiátorství** (jiná osoba se vydává za autora či původce nehmotného statku, za jeho výrobce aj.),
- **neoprávněné obsazení práva k nehmotnému statku a jeho neoprávněné používání**, ač se pro jinou osobu, která jej používala dříve, stal příznačný, např. registrace loga či jiného označení, které je příznačné pro jiného soutěžitele, jako ochranné známky (**známkové pirátství**) nebo doménového jména (**cybersquatting**, často si skvoter registruje doménové jméno shodné se známou ochrannou známkou, obchodní firmou, názvem města aj.); cílem pirátů či cybersquaterů je sice vydělat na odprodeji příslušné registrace majiteli daného loga nebo známky, ale pokud k němu nedojde a pirát či cybersquater jím registrované označení obchodně používá, dochází ke klamání spotřebitelů o tom, s kým jednají, popř. je alespoň přitáhnutá jejich pozornost na internetové stránky skvotera, což zvýší počet jejich návštěv a tím i body zvyšující cenu reklamy třetí osoby na této skvoterově stránce, popř. si spotřebitel vybere daný produkt u skvotera, obchoduje-li se stejnou komoditou, jako majitel daného loga či známky,
- **vyvolání nebezpečí záměny okopírováním nebo napodobením** označení nebo produktu jiného držitele práv; spotřebitelé jsou pak klamáni zejména o tom, kdo je producentem (autorem, původcem, distributorem aj.) daného výrobku či nehmotného statku (autorského díla, vynálezu aj.), zda se jedná o originální výrobek nebo ne, popř. o kvalitu daného produktu,

- **parazitování na pověsti označení či jiného nehmotného statku, produktu nebo podniku** zejména tzv. opěrnou reklamou,
  - **klamavé zlehčování soutěžitele, jeho nehmotných statků, produktů či podniku;**
  - **klamavá srovnávací reklama** včetně použití zbožových testů v klamavé srovnávací reklamě,
  - **klamání o podpoře soutěžitele či jeho produktů nebo nehmotných statků osobou veřejné autority** zejména politika, vědce, duchovního aj.
- b) **Podle vztahu k duševnímu vlastnictví** lze rozlišit klamání, jehož jsou jednotlivé nehmotné statky:
- **prostředkem**, jímž se spotřebitelé klamou o jiné otázce, než je nehmotný statek (např. použití označení místa v zahraničí jako součást ochranné známky či loga, aniž by k tomuto místu měl soutěžitel nějaký vztah, myšlivý název (např. zvukového záznamu, který ukazuje na nové nahrávky, zatímco obsahuje jen staré) aj.
  - **objektem (předmětem)**, když jsou spotřebitelé klamáni v otázce daného nehmotného statku, např. že se jedná o originální ochranou známku a ne o její napodobení aj.
  - c) **Podle rozsahu** adresátů na **veřejné a neveřejné** (popř. i jen mezi čtyřma očima), **podle bezprostřednosti** klamání na **přímé a nepřímé**, **podle následků** lze uvést klamání způsobující **omyl při právním jednání** aj.

4.1. Systém právní ochrany před klamáním spotřebitelů v souvislosti s duševním vlastnictvím

Jak je patrné z předešlého výkladu, jsou typy klamání spotřebitelů v souvislosti s duševním vlastnictvím různorodé a různí se i právní úprava, která ochranu před takovým klamáním přináší.

1.4.1. Podle vztahu k úpravě duševního vlastnictví ji lze dělit na ochranu obsaženou

- **ve zvláštních zákonech upravujících duševní vlastnictví** (např. v zákoně o ochranných známkách, v autorském zákoně aj.) a
- **v zákonech upravujících jiné otázky**, kde je buď
- **určitá malá část věnována i ochraně duševního vlastnictví** (např. v zákoně o ochraně spotřebitele, úprava nekalé soutěže v obchodním zákoníku) nebo
- **kde se o duševním vlastnictví nehovoří, ale lze je na tuto ochranu použít** (např. zákon o potravinách a tabákových výrobcích aj.).

1.4.2. Obecně podle povahy daného předpisu lze ochranu dělit na soukromoprávní a veřejnoprávní a na hmotněprávní a procesní.

A. Soukromoprávní ochrana proti klamání spotřebitelů

- a) **v obecných právních předpisech** zahrnuje zejména úpravu
- **ochrany proti nekalé soutěži** (klamavou reklamou, klamavé označení zboží a služeb, vyvolání nebezpečí záměny, parazitování na pověsti a klamavou srovnávací reklamou – v obchodním zákoníku)
  - **spotřebitelských smluv** v občanském zákoníku, zejména

- ujednání v neprospěch spotřebitele (nekalé smluvní podmínky)
- **právního jednání v omylu, popř. následkem podvodu** v občanském zákoníku
- **ochrany osobnosti** v občanském zákoníku a **osobních údajů fyzické osoby** ve zvláštním zákoně
  - b) ve zvláštní právní úpravě týkající se duševního vlastnictví zejména
- **obchodních firem** v obchodním zákoníku,
- **ochranných označení ve zvláštních zákonech**, a to **ochranných známek, označení původu a zeměpisných označení, olympijských symbolik, názvů odrůd rostlin**
- **průmyslových vzorů** v zákoně o průmyslových vzorech
- **autorských děl, nehmotných statků s nimi souvisejících a databází** v autorském zákoně

B. Veřejnoprávní ochrana proti klamání spotřebitelů

- a) v **obecných právních předpisech** zahrnuje zejména úpravu
  - **zákona o ochraně spotřebitele**
  - **zákona o regulaci reklamy**
  - **zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání**
  - **tiskového zákona**
  - **zákona o potravinách a tabákových výrobcích**
- b) ve zvláštní právní úpravě týkající se duševního vlastnictví zejména
  - **výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl** ve zvláštním zákoně
  - **z hlediska dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví**
  - **a nekalé soutěže** v trestním zákoně
  - **v oblasti kultury a obchodních firem** v zákoně o přestupcích

C. Systém právní ochrany před klamáním a činnost státních orgánů

Je zřejmé, že pracovníci státních orgánů se budou podle svého postavení a zaměření zabývat jen určitými nástroji ochrany duševního vlastnictví, resp. proti klamání spotřebitelů, ale měli by znát i další **vazby celého systému**, aby mohli napomoci práci jiného orgánu, dát mu příslušný podnět, popř. využít je sami i jako spotřebitelé. V této stati se budeme zabývat především ochranou proti nekalé soutěži, neboť lze předpokládat, že další právní aspekty ochrany proti klamání spotřebitelů budou součástí výkladu různých aspektů jednotlivých nehmotných statků v jiných částech této pomůcky. Výklad této stati o **nekalé soutěži a o ochranných známkách** včetně konkretizace v praktických případech v jednotlivých judikátech soudů pak budou moci státní orgány analogicky použít jako určité **obecné vodítko** i při řešení jednotlivých konkrétních případů za pomoci jiných nástrojů právní ochrany proti klamání spotřebitelů, tak jak jsou v tomto systému uvedeny.

D. Právo ES/EU

a) **Obecná úprava** ochrany spotřebitele ve Smlouvě o založení Evropského společenství (SES) plyne z jejich **čl. 3 písm. t) (posílení ochrany spotřebitele jako jeden z cílů ES)**, čl. 153 (dříve 129a – Společenství přispívá k ochraně zdraví, bezpečnosti a hospodářských zájmů spotřebitelů i k podpoře jejich práv na informace, osvětlu a sdružování se k ochraně svých zájmů; ochranu spotřebitele je třeba respektovat i při provádění

jiných politik ES; Rada po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem přijímá opatření ke sblížení právních předpisů členských států i k podpoře a doplnění jejich politiky; **členský stát může přijmout přísnější opatření**, než je standard ES, ale musí být slučitelné se SES a musí být sdělována Komisi.⁵

b) **Předpisy sekundárního práva ES** jsou v oblasti ochrany spotřebitele před klamáním poměrně časté – je to zejména Směrnice o klamavé reklamě⁶ ve znění Směrnice o srovnávací reklamě (novela předchozí směrnice)⁷, Směrnice o provozování televizního vysílání (televizní reklama, teleshopping a sponzorování)⁸, Směrnice o reklamě pro víno⁹, Směrnice o reklamě a sponzorování tabákových výrobků, Směrnice o reklamě potravin¹⁰, Směrnice o nepoctivých podmínkách ve spotřebitelských smlouvách¹¹, Směrnice o ochraně spotřebitele při udávání cen potravin¹² i jiných výrobků než potravin¹³ aj. Právo ČR upravující ochranu spotřebitele je s právem ES v převážné většině harmonizováno.

c) **Rozhodnutí Evropského soudního dvora (ESD)**. Pro stanovení **hranic ochrany spotřebitelů** proti klamání bylo významné rozhodnutí ESD ve věci **Dassonville** z 11. 7. 1974 (Dassonville řádně nakoupil ve Francii skotskou whisky dovezenu ze Skotska a dovezl ji do Belgie, byl tedy nepřímým dovozcem, přičemž belgické předpisy mu přikazovaly předložit potvrzení o původu zboží, které výrobce vydává obvykle jen přímému dovozci a Dassonville je neměl a zfalšoval je; nebyl však trestně odpovědný, protože podle rozhodnutí ESD nepřímí dovozci nemají povinnost prokazovat původ zboží, čímž by byly znevýhodněni, a proto Dassonville nic neporušil; zmíněný předpis požadující takové potvrzení je „překážkou obchodu“, resp. „opatřením s účinkem rovnocenným množstevním omezením podle čl. 30 SES“ – tento pojem byl v rozhodnutí definován).

Později byla doktrína „Dassonville“ rozšířena rozhodnutím ESD ve věci **Cassis de Dijon** z 20. 2. 1979 (společnost Rewe požádala v SRN o povolení k dovozu likéru s tímto názvem a obsahem 15–20 % alkoholu z Francie, kde byl legálně prodejny; v SRN však byla minimální hranice alkoholu pro nápoj, označovaný jako likér, 32 % a proto byl dovoz odmítnut s tím, že je to v zájmu ochrany spotřebitelů; ESD vyvinul v této věci zásadní doktrínu o tom, že takové požadavky národních předpisů jsou „opatřením s účinkem rovnocenným

⁵ Konsolidované znění SES po přečíslování tzv. Amsterdamskou smlouvou – viz též Tichý, L. a kol.: Dokumenty ke studiu evropského práva. Linde, Praha 1999

⁶ Viz Směrnice Rady č. 84/450/EHS z 10. 9. 1984 o sblížení zákonů, jiných právních předpisů a administrativních opatření členských států týkajících se klamavé reklamy

⁷ Viz Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 97/55/ES z 6. 10. 1997 upravující Směrnici Rady č. 84/450/EHS tak, aby zahrnovala i srovnávací reklamu

⁸ Směrnice Rady č. 89/552/EHS z 3. 10. 1989 ve znění Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 97/36/ES z 30. 6. 1997

⁹ Směrnice č. 79/355/ES

¹⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2000/13/ES z 20. 3. 2000 o sblížení právních předpisů členských států vztahujících se k označování, prezentaci a reklamě potravin

¹¹ Směrnice Rady č. 93/13/EHS. Termín „unfair contract terms“ lze také přeložit jako „nekalé“ nebo „nerovné“, „neslušné“ aj. smluvní podmínky

¹² Směrnice Rady 79/581/EHS ve znění Směrnice č. 95/58/ES z 29. 11. 1995

¹³ Směrnice Rady č. 88/314/ES a č. 98/6/ES

množstevním omezením podle čl. 30 SES¹⁴ a že výrobek, který je legálně uveden na trh v jednom členském státu, může být bez překážek dovezen do jiného členského státu ES; k ochraně spotřebitelů v dané věci stačila řádná informace na etiketě líkéro – tzv. labelling doctrine – a nebylo třeba dovoz zcela zakázat; má-li být zákaz v souladu se Společným trhem, je třeba, aby se dané opatření uplatňovalo i na výrobky tuzemské – nebylo diskriminační a aby bylo součástí systematické politiky státu ve veřejném zájmu, např. ochrany spotřebitelů – tyto podmínky však v daném případě splněny nebyly).

Doktrína Dassonville a Cassis de Dijon umožňovala obejít právní bariéry v zemi s přísnějšími podmínkami, pokud byl výrobek uveden na trh v zemi ES, která měla podmínky mírnější a proto, aby nebyla zneužívána, ji ESD omezil ve věci **Keck** z 24. 2. 1993 (z možnosti ji využít byla vyloučena opatření nediskriminační, která se týkají způsobů obchodování, jako byl francouzský zákaz dalšího prodeje zboží se ztrátou, která je uplatňována stejně pro všechny účastníky trhu, takže tento zákaz ESD potvrdil).¹⁴ Ke klamání spotřebitelů měl vztah i případ **Buy Irish** z 24. 11. 1982 (ESD prohlásil za nepřipustnou akci irské vlády propagující prodej irských výrobků – např. zavedení symbolu „zaručeně irský“, podpora reklam na irské zboží aj.), duševního vlastnictví se týkal případ **Planet Punk** z 28. 4. 1998 (výlučné právo na pronájem a půjčování zvukových záznamů se prvním prodejem v zemi ES nevyčerpá a omezení volného pohybu zboží je v tomto případě odůvodněno ochranou průmyslového a obchodního (přesněji duševního) vlastnictví).

d) Pojem „spotřebitel“ je v právu ES chápán jen jako fyzická osoba, která nakupuje výrobek za jiným účelem, než ke své podnikatelské činnosti a uspokojuje své vlastní nebo rodinné potřeby. Toto pojetí je také funkční, ale užší, než pojetí spotřebitele v právu ČR (viz výše). Spotřebitel se tak liší od podniku (v terminologii práva ES je podnik chápán nejen jako objekt právních vztahů, jak je tomu v českém právu, ale i jako subjekt – podle české terminologie však ne jen podnikatel, ale i soutěžitel – který nepodniká, ale účastní se hospodářské soutěže), osoby samostatně výdělečně činné nebo od pracovníka.¹⁵ Řada členských zemí ES nezastává takto úzké pojetí spotřebitele a vychází z pojmu „nepodnikatel“ – (non-merchant), který vykonává danou činnost pro soukromou potřebu, jiné mají širokou definici (např. Řecko – je to osoba, pro niž jsou zboží a služby na trhu určeny nebo je jejich konečným příjemcem), někde zákonná definice chybí (např. Francie, Holandsko, SRN, Španělsko). Duševní schopnost spotřebitele rozpoznat riziko klamání nebo jiného poškození je také chápáno rozdílně. ESD chápe její standard poměrně vysoko, vychází z koncepce „zdravě uvažujícího spotřebitele“.¹⁶

e) Soustavnou politiku ochrany spotřebitele vyvíjelo Společenství od r. 1972, tzv. nový přístup deklarovalo v r. 1986 (ústup od detailní úpravy ve prospěch jen základ-

ních principů). V r. 1973 byla zřízena Poradní spotřebitelská rada Komise, který byl v r. 1990 nahrazen Poradní spotřebitelskou radou. V r. 1995 byl Komisí zřízen Spotřebitelský výbor a v r. 1996 bylo vytvořeno nové generální ředitelství (DG XXIV) pro ochranu spotřebitele a zdraví. Při tvorbě práva ES v oblasti ochrany spotřebitele je významný i Hospodářský a sociální výbor, který v r. 1976 zřídil Výbor pro životní prostředí, veřejné zdraví a ochranu spotřebitele.

E. Mezinárodní právo veřejné

Ochrana spotřebitele byla poprvé veřejně deklarována v projevu J.F.Kennedyho k americkému Senátu dne 15. 3. 1963.¹⁷ Principy jím vyslovené pak byly zakotveny do rezoluce Valného shromáždění OSN č. 39/248/1985 (Guidelines on Consumer Protection). V mezinárodním právu je spotřebitel chápán buď jako nositel základních lidských či občanských práv nebo jako významný činitel ekonomických integračních, který má mít garantována určitý standard základních práv, ale jehož příliš silná ochrana nemá být překážkou volného obchodu mezi státy. Do první skupiny patří dokumenty OSN či Rady Evropy¹⁸, do druhé akty ES, ale též NAFTA a obecně i WTO a OECD.¹⁹ Z mezinárodních smluv v oblasti duševního vlastnictví se klamání spotřebitele, resp. klamání obecně dotýká zejména Pařížská unijní úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví z r. 1883 (úprava nekalé soutěže v čl. 10 bis a 10 ter)²⁰ a Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS) z r. 1994.²¹ Z právně nezávazných mezinárodních dokumentů lze uvést Vzorová ustanovení WIPO o nekalé soutěži z r. 1996.²²

2. Soukromoprávní nástroje ochrany před klamáním spotřebitelů

2.1. Právo proti nekalé soutěži

2.1.1. Obecné funkce a generální klauzule.

Ochrana proti nekalé soutěži lze použít na ochranu spotřebitelů proti klamání v souvislosti s duševním vlastnictvím buď jako **jediný** nástroj soukromoprávní ochrany (u nehmotných statků „nechráněných“, jako je know-how, obchodní jméno, logo, goodwill, jednotlivá data) nebo jako nástroj **doplňující** ochranu absolutní obsaženou ve zvláštních zákonech (vynálezy, ochranné známky, autorské díla aj.). Ochrana proti ne-

¹⁷ Odtud se 15. březen stal Světovým dnem práv spotřebitele

¹⁸ Např. Doporučení č. 705/1973 na ochranu spotřebitele

¹⁹ Zejména dokumenty Výboru OECD na ochranu spotřebitele zřízeného v r. 1969, ale i čl. 2 písm. d) Konvence o OECD – viz vyhl. č. 266/1998 Sb.

²⁰ Viz vyhl. č. 64/1975 Sb. ve znění vyhl. č. 81/1985 Sb. Podrobněji viz Boháček, M.: – Jakl, L.: Právo duševního vlastnictví. VŠE, Praha 2002, str. 292 a násl.

²¹ Viz vyhl. č. 191/1995 Sb. Podrobněji viz Boháček, M.: – Jakl, L.: Právo duševního vlastnictví. VŠE, Praha 2002, str. 308 a násl.

²² Průzkum právních úprav nekalé soutěže ve vybraných zemích světa jako podklad pro přípravu těchto Vzorových ustanovení (Model provisions) WIPO 1996 byl uveden v analýze WIPO o současné situaci ve světě z r. 1994, jejíž český překlad byl pod názvem Ochrana proti nekalé soutěži vydán Úřadem průmyslového vlastnictví v r. 1995.

¹⁴ Uvedené případy viz Tichý, L. a kol.: Dokumenty ke studiu evropského práva. Linde, Praha 1999

¹⁵ Tichý, L. – Arnold, R. – Svoboda, P. – Zemánek, J. – Král, R.: Evropské právo. C.H.BECK, Praha 1999, str. 630 a násl.

¹⁶ Viz též Dausés, M. A. – Věry, A.: Právní základy ochrany spotřebitelů ve vnitřním trhu EU, EMP č. 6–7/1996, str. 10. Též Hajn, P.: Klamavé soutěžní praktiky a ochrana spotřebitele. ČPVPV č. 1/1997

kalé soutěži má na rozdíl od „zvláštní ochrany“ povahu **relativní**, protože vzniká u konkrétního nehmotného statku až při jeho narušení. Musí přitom být naplněny pojmové znaky tzv. generální klauzule podle § 44 obchodního zákoníku, ale velmi často jsou naplněny i znaky některé zvláštní skutkové podstaty nekalé soutěže podle § 45–52 obchodního zákoníku, které mají vztah ke klamání, a to pak usnadňuje postih nekalé soutěže, resp. obranu. **Znaky generální klauzule** jsou obecně tři:

- **jednání v hospodářské soutěži** (hospodářská soutěž je chápána velmi široce, nemusí se tedy jednat jen o konkurenty nebo o účastníky relevantního trhu²³, „jednání“ může spočívat i v opomenutí, soutěžitelem je účastník soutěže, i když nepodniká)
- v rozporu s **dobrymi mravy soutěže** (jsou to pravidla pozitivního obchodního styku, vyplývají ze zákona – z jednotlivých zvláštních skutkových podstat, ale i z výkladu soudu, proto jsou velmi důležitá rozhodnutí soudů pro konkrétní případy stanoví, co pokládat za dobré mravy soutěže, resp. za nekalou soutěž)
- **způsobilé přivodit újmu soutěžiteli nebo spotřebiteli** (újma může být materiální – škoda i imateriální – na pověsti a stačí, když hrozí, nemusí nastat).

Aby se jednalo o nekalou soutěž, **nemusí být jednání rušitele zaviněné**, tedy jedná se o určitý typ objektivní odpovědnosti za mimosmluvní civilní delikt.²⁴ K problematice generální klauzule byla vydána řada **soudních judikátů**, a to jak v ČSR v období tzv. I. republiky, publikovaných ve sbírce Vážný (tehdejší zákon č. 1111/1927 Sb. z. a n. je velmi podobný současné úpravě v obchodním zákoníku a hodnotné tehdejší judikáty by proto měly a mohly být vodítkem i pro rozhodování současných soudů i ostatních státních orgánů při posuzování klamání spotřebitele), tak i v současné době zejména v činnosti Vrchního soudu v Praze.²⁵ Podrobnější výklad k otázkám nekalé soutěže viz zejména v komentáři autora tohoto textu k obchodnímu zákoníku.²⁶

V obecných otázkách tak judikatura doplňuje obecný text zákona, např. že posouzení, zda dané jednání je v rozporu s **dobrymi mravy soutěže, je otázkou právní a nikoli faktickou** a její posouzení náleží výhradně soudu (nelze její posouzení uložit znalci), avšak soud by měl přihlédnout i k tomu, jak se na to pohlíží mezi soutěžiteli, co o něm soudí veřejnoprávní korporace, které dbají společných zájmů soutěžitelů v daném oboru (podnikatelské komory a sdružení, Rada pro reklamu aj.) a jaké důvody uvádějí pro svůj názor.²⁷ Za jed-

nání v hospodářské soutěži je třeba **pokládat i projev notáře učiněný v řízení před pozůstalostním soudem**, že pozůstalost nebude v dohledné době vyřízena, protože je projednávána advokátem (zlehčení funkce advokáta)²⁸, ale i **články odrazující čtenáře od inzerce** v konkurenčním časopisu soupeřící politické strany – soutěžitelem je pak i vydavatel časopisu²⁹. Naopak nejde o jednání v hospodářské soutěži, oznámí-li **korporace povoláná k hájení zájmů soutěžitelů v ní sdružených soudu na jeho výzvu svůj názor** o otázkách, o kterých má být ve sporu jednáno, a není to pro jednoho z účastníků sporu příznivé³⁰ a podobně ani není soutěžním jednáním, když **člen obecního zastupitelstva** pronese **na jeho schůzi**, konané k výběru uchazečů o veřejnou zakázku (dodávka parní turbíny pro městskou elektrárnu), nepravdivé výroky, které jsou způsobilé poškodit jednoho z uchazečů³¹. Zajímavé je, že **soutěžitelem může být i tiskárna**, která vytiskla závadnou brožuru (a nikoliv její zadavatel či autor) – viz dále, judikáty k obchodní firmě. Účastníkem hospodářské soutěže je i ten, komu bylo předběžným opatřením zakázáno vyrábět – nepřestal být soutěžitelem, dokud nebude vydáno konečné rozhodnutí a je třeba s ním počítat jako s alternativou – ve věci petrolejových kamen Flamme bleue; touto tzv. **potencionální soutěží** je i jednání **zaměstnance**, které ještě předtím než zahájí svou samostatnou podnikatelskou činnost, si připravuje výhodnější podmínky na úkor zaměstnavatele.³² **Chráněn je na území ČR i cizinec**, pokud mu zde hrozí v soutěžním vztahu újma (např. podniká-li zde), ale **pouhý zápis ochranné známky** tuzemskou osobou, byť je shodná se starší německou známkou PARATECT, zapsanou cizincem v zahraničí a používanou jím i v ČR, **ještě není jednání v hospodářské soutěži**, to by bylo až používání této pirátsky zapsané známky tuzemským soutěžitelem; výmaz závadné známky tuzemce nemůže cizinec dosáhnout žalobou nekalosoutěžní, ale žádostí u Úřadu průmyslového vlastnictví.³³ Že lze soudním rozhodnutím ve sporu o nekalou soutěž nařídit „známkovému pirátovi“, který si zapsal cizí označení, které se stalo příznačné pro jiného podnikatele, zakázat, aby tuto známku používal, ač je pro něho formálně zapsána, protože užívání takové známky je nekalou soutěží, potvrdila i současná judikatura ve sporu o **známku ČEZ**, která tak dala přednost nekalosoutěžní (materiální) ochraně označení, jež se stalo pro soutěžitele příznačné, před novější (formální) ochranou poskytnutou zápisem ochranné známky jiné osobě – „známkovému pirátovi“³⁴. **Porušení předpisů veřejného práva** (např. daňových, distribuce neschválených

²³ „Hospodářskou soutěž nelze zúžit pouze na soupeření přímo si konkurujících výrobců nebo poskytovatelů služeb pravidelně (nikoli ojediněle) stejné či obdobné výrobky nebo služby nabízejících“ – viz rozsudek Vrchního soudu v Praze čj. 3 Cmo 328/94 publikovaný v časopisu Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž, č. 2/1995

²⁴ To konstatoval i judikát se sbírky Vážný – Páleníček, Rc 13525/32, viz elektronický systém právních informací ASPI, ve věci, v níž žalovaný tvrdil, že jednal „bezelstně“, podle toho, co mu poradil a odsouhlasil likvidátor, když použil v reklamě pochvalných dopisů na jinou společnost, která byla v likvidaci, ale jejíž zboží prodával – viz též dále.

²⁵ Publikované in Macek, J.: Rozhodnutí ve věcech obchodního jména a nekalé soutěže. C.H.BECK, Praha 2000

²⁶ In Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník – komentář. Prospektrum. Praha 1997, uvádějící i dále zmiňované judikáty a výklad k nim – Boháček, M. na str. 136 a násl. tohoto komentáře

²⁷ Vážný – Páleníček, Rc 12334/32, elektronický systém právních informací ASPI

²⁸ Vážný – Páleníček, Rozhodnutí Rv I 3181/37, Rc 16852/37, elektronický systém právních informací ASPI

²⁹ Vážný – Páleníček, Rozhodnutí Rv II 291/37, Rc 16742/37, elektronický systém právních informací ASPI, podobně Rozhodnutí Rv I 2781/37, Rc 16742

³⁰ Vážný – Páleníček, Rozhodnutí Rv I 334/38, Rc 16914/38, elektronický systém právních informací ASPI

³¹ Vážný – Páleníček, Rozhodnutí Rv III 680/35, Rc 15125/35, elektronický systém právních informací ASPI

³² Vážný – Páleníček, Rc 10213/32, elektronický systém právních informací ASPI. V současné době tento závěr o potencionální soutěži byl potvrzen v judikátu Nejvyššího soudu čj. 3 Cmo 36/92 a ohledně jednání zaměstnance judikát Vrchního soudu v Praze R 3 Cmo 260/97 – viz publikace Macek, J., str. 101

³³ Vážný – Páleníček, Rc 11984/31, elektronický systém právních informací ASPI. V nové judikatuře tento závěr potvrzuje rozhodnutí

³⁴ Viz publikace Macka, J., str. 78

výrobků, které podléhají povinnému schvalování aj.) je jedním nekalé soutěže jen tehdy, pokud vedlo k získání soutěžní výhody, která by jinak při dodržení předpisů nenastala.³⁵

2.1.2. Zvláštní skutkové podstaty „pojmenované“

A. Klamavá reklama

Klamavá reklama je v § 45 obchodního zákoníku vymezena jako „**šíření údajů o vlastním nebo cizím podniku, které je způsobilé vyvolat klamnou představu a získat tím vlastnímu nebo cizímu podniku v hospodářské soutěži prospěch na úkor jiných soutěžitelů nebo spotřebitelů**“. Šíření se děje mluveným nebo psaným slovem, vyobrazením, rozhlasem, televizí nebo jiným sdělovacím prostředkem, překračující rámec soukromí. Nemusí se jednat o veřejné šíření (tj. osobám individuálně neurčeným), může to být i vícečetné individuálních dopisů, elektronické pošty aj. Klamavý je zásadně údaj nepravdivý, ale může to být i údaj pravdivý, který v souvislostech, v nichž byl učiněn, může vést k omylu. Může se jednat o reklamu placenou i neplacenou, o reklamu podnikatele i charitativních činností, pokud mají hospodářské aspekty a soutěží např. o příspěvky s jinými charitami, soutěžitelé či spotřebitelé musí vzniknout nebo hrozit újma, které odpovídá prospěch propagovaných produktů (prospěch je na jejich „úkor“).

Klamavá reklama je definována podrobně v právu ES (Směrnice o klamavé reklamě – viz výše). Tato definice byla vzata za základ v pojmových vymezeních českého zákona o regulaci reklamy (viz dále – veřejnoprávní nástroje), zmíněné vymezení v českém obchodním zákoníku je obecnější, ale aby byl jednoznačný soulad i českého soukromého práva s právem ES, je v **připravované novele** obchodního zákoníku obsažena jednak **definice reklamy** (ta vychází nesprávně z toho, že je to sdělení v rámci podnikatelské činnosti, ač je úprava nekalé soutěže určena i pro soutěžitele, kteří nepodnikají a znamenalo by tedy zúžení) a dále **definice klamavé reklamy**, která by současnou definici nahradila, a sice jako reklama, která jakkoliv, včetně způsobu předvedení, uvádí nebo by mohla uvést v omyl osoby, na které se obrací nebo je zasáhne, a je pro svou klamavou povahu způsobilá ovlivnit jejich hospodářské chování nebo která z těchto důvodů způsobí nebo může způsobit újmu jinému soutěžiteli. Tato definice je ovšem značně kostrbatá a problematická – její závěr je buď nadbytečný (podle generální klauzule vždy musí hrozit újma, ale i spotřebiteli) nebo umožňuje, kdyby jen ovlivnila hospodářské chování, aniž by vznikla nebo hrozila újma, postihnout jako nekalou soutěž i reklamu, která nevyvolává hrozbu újmy, což by bylo v rozporu s generální klauzulí. Je to příklad toho, kdy doslovné převzetí textu práva ES není ideálním aktem harmonizace s ním. Připravená novela dále stanoví **kritéria, podle nichž má být určena klamavost reklamy**, která jsou stejně (podle zmíněné Směrnice o klamavé reklamě) již formulována c § 7b zákona o regulaci reklamy a uvádíme je níže. Mezi nimi je i původ zboží a práva k duševnímu vlastnictví.

K otázce klamavé reklamy bylo ve vazbě k duševnímu vlastnictví také vydáno mnoho **soudních judikátů**. Za kla-

mavou reklamou bylo např. pokládáno použití **pochvalných doporučujících dopisů** napsaných zákazníky na veřejnou obchodní společnost, která pro úmrtí svého společníka byla v likvidaci, jinou společností (kterou vedl syn zesnulého) jako by byly určeny jí, a to i když to schválili likvidátoři.³⁶ Za klamavou byla v souladu s principem teritoriality shledána i reklama vyzdvihující, že propagované výrobky jsou chráněny patentem („**patentované koberce**“), když patent byl udělen v zahraničí a ne v ČR.³⁷ Naopak za klamavou nebyla pokládána reklama optika, která jen upozorňovala na to, že jeho výrobky (brýle) PIOP chráněné v ČR jeho **ochrannou známkou PIOPBRILLEN**, jsou k dostání jen u něho, i když to podle konkurentů mohlo vzbuzovat dojem, že jsou mimořádné kvality, ač byly vyrobeny z cizích komponentů, stejně jako u jiných optiků.³⁸

Z nových judikátů lze uvést např. rozhodnutí o tom, že použití **symbolu poštovní trubky** u venkovní označení podnikatele je způsobilé vzbudit dojem o možném propojení žalovaného (živnost na pronájem bezpečnostních schránek) s poštovním úřadem – jednající tak vstoupil v očích spotřebitelů do soutěžního vztahu s ním, čehož využil k inzerci neoprávněného pronajímání těchto schránek jako poštovních a k dodávání listovních zásilek.³⁹

B. Klamavé označení zboží a služeb

Na rozdíl od klamavé reklamy se týká jen označení zboží a služeb podle § 46 obchodního zákoníku nikoliv soutěžitele nebo jeho podniku. Je způsobilé vyvolat mylnou domněnku o jejich **místu původu, určitém výrobcí, zvláštních znacích nebo jakosti**. Nemusí být uvedeno přímo na zboží, obalu, obchodní písemnosti. Klamavé může být za stejných podmínek, jako u klamavé reklamy, i označení pravdivé. Na rozdíl od ní však není třeba, aby prospěch z klamání měl soutěžitel na úkor jiného soutěžitele nebo spotřebitele. Touto formou nekalé soutěže je častý pokus o **zneužití známého označení původu nebo zeměpisného označení** na výrobcích, které z daného místa nepocházejí, což vede ke **zdruhovění** označení a tím i zničení jeho rozlišovací hodnoty; takový postup je chráněn i zvláštním zákonem – viz dále (např. zákaz užívání označení šampaňské, koňak, ementál aj. na výrobky jiného původu). Proto jsou za klamavé pokládány i dodatky, které mají odlišit od pravého původu, jako druh, typ, způsob, imitace a naopak **označení druhová** s dodatkem „pravý“ nebo „původní“ (např. pravá vídeňská káva). Postihem klamavého označení zboží a služeb je chráněn tzv. **údaj o provenienci** zboží (tedy místu výroby), jenž patří mezi ochranná označení „nechráněná“ zvláštním zákonem a doplňkově jsou jím chráněna i zmíněná označení původu, ochranné známky, popř. názvy odrůd rostlin – vedle jejich absolutní ochrany.

Za klamavé byl soudem uznáno označení **nápoje Fernet Roma s obrazem římského vojína** pro hořký likér vyrobený v tuzemsku (nejde o označení druhové, ale o smyš-

³⁵ Viz publikace Macka, J., str. 101

³⁶ Viz Vážný – Páleníček, Rc 13525/32, elektronický systém právních informací ASPI

³⁷ Viz Vážný – Páleníček, Rc 12735/33, elektronický systém právních informací ASPI

³⁸ Viz Vážný – Páleníček, Rc 128114/33, elektronický systém právních informací ASPI

³⁹ Viz publikace Macka, J., str. 75

lený název)⁴⁰ nebo plnění limonády v lahvi, v níž je ve skle vylito označení jiného soutěžitele bez upozornění, že obsah lahve nepochází od něj⁴¹, označení „**umělá karlovarská sůl**“ pro sůl do koupele vyrobenou chemicky, jež nebyla vyrobena v Karlových Varech ani z látek ze jejich zřídla⁴². Naopak za klamavé nebylo uznáno označení „**redis pera**“ na perech, která nepocházejí od výrobce s ochrannou známkou Redis, protože toto označení druhovělo pro pera s ohnutou špičkou a tedy ani **ochranná známka již není způsobilá je chránit**.⁴³ Za klamavé bylo uznáno označení **KVAS** pro výrobky odlišné od kvasu dodávané pekárnám, ale i starší označení a ochranná známka **KWAS** jiného soutěžitele pro tytéž výrobky, než se pro něho staly příznačnými, označení **KVAS** však nebylo způsobilé vyvolat nebezpečí záměny se starším **KWAS**, protože výrobky byly určeny jen spotřebitelům dostatečně obeznámeným s charakterem nabídky a ne odborně neznalé veřejnosti.⁴⁴

C. Vyvolání nebezpečí záměny

Ochrana před vyvoláním nebezpečí záměny je pro duševní vlastnictví ze všech skutkových podstat nekalé soutěže nejvýznamnější. Spočívá v **napodobení** označení či produktu soutěžitele a zároveň ve **vyvolání omylu spotřebitele** o tom, jaký je to produkt, kdo je jeho výrobcem aj. Je upravena v § 47 obchodního zákoníku a lze ji třídit do tří skupin:

a) napodobení obchodní firmy, názvu nebo jiného **označení soutěžitele**, které nositel již po právu užívá (např. provozovny) – není třeba, aby se stalo příznačným,

b) napodobení **označení podniku** (např. loga, obchodního jména, doménového jména aj.), **označení** či úpravy **výrobků**, výkonů nebo materiálů soutěžitele, které se stalo příznačným (i obalů, tiskopisů, katalogů, reklamy aj.),

c) napodobení **cizího výrobku**, výkonu (např. technologie, postupu, služby), ale i know-how, jednotlivých dat, nechráněných výsledků výzkumu aj. (nejsou však chráněny prvky funkčně, technicky nebo esteticky předurčené.

Spadá sem vyvolání záměny či mylné **představy o spojení s podnikem**, firmou, označením nebo výrobky či výkony soutěžitele. Je to opět buď jediný nástroj pro ochranu nehmotných statků „nechráněných“ (obchodního jména, doménového jména, loga, know-how, dat aj.) nebo doplňkový nástroj působící vedle ochrany absolutní – obsažené ve zvláštních předpisech. Otázka, zda konkrétní označení je pro firmu **příznačné**, je otázkou skutkovou (a může být předmětem dokazování), o právní otázku by šlo, kdyby byl sporný pojem příznačnosti.⁴⁵

Soud uznal označení **Bugatti u drobného českého obchodníka s jízdními koly** jako napodobení značky známého italského výrobce aut, neboť se jednalo o obory podobné

i malý obchodník může být v soutěži s velkou továrnou, naopak napodobení obchodní firmy **ESKA** výrobce jízdních kol, šicích a psacích strojů značkou **ESKAF** pro výrobce kuličkových ložisek za nekalou soutěž nepokládal, neboť se jednalo o různé obory a chyběl soutěžní vztah⁴⁶, stejně odmítl postihnout použití značky **ALPA** na margarínu a jedlých tucích, neboť se jedná o obor odlišný od francovky.⁴⁷ Za vyvolání nebezpečí záměny uznal soud i použití firmy **DELTA OIL** jako zaměnitelné s **DELTA I**, když doplňky „OIL“ a „I“ nepokládal za dostatečný rozlišovací prvek⁴⁸. K nekalé soutěži naopak nedošlo dle názoru soudu použitím pozdější ochranné známky a reklamního sloganu „Asfaltové izolační výrobky P. ... a je to v suchu“, která je částečným napodobením ochranné známky „**S námi je to v suchu**“, když se předmět činnosti soutěžitelů překrývají, protože je třeba hodnotit označení vcelku a jeho další části umožňují obě označení odlišit; soud se přitom vypořádal s námitkou žalovaného, že Úřad průmyslového vlastnictví potvrdil, že zápis jeho známky není se známkou žalobce v kolizi a že tedy z hlediska známkového práva nedošlo k zaměnitelnosti, neboť k nekalé soutěži by přesto došlo, kdyby známka žalovaného mohla vyvolat nebezpečí záměny, což však naplněno nebylo.⁴⁹ Označením podniku, které může nabyt příznačnosti a je chráněno podle § 47 písm. b), je i společné jméno sdružení bez právní subjektivity, založené podle § 829 a násl. občanského zákoníku, pokud si někdo z jeho členů vybere později toto jméno jako svou obchodní firmu, jak to bylo v případě označení **RADIAL**.⁵⁰

D. Parazitování na pověsti

Je jím podle § 48 obchodního zákoníku využívání pověsti podniku, výrobků nebo služeb jiného soutěžitele s cílem získat pro výsledky vlastního nebo cizího podnikání prospěch, jehož by jinak soutěžitel nedosáhl. Toto ustanovení chrání i **goodwill** soutěžitele a je používáno jako nástroj ochrany známých ochranných známek, firem nebo názvů měst aj. před zneužitím tzv. cybersquatery registrací **doménových jmen**, popř. k ochraně všeobecně známých známek před jejich zápisem známkovými piráty (rozsudek v takové věci je podklad pro výmaz kolidující známky Úřadem průmyslového vlastnictví).

E. Zlehčování

Je jím podle § 50 obchodního zákoníku uvádění nebo rozšiřování nepravdivých údajů a v určitých případech i údajů pravdivých o poměrech, výrobcích nebo výkonech soutěžitele, způsobilých přivodit jím újmu vzhledem k souvislosti, v níž byly učiněny. Je-li k tomu soutěžitel donucen aby uvedl nepravdivé údaje o sobě na pravou míru, může pronést pravdivé znevažující údaje o soutěžiteli (tzv. **oprávněná obrana**). Zlehčování se poškozují především hodnota ochranných označení a jeho postihem se chrání **goodwill (dobrá pověst** soutěžitele), ale dotýkají se všech nehmotných stat-

⁴⁰ Vážný – Páleníček, Rc 16858/37, elektronický systém právních informací ASPI

⁴¹ Vážný – Páleníček, Rc 17044/38, elektronický systém právních informací ASPI

⁴² Vážný – Páleníček, Rc 16954/38, elektronický systém právních informací ASPI

⁴³ Vážný – Páleníček, Rc 13593/33, elektronický systém právních informací ASPI

⁴⁴ Viz publikace Macka, J., str. 147

⁴⁵ Vážný – Páleníček, Rc 14194/31, elektronický systém právních informací ASPI

⁴⁶ Vážný – Páleníček, Rc 13522/32, elektronický systém právních informací ASPI

⁴⁷ Vážný – Páleníček, Rc 11755/31, elektronický systém právních informací ASPI

⁴⁸ Viz publikace Macka, J., str. 166

⁴⁹ Viz publikace Macka, J., str. 169

⁵⁰ Viz publikace Macka, J., str. 182

ků, je však třeba je odlišit od výkonu **svobody projevu a práva na kritiku**.⁵¹

Za zlehčování soud nepokládal uveřejnění **výzvy v novinách**, aby se přihlásili další věřitelé obchodní společnosti za účelem jejich spojení k **podání návrhu na její konkurs**, což mohlo poškodit goodwill společnosti, ale byl to jediný prostředek ke zjištění dalších věřitelů, je-li jich podle zákona třeba více, pokud dlužník stále neodůvodněně odkládá úhradu oprávněné pohledávky⁵²; věřitel však nesmí překročit meze oprávněného zjišťování podmínek pro podání návrhu na prohlášení konkursu.⁵³

F. Srovnávací reklama

Srovnávací reklama je **jakékoliv reklamní srovnání, které přímo či nepřímo identifikuje jiného soutěžitele nebo jeho zboží či služby**. Byla až do r. 2000 v českém (i prvorepublikovém) právu zakázána, povolena je nyní v § 50a obchodního zákoníku, ale jen pokud splňuje velmi přísné podmínky, které její výskyt v praxi omezují – v souladu s právem ES (zmiňovaná Směrnice o srovnávací reklamě). Srovnávací reklamou nejsou tzv. **zbožové testy**, provedené objektivním, pravdivým a věcným srovnáním nezávislou osobou (odborník, redaktor časopisu, spotřebitel). Srovnávací reklama může být především zlehčující (též kritizující – výrobek konkurenta vyjde hůře) nebo opěrná (vlastní výrobek je bezdůvodně přirovnáván k cizímu známému výrobku). Jsou-li výsledky zbožových testů použity soutěžitelem v reklamě, jedná se o srovnávací reklamu a musí být splněny její náročné podmínky.

Srovnávací reklama je přípustná, pokud je srovnávání **objektivní, jen ve znacích které jsou pro ně podstatné, relevantní, ověřitelné a reprezentativní** (je nutno srovnávat ve všech znacích, které představují komplexní posouzení z hlediska výhod a nevýhod užití daného výrobku pro spotřebitele, přičemž **srovnání pouze v 1 znaku** zejména v ceně, je přípustné, splňuje-li všechny uvedené podmínky). Srovnání je ovšem možné jen mezi výrobky nebo službami, uspokojujícími stejné potřeby. Mezi podmínky přípustnosti patří dále **zákazy** řešené již jinými skutkovými podstatami (klamání, vyvolání nebezpečí záměny, nepravdivého zlehčování, parazitování na pověsti spjaté s ochrannou známkou, firmou, označením původu nebo jinými označeními konkurenčního zboží, nabízení zboží nebo služeb, které je napodobením zboží nebo služeb označovaných ochrannou známkou, obchodním jménem nebo firmou), a jsou vlastně nadbytečné. Týká-li se chráněného **označení původu**, může být srovnání použito jen na výrobky a služby se stejným označením původu, jinak by totiž taková reklama vedla ke zdruhování daného označení původu.

2.1.3. Skutkové podstaty „nepojmenované“

Protože je výčet zvláštních skutkových podstat v § 44 odst. 2 obchodního zákoníku jen demonstrativní, patří sem i případy porušení dobrých mravů soutěže, které nejsou výslovně uvedeny ve výčtu v zákonu, ale z judikatury soudů plyne,

že je také za nekalou soutěž považují, přičemž se opírají jen obecně o generální klauzuli. Lze takto uvažovat např. o případech, které postihoval zákon č. 111/1927 Sb. z a n. (zneužití spotřebitele k získání dalšího zákazníka – tzv. lavina, prémie a odměny i účast spotřebitele ve spotřebitelské soutěži bez jeho vědomí – tzv. prémiování, soutěž osob pomocných), ale i o některých praktikách postihovaných etickým kodexem reklamy i právem v zahraničí (otrocké napodobení, „vypálení rybníka“, rozmělnění ochranného označení, zneužití veřejné autority, zneužití soucitu, zneužití strachu, zneužití pocitu vděčnosti, nekalé lanáření aj.). Přes generální klauzuli je chráněn obecně i goodwill (např. postavení soutěžitele na trhu).

2.1.4. Nástroje obrany proti nekalé soutěži

Obrana proti nekalé soutěži ve formě klamání se dosahuje jen soudní žalobou, kterou podává poškozená nebo ohrožená osoba, popř. v některých případech sdružení spotřebitelů nebo soutěžitelů, na rušitele. Je-li žalobcem spotřebitel, má určité procesní výhody, které vyvažují jeho obecně značně slabší postavení v takovém sporu (nemá finanční zázemí, technické znalosti ani drahé právníky) tím, že se důkazní břemeno přesouvá na rušitele, který musí prokázat, že se nedopustil nekalé soutěže, jak to tvrdí spotřebitel, resp. že škoda či nemateriální újma či bezdůvodné obohacení, které spotřebitel požaduje, nebyla způsobena jednáním nekalé soutěže. Výši škody, závažnost a rozsah újmy či bezdůvodného obohacení však musí prokázat spotřebitel.

2.2. Ochranné známky a ochrana před klamáním

Právní úprava zamezuje klamání spotřebitelů v souvislosti s ochrannými známkami ve dvou rovinách – při jejím zápisu a dále při užívání zapsané známky.

a) **Ochrana před zápisem klamavého označení** zákon o ochranných známkách⁵⁴ chrání před klamáním spotřebitele především tím, že dle § 3 odst. 1 písm. g) je jednou z veřejnoprávních překážek zápisu, pokud přihlášené označení **může klamat veřejnost o povaze, jakosti nebo zeměpisném původu výrobků nebo služeb**. Úřad k tomu vyvinul bohatou judikaturu. Kromě známého případu zamítnutí přihlášky všeobecně známého označení **Toyota** pro šicí stroje, které v té době nebylo jako známka pro japonské výrobce Toyota Motor Corporation zapsáno, a podobně i zamítnutí **KOH-I-NOOR** pro vína a lihoviny, je to např. označení **BESIP**, které Úřad zamítl zapsat pro soukromého přihlašovatele, protože je to známé označení aktivit vlády ČR pro bezpečnost silničního provozu. Překážkou zápisu je také popisnost označení, což vedlo k zamítnutí zápisu označení **EXTRA SPECIAL**, které bylo původně povinným označením jakosti pražené kávy podle ČSN, ale jako popisný znak jakosti, který se nestal příznačný pouze pro přihlašovatele, ale je používán dosud několika výrobci, i když to již povinné není, není způsobilé k ochraně a mohlo by to vést ke klamání, že tuto jakost má

⁵¹ Viz též Boháček, M. – Jakl, L.: Právo duševního vlastnictví. VŠE, Praha 2002, str. 44

⁵² Viz publikace Macka, J., str. 203

⁵³ Viz publikace Macka, J., str. 232

⁵⁴ Zákon č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách, v platném znění. V současné době je připravován zákon nový.

jen káva přihlašovatele. Podobných přihlášek bylo zamítnuto mnoho, např. i označení **WWW.CENTRUM**, které sestává z 2 obecných výrazů, které samostatně ani ve spojení nejsou způsobilé ochrany, podobně i **ULTRASPORT** aj. Klamavé (pochvalné, laudatorní a tedy popisné) označení **PERFUME OF THE WORLD** nebo pro kosmetické výrobky bylo také zamítnuto, podobně jako označení **NONESUCH, GRANSTAR** aj. Popisné označení však může zabránit klamání tím, že nabylo příznačnosti užíváním nebo je-li doprovázeno slovním či obrazovým znakem dostatečně distinktivním; pak taková známka může být zapsána. Za klamavý pokládal Úřad i geografický údaj v přihlašované známce, který se liší od sídla přihlašovatele, např. **HOLLYWOOD, NARVA** (město v Estonsku) aj. Za klamavé pokládal Úřad i označení „**Centrální dispečink taxislužby**“, které by u veřejnosti mohlo vyvolat klamnou představu, že služby taxislužby lze zajistit pouze u přihlašovatele, což neodpovídalo skutečnosti.

Podobně je veřejnoprávní překážkou zápisu znak vysoké symbolické hodnoty, zejména náboženské symboly, které by mohly klamat spojováním produktu se světcem aj. a bylo uplatněno např. při zamítnutí přihlášky označení **Zdislava z Lemberka** nebo výmaz známky **Lady Diana** (přesto Úřad průmyslového vlastnictví zapsal např. ochrannou známku Svatý Vojtěch nebo Svatý Urban, což vzbuzuje pochybnosti o jednotnosti a jasnosti kritérií pro posuzování klamavosti této zápisné překážky, pokud se nejedná o starší zápis provedený dříve, než právo tuto překážku zakotvilo). Úřad zaujal poněkud sporné výkladové stanovisko ohledně použití jmen známých historických osobností v ochranných známkách – připouští to a chápe je jako označení fantazijní, např. **KAT MYDLÁŘ, Franc Kafka** nebo **Mozart**.

Proti klamání zápisem známky chrání v § 3 zákon i **před vyvoláním nebezpečí záměny**, zejména před zapsáním již dříve zapsané stejné nebo zaměnitelné známky pro jinou osobu pro stejné nebo podobné výrobky či služby. Tak např. byla odňata ochrana známce **KANDA** jako zaměnitelné se starší **PANDA**, když obě se týkaly stejného druhu výrobků (cukrovinky), ale naopak Úřad zapsal označení **OPTISON**, která se lišila od starší známky **OPTICROM** odlišnou příponou nebo známky **DIAVA** a **DIVA**, které se liší druhem zapsaných výrobků (čisticí prostředky versus kosmetické výrobky), i když spadají do stejné třídy známkového třídění.⁵⁵ Úřad vyslovil v mnoha případech zásadu, že pokud se jedná o jednoslabičné slovo, postačí jedno písmeno k odlišení (např. **FAY** od starší **Fa**), jde-li o dvouslabičné, postačí odlišnost jedné slabiky (např. **RAKY** od **TAKY** nebo **POLA** od starší **POLY** a také **M MILKO** od starší **MILKA**), a to i když jsou použity pro stejné výrobky. Naopak označení **St. Michaelis** bylo zamítnuto pro záměnu se **ST MICHAEL** a podobně i **LEKOSIL** se starší **LEUKOSILK**, a rovněž **HELLA** pro fonetickou podobnost se starší **WELLA**.⁵⁶ Zásada vyloučení zápisu shodné či podobné známky pro jinou osobu je však oslabena, pokud s jejím zápisem majitel nebo přihlašovatel známky s dřívějším právem přednosti udělí **písemný souhlas**, avšak nesmí tím dojít ke klamání spotřebitelů. Tak rozhodl Úřad o zamítnutí zápisu označení **PANTON** pro jinou osobu, než je

známé hudební vydavatelství, a to i když přihlašovatel tvrdil, že je majoritním vlastníkem (přesněji „společníkem“) tohoto vydavatelství a má od něj i písemný souhlas s přihláškou stejné známky, jako je jeho název, neboť tím by došlo ke klamání spotřebitelů.⁵⁷ Proti klamání spotřebitelů působí i tzv. **karenční lhůta** 2 let od zániku.

Stejně tak proti klamavému zápisu působí i **překážky soukromoprávní**, které musí uplatnit v **námitkovém řízení** u Úřadu příslušná osoba, do jejichž práv by takový zápis zasáhl, zejména proti zápisu známky zaměnitelné se známkou s dřívějším právem přednosti, se všeobecně známou známkou, s příznačným označením používaným předchozím uživatelem, obchodní firmou nebo názvem podnikatele, s autorským dílem aj. Ochranu proti klamání v těchto případech zajišťuje Úřad v rámci zápisného řízení, ochranu obvykle neuplatňuje spotřebitel sám. Ochranu proti již zapsané klamavé známce zajišťuje možnost majitele nehmotného statku, který známka narušuje, dosáhnout **výmazu** závadné známky podle § 25–26 cit. zákona, zejména majitele stejné či zaměnitelné všeobecně známé známky, autora autorského díla, obchodní firmy nebo názvu aj.

b) Ochrana proti klamání při užívání zapsané známky nebo jejího napodobení plyne z rozsahu práv jejího majitele, jak vyplývají zejména z § 14 zákona o ochranných známkách (bez jeho souhlasu nesmí nikdo používat označení shodné ani zaměnitelné pro stejné nebo podobné výrobky či služby – s určitými zákonem stanovenými výjimkami, tzv. zákonnými licencemi). Právě klamání plynoucí z podobnosti jejich označení či loga se známou známkou někteří nepoctiví podnikatelé zneužívají a tím závažně porušují práva duševního vlastnictví. Majitel známky se může bránit v takovém případě podle § 15 žalobou před soudem – soukromoprávně žalovat (toto ustanovení umožňuje i majitel nezapsané všeobecně známé známky se takto bránit), i podnětem k veřejnoprávnímu postihu takové praktiky. Úřad takovými praktikám zabránit nemůže. Platí to však i naopak – známkový pirát, který dosáhne zápisu ochranné známky shodné či zaměnitelné se starší obchodní firmou jiné osoby, nemá proti používání staršího označení jinou osobou právní ochranu. Tak tomu bylo i v soudní při čj. R 3 Cmo 61/98, kde soud zamítl žalobu majitele **kombinované ochranné známky MOTOSPED** proti majiteli starší firmy **MOTOSPED**, spol. s r.o., a to jednak z důvodu časové priority a proto, že majitel firmy ji užívá v souladu s obchodními zvyklostmi a dobrými mravíky soutěže a majitel známky to musí strpět podle § 16 odst. 1 cit. zákona.

Avšak i legální užívání známky jinou osobou, např. na základě licence, by mělo zamezit oklamání spotřebitelů o tom, zda se jedná o výrobek originálního výrobce nebo nabyvatele licence (např. tuzemského) a přesto, že nabyvatel licence získal oprávnění známkou užívat, může být oklamán a poškozen spotřebitel.

⁵⁶ Viz Jakl, J.: Sbíрка správních rozhodnutí ve věcech průmyslových práv, II. díl, ÚPV, Praha 1996

⁵⁷ Viz Jakl, J.: Sbíрка správních rozhodnutí ve věcech průmyslových práv, III. díl, ÚPV, Praha 1998

⁵⁵ Viz Jakl, J.: Sbíрка správních rozhodnutí ve věcech průmyslových práv, I. díl, ÚPV, Praha 1996

2.3. Obchodní firma a klamání

Také ochrana proti klamání v souvislosti s obchodní firmou (což je označení podnikatele, který je zapsán v obchodním rejstříku, pod nímž činí právní úkony) má 2 roviny – podobně jako u ochranných známek. Proti **klamání způsobeném již samotným zápisem** působí podmínka § 10 odst. 1 obchodního zákoníku o tom, že firma nesmí být zaměnitelná s firmou jiného podnikatele a nesmí působit klamavě. Tato podmínka musí zkoumat rejstříkový soud **ex officio**, avšak české firemní právo⁵⁸ nezná námitkové řízení, jak je tomu u známkového práva. Dotčená třetí osoba ovšem může vznést „námitku“ proti závadné firmě obvykle až po jejím zápisu do obchodního rejstříku, a to formou **soudní žaloby nekalosoutěžní nebo na ochranu svého nehmotného statku** (konkurent s podobnou firmou, spotřebitel) s žádostí, aby soud přikázal jejímu majiteli, aby ji do určité doby změnil – tedy dal rejstříkovému soudu návrh na její úpravu. Ochrana proti klamání obsahuje i nová úprava tzv. koncernové firmy – pokud mají všechny dceřinné (řízené) společnosti stejný prvek, vyjadřující příslušnost ke koncernu, musí mít i prvek, který je navzájem odlišný.

Druhá rovina ochrany je podobně jako u ochranné známky zaměřena na ochranu majitele firmy podle § 12 obchodního zákoníku proti jejímu **neoprávněnému používání třetí osobou**, např. ve formě pozdější ochranné známky, nezapsaného označení aj. Ochrana lze uplatnit před soudem, ale i nástroji veřejnoprávními.

České soudy znají také řadu judikátů, které zamezily požívání, resp. zápisu závadných firem podnikateli s pozdějším zápisem firmy, pokud oba podnikatelé mají alespoň zčásti stejný předmět podnikání, např. **Strategie – Strategia**. Je třeba připomenout, že dřívější termín pro označení podnikatelů byl „obchodní jméno“. Neúspěšné jsou podle R 3 Cmo 229/95 návrhy na rozsudek, jímž by soud uložil žalovanému **povinnost zdržet se užívání firmy** (obchodního jména) u těch činností, při nichž jde o právní úkony, a to podle rozhodnutí čj. R 3 Cmo 234/93 ani **předběžným opatřením** (byť by to bylo jen dočasné). V těchto případech zásadně soud uloží jen povinnost firmu změnit, upravit. Dodatek označující právní formu není podle rozhodnutí čj. R 3 Cmo 573/93 dostatečně **rozdílným prvkem a není jím ani sídlo**, není-li součástí firmy. Zaměnitelnost posuzuje podle čj. R 3 Cmo 371/95 z pohledu průměrného zákazníka účastníků. Ochrana firmy se poskytuje i podle rozsudku soudu čj. R 3 Cmo 426/95 proti užívání **zkratky firmy žalovaného podnikatele**, když bylo v obchodním rejstříku zapsáno jen celé znění firmy a nikoliv její zkratka, ale ta je shodná se starší firmou žalobce.

2.4. Označení původu a zeměpisná označení a ochrana před klamáním

I pro označení původu a zeměpisné označení jsou podobně jako u ochranných známek 2 roviny ochrany – při zápi-

⁵⁸ Tento pojem neoznačuje právo obchodních společností (to se obvykle označuje „společenstevní“) či podnikatelů vůbec, jak se v některých publikacích či překladech mylně uvádí, ale právní úpravu označení zapsaných podnikatelů

su označení a pak ochrana již zapsaného označení. Podle § 4 zákona č. 452/2001 Sb. nemohou být zapsána označení, která sice pravdivě označují místo původu, ale vedla by k mylné domněnce, že zboží pochází odjinud. Není možný zápis shodný se starším označením původu, všeobecně známou či ochrannou známkou nebo s názvem odrůdy rostliny, pokud by to vedlo ke klamným domněnkám o původu zboží. I tuto ochranu vynucuje Úřad průmyslového vlastnictví.

Druhá rovina plyne z úpravy výlučných práv ze zápisu označení původu a zeměpisného označení na Úřadu v § 23 cit. zákona, jimiž je označení chráněno. Platí zde i zákaz združení zapsaného označení původu či zeměpisného označení. Některým označením původu poskytují ochranu před neoprávněným použitím včetně klamání spotřebitelů i zvláštní zákony, např. označení „žatecký chmel“ zákon č. 39/1957 Sb.⁵⁹ Ochrana před tímto zneužitím poskytují soudy, popř. orgány veřejnoprávní, podobně jako u ochranných známek.

2.5. Olympijská symbolika a ochrana před klamáním

Ochrana zneužití olympijských symbolik ke klamání – zejména ve formě použití osobou či v souvislosti, která nemá s olympijským hnutím nic společného nebo neoprávněným napodobením těchto symbolik poskytuje zákaz jakéhokoli užívání těchto symbolik či označení je obsahující pro obchodní, reklamní nebo jiné obdobné účely bez písemného svolení Českého olympijského výboru.⁶⁰ To platí obdobně i pro ochranu před zneužitím symbolů Českého olympijského výboru. Ochrana poskytuje žaloby před soudem nebo nástroje veřejnoprávní. Olympijská symbolika může být chráněna zároveň i jako ochranná známka.

2.6. Odrůdy rostlin a ochrana před klamáním

I ochrana před zneužitím nové odrůdy rostlin před klamáním má dvě roviny, stejně jako v předchozích typech soukromoprávní ochrany. Ochrana před zápisem, který by mohl klamat, spočívá již v podmínkách stanovených zákonem pro udělení ochranných práv k odrůdě (zejména odlišnost od každé jiné odrůdy, která je v den podání žádosti o ochranu obecně známa) i pro název odrůdy (pro tutéž odrůdu musí být použit stejný název v ČR jako v jiné členské zemi Unie pro ochranu nových odrůd rostlin, nesmí být shodný nebo zaměnitelný s názvem jiné odrůdy, s ochrannou známkou, označením původu nebo zeměpisným označením pro stejné nebo podobné výrobky a nesmí vyvolávat nesprávné představy o hodnotě, vlastnostech nebo původu odrůdy nebo totožnosti šlechtitele).⁶¹ Ochrana před tímto klamáním poskytuje Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (dále jen Ústav) udělením šlechtitelského osvědčení, které představuje udělení ochrany

⁵⁹ Viz Boháček, M. a kol.: Právo průmyslového a jiného duševního vlastnictví. VŠE. Praha 1994/1996, str. 63

⁶⁰ Viz zákon č. 60/2000 Sb., o ochraně olympijských symbolik

⁶¹ Viz § 5 – 7 zákona č. 408/2000 Sb., o ochraně práv k odrůdám rostlin. Unie je tvořena členskými státy Mezinárodní úmluvy na ochranu nových odrůd rostlin, uzavřené v Pražích v r. 1961 ve znění revidovaném v Ženevě v r. 1972 a 1978 (známá pod zkratkou UPOV).

a schválení názvu odrůdy a dále kontrolou udržování stálosti odrůdy, popř. udělením sankce (pokuty).

Druhou rovinu představuje porušení ochranných práv odrůdy třetí osobou, stanovených zákonem, včetně neoprávněného použití nebo napodobení jejího názvu. I obranu před těmito postupy poskytuje zmíněný Ústav (např. uvalením uvedené pokuty) nebo žaloba před soudem, nástroje veřejnoprávní ochrany.

2.7. Průmyslové vzory a ochrana před klamáním

Funkce průmyslového vzoru stojí mezi ochrannými označeními a výsledky tvůrčí činnosti, a proto i ochrana proti klamání spotřebitelů je v jeho případě podobná ochranným označením, ale jen zčásti. I u něho existuje dvojí rovina ochrany před klamáním – při zápisu a při užívání zapsaného vzoru. Klamání při zápisu by měla zamezit základní podmínka poskytnutí ochrany – individuální povaha vzoru.

2.8. Vynálezy, užité vzory, zlepšovací návrhy a ochrana před klamáním

Vynálezy a užité vzory obvykle nejsou předmětem klamání spotřebitelů (leďa zda v daném, výrobku je daný nehmotný statek skutečně zhmotněn, když to tvrdí dodavatel, popř. že jeho produkt není chráněn daným patentem, že produkt má právní vady aj., což se může promítnout do odpovědnosti za vady ve smlouvě). Určitou možnost dává sama povaha užitého vzoru, který je zapsán jen na základě formálního průzkumu a pokud by někdo na něj spolehl, je možné, že po úplném průzkumu v rámci návrhu třetí osoby bude vymazán. Klamání napodobením vynálezu či vzoru nebo zlehčováním, v reálné aj. je postihováno ochranou proti nekalé soutěži.

Zajímavý by v tomto směru rozsudek Nejvyššího soudu ČR č. Rv I 178/32, resp. Rc 11758 ve věci z r. 1932 k žalobě vynálezce M-a o nekalou soutěž podle § 10 zák.č. 111/1927 Sb. z. a n., kdy na žádost Ing. K. na žalovanou společnost o informaci o **roentgenové cloně** vyráběné podle patentu M-a odpověděla žalovaná společnost, že tato clona je chráněna československým patentem Dr. B-a, na němž je **patent M-a závislý** a že bez svolení dr.B-a jako majitele základního patentu, od něhož žalovaná získala výhradní právo, nesmí být clona podle patentu M-a vyráběna ani uváděna na trh. Žalobce M-a se pak domáhal proti žalované společnosti zdržet se klamavých údajů o závislosti jeho patentu, týkajícího se uvedené roentgenové clony, na patentu dr.B-a a tvrzení, že bez svolení dr.B-a, resp. žalované nesmí být jeho clona vyráběna ani prodávána, protože se jako vynálezce cítil jejím tvrzením zlehčen. Ing. K vznesl svůj dotaz proto, že se ho lékaři – jeho zákazníci dotazovali, proč neprodává žalobcovy clony, informace tedy nebyla určena jen jemu jako důvěrná, ale pro vysvětlení veřejnosti, spotřebitelům. Žalovaná v informaci vyslovila jen svůj názor, ale navrhla, aby soud uložil znalci vypracovat o otázce závislosti žalobcovy patentu posudek, popř. se obrátil na patentový úřad, resp. patentový soud. Tyto důkazy nebyly soudem připuštěny, protože žaloba dr.B-a v jiné věci o prohlášení závislosti patentu vynálezce M-a na jeho patentu byla zamítnuta. Soud proto žalobě vynálezce M-a

zčásti vyhověl, avšak vzal v úvahu, že žalovaná byla vzhledem k okolnostem nucena Ing. K-a informovat o tom, co v dobré víře pokládala za pravdivé, tedy o závislosti patentu M-a, protože jinak by měla odpovědnost za porušení patentu dr.B-a Ing.K-em a klamala by i spotřebitele.

V jiném zajímavém případě z oblasti vynálezecké z období I. republiky soud uznal podle žaloby proti Knihotiskárně v L. že je **zlehčováním brožura** jí vydaná a šířená o tom, že žalující společnost K. a spol. donucuje čl. výrobce **nemravnými licenčními smlouvami**, aby se vzdali ústavou zaručených práv a obchodní iniciativy a podřídili se diktátu této společnosti, že čl. radiotechnický průmysl je vydán napospas cizáckým společnostem patentářů, které v ČSR zastupuje žalující, že domácí výrobci jsou patentní kanceláři firem K. a spol. a Ph. rdoušení, aby žádný nemohl být jejich konkurentem, že patentní kancelář firem K. a spol. a Ph. vynucuje otroctví poplatnosti aj.⁶² Zajímavé na této věci, že nekalé soutěže se dopustila tiskárna a nebyl žalován autor (zřejmě z obavy, zda bude chápán jako soutěžitel firmy K. a spol.).

2.9. Autorský zákon

V autorském zákoně je otázka klamání spotřebitelů řešena především v § 45, kde se uvádí, že do autorského práva zasahuje i ten, **kdo vyvolává nebezpečí záměny s dílem jiného autora** tím, že pro své dílo používá název nebo vnější úpravu, které již byly použity jiným autorem pro jiné dílo téhož druhu (např. stejně graficky řešená obálka sady knih k určitému tématu, učebnic aj.). Je to vlastně rozšíření práva autora, na rozdíl od vyvolání nebezpečí záměny jako formy nekalé soutěže však tato ochrana či postih jejího porušení nevyžaduje soutěžní vztah mezi oběma autory. Tato ochrana se ovšem nevztahuje tam, kde to plyne z povahy věci, např. použití běžného názvu učebnice „Matematika“ nemůže být vyhrazeno jen jednomu autorovi.

Prevence proti klamání spotřebitelů je i kromě uplatnění osobnostního práva autora dalším důvodem pro povinné uvádění **jména autora**, popř. všech spoluautorů v díle, přejí-li si to (§ 11 odst. 2) a **zákoně domněnky autorství** (§ 6). Proti klamání také směřuje použití tzv. **copyrightové výhrady** (značka Ó a jméno držitele majetkového autorského práva, resp. práva k jeho výkonu), kterou však český autorský zákon blíže neupravuje. Nejsou s ní spojena žádná práva, má jen za funkci oznámit veřejnosti, kdo je držitelem práv a na koho se tedy má případný zájemce o licenci obrátit. Držitel však má práva již ze zákona nebo z licenční smlouvy, i kdyby na díle tato výhrada chyběla nebo byla nesprávná. Podle obecné úpravy nesmí být tato výhrada nepravdivá, resp. klamavá (jednalo by se o nekalou soutěž ze strany autora, resp. vydavatele, popř. o podvod či omyl). Rovněž tak jen z obecné úpravy plyne, že pokud autor podle § 7 používá **pseudonym** (příčemž smlouva uzavřená pod pseudonymem je platná, bylo-li možno jednajícího identifikovat), nesmí ho zneužít ke klamání jiných osob. Proti klamání veřejnosti zejména z hlediska, zda se jedná o autorské dílo, resp. zda ho za něj autor považuje a jaké jsou základní údaje o něm včetně autora,

⁶² Viz Sbirka Vážný a elektronický systém právních informací ASPI

směřuje **elektronická informace o identifikaci práv k dílu** dle § 44, která je vyjádřena v číslech, kódech či jinak a podle rozhodnutí autora má dílo provázet, aby dílo i práva k němu identifikovala.

Proti klamání veřejnosti také směřuje povinnost řádné citace, použije-li autor cizí dílo nebo jeho část ve svém díle ve shodě s ustanovením tzv. zákonných licencí (omezení) autora práva.

2.10. Spotřebitelské smlouvy a ochrana před klamáním

Velmi významným nástrojem ochrany před klamáním je úprava spotřebitelských smluv v § 52 – 65 občanského zákoníku. Jsou to smlouvy, kde je **jednou stranou dodavatel** (jedná v rámci své podnikatelské činnosti) a **druhou spotřebitel** (jeho pojem byl již výše vymezen). Ochrana se vztahuje na všechny takovéto kupní smlouvy, smlouvy o dílo či jiné smlouvy upravené v části osmé občanského zákoníku, upravující závazkové právo, včetně smluv nepojmenovaných podle § 491. Nevztahuje se tedy na smlouvy uzavřené mezi spotřebiteli navzájem (resp. osoby, které přitom nejednají v rámci podnikatelské činnosti) ani na smlouvy mezi podnikateli navzájem. Pokud by si účastníci spotřebitelské smlouvy písemně sjednali v souladu s § 262, že se jejich vztah bude řídit obchodním zákoníkem, nemohou tím obejít ochranu spotřebitele zakotvenou v citované úpravě spotřebitelských smluv v občanském zákoníku, spotřebitel nese odpovědnost z těchto vztahů podle občanského zákoníku.

Proti klamání spotřebitele ve spotřebitelských smlouvách působí především **ochrana před nepoctivými ujednáními v neprospěch spotřebitele**, resp. jimiž se spotřebitel **vzdá svých práv** vyplývajících ze zákona nebo jinak zhorší své postavení podle § 55 odst. 1, resp. která v rozporu s požadavky dobré víry znamenají k jeho **újmě značnou nerovnováhu** v právech a povinnostech podle § 56 odst. 1. Vychází se sice z toho, že spotřebitel danou situaci na úrovni průměrného člověka, ale je znevýhodněn oproti dodavateli tím, že ten je obvykle právně dobře připravený, může zneužít složitějších formulací k poškození zájmů spotřebitele aj. Z hlediska klamání ve vztahu k duševnímu vlastnictví se jedná zejména o ujednání o vyloučení nebo omezení práv spotřebitele při uplatnění odpovědnosti za vady (zejména právní vady) a za škodu, opravňují dodavatele, aby odstoupil od smlouvy bez konkrétního smluvního či zákonného důvodu a spotřebitele nikoliv (např. pokud spotřebitel provede zákonem povolenou dekompilaci nabytého počítačového programu), zavazují spotřebitele k plnění podmínek, s nimiž se neměl možnost seznámit před uzavřením smlouvy (např. u tzv. shrink-wrap licence při nabytí elektronického produktu chráněného autorským právem – uzavřené protřazením průsvitného obalu, pokud nejsou všechny smluvní podmínky licence známy spotřebiteli před protřazením obalu; podobně i jsou-li smluvní podmínky uvedeny v počítačovém programu, který spotřebitel spustí a seznámí se s nimi až po uzavření smlouvy a nabytí programu aj.). Taková ujednání jsou **nepřípustná a spotřebitel se může dovolat jejich neplatnosti** (jsou relativně neplatná).

Zákon pak uvádí tři speciální případy spotřebitelských smluv – uzavíraných **prostředky komunikace na dálku** (tele-

fonem, teleshoppingem, elektronickou poštou, faxem aj.) dle § 53–54, **uzavíraných mimo obvyklou provozovnu** dodavatele dle § 57 a uzavíraných ohledně **užívání budovy na časový úsek (time-sharing)** dle § 58–65. Před klamáním v těchto případech spotřebitele chrání jednak řada povinných informací a upozornění, které spotřebiteli musí být poskytnuty před uzavřením smlouvy, resp. při jejím uzavření, povinných náležitostí smlouvy a možnost odstoupit od smlouvy do určité doby od uzavření smlouvy bez uvedení důvodů (zejména když byl oklamán o kupovaném produktu, najímané budově aj.). Právní ochranu uplatňuje spotřebitel před soudem.

2.11. Omyl v právních úkonech a duševní vlastnictví

Pokud oklamáný spotřebitel uzavřel v souvislosti s využíváním duševního vlastnictví smlouvu, např. licenční smlouvu, kterou domněle nabude práv k počítačovému programu, aniž by však poskytovatel licence – jeho smluvní partner měl příslušná autorská práva k programu, popř. jiný právní úkon, mohl by se bránit nejen prostředky nekalosoutěžními, ale též namítat neplatnost právního úkonu podle § 49a občanského zákoníku. o omylu, pokud osoba, které byl tento právní úkon určen, jej vyvolala, a to i úmyslně, nebo o něm musela vědět. Podle § 40a občanského zákoníku se jedná jen o neplatnost relativní, které se může dovolat jen ten, kdo je takovým úkonem dotčen, tedy nejspíše sám spotřebitel. Nemůže se jí dovolat ten, kdo ji způsobil.

2.12. Ochrana osobnosti člověka z hlediska klamání

Při neoprávněném zásahu do ochrany osobnosti může dojít i ke klamání spotřebitelů, např. z hlediska určitých postojů nebo morálních vlastností určité osoby, její způsobilosti či kvalifikace k určité činnosti, pravosti jejich projevů osobní povahy aj. Často dochází k nepravdivým či klamavým prohlášením dotýkajícím se **dobrého jména** fyzické osoby, někdy i k falšování **osobních projevů**, např. podobizny, fotomontáží aj. Může dojít i ke klamání ohledně její **identity**, zejména v souvislosti s jejím podnikáním ve vztahu ke spotřebitelům, není-li zapsána do obchodního rejstříku (pak nemá firmu, ale jméno, chráněné podle § 11 – 16 občanského zákoníku, k němuž může používat i dodatky, které jsou chráněny postihem nekalé soutěže). Obranu proti zásahům může uplatňovat jen dotčená osoba (tou však může být i spotřebitel sám) a po její smrti děti a manžel, a není-li jich, rodiče, a to před soudem podle § 11–16 občanského zákoníku, v některých případech i nástroji veřejnoprávními.

2.13. Ochrana názvu a dobré pověsti právnické osoby z hlediska klamání

Název právnické osoby může být zneužit ke klamání podobně jako jméno osoby fyzické (viz předchozí bod). Pokud je právnická osoba zapsána do obchodního rejstříku, zajišťuje ochranu proti klamání úprava její firmy (viz dále). Ochranu názvu podle § 19b odst. 1 a 2 občanského zákoníku se tedy použije, není-li právnická osoba zapsaná do obchodního rejs-

tříku, popř. podle § 1 obchodního zákoníku, pokud ochrana firmy nepostačuje. Neoprávněný **zásah do dobré pověsti** právnické osoby může také spočívat v klamání veřejnosti a vést k její imateriální újmě. Ochrana proti němu je zároveň ochranou **goodwillu** právnické osoby a jde-li o soutěžitele v hospodářské soutěži, je obsažena v ochraně proti nekalé soutěži v obchodním zákoníku (§ 50 – zlehčování, § 50a klamavá srovnávací reklama) a pokud nepostačuje nebo se nejedná o hospodářskou soutěž, v § 19b odst. 3 občanského zákoníku. Obranu opět povede dotčená osoba sama, při oklamání však by to mohl být v rámci nekalosoutěžního sporu i spotřebitel, a to před soudem, v některých případech i nástroji veřejnoprávními.

2.14. Ochrana osobních údajů a ochrana před klamáním

Tato úprava se vztahuje jako na ochranu osob, které nabízejí své produktu na trhu, tak i údajů o spotřebitelích. Ke klamání může dojít především shromažďováním údajů pod zámlínkou jiného účelu, jejich sdružováním, zpracováváním neověřených, nepřesných či nepravdivých údajů, což jsou všechno zakázané praktiky. Naopak zjistí-li správce, že jím zpracováváné údaje jsou nepravdivé či nepřesné, zejména k námitce subjektu údajů, je povinen je blokovat a bez zbytečného odkladu opravit nebo doplnit a nelze-li to učinit, zlikvidovat. Právě pro zabránění omylům je třeba nepravdivé, nepřesné a neověřené údaje, je-li třeba je zpracovávat, protože to stanoví zákon, náležitě označit a vést odděleně. Proti klamání subjektu údajů správcem při shromažďování údajů působí informační a poučovací povinnost správce podle zákona.⁶³

3. Veřejnoprávní nástroje ochrany před klamáním spotřebitelů

3.1. Zákon o ochraně spotřebitele a duševní vlastnictví

Zákon o ochraně spotřebitele má rozsáhlejší úpravu týkající se duševního vlastnictví, a to právě zejména z hlediska ochrany spotřebitele před klamáním.⁶⁴ Především mezi definicemi v § 2 vymezuje výrobek nebo zboží porušující práva duševního vlastnictví jako padělek – výrobek nebo zboží, včetně jeho obalu, na němž je bez souhlasu majitele ochranné známky umístěno označení stejné nebo zaměnitelné, porušující práva k ochranné známce i veškeré jiné věci nesoucí takové označení (loga, etikety, prospekty, návody k použití, doklady o záruce aj.), a to i na samostatné obaly. Podobně je definována nedovolená napodobenina – výrobek nebo zboží, který porušuje bez souhlasu majitele práva autorská, práva související (zákon uvádí nesprávně starší termín „příbuzných“), práva k průmyslovému vzoru, práva majitele patentu, užitého vzoru, zapsaného označení původu nebo zeměpisného označení.

Klamání spotřebitelů výslovně zakazuje § 8 odst. 1, zejména uváděním nepravdivých, nedoložených, neúplných, ne-

přesných, nejasných, dvojsmyslných nebo přehnaných údajů anebo zamlčováním údajů o skutečných vlastnostech výrobků nebo služeb či úrovni nákupních podmínek. Neznamená to, že takovéto údaje jsou zakázány samy o sobě, ale jen když jsou způsobilé spotřebitele klamat, jinak by totiž byla zakázána většina reklamních spotů a údajů, které jsou přehnané nebo nepravdivé, ale průměrnému spotřebiteli je to jasné a není jimi klamán. Odpovědnosti za klamání se nelze zprostit poukazem na skutečnost, že výrobce, dovozce nebo dodavatel neposkytl správné údaje.

Za klamání zákon považuje i nabídku, prodej či skladování (ve skladech, dopravních prostředcích, kancelářích či jiných nebytových prostorách, v prodejních včetně stánků) za těmito účely – výrobků nebo zboží porušujících práva duševního vlastnictví. Aby klamání mohl posoudit, může podle § 8a zákona dozorový orgán vyzvat majitele práva duševního vlastnictví, aby mu předložil dokumentaci potřebnou k posouzení výrobků nebo zboží, a to do 15 dnů. Majitel práv odpovídá za to, že předaná dokumentace je pravdivá, přesná, úplná a platná a je povinen dozorovému orgánu neprodleně oznámit veškeré změny. Pokud má orgán o předané dokumentaci pochybnosti, oznámí to písemně majiteli práv a ten je povinen se do 15 dnů od doručení ke zjištěným vadám dokumentace písemně vyjádřit.

Pokud vykonává dozorový orgán kontrolu na podnět majitele práv duševního vlastnictví nebo jiné osoby, která prokázala právní zájem (autor, nabyvatel licence), je majitel práv nebo tato osoba povinen složit do 15 dnů od podání podnětu na účet orgánu přiměřenou jistotu za účelem úhrady nákladů orgánu, kdyby se kontrolou oprávněnost podnětu neprokázala. Nebude-li v této lhůtě složena, nemá dozorový orgán povinnost podnět prošetřit. Výše jistoty je určena podle průměrných nákladů na 1 kontrolního pracovníka a den podle údajů předcházejícího roku. Naopak, pokud se kontrolou prokáže oprávněnost podnětu, je dozorový orgán povinen ji nebo zjištěný rozdíl do 10 dnů po ukončení kontroly poukázat zpět. Pokud se neprokáže oprávněnost podnětu, dozorový orgán zúčtuje skutečně vynaložené náklady a pokud budou nižší než složená jistota, vrátí do 10 dnů zjištěný rozdíl; budou-li vyšší, je majitel práv nebo zmíněná osoba povinen je do 10 dnů od doručení vyrozumění doplatit.

Kdyby majitel práv předal dozorovému orgánu nepravdivou, nepřesnou, neúplnou nebo neplatnou dokumentaci a vznikne-li na základě těchto podkladů rozhodnutím dozorového orgánu kontrolované osobě (což může být i spotřebitel) škoda, odpovídá za ni majitel práv.

Zabránit klamání spotřebitelů napomáhá i další nástroj zákona – informační povinnost prodávajícího ve vztahu ke spotřebiteli podle § 9–14 i povinnost výrobek na žádost spotřebitele předvést a v případech stanovených zákonem vyplnit záruční list a vydat mu doklad o zakoupení výrobku nebo poskytnutí služby podle § 15–16.⁶⁵ Výrobky použité či upravené, s vadou nebo jejichž užité vlastnosti jsou omezeny

⁶³ Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, v platném znění

⁶⁴ Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, v platném znění

⁶⁵ Povinnost vydat záruční list stanoví § 620 odst. 3 občanského zákoníku tak, že na žádost kupujícího je prodávající povinen spotřebiteli vyplnit záruční list a umožňuje-li to povaha věci, postačuje namísto záručního listu doklad o zakoupení věci. Záruční list či tento doklad musí obsahovat údaje stanovené v § 620 odst. 3–5 občanského zákoníku. Nesplnění těchto povinností prodávajícím však není platnost záruka dotčena.

musí tyto skutečnosti v dokladu zřetelně vyznačeny. Proti klamání spotřebitelů působí i ochrana před výrobky zaměnitelnými s potravinami.

Nad ochranou spotřebitele podle cit. zákona provádí dozor několik typů orgánů veřejné správy, rozdělení jejich působnosti stanoví § 23 cit. zákona poměrně komplikovaně. Obecně je tímto orgánem Česká obchodní inspekce⁶⁶, avšak dozor nad dodržováním zákazu klamání a informační povinnosti provádí na úseku zemědělských, potravinářských, kosmetických, mydlářských, saponátových a tabákových výrobků podle § 8, 8a, 9 a 10 odst. 1 písm. c) a § 10 odst. 4 též Státní zemědělská a potravinářská inspekce⁶⁷, na úseku ochrany zdraví podle § 8 odst. 1, § 9, 10 odst. 1 a 3 z hlediska zdravotní nezávadnosti výrobků a poskytování služeb též orgány ochrany veřejného zdraví⁶⁸, na úseku veterinární péče podle § 8 odst. 1 a 4, § 9, 10 odst. 1 písm. c) orgány veterinární správy zejména z hledisek stanovených zákonem, v oblasti obchodu a služeb⁶⁹ podle § 8, 8a, 9–11 a 14 obecní živnostenské úřady⁷⁰ příslušné podle umístění provozovny. Pokud celní orgány provedly dozor na trhu⁷¹ a zjistily výrobky nebo zboží, které naplňují znaky § 8 odst. 2 cit. zákona a nejsou pod celním dohledem, jsou oprávněny je zajistit a postoupit příslušnému dozоровému orgánu (viz předchozí rozdělení kompetence) k dalšímu řízení. Podobně i inspektor ČOI nebo SZPI, který provedl dozor na trhu podle cit. zákona a zjistil výrobky nebo zboží, které porušují § 8 odst. 2, je oprávněn je zajistit a předat příslušnému celnímu orgánu k provedení celního řízení, jsou-li pod celním dohledem.

Cit. zákon dává dozоровému orgánu pravomoc za reklamu, která je s ním v rozporu, uložit **pokutu**, a to i opakovaně (u klamavé reklamy až do 10 milionů Kč), možnost **nařídit odstranění nebo ukončení reklamy** v přiměřené lhůtě a **zveřejnit tato rozhodnutí** vhodným způsobem. Nestanoví, že podmínkou je zavinění odpovědné osoby. Uvádí v § 8a, že na řízení před dozоровým orgánem se obecně použije **správní řád**, není-li cit. zákonem stanoveno jinak, avšak v § 7b odst. 4 stanoví, že proti rozhodnutí orgánu dozoru lze podat opravný prostředek k soudu do 30 dnů ode dne doručení rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že přezkoumání rozhodnutí orgánů veřejné správy řeší od 1. 1. 2003 obecně **soudní řád správní**, aniž by byl cit. zákon k tomu novelizován, není jasné, zda je přípustné odvolání, resp. rozklad proti rozhodnutí prvoinstančního dozоровého orgánu ve správním řízení (živnostenské úřady, Ministerstvo zdravotnictví, Státní ústav pro kontrolu léčiv) a kdy nabývá rozhodnutí dozоровého orgánu právní moci. Zákon nezavádí předběžný dozor, ač je to umožněno Směrnicí o klamavé reklamě, ale dozоровý orgán může využít institut předběžného opatření ve správním řízení.

⁶⁶ Zákon č. 64/1986 Sb., o ČOI, v platném znění

⁶⁷ Zákon č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci, v platném znění

⁶⁸ Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, v platném znění

⁶⁹ Viz § 33 a 43 živnostenského zákona č. 455/1991 Sb., v platném znění

⁷⁰ Zákon č. 570/1991 Sb., o živnostenských úřadech, v platném znění

⁷¹ Podle § 1 a 9 zákona č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví

3.2. Zákon o potravinách a tabákových výrobcích

Zákon a prováděcí předpis stanoví určité povinné údaje a označení, resp. podmínky, za nichž lze určitá označení, výrazy či údaje používat, a které tak mají předejít klamání spotřebitelů.⁷² Tím zároveň i omezuje podnikatele či soutěžitele v hospodářské soutěži v použití určitých označení svých produktů, včetně ochranných označení která jsou předmětem duševního vlastnictví. Jedná se zejména o povinnost určitého označování potravin nebo tabákových výrobků na obalu určeném pro spotřebitele podle § 6 – 9 a 12 cit. zákona, o zákaz prodeje potravin a tabákových výrobků klamavě označených nebo nabízených ke spotřebě klamavým způsobem podle § 10 odst. 1 písm. b) cit. zákona, o povinnost vyřadit z dalšího oběhu potraviny nedostatečně nebo nesprávně označené podle § 10 odst. 2 písm. a) bod 3. cit. zákona aj. Státní dozor nad dodržováním zákona provádějí orgány ochrany veřejného zdraví, veterinární správy a Státní zemědělská a potravinářská inspekce podle § 14 – 16 cit. zákona.

3.3. Veřejnoprávní regulace reklamy

Proti klamání spotřebitelů také působí obecná veřejnoprávní regulace reklamy⁷³, zejména zákazem reklamy klamavé, podprahové a skryté (včetně povinnosti zřetelného rozlišení a oddělení reklamy od ostatního sdělení), zakotvením přípustnosti srovnávací reklamy i tímto veřejnoprávním předpisem pouze za podmínek stanovených cit. zákonem a § 50a obchodního zákoníku, zákazem zneužití nezkušenosti nebo důvěřivosti osoby mladší 18 let, přísnějšími podmínkami reklamy určené dětem, reklamy na alkohol aj. Je tím zároveň veřejnoprávně omezen i způsob používání nehmotných statků v reklamě, což se týká zejména ochranných známek a jiných ochranných označení, průmyslových vzorů a autorských děl – vzhledem k tomu, že reklama má často povahu autorského díla.

Dozor nad dodržováním cit. zákona přísluší podle § 7 cit. zákona Radě pro rozhlasové a televizní vysílání (pro televizní nebo rozhlasovou reklamu a sponzorování), Státnímu ústavu pro kontrolu léčiv (pro reklamu a sponzorování na humánní léčivé přípravky), Ministerstvu zdravotnictví (pro reklamu a sponzorování na zdravotnické prostředky) a krajské živnostenské úřady příslušné podle sídla nebo osoby zodpovědné za dodržování cit. zákona v ostatních případech. Zákon stanoví, že za obsah reklamy odpovídá zpracovatel a zadavatel společně a nerozdílně, za způsob šíření (tj. zařazení do programu, popř. pořadu, oddělení od ostatních sdělení, označení aj.) šířitel.

Zákon také v § 7b obsahuje kritéria pro posouzení, zda reklama je klamavá – podle práva ES (Směrnice o klamavé a srovnávací reklamě, viz výše). Bere přitom v úvahu všechny její rysy a především informace, které obsahuje, a přitom posuzuje zejména charakteristiky zboží nebo služeb, dostupnost, provedení, původ, způsob využití, vhodnost k použití, výsledky které lze od využití očekávat a výsledky zkou-

⁷² Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, v platném znění

⁷³ Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy, v platném znění

šek, charakteristiku a hodnocení zadavatele reklamy, jeho kvalifikaci, držení průmyslových a jiných práv a jeho ocenění na výstavách. Orgán dozoru může požadovat na zadavateli reklamy důkazy o správnosti skutkových tvrzení v reklamě a tato tvrzení považovat za nesprávná, když důkazy nebyly poskytnuty ve stanovené lhůtě nebo nezbytném rozsahu. Zajímavé také je, že zákon v § 8 odst. 7 stanoví povinnost orgánu dozoru vyžádat si v pochybnostech stanovisko příslušných orgánů státní správy (ČOI, SZPI, státní zkušebny aj.) a profesních sdružení, která působá v oblasti reklamy (tj. Rady pro reklamu).

Speciální veřejnoprávní regulace reklamy ve vztahu ke klamání spotřebitele je obsažena především v zákoně o provozování rozhlasového a televizního vysílání⁷⁴, a to jednak přísnějšími podmínkami reklamy a teleshoppingu určených dětem a mladistvým, reklamy na alkohol, zákazem podprahové a skryté reklamy. Při vkládání reklamy a teleshoppingu do jednotlivých pořadů nesmí být porušena práva majitelů práv (obvykle duševního vlastnictví) k pořadům přiznaná podle zvláštního zákona (obvykle autorského zákona), musí tedy být jejich souhlas se spojením jejich díla s jiným dílem, resp. s jeho přerušením. Za pravdivost reklamy a teleshoppingu odpovídá zadavatel reklamy.

3.4. Zákon o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl

Tento předpis stanoví některé povinné údaje na originálním nosiči audiovizuálního díla (název díla, autor, výkonní umělci, výrobce audiovizuálního záznamu aj.), které mají zabránit klamání spotřebitelů. Pořadatel audiovizuální produkce (kina aj.) musí zajistit, aby reklama při této produkci byla označena jako reklama a oddělena od ostatního obsahu produkce.

3.5. Zákon o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví

Tato úprava napomáhá předcházet klamání spotřebitelů porušením duševního vlastnictví při vývozu, dovozu a zpětném vývozu a řeší spolupráci celních orgánů s majiteli práv duševního vlastnictví.⁷⁵ Příslušné pro provádění zákona jsou celní orgány.

3.6. Úprava duševního vlastnictví a nekalé soutěže v trestním zákoně

Trestní postih nekalé soutěže a porušení práv duševního vlastnictví⁷⁶ je nejvýraznějším nástrojem prosazování těchto práv. S výjimkou osobních údajů, u nichž postačí zavinění z nedbalosti, se uplatňuje jen při úmyslném zavinění pachatele, což je obtížněji prokazatelné a snad proto je odsouzených trestných činů z této oblasti relativně málo. Může to být i tím, že soudy stále význam ochrany před klamáním veřejnosti v oblasti duševního vlastnictví nechápou, jak plyne i z případu trestního postihu porušení ochranné známky ADIDAS, resp. známého znaku tří a čtyř pruhů okresním soudem v Ostravě. Krajský soud však rozsudek v plném rozsahu zrušil a obžalované zprostil, protože ze zabavených párů obuvi měly uvedené markanty firmy Adidas jen dva páry. V odůvodnění však vynesl podivné posouzení funkce všeobecně známé známky – „pokud je u ÚPV registrovaná ochranná známka firmy Adidas AG v podobě více než dvou čar nebo pruhů, taková registrace nepochybně ohrožuje závažným způsobem hospodářskou soutěž a jedná se o zneužití ochranné známky v konkurenčním boji s dalšími výrobci sportovní obuvi“.⁷⁷

3.7. Úprava duševního vlastnictví v zákoně o přestupcích

Proti klamání v oblasti duševního působí i postih přestupků, a to zejména na úseku podnikání – porušení povinnosti používat obchodní firmu, jméno fyzické osoby nezapsané nebo název právnické osoby nezapsané do obchodního rejstříku a uvádět na všech obchodních dopisech, fakturách a objednávkách údaje o obchodní firmě, sídle nebo místu podnikání a zápisu do obchodního rejstříku nebo jiné evidence podle § 13a obchodního zákoníku. Další významnou oblastí potírání klamavých praktik ve spojení s duševní vlastnictvím jsou přestupky na úseku kultury, zejména neoprávněné užití autorského díla, uměleckého výkonu, zvukového či zvukově obrazového záznamu, rozhlasového nebo televizního vysílání nebo databázi. U těchto jednání, postihovaných zákonem o přestupcích č. 200/1990 Sb. v platném znění, postačí zavinění nedbalostní.

⁷⁴ Zákon č. 231/2001 Sb., zejména § 2 a 48–53

⁷⁵ Zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví

⁷⁶ Zákon č. 140/1961 Sb., v platném znění – § 149–152 a dále § 178, § 206, § 257a

⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu čj. 5 Tz 227/2000, též Matej, M.: Práva na označení a doménová jména, doktorská práce, VŠE, Praha 2003, str. 104–106

Koncepce boje proti kriminalitě v oblasti duševního vlastnictví

Ing. Vratislav Dvořák

1. Úvodní část

1.1. Význam a cíle koncepce

Koncepci lze obecně charakterizovat jako „vyjádření pojetí a směru současných, ale zejména budoucích činností. Je to všestranně promyšlené vytýčení cílů, stanovení cest, časových etap a prostředků k jejich dosažení. Je souhrnem hlavních rozhodujících idejí pro realizaci budoucího chování systému“.¹ Koncepce boje proti kriminalitě v oblasti duševního vlastnictví musí vycházet z potřeb ochrany a rozvoje oblasti samotné. Podmínkou zdárného rozvoje oblasti je vytvoření fungujícího právního a ekonomického rámce a zabezpečení ochrany celého systému tak, aby finanční prostředky nebyly odčerpávány nelegálními aktivitami související s porušováním práv v oblasti duševního vlastnictví. Pro vytváření předmětné koncepce je nezbytné využití vědeckých metod bezpečnostní politiky, právních a souvisejících disciplín (trestní právo, kriminologie, kriminalistika), statistiky ekonomiky atd.

Cíl, který je koncepcí stanoven musí být reálný, to znamená, že nelze vytyčit takové cíle které nelze prakticky uskutečnit, natož v určitém časovém horizontu. Jako příklad neuskutečnitelného cíle lze uvést odstranění kriminality z celé oblasti. Proto v daném případě půjde o snížení, či minimalizování trestné činnosti páchané v oblasti duševního vlastnictví.

Úspěšnost boje proti kriminalitě v oblasti duševního vlastnictví spočívá v komplexním přístupu k problematice a v zavedení systémových opatření v oblasti trestní, technico organizační, administrativní, mezinárodní a mimoresortní spolupráce apod. a ve vytvoření preventivních programů, které povedou k odstranění příčin a podmínek usnadňujících páchaní predikativní trestné činnosti. Pod pojmem „boj pro-

ti kriminalitě“ (v moderní kriminologii je více užíván termín „kontrola kriminality“) je třeba chápat snahu a úsilí státních orgánů, zainteresovaných složek a společnosti vynaložené o udržení kriminality pokud možno v přijatelných mezích nebo o její omezování, a nebo o odstranění některé kriminality v části oblasti buď dekriminlizaci problému nebo odstraněním kriminogenních faktorů.

Kriminalita jako sociálně patologický jev je nejextrémnějším článkem sociální patologie. Z trestněprávního a kriminologického hlediska je třeba kriminalitu chápat jako souhrn jednání, která jsou kvalifikována jako trestné činy.² V našem případě se jedná o trestné činy porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu (§ 150 tr. zákona), porušování průmyslových práv (§ 151 tr. zákona) a porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi (§ 152 tr. zákona). „Kontrola kriminality se uskutečňuje prostřednictvím represivních (trestnou činnost potlačujících) či preventivních (trestné činnosti předcházejících) strategií. S určitým zjednodušením lze říci, že trestní represe (ve smyslu klasického výkonu spravedlnosti ve sféře trestního práva) se zaměřuje na důsledky kriminogenního vývoje, zatímco předmětem pozornosti prevence jsou samotné kriminogenní faktory.“³

Z koncepčního hlediska boj proti kriminalitě je možné rozčlenit do dvou základních úrovní – strategií:

- preventivní – prosazováním a dodržováním právně politických, ekonomických a etických zásad se působí na veřejnost a vytváří se tak morálka. Dále v preventivní strategii by měla působit věda, škola a rodiče rozšiřováním obzorů vědění a výchovou a tím preventivně působit na každého člena společnosti.

¹ NOSEK, V. a kol., Malá encyklopedie vědeckého řízení. I.díl, Naše vojsko, Praha 1976

² Viz NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., Kriminologie, Eurolex Bohemia, Praha 2001, ISBN 80-86432-08-4, str.15

³ Tamtéž, str.19

- represivní – policie a justice působí prostřednictvím práva (občanské, veřejné a trestní) a tím působí represivně⁴

1.2. Vymezení některých pojmů

1.2.1. Duševní vlastnictví

Duševním vlastnictvím rozumíme souhrn smyslu vnímatelných nehmotných předmětů, které nejsou v právním smyslu věcmi ani právy samotnými, avšak jako nehmotné majetkové hodnoty mají způsobilost být samostatnými předměty právních vztahů. Tyto nehmotné majetkové hodnoty přitom vznikaly podle své povahy a druhů různě, a to buď jako výsledky duševní tvůrčí činnosti fyzických osob a nebo jako výsledky netvůrčích činností fyzických či právnických osob, čímž mám na mysli činnost obchodní, hospodářsko technickou apod.⁵

1.2.2. Předmět duševního vlastnictví

Předmětem duševního vlastnictví jsou *nehmotné statky*, jež lze charakterizovat jako zvláštní druh objektů právních vztahů, které se od věcí odlišují tím, že mají nehmotnou povahu. Jde tedy o určité myšlenky, způsob jejich vyjádření s jistým znakem osobitosti subjektů, což je výsledkem určité tvůrčí činnosti jedince či kolektivu⁶.

1.2.3. Práva k duševnímu vlastnictví

Jak vyplývá z Úmluvy o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO, Stockholm 1967), obsahem duševního vlastnictví jsou především práva k :

- literárním, uměleckým a vědeckým dílům,
- výkonům výkonných umělců, zvukovým záznamům, vysílání,
- vynálezům,
- vědeckým objevům,
- průmyslovým vzorům
- ochranným známkám, obchodním jménům a názvům.⁷

Z uvedeného výčtu je zjištěno, že předmětem práv k duševnímu vlastnictví mohou být jednak myšlenky realizované v oblasti hospodářství (průmyslové vlastnictví) , za druhé také myšlenky, jejichž ztvárnění je realizovatelné především v oblasti umělecké (autorská práva). Mimo tento taxativní výčet ještě širší oblast duševního vlastnictví zahrnuje ochranu proti nekalé soutěži a jakákoliv jiná práva, která jsou výsledkem duševní činnosti na poli průmyslovém, vědeckém, literárním nebo uměleckém, tedy např. i know-how apod..

⁴ Viz KAISER, G., Kriminologie. 1. Vydání. Praha, C.H.Beck 1994, ISBN 80-7179-002-8, str.75

⁵ TELC, I. Tvůrčí práva duševního vlastnictví. Masarykova univerzita, Doplněk 1994

⁶ Tamtéž

⁷ Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví – WIPO, Stockholm 1967, čl.2

1.2.4. Pirátství

Právním řádu České republiky není pojem „pirátství“ definován, přestože pirátství je problém velice závažný. Pirátství je celosvětovým jevem a funguje na obdobných principech a pachatelé mají stejnou motivaci (zisk) v celém světě. Pirátství je nezákonnou a trestnou činností – formou krádeže – a jako takové je naprosto asociální, v rozporu s veřejným zájmem a nikoli pouhou záležitostí dotýkajících se soukromých práv jednotlivců.⁸

2. Analytická část

Koncepce boje proti kriminalitě v oblasti duševního vlastnictví musí vycházet především z komplexní analýzy situace v dané oblasti, z analýzy statistických ukazatelů, z analýzy vyskytujících se forem trestné činnosti a způsobů páčání, analýzy příčin a podmínek usnadňujících páčání trestné činnosti – kriminogenních faktorů apod. . Ta musí být prováděna a vyhodnocována průběžně specializovanými analytiky, kteří by měli analyzovat problémové okruhy, identifikovat jednotlivé problémy a navrhnout konkrétní řešení.

2.1. Statistická analýza

Kriminalita na úseku duševního vlastnictví je kvalifikována jako závažná hospodářská kriminalita. Zahrnuje porušování práv k ochranným známkám, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu, porušování práv průmyslových a autorských a rovněž i oblast počítačové kriminality. Výroba a prodej padělaného a pirátského zboží (textilní a obuvnické výrobky, zboží sportovního charakteru, elektronika, lihoviny, hudební a filmové nosiče s nelegálními nahrávkami, pirátské počítačové programy apod.) způsobuje značnou škodu výrobcům a obchodníkům, kteří zákony respektují, státu, majitelům autorských práv a v neposlední řadě klame spotřebitele a v některých případech i spotřebitele poškozují.

Trestná činnost, vyskytující se v oblasti duševního vlastnictví je rozčleněna podle zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon na:

- Porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu (§ 150 tr. zák.). Při porušování práv k ochranné známce se jedná zejména o záměrné a neoprávněné označování zboží ochrannými známkami a jeho následný prodej zejména na tržištích v příhraničních oblastech. Zboží je převážně dováženo z asijských zemí, Číny, Turecka, Polska a Itálie v rámci kontejnerové a silniční nákladní přepravy. V roce 2002 bylo odhaleno 325 případů s způsobenou škodou 3,85 mil. Kč. Ve srovnání s rokem 2001 došlo k poklesu o 147 případů a ve srovnání s rokem 2000 dokonce o 723 případů. (viz Tab.č. 1)
- Porušování průmyslových práv (§ 151 tr. zák.). U porušování průmyslových práv se jedná o neoprávněné zásahy

⁸ ILLK D. a kol., Piráti zvuku a obrazu, Praha 1991

do práv k chráněnému vynálezu, užitému vzoru nebo topografií polovodičového výrobku. V případě této trestné činnosti lze pozorovat v posledních letech mírný nárůst, ale četnost odhalených případů je v rámci České republiky velmi nízká. V roce 2002 bylo v rámci České republiky odhaleno 16 případů trestné činnosti porušování průmyslových práv se způsobenou škodou 530.000,-Kč a ve srovnání s rokem 2001 došlo k navýšení o 4 případy. (viz Tab. č. 2)

– Porušování autorského práva (§ 152 tr. zák.). V případech porušování autorského práva jde v praxi zejména o nelegální výrobu, kopírování, distribuci a prodej hudebních, zvukových a filmových nahrávek, které jsou většinou dováženy z Ukrajiny a dále softwarových programů včetně získání neoprávněného přístupu k datovým nosičům.. Autorská práva jsou dále porušována v souvislosti s neoprávněným užitím filmových a hudebních děl při veřejných produkcích bez souhlasu autorů s užitím. V oblasti této trestné činnosti bylo v posledních šesti letech odhaleno nejvíce případů v roce 1999, kdy celkový počet přesáhl 2500 odhalených případů a způsobená škoda činila 79,500 mil. Kč. V roce 2002 bylo odhaleno 975 případů což bylo o 775 méně než v roce 2001 a způsobené škody přesáhly přes 23,9 mil. Kč. (viz Tab.č. 3)

V případě trestné činnosti porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu (§ 150 tr.z.) pachatelé záměrně a neoprávněně označují zboží (textilní a obuvnické výrobky, elektronika, lihoviny apod.) ochrannými známkami a následně tyto plagiáty dále realizují. Naprostá většina takto označeného zboží je dovážena ze zahraničí. Padělky jsou prodávány do velkoobchodních skladů, které jsou umístěny na celém teritoriu České republiky, ale zejména na území hl. m. Prahy. Maloobchodní prodej je soustředěn do velkých měst a příhraničních oblastí (zejména u hranic se SRN a Rakouskem) a to na tržištích s převážně asijskými obchodníky.

Problematiku trestné činnosti porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu (§ 150 tr.z) lze sledovat od roku 1997, neboť Kriminální statistiky neumožňovaly do konce roku 1996 vyjádřit konkrétní počet těchto trestných činů spáchaných v určitém časovém období. Problematika duševního vlastnictví se vykazovala ve sloučené podobě, to znamená §§ 149 tr.z., 150 tr.z., 151 tr.z. a 152 tr.z. Tato evidence neumožňovala přesně zjistit, kolik trestných činů bylo spácháno dle jednotlivých ustanovení trestního zákona. Od 1. 1. 1997 jsou statistické ukazatele členěny podle jednotlivých výše uvedených trestných činů.

Od roku 1997 až do roku 2000 docházelo v České republice k nárůstu počtu trestných činů jak zjištěných tak objasněných, zvyšoval se počet stíhaných osob a rovněž tak stejný trend byl zaznamenán u způsobených škod předmětnou trestnou činností a zajištěných hodnot. V letech 2000 až 2002 dochází k výraznému poklesu této trestné činnosti (viz tab. 1), což bylo způsobeno pravděpodobně více faktory. Jedním z nich, který výrazně ovlivnil snížení trestné činnosti byl koncepční přístup boje na základě vypracování a plnění úkolů vyplývajících z Koncepce boje proti kriminalitě v oblasti duševního vlastnictví, schválené usnesením vlády ČR č. 330 ze dne 14. 4. 1999. Dále zásadní vliv mělo přijetí a nabytí účinnosti dvou následujících zákonů:

- Zákon č. 191/1999 Sb. o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží (tzv. „protipadělkový zákon“). Přijetím tohoto zákona se zvýšila činnost celních orgánů a zvýšilo se riziko pro dovozce nelegálního zboží.
- Zákon č. 145/2000 Sb. který orgánům České obchodní inspekci (dále jen ČOI) umožňuje zajistit při kontrole padělek a případy samostatně řešit ve správním řízení. Jedná se možnost postihu prodejců padělek orgány ČOI. Před účinností tohoto zákona mohli inspektoři ČOI pouze prodej zakazovat, což nebylo prakticky účinné.

V této souvislosti je nutné podotknout, že zvýšenou pozornost ochraně autorských práv v ČR iniciovalo rovněž i zařazení České republiky v roce 1998 do seznamu zemí „Watch List“. Do tohoto seznamu jsou zařazovány podle ustanovení Special 301 obchodního zákona USA signatářské země dohody TRIPS (dohoda o obchodních aspektech k právům z duševního vlastnictví), které nedostatečně chrání práva k duševnímu vlastnictví a dále z toho vyplývající hrozba obchodně politických opatření ze strany USA v souvislosti s možným zařazením České republiky na „Priority Watch List“ – seznam zemí nejvíce porušujících práva k duševnímu vlastnictví. Důsledkem zvýšené pozornosti a účinnější ochrany je trvalý pokles trestné činnosti v oblasti autorských práv v průběhu posledních tří let, což mimo jiné přispělo i k tomu, že v roce 2001 byla Česká republika vyškrtána z výše uvedeného seznamu „Watch List“.

I přes dosažená pozitiva je nutné konstatovat že se represí daří postihovat pouze drobné prodejce a samotných výrobců pirátského zboží a organizátorů predikativní trestné činnosti se dosud uskutečňovaná opatření. Z těchto důvodů bude nutné provádět taková opatření, která zvýší ztráty výše uvedeným výrobcům a organizátorům, naruší jejich struktury a sníží jejich akceschopnost. Proto je nutné zaměřit pozornost do míst, kde se pirátské zboží skladuje vyrábí, upravuje apod. Důraz bude nutné klást na operativní rozpracování, ekonomické šetření a ekonomické rozpracování s cílem rozkrytí zločineckých struktur, jejich likvidaci, zjištění, zajištění a odčerpání nelegálních zisků a zničení pirátského zboží.

2.2. Tabulka statistických ukazatelů (policejní statistika)

Tab. č. 1 Porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu (§ 150 tr.z.)

Rok	Počet trestných činů			Stíháno a vyšetř. osob	Škody v tis. Kč	
	Zjištěno	Objasněno	Objasněnost v %		Zjištěno	Zajištěno
1997	511	503	98,4	365	1 880	1 015
1998	993	974	98,1	606	2 366	434
1999	1801	1787	99,2	858	9 120	2 311
2000	1048	1025	97,8	700	5 227	985
2001	472	461	97,7	358	1 362	162
2002	325	293	90,15	254	3 854	72

Tab. č. 2 Porušování průmyslových práv (§ 151 tr.z.)

Rok	Počet trestných činů			Stíháno a vyšetř. osob	Škody v tis. Kč	
	Zjištěno	Objasněno	Objasněnost v %		Zjištěno	Zajištěno
1997	4	4	100	4	0	0
1998	19	19	100	12	24	0
1999	8	8	100	11	30 000	0
2000	5	5	100	4	34	0
2001	11	11	100	11	0	0
2002	16	11	68,75	8	530	0

Tab. č. 3 Porušování autorského práva (§ 152 tr.z.)

Rok	Počet trestných činů			Stíháno a vyšetř. osob	Škody v tis. Kč	
	Zjištěno	Objasněno	Objasněnost v %		Zjištěno	Zajištěno
1997	650	640	98,5	251	7 892	462
1998	1656	1654	99,9	436	3 332 957	1 601
1999	2520	2511	99,6	385	79 575	1 993
2000	847	840	99,2	390	12 068	612
2001	1750	1742	99,5	298	90 289	114
2002	975	909	93,2	285	23 930	233

2.3. Analýza forem trestné činnosti

2.3.1. Pirátství v oblasti průmyslových práv

Zavedená ochranná známka, obchodní jméno či světově proslulé označení původu výrobku je jednou ze základních podmínek vedoucích k úspěchu podnikatele. Zneužívání podobnosti se zavedenou značkou je problém jejího majitele, ale rovněž i spotřebitele, neboť kvalita napodobeniny ve většině případů neodpovídá originálu. V souvislosti s ochranou a užitím ochranných známek se za negativní jednání pokládají zejména čtyři druhy činností, kterými jsou :

- známkové pirátství
- padělatelství a napodobování etiket
- balení zboží soutěžitele
- spekulativní ochranné známky

Nápisy a různá loga jednotlivých společností, které jsou obecně proslulé, evokují jistou představu o kvalitě, barvách a především o cenové hladině za tyto výrobky. Pachatelům, páchajících trestnou činností v předmětné oblasti, zajišťuje zneužívání ochranných zámků vzhledem k nedostatečné ochraně ze strany státu značné zisky. Složitá situace je v oblasti dovozu textilního či obuvnického zboží, ale i v oblasti výroby a distribuce potravinářských výrobků. Speciálně v oblasti dovozu zboží se někteří dovozci snaží obcházet celní předpisy množstevní a hodnotovou podfakturací, jejíž cílem je zejména dosažení nelegálních zisků nebo výhodnějšího postavení na trhu.

Na pulty obchodů se dostávají potravinářské výrobky, které jsou velmi podobné se zavedenými obchodními značkami. Lze uvést například krémy NUTTA , či tyčinky RAFTING, které jsou nápadně podobné výrobkům se značkou NUTELLA a DUPLA od firmy FERRERO. Dalším z příkladů nám může posloužit BOHEMIA SEKT a jeho napodobeniny BOHEMKA, či MORAVIA CLUB. Kvalita a chuťový prožitek přes velice podobnou vizáž všech tří verzí je naprosto odlišná. Dalším příkladem jsou pouliční, či stánkové prodeje drahých alkoholů za ceny více než lidové. Typickými příklady jsou různé druhy alkoholů RUMU, VODKY, STOCKU, FERNETU. Jejich výroba není náročná a pokud k jejich výrobě použijí nelegální výrobci neregistrovaný syntetický líh, nelegálně ušetří velké peníze na spotřební dani. V daných případech může docházet například nejen k poškozování spotřebitele ale i k poškozování jeho zdraví .

Dosahování nelegálního zisku pomocí množstevní nebo hodnotové podfakturace je prvním stupněm v řetězci „okrádání“ státu. Byly zjištěny a zadokumentovány případy, kdy asijská společnost deklarovala textilní zboží, které bylo později identifikováno jako letní trička. Celní hodnota tri-

ček neoprávněnou deklarací tak vyšla na 0.80 Kč. Obdobný případ byl zjištěn u jiné společnosti, kdy u riflových kalhot dosáhla celní hodnota 13,-Kč. Zboží je posléze prodáváno na tržističích podstatně za vyšší cenu, aniž by stát měl možnost prakticky jakékoliv kontroly v oblasti realizace zboží. Obdobná situace je u většiny komodit zboží, které je dováženo především z Asie a je určeno pro síť tržišť. Jak vyplývá z operativních šetření, zisk z kamionu s vlekem, který přivezl textil z Turecka činí v průměru 500.000,-Kč a kamion transport skutečně 4× do měsíce. Výše uvedeného zisku je pak pouze ovlivňována úplatky na jednotlivých celnicích na trase.

Do ČR je mnohdy dováženo zboží, které je na takové cenové úrovni, že za tuto cenu není možno v tuzemsku nakoupit ani vstupní suroviny do výrobního procesu. Umožňuje to především systém daní a možnost jeho obcházení. Proto mohou asijské dovozci v pravidelných intervalech (jak je operativně stále zjišťováno) zasílat nemalé finanční částky v USD do Asie (na nákup nového zboží) a zhruba stejné částky ve stejné měně zasílat do amerických bankovních domů. Objem těchto částek je obrovský.

S dovozem podfakturovaného zboží přímo souvisí také dovoz plagiátů textilního zboží a obuvi. Plagiáty textilního zboží jsou dováženy zejména z Turecka a plagiáty obuvi především z Číny. ČR je vázána mezinárodními dohodami a proto z důvodu naplňování těchto smluv není nelegální dovoz plagiátů jednoduchý. Presto, ale vzhledem k vyšší zisku a možnosti poskytnutí úplatku v jakékoliv výši je stále velice výhodným obchodem. Cesty plagiátů zboží do ČR jsou velmi různorodé. Nejběžnější je zřejmě kamionová doprava, která je zpravidla provozována tuzemskými dopravci. Druhou běžnou dopravní trasou jsou kontejnery zasílané do ČR letecky, či námořní lodí do Hamburku a poté železnicí do ČR. V obou případech je využíváno pravděpodobně osobních vazeb na některé pracovníky celnice, případně je využíváno jejich nedbalosti.

2.3.2. Kriminálnost v oblasti informačních technologií

Kriminálnost v oblasti informačních technologií a Internetu je velmi specifická a velice rychle se vyvíjejí její formy a způsoby páchaní. Předmětem útoků je neoprávněné nakládání s dílem a dále předmětem útoků jsou data, jejich zneužití či poškození. Trestná činnost může být spáchána pomocí informační technologie, to znamená, že informační technologie byla použita jako nástroj trestné činnosti a nebo je předmětem napadení trestnou činností a je tedy předmětem zájmu pachatele. „V současnosti je možno z kriminalistického hlediska provést základní dělení informační kriminality takto:

- porušování autorského práva – počítačové pirátství (§152 tr.zák.) (viz C) Pirátství v oblasti autorských práv. 1. Softwarové pirátství)
- poškození a zneužití záznamu na nosiči informací (§257a tr.zák.) a to jako
- útok z vnějšku subjektu,
- útok zevnitř subjektu,
- útoky kombinované (z vnějšku i zevnitř)
- ostatní počítačová, resp. „informační“ trestná činnost, tj. trestné činy, které výpočetní techniku využívají jako prostředek k páchaní trestných činů, nikoliv jako přímý

objekt zájmu pachatele, i když není vyloučeno, že objektem zájmu mohou být počítačová data⁹

Největší problém, který musí společnost v předmětné oblasti v současné době řešit je ilegální používání softwaru. Údaje které jsou v odborné literatuře uváděny se pohybují od 50% do 80% ilegálně používaného softwaru. Je třeba zdůraznit, že se jedná o hrubé odhady. Vyšší údaje jsou uváděny u nekomerčního softwaru a nižší u softwaru komerčního charakteru. Dle údajů BSA (Business Software Alliance) bylo v České republice v roce 1999 nelegálně používáno 42 % komerčního softwaru a v roce 2000 to bylo kolem 39 %.

Dalším problémem je narušování informačních systémů (hacking), při kterém dochází k průnikům do počítačových sítí a k neoprávněnému čtení, úpravě až destrukci dat. Motivace je různorodá, způsobené škody mohou být velmi rozdílné, do současné doby v České republice ve většině případů byla způsobená škoda poměrně malá.

Další specifickou a vysoce nebezpečnou kriminalitou, jak je uvedeno v dokumentu „Analýza současného stavu a trendů vývoje trestné činnosti na úseku informačních technologií a Internetu včetně návrhu řešení“ Ministerstva vnitra, je využívání informačních technologií k praní špinavých peněz a jiným formám finanční kriminality.

Rovněž tak velmi nebezpečným typům kriminality, kde k páčání trestné činnosti je využíván Internet patří různé druhy verbální kriminality (vyhrožování, návody na výrobu výbušných systémů, zbraní apod.) grafické, mravnostní kriminality (dětská pornografie) atd.

2.3.3. Pirátství v oblasti autorských práv

2.3.3.1. Softwarové pirátství

Softwarovým pirátstvím jsou všechny útoky na právo autora a další práva k počítačovým programům, která jsou uvedena v autorském zákoně.

2.3.3.1.1. Formy softwarového pirátství

Softwarové pirátství lze obecně rozdělit do čtyř forem :

- neoprávněné užívání software
- výroba nelegálního software
- šíření nelegálního software
- neoprávněné zasahování do programu

2.3.3.1.2. Neoprávněné užívání software

Jde o jednu z nejrozšířenějších forem softwarového pirátství, která je přímo závislá na následujících dvou formách (výroba nelegálního software a šíření nelegálního software) a recipročně vytváří podmínky pro fungování těchto forem. Spočívá v užívání nelegálně získaných kopií, anebo v užívání legálně získaných kopií, ale na větším počtu počítačů nebo ve větším počtu než povoluje zákon či smlouva.

Toto neoprávněné užívání software můžeme ještě rozčlenit dle způsobu užití :

- domácí uživatel, který získal případně dále získává různým způsobem software pro svou osobní potřebu

- užívání nelegálního software pro komerční účely, kdy firma buď užívá pirátský software, anebo užívá větší množství kopií software než na který má licence.
- počítačové herny.

2.3.3.1.3. Neoprávněné užívání software domácím uživatelem

Užívání nelegálně získaného software domácím uživatelem pro svoji osobní potřebu je nejjednodušší forma softwarového pirátství a jeden z nejtýpějších způsobů páčání. Podstatným aspektem je zde cena software a kupní síla u většiny domácích uživatelů. Je typické, že si tito domácí uživatelé z valné většiny takto opatřují software, který je výkonnější či modernější a tento software pak užívají. Přesto, že tato delikvence je všeobecně známá, plošně značně rozšířená, není tato trestná činnost aktivně odhalována a je zjišťována a dokumentována pouze v souvislosti s realizací jiné trestné činnosti.

2.3.3.1.4. Neoprávněné užívání software pro komerční účely

U podnikatelů a společností, které využívají výpočetní techniku, jde o neochotu uvolnit finanční prostředky a zpravidla o snížení nákladů. V praxi jsou zjišťovány v komerční oblasti dvě základní formy nelegálního užívání software:

- užívání pirátsky získaného software
- provoz jednoho legálně získaného programu na více počítačích bez smluvního ujednání.

2.3.3.1.5. Neoprávněné užívání software – počítačové herny

Ke zvláštnímu způsobu páčání této trestné činnosti dochází v počítačových hernách. Jedná se o vzájemnou kombinaci obou předchozích nelegálních užívání, kdy je užíváno pirátských kopií software anebo jsou legální kopie software užívány na více počítačích než povoluje licence a zákon. V mnohých případech je legální nebo nelegální software nainstalován na server, který umožňuje užívání jednoho software více uživatelům v reálném čase.

2.3.3.1.6. Výroba nelegálního software

Jde především o kopírování či případné upravování původního software (sloužící k zakrytí původu licence). Samotnou výrobu pirátských kopií software můžeme rozčlenit dle způsobu výroby :

- výroba průmyslová (v lisovnách)
- výroba manufakturní (na vypalovacích zařízeních)
- domácí výroba
- kopírovací služby.

Forma neoprávněné výroby tzv. průmyslová výroba je jako forma trestné činnosti v oblasti softwaru dosud v ČR spíše výjimečná. Na základě zkušeností ze zahraničí a obdobné trestné činnosti s jinými obdobnými komoditami zboží je tuto možno rozdělit do tří skupin podle hledisek – možnosti výroby, distribuce a konspirace: U prvních dvou skupin se jedná o tuzemskou výrobu a rozdíl mezi těmito dvěma skupinami je v cílovém určení prodeje. Jedná se buď o tuzemský trh (větší nebezpečí odhalení pachatele), příhraniční, či zahraniční trh, kde riziko odhalení výrobního závodu a organizátora trestné činnosti je podstatně nižší. V třetím případě se jedná o výrobu zahraničního charakteru s cílem prodeje v ČR. Vzhledem k výskytu organizovaných zločineckých skupin na našem území je pravděpodobně existence nelegální průmyslové výroby software pouze otázkou nedaleké budoucnosti (pokud již ne-

⁹ Koncepce boje proti trestné činnosti v oblasti informačních technologií včetně Harmonogramu opatření. Ministerstvo vnitra. <http://www.mvcr.cz//dokumenty/technologie/uvod.html>

ní skutečnosti), neboť zisky, které jsou dosahovány nelegální výrobou softwaru, jsou značně vysoké.

Účelem manufakturní výroby je rovněž výtěžná činnost na rozdíl od domácí výroby, kde se jedná o pořizování pirátských kopií pouze pro vlastní potřebu. Maticové zdroje pachatelů uvedených forem trestné činnosti (domácí a manufakturní výroby) je možno hledat ve čtyřech rovinách:

- pořizování pirátských kopií z vlastního legálně získaného softwaru. Tato možnost přichází v úvahu pouze u „výroby manufakturní“, neboť z legálně získaného softwaru není potřeba získávat více kopií pro vlastní potřebu,
- pořizování pirátských kopií z cizího legálně získaného softwaru. V daném případě přichází v úvahu dvě možnosti, a to bez vědomí majitele, či s jeho vědomím. V prvním případě se může jednat např. o pořízení kopie přímo v zaměstnání, nebo zapůjčení legálního softwaru bez vědomí majitele – zaměstnavatele za účelem pořízení nelegální kopie. V druhém případě se jedná o vědomé zapůjčení legálně získaného softwaru od známého se znalostí účelu zápůjčky, či pachatelem vytvořené legendy,
- pořizování kopií z již pirátského softwaru,
- neoprávněné pořizování kopií z internetové sítě.¹⁰

Výroba pomocí kopírovacích služeb v nabídce zálohování dat a software, což v samém důsledku není v rozporu s legislativním rámcem této problematiky. Je však nutné dodržovat pravidlo rozmnožení z originálního nosiče a zákonný počet kopií. Toto pravidlo není prakticky žádným podnikatelským subjektem v tomto oboru dodržováno a počet vypálených kopií se řídí pouze přáním zákazníka. S poklesem cen zapisovacích mechanik dochází i k poklesu zájmu o tuto službu.

2.3.3.1.7. Šíření nelegálního software

Šíření nelegálního software lze chápat jako distribuci kopií nelegálně vyrobeného software k jeho potencionálním uživatelům, za jakýkoliv druh úplaty, na základě které vzniká újma autorovi. Dle způsobu této distribuce je možno tuto členit:

- cestou přímého prodeje
- šíření cestou půjčoven software
- šíření cestou různých inzercí (*novinových, Internetem atp.*)
- šíření cestou instalace nelegálního software do nové výpočetní techniky.

V případě šíření přímým prodejem jde o distribuci pomocí prodejců na burzách a tržističích. Dominantní postavení v této distribuci zaujímají především asijské prodávající, kteří jsou převážně využíváni ze strany průmyslových velkovýrobců pirátského software.

U šíření cestou půjčoven jde především o možnost výpůjčky legálního software, který je následně dále kopírován. Samozřejmě, že samotné půjčování software je dikcí autorského zákona zakázáno v případě, že k tomuto autor nebo nositel autorských práv nedal souhlas.

Šíření cestou inzercí je jeden z typických způsobů šíření nelegálního software. Výrobce uveřejní buď přímo seznam

software, který má k dispozici, nebo uveřejní nabídku software v obecné poloze, jehož seznam v případě zájmu na požádání zašle. Zájemce se poté s inzerentem spojí a nadefinuje si, o jaký druh software má zájem. Inzerent mu posléze většinou na dobírku poštou zašle požadovaný software.

Šíření nelegálně získaného software pomocí počítačové sítě Internet je velmi složitým problémem, Nelegální výrobce – inzerent, který má k Internetu přístup, zveřejní kompletní seznam nabízeného software. Zájemce si poté objedná pomocí elektronické pošty vybraný software. Inzerent zasílá pirátské software poštovní dobírkou, případně po obdržení sjednané finanční částky zašle tento software přímo zájemci pomocí Internetu do jeho počítače. Byla zaznamenána i forma, kdy inzerent zašle pomocí elektronické pošty zájemci elektronickou adresu místa (*většinou serveru*), kde je sjednaný software umístěn.

Šíření pomocí instalace nelegálního software do nové výpočetní techniky je forma trestné činnosti jejíž podstatou je zejména upoutání a získání zákazníka, z čehož plyne samozřejmě i výhodnější postavení na trhu. Toto jednání spíše asociuje nekalosoutěžní aspekty, nicméně porušení autorskoprávního rámce je zde vždy prioritní.

2.3.3.2. Hudební pirátství

Existují objektivní podmínky, které rozvoj této patologické protispolečenské činnosti motivují, usnadňují a umožňují. Jde zejména o následující aspekty:

- značné poptávky po rozmnoženinách
- poměrně značný fond volného času – větší možnosti využití rozmnoženin
- plošné rozšíření reprodukční techniky
- cenová dostupnost

Obecným faktorem působícím ve prospěch masového rozvoje produkce pirátských rozmnoženin je charakter a možnost konzumace těchto produktů je výrazně mezinárodní a jedná se tedy o produkt internacionálního charakteru. Předmětem negativního jednání se stávají nejen autorská díla s výkony výkonných umělců, ale i chráněné složky osobnostní nedovoleným užíváním fotografií fyzických osob, které jsou použity na rozmnoženiny obalů.

2.3.3.2.1. Nejdůležitější druhy hudebního pirátství

Rozlišujeme tři hlavní skupiny výrobků:

- bootlegy, neautorizované hudební nahrávky živých vystoupení
- pirátské kopie (pirátství v užším smyslu) a
- (identické) padělky.

Bootlegy jsou neautorizované hudební nahrávky živých vystoupení. Bootlegger je ten kdo nahrává koncert bez souhlasu interpreta (a pořadatele koncertu) na propašovaném nahrávacím zařízení. Dnešní úroveň techniky tento druh pirátství nesmírně usnadňuje. Techniky pořízení nelegální nahrávky mohou být různé –

- pomocí vlastních mikrofonů,
- napojením na kabel nebo mixážní pult,
- podplacení technického personálu apod.

Tento druh pirátství je ve stejné míře rozšířen v oblasti rocku, popu, jazzu i klasiky. V posledních letech vykrytalizovaly dvě formy zpeněžení těchto živých nahrávek:

¹⁰ DVOŘÁK, V., BUDKA, I.: Možné formy softwarového pirátství v ČR. In Kriminologická problematika při odhalování, vyšetřování a prevenci softwarového pirátství. Sborník odborných sdělení ze semináře uskutečněného na PA ČR dne 26. 1. 1999. Uspoř. Suchánek, J., Praha: PA ČR, 1999, s. 159–166

- Klasický bootleg se obrací na sběratele a prodává se pod rukou na šedém nebo černém trhu.
- Posluchačský bootleg se obrací na běžného zákazníka a lze jej získat v normálním hudebním obchodu.

Často se sem počítají i neautorizované rozhlasové nahrávky a neautorizovaná zveřejnění nezveřejněných studiových nahrávek. Označení není zcela výstižné, protože tyto výrobky využívají jiných zdrojů než pravých živých nahrávek. Zařazení se ale vžilo a je částečně oprávněné, protože se „bootlegy v širším slova smyslu“ dostávají na trh stejnými kanály jako „pravé“.

2.3.3.2.2. Pirátské kopie (pirátství v užším smyslu)

U všech forem kradených kopií používá pirát jako předlohu existující dostupné zvukové nosiče. Podle druhu a počtu předloh, které piráti použili, lze je rozlišit na:

- klasické pirátské kopie,
- pirátské kompilace a
- pirátský mix.

2.3.3.2.3. Klasická pirátská kopie

Klasická pirátská kopie kompletně přebírá vzorový zvukový nosič, který v jiné podobě přináší na trh jako originál. Piráti přitom často používají smyšlené značky, aby v zákazníkovi vzbudili dojem, že se jedná o legální licenční výrobek, který je ve srovnání s originálem levnější. Tyto pirátské kopie se vždy obracejí na běžného zákazníka, který je zlákan velmi příznivou cenou, nikdy však ne na sběratele. Piráti přitom využívají jak nevědomosti, tak bezstarostnosti zákazníků. Odborník okamžitě ví, že se musí jednat o pirátské kopie, pokud se aktuální materiál špičkového umělce objeví pod jinou značkou gramofonové společnosti (etiketa) než originál.

2.3.3.2.4. Pirátská kompilace

U této formy pirátské kopie nevyužívá pirát jednu předlohu, ale sestavuje soubor z více originálních hudebních titulů v pořadí, které v této kombinaci neexistuje u originálních producentů nebo jejich licenčních partnerů. Tyto kompilace často nabízejí „zájmoví piráti“ na základě předplatného v terénu nebo na diskotékách a přibližně měsíčně prezentují aktuální hitparádu.

Podřazeným druhem kompilačního pirátství jsou licenční podvody. Pochybné firmy prodávají zainteresovaným hudebním firmám licence, které by nebylo možné získat u vlastních majitelů práv nebo jen za podstatně vyšší cenu. Obchod se odehrává před výrobou hudebních nosičů. Ve skutečnosti jsou tyto „licenční smlouvy“ bez jakékoli hodnoty. Oprávnění k poskytování uživatelských práv se dokládá zfalšovanými smlouvami nebo řetězcem smluv, který není možné sledovat až na začátek k samotnému umělci. Falešná licence sice k ničemu neopravňuje, ale poskytuje relativní bezpečnost před trestním stíháním. Protože pokud originální výrobce prokáže své právo na nahrávku, neoprávněný uživatel se odvolá na to, že důvěřoval pravosti licence, a tudíž jednal neúmyslně („bona fide“).

2.3.3.2.5. Pirátské mixy (ilegální diskomix)

Nekopírují se celé tituly za sebou, ale hudební zlomky se sestřihávají tak, že vznikne souvislý celek bez přerušení. Vznikají na mixážním (počítačovém) pultu a výchozím materiálem

jsou většinou dostupné zvukové nosiče. K pirátskému mixu lze též ještě počítat „sampling“. Jedná se o technicky náročné neautorizované využití cizí práce – „zvukové lupičství“. Jednotlivé instrumentální nebo vokální sekvence až celé hudební zlomky existující zvukové nahrávky se digitalizují a s takto upraveným materiálem je libovolně manipulováno upravováno a předkládáno jako vlastní dílo.

2.3.3.2.6. Legální pirátské kopie

Jedná se o neautorizované využití materiálu z oblasti „oldies“ („back-catalogue“) na základě právních nedostatků. Často se jedná o pirátské kompilace s nahrávkami jednotlivých hudebníků, nebo s průřezem módními vlnami či hudebními směry.

2.3.3.2.7. Identické padělky (counterfeits)

Padělky se od pirátských kopií odlišují tím, že přesně a relativně důsledně napodobují vnější vzhled předlohy. Jsou od originálu velmi těžce odlišitelné a mají schopnost zmást i rutinované obchodníky. Již delší dobu se objevují na tuzemském trhu obdobné padělky a jejich původ je ve většině případů ve východní Asii a východní Evropě. Při importu na náš trh mají uvedené padělky vzbudit dojem, že jde o plně legální dovoz autorizovaných nosičů. Rozpoznat pirátský CD zamíchaný mezi originální produkci na prodejně je v podstatě nemožné. Bezpečné rozpoznání padělku je možné jen ve speciálních laboratořích. Tato skutečnost ztěžuje boj proti takové formě pirátství.

2.3.3.2.8. Identifikační znaky pirátských nosičů

Pomocí určitých znaků, které jsou odlišné u pirátských výrobků a výrobků legálních se daří poměrně úspěšně vyvíjet metodika pro rozeznávání pirátské výroby. Hlavní zásadou je skutečnost, že v případě vizuálního zkoumání je zjištěna existence 2–3 rozdílů, jedná se z 99% o padělek.

Magnetofonové kazety – pirátská produkce se rozchází s originály v těchto základních znacích :

- booklet (tiskový doprovod) je u originálních nosičů zásadně několikastránkový s dokonalým tiskařským zpracováním, gramaticky bezchybný, přesně zastrížen a v místech ohybu perforován. Pirátský nosič má booklet jednoduchý, na rubu zpravidla bez potisku nebo s černobílým potiskem, tisk je nekvalitní, není čitelné písmo, v textu se mohou vyskytovat gramatické chyby a okraje páru jsou špatně zastríženy,
- *copyrightové značky* zpravidla úplně chybí nebo jsou opatřeny značkou, logem pirátského výrobce, čárový kód (symbol EAN) je těžké napodobit, neboť šířky čárek jsou v tisícinách milimetrů, toto nelze docílit běžnými kopírovacími stroji, což je příčinou rozmazanosti tohoto kódu a zpravidla tento kód neodpovídá výrobku a zemi výroby,
- *otvory pro trny* v bookletu mají být oválného tvaru, u pirátských nosičů chybí zcela, případně jsou kulaté, nepřesně zasazené proti trnům, jsou znatelné otřepy pro násilném proražení, tělo nosiče v případě pirátského výrobku nemá vůbec žádný potisk nebo potisk je neutrální používaný stejně u všech nosičů tohoto piráta,
- *stopáž kazety, délka kazety* – u pirátského nosiče je stopáž originální nahrávky přizpůsobena délce použitého nenahrávaného nosiče, který je k dispozici, často není nahrávka úplná nebo naopak vznikají „hluchá místa“, která jsou

vyplněna neúplným záznamem titulu, který na originálním nosiči vůbec nefiguruje, kvalita záznamu je u originálu v Hi-Fi kvalitě, v případě pirátských nosičů tato kvalita není docílena

- *hologramová nálepka* v případě nelegálního nosiče v hologramovém provedení, je při náklonu vidět dvojitý obraz, u pirátského nosiče je patrný pouze tzv. „duhový efekt“;
- *hřbet kazety* má vylomená okénka zamezující přepisu záznamu, s touto maličkostí se piráti nezabývají,
- *plastový obal* je u pirátských výrobků bez trnů pro fixaci kazety,
- *cena* – jedná-li se o kvalitní pirátský nosič je cena jen o něco málo nižší než cena originálního nosiče. Z tohoto důvodu nelze brát cenu jako jeden z rozhodujících znaků při posuzování.

Kompaktní disky – jejich kvalita je na nesrovnatelně vyšší úrovni a proto pro vizuální posouzení není tolik prostoru, nicméně lze najít určité znaky :

- středový kroužek pirátského nosiče není označován kódem IFPI, SID kódem, čárovým kódem, kódem pro označení CD a uvedení firmy vydavatele,
- *hologramy* – popsáno již u MC
- *booklet* je u originálu obdobně jako u MC potíštěn uvnitř z několika stran, je sešitý, tištěn hlubotiskem a v místech ohybu perforován. Pirátský booklet tvoří často jen dvoulist v černobílém provedení, okopírovaný, není sešitý, chybí perforace, v místech přehybu jsou znatelné stíny, okraje jsou špatně zastřiženy a často je markantní bílý nestejně široký proužek,
- *cena* – platí zásada uvedená u MC.

2.3.3.3. Audiovizuální pirátství

V případě pirátství v oblasti audiovizuálních děl jde o útoky na autorská práva výrobců těchto děl. Podmínky a příčiny páchaní této trestné činnosti a její formy jsou obdobné jako u hudebního pirátství (klasické pirátské kopie, identické padělky, dovoz, prodej apod.)

2.3.3.3.1. Formy prodeje pirátských fono a video nosičů

Prodej padělků a plagiátů jakéhokoliv zboží není v České republice žádným problémem. Tento prodej můžeme specifikovat ve vztahu k provozovněm tedy na:

- prodej stánkový
- kamenné obchody
- podomní prodej
- inzertní prodej

Stánkový prodej patří mezi jednu z nejvíce problematických forem prodeje zboží. Smyslem tohoto prodeje je přiblížení se podnikatelů samotným kupujícím, vytváření nabídky a uspokojování poptávky na z různých hledisek atraktivních místech, kde by za normálních okolností klasická provozovna nemohla vzniknout. Stánkový prodej je především doménou Asijců. Jejich vytrvalost, píle, flexibilita a především propojení mezi vietnamskými prodejci a vietnamsko-čínskými organizátory a zásobiteli tržišť je předurčuje k tomu, že tato obchodní teritoria již ovládají nebo v blízké budoucnosti ovládat budou.

U stánkového prodeje se z velké části jedná o prodej textilu, obuvi, alkoholu cigaret a dalších výrobků, při jejichž vý-

robě, úpravě a nebo distribuci je porušován zákon. Trestná činnost je páchána neplacením celní poplatků, spotřební daně a daně z přidané hodnoty v plné výši a rovněž i porušováním práv v oblasti duševního vlastnictví. Na místech, kde je vytvořena poptávka, proudí do tohoto systému padělky a falzifikáty. Státní orgány nejsou schopny zajistit kontrolu daně z příjmu u těchto obchodníků, neboť tyto účetnictví vedou neúplně (pokud ho vůbec vedou) a jakákoliv kontrola výpočtu daně z příjmu ze strany státu neodpovídá skutečnému stavu. Tyto podnikatelské subjekty se pro finanční úřad tváří jako prodávající, případně nevyvíjející podnikatelskou aktivitu. Ve skutečnosti však nakupují zboží „za hotové“ bez jakýchkoliv dokladů, které okamžitě prodávají. Faktura slouží pouze do doby prodeje zboží (pokud vůbec existuje).

V tzv. kamenných obchodech (což jsou stabilní provozovny), kde dochází k porušování práv k duševnímu vlastnictví, je situace obdobná jako u stánkového prodeje. Pro spotřebitele má výhodu, která spočívá především:

- v identifikaci majitele či pronajímatele prodejny a dále v těchto provozovnách je nabízeno zboží v celé své široké škále prakticky jako u stánkového prodeje, ale v převážné většině plagiáty či padělky jsou na velmi vysoké úrovni.

Cenová relace již pro spotřebitele výhodná není, neboť je na zhruba stejné, či obvyklé úrovni, jako ve skutečných značkových prodejnách i přesto, že se jedná o padělky.

Podomní prodej je jednou z forem, která není v našich podmínkách tolik rozšířená. V souvislosti s výrobním pirátstvím jde samozřejmě o prodej, který je stejně asociální jako prodej stánkový. Jde především o nabízení plagiátů textilu, obuvi a pirátských audio-video nosičů.

V případě inzertního prodeje, to znamená prodeje, který je uskutečňován pomocí inzerce ať již v tiskovinách či na Internetu. Je nabízeno zboží z oblasti autorskoprávní ochrany, tedy hudební nosiče, video nosiče, software. Tímto způsobem dochází k nesmírným škodám na jedné straně oprávněných fyzickým či právnickým osobám, na straně druhé dochází ke značným ztrátám fiskálním, neboť jde o produkty, které v některých případech mají značnou finanční hodnotu. Samozřejmě, že největším problémem je identifikace těchto osob, neboť inzertní prodej skýtá značnou míru anonymity, zejména inzertní prodej pomocí sítě Internetu.

2.3.3.3.2. Příčiny a podmínky páchaní trestné činnosti – kriminogenní faktory

Základním problémem je finanční dostupnost pirátských výrobků. Originální hudební CD lze zakoupit v obchodní síti v ceně kolem 600,-Kč u zahraniční a 400,- až 500,-Kč u české produkce. Hodnota pirátského CD zpravidla nepřesáhne 100,-Kč.

Ještě větší je tento rozdíl u software. Originální program se pohybuje v ceně několika tisíc korun, ale i několika desítek tisíc korun (např. specializované grafické programy). Originální výrobky jsou hůře dostupné především pro skupinu mladistvých a mladých dospělých. Přitom právě tato skupina lidí je největším konzumentem hudby, počítačových her, filmové produkce.

Převážná část společnosti tuto činnost nepovažuje za společensky nebezpečnou, je ochotna ji tolerovat a spolupodílí se vědomým nákupem pirátských výrobků. Ve společnosti převládá názor, že originální produkty jsou předraženy a ta-

to skutečnost ospravedlňuje nelegální kopírování. Změnit náhled společnosti, vysvětlit pojem duševního vlastnictví a změnit vnímání společnosti této trestné činnosti je úkolem dlouhodobým a je to jedním z úkolů prevence.

Podmínkou pro páchaní trestné činnosti je odpovídající technické vybavení. Část pachatelů tak využívá výpočetní techniku na svém pracovišti, rozšířenější však bude v současné době kopírování v domácích podmínkách. Na rozdíl od produktů fonografického průmyslu, jejichž výrobky (CD, DVD, videokazety) si udržují víceméně stálou hladinu cen, elektrotechnický průmysl neustále snižuje ceny výpočetní techniky a jejího příslušenství i vypalovacích mechanik CD-RW. Důsledkem je masové rozšíření výpočetní techniky v domácnostech, které umožňuje snadné pirátské kopírování.

Formy a způsoby páchaní trestné činnosti na úseku duševního vlastnictví jsou odvislé od předmětu zájmu pachatele, kterým mohou být:

- ochranné známky, jejichž použitím u druhořadých výrobků se zvyšuje jejich prodejnost.
- jednotlivá díla mající charakter hudební, filmový, televizní, či software, u nichž je prodejnost zvyšována lukrativně nízkou cenou a nebo předstihem před oficiální výrobou, distribucí a prodejem (např. Píseň pro Dianu byla pirátsky natočena a distribuována dříve než oficiálním výrobcem).

2.3.3.3. Kriminogenní faktory

Na základě stavu a vývoje trestné činnosti na úseku duševního vlastnictví lze precizovat určité kriminogenní faktory, které tuto činnost usnadňují, a v některých případech dokonce podmiňují a zapříčiňují. Jde především o :

- nízkou úroveň právního vědomí jak u pachatelů trestné činnosti, tak i u potenciálních zákazníků a uživatelů,
- rychlý rozvoj trhu s pirátským zbožím a růst počtu podnikatelských subjektů působících v dané oblasti,
- snahy o nalezení odbytu za každou cenu a s tím spojená nabídka zboží za lukrativní, velmi nízké ceny v porovnání s cenami originálních výrobků
- poměrně nízká kupní síla potenciálních zákazníků
- podečňování a určité přehlížení této trestné činnosti ze strany orgánů činných v trestním řízení,
- nejasnost a nejednotnost výkladu skutkových podstat zájmových trestných činů,
- nejednotnost postupu jak policejních orgánů, tak i orgánů státní správy při potírání trestné činnosti, nepružnost reakce na vývoj v dané oblasti,
- nepružné soudnictví a to jak obchodní, tak i občanské a z toho pramenící tendence k přílišné kriminalizaci aktivit v této oblasti,
- zdlohavost trestně právního řízení a s tím související recidiva a faktická negace účelu trestu,
- pronikání zločineckých struktur do zájmového prostředí, silný vliv mezinárodního prvku,
- vysoký stupeň organizovanosti, latence této trestné činnosti, používání konspiračních metod při jejím zakrývání, vysoký stupeň variabilnosti z pohledu předmětu zájmu pachatelů,
- přílišná liberálnost právních předpisů upravujících podmínky podnikání v dané oblasti (podnikání cizinců, zařazení mezi živnosti volné aj.),

- faktická nemožnost zajištění a zničení pirátských výrobků při neprokázání všech znaků skutkové podstaty trestného činu.

Uvedené faktory mají negativní vliv nejenom na stav a vývoj kriminality v dané oblasti, ale i na efektivitu procesu odhalování a dokumentování této trestné činnosti. V počátcích bylo úsilí orientováno především na prokázání subjektivní stránky trestného činu. V současné době se klade důraz na prokázání objektivní stránky. Nejednotnost výkladu jednotlivých skutkových podstat pak vede zcela zákonitě k diametrální odlišnosti požadavků jednotlivých orgánů činných v trestním řízení a dokumentování trestné činnosti. Správné vyhodnocení kriminogenních faktorů, z hlediska časového působení, jejich vlivu na stav a vývoj kriminality, jejich identifikace má vliv i na účinnost samotné koncepce kontroly kriminality, zejména v oblasti preventivních strategií.

2.4. Vyhodnocení zpracovaných koncepcí

V rámci resortu Ministerstva vnitra ČR a dalších zainteresovaných ministerstev byly v posledních letech zpracovány dosud dvě koncepce týkající se kontroly kriminality v předmětné oblasti. Obě koncepce boje proti trestné činnosti vycházely z konkrétních poznatků policejní práce a rovněž i z informací z nejrůznějších oblastí společenského života. Jedná se o:

- Koncepce boje proti kriminalitě v oblasti duševního vlastnictví
- Koncepce boje proti trestné činnosti v oblasti informačních technologií

2.4.1. Koncepce boje proti kriminalitě v oblasti duševního vlastnictví

Jak vyplývá z důvodové zprávy vláda České republiky usnesením č. 673 ze dne 29.10.1997 přijala v rámci aktualizace koncepce boje proti organizovanému zločinu úkol vypracovat koncepci boje proti obchodování s padělaným a pirátským zbožím. Na základě další analýzy vývoje kriminality byl stanoven usnesením vlády č. 342 ze dne 18. 5. 1998 bezpečnostním rizikem komplexní úsek práv k duševnímu vlastnictví a úkol byl rozšířen tak, aby se vztahoval k problematice práv k duševnímu vlastnictví jako celku. Na Ministerstvu vnitra ČR byl zpracován úvodní pracovní text a dne 17. 9. 1998 byl tento text rozeslán ministrem vnitra k posouzení ministrům ministerstev České republiky, nejvyššímu státnímu zástupci, předsedovi Úřadu průmyslového vlastnictví a předsedovi Úřadu pro státní informační systém. Na základě úzké spolupráce ministra vnitra, ministra kultury a ministra průmyslu a obchodu byl dopracován text koncepce a „Koncepce boje proti kriminalitě v oblasti duševního vlastnictví“ byla přijata usnesením vlády č. 330 ze dne 14. 4. 1999.

Koncepce je obsahově rozčleněna na část analytickou a část programovou. Analytická část stručně popisuje situaci na úseku kriminality páchané v oblasti duševního vlastnictví. Kde je provedena charakteristika předmětu duševního vlastnictví, zhodnocena oblast právní úpravy ochrany práv k duševnímu vlastnictví z pohledu mezinárodního (mezinárodních smluv) a z pohledu české republiky, zejména pak právních norem, které se týkají sledované problematiky. Stručně je provedena analýza trestné činnosti vycházející ze statistických ukazatelů

a dále jsou provedeny analýzy úseků průmyslových a autorských práv a kriminality informačních technologií. Odpovídající pozornost týkající se rovněž analýzy je věnována příčinám a kriminogenním faktorům, kde v sedmi bodech jsou stručně provedeny charakteristiky těch nejzávažnějších.

V kapitole dosavadní aktivity zaměřené na ochranu duševního vlastnictví je provedena charakteristika subjektů (státních i nestátních), které se angažují na úseku ochrany práv k duševnímu vlastnictví a dále stručná charakteristika jejich činnosti a významu v dané oblasti. Velmi důležitými aktivitami, které jsou v koncepci analyzovány jsou aktivity týkající se koordinace činnosti, ať už se jedná o součinnostní akce, spolupráci či neformální spolupráci mezi ústředními orgány státní správy, nestátními subjekty a nebo i se zahraničními policejními sbory. Např. Generální ředitelství cel Ministerstva financí ČR spolupracuje s regionální ústřednou RILO (Regional Intelligence Liaison Offices), která se zabývá analýzou a sběrem dat porušování práv k duševnímu vlastnictví v rámci WCO (Světové celní organizace).

Významné jsou dvě meziresortní spolupráce, z nichž jedna vznikla v roce 1997 na základě „Dohody o spolupráci při činnosti zaměřené zejména na porušování předpisů o nekalé soutěži, ochranných známkách, označení původu výrobků, užitých vzorech, průmyslových vzorech, vynálezech a autorském právu“ (dále jen Dohoda). Dohodu uzavřely Česká obchodní inspekce, Policie ČR, Ministerstvo financí ČR – Generální ředitelství cel a Úřad průmyslového vlastnictví. V roce 1998 přistoupily k dohodě další smluvní strany – Ústřední a daňové ředitelství Ministerstva financí ČR a z Ministerstva průmyslu a obchodu ČR odbor živností. Aktivity byly orientovány zejména do oblasti velkovýroby, distribuce, vývozu a dovozu pirátského zboží. Jednou z prvních činností bylo vytvoření materiálu „Zásady spolupráce při ochraně vnitřního trhu před porušováním práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu“, kde jsou stanoveny postupy, informační toky a kontaktní místa tak, aby v případech zjištění porušení předpisů mohla být provedena kvalifikace závadového jednání (správní delikt, přešpek nebo trestní čin). Na základě Dohody jsou prováděna pravidelná proškolení zaměřená k rozpoznávání pravosti textilních výrobků, na které se vztahují ochranné známky a v této souvislosti se uskutečňují společné akce České obchodní inspekce a Policie ČR. Další činnost vycházející z dohody je zaměřena na prodej na tržištích, kde je prodáváno mnoho produktů, kterými jsou porušována práva k duševnímu vlastnictví. Byla vypracována analýza stánkového prodeje a materiál s názvem „Komplexní řešení stánkového prodeje v ČR“ se zabývá řešením negativních jevů na sledovaném úseku a legislativními návrhy v oblasti potírání porušování práv k ochranné známce.

Meziresortní poradní komise je druhou platformou, na které probíhá meziresortní spolupráce k potírání výrobového pirátství. Komise vznikla v roce 1997 při Ministerstvu průmyslu a obchodu ČR, které je gestorem za Dohodu TRIPS¹¹. Meziresortní koordináční porady probíhají za účasti zástupců ministerstev, Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, Nej-

vyššího soudu, Vrchního soudu v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Úřadu průmyslového vlastnictví, České obchodní inspekce, Generálního ředitelství cel a Policie ČR. A dále jsou na jednání zvány i nestátní subjekty působící na úseku ochrany duševního vlastnictví. „Koordináční činnost komise přispívá k důsledné aplikaci Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS) v českém právním řádu a k dodržování a posilování ochrany práv k duševnímu vlastnictví. V rámci tohoto se činnost soustřeďuje:

- na koordinaci orgánů státní správy v oblasti ochrany práv k duševnímu vlastnictví a doporučení pro zaměření jejich činnosti s ohledem na aktuální vývoj v této oblasti v ČR,
- na sledování vývoje porušování práv k duševnímu vlastnictví a účinnosti potírání obchodu s výrobky tato práva porušujícími,
- na podněty k novelizaci platných zákonných novel a k návrhům nových zákonů,
- na návrhy dalších opatření k posílení a vynucení dodržování práv k duševnímu vlastnictví a na přípravu podkladů pro rozhodnutí o přijetí těchto opatření,
- na posouzení návrhů věcných záměrů zákonů týkajících se výlučně i průřezově této oblasti,
- na koordinaci přípravy podkladů pro jednání Rady TRIPS,
- na zpracování stanovisek a podkladů pro mezinárodní jednání týkající se oblasti ochrany práv k duševnímu vlastnictví v ČR, a to zejména na půdě OSN/Evropská hospodářská komise, a ve vztahu k USA (v souvislosti s hrozbou obchodně politických opatření v důsledku zařazení ČR na tzv. „Watch List zemí porušujících práva k duševnímu vlastnictví“ podle ustanovení Special 301 obchodního zákona USA)¹².

V další části jsou prezentovány dosavadní aktivity státních orgánů a nestátních subjektů zaměřené na ochranu duševního vlastnictví a aktivity v rámci zajišťování koordinace při potírání kriminality v předmětné oblasti. Koncepce dále obsahuje legislativní záměry a organizační opatření realizovaná v oblasti ochrany práv k duševnímu vlastnictví v průběhu roku 1999 (jako např. návrh věcného záměru zákona, kterým se novelizuje trestní řád, návrh novely živnostenského zákona, apod.) a zahraničně politické a mezinárodněprávní souvislosti týkající se dané problematiky.

V programové části jsou navrhovány konkrétní úkoly s termíny jejich plnění jejichž realizace je nezbytná v boji proti kriminalitě v oblasti duševního vlastnictví a splnění cílů jež jsou koncepcí stanoveny. Jedná se zejména o zvrácení nepříznivého stavu vývoje kriminality, minimalizování negativních vlivů působících v dané oblasti a tím zlepšit kriteria pro hodnocení České republiky zahraničními partnery, zejména USA a Evropské Unie. Opatření zaměřená na boj proti kriminalitě jsou rozčleněna do sedmi oblastí. Jedná se o oblast mediálního působení, vzdělávání, analytickou, organizační a technickou, legislativní, meziresortní spolupráce a oblast mezinárodní spolupráce.

¹¹ Dohoda TRIPS je dohoda, která je přílohou 1C Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO), je významným mezinárodně právním a obchodně právním dokumentem

¹² Viz Koncepce boje proti kriminalitě v oblasti duševního vlastnictví – Příloha k usnesení vlády č.330 ze dne 14. dubna 1999

2.4.2. Koncepte boje proti trestné činnosti v oblasti informačních technologií včetně harmonogramu opatření

Koncepce boje proti trestné činnosti v oblasti informačních technologií si klade za cíl analyzovat současný stav a vývoj trestné činnosti v této oblasti s postizením aktuálních problémů včetně návrhů na řešení. Při stanovení cílů a priorit vychází z vládního dokumentu „Státní informační politika – cesta k informační společnosti“, který vláda přijala usnesením č. 525 ze dne 31. 5. 1999. Dále vychází z konkrétních poznatků policejní práce na tomto úseku kriminality a informací z oblastí společenského života domácích i zahraničních zdrojů. Jak je uvedeno v materiálu „Koncepte boje proti trestné činnosti v oblasti informačních technologií“ je základním východiskem názor, že přístup státu k tomuto typu trestné činnosti má být systémový, vyvážený podle společenské nebezpečnosti, žádoucím způsobem diversifikovaný a zároveň koordinovaný skrze intenzivní spolupráci všech zúčastněných složek¹³.

V koncepci jsou charakterizovány příčiny negativních jevů (např. nepřipravenost společnosti na intenzivnější propojení běžných aktivit novými technikami a technologiemi, nezabezpečení komunikačních mechanismů) nastíněna jsou možná řešení a navržena konkrétní opatření jak v oblasti prevence tak je rovněž kladen potřebný důraz na zjištění podmínek pro další kvantitativní a zejména kvalitativní rozvoj struktur (orgánů činných v trestním řízení) k potírání informační kriminality.

3. Prevence kriminality v oblasti duševního vlastnictví

3.1. Vymezení prevence

Současný stav kriminality, její vývoj a realizace kriminální politiky¹⁴ v posledních desetiletích stále více a více prokazuje opodstatněnost využívání kriminální prevence. Prevence kriminality¹⁵ je jedna z možných aktivit, kterou lze docílit odstranění, oslabení či neutralizaci příčin a podmínek zapříčňujících nebo umožňujících kriminalitu v oblasti duševního vlastnictví a tím například zastavení růstu a v některých případech i podstatné snížení kriminality spočívající v porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chrá-

něnému označení původu, v porušování průmyslových práv a porušování autorského práva a kriminality v oblasti informačních technologií. Kriminální politika uplatňována na úseku porušování práv v oblasti duševního vlastnictví (tak jako u kriminality obecně) lze rozdělit do dvou subsystémů :

- subsystém trestní politiky orientovaný na represivní strategii a uplatňování trestněprávního postihu,
- subsystém preventivní politiky orientovaný na preventivní strategii a na provádění kriminálně preventivních opatření.

Oba subsystémy jsou považovány teoreticky za relativně samostatné a rovnocenné, přesto, že praxe je ale zcela rozdílná a neodpovídá výše uvedenému tvrzení. Skutečnost, že stát vynakládá na preventivní činnost daleko menší prostředky než na policii, justici a vězeňství tj. represivní orgány a jejich činnosti, je toho dokladem. Neexistuje ani obecně uznávaná, propracovaná a ucelená teorie kriminální prevence a její hlavní metodou je asi proto metoda experimentální.¹⁶

Kriminologická teorie dělí prevenci kriminality dle obsahového zaměření na prevenci, sociální, prevenci situační a prevenci viktimologickou a dále podle okruhu adresátů na prevenci primární, prevenci sekundární a prevenci terciální. Sociální prevence je zaměřena na sociální kriminogenní faktory na jejich odstranění, oslabení nebo jejich neutralizaci. Situační prevence je zaměřena na odstraňování kriminogenních situací¹⁷, na omezování příležitosti ke spáchání trestných činů a na zvyšování rizika dopadení pro pachatele. Viktimologická prevence je orientována na potenciální a skutečné oběti trestných činů a do určité míry se překrývá s prevencí sociální a prevencí situační.

Primární prevencí rozumíme předcházení zločinu na základě přesvědčivé kulturní, hospodářské, dopravní a sociální politiky cíleným ovlivňováním situace a příčin zločinnosti. Sekundární prevence naproti tomu nalézá své těžiště v trestní politice a v jejím praktickém prosazení. Terciální prevence se vztahuje především na trestněprávní a policejní boj s recidivou.¹⁸

V souvislosti s vymežováním obsahu prevence je nutné se zmínit i o některých právních normách a jejich ustanoveních, které se buď přímo a nebo nepřímo prevence dotýkají. V prvé řadě se jedná o Ústavu České republiky, kde je obecně zaručena ochrana občanů a jejich majetku v tom nejširším smyslu. Dále řeší otázku prevence trestní řád, ve kterém v § 1 je uvedeno, že řízení musí působit k upevnování zákonitosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachování zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti¹⁹. Ustanovení § 158, kterým trestní řád řeší postup

¹³ Viz Koncepte boje proti trestné činnosti v oblasti informačních technologií včetně Harmonogramu opatření

¹⁴ **Kriminální politika** v širším smyslu je orientována na systém sociální kontroly kriminality v celé jeho šíři. Zahrnuje tedy nejen trestní politiku, ale do určité míry i ostatní oblasti právní politiky a dokonce do určité míry sociální politiku, školskou politiku, hospodářskou politiku, mediální politiku aj., pokud řeší problémy dotýkající se prevence kriminality. Novotný, O., Zapletal, J., a kol., Kriminologie, Eurolex Bohemia, Praha 2001, ISBN 80-86432-08-4, str. 24

¹⁵ **Prevencí kriminality** (v užším slova smyslu) rozumíme soubor nejrůznějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jejího zmenšení. Půjde tedy o působení na faktory kriminality, na příležitosti a podněty k páčání trestných činů, o působení na potenciální pachatele a potencionální oběti a o vytváření zábrán proti páčání trestných činů. Novotný, O., Zapletal, J., a kol., Kriminologie, Eurolex Bohemia, Praha 2001, ISBN 80-86432-08-4, str. 159

¹⁶ Tamtéž str.159

¹⁷ Jako **kriminogenní situace** jsou označovány všechny zvláštnosti společenského i přírodního prostředí ve vztahu k prostoru a času, které usnadňují nebo doprovázejí vznik trestného činu. Kriminogenní situace mohou existovat objektivně bez jakéhokoliv přičinění pachatele či oběti, nebo mohou být záměrně, či bezděčně pachatelem nebo obětí navozeny. Délka trvání takové situace může být velmi různá... (ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie, třetí upravené vydání, Policejní akademie Praha 2001, ISBN 80-85981-87-4)

¹⁸ Viz KAISER, G., Kriminologie. 1. Vydání. Praha, C.H.Beck 1994, ISBN 80-7179-002-8, str.92

¹⁹ Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů, Účel zákona § 1, odst.1

před zahájením trestního stíhání ukládá povinnost policejnímu orgánu aby na základě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů, na jejichž podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, učinil všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a směřující ke zjištění jeho pachatele a dále je povinen činit též nezbytná opatření k předcházení trestné činnosti²⁰. Zákon o Policii České republiky ukládá útvarům Police upozorňovat státní orgány, orgány obcí, právnické a fyzické osoby na skutečnosti, které se dotýkají jejich činnosti a mohou vést k hrožení nebo porušení veřejného pořádku anebo ohrožení bezpečnosti osob nebo majetku²¹.

3.2. Subjekty zapojené do preventivního boje v oblasti ochrany duševního vlastnictví

3.2.1. Útvary a služby Policie ČR z hlediska jejich působnosti a odpovědnosti

Za odhalování a dokumentování trestné činnosti v oblasti duševního vlastnictví má gesci ředitelství služby kriminální policie a vyšetřování. Aktivně však mohou spolupůsobit prakticky všechny útvary Policie ČR, především policejní orgány služby kriminální policie a vyšetřování, služby pořádkové, dopravní, cizinecké a pohraniční policie a skupina pro styk s veřejností. Není vyloučena ani možnost participace jednotlivých složek Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu z pohledu možného vytváření zločineckých struktur a Útvaru policie pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti a to z pohledu možného prorůstání zločineckých struktur do státní správy a samosprávy a případné korupce.

3.2.2. Služba kriminální policie a vyšetřování

Služba kriminální policie a vyšetřování na úseku duševního vlastnictví v rámci vlastního výkonu služby působí především formou:

- provádění instruktáží pro jiné útvary,
- poskytnutí osobní a metodické pomoci útvarům jiných služeb PČR při realizaci přímých bezpečnostních akcí proti distributorům pirátských výrobků (klasický stánkový prodej či prodej výrobků v pevných objektech),
- výkonu vlastní operativně pátrací činnosti, operativního rozpracování získaných poznatků k trestné činnosti,
- postupu policejních orgánů ve smyslu trestního řádu a interních normativních aktů v případech podání trestního oznámení či postupu podle zásady ex offio.

²⁰ Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů, Postup před zahájením trestního stíhání § 158, odst. 1

²¹ Zákon č. 283/1991 Sb. o Policii České republiky ve znění pozdějších předpisů, Vztahy policie ke státním orgánům, orgánům obcí, právnickým a fyzickým osobám § 47 odst. 3

3.2.3. Útvar pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ)

Regionální pracoviště Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu se mohou v rámci svých kompetencí a působností podílet s útvary služby kriminální policie a vyšetřování (SKPV) na plnění úkolů na úseku odhalování a dokumentování trestné činnosti v oblasti duševního vlastnictví. Jde zejména o problematiku zločineckých struktur, rizika související s mezinárodním obchodem, vysoký stupeň organizovanosti kriminality na úseku duševního vlastnictví.

3.2.4. Útvar policie pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti (ÚPOK)

V obdobném postavení jako regionální pracoviště ÚOOZ jsou expositury Útvaru policie pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti. Na úseku odhalování a dokumentování trestné činnosti v oblasti duševního vlastnictví dochází k zjištěním korupce pracovníků státní správy, zejména celních úředníků.

Kompetence a působnost ÚOOZ a ÚPOK jsou upraveny jejich jednotlivými organizačními řády.

3.2.5. Pracoviště služeb Policie ČR

Jde především útvarů služby pořádkové policie, služby dopravní policie a služby cizinecké a pohraniční policie, které mohou v rámci výkonu hlídkové a obchůzkové služby provádět, v souladu s trestněprávními předpisy, přestupkovým zákonem, interními normativními akty a jinými předpisy, samostatně či ve spolupráci s dalšími subjekty (územní pracoviště ČOI, ČZPI, GR cel, finanční úřady, živnostenské odbory apod.) vlastní opatření.

3.2.6. Základní útvary služby pořádkové policie

- získávání a prověřování prvotních signálů a poznatků o realizaci pirátského zboží v distribuční síti,
- odhalování, dokumentování a následný postih protiprávních aktivit pachatelů v oblasti výrobního pirátství.

3.2.7. Základní útvary služby dopravní policie

- podávání informací ze spravovaných databází evidence motorových vozidel, evidence řidičů k zájmovým osobám tj. osobám podílejícím se na organizování výroby, dovozu distribuce pirátských výrobků určeným pracovníkům služby kriminální policie a vyšetřování,
- získávání prvotních signálů a poznatků o přepravě a distribuci zájmových dopravních prostředcích,
- osobní aktivní podíl na přípravě a průběhu organizovaných bezpečnostních akcí (např. zajištění bezpečnosti silničního provozu, kontrola vozidel, přepravovaného nákladu a osob).

3.2.8. Základní útvary cizinecké a pohraniční policie

- podání informací ze spravovaných databází k fyzickým osobám, cizincům podnikajícím na území České republiky určeným pracovníkům SKPV

- osobní aktivní podíl na přípravě a průběhu organizovaných bezpečnostních akcí (úkoly v souvislosti s kontrolou pobytu cizinců a ohlašovací povinnost).

3.2.9. Další státní subjekty

Se státními subjekty spolupracuje PČR v této oblasti na podkladě zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, na základě trestního zákona a trestního řádu ve znění pozdějších změn a doplňků, na základě přestupkového zákona a resortní právní úpravy.

3.2.10. Ministerstvo financí ČR

3.2.10.1. Generální ředitelství cel (odbor pátrání)

Činnost regionálních pracovišť celní služby je řízena zákonem č. 13/1993 Sb., celní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Celní úřady působí v rámci trestního řízení jako policejní orgány, jejichž pravomoc je upravena v § 12 odst.2 písm.a-g) trestního řádu. Vztahuje se tedy k tzv. fiskálním deliktům, které souvisejí s celním řízením. Do této kategorie patří též trestné činy na úseku porušování práv k duševnímu vlastnictví související s mezinárodním obchodem. Celní služba je významným partnerem Policie ČR v oblasti boje proti výrobnímu pirátství.

3.2.10.2. Finanční úřady

S regionálními pracovišti správce daně (územní finanční úřady) je možno konzultovat a společně řešit problémy z pohledu vzájemné vazby porušování práv k duševnímu vlastnictví na daňové delikty. Tyto formy vzájemné spolupráce jsou v praxi aplikovány. Příslušná regionální pracoviště mohou, a také se tak děje, participovat i na přípravě a průběhu preventivně bezpečnostní akce.

3.2.11. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR

3.2.11.1. Živnostenský odbor

Činnost regionálních pracovišť živnostenského odboru MPO ČR vyplývá ze zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů. Postup živnostenských úřadů v oblasti výkonu a dozoru na dodržování zásad živnostenského podnikání je upraven mimo jiné i Metodickým pokynem z 10.srpna 1994 ke sjednocení postupu živnostenských úřadů v České republice při aplikaci ustanovení § 58 odst.1) a 2) živnostenského zákona v případě rušení živnostenských oprávnění nebo pozastavování provozování živnosti.

3.2.11.2. České obchodní inspekce

Česká obchodní inspekce je orgánem státní správy podřízeným Ministerstvu průmyslu a obchodu České republiky a její právní postavení upravuje zákon č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci a dává jí poměrně značné pravomoci i v oblasti ochrany duševního vlastnictví. Oprávnění České obchodní inspekce spočívá v kontrole právnických a fyzických osob, které prodávají nebo dodávají výrobky a zboží ne-

bo poskytují služby nebo vyvíjejí jinou podobnou činnost na území České republiky. Kontroluje zejména dodržování dohodnutých nebo stanovených podmínek a kvality některých výrobků a poskytovaných služeb apod.

3.2.12. Ministerstvo kultury ČR

Ministerstvo kultury České republiky je významným partnerem Policie ČR v oblasti ochrany duševního vlastnictví. Má nezastupitelnou roli na úseku autorskoprávní legislativy, tj. oblasti, kde dochází k nejvýraznějšímu porušování práv duševního vlastnictví. Konceptně a metodicky ovlivňuje činnost subjektů působících v oblasti ochrany duševního vlastnictví. Konceptně a metodicky ovlivňuje činnost subjektů působících v oblasti ochrany duševního vlastnictví, neboť má ve vztahu k nim určitou metodickou řídicí a kontrolní funkci.

3.2.13. Ministerstvo dopravy a spojů

Vydává povolení k provozování podnikatelské činnosti – datové telekomunikační. Ministerstvo dopravy a spojů – Český telekomunikační úřad vydává speciální služby, pod něž spadá i provozování Internetu.

3.2.14. Úřad průmyslového vlastnictví

Činnost Úřadu průmyslového vlastnictví, který je ústředním orgánem státní správy na ochranu průmyslového vlastnictví, je upravena v zákoně č. 14/1993 Sb., o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví, ve znění pozdějších předpisů. Úřad rozhoduje o poskytování ochrany na vynálezy, průmyslové vzory, užité vzory, topografie polovodičových výrobků, ochranné známky a označení původu výrobků. Vykonává činnost podle předpisů o patentových zástupcích (zákon č. 237/1991 Sb., o patentových zástupcích, ve znění pozdějších předpisů a vede ústřední fond světové patentové literatury, například přehled registrovaných ochranných známek.

3.2.14.1. Nestátní subjekty

3.2.14.1.1. Patentová, známková a právní kancelář Rott, Růžička a Gutman

Na úseku ochrany registrovaných známek zastupuje převážnou část značkových výrobců zboží (např. LEVI STRAUSS, ADIDAS, PUMA, NIKE, REEBOK apod.) touto známkou označeného.

3.2.14.1.2. Ochranný svaz autorský – OSA

OSA sídlí v Praze a působí na území celé ČR jako ochranná autorská organizace. Jde o dobrovolné sdružení autorů hudebních děl – právníckou osobu. Tato organizace byla založena v roce 1919, avšak k zásadnímu přetransformování došlo až v roce 1991. OSA působí zásadně jako nezisková organizace. Předmětem činnosti OSA je ochrana autorského práva v nejširším smyslu. Zejména uděluje souhlas k užití díla za zastupované autory, vybírá, pomáhá a vyúčtovává autorské odměny, provádí související činnosti a vlastní propagaci. Tyto činnosti se týkají zejména těchto druhů děl :

- veřejné nevidadelní provozování (plesy, diskotéky),

- vytvoření filmového nebo divadelního díla, jeho veřejné promítání a úkony s tím spojené,
- vysílání rozhlasem a televizí, včetně přenosu kabelového a satelitního,
- trvalého zachycení k výrobě zvukových a zvukově obrazových snímků, jejich šíření (prodejem, pronájemem, půjčováním apod.),
- ukládáním hudebních děl do paměti počítačů, skladování těchto děl v pamětech a databázích a jejich vyvolávání,
- pořízení děl pro vlastní potřebu.

3.2.14.1.3. INTERGRAM

Intergram je nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů, která zastupuje práva:

- výkonných umělců – hudebníků, zpěváků, herců, tanečníků apod.
- výrobců zvukových záznamů – výrobce CD, gramofonových desek, magnetofonových nahrávek apod.
- výrobců zvukově obrazových záznamů – hudebních videoklipů

K jejím základním oprávněním patří udělování souhlasu s pořádáním veřejných produkcí. V praxi to znamená, že kdokoli hodlá pořádat diskotéku, umístit do své restaurace, hotelu, obchodu, na plovárnu či jiné veřejně přístupné místo rozhlasový nebo televizní přijímač, nebo magnetofon, přehrávač CD či videorekordér za účelem jeho pouštění návštěvníkům – tedy veřejnosti, musí INTERGRAM ale současně i OSA požádat předem o udělení souhlasu s pořádáním veřejných produkcí.

3.2.14.1.4. IFPI ČR

IFPI ČR (International Federation of the Phonographic Industry), – Mezinárodní federace fonografického průmyslu ČR. Tato mezinárodní nezisková organizace má celosvětovou působnost. Hlavní sekretariát sídlí v Londýně, evropská centrála v Bruselu a dále funguje deset regionálních zastoupení po celém světě a více než čtyřicet národních skupin mezi něž patří i IFPI ČR.

IFPI ČR zastupuje své členy a v národním i mezinárodním měřítku chrání práva výrobců zvukových a hudebních zvukově obrazových záznamů. Sdružuje více než 1.300 výrobců těchto záznamů z více než 70ti zemí světa. Předmět působnosti IFPI ČR je ochrana práv výrobců zvukových a hudebních zvukově obrazových záznamů na základě ustanovení Římské Úmluvy o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací (Vyhl. Č. 192/1964 Sb. Ve znění Vyhl. Č. 157/1965 Sb.), Úmluvy o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedevozenému rozmnožování jejich zvukových záznamů (Vyhl. Č. 32/1985 Sb.).

4. Represivní strategie

K zajištění cílů koncepce na úseku represivní strategie je nutné volit efektivní strategie, metody, a prostředky za dodržení zejména principů zákonitosti. Aby represivní strategií v oblasti duševního vlastnictví byly docíleny očekávané výsled-

ky je nutné bezvýtku plnit úkoly ve třech oblastech – kriminálně politických strategiích:

- trestní represe porušování práv v oblasti duševního vlastnictví
- ekonomické rozpracování zločineckých aktivit
- odčerpání zločineckého zisku

4.1. Trestní represe

Porušování práv v oblasti duševního vlastnictví, ať už se jedná o práva průmyslová, autorská a práva související s právem autorským, (přesto, že v ČR není částí veřejnosti považováno za závažnou trestnou činnost rovněž a přesto, že jednání není zvláště závažným trestným činem ve smyslu ustanovení § 41 odst. 2 tr. zákona) je společensky nebezpečnou hospodářskou kriminalitou. Jedná se o vysoce latentní, plošně značně rozšířenou a rozmanitou trestnou činnost, avšak výsledky odhalených případů (viz tab.1) uváděných v policejních statistikách nekorrespondují se skutečností. Jednotlivé formy trestné činnosti v oblasti duševního vlastnictví se stále více a trvale (vzhledem k lukrativnosti tohoto zločinu) stávají předmětem zájmu organizovaného zločinu. Pachatelé docílují obrovské zisky na úkor státu, autorů a firem legálně podnikajících na tomto úseku. Toto ohrožuje fungování legálního hospodářského systému a v případě neúspěšných zásahů ze strany státu povzbuzuje pachatele k vyvíjení dalších kriminálních aktivit.

Od trestní represe jednání porušujících práva v oblasti duševního vlastnictví s očekává následující účinek – postižení pachatelů, kteří svým nelegálním jednáním porušují práva v oblasti duševního vlastnictví, způsobují škody autorům a firmám podnikajících v dané oblasti a následně i státu. V daném případě se jedná o

- porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení podle § 150 tr. zákona, podle kterého je trestný ten kdo uvede do oběhu výrobky neoprávněně označené ochrannou známkou, k níž přísluší výhradní právo jinému nebo ochrannou známkou snadno s ní zaměnitelnou. Dále je trestný ten, kdo pro dosažení hospodářského výsledku uvede do oběhu výrobky neoprávněně opatřené označením původu, k němuž přísluší výhradní právo jinému, nebo označením původu snadno s ním zaměnitelným,
- porušování průmyslových práv podle § 151 tr. zákona je trestný ten, kdo neoprávněně zasáhne do práv k chráněnému vynálezu, průmyslovému vzoru, užitému vzoru nebo topografii polovodičového výrobku,
- porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi podle §152 tr. zákona, který chrání před neoprávněným zásahem do ústavou a autorským zákonem chráněných práv, dle uvedeného ustanovení je trestný ten, kdo neoprávněně zasáhne do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému, či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi.

4.2. Operativně pátrací činnost

Operativně pátrací činnosti (ZPPP 131/2001 Čl. 2/c)²² se rozumí ucelený systém postupů (postupy operativně pátrací činnosti), používání operativně pátracích prostředků²³ a podpůrných operativně pátracích prostředků²⁴ uskutečňovaný oprávněným útvarem podle zvláštních právních předpisů²⁵ a z nich vycházejících interních aktů řízení, převážně utajovaným způsobem, zaměřený k ochraně zájmů chráněných zákony a mezinárodními smlouvami v trestněprávní oblasti a spočívající v soustavném získávání, shromažďování, prověřování, případně rozpracování operativních informací. Operativní informaci je třeba v daném kontextu chápat jako informaci získanou oprávněným policistou v průběhu operativně pátrací činnosti, vedoucí k odhalení trestných činů, zjišťování jejich pachatelů a k předcházení trestným činům.

Mezi postupy operativně pátrací činnosti, které je možno použít při odhalování trestné činnosti v oblasti duševního vlastnictví lze zařadit operativní pronikání (ZPPP 131/2001 Čl. 3), Získávání a prověrka operativních informací (ZPPP 131/2001 Čl. 4), osobní pátrání (ZPPP 131/2001 Čl. 5) a operativní rozpracování (ZPPP 131/2001 Čl. 7. Cílem použití výše uvedených postupů je získání podkladů pro zahájení trestního řízení. Operativně pátrací prostředky²⁶ jsou jedním z prvků využívaných v rámci zahájeného trestního řízení. V rámci získávání skutečností důležitých pro trestní řízení i v oblasti duševního vlastnictví lze za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem²⁷ využívat následující operativně pátrací prostředky a předstíraný převod, sledování a ve výjimečných případech i použití agenta. Před zahájením trestního řízení může kriminální policie v rámci operativně pátrací činnosti využívat podpůrné operativně pátrací prostředky na základě zák.č. 283/1991 Sb, o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, mezi něž patří krycí doklady, konspirativní prostředky, zabezpečovací technika, zvláštní finanční prostředky a využití informátora.

Z časového hlediska a zejména z hlediska možnosti použití operativně pátracích prostředků nebo podpůrných operativně pátracích prostředků lze teoreticky operativně pátrací činnost rozdělit na následující úseky:

- Operativně pátrací činnost za využití operativních prostředků (dle trestního řádu) speciálně zaměřených na zjišťování informací týkajících se porušování práv v oblasti duševního vlastnictví – po zahájení trestního řízení
- Operativně pátrací činnost za využití podpůrných operativně pátracích prostředků (dle zák. o policii) zaměřené, nebo určené k podpoře zjišťování ekonomických informací – možno využít před zahájením trestního řízení

²² Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 30. 11. 2001 č. 131/2001 o operativně pátrací činnosti

²³ §158b odst.1 zákona č. 141/1961Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění zákona č. 265/2001 Sb

²⁴ §23a zákona č.283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění zákona č.265/2001Sb.

²⁵ Zákon č. 141/1961Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění zákona č. 265/2001 Sb. a zákona č.283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění zákona č.265/2001 Sb

²⁶ § 158b zákona č. 141/1961Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění zákona č. 265/2001 Sb.

²⁷ Zákon č. 141/1961Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění zákona č. 265/2001 Sb.

4.3. Ekonomické rozpracování zločineckých aktivit

Trestná činnost páchaná v oblasti duševního vlastnictví je majetková kriminalita a jejím motivem je vytváření zisku nelegálními prostředky. Úspěch při řešení problematiky, bude spočívat zejména ve správném stanovení priorit a v postavení účelné strategie. Při plnění dílčích úkolů bude nutné uvědomění, komu mají konečná opatření sloužit (státnímu úředníku, státu, či občanu a celé společnosti). Oběti ekonomických zločinů – poškozené neuspokojují potrestání pachatelů odnětím svobody, aniž by prostředky, které byly pachatelem zpronevěřeny, odcizeny apod., nebyly zajištěny odčerpány a vráceny původnímu majiteli..

Současný stav ve většině případů je takový, že poškozený o tyto prostředky mnohdy bez svého zavinění přichází a v lepším případě má možnost v občansko právním sporu své prostředky vymáhat, což je časově náročné a v případě kladného verdiktu soudu se ještě nemusí dostavit očekávaný finanční efekt, neboť pachatel žádné prostředky nemá. Proto součástí šetření každého ekonomického zločinu musí současně probíhat, ekonomické rozpracování a finanční šetření. Účelem a cílem ekonomického rozpracování je zadokumentování veškerého majetku a jeho pohybu, který měl pachatel před páchaním trestné činnosti a vyšší majetku, kterou má pachatel v době realizace. Cílem finančního šetření je pak zjištění a zadokumentování veškerých pohybů majetku pocházejícího z trestné činnosti a ustanovení konečných adresátů od započetí páchaní trestné činnosti do počátku její realizace.

V případě porušování práv v oblasti duševního vlastnictví je situace poněkud odlišná, neboť těžko se vyčíslují způsobené škody, respektive ztráty způsobené nezákonným jednáním pachatelů, ale ekonomické rozpracování, finanční šetření a v konečné fázi odčerpání nelegálně získaných prostředků je nejučinnější metodou v boji proti kriminalitě v oblasti duševního vlastnictví, jako všude tam, kde motivem páchaní trestné činnosti je zisk. Důvody, které podporují výše uvedené tvrzení jsou následující:

- V určitých případech, kdy se zločin vyplácí a pachatelé ekonomických zločinů výkon trestu (u porušování autorského práva je pět let a v případech porušování průmyslových práv dosahuje horní hranice dvě léta) chápou ne jako riziko, ale jako nutnost, jako jednu z podmínek a časovou etapu, kterou je nutné absolvovat pro dosažení zisku.
- Nelegálně získané prostředky trestnou činností jsou ve většině případů přetransformovány do kapitálu, který po dobu nepřítomnosti (po dobu výkonu trestu) jeho „majitele“ vytváří další prostředky.
- Ne nepodstatným aspektem, že v demokratických společnostech se výkon trestu více podobá pánským venkovským klubům, kde potrestaný může pracovat pouze sám na sobě – četba, sport, doplnění vzdělání (v tom lepším případě pro společnost) a nebo zdokonalení svých zločineckých praktik (pro společnost v tom horším případě) než tvrdému žaláři.
- Dalším aspektem hovořícím ve prospěch pachatelů hospodářské trestné činnosti je skutečnost, že takto všestranně vyškolený pracovník, a připravený přijmout i určitá rizika (samozřejmě adekvátně honorovaná) je přínosem pro mnoho podnikatelských subjektů, které o sobě tvrdí, že se

pohybují na hraně zákona (v naprosté většině tato činnost je za touto pomyslnou hranicí a orgány činné v trestním řízení nemají pouze dostatek prostředků tuto činnost zadokumentovat a usvědčit pachatele).

Ekonomické rozpracování zločineckých aktivit rovněž i na úseku porušování práv v oblasti duševního vlastnictví představuje mimo jiné dvě varianty finančního šetření, které jsou vůči sobě navzájem odlišné, a rovněž mohou být realizovány s různým efektem. Každá z nich má však svou jistou míru opodstatněnosti. Jde o variantu finančního šetření směřující od výnosů z trestné činnosti ke zdrojové kriminalitě, kterou lze dále rozdělit podle původu informací, a dále variantu finančního šetření směřující od zdrojové kriminality směrem k výnosům z trestné činnosti. Zdrojovou kriminalitu v daném případě je třeba chápat jako trestnou činnost páchanou v souvislosti s porušováním práv v oblasti duševního vlastnictví. Základním cílem obou variant finančního šetření je zajištění části ekonomického rozpracování zločineckých aktivit z hlediska zadokumentování jejich zisku, pocházejícího z páchané trestné činnosti, a vytvoření předpokladů k odčerpání těchto výnosů.

4.4. Odčerpání zločineckého zisku

Jednou z nejúčinnějších metod postupu proti kriminalitě je jímž motivem páchaní je zisk (majetková trestná činnost, hospodářská kriminalita, organizovaný zločin, ale i terorismus) je zabavování a konfiskace nezákonně nabytých prostředků. Tímto způsobem se pachatelé připraví o výsledek svého počínání a rovněž i o prostředek k páchaní další trestné činnosti. Vzhledem k tomu, že u kriminality páchané v oblasti duševního vlastnictví je motivem trestné činnosti dosažení zisku či majetkového prospěchu, bude i na tomto úseku použití uvedeného postupu nanejvýš účinné.

4.4.1. Právní prostředky odčerpání výnosů ze zločinu

Trestní zákon ve své zvláštní části umožňuje odčerpání výnosu ze zločinu a bude přicházet v úvahu u jakékoli trestné činnosti, jíž pachatel získal nelegální majetkový prospěch, bez ohledu na to, zda trestní zákon tuto skutečnost uvádí jako znak skutkové podstaty. Ze všech v úvahu přicházejících skutkových podstat trestných činů lze uvést zejména ustanovení § 251, § 251a, § 252 tr. zákona, totiž ustanovení upravující podílnické aktivity, které jsou v praxi často chybně redukovány na jediný zdroj nelegálního majetkového prospěchu, a tak dochází ke směšování pojmů praní peněz a odčerpání výnosů ze zločinu.

Další ustanovení trestního zákona jsou ustanovení obecné části, která se týkají majetkových trestů (propadnutí majetku § 51, § 52 peněžité trest § 53, § 54 a propadnutí věci § 55, § 56), a která z hlediska současné právní úpravy České republiky lze pojímat kromě své primární sankční povahy (účelu) též jako prostředek k odčerpání výnosu ze zločinu. Za prostředek k odčerpání výnosu ze je možno považovat rovněž i ochranné opatření majetkového charakteru, totiž zabránění věci § 73.

Z trestního řádu z pohledu sledované problematiky lze poukázat na ustanovení týkající se výkonu uvedených ma-

jetkových trestů (§ 341 až 344, § 345 a 346, § 349b tr. řádu) a ochranného opatření zabránění věci (§ 358), které byly uloženy v rámci trestního řízení, týkající se sledované problematiky postupů k odčerpání výnosů ze zločinu.

Dále lze uvést z trestního řádu ta ustanovení, jejichž použitím se zajišťuje, že uložené tresty a ochranná opatření budou moci být provedeny, a případně budou chráněna práva poškozeného, neboť ochranu práva poškozeného, aby mu byl vrácen – pokud možno v plné výši – majetek, o něž byl připraven trestnou činností pachatele, lze rovněž považovat za prostředek k odčerpání výnosů ze zločinu.

Jde o povinnost k vydání věci (§ 78) a možnost odnětí věci (§ 79), zejména pak o zajištění peněžních prostředků na účtu u banky, jakož i zajištění zaknihovaných cenných papírů (§ 79a, § 79b, § 79c), dále o zajištění výkonu trestu propadnutí majetku (§ 347) a zajištění nároku poškozeného (§ 47). Jejich smyslem je omezit pachatele v jeho dispozicích s majetkem co nejdříve, po nutnou dobu a v odpovídajícím rozsahu tak, aby poté, co byl pravomocně odsouzen, mohl být výnosu ze zločinu, a to i když se nachází v cizině, zbaven s konečnou platností.

5. Opatření

Výsledkem koncepce je stanovení konkrétních opatření s uvedením odpovědnosti za splnění a termínu, ve kterém má být daný úkol splněn. Východiskem koncepce boje proti kriminalitě v oblasti duševního vlastnictví je samotný přístup státu vůči trestné činnosti, která uvedenou oblast postihuje. Uvedený přístup musí být systémový, koordinovaný a provázaný. Opatření musí vycházet z možností státu a zainteresovaných subjektů, jejich přístupu problematiku řešit. Konkrétní opatření je pak třeba zaměřit zejména do oblasti analytické, preventivní, legislativní a represivní.

V rámci analytické činnosti je nutné pravidelně analyzovat situaci na úseku práv k duševnímu vlastnictví a to z pohledu

- nápadu trestné činnosti vyskytující se v předemtné oblasti,
- používaných a vznikajících nových forem a způsobů páchaní trestné činnosti,
- jednotlivých druhů padělků jejich nebezpečnosti a jejich výskytu.

Na úseku preventivní činnosti je třeba zaměřit jednotlivá opatření zejména do oblasti

- mediálního působení, kde by se měly zapojit prakticky všechny zainteresované subjekty
- vzdělávání široké veřejnosti, zejména pak mládeže s cílem zvýšení právního vědomí na úseku ochrany práv v oblasti duševního vlastnictví,
- vzdělávání pracovníků všech zainteresovaných složek, které jsou a nebo mohou být zapojeni do preventivního boje s negativními jevy v oblasti duševního vlastnictví,
- prohlubování meziřesortní spolupráce vzájemnou informovaností formou meziřesortních porad a vytvářením právních, organizačních a technických podmínek k vytvoření jednotného informačního systému na základě nových, progresivních informačních technologií,

- mezinárodní spolupráce zainteresovaných subjektů,
  - přípravy, organizace a realizace bezpečnostních akcí zaměřených na odhalování a následnou likvidaci kriminogenních faktorů,
- Na úseku represivní činnosti bude nutné zaměřit jednotlivá opatření do následujících oblastí:
- zpracování systému dalšího vzdělávání všech zainteresovaných orgánů státní správy s cílem ujednocení výkladu skutkových podstat predikativních trestných činů, a jejich možné realizace, získání vědomostí z oblasti právních norem a dalších předpisů nutných k realizaci předmětné trestné činnosti a jejich aplikace v trestním řízení,
  - zpracování metodik odhalování a vyšetřování k jednotlivým skutkovým podstatám trestných činů a zajistit jejich průběžnou aktualizaci,
  - přípravy, organizace a realizace bezpečnostních akcí zaměřených na odhalování a následnou realizaci trestné činnosti v oblasti duševního vlastnictví,
  - zpracování projektu školení na téma, ekonomického rozpracování zločineckých aktivit, finančního šetření a odčerpání výnosů z trestné činnosti.

6. Literatura

- DVOŘÁK, V., BUDKA, I.: Možné formy softwarového pirátství v ČR. In Kriminologická problematika při odhalování, vyšetřování a prevenci softwarového pirátství. Sborník odborných sdělení ze semináře uskutečněného na PA ČR dne 26. 1. 1999. Uspoř. Suchánek, J. Praha : PA ČR, 1999, s. 159-166
- BUDKA, I., DVOŘÁK, V., BOSÁK, J.: Zneužívání výpočetní techniky pro bankovní podvod možnosti kriminální policie při jejich odhalování. In Kriminologická problematika při odhalování, vyšetřování a prevenci počítačové kriminality. Uspoř. Suchánek, J. Praha : PA ČR, 1997, s. 97.
- ILLÍK D. a kol., Piráti zvuku a obrazu, Praha 1991
- KAISER, G., Kriminologie. 1. Vydání. Praha, C. H. Beck 1994, ISBN 80-7179-002-8
- NOSEK, V. a kol., Malá encyklopedie vědeckého řízení. I.díl, Naše vojsko, Praha 1976
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., Kriminologie, Eurolex Bohemia, Praha 2001, ISBN 80-86432-08-4
- TELC, I. Tvůrčí práva duševního vlastnictví. Masarykova univerzita, Doplněk 1994
- ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie, třetí upravené vydání, Policejní akademie Praha 2001, ISBN 80-85981-87-4)
- Dohoda TRIPS (1C Dohody o zřízení Světové obchodní organizace – WTO)
- Koncepce boje proti kriminalitě v oblasti duševního vlastnictví – Příloha k usnesení vlády č.330 ze dne 14. dubna 1999
- Koncepce boje proti trestné činnosti v oblasti informačních technologií včetně Harmonogramu opatření. MV <http://www.mvcr.cz//dokumenty/technologie/uvod.html>
- Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví – WIPO, Stockholm 1967,
- Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 283/1991 Sb. o Policii České republiky ve znění pozdějších předpisů
- Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 30. 11. 2001 č. 131/2001 o operativně pátrací činnosti

Česká obchodní inspekce

Ing. Pavel Novák

1. Organizační struktura ČOI

Česká obchodní inspekce (dále jen ČOI) je orgánem státní správy podřízeným Ministerstvu průmyslu a obchodu, člení se na ústřední inspektorát a jemu podřízené inspektoráty. V čele ČOI je ústřední ředitel, kterého řídí Ministerstvo průmyslu a obchodu. V čele inspektorátu je ředitel, kterého řídí ústřední ředitel.

Ústřední inspektorát plní řídicí, metodickou a obslužnou funkci a sídlí v Praze. Dozorovou a kontrolní činnost provádí inspektoráty, kterých je po republice čtrnáct. Jejich sídla určil ze zákona ústřední ředitel a jedná se, až na jednu výjimku, o krajská města. Výjimkou je inspektorát se sídlem v Táboře – v Jihlavě inspektorát ČOI nesídlí.

Územní působnost jednotlivých inspektorátů ČOI je v Příloze č. 1.

2. Pravomoci a okruh působnosti ČOI

2.1. Kontroly vnitřního trhu v ČR

Česká obchodní inspekce kontroluje právnícké a fyzické osoby prodávající nebo dodávající výrobky a zboží na vnitřní trh, poskytující služby nebo vyvíjející jinou podobnou činnost na vnitřním trhu nebo poskytující spotřebitelský úvěr, pokud podle zvláštních právních předpisů nevykonává dozor jiný správní orgán.

Česká obchodní inspekce kontroluje:

- Dodržování podmínek stanovených k zabezpečení jakosti zboží nebo výrobků včetně zdravotní nezávadnosti, podmínek pro skladování a dopravu a požadavků na osobní hygienu a hygienickou nezávadnost provozu.
- Zda se při prodeji zboží používají ověřená měřidla, pokud ověření podléhají, a zda používaná měřidla odpoví-

dají zvláštním právním předpisům, technickým normám, jiným právním předpisům, popřípadě schválenému typu.

- Dodržování dohodnutých nebo stanovených podmínek a kvality poskytovaných služeb.
  - Dodržování ostatních podmínek stanovených zvláštními právními předpisy.
  - Zda při uvádění stanovených výrobků na trh byly podle zvláštního právního předpisu výrobky řádně opatřeny stanoveným označením, případně zda k nim byl vydán stanovený dokument, zda vlastnosti stanovených výrobků uvedených na trh odpovídají stanoveným technickým požadavkům a zda v souvislosti s označením stanoveného výrobku byly splněny i požadavky stanovené zvláštním právním předpisem.
  - Zda nedochází ke klamání spotřebitele.
  - Zda výrobky uváděné na trh jsou bezpečné.
  - Zda osoby poskytující spotřebitelský úvěr dodržují podmínky stanovené zvláštním právním předpisem.
- Česká obchodní inspekce neprovádí kontrolu potravin a tabákových výrobků s výjimkou poctivosti prodeje.

Kompetenčním zákonem pro ČOI je zákon č. 64/1986 Sb. o České obchodní inspekci v platném znění.

Rozsah činnosti a dozorová odpovědnost ČOI je stanoven zejména těmito dalšími zákony:

- **Zákon č. 634/1992 Sb. o ochraně spotřebitele v platném znění a příslušné prováděcí předpisy**
- **Zákon č. 303/1993 Sb. o zrušení státního tabákového monopolu a příslušný prováděcí předpis**
- **Zákon č. 136/1994 Sb. o barvení a značkování některých uhlovodíkových paliv**
- **Zákon č. 22/1997 Sb. o technických požadavcích na výrobky v platném znění a příslušná Nařízení vlády**
- **Zákon č. 189/1999 Sb. o nouzových zásobách ropy**
- **Zákon č. 56/2001 Sb. o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích a příslušný prováděcí předpis**
- **Zákon č. 102/2001 Sb. o obecné bezpečnosti výrobků**

- Zákon č. 321/2001 Sb. o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru
- Zákon č. 477/2001 Sb. o obalech a příslušné prováděcí předpisy
- Zákon č. 86/2002 Sb. o ochraně ovzduší a příslušné prováděcí předpisy

Vedle těchto zákonů ČOI kontroluje dodržování dalších obecně platných předpisů, ve kterých jsou uvedeny další podmínky pro prodej zboží nebo poskytování služeb na vnitřním trhu a které nemají určen dozorový orgán. Jako příklad uvádím Vyhlášku Českého báňského úřadu č. 174/1992 Sb. o pyrotechnických požadavcích na výrobky a zacházení s nimi.

Vedle dozorové činnosti provádí ČOI vyřizování stížností občanů a poradenskou činnost pro spotřebitele i podnikatelskou veřejnost.

2.2. Potírání porušování práv duševního vlastnictví a ČOI

Česká obchodní inspekce začala působit na poli potírání porušování práv duševního vlastnictví v roce 1994, kdy byla požádána Policií ČR o pomoc při jejich akcích v této oblasti. ČOI prováděla pro Policii ČR kontrolní nákupy a její kontrolní protokol byl jedním z podkladů pro zahájení trestního řízení. Neměla v tu dobu kompetence k zajišťování pirátského zboží.

ČOI byly dány kompetence k potírání porušování práv k duševnímu vlastnictví novelami zákonů:

- zákona č. 64/1986 Sb. o České obchodní inspekci v platném znění
- zákona č. 634/1992 Sb. o ochraně spotřebitele v platném znění

Účinnost novel je od 1. 9. 2000.

Kompetence ČOI se ani u potírání porušování práv duševního vlastnictví nevztahují na potraviny a tabákové výrobky a jsou tedy následující:

Základní pojmy

Výrobek nebo zbožím porušujícím některá práva duševního vlastnictví se rozumí:

- **padělek**, jímž je výrobek nebo zboží, včetně jeho obalu, na němž je bez souhlasu majitele ochranné známky umístěno označení stejné nebo zaměnitelné s ochrannou známkou, porušující práva majitele ochranné známky podle zvláštního právního předpisu, dále veškeré věci nesoucí takové označení (značky, loga, etikety, nálepky, prospekty, návody k použití, doklady o záruce apod.), a to i tehdy, jsou-li uváděny samostatně, a samostatné obaly, na nichž je umístěno takové označení,
- **nedovolená napodobenina**, jíž je výrobek nebo zboží, které je rozmnoženinou nebo zahrnuje rozmnoženinu vyrobenou bez souhlasu majitele autorských nebo příbuzných práv nebo bez souhlasu majitele práv k průmyslovému vzoru, jestliže pořízení rozmnoženiny porušuje tato práva podle zvláštních právních předpisů,
- výrobek nebo zboží, porušující práva majitele patentu nebo užitného vzoru nebo práva majitele dodatkového ochranného osvědčení pro léčiva a pro přípravky na ochranu rostlin podle zvláštních právních předpisů.

- výrobek nebo zboží, porušující práva toho, jemuž svědčí ochrana zapsaného označení původu nebo zeměpisného označení

(§ 2 zákona o ochraně spotřebitele)

Zákaz klamání spotřebitele

Nikdo nesmí klamat spotřebitele, zejména uvádět nepravdivé, nedoložené, neúplné, nepřesné, nejasné, dvojsmyslné nebo přehnané údaje anebo zamlčet údaje o skutečných vlastnostech výrobků nebo služeb či úrovni nákupních podmínek.

Za klamání spotřebitele se považuje také nabídka nebo prodej výrobků nebo zboží porušujících některá práva duševního vlastnictví, jakož i skladování těchto výrobků nebo zboží za účelem nabídky nebo prodeje. Odpovědnosti za klamání spotřebitele se nelze zprostit poukazem na skutečnost, že potřebné nebo správné údaje neposkytl výrobce, dovozce nebo dodavatel. Obecná úprava nekalé soutěže není výše uvedeným dotčena.

Skladováním výrobků nebo zboží porušujících práva k duševnímu vlastnictví se pro účely tohoto zákona rozumí jejich umístění ve skladových prostorách, dopravních prostředcích, kancelářích nebo jiných nebytových prostorách a v prodejních místech včetně stánkového prodeje.

(§ 8 zákona o ochraně spotřebitele)

Kompetence vůči majiteli práv

Majitel nebo spolumajitel patentu, majitel autorského osvědčení, majitel ochranné známky, majitel autorského práva nebo jiného práva chráněného autorským zákonem nebo majitel práva k zapsanému průmyslovému vzoru nebo užitnému vzoru nebo jeho zástupce (dále jen „majitel práva duševního vlastnictví“) je povinen na vyzvání předložit dozorovému orgánu dokumentaci potřebnou k provedení posouzení výrobků nebo zboží, a to ve lhůtě do 15 pracovních dnů ode dne vyzvání. Odpovídá za to, že předaná dokumentace je pravdivá, přesná, úplná a platná. Je povinen dozorovému orgánu neprodleně oznámit veškeré změny, které mohou mít vliv na správnost posuzování výrobků nebo zboží. Pokud dozorový orgán má pochybnosti o oprávněnosti nebo věcné správnosti předložené dokumentace, písemně vyrozumí majitele práva duševního vlastnictví o této skutečnosti. Majitel práva duševního vlastnictví podá ve lhůtě 15 dnů od doručení takového vyrozumění písemné stanovisko ke zjištěným vadám dokumentace.

Vykonává-li dozorový orgán kontrolu na podnět oprávněné osoby nebo jiné osoby, která prokázala právní zájem ve věci, jsou tyto osoby povinny složit přiměřenou jistotu (dále jen „jistota“) za účelem úhrady nákladů dozorového orgánu v případech, kdy kontrolou nebude prokázána oprávněnost podnětu. Výši jistoty stanoví vedoucí dozorového orgánu. Základem pro výpočet výše jistoty jsou průměrné náklady na výkon kontrolní činnosti za jednoho kontrolního pracovníka a den podle skutečnosti předcházejícího roku. Jistotu je majitel práva duševního vlastnictví nebo osoba, která prokázala právní zájem ve věci, povinen složit na účet dozorového orgánu do 15 dnů od podání podnětu. Nebude-li jistota ve stanoveném termínu složena, nemá dozorový orgán povinnost podnět prošetřit.

Prokáže-li se kontrolou oprávněnost podnětu, je dozorový orgán povinen poukázat zpět složenou jistotu do 10 dnů od ukončení kontroly. Nebude-li prokázána oprávněnost pod-

nětu, dozorový orgán zúčtuje skutečně vynaložené náklady na provedenou kontrolu. V případě, že bude částka skutečně vynaložených nákladů doзору nižší než výše jistoty, je dozorový orgán povinen majiteli práva duševního vlastnictví nebo osobě, která prokázala právní zájem ve věci, poukázat zpět do 10 dnů zjištěný rozdíl. V případě, že skutečně vynaložené náklady budou vyšší než složená jistota, je majitel práva duševního vlastnictví nebo osoba, která prokázala právní zájem ve věci, povinen uhradit rozdíl do výše skutečně vynaložených nákladů do 10 dnů ode dne doručení vyrozumění.

V případě, kdy majitel práva duševního vlastnictví předá dozorovému orgánu nepravdivou, nepřesnou, neúplnou nebo neplatnou dokumentaci a vznikne-li na základě těchto podkladů rozhodnutím dozorového orgánu kontrolované osobě škoda, odpovídá za tuto škodu majitel práva duševního vlastnictví.

(§ 8a zákona o ochraně spotřebitele)

Předávání zboží mezi ČOI a Celními úřady

Celní orgány, které provedly dozor na trhu dle zvláštních právních předpisů (zák. č. 191/1999 Sb.) a zjistily výrobky nebo zboží, které naplňují znaky klamání spotřebitele formou porušování práv k duševnímu vlastnictví a bylo-li prokázáno, že se nejedná o výrobky nebo zboží pod celním dohledem, jsou oprávněny takovéto výrobky nebo zboží zajistit. Zjištění a zajištěné výrobky nebo zboží postoupí příslušnému dozorovému orgánu k provedení dalšího řízení.

Inspektor České obchodní inspekce nebo České zemědělské a potravinářské inspekce, který provedl dozor na trhu podle tohoto zákona a zjistil výrobky nebo zboží, které naplňují znaky klamání spotřebitele formou porušování práv k duševnímu vlastnictví a bylo-li prokázáno, že se jedná o výrobky nebo zboží pod celním dohledem, je oprávněn takovéto výrobky nebo zboží zajistit. Zjištění a zajištěné výrobky nebo zboží postoupí příslušnému celnímu orgánu k provedení celního a dalšího řízení.

(§ 23 zákona o ochraně spotřebitele)

Kompetence k zabírání a likvidaci zboží

Inspektor je povinen při prokázání zjištění nabídky, prodeje nebo skladování výrobků nebo zboží, které neodpovídají zvláštním právním předpisům, uložit zajištění těchto výrobků nebo zboží. Inspektor ústně oznámí opatření o zajištění výrobků nebo zboží kontrolované osobě nebo osobě zúčastněné při kontrole a neprodleně vyhotoví úřední záznam, ve kterém bude uveden i důvod zajištění, popis zajištěných výrobků nebo zboží a jejich množství. Inspektor předá kopii úředního záznamu kontrolované osobě.

Česká obchodní inspekce je oprávněna uskladnit zajištěné výrobky nebo zboží, které neodpovídají zvláštním právním předpisům, mimo dosah kontrolované osoby. Kontrolovaná osoba je povinna zajištěné výrobky nebo zboží inspektoru vydat. Odmítá-li vydání, budou tyto výrobky nebo zboží kontrolované osobě odňaty. O vydání nebo odnětí sepíše inspektor úřední záznam. Náklady na skladování hradí kontrolovaná osoba, u které bylo nabízení, prodej nebo skladování takovýchto výrobků nebo zboží zjištěno. Kontrolovaná osoba není povinna uhradit náklady na uskladněné výrobky, jestliže se prokáže, že výrobky nebo zboží zvláštním právním předpisům odpovídají.

Proti uloženému opatření o zajištění výrobků nebo zboží, které neodpovídají zvláštním právním předpisům, může kontrolovaná osoba podat do 3 pracovních dnů ode dne seznámení s uloženým opatřením písemně námitky místně příslušnému inspektorátu. Námitky nemají odkladný účinek. Ředitel inspektorátu rozhodne o námitkách bez zbytečných průtahů. Jeho rozhodnutí je konečné. Písemné rozhodnutí o námitkách se doručí kontrolované osobě.

Zajištění výrobků nebo zboží, které neodpovídají zvláštním právním předpisům, trvá do doby, než bude pravomocně rozhodnuto o jejich propadnutí nebo zabrání, případně do doby, kdy bude prokázáno, že se nejedná o takovéto výrobky nebo zboží. Zrušení opatření o zajištění výrobků nebo zboží, o kterých se prokáže, že odpovídají zvláštním právním předpisům, provede písemně ředitel inspektorátu. Písemnost se doručí kontrolované osobě. Pokud bylo zrušeno opatření o zajištění, musí být kontrolované osobě zajištěné výrobky nebo zboží bez zbytečných průtahů vráceny v neporušeném stavu, s výjimkou výrobků nebo zboží použitých pro posouzení. O vrácení sepíše inspektor písemný záznam.

Ředitel inspektorátu uloží rozhodnutím kromě pokuty i propadnutí nebo zabrání výrobků nebo zboží, které neodpovídají zvláštním právním předpisům. Vlastníkem propadnutých nebo zabraných výrobků nebo zboží se stává stát. Ředitel inspektorátu zároveň rozhodne o jejich zničení. Je-li rozhodnutí pravomocné, zničení se provede úředně pod dohledem tříčlenné komise jmenované ředitelem inspektorátu. O zničení sepíše komise protokol. Zničení se provede na náklad kontrolované osoby, která tyto výrobky nebo zboží nabízela, prodávala nebo skladovala.

(§ 7b zákona o ČOI)

Postihy

Za porušení povinností stanovených v § 8 a § 8a odst. 1) zákona o ochraně spotřebitele uloží Česká obchodní inspekce pokutu až do výše 1 000 000 Kč; při stanovení výše pokuty se přihlíží k povaze protiprávního jednání a k rozsahu jeho následků. Za opakované porušení povinností v průběhu jednoho roku lze ukládat pokutu až do výše 2 000 000 Kč.

3. Předpisy upravující jednotlivá práva duševního vlastnictví a ČOI

Pro činnost ČOI v oblasti potírání porušování práv duševního vlastnictví je důležité, aby její pracovníci znali předpisy, které upravují jednotlivá práva duševního vlastnictví z hlediska jejich kompetencí. Následující text je minimem znalostí, které by pracovníci ČOI zabývající se potíráním měli znát.

3.1. Ochranné známky

Známkové právo upravují tyto předpisy:

- zákon č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách, v platném znění
- vyhláška Úřadu průmyslového vlastnictví č. 213/1995 Sb. k provedení zákona o ochranných známkách

- sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 199/1996 Sb. (Smlouva o známkovém právu – Ženeva 27. 10. 1994)
- sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb. (Dohoda o zřízení světové obchodní organizace WTO – Marakeš 1. 4. 1994)

Výběr informací, které je třeba znát při potírání porušování práv k ochranné známce:

Co je ochranná známka?

Ochrannou známkou je označení tvořené slovy, písmeny, číslicemi, kresbou nebo tvarem výrobku nebo jeho obalu, popřípadě jejich kombinací, určené k rozlišení výrobků nebo služeb pocházejících od různých podnikatelů a zapsané do rejstříku ochranných známek, vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví (dále jen ÚPV).

(§ 1 zákona o ochranných známkách)

O zápis označení jako ochranné známky do rejstříku se žádá přihláškou podanou u ÚPV a může jí podat fyzická nebo právnická osoba (dále jen přihlašovatel) pro výrobky nebo služby, které jsou k datu podání přihlášky předmětem jejího podnikání. Přihláška **musí** mimo jiné obsahovat i seznam výrobků nebo služeb, pro něž má být ochranná známka zapsána.

(§ 4 a 5 zákona o ochranných známkách)

Majitelem ochranné známky se stává přihlašovatel zápisem ochranné známky do rejstříku vedeného ÚPV. Požádá-li o to majitel, ÚPV mu vydá osvědčení o zápisu ochranné známky do rejstříku. Zápis ochranné známky do rejstříku oznámí ÚPV ve věstníku nejpozději do šesti měsíců od jeho provedení.

(§ 12 zákona o ochranných známkách)

Mezinárodní zápis ochranné známky se žádostí o ochranu v České republice má tytéž účinky jako zápis ochranné známky do rejstříku vedeného ÚPV a ochranná doba je deset nebo dvacet let.

(§ 23 a 37 zákona o ochranných známkách)

Bez souhlasu majitele ochranné známky nikdo nesmí užívat označení stejné nebo zaměnitelné s ochrannou známkou pro stejné nebo podobné výrobky nebo služby, pro které je ochranná známka zapsána, nebo je užívat ve spojení s těmito výrobky nebo službami, zejména umísťovat je na výrobky nebo jejich obaly, nabízet či uvádět na trh výrobky takto označené, nebo je skladovat za tímto účelem, dovážet nebo vyvážet výrobky s tímto označením, či užívat toto označení v obchodním jménu, korespondenci či reklamě.

Majitel ochranné známky má vůči každému, kdo uvádí nebo hodlá uvést na trh výrobky či služby, právo na informaci o původu výrobků či dokladů provázejících výrobky nebo služby, na nichž je umístěno označení shodné nebo zaměnitelné s jeho ochrannou známkou; soud právo na informaci nepřizná, jestliže by to bylo v nepoměru k závažnosti ohrožení či porušení. Svá práva prokáže majitel ochranné známky osvědčením o zápisu ochranné známky, případně výpisem z rejstříku.

Majitel ochranné známky je oprávněn požadovat na vydavateli publikace, v níž je ochranná známka reprodukována, zveřejnění údaje, že jde o ochrannou známku, včetně uvedení čísla zápisu ochranné známky do rejstříku.

(§ 14 zákona o ochranných známkách)

Majitel ochranné známky se může u příslušného soudu domáhat, aby každému bylo zakázáno užívat jeho ochrannou známku nebo označení s ní zaměnitelné pro stejné nebo podobné výrobky či služby a aby předměty, označené způsobem, jímž došlo k porušení jeho práv, byly staženy z trhu. Majitel ochranné známky může požadovat, aby soud nařídil ohrožovateli či porušovateli zničit výrobky, jejichž výrobou nebo uvedením na trh došlo k ohrožení nebo porušení práva chráněného tímto zákonem, popřípadě zničit materiál a nástroje utčené nebo používané výlučně nebo převážně při činnostech ohrožujících nebo porušujících práva chráněná tímto zákonem. Soud zničení nařídí, nejsou-li tyto výrobky ve vlastnictví toho proti němuž návrh směřuje, nebo jestliže by ohrožení či porušení práva mohlo být odstraněno jinak a zničení by bylo nepřiměřené tomuto ohrožení nebo porušení. Odstranění označení nebo padělané ochranné známky z výrobků před jejich uvedením na trh lze připustit jen ve výjimečných případech.

Majitel **všeobecně známé známky** může práva uvedená v předešlém odstavci uplatnit bez ohledu na shodnost či podobnost výrobků či služeb, pokud by užití všeobecně známé ochranné známky na jiných výrobcích či službách ukazovalo na vztah mezi takto označenými výrobky či službami a majitelem všeobecně známé ochranné známky a pokud by zájmy majitele všeobecně známé známky byly takovýmto užitím poškozeny.

Byla-li zásahem do práv z ochranné známky způsobena škoda, má poškozený právo na její náhradu. Byla-li tímto zásahem způsobena majetková újma, má poškozený právo na přiměřené zadostiučinění, které může spočívat v peněžitém plnění.

(§15 zákona o ochranných známkách)

3.2. Autorské právo

Autorské právo upravuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském a o právech souvisejících s právem autorským, který nabyl účinnosti 1. 12. 2000. Tímto zákonem byl novelizován i § 152 trestního zákona.

Zákon o právu autorském upravuje:

- práva autora k jeho dílu
- práva související s právem autorským
  - práva výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu,
  - právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu,
  - právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu,
  - právo rozhlasového nebo televizního vysílatele k jeho původnímu vysílání
  - právo zveřejnitelů k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž uplynula doba trvání majetkových práv,
  - právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu,
- právo pořizovatele k jím pořizené databázi,
- ochranu práv podle zákona o autorském právu,
- kolektivní správu práv autorských a práv souvisejících s právem autorským.

(§ 1 autorského zákona)

Co je předmětem práva autorského?

Předmětem práva autorského je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam (dále jen dílo).

Dílem je zejména:

- dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem,
- dílo hudební,
- dílo dramatické a dílo hudebně dramatické,
- dílo choreografické a dílo pantomimické,
- dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem podobným fotografií,
- dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické,
- dílo výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské,
- dílo architektonické včetně díla urbanistického,
- dílo užitého umění a dílo kartografické.

Za dílo se považuje též počítačový program, je-li původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvořem. Za dílo souborné se považuje databáze, která je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvořem. Fotografie, která je původní ve smyslu první věty tohoto odstavce, je chráněna jako dílo fotografické.

Právo autorské se vztahuje na dílo dokončené, jeho jednotlivé vývojové části, včetně názvu a jmen postav.

(§ 2 autorského zákona)

Ochrana podle autorského zákona se nevztahuje na:

- úřední dílo,
- výtvoř tradiční lidové kultury,
- politický projev a řeč přednesenou při úředním jednání.

(§ 3 autorského zákona)

Autorem je fyzická osoba, která dílo vytvořila. Autor má právo rozhodnout o zveřejnění svého díla.

(§ 5 a §11 autorského zákona)

Právo autorské vzniká okamžikem, kdy je dílo vyjádřeno jakékoli objektivně vnímatelné podobě.

(§ 9 autorského zákona)

Autor má právo své dílo užít a udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva.

Právem dílo užít je:

- právo na rozmnožování díla
- právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla
- právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla
- právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla
- právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla
- právo na sdělování díla veřejnosti zejména
  - právo na provozování díla živě nebo ze záznamu a právo na přenos provozování díla
  - právo na vysílání díla rozhlasem či televizí
  - právo na přenos rozhlasového či televizního díla
  - právo na provozování rozhlasového či televizního vysílání díla

(§12 autorského zákona)

Je-li originál díla uměleckého, který jeho autor převedl do vlastnictví jiné osoby, dále prodáván, má autor právo na odměnu stanovenou v příloze autorského zákona. Osobou povinnou platit odměnu je prodávající (podnikatel).

U zveřejněných děl, která lze rozmnožovat pro osobní potřebu na podkladech

- zvukového nebo zvukově obrazového záznamu
  - rozhlasového či televizního vysílání
  - tiskového či jiného grafického vyjádření
- jejich přenesením pomocí přístroje na nenahrané nosiče záznamu nebo pomocí přístroje k zhotovování tiskových rozmnoženin na papír nebo podobný podklad, má autor právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu.

(§ 25 autorského zákona)

Majetková práva trvají, pokud není stanoveno jinak, po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti.

(§ 27 autorského zákona)

Ochrana práva autorského

Autor, do jehož práva bylo neoprávněně zasaženo nebo jehož právu hrozí neoprávněný zásah, může se domáhat zejména

- určení svého autorství
- sdělení údajů o původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla, o způsobu a rozsahu jejího užití a o totožnosti osob, které se neoprávněně zhotovují, popř. neoprávněně rozšiřování účastní
- odstranění následků zásahu do práva (stažení, zničení rozmnoženiny či napodobeniny)
- poskytnutí přiměřeného zadostiučinění (omluva nebo v penězích)

Právo na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení podle zvláštních předpisů zůstává nedotčeno.

(§ 40 autorského zákona)

Počítačový program, bez ohledu na formu jeho vyjádření, včetně přípravných koncepčních materiálů, je chráněn jako dílo literární.

Do autorových práv k počítačovému programu nezasahuje mimo jiné i oprávněný uživatel, jestliže si zhotoví záložní rozmnoženinu počítačového programu, je-li to potřebné pro jeho užívání. Za rozmnožování počítačového programu se považuje i zhotovení rozmnoženiny, která je nezbytná k zavedení a uložení počítačového programu do paměti počítače, jakož i pro jeho zobrazení, provoz a přenos.

(§ 65 a 66 autorského zákona)

Kolektivní správa dat.

Účelem kolektivní správy dat je kolektivní uplatňování a kolektivní ochrana majetkových práv autorských a majetkových práv souvisejících s právem autorským a umožnění zpřístupňování předmětů těchto práv veřejnosti.

Kolektivním správcem je ten, kdo získal oprávnění k výkonu kolektivní správy od Ministerstva kultury. Takové rozhodnutí Ministerstvo kultury zveřejňuje bezodkladně v Obchodním věstníku.

(§ 95 a 97 autorského zákona)

3.3. Vynálezy (patenty)

Práva a povinnosti vznikající z vytvoření a z uplatnění vynálezů upravuje zákon č. 527/1990 Sb. o vynálezech a zlepšovacích návrzích v platném znění.

Na vynálezy, které splňují podmínky stanovené zákonem č. 527/1990 Sb. uděluje Úřad průmyslového vlastnictví patenty. Patenty se udělují na vynálezy, které jsou nové, jsou vý-

sledkem vynálezcké činnosti a jsou průmyslově využitelné (vynález je nový, není-li součástí stavu techniky).

Patenty se neudělují:

- na vynálezy, jejichž užití by se přičilo veřejnému pořádku nebo dobrým mravům
- na odrůdy rostlin a plemena zvířat

(§1–5 zákona o vynálezech)

Právo na patent má původce vynálezu nebo jeho právní nástupce.

(§ 8 zákona o vynálezech)

Majitel patentu má výlučné právo využívat vynález, poskytnout souhlas k využívání vynálezu jiným osobám, nebo na ně patent převést. Účinky patentu nastávají ode dne oznámení o udělení patentu ve Věstníku Úřadu průmyslového vlastnictví. Přihlašovatelé přísluší přiměřená náhrada od toho, kdo po zveřejnění přihlášky vynálezu její předmět využíval.

(§ 11 zákona o vynálezech)

Rozsah ochrany vyplývající z patentu nebo z přihlášky vynálezu je vymezen zněním patentových nároků. Pro období do udělení patentu je rozsah ochrany vyplývající z přihlášky vynálezu vymezen zněním patentových nároků obsažených ve zveřejněné přihlášce.

(§ 12 zákona o vynálezech)

Nikdo nesmí bez souhlasu majitele patentu:

- vyrábět, nabízet, uvádět na trh nebo používat výrobek, který je předmětem patentu, nebo k tomuto účelu výrobek dovézet či skladovat anebo jiným způsobem nakládat.
- využívat způsob, který je předmětem patentu
- nabízet, uvádět na trh, používat nebo k tomuto účelu dovézet či skladovat výrobek přímo získaný způsobem, který je předmětem patentu.

(§ 13 zákona o vynálezech)

Práva majitele patentu nejsou porušena, využije-li se chráněného vynálezu:

- na lodích jiných zemí, které jsou členy Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví
- při stavbě nebo provozu letadel či vozidel unijních zemí
- při individuální přípravě léku v lékárně na základě lékařského předpisu včetně nakládání s lékem takto připraveným
- při činnosti prováděné pro neobchodní činnosti
- při činnosti prováděné s předmětem vynálezu pro experimentální účely.

(§ 18 zákona o vynálezech)

Patent platí dvacet let od podání přihlášky vynálezu.

(§ 21 zákona o vynálezech)

Evropská patentová přihláška s účinky pro Českou republiku, které bylo přiznáno datum podání, má v České republice stejné účinky jako přihláška vynálezu podaná podle zákona o vynálezech. Patent udělený Evropským patentovým úřadem má stejné účinky jako patent udělený Úřadem průmyslového vlastnictví.

(§ 35a a 35c zákona o vynálezech)

Dodatková ochranná osvědčení

Úřad uděluje na území České republiky dodatková ochranná osvědčení pro registrovaná léčiva a registrované přípravky na ochranu rostlin.

Žádost o udělení osvědčení podává majitel patentu. Podání žádosti o udělení osvědčení ÚPV запиše do patentového rejstříku a zveřejní ve Věstníku.

V mezích ochrany vyplývající ze základního patentu se ochrana osvědčením vztahuje na chemickou látku či směs látek, mikroorganismus nebo směs mikroorganismů, které jsou účinnou látkou registrovaného přípravku, a na každé užití předmětu patentu jako léčiva nebo přípravku na ochranu rostlin, které bylo povoleno před uplynutím doby platnosti osvědčení.

Z osvědčení vyplývají stejná práva jako ze základního patentu.

(§ 35h a 35l zákona o vynálezech)

Osvědčení platí po dobu odpovídající době, jež uplyne mezi dnem podání přihlášky základního patentu a dnem první registrace umožňující uvést přípravek na trh v České republice jako léčivý přípravek či přípravek na ochranu rostlin, zkrácené o 5 let ode dne, kdy toto osvědčení nabylo účinnosti. Osvědčení nabývá účinnosti uplynutím zákonné doby platnosti základního patentu.

(§ 35m zákona o vynálezech)

Porušování práv

V případě neoprávněného zásahu do práv chráněných zákonem o vynálezech a zlepšovacích návrzích se může ten, jehož právo bylo porušeno, domáhat zejména toho, rušení práva bylo zakázáno a aby následky porušení byly odstraněny. Byla-li tímto zásahem zjištěna škoda, má poškozený právo na její náhradu. Nahrazuje se to, oč se majetek poškozeného škodnou událostí zmenšil (skutečná škoda) a čeho by byl dosáhl, kdyby nenastala škodná událost (ušlý zisk). Byla-li tímto zásahem způsobena nemajetková škoda, má poškozený právo na přiměřené zadostiučinění, které může spočívat i v peněžitém plnění.

Poškozený může požadovat, aby soud nařídil ohrožovateli či porušovateli zničit výrobky, jejichž výrobou nebo uvedením na trh došlo k ohrožení nebo porušení práva chráněného zákonem o vynálezech a zlepšovacích návrzích, popřípadě zničení materiálu a nástrojů určených nebo používaných výlučně nebo převážně při činnostech ohrožujících nebo porušujících práva chráněná zákonem. Soud zničení nenařídí, nejsou-li tyto výrobky ve vlastnictví toho, proti němuž návrh směřuje, nebo jestliže by ohrožení či porušení práva mohlo být odstraněno jinak a zničení by bylo nepřiměřené tomuto ohrožení nebo porušení.

Spory z vynálezů projednávají soudy, s výjimkou věcí, které podle zákona o vynálezech rozhoduje Úřad průmyslového vlastnictví.

(§ 75 zákona o vynálezech)

3.4. Průmyslové vzory

Ochrana průmyslových vzorů se řídí zákonem č. 207/2000 Sb. o ochraně průmyslových vzorů, který nabyl účinnosti dnem 1.října 2000.

Průmyslové vzory, které splňují podmínky podle zákona o ochraně průmyslových vzorů, zapisuje Úřad průmyslového vlastnictví do rejstříku.

Průmyslovým vzorem se rozumí vzhled výrobku nebo jeho částí, spočívající zejména ve znacích linií, obrysů, barev, tvaru, struktury nebo materiálů výrobku samotného, nebo jeho zdobení.

Původcem průmyslového vzoru se rozumí ten, kdo průmyslový vzor vytvořil vlastní tvůrčí činností, spolupůvodcem průmyslového vzoru ten, kdo se spolupodílel na tvůrčí činnosti, při níž byl průmyslový vzor vytvořen.

Průmyslový vzor je způsobilý ochrany, je-li nový a má-li individuální povahu.

(§ 1–3 zák. o prům. vzorech)

ÚPV do rejstříku nezapiše průmyslový vzor, který je v rozporu se zásadami veřejného pořádku nebo s dobrými mravy ani průmyslový vzor, je-li již v České republice zapsán shodný průmyslový vzor s dřívějším právem přednosti.

(§ 8 a 9 zák. o prům. vzorech)

Rozsah ochrany průmyslového vzoru je dán jeho vyobrazením tak, jak je zapsán v rejstříku s výjimkou znaků, které jsou předurčeny technickou funkcí průmyslového vzoru, nebo znaků, které nemusí být nutně reprodukovány v přesném tvaru a rozměrech, aby mohl výrobek, v němž je průmyslový vzor ztělesněn nebo na kterém je aplikován, být mechanicky spojen s jiným výrobkem nebo umístěn do jiného výrobku, kolem něj nebo proti němu tak, aby oba výrobky mohly plnit svou funkci.

(§ 10 zák. o prům. vzorech)

Ochrana průmyslového vzoru trvá 5 let od data podání přihlášky.

Vlastník zapsaného průmyslového vzoru může tuto dobu ochrany opakovaně obnovit, a to vždy o 5 let, až na celkovou dobu 25 let od data podání přihlášky průmyslového vzoru.

(§ 11 zák. o prům. vzorech)

Právo k průmyslovému vzoru má původce nebo jeho právní zástupce. Přihlášku průmyslového vzoru je oprávněn podat ten, kdo má na něj právo.

(§ 12 zákona o prům. vzorech)

Spory o určení práva na průmyslový vzor rozhodují soudy.

(§ 15 zák. o prům. vzorech)

Zápis průmyslového vzoru poskytuje jeho vlastníku výlučné právo užívat průmyslový vzor, bránit třetím osobám užívat jej bez jeho souhlasu, poskytnout souhlas s užíváním průmyslového vzoru jiným osobám nebo na ně právo na průmyslový vzor převést. Užíváním průmyslového vzoru se rozumí zejména výroba, nabízení, uvedení na trh, dovoz, vývoz nebo užívání výrobku, ve kterém je tento průmyslový vzor ztělesněn nebo na kterém je aplikován, nebo skladování takového výrobku k uvedeným účelům.

(§ 19 zák. o prům. vzorech)

Ohrožení nebo porušení práva

V případě neoprávněného zásahu do práv ze zapsaného průmyslového vzoru se může jeho vlastník domáhat u soudu zejména toho, aby rušení práva bylo zakázáno a aby následky porušení byly odstraněny. Byla-li tímto zásahem zjištěna škoda, má vlastník průmyslového vzoru právo na její náhradu; pro náhradu škody se použije ustanovení občanského zákoníku. Byla-li tímto zásahem způsobena majetková újma, má vlastník průmyslového vzoru právo na přiměřené zadostiučinění, které může spočívat i v peněžitém plnění.

Vlastník průmyslového vzoru může požadovat, aby soud rovněž nařídil ohrožovateli či porušovateli zničit výrobky, jejichž výrobou nebo uvedením na trh došlo k ohrožení nebo porušení práva chráněného zákonem o průmyslových vzorech,

popřípadě zničení materiálu či nástrojů určených nebo používaných výlučně nebo převážně při činnostech ohrožujících nebo porušujících práva chráněná zákonem o průmyslových vzorech. Soud zničení nenařídí nejsou-li tyto výrobky ve vlastnictví toho, proti komu návrh směřuje, nebo jestliže by ohrožení či porušení práva mohlo být odstraněno jinak a zničení by bylo nepřiměřené tomuto ohrožení nebo porušení.

(§ 20 zák. o prům. vzorech)

Práva k průmyslovému vzoru se převádí písemnou smlouvou, která nabývá účinnosti vůči třetím osobám zápisem do rejstříku průmyslových vzorů.

Zapsaný průmyslový vzor může být předmětem práva zástavního. Zástavní právo vzniká zápisem do rejstříku.

Souhlas (licence) k využívání zapsaného průmyslového vzoru se uděluje licenční smlouvou. Licenční smlouva nabývá účinnosti vůči třetím osobám zápisem do rejstříku průmyslových vzorů.

(§ 30–32 zák. o prům. vzorech)

3.5. Užité vzory

Ochrana užitných vzorů se řídí zákonem 478/1992 Sb. v platném znění.

Technická řešení, která jsou nová, přesahují rámec pouhé odborné dovednosti a jsou průmyslově využitelná, se chrání **užitnými vzory**.

Technickými řešeními podle zákona o užitných vzorech **nejso** zejména:

- objevy, vědecké teorie a matematické metody
- pouhé vnější úpravy výrobků
- plány, pravidla a způsoby vykonávání duševní činnosti
- programy počítačů
- pouhé uvedení informace

Užitnými vzory nelze chránit:

- technická řešení, která jsou v rozporu s obecnými zájmy, zejména se zásadami lidskosti a veřejné morálky,
- odrůdy rostlin a plemena zvířat, jakož i biologické reproduktivní materiály,
- způsoby výroby nebo pracovní činnosti.

Technické řešení je nové, není-li součástí stavu techniky.

Technické řešení je průmyslově využitelné, jestliže může být opakovaně využíváno v hospodářské činnosti.

(§ 1–5 zákona o užitných vzorech)

Právo na ochranu užitným vzorem má původce nebo jeho právní zástupce. Původcem užitého vzoru je ten, kdo jej vytvořil vlastní tvořivou prací.

Užitné vzory zapisuje Úřad průmyslového vlastnictví do rejstříku užitných vzorů.

(§ 6–7 zákona o užitných vzorech)

Podáním přihlášky vzniká přihlašovatelovi právo přednosti.

(§ 9 zákona o užitných vzorech)

Bez souhlasu majitele užitého vzoru nikdo nesmí technické řešení chráněné užitným vzorem při své hospodářské činnosti vyrábět, uvádět do oběhu nebo upotřebit.

Majitel užitého vzoru je oprávněn poskytnout souhlas s využíváním technického řešení chráněného užitným vzorem (licence) jiným osobám nebo na ně užitný vzor převést.

(§ 12 zákona o užitných vzorech)

Užitný vzor platí čtyři roky ode dne podání přihlášky, popřípadě od podání dřívější přihlášky vynálezu se shodným předmětem. Dobu platnosti zápisu užitného vzoru prodlouží ÚPV na žádost majitele užitného vzoru až dvakrát vždy o tři roky.

(§ 15 zákona o užitných vzorech)

Pro práva na užitný vzor se obdobně užití ustanovení zákona o vynálezech a zlepšovacích návrzích.

(§ 21 zákona o užitných vzorech)

3.6. Ochrana označení původu a zeměpisného označení pro zboží

Ochrana je provedena zákonem č. 452/2001 Sb. o ochraně označení původu a zeměpisných označení, který nabyl účinnosti 1. dubna 2002.

Terminologie

- **označením původu** je název oblasti, určitého místa nebo země (dále jen „území“) používaný k označení zboží pocházejícího z tohoto území, jestliže kvalita nebo vlastnosti tohoto zboží jsou výlučně nebo převážně dány zvláštním zeměpisným prostředím s jeho charakteristickými přírodními a lidskými faktory a jestliže výroba, zpracování a příprava takového zboží probíhá ve vymezeném území; za označení původu pro zemědělské výrobky nebo potraviny jsou pokládána i tradiční zeměpisná nebo nezeměpisná označení pro zboží pocházející z vymezeného území,
- **zeměpisným označením** je název území používaný k označení zboží pocházejícího z tohoto území, jestliže toto zboží má určitou kvalitu, pověst nebo jiné vlastnosti, které lze přičíst tomuto zeměpisnému původu, a jestliže výroba nebo zpracování anebo příprava takového zboží probíhá ve vymezeném území

(§ 2 zákona)

Označení původu a zeměpisného označení se zapisuje do rejstříku označení původu a zeměpisných označení, který vede Úřad průmyslového vlastnictví.

Do rejstříku nemohou být zapsána označení, která zejména:

- je sice pravdivé, ale může vyvolat myslnou domněnku, že zboží pochází z jiného území
- obecný název druhu zboží
- název shodný s všeobecně známou či zapsanou ochrannou známkou, označení shodné s názvem odrůdy rostlin nebo plemene zvířat a mohlo by vést ke klamným domněnkám o skutečném původu.

Označení původu

O zápis označení původu může požádat **sdružení výrobců nebo zpracovatelů** pro zboží vyrobené nebo zpracované anebo připravené na území a za podmínek vymezených v § 2 písm. a). Jednotlivá fyzická nebo právnická osoba může o zápis označení původu do rejstříku požádat, jestliže v době podání žádosti jako jediná vyrábí, zpracovává a připravuje zboží na území a za podmínek vymezených v § 2 písm. a).

Splňuje-li další výrobce, popřípadě zpracovatel podmínky stanovené zákonem pro zápis označení původu do rejstříku a podmínky členství ve sdružení, které nesmějí být ani nesmějí být v rozporu s právně závaznými pravidly hospodář-

ské soutěže, má právo na přijetí za člena sdružení. Sdružení je povinno vydat na žádost členům osvědčení o členství.

Pokud je podán návrh na zápis označení původu pro zemědělské výrobky nebo potraviny, musí být žádost doložena specifikací podle § 6, která stanoví jeho charakteristické vlastnosti a vymezi zvláštnosti zeměpisného prostředí.

(§ 5 zákona)

Obsah specifikace

- a) název zemědělského výrobku nebo potraviny, včetně znění označení původu;
- b) popis zemědělského výrobku nebo potraviny, včetně případné suroviny, a popis základních fyzikálních, chemických, mikrobiologických anebo organoleptických vlastností zemědělského výrobku nebo potraviny;
- c) zeměpisné vymezení území, popřípadě údaje, které svědčí o splnění požadavku podle § 2 písm. a) věty za středníkem;
- d) údaje prokazující že zemědělský výrobek nebo potravina pochází z vymezeného území;
- e) popis způsobu získání zemědělského výrobku nebo potraviny, popřípadě popis hodnověrných a neměnných místních způsobů jejich získávání;
- f) údaje potvrzující souvislost mezi kvalitou, vlastnostmi nebo znaky zemědělského výrobku nebo potraviny a zeměpisným původem ve smyslu § 2 písm. a).

(§ 6 zákona)

Kontrolu dodržování specifikace provádí Státní zemědělská a potravinářská inspekce. Vydává závazné nálezy nebo posudky anebo osvědčení důležitá pro zápis označení původu. Každý může požádat o vydání závazného nálezu nebo posudku anebo osvědčení důležitých pro uplatnění či obranu jeho práva.

Platnost ochrany označení původu

Ochrana označení původu vzniká dnem zápisu do rejstříku. Doba ochrany označení původu **není časově omezena**.

Zapsané označení původu je **oprávněn užívat**, zejména umísťovat na zboží, jehož se označení původu týká, **každý, kdo vyrábí, zpracovává a připravuje zboží s odpovídající kvalitou či vlastnostmi na vymezeném území**; v případě zemědělských výrobků či potravin uvedených ve vyhlášce podle § 26 je podmínkou užití označení původu na tomto zboží, které pochází z vymezeného území, rovněž dodržení specifikace stanovené podle § 6.

Na zapsané označení původu nelze poskytovat licenci. Zapsané označení původu nesmí být poskytnuto jako zástava.

(§ 8 zákona)

Postup při žádosti, zápisu i ochraně zeměpisných označení je stejný jako u označení původu.

Zapsaná označení jsou chráněna proti:

- a) jakémukoliv **přímému či nepřímému obchodnímu užití** zapsaného označení na zboží, na něž se zápis nevztahuje, pokud je toto zboží srovnatelné se zbožím zapsaným pod tímto označením nebo pokud užívání tohoto označení těží z dobré pověsti chráněného označení;
- b) jakémukoliv **zneužití, napodobení nebo připomínání**, i když je skutečný původ zboží uveden nebo je chráněné označení přeloženo nebo doprovázeno výrazy jako „druh“,

„typ“, „metoda“, „na způsob“, „napodobeno“ nebo podobným výrazem;

c) jakémukoliv jinému **lživému nebo klamavému údaji** o zeměpisném původu, povaze nebo základních vlastnostech zboží uvedených na vnitřním či vnějším obalu, reklamních materiálech nebo dokumentech týkajících se příslušného zboží, jakož i proti použití přepravních obalů způsobilých vyvolat nepravdivý dojem o jeho původu;

d) **všemu ostatnímu jednání**, které by mohlo vést ke klamným domněnkám o skutečném) původu zboží.

Zapsané označení se nemůže stát druhovým označením zboží; pokud vlastní zapsané označení zahrnuje i název zboží, který je považován za druhový, není užití tohoto druhového názvu na odpovídajícím zboží porušením odstavce 1 písm. a) nebo b).

(§ 23 zákona)

Nároky pro ochranu práva

Každý se může u příslušného soudu domáhat, aby bylo **zakázáno užívat** zapsané označení pro srovnatelné zboží, které nespĺňuje podmínky pro užívání označení původu či zeměpisného označení, a **aby** zboží označené způsobem, jímž došlo k ohrožení nebo porušení práv ze zapsaného označení původu, popřípadě zeměpisného označení, **bylo staženo z trhu**.

Ten, komu svědčí práva k zapsanému označení původu, popřípadě zeměpisnému označení, má **právo na informaci o původu tohoto zboží**, na němž je umístěno chráněné označení původu či zeměpisné označení, může požadovat, **aby soud nařídil ohrožovateli či porušovateli těchto práv zničit zboží**, jehož uvedením na trh by mohlo dojít nebo již došlo k ohrožení nebo porušení práva chráněného tímto zákonem. Soud zničení nenařídí, není-li toto zboží ve vlastnictví toho, proti němuž návrh směřuje, nebo jestliže by ohrožení či porušení práva mohlo být odstraněno jinak a zničení bylo nepřiměřené tomuto ohrožení nebo porušení.

Byla-li zásahem do práv ze zapsaného označení původu, popřípadě zeměpisného označení způsobena škoda, **má poškozený právo na její náhradu**. Byla-li tímto zásahem způsobena nemajetková újma, má poškozený **právo na přiměřené zadostiučinění**, které může spočívat v peněžitém plnění.

Ten, jemuž svědčí práva k zapsanému označení původu, popřípadě zeměpisnému označení, může požadovat vydání bezdůvodného obohacení.

(§ 24 zákona)

Kontrola ochrany označení původu a zeměpisného označení je též od účinnosti zákona umožněna také České obchodní inspekci, Státní zemědělské a potravinářské inspekci, živnostenským úřadům a ve vymezeném rozsahu i celním orgánům. To umožňuje novela zákona o ochraně spotřebitele, kde v ustanovení § 2 se za zboží porušující práva duševního vlastnictví (naplňující skutkovou podstatu klamání spotřebitele) považuje i zboží porušující práva ochrany zapsaného označení původu a zeměpisného označení.

4. Činnost inspektora ČOI

Činnost inspektora ČOI při potírání porušování práv duševního vlastnictví je ovlivněna skutečností, že proces kontroly musí být v souladu s několika obecně platnými předpisy i vnitřními normami České obchodní inspekce.

Proces kontroly musí být v souladu s těmito předpisy:

- Zákon č. 64/1986 Sb. o České obchodní inspekci v platném znění
- Zákon č. 634/1992 Sb. o ochraně spotřebitele v platném znění
- Zákon č. 552/1991 Sb. o státní kontrole
- Zákon č. 71/1969 Sb. o správním řízení v platném znění

Vedle znalosti těchto předpisů a umění používat je v praxi je potřeba, aby inspektor měl základní znalosti jednotlivých předpisů upravujících práva duševního vlastnictví.

Z předešlého textu vyplývá, že rozsah činností ČOI je velmi široký. Proto je nutností vychovávat na ČOI odborníky na jednotlivé oblasti kontroly a dozoru. Odborníka, který se zabývá potíráním porušování práv duševního vlastnictví budeme dále nazývat **expertem**.

Činnost inspektora ČOI je popsána ve školícím materiálu zpracovaném metodou knowledge Tools a bude k dispozici pracovníkům v rámci tvořícího se Informačního systému pro oblast duševního vlastnictví.

Mimosoudní nástroje prosazování práv k průmyslovému vlastnictví

Doc. Ing. Ladislav Jakl, CSc.

1. Úvod

Uplatňování práv k předmětům průmyslového vlastnictví, tedy k právně chráněným vynálezům, průmyslovým vzorům, užitným vzorům, topografiím polovodičových výrobků, ochranným známkám a označením původu výrobků, závisí na tom, zda se jedná o jejich majitele nebo o třetí osobu, která je jejich potenciálním nebo skutečným porušovatelem.

Při porušování práv k předmětům průmyslového vlastnictví může docházet k porušování absolutních práv, která jsou jejich majitelům dána udělením průmyslově právní ochrany, tedy udělením patentu na vynález, nebo zápisem do rejstříku vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví u užitných vzorů, průmyslových vzorů, topografií polovodičových výrobků ochranných známek a označení původu zboží, nebo k porušování relativních práv v rámci hospodářské soutěže, například při výrobní, provozní nebo obchodní činnosti.

Poté, kdy byly vydány a uvedeny v život zákony na ochranu předmětů průmyslového vlastnictví a vlastníků těchto práv byla dána výlučná práva k jejich využívání, objevují se opakovaně případy, kdy jsou tato práva podnikatelskými subjekty porušována anebo naopak případy, kdy jsou podnikatelé bezdůvodně obviňováni z jejich porušování. Tento příspěvek se proto chce proto blíže zabývat jak aktivními formami uplatňování průmyslových práv jejich majiteli, tak pasivními formami obrany podnikatelů proti nařčení z jejich porušování.

Mezi průmyslová práva se obvykle zahrnují práva k vynálezům chráněným udělenými patenty a práva k užitným vzorům, k průmyslovým vzorům a topografiím polovodičových výrobků¹ chráněným jejich zápisem do státního rejst-

říku u Úřadu průmyslového vlastnictví. Dále mezi ně patří i tak zvaná práva na označení, tj. práva k ochranným známkám, obchodní jméno a k označení původu zboží, zapsaná rovněž do uvedeného rejstříku a údaje o provenienci zboží². V úvahu přicházejí i práva k novým odrůdám rostlin, na které udělilo osvědčení Ministerstvo zemědělství a práva k novým léčebným a diagnostickým metodám, na které udělilo osvědčení Ministerstvo zdravotnictví. Mezi práva k průmyslovému vlastnictví se často řadí vedle zlepšovací návrhů i nekalá soutěž, výrobní, provozní a jiné zkušenosti a obchodní tajemství označované jako know-how.

2. Právní ochrana průmyslového vlastnictví

Nejdůležitější otázkou při ochraně průmyslového vlastnictví je získání právní ochrany jeho jednotlivých předmětů. Základnu pro jejich právní ochranu vytvářejí speciální zákony na ochranu těchto předmětů průmyslového vlastnictví, které stanovují nejen podmínky a způsob získání jejich právní ochrany prostřednictvím Úřadu průmyslového vlastnictví, ale i účinky a možnosti prosazování těchto práv. Prosazování práv ze získané průmyslové právní ochrany je možno realizovat cestou správního řízení před tímto úřadem, ale před jinými orgány, jako jsou celní orgány a Česká obchodní inspekce, prostřednictvím jednání s domnělým porušovatelem nebo zájemcem o licenci a převod práva, prostřednictvím me-

¹ Topografie polovodičových výrobků byly k pojmu průmyslové vlastnictví přiřazeny v Dohodě o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví – TRIPS (Trade Related aspects of Intellectual Property Rights) uzavřené v rámci Světové obchodní organizace (dřívější GATT)

² Průmyslové vlastnictví, které je chráněno těmito průmyslovými právy, je užším pojmem pojmu duševní vlastnictví; duševní vlastnictví vedle průmyslového vlastnictví v sobě zahrnuje i práva k literárním, uměleckým a vědeckým dílům, práva k výkonům výkonných umělců, zvukových záznamů a rozhlasovému vysílání, k vědeckým objevům a všechna ostatní práva vztahující se k duševní činnosti v oblasti vědecké, literární a umělecké – viz Pařížskou úmluvu na ochranu duševního vlastnictví a Úmluvu o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví.

diačního vyjednávání a arbitrace. Pokud zklamou tyto prostředky, přichází v úvahu jednání soudní.

2.1 Ochrana průmyslového vlastnictví jeho přihlašованиеm k právní ochraně

Právní ochrana předmětů průmyslového vlastnictví, tj. například vynálezů, užitných vzorů, průmyslových vzorů, a ochranných známek nevzniká automaticky jejich vytvořením do formy vnímatelné lidskými smysly, jak je tomu v oblasti autorského práva, ale na základě žádosti o udělení právní ochrany podané stanovenému orgánu státu, který o této žádosti v řízení stanoveném zákonem na ochranu průmyslového vlastnictví³ rozhodne a toto právo v případě splnění stanovených podmínek udělí. **Tímto orgánem je zpravidla Úřad průmyslového vlastnictví**, jak je tomu i v České republice.

Pokud jde o řešení na úrovni vynálezů, je možno podat žádost- přihlášku o jejich ochranu formou udělení patentu (není vyloučena i žádost o zápis do rejstříku užitných vzorů). **Patenty se udělují na vynálezy**, které jsou světově nové, jsou výsledkem vynálezecké činnosti a jsou průmyslově využitelné. Za vynálezy se nepovažují zejména objevy, vědecké teorie a matematické metody, estetické výtvořiny, plány, pravidla a způsoby vykonávání duševní činnosti, hraní her nebo vykonávání obchodní činnosti, podávání informací a programy počítačů. Tyto posledně uvedené předměty a činnosti jsou však vyloučeny z patentovatelnosti jen za předpokladu, že se týkají pouze těchto předmětů nebo činností jako takových. Způsoby chirurgického nebo terapeutického ošetřování lidského těla⁴ nebo zvířecího těla a jejich diagnostické metody se nepovažují za průmyslově využitelné; to se však nevztahuje na výrobky, zejména látky nebo směsi, určené k použití při těchto způsobech ošetřování a při diagnostických metodách. Ty jsou patentovatelné.

Patenty nelze chránit vynálezy, jejichž využití by se přičítalo veřejnému pořádku nebo dobrým mravům. To však nelze vyvodit pouze z toho, že je využití vynálezu zakázáno právním předpisem. Patenty se rovněž neudělují na nové rostlinné odrůdy⁵ a plemena zvířat nebo v zásadě biologické způsoby pěstování rostlin či chovu zvířat. To však neplatí pro mikrobiologické způsoby a výrobky těmito způsoby získané.

Dosáhne-li přihlašovatel udělení patentu na vynález, stává se majitelem (vlastníkem) tohoto patentu a na základě pa-

tentového zákona mu vzniká absolutní **výlučné právo tento vynález využívat, poskytovat souhlas k jeho využívání jiným osobám a možnost na tyto třetí osoby patent převést.**

Pokud jde o užité vzory, jedná se o technická řešení, která jsou světově nová, přesahují rámec pouhé odborné dovednosti a jsou průmyslově využitelná. **Jsou právně chránitelná formou jejich zápisem do rejstříku užitných vzorů** u Úřadu průmyslového vlastnictví. Podmínky právní ochrany užitných vzorů jsou analogické jako u ochrany patentové, s tím rozdílem, že se do rejstříku užitných vzorů dají zapisovat i řešení s nižší invenční úrovní, tj. postačuje překročit meze pouhé odborné dovednosti (oproti vynálezecké činnosti u patentové ochrany). Z možnosti ochrany užitným vzorem jsou vyloučeny výrobní a jiné postupy a pracovní činnosti. Výluky právní ochrany jsou analogické jako u ochrany patentové s tím, že za technická řešení schopná právní ochrany užitným vzorem se nepovažují v každém případě programy počítačů, pouhé vnější úpravy výrobků, objevy, vědecké a matematické metody, plány, pravidla a způsoby vykonávání duševní činnosti a pouhé uvedení informace.

Účinky ochrany vyplývající ze zapsaného užitého vzoru jsou stejné jako u vynálezů chráněných patenty, tj. bez souhlasu majitele užitého vzoru nikdo nesmí technické řešení chráněné užitným vzorem při své hospodářské činnosti vyrábět, uvádět do oběhu nebo upotřebit. Majitel užitého vzoru má rovněž poskytnout souhlas (licenci) k využívání užitého vzoru jiným osobám, nebo na ně užitný vzor převést. Rozdíl je v délce doby platnosti. Zatímco u patentu tato doba činí 20 let od podání přihlášky, u užitého vzoru tato doba činí 6 let, s možností její prodloužení o dvakrát 3 roky (proti placení udržovacích poplatků).

Podobný systém získávání právní ochrany u Úřadu průmyslového vlastnictví je u **topografií polovodičových výrobků** (pro zanedbatelnou frekvenci jejich přihlašování v ČR se tato otázka dále nerozvádí).

Nový vzhled výrobku, který má individuální povahu, se dá chránit jeho zápisem do rejstříku průmyslových vzorů. Průmyslové vzory se rovněž přihlašují k právní ochraně u Úřadu průmyslového vlastnictví. V jedné přihlášce průmyslového vzoru je možno uplatnit více průmyslových vzorů, s výjimkou průmyslových vzorů spočívajících ve zdobení, kdy se takováto **hromadná přihláška** může týkat jen vzorů, které patří do jedné třídy mezinárodního třídění průmyslových vzorů.

Zápis průmyslového vzoru poskytuje jeho vlastníku rovněž **výlučné právo** průmyslový vzor užívat, tj. vyrábět jej, nabízet, uvádět na trh dovážet nebo vyvážet jej, bránit třetím osobám užívat jej bez jeho souhlasu, poskytnout souhlas k užívání jiným osobám, nebo na ně i průmyslový vzor převést. Délka doby ochrany průmyslového vzoru činí 5 let, s možností prodloužení o čtyřikrát dalších 5 let.

Jestliže byl vynález, užitný vzor, topografie polovodičového výrobku nebo průmyslový vzor vytvořen jeho původcem v rámci pracovního, členského nebo jiného pracovního právního vztahu k zaměstnavateli či zadavateli (u průmyslových vzorů), jde o tak zvaný **zaměstnanecský vynález či vzor**. Právo na právní ochranu v těchto případech přechází z původce na zaměstnavatele, jestliže zaměstnavatel či zadavatel toto své právo uplatní ve lhůtě tří měsíců od doby, kdy jej původce o vytvoření takového řešení vyrozuměl.

³ Zákon č. 527/1990 o vynálezech a zlepšovacích návrzích ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů

Zákon č. 529/1991 Sb., o ochraně topografií polovodičových výrobků, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách; tento zákon má být nahrazen koncem roku 2003 novým zákonem o ochranných známkách

⁴ na nové způsoby prevence, diagnostiky chorob a léčení lidí uděluje Ministerstvo zdravotnictví ČR osvědčení na základě vyhlášky tohoto ministerstva č. 331/1991 Sb.

⁵ rostlinné odrůdy se dají chránit na základě zákona č. 408/2000 Sb., o ochraně práv k odrůdám rostlin; na nové rostlinné odrůdy uděluje Ministerstvo zemědělství a výživy ČR prostřednictvím Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského šlechtitelská osvědčení; tento ústav je přihlašovací místem pro tyto odrůdy rostlin a provádí rovněž předepsaný průzkum jejich zápisné způsobilosti

Pro podnikatelské aktivity má značný význam **přihlašování ochranných známek a označení původu a zeměpisných označení**, se žádostí o jejich zápis do rejstříku ochranných známek Úřadu průmyslového vlastnictví.

Ochrannou známkou⁶, která je schopná zápisu do rejstříku, je jakékoliv označení schopné grafického znázornění, zejména tvořené slovy, včetně osobních jmen, barvou, kresbou, písmeny, číslicemi, tvarem výrobku nebo jeho obalem, a to **za podmínky, že je způsobilé odlišit výrobky nebo služby jedné osoby od výrobků nebo služeb jiné osoby**.

Zákon o ochranných známkách z možnosti zápisu do rejstříku ochranných známek **vykládá označení**, které nespadá do shora uvedeného pojmu ochranné známky a dále pak i označení, které nemá rozlišovací způsobilost, které je tvořeno výlučně označeními nebo údaji, které slouží v obchodě k určení druhu, jakosti, množství, účelu, hodnoty, zeměpisného původu nebo doby výroby výrobků nebo poskytnutí služby nebo k označení jiných jejich vlastností. Dále pak je ze zápisu vylučováno označení, které je tvořeno výlučně označeními nebo údaji, jež se staly obvyklými v běžném jazyce nebo v poctivých obchodních zvyklostech, které je tvořeno výlučně tvarem, který vyplývá z povahy samotného výrobku nebo který je nezbytný pro dosažení technického výsledku anebo který dává výrobku podstatnou užitnou hodnotu. Vyloučeno je i označení, které je v rozporu s veřejným pořádkem nebo dobrými mravíky, které by mohlo klamat veřejnost, zejména pokud jde o povahu, jakost nebo zeměpisný původ výrobku nebo služby, včetně označení přihlašovaného pro vína či lihoviny, které obsahuje zeměpisné označení, aniž by víno či lihovina měly takovýto zeměpisný původ. Rovněž i označení, které obsahuje označení požívající ochrany podle Pařížské úmluvy⁷, označení obsahující jiné znaky, emblémy a erby, jestliže jejich užití je předmětem zvláštního veřejného zájmu, ledaže by příslušný dal souhlas k jeho zápisu, dále i označení obsahující znak vysoké symbolické hodnoty, zejména náboženský symbol. Nakonec je ze zápisu do rejstříku ochranných známek vyloučeno označení, jehož užívání se přiči ustanovení jiného právního předpisu nebo je v rozporu se závazky z mezinárodních smluv. Jako nový důvod pro odepření zápisu označení je, jestliže přihláška ochranné známky nebyla podána v dobré víře.

Úřad průmyslového vlastnictví, pokud po provedeném průzkumu dojde k závěru, že by zápis přihlášeného označení do rejstříku ochranných známek byl v souladu se zákonem, přihlášku zveřejní, aby tak zvané oprávněné osoby, jejichž zájmů by se zápis mohl dotknout, mají možnost ve lhůtě 3 měsíců podat proti zápisu **námítky**. Pokud námítky nedojdou, nebo jsou shledány bezdůvodnými, dojde k zápisu daného označení do rejstříku ochranných známek.

⁶ bližší podmínky zápisné způsobilosti a přihlašování ochranných známek a označení původu viz např.: Jakl, L. a kolektiv: Ochranné známky a označení původu, ÚPV, Praha 2002

⁷ článek 6ter Pařížské úmluvy zavazuje členské státy odmítnout nebo zrušit zápis označení obsahujících erby, vlajky a jiné znaky státní svrchovanosti unijních zemí, úředních zkušebních, puncovních a záručních značek u nich zavedených, jakož i každých napodobení z hlediska heraldického; to se vztahuje i na erby, vlajky a jiné symbolické znaky, zkratky nebo názvy mezinárodních mezivládních organizací, jejichž je jedna nebo více unijních zemí členem.

Zápisem do rejstříku se přihlašovatel stává **vlastníkem** ochranné známky. Vlastník ochranné známky má **vylučné právo** označovat své výrobky nebo služby ochrannou známkou, pro které byla zapsána, nebo ji užívat ve spojení s nimi. Je oprávněn poskytovat na všechny nebo některé výrobky nebo služby pro které byla známka zapsána **licence** nebo ochrannou známku na jinou osobu **převést**. Vlastník ochranné známky je oprávněn spolu s ochrannou známkou symbol®.

Přihlašování označení původu a zeměpisných označení je analogické jako u ochranných známek. O zápis označení původu a zeměpisného označení (dále jen označení původu) může u Úřadu průmyslového vlastnictví požádat sdružení výrobců nebo zpracovatelů, a to pro zboží vyrobené nebo zpracované anebo připravené na území odpovídajícím danému označení původu, jestliže v době podání přihlášky jako jediná toto zboží na daném území produkuje.

Označením původu se rozumí název oblasti, určitého místa nebo země, který se používá k označení zboží pocházejícího z tohoto území, jestliže kvalita nebo vlastnosti tohoto zboží jsou výlučně nebo převážně dány zvláštním zeměpisným prostředím s jeho charakteristickými přírodními a lidskými faktory a jestliže výroba, zpracování a příprava tohoto zboží probíhá v daném území. **Za označení původu pro zemědělské výrobky nebo potraviny** jsou pokládána i tradiční zeměpisná nebo nezeměpisná označení pro zboží pocházejícího z vymezeného území. U zemědělských výrobků a potravin, zařazených ve zvláštním seznamu Ministerstva zemědělství a výživy, se musí k žádosti o zápis doložit specifikací, stanovující jeho charakteristické vlastnosti a vymezující zvláštnosti daného prostředí.

U zeměpisného označení se vyžaduje pouze to, aby kvalitu, pověst nebo jiné vlastnosti zboží bylo možno přičíst tomuto zeměpisnému původu a aby výroba, zpracování anebo příprava probíhala na daném území.

Pokud přihlášené označení původu vyhovuje zákonem stanoveným podmínkám, zapíše jej Úřad průmyslového vlastnictví do rejstříku. Doba ochrany označení původu není časově omezena.

Zapsané označení původu může užívat, zejména umísťovat na zboží každý, kdo vyrábí, zpracovává a připravuje zboží s odpovídající kvalitou či vlastnostmi na označením vymezeném území. Na označení původu tedy nelze poskytovat licenci a nesmí být poskytnuto jako zástava.

3. Porušování práv k průmyslovému vlastnictví

K porušení práv k předmětům průmyslového vlastnictví dojde tehdy, jestliže je začne využívat osoba nebo osoby, kterým právo k jejich využívání jejich majitel neposkytl, nebo na ně tato práva nepřevedl.

U právně chráněných vynálezů, užitných vzorů a průmyslových vzorů nastane porušení práv, jestliže bez svolení jejich majitele dojde při hospodářské činnosti k jejich výrobě, uvádění do oběhu nebo dojde k upotřebení předmětu ochrany. U vynálezů, na které byl udělen patent, pak může docházet k porušování při použití tímto patentem chráněného postupu. K porušování může dojít i dovozem nebo vývo-

zem výrobku, na který se vztahují práva z chráněného vynálezu, užitého vzoru nebo průmyslového vzoru.

U právně chráněných topografií polovodičových výrobků, tj. těch, které byly zapsány u Úřadu průmyslového vlastnictví do rejstříku, může vedle výroby polovodičového výrobku, ve kterém je chráněná topografie obsažena, dojít k porušování práva i pro tyto topografie specifickými, v zákoně stanovenými způsoby. Jednak jde o reprodukci topografie nebo její samostatně využitelné části a zhotovování zobrazení této topografie pro výrobní účely, jednak může docházet k porušování práva k chráněné topografii jejím obchodním využitím nebo obchodním využitím polovodičového výrobku, který ji obsahuje nebo obsahuje její samostatně využitelnou část.

U ochranné známky zapsané v rejstříku Úřadu průmyslového vlastnictví může podle známkového zákona docházet k porušování práv tehdy, jestliže někdo bez souhlasu jejího majitele začne této známky nebo označení s ní zaměnitelného užívat pro stejné nebo podobné výrobky nebo služby, pro které je v rejstříku zapsána, nebo ji užívat ve spojení s těmito výrobky nebo službami. Půjde zejména o umístování ochranné známky na výrobcích nebo jejich obalech, o nabízení či uvádění na trh výrobků touto známkou označených, nebo o jejich skladování za tímto účelem. Za porušování práv se pokládá i dovoz a vývoz výrobků s tímto označením, jeho užití v obchodním jménu, korespondenci či reklamě.

U zapsaného označení původu výrobku a zeměpisných označení může dojít k porušení práv ve smyslu zákona⁸ tehdy, jestliže si je začne neoprávněná osoba přisvojovat nebo napodobovat, i když je napodobení provázeno výrazy jako „druh“, „typ“, „způsob“, „imitace“ apod. Porušením práva k zapsanému označení původu je i jakýkoliv lživý nebo klamavý údaj o zeměpisném původu, povaze nebo základních vlastnostech zboží uvedených na vnitřním nebo vnějším obalu, reklamních materiálech nebo dokumentech.

4. Obrana proti porušování práv k průmyslovému vlastnictví

Podle zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích (dále též jen „patentový zákon“), v případě neoprávněného zásahu do práv chráněných tímto zákonem, tj. práv k vynálezům, se může ten, jehož právo bylo porušeno, domáhat zejména toho, aby rušení práva bylo zakázáno a aby následky porušení byly odstraněny. Toto ustanovení platí i podle § 21 zákona č. 478/1992 Sb., o užitém vzoru, podle § 20 zákona č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů i podle § 18 zákona č. 529/1991 Sb., o ochraně topografií polovodičových výrobků.

Stejně tak se majitel ochranné známky může podle § 15 zákona č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách u příslušného soudu domáhat, aby každému bylo zakázáno užívat jeho ochrannou známku nebo označení s ní zaměnitelné pro stejné nebo podobné výrobky či služby a aby předměty ozna-

čené způsobem, jímž došlo k porušení jeho práv, byly staženy z trhu. Analogické ustanovení obsahuje i § 24 zákona č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu výrobků a zeměpisných označení.

Bránit se může majitel uděleného patentu na vynález, nebo v rejstříku Úřadu průmyslového vlastnictví zaregistrovaného užitého vzoru, průmyslového vzoru nebo topografie polovodičového výrobku, ochranné známky a označení původu **jednak mimosoudní cestou a jednak cestou soudní**. Specifickým druhem obrany, **resp. využitím daného průmyslového práva**, je nabídka jeho porušovateli k uzavření licenční smlouvy nebo smlouvy o převodu daného práva.

4.1 Mimosoudní možnosti uplatnění práv z chráněných vynálezů, průmyslových vzorů a užiténých vzorů

Mezi mimosoudní možnosti obrany proti porušování práv průmyslového vlastnictví patří jednak možnost jednání s domnělým porušovatelem těchto práv a jednak možnosti, které dávají platné předpisy.

Pokud jde o jednání majitele s domnělým porušovatelem práv, jde především o jeho upozornění na existenci práv k předmětu, který vyrábí nebo k postupu, který používá. V tomto upozornění, nazývaném též jako varovný dopis, které je v každém případě nutno provést písemně (s ohledem na pozdější soudní jednání a případné uplatnění náhrady škod), je potřeba uvést údaje o předmětu ochrany, tj. zejména číslo patentu, datum priority a datum jeho udělení a dát porušovateli k dispozici i znění patentových nároků popř. celého popisu vynálezu. Podobně u ochranné známky je účelné porušovateli poskytnout její znění či vyobrazení, číslo jejího zápisu do rejstříku, datum priority a seznam zboží či služeb pro které byla ochranná známka do rejstříku zapsána.

Tato úvodní část jednání majitele průmyslového práva s domnělým porušovatelem málokdy končí bezprostředně uznáním průmyslového práva. Obvykle se napadený brání tvrzením, že při svém podnikání používá jiné řešení, které nespadá do rozsahu udělené ochrany na vynález, užiténý vzor nebo průmyslový vzor, nebo že dané řešení vyvinul sám a má tudíž tak zvané právo předchozího uživatele, popřípadě, že toto řešení užívá na základě stavu techniky, známého před podáním přihlášky, na jejímž základě byl patent nebo vzor zaregistrován.

Pokud jde o to, zda napadený daný vynález či užiténý vzor využívá či nikoliv, může se kterýkoliv z účastníků sporu obrátit na Úřad průmyslového vlastnictví a **podat žádost o určení**⁹, zda předmět sporu, resp. rušební předmět, tj. vyráběný výrobek nebo užívaný postup, spadá do rozsahu daného patentu nebo užitého vzoru, jak to uvádí § 67 zákona č. 527/1990Sb. Rozhodnutí Úřadu o žádosti o určení je pro případné soudní řízení jedním z hodnověrných důkazních prostředků¹⁰. Toto určení si může provést i samotný soud (zpravidla za pomoci znalce). U průmyslových vzorů si takové určení

⁸ § 23 zákona č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele

⁹ blíže viz např.: Netušil, J. a kolektiv: Sporná řízení před Úřadem průmyslového vlastnictví, vydal ÚPV, Praha 1998

¹⁰ před novelou patentového zákona bylo rozhodnutí Úřadu závazné pro soudy a jiné státní orgány

provádí vždy soud, neboť Úřad již u průmyslových vzorů ur-
čovací řízení neprovádí.

Tvrdí-li napadený, že daný vynález, průmyslový vzor nebo
užitný vzor začal využívat nezávisle na majiteli práva či jeho
předchůdci již před jeho prioritou a majitel nechce toto **prá-
vo předchozího uživatele** uznat, má napadený možnost na
něm žádat, aby toto jeho právo podle § 17 a 60 zákona č. 527/
1990 Sb. a § 13 zákona č. 478/1992 Sb. uznal. Pokud tak ma-
jitel práva neučiní, má napadený možnost požádat soud, aby
v tomto smyslu rozhodl. Soudní řízení o uznání práva před-
chozího uživatele je velmi komplikované, zejména proto, že
domnělý majitel práva předchozího uživatele musí prokázat
úplnou **nezávislost na původci a majiteli patentu** v průběhu
nabývání řešení, kterým se toto právo má prokázat.

Pokud se napadený domnělý porušovatel průmyslového
práva brání tvrzením, že nevycházel z daného chráněného
vynálezu či vzoru, ale z literatury nebo jiného pramene ve-
řejně přístupného před prioritou resp. podáním přihlášky, na
jejímž základě došlo k udělení daného průmyslového práva,
měl by takové tvrzení majiteli práva prokázat. Pokud se tito
dva účastníci sporu nedohodnou, **má napadený možnost**
pokusit se dané průmyslové právo zrušit a **podat návrh na**
zrušení patentu podle § 23 zákona č. 527/1990 Sb., či podat
návrh na výmaz průmyslového vzoru nebo užitného vzoru.
Podobně by se postupovalo u topografií polovodičových vý-
robků. Protože zrušení patentu či výmaz užitného nebo prů-
myslového vzoru působí od samého počátku vzniku práva
(ex tunc), má toto zrušení účinek, jakoby právo nebylo ni-
kdy uděleno. Pokud by tedy napadený dosáhl zrušení daného
průmyslového práva, odpadl by předmět sporu (s výjimkou
žaloby na shora zmíněné nekalosoutěžní jednání, např. pro
otrocké napodobení).

4.2 Mimosoudní možnosti uplatnění práv z ochranných známek a označení původu výrobků

U ochranných známek a označení původu zboží půjde ze
strany majitele ochranné známky nebo zapsaného označe-
ní zpravidla o upozornění domnělého porušovatele na to, že
označuje nebo dováží či vyvážá zboží s označením, které je
zapsáno ve státním rejstříku jako ochranná známka nebo ja-
ko označení původu zboží.

Majitel ochranné známky má vůči každému, kdo uvádí ne-
bo hodlá uvést na trh výrobky či služby, **právo na informaci**
o původu těchto výrobků či dokladů je provázejících nebo
služeb, na nichž je umístěno označení shodné či zaměnitelné
s jeho ochrannou známkou. Svá práva prokáže majitel ochran-
né známky osvědčením o zápisu ochranné známky, popřípa-
dě výpisem z rejstříku Úřadu průmyslového vlastnictví.

Majitel ochranné známky má dále, podle zákona č. 191/
1999 o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného
vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnic-
tví a o změně některých dalších zákonů, právo **požádat celní**
úřad, aby nepropustil zboží, které má obchodní charakter,
do režimu volného oběhu, jestliže označení zboží porušuje
práva z jeho ochranné známky.

Majitel ochranné známky je dále oprávněn **požadovat na**
vydavateli publikace, v níž má být ochranná známka re-
produkována, aby uvedl, že jde o ochrannou známku, včet-

ně uvedení čísla zápisu ochranné známky v rejstříku. Tímto
opatřením může majitel ochranné známky čelit zdruhovění
ochranné známky, tj. aby se jeho ochranná známka nezačala
užívat obecně k označení druhu zboží či služeb, čímž by tato
ztratila rozlišovací způsobilost od kterého podnikatele zboží
nebo služba pochází.

Na druhé straně je třeba si uvědomit, že nyní platný český
známkový zákon, v souladu s evropskou legislativou, práva
z ochranné známky v některých případech omezuje. Tak **ma-
jitel ochranné známky je povinen strpět**, jestliže třetí osoby
užívají v obchodním styku své jméno, příjmení, pseudonym,
název, popřípadě obchodní jméno, adresu, údaje týkající se
druhu, jakosti, množství, účelu, hodnoty, zeměpisného půvo-
du, času výroby výrobku nebo poskytnutí služby, popřípadě
jiných vlastností výrobku, přesto, že tyto údaje jsou shodné či
zaměnitelné s ochrannou známkou, popřípadě tvoří součást
ochranné známky. To však jen za předpokladu, že tyto úda-
je jsou používány v souladu s obchodními zvyklostmi a dob-
rými mravy soutěže.

Majitel ochranné známky je povinen dále strpět, jestli-
že třetí osoby používají v obchodním styku označení shod-
né s ochrannou známkou, pokud je to nezbytné k vyznačení
účelu výrobku, zejména jeho příslušenství, náhradních dílů,
nebo druhu poskytované služby (autorizované servisy a služ-
by značkových výrobků), za předpokladu, že je toto ozna-
čení užíváno v souladu s obchodními zvyklostmi a dobrými
mravy soutěže.

Majitel ochranné známky je dále povinen strpět užívání
shodného či zaměnitelného označení jeho držitelem, jestliže
toto označení pro tohoto držitele získalo v uplynulých dvou
letech v České republice rozlišovací způsobilost pro stejné či
podobné výrobky nebo služby.

Dále pak je třeba vzít v úvahu ustanovení zákona o **vyčer-
pání práva z ochranné známky**. Podle něho majitel ochran-
né známky nemůže zakázat její užívání na výrobcích, které
jím nebo s jeho souhlasem byly s touto ochrannou známkou
vedeny na trh. Výjimku by tvořil případ, kdy by po uvedení
výrobků na trh došlo k jejich podstatné změně nebo zhorše-
ní jejich stavu či vlastností.

U ochranných známek přichází **mimosoudní obrana** na-
padeného v úvahu již při projednávání přihlášky ochranné
známky, na jejímž základě by mohlo dojít k zápisu sporného
označení do rejstříku ochranných známek, v rámci tak zva-
ného námitkového řízení.

Domnělý porušovatel známkového práva často tvrdí, že
označení, kterým označuje své výrobky, není totožné či za-
měnitelné s označením zapsaným jako ochranná známka, po-
případě, že toto označení dávno používal před prioritou da-
né ochranné známky a že má k tomuto označení taktéž jakési
právo předchozího uživatele nezapsaného označení. Toto tvr-
zení by však v případě neshody musel prokázat, buď v rámci
námitkového řízení při zveřejnění přihlášky ochranné znám-
ky, řízení o výmazu nebo v rámci řízení před soudem.

4.3 Nabídka k uzavření licenční smlouvy nebo smlouvy o převodu práva

Pokud má majitel patentu na vynález nebo majitel užitného
nebo průmyslového vzoru nebo jiného průmyslového práva

zájem na jeho licenčním využití, připadá v úvahu, že nabídnou porušovateli svého práva možnost uzavřít s ním licenční smlouvu. Nabídku k uzavření licenční smlouvy nebo smlouvy o převodu práva může samozřejmě učinit i porušovatel resp. využivatel práva.

Takovéto řešení je z hlediska majitele průmyslového práva nejpříjemnějším v případě, že sám předmět ochrany nevyrábí nebo neupotřebí vůbec, nebo není v situaci, kdy by sám chtěl nebo byl schopen pokrýt v úvahu připadající trh.

Uzavření licenční smlouvy s porušovatelem je možno z hlediska praxe pokládat za optimální řešení v případě, že se podaří sjednat takové poplatky a ostatní podmínky licence, že je to pro majitele práva celkově výhodné. Poplatky za licenci se obvykle pohybují v rozmezí 0,5 až 3, výjimečně až 8% z čisté prodejní ceny zboží nebo služeb opatřovaných ochrannou známkou. Cena za licenci, resp. tyto poplatky jsou odvislé na řadě faktorů, zejména na tom, zda bude nabyvateli poskytnuta licence výlučná, či nevýlučná, tj. zda majitel průmyslového práva bude např. předmět patentu vyrábět ještě sám, nebo zamýšlí licenci prodat ještě dalším zájemcům. Je samozřejmé, že cena licence bude závislá na hodnotě řešení pro nabyvatele, na tom, zda je řešení nebo známka chráněna pouze v tuzemsku nebo i v zahraničí a podobně.

Pokud majitel průmyslového práva nemá sám zájem nebo podmínky pro vlastní nebo jiné použití předmětu ochrany, připadá v úvahu i **převod práva**. V podstatě dojde k prodeji tohoto práva a změní se tudíž jeho majitel. Pouze u ochranných známek připadá v úvahu převod práva i poskytnutí licence jen pro některé výrobky nebo služby, pro které byla zapísána v rejstříku ochranných známek u Úřadu průmyslového vlastnictví. Cena za převod práva bývá obvykle podstatně vyšší, například dvojnásobná, než cena za licenci.

4. 4. Zástava průmyslového práva

Předmětem právních vztahů mohou být nejen hmotné věci a práva, ale i právem chráněné předměty průmyslového vlastnictví (s výjimkou označení původu), za předpokladu, že lze jejich hodnotu vyjádřit v penězích. Zástavní právo slouží k zajištění pohledávky pro případ, že dluh, který jí odpovídá, nebude včas splněn s tím, že v tomto případě lze dosáhnout uspokojení z výtěžku zpeněžení zástavy bez souhlasu či dokonce proti vůli jejího vlastníka. Nutno si uvědomit, že zástavní právo přechází i na kteréhokoliv dalšího vlastníka dané věci.¹¹

V případě, že vlastník průmyslového práva chce toto právo učinit předmětem zástavy, musí tedy požádat znalce¹², o stanovení peněžní hodnoty daného průmyslového práva. Oceňování předmětů průmyslového vlastnictví se provádí na základě zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a vyhlášky ministerstva financí č. 279/1997 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o oceňování majetku. Průmyslová

práva se zpravidla oceňují výnosovým způsobem, na základě licenční analogie, a to jako součet diskontovaných budoucích ročních čistých výnosů vyplývajících z užívání těchto předmětů, u vynálezů, užitných vzorů a průmyslových vzorů po dobu nejdéle pěti let a u ochranných známek nejdéle po dobu deseti let.¹³

Zástava se uskuteční na základě zástavní smlouvy uzavřené mezi zástavním věřitelem a zástavcem. Zástavní smlouva se zapisuje do rejstříku vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví.

5. Prosazování průmyslových práv na hranicích

Práva majitelů průmyslových práv, zejména práv k ochranným známkám resp. jejich prosaditelnost, byla v České republice velmi posílena, když byl vydán **zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů** (dále též jen „zákon o opatřeních na hranicích“).

Vydáním tohoto zákona plní Česká republika rovněž závazky, které na sebe vzala v Evropské dohodě zakládající přídružení mezi Českou republikou na straně jedné a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé, podepsané v Lucemburku dne 4. října 1993 (vyhlášené pod č. 7/1995 Sb.) a v Dohodě o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (dohoda TRIPS), podepsané v Marakeši 15. dubna 1994 (vyhlášené pod č. 191/1999 Sb.). Při vypracování návrhu zákona se vycházelo z nařízení Rady (ES) č. 3295/94, návrhu nařízení Rady, kterým se mění nařízení Rady (ES) 3295/94 ze dne 28. ledna 1998, č. COM(1998)25 final, 98/0018 (ACC) a prováděcího nařízení Komise (ES) č. 1367/95.

Tento zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních na hranicích stanoví podmínky, za nichž celní úřad přijímá opatření, má-li důvodné podezření, že jde o padělek nebo nedovolenou napodobeninu zboží, které je navrženo do volného oběhu, do režimu vývozu nebo je podána žádost o jeho zpětný vývoz, nebo které je odhaleno při provádění celního dohledu a celní kontroly.

Stanoví rovněž oprávnění celních úřadů naříditi zničení nebo jiné znehodnocení zboží, které bylo soudem uznáno za padělek nebo nedovolenou napodobeninu, a projednávat přestupky a správní delikty, k nimž dojde při porušování tohoto zákona.

6. Úloha České obchodní inspekce při prosazování práv z duševního vlastnictví

Prosazování práv z průmyslového a duševního vlastnictví je posilováno i činností České obchodní inspekce¹⁴. Činnost České obchodní inspekce se zaměřuje na kontrolu právníc-

¹¹ blíže viz Kupka, P.: Zastavit či nezastavit anebo hodnota průmyslového vlastnictví jako předmětu zástavního práva, Průmyslové vlastnictví 5–6/2003, str. 109–116

¹² znalec nebo znalecký ústav nebo organizaci zapsanou na základě zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících v seznamu znalců, které vedou krajské soudy, v jejichž obvodu má znalec trvalé bydliště a ústřední seznam vede Ministerstvo spravedlnosti

¹³ blíže viz např. Čada, K., Knížek, M.: Průmyslové vlastnictví a licence v tržním hospodářství, ÚPV, Praha 1997 a 2002

¹⁴ zákon č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci; je orgánem státní správy a je podřízena Ministerstvu průmyslu a obchodu ČR

kých a fyzických osob, které prodávají nebo dodávají výrobky a zboží na vnitřní trh České republiky nebo poskytují služby nebo vyvíjejí jinou obdobnou činnost na tomto trhu. Kontroluje zejména zabezpečení jakosti zboží nebo výrobků, dodržování dohodnutých nebo stanovených podmínek a kvality poskytovaných služeb, dodržování ostatních podmínek stanovených zvláštními předpisy, či zda nedochází ke klamání spotřebitele. Mezi tyto zvláštní předpisy patří samozřejmě i předpisy na ochranu průmyslového a jiného duševního vlastnictví¹⁵.

Inspektoři České obchodní inspekce mají k výkonu svých činností poměrně rozsáhlé pravomoci pokud jde o oprávnění vstupu do objektů výrobce, dovozce nebo distributora, ověřování totožnosti kontrolovaných osob, vyžadování potřebných dokladů, odebrání vzorků k jejich dalšímu posuzování apod.¹⁶

Inspektor České obchodní inspekce je na základě provedené kontroly oprávněn zakázat do zjednání nápravy nákup, dodávku, prodej nebo použití výrobků nebo zboží, které neodpovídá požadavkům podle zvláštních předpisů a popřípadě rozhodnout o uskladnění zajištěných výrobků mimo dosah kontrolované osoby. Inspektor může uložit kontrolované osobě pokutu až do výše 5 000 korun a ředitel až do výše 50 tisíc korun. Pokud kontrolovaná osoba je po spolehlivém zjištění závadného stavu pokutu zaplatit a namísto ji zaplatí, nelze se proti jejímu uložení odvolat. Jinak může kontrolovaná osoba proti uloženému opatření podat do tří pracovních dnů ode dne seznámení se s uloženým opatřením písemné námitky místně příslušnému inspektorátu. Námitky však nemají odkladný účinek.

Ředitel inspektorátu může, kromě pokuty i propadnutí nebo zabránění výrobků nebo zboží, rozhodnout i o jejich zničení na náklad kontrolované osoby, která tyto výrobky nebo zboží nabízela, prodávala nebo skladovala. Může osobě, která porušila podmínky stanovené zvláštními předpisy nebo která nesplnila uložená opatření, uložit pokutu až do výše jednoho milionu korun a při opakovaném porušení až do dvou milionů.

7. Mediace a arbitráž při uplatňování práv z duševního vlastnictví

K mimosoudním možnostem obrany proti porušování práv průmyslového vlastnictví patří v první řadě jednání s domnělým porušovatelem. Do mimosoudního jednání vstupuje majitel průmyslového práva sám nebo prostřednictvím advokáta, patentového zástupce nebo třetího subjektu – fyzické nebo právnické osoby. Může jednat i **prostřednictvím Asociace prostředníků a rozhodců**. Ta byla u nás ustavena po vzoru zemí, které mají s jednáním o porušování průmyslových práv jednak více zkušeností a jednak delší tradici.

Jedná-li majitel průmyslových práv s jejich domnělým porušovatelem, jedná se především o jeho upozorně-

ní na existenci práv k předmětu jeho výroby nebo používaného postupu.

V upozornění, pro které je nezbytná písemná forma z důvodu zajištění důkazu pro případné soudní jednání a případné uplatnění náhrady škody (varovný dopis – letter of consent), je nutno vždy uvést údaje týkající se předmětu ochrany např. číslo patentu, datum priority a jeho udělení a i dát porušovateli k dispozici znění patentových nároků, případně popis vynálezu. U ochranné známky její znění či vyobrazení, číslo jejího zápisu do rejstříku, datum priority a seznam zboží či služeb, pro které byla ochranná známka do rejstříku zapsána.

V ojedinělých případech upozornění majitele průmyslových práv adresované porušovateli končí uznáním průmyslového práva. Porušovatel se nezřídka brání tvrzením, že při svém podnikání používá jiné řešení, než které spadá do rozsahu udělené ochrany na vynález, užitiný nebo průmyslový vzor, případně, že dané řešení vyvinul sám a proto má takzvané právo předchozího uživatele. Nebo se také brání tím, že toto řešení užívá na základě stavu techniky známé před podáním přihlášky, na jejímž základě byl zaregistrován patent nebo užitiný či průmyslový vzor.

V případě, že se majitel průmyslového práva s domnělým porušovatelem nedohodne, ale na obou stranách existuje vůle o mimosoudní narovnání sporu, mají obě strany možnost uskutečnit mezi sebou **jednání za účasti jimi zvoleného nebo akceptovaného kvalifikovaného prostředníka (mediátora)**, který jejich jednání pouze odborně asistuje, nebo se mohou dohodnout, že tento prostředník bude v roli rozhodce, jehož rozhodnutí budou akceptovat. Takové jednání mohou uskutečnit přímo, nebo za pomoci již zmíněné Asociace prostředníků a rozhodců ve věcech duševního vlastnictví¹⁷, která byla v České republice konstituována na základě registrace u Ministerstva vnitra a která sdružuje celou řadu odborníků z oblasti duševního vlastnictví a nekalé soutěže.

Není vyloučeno ani mediační řízení a rozhodování sporů před Arbitračním a mediačním centrem, které je součástí Světové organizace duševního vlastnictví v Ženevě a které se specializuje i na rozhodování o stížnostech podaných proti generickým doménám, kdy velmi často dochází k porušování práv ve vztahu k zapsaným ochranným známkám.

Účastníci sporu se mohou dohodnout, že podstoupí **mimosoudní řízení na základě zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů**¹⁸, a to buď přímo mezi sebou nebo prostřednictvím Asociace prostředníků a rozhodců nebo Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Rozhodčí náleze vydaný v rámci rozhodčího řízení na podkladě uvedeného zákona je soudně vykonatelný.

Vlivem činnosti Arbitračního a medičního centra v Ženevě při Světové organizaci duševního vlastnictví (WIPO Arbitration and Mediation Center) se začala diskutovat i v České republice otázka vytvoření možnosti pro řešení sporů mimo soudní cestou v oblasti práv k předmětům průmyslového a jiného duševního vlastnictví. Tato diskuse vyústila v roce 1997

¹⁵ oprávnění se však nevztahuje na kontrolu potravin, pokrmů a tabákových výrobků, s výjimkou kontroly poctivosti jejich prodeje

¹⁶ blíže viz např.: Kupka, P.: Právní prostředky ochrany průmyslového vlastnictví, Právní rádce 5/2003

¹⁷ sídlo Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1

¹⁸ blíže viz Mothejzliková, J., Steiner, V. a kol.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami, Komentář, C.H.BECK, Praha 1996

konstituováním „**Asociace prostředníků a rozhodců ve věcech duševního vlastnictví**“ a jejím zaregistrováním u Ministerstva vnitra České republiky.

Nutno uvést, že na území nynější České republiky nešlo o první případ řešení sporů mimosoudní cestou. Taková možnost byla již v době první Republiky Československé po roce 1918. Tehdy na našem území bylo rozhodčí řízení obecně možné na základě civilního soudního řádu převzatého z bývalého Rakouska – Uherska, který byl v roce 1950 nahrazen ustanovením nového občanského soudního řádu č. 142/1950 Sb. Tento nový občanský soudní řád však umožňoval rozhodčí řízení jen mezi právníckými osobami, tedy nikoliv například mezi původcem vynálezu a výrobcem. Taková možnost byla připuštěna na základě zvláštního předpisu pouze v rámci tak zvaného smírčího řízení, které bylo na druhé straně povinné například před zahájením soudního řízení o odměnu za vynález. Účastníci sporu však závěrem smírčího řízení nebyli vázáni a v případě, že tento závěr neakceptovali, museli absolvovat soudní řízení.

Později, v roce 1962, byla určitá možnost rozhodčího řízení dána zákonem č. 121/1962 Sb., o hospodářské arbitráži, kterýžto zákon byl v pozdějších letech několikrát doplňován a novelizován. Ta však byla v podstatě omezena na řešení mezi tak zvanými socialistickými subjekty a měla namnoze spíše charakter administrativního direktivního řízení – v té době běžného.

V oblasti mezinárodního obchodu bylo rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničním subjektům upraveno zákonem č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů. I když tento zákon připoustěl rozhodčí řízení ad hoc, nebylo v praxi využíváno a naopak se využívala forma rozhodčího řízení u tehdy jediného stálého rozhodčího soudu, který existoval a působil při Československé obchodní a průmyslové komoře.

V současné době platný český zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů v souladu se světovou legislativou upravuje rozhodování majetkových sporů nezávislými a nestrannými rozhodci a rovněž tak i výkon rozhodčích nálezů stanovených v rámci takového rozhodování.

Sporné strany mají možnost se dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi má rozhodnout jeden nebo více rozhodců nebo stálý rozhodčí soud.

Způsob, jakým bude v rozhodčím řízení spor rozhodován, se stanoví v rozhodčí smlouvě. Rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže sporné strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír.

Rozhodčí smlouva musí být uzavřena písemně, jinak je neplatná. Může se týkat jednotlivého již vzniklého sporu ve formě smlouvy o rozhodci nebo všech sporů, které by v budoucnu vznikly (rozhodčí doložka). Rozhodčí smlouva váže také právní zástupce stran, pokud to smlouva výslovně nevyloučí. Rozhodčí smlouva má zpravidla určit počet i osoby rozhodců anebo stanovit způsob, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny. Konečný počet rozhodců musí být vždy lichý.

Rozhodcem může být český občan nebo cizinec, který je zletilý a je způsobilý k právním úkonům. Pokud někdo funkci rozhodce přijme, je povinen ji vykonávat v souladu se zákonem a dalšími předpisy. Přijetí funkce musí být písemné. Rozhodce se může funkce rozhodce vzdát jen ze závažných

důvodů nebo se souhlasem obou stran. Na jmenování nového rozhodce se sporné strany buď mohou dohodnout nebo jej na návrh kterékoliv strany jmenuje soud. Rozhodci jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dověděli v souvislosti s výkonem funkce rozhodce, pokud je této povinnosti sporné strany nezprostily.

Vedle možnosti rozhodování sporů rozhodci, zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů umožňuje rozhodování těchto sporů před stálým rozhodčím soudem, který se zřizuje na základě zákona. V současné době byl takový stálý rozhodčí soud konstituován při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.

Rozhodčí řízení je zahájeno podáním žaloby rozhodci nebo stálému rozhodčímu soudu. Podání takové žaloby má stejné účinky, jakoby byla podána u soudu. Sporné strany mají v rozhodčím řízení rovné postavení a musí jim být dána plná příležitost k uplatnění jejich práv. Pokud se strany nedohodnou jinak, je řízení neveřejné.

Rozhodčí řízení končí vydáním rozhodčího nálezu. Tento rozhodčí nálezn musí obsahovat odůvodnění, pokud se strany nedohodly, že odůvodnění není třeba. Při rozhodování se rozhodčí řídí hmotným právem rozhodným pro daný spor; mohou však spor rozhodnout podle zásad spravedlnosti, avšak jen tehdy, pokud je k tomu strany výslovně pověřily, například v rozhodčí smlouvě.

Rozhodčí nálezn je konečný a pro strany závazný, pokud se strany v rozhodčí smlouvě předem nedohodly o možnosti přezkoumání na žádost jedné nebo obou stran jiným rozhodcem. V takovém případě musí být žádost o přezkoumání doručena do 30 dnů od doručení rozhodčího nálezu.

Rozhodčí nálezn musí být doručen oběma stranám do vlastních rukou. Po jeho doručení rozhodce či rozhodčí soud opatří rozhodčí nálezn doložkou o právní moci.

Sporné strany se mohou také v průběhu rozhodčího řízení dohodnout na smírném vyřešení sporu. Na jejich žádost lze smír uzavřít ve formě rozhodčího nálezu. Pokud strany uzavřou smír mimo rozhodčí řízení, vezmou žalobu zpět a rozhodce zastaví rozhodčí řízení usnesením.

Jak již bylo na samém začátku tohoto příspěvku uvedeno, byla v České republice v roce 1997 konstituována Asociace prostředníků a rozhodců ve věcech duševního vlastnictví („Asociace“), která je dobrovolnou, nezávislou, samosprávnou a výběrovou profesní, státem zaregistrovanou organizací, sdružující odborníky a pracovníky v oblasti průmyslového a ostatního duševního vlastnictví. Asociace je členem Českého svazu vědeckotechnických společností. Členskou základnu tvoří špičkoví odborníci z oblasti práv k duševnímu vlastnictví, a to z oblasti praxe a teorie.

Činnost Asociace je zaměřena zejména na:

a) urovnání neshod a sporů, které vznikají ve vztahu k vytváření, uplatňování a hodnocení předmětů duševního vlastnictví, zejména ve věcech vynálezů, průmyslových vzorů, užitných vzorů, zlepšovacích návrhů, výrobních a provozních zkušeností (know-how), nekalé soutěže, ochranných známek, označení původu zboží, programů pro počítače a ostatních předmětů autorsko-právní ochrany a práv příbuzných,

b) organizování a uskutečňování jednání členů Asociace s účastníky neshod a sporů a vypracování potřebných podkladů,

c) organizování setkání, konferencí a školení ve vztahu k poslání a činnosti Asociace,

d) provádění studijní a publikační činnosti směřující ke zdokonalování mediátorské a rozhodcovské činnosti, s cílem řešení neshod a sporů mimosoudní cestou,

e) poskytování informací a porad sporným stranám cestou smluvních a jiných způsobů mimosoudního urovnání sporů a neshod a

f) sledování vývoje v oblasti urovnání neshod a sporů v oblasti práv k duševnímu vlastnictví, udržování styků, získávání a výměny zkušeností s analogickými mezinárodními organizacemi a asociacemi.

Vlastní činnost Asociace upravují „Pravidla pro smírčí a rozhodčí jednání a rozhodování v rámci stanov Asociace prostředníků a rozhodců ve věcech duševního vlastnictví“. Podle těchto pravidel Asociace sdružuje mediátory, rozhodce ve smyslu těchto pravidel a rozhodce ve smyslu dříve citovaného českého zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

Asociace v rámci urovnávání neshod a sporů v oblasti duševního vlastnictví **organizuje pro mediátory a rozhodce uskutečňování:**

a) smírčího **jednání** prováděného mediátorem nebo mediátory, které má vyústit ve smírné, pro obě strany přijatelné urovnání sporu,

b) rozhodčího **jednání** prováděné rozhodcem či rozhodci,

v případě, kdy se sporné strany předem ve smlouvě dohodly na respektování rozhodce či rozhodců a

c) rozhodčího **řízení** uskutečňovaného na základě zákona č. 216/1994 Sb., podle principů naznačených již v předchozí části tohoto příspěvku.

Zásady projednávání sporů jak v rámci smírčího a rozhodčího jednání, tak v rámci rozhodčího řízení jsou obdobné a v podstatě se neliší od principů aplikovaných v Arbitračním a mediačním centru WIPO. Z těch se konečně čerpalo při návrhu na zřízení české Asociace, tak při návrhu pravidel pro smírčí a rozhodčí jednání a rozhodování sporů.

Po několika málo letech činnosti české Asociace prostředníků a rozhodců ve věcech duševního vlastnictví lze konstatovat, že její činnost se zejména na samém počátku realizuje v organizování setkání a konferencí ve vztahu k poslání a předmětu její činnosti, v poskytování informací a porad sporným stranám a sledování vývoje v oblasti urovnávání sporů mimosoudní cestou. Vlastní mediační a rozhodovací praxe se začíná rozvíjet až v posledních měsících. To přesto, že řešení těchto sporů pře našimi soudy je nejen velmi drahé, ale trvá často i mnoho let. Je to způsobeno tím, že účastníci smluvních ujednání, například licenčních smluv nejsou zvyklí do závěrečných jejich částí začlenit doložku o mimosoudním urovnání sporu. Porovnáme-li například vývoj v řešení sporů ve vyspělých zemích západní Evropy a Spojených států, jak se projevuje i v Arbitračním a mediačním centru WIPO v Ženevě, máme co dohánět.

Možnost postihu za trestné činy proti předpisům o nekalé soutěži, ochranných známkách, obchodním jménu, chráněných označeních a průmyslových a autorských právech podle § 149–152 trestního zákona, problematika přestupků dle § 32 a 33 zákona o přestupcích

Mgr. Filip Hruška

1. Základní pojmy trestního a přestupkového práva

1.1. Trestní právo

Základní pojmy trestního práva jsou upraveny zákonem č.140/1961 Sb., trestní zákon, který vymezuje mimo jiné jednotlivé skutkové podstaty trestných činů a druhy a výše trestů, které lze za jejich spáchání uložit. Postup orgánů činných v trestním řízení při vyšetřování trestných činů a ukládání trestů za spáchané trestné činy upravuje zákon č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Trestný čin je jednou z kategorií protispoločenského a protiprávního jednání. **Trestným činem** se rozumí pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou vymezeny trestním zákonem. Mezi znaky trestného činu vymezené zákonem patří jednak znaky uvedené v rámci popisu skutkové podstaty toho kterého trestného činu a jednak věk a přičetnost jednající osoby. Aby se jednalo o trestný čin, musí být vždy splněny současně dva znaky, a to formální znak, kterým je existence znaků trestného činu uvedených v trestním zákoně a materiální znak, kterým je existence nebezpečnosti činu pro společnost. Aby se mohlo jednat o trestný čin, musí být stupeň nebezpečnosti činu pro společnost vyšší než nepatrná. Toto pravidlo však neplatí bez výjimky.¹

Skutkovou podstatou trestného činu se rozumí souhrn znaků, kterými se od sebe odlišují různé druhy trestných činů. Naplnění znaků skutkové podstaty je jednou z podmínek pro možnost kvalifikovat určité jednání jako trestný čin. Skutková podstata obsahuje souhrn znaků, podle nichž lze určit druh trestného činu.

¹ Trestní zákon výslovně stanoví, že pro možnost kvalifikace činu mladistvých jako trestného činu je třeba, aby stupeň nebezpečnosti jejich činu byl vyšší než malý. Rovněž u některých vyjmenovaných trestných činů se vyžaduje, aby byl stupeň nebezpečnosti vyšší než malý (např. trestný čin nenastoupení služby v ozbrojených silách dle § 270 trestního zákona).

Každá skutková podstata je charakterizována čtyřmi, resp. pěti znaky, a to objektem, objektivní stránkou, subjektem a subjektivní stránkou, zvláště se uvádí protiprávnost.

Objektem je společenský zájem, proti němuž směřuje trestný čin. Objektem trestného činu porušování průmyslových práv je zájem na ochraně oprávněných uživatelů průmyslového práva. **Objektivní stránka** trestného činu zahrnuje jednání, následek a příčinný vztah mezi nimi, místo a čas jednání a předmět útoku (např. chráněný vynález). **Subjektem** trestného činu je pak jeho **pachatel**, kterým může být kdokoli, kdo je trestně odpovědný.² Zákon rovněž v mnoha případech okruh možných pachatelů zužuje, např. u zneužívání pravomoci veřejného činitele může být jen veřejný činitel. Pachatelem však může být vždy jen fyzická osoba. **Subjektivní stránkou** trestného činu je **zavinění**, které může být úmyslné nebo nedbalostní s tím, že zákon rozlišuje úmysl přímý a nepřímý a nedbalost vědomou a nevědomou.³ Pro naplnění znaků skutkové podstaty většiny trestných činů se vyžaduje zavinění úmyslné, je však celá řada trestných činů, které lze spáchat i z nedbalosti. Pokud není u skutkové podstaty výslovně uvedeno, že lze trestný čin spáchat i z nedbalosti, vyžaduje se úmyslné zavinění.

Za jednání, která jsou kvalifikována jako trestné činy, umožňuje trestní zákon uložit celou škálu trestů. Jelikož se

² Trestní odpovědnost totiž může být např. z důvodu nízkého věku nebo z důvodu nepřičetnosti vyloučena.

³ Trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel chtěl způsobem v trestním zákoně uvedeným porušit nebo ohrozit zájem chráněný trestním zákonem (úmysl přímý) nebo věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit a pro případ, že je způsobí byl s tím srozuměn (úmysl nepřímý). Trestný čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel věděl, že může způsobem v trestním zákoně uvedeným porušit nebo ohrozit zájem chráněný trestním zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí (nedbalost vědomá) nebo nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým poměrům vědět měl a mohl (nedbalost nevědomá).

věnujeme pouze některým trestným činům, definujeme pouze tresty, které lze za tyto trestné činy uložit.

- **trest odnětí svobody** – tento trest spočívá v tom, že pachatel je omezen na dobu určenou v rozsudku na své osobní svobodě. Trest se vykonává ve věznicích. Za námi řešené trestné činy může být uložen trest odnětí svobody až na 12 let, a to v případě trestného činu podvodu (viz kapitola 3. 4. , strana 25). Soud může trest odnětí svobody podmíněně odložit zejména tam, kde horní hranice trestní sazby nepřevyšuje tři léta, což je u většiny předmětných trestných činů. U podmíněného odložení trestu odnětí svobody soud stanoví zkušební dobu na jeden rok až pět let. Pokud se pachatel ve zkušební době osvědčí, trest nebude vykonán. V případě, že se pachatel ve zkušební době neosvědčí, bude trest vykonán v rozsudkem stanovené výši.
  - **peněžitý trest** – tento trest spočívá v povinnosti odsouzeného zaplatit státu ve stanovené lhůtě soudem určenou peněžitou částku. Peněžitý trest lze uložit v rozmezí od 2.000,- Kč do 5.000.000,- Kč. Při ukládání tohoto trestu soud vyměří náhradní trest odnětí svobody až na dvě léta pro případ, že peněžitý trest nebude ve stanovené lhůtě vykonán.
  - **propadnutí věci** – tento trest spočívá v propadnutí věci státu. Věc musí náležet odsouzenému a muselo ji být užito ke spáchání trestného činu, musela být ke spáchání trestného činu určena nebo musela byla získána trestným činem nebo být nabyta za věc z trestného činu.
  - **obecně prospěšné práce** – tento trest spočívá ve výkonu určité soudem stanovené pracovní činnosti, kterou musí pachatel splnit osobně, bezplatně a ve volném čase. Trest je možné uložit ve výměře od 50 do 400 hodin. V případě, že odsouzený nevykoná trest obecně prospěšných prací, přemění se tento trest v trest odnětí svobody a to tak, že za každé dvě neodpracované hodiny se uloží jeden den odnětí svobody.
  - **zákaz činnosti** – tento trest spočívá v tom, že se odsouzenému po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje výkon určitého zaměstnání, povolání nebo funkce nebo takové činnosti, ke které je třeba zvláštního povolení, nebo jejíž výkon upravuje zvláštní předpis. Tento trest se ukládá na 1 až 10 let.
  - **vyhoštění** – tento trest spočívá v povinnosti pachatele opustit území České republiky. Tento trest může být uložen pouze pachateli, který není občanem České republiky a kterému nebylo přiznáno postavení uprchlíka. Trest se ukládá na dobu jednoho roku až deseti let nebo na dobu neurčitou.
  - **zákaz pobytu** – tento trest záleží v tom, že se odsouzený nesmí zdržovat na určitém místě nebo v určitém obvodu. Trest se ukládá v rozmezí od jednoho do pěti let.
- Tresty obecně prospěšných prací, zákazu činnosti, vyhoštění a zákazu pobytu lze uložit za spáchání všech námi pojednávaných trestných činů i když to zákon u jednotlivého trestného činu výslovně neuvádí. V případě uložení trestu odnětí svobody a zákazu činnosti se doba výkonu trestu odnětí svobody nezapočítává do doby výkonu trestu zákazu činnosti. Nelze vedle sebe uložit trest odnětí svobody a obecně prospěšné práce.

1.2. Přestupkové právo

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích je předpisem veřejného práva správního. Postihuje protiprávní jednání, jejichž stupeň nebezpečnosti pro společnost není tak závažný jako u trestných činů (materiální znak). Proto také sankce za spáchání přestupku nejsou tak početné a přísné jako sankce za spáchání trestného činu. Z hlediska druhu trestů nelze např. za přestupek uložit trest odnětí svobody. Rovněž následky uložení sankce nejsou pro pachatele přestupku tak závažné následky jako u trestných činů a neevoluují se v rejstříku trestů ani v jiném obdobném rejstříku. Rozdíl mezi trestným činem a přestupkem lze spatřovat i v tom, že o uložení trestu za spáchání trestného činu rozhodují vždy soudy, o uložení sankce za spáchání přestupku rozhodují správní orgány.

Zákon č. 200/1990 Sb. definuje přestupek v ustanovení § 2.⁴

Podstatný rozdíl mezi trestným činem a přestupkem je míra zavinění nutná ke spáchání přestupku či trestného činu. K odpovědnosti za přestupek postačí zavinění z nedbalosti, není-li výslovně uvedeno, že se vyžaduje zavinění úmyslné a k odpovědnosti za trestný čin se vyžaduje zavinění úmyslné, není-li výslovně uvedeno, že postačí zavinění z nedbalosti.

2. Základní pojmy hospodářské soutěže (nekalá soutěž), práv na označení (ochranná známka, obchodní jméno, chráněné označení původu), průmyslových práv (chráněný vynález, průmyslový vzor, uživatelný vzor, topografie polovodičového výrobku) a autorského práva, práv s ním souvisejících a práv k databázi

2.1. Pojem nekalá soutěž

Nekalá soutěž je upravena v ustanovení § 44 a následujících obchodního zákoníku.

Obchodní zákoník obsahuje základní definici nekalé soutěže. **Nekalou soutěží** je jednání v hospodářské soutěži, které je v rozporu s dobrými mravy soutěže a je způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům⁵ nebo spotřebitelům. Jedná se o tzv. generální klauzuli nekalé soutěže. Pro to, aby určité jednání mohlo být považováno za nekalou soutěž je třeba splnění tří znaků současně, a to:

- jednání v hospodářské soutěži
- rozpor takového jednání s dobrými mravy hospodářské soutěže
- způsobilost takového jednání přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům.

⁴ §2 Pojem přestupku – Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto zákoně nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postihovaný podle zvláštních právních předpisů a nebo o trestný čin.

⁵ Pojem „soutěžitelé“ definuje zákon č. 143/2001 Sb. o ochraně hospodářské soutěže jako fyzické a právnické osoby, jejich sdružení, sdružení takových sdružení a jiné formy seskupování, a to i v případě, že tato sdružení a seskupení nejsou právními osobami, pokud se účastní hospodářské soutěže nebo ji mohou svou činností ovlivňovat, i když nejsou podnikateli.

V každém případě je nutné, aby jednání označené za nekalosoutěžní naplňovalo všechny shora uvedené znaky. Pokud by jeden ze znaků chyběl, nebylo by možné aplikovat na takové jednání ani jednu z dílčích skutkových podstat, jejichž popis a výklad je uveden níže.

Nekalá soutěž je výslovně zákonem zakázána.

Nekalá soutěž však není vymezena pouze generální klauzulí, obchodní zákoník vymezuje demonstrativně dílčí skutkové podstaty nekalosoutěžního jednání. Jsou jimi zejména :

- a) klamavá reklama
- b) klamavé označování zboží a služeb
- c) vyvolávání nebezpečí záměny
- d) parazitování na pověsti podniku, výrobků či služeb jiného soutěžitele
- e) podplácení
- f) zlehčování
- g) srovnávací reklama
- h) porušování obchodního tajemství
- i) ohrožování zdraví spotřebitelů a životního prostředí

Klamavou reklamou je šíření údajů o vlastním nebo cizím podniku jeho výrobcích či výkonech, které je způsobilé vyvolat klamavou představu a zjednat tím vlastním nebo cizímu podniku v hospodářské soutěži prospěch na úkor jiných soutěžitelů či spotřebitelů. Za šíření údajů se považuje sdělení mluveným nebo psaným slovem, tiskem, vyobrazením, fotografií, rozhlasem, televizí či jiným sdělovacím prostředkem. Klamavým je i údaj sám o sobě pravdivý, jestliže vzhledem k okolnostem a souvislostem za nichž byl učiněn může vést k omylu. **Klamavým označením zboží a služeb** je každé označení, které je způsobilé vyvolat v hospodářském styku mylnou domněnku, že jím označené zboží, nebo služby pocházejí z určitého státu, určité oblasti či místa nebo od určitého výrobce, anebo že vykazují zvláštní charakteristické znaky nebo zvláštní jakost. Nerozhodné je, zda označení bylo uvedeno bezprostředně na zboží, obalech, obchodních písemnostech apod. Rovněž je nerozhodné, zda ke klamavému označení došlo přímo nebo nepřímo a jakým prostředkem se tak stalo. Klamavým označením je i takové nesprávné označení zboží nebo služeb, k němuž je připojen dodatek sloužící k odlišení od pravého původu, jako výrazy druh, typ, způsob a označení je přesto způsobilé vyvolat o původu nebo povaze zboží či služeb mylnou domněnku. Klamavým označením není uvedení názvu, který se v hospodářském styku již všeobecně vžil jako údaj sloužící k označování druhu nebo jakosti zboží, ledaže by k němu byl připojen dodatek způsobilý klamat o původu jako např. pravý, původní apod. **Vyvolání nebezpečí záměny** je užití firmy nebo názvu osoby nebo zvláštního označení podniku užívaného již po právu jiným soutěžitelem, užití zvláštních označení podniku nebo zvláštních označení či úpravy výrobků, výkonů anebo obchodních materiálů podniku, které v zákaznických kruzích platí pro určitý podnik nebo závod za příznačné (např. i označení obalů, tiskopisů, katalogů, reklamních prostředků), napodobení cizích výrobků, jejich obalů nebo výkonů, ledaže by šlo o napodobení v prvcích, které jsou již z povahy výrobku funkčně, technicky nebo esteticky předurčeny a napodobitel učinil veškerá opatření, která od něho lze požadovat aby nebezpečí záměny vyloučil anebo alespoň podstatně omezil, pokud jsou tato jednání způsobilá vyvolat nebezpečí záměny nebo klamnou představu o spojení s podnikem, firmou,

zvláštním označením, nebo výrobky anebo výkony jiného spotřebitele. **Parazitováním** na pověsti je využívání pověsti podniku, výrobků nebo služeb jiného soutěžitele s cílem získat pro výsledky vlastního nebo cizího podnikání prospěch, jehož by soutěžitel jinak nedosáhl. **Podplácením** je jednání jímž soutěžitel osobě, která je členem statutárního orgánu nebo jiného orgánu jiného soutěžitele nebo je v pracovním či jiném obdobném poměru k jinému soutěžiteli, přímo nebo nepřímo nabídne, slíbí či poskytne jakýkoli prospěch za tím účelem, aby tímto nekalým postupem docílil na úkor jiných soutěžitelů pro sebe nebo jiného soutěžitele přednost nebo jinou neoprávněnou výhodu v soutěži, anebo osoba shora uvedená přímo či nepřímo žádá, dá si slíbit nebo přijme za stejným účelem jakýkoli prospěch. **Zlehčováním** je jednání jímž soutěžitel uvede nebo rozšiřuje o poměrech, výrobcích nebo výkonech jiného soutěžitele nepravdivé údaje způsobilé tomuto soutěžiteli přivodit újmu. Zlehčováním je i uvedení a rozšiřování pravdivých údajů o poměrech, výrobcích či výkonech jiného soutěžitele, pokud jsou způsobilé tomuto soutěžiteli přivodit újmu. Nekalou soutěží však není, byl-li soutěžitel k takovému jednání okolnostmi donucen (oprávněná obrana). **Srovnávací reklamou** je jakákoli reklama, která výslovně nebo i nepřímo identifikuje jiného soutěžitele anebo zboží nebo služby nabízené jiným soutěžitelem. Srovnávací reklama je přípustná jen pokud není klamavá a za dalších předpokladů stanovených obchodním zákoníkem. **Porušením obchodního tajemství** je jednání nímž jednajícím jiné osobě neoprávněně sdělí, zpřístupní, pro sebe nebo pro jiného využije obchodní tajemství, které může být využito v soutěži a o němž se dozvěděl tím, že mu tajemství bylo svěřeno nebo se jinak stalo přístupným (např. z technických předloh, návrhů, výkresů, modelů, vzorů) na základě jeho pracovního vztahu k soutěžiteli nebo na základě jiného vztahu k němu, popřípadě v rámci výkonu funkce, k níž byl soudem nebo jiným orgánem povolán, vlastním nebo cizím jednáním přičítícím se zákonu. **Ohrožováním zdraví a životního prostředí** je jednání, jímž soutěžitel zkrlesluje podmínky hospodářské soutěže tím, že provozuje výrobu, uvádí na trh výrobky nebo provádí výkony ohrožující zájmy ochrany zdraví anebo ochrany životního prostředí chráněného zákonem, aby tak získal pro sebe nebo pro jiného prospěch na úkor jiných soutěžitelů nebo spotřebitelů.

2.2. Práva na označení

Za práva na označení jsou považována práva na užívání ochranné známky, obchodního jména a chráněného označení původu.

Problematika ochranných známek je regulována zákonem č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách. **Ochrannou známkou** je označení tvořené slovy, písmeny číslicemi, kresbou nebo tvarem výrobku nebo jeho obalu popř. jejich kombinací určené k rozlišení výrobků nebo služeb pocházejících od různých podnikatelů a zapsané do rejstříku ochranných známek vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví. Ochranná známka je definována i negativně. Zákon stanoví, která označení jsou ze zápisu do rejstříku vyloučena. Jsou to označení, která nemohou být graficky znázorněna, která nemají způsobilost rozlišit výrobky nebo služby, označení, které je

tvoreno výlučně ze značek nebo údajů, sloužících v obchodě k určení druhu, jakosti, množství, účelu, hodnoty nebo jiných vlastností výrobků nebo služeb, z údajů o zeměpisném původu nebo o době výroby výrobku či poskytnutí služby, označení, které výlučně sestává ze značek nebo označení obvyklých v běžném jazyce nebo užívání v dobré víře a obchodních zvyklostech, označení tvořené výlučně tvarem výrobku, které vyplývá z jeho povahy, nebo je nezbytný pro dosažení technického výsledku anebo dává tomuto výrobku podstatnou užitnou hodnotu, označení, které odporuje veřejnému pořádku nebo dobrým mravům, označení, které může klamat veřejnost zejména o povaze, jakosti nebo zeměpisném původu výrobků nebo služeb, označení, jehož užívání by bylo v rozporu se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z mezinárodních smluv, označení, které obsahuje znak vysoké symbolické hodnoty, zejména náboženské symboly, označení přihlašované pro vína či lihoviny, které obsahuje zeměpisný údaj, aniž by víno či lihovina měly takovýto zeměpisný původ.

Pod pojem **obchodní jméno** je zahrnuta jednak **obchodní firma**, což je dle ustanovení § 8 obchodního zákoníku název, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku⁶ a jednak označení, pod kterým osoby nezapsané v obchodním rejstříku vyvíjejí svou podnikatelskou činnost.

Pojem **chráněného označení původu** vymezuje zákon č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení takto: název oblasti, určitého místa nebo země používaný k označení zboží pocházejícího z tohoto území, jestliže kvalita nebo vlastnosti tohoto zboží jsou výlučně nebo převážně dány zvláštním zeměpisným prostředím s jeho charakterickými přírodními a lidskými faktory a jestliže výroba, zpracování a příprava takového zboží probíhá ve vymezeném území, za označení původu pro zemědělské výrobky nebo potraviny jsou pokládána i tradiční zeměpisná nebo nezeměpisná označení pro zboží pocházející z vymezeného území, splňuje – li takové zboží ostatní shora uvedené podmínky.⁷

2.3. Průmyslová práva

Za průmyslová práva jsou považována zejména práva ke chráněnému vynálezu, průmyslovému vzoru, užitnému vzoru, a topografii polovodičového výrobku.

Chráněným vynálezem je vynález, na který byl udělen patent Úřadem průmyslového vlastnictví. Dle zákona č. 527/1990 Sb. o vynálezech a zlepšovacích návrzích. Patenty se udělují na vynálezy, které jsou nové, jsou výsledkem vynálezcké činnosti a jsou průmyslově využitelné. Patenty se naopak neudělují na vynálezy, jejichž využití by se přičilo veřejnému pořádku nebo dobrým mravům a dále na odrůdy rostlin a plemena zvířat nebo v zásadě biologické způsoby pěstování rostlin či chovu zvířat. Za vynálezy se nepovažují objevy, vědecké teorie a matematické metody, estetické výtvořky, plány, pravidla a způsoby vykonávání obchodní činnosti, hraní her jakož i programy počítačů, podávání informací. Udělené patenty na vynálezy se zapisují do patentového rejstříku vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví.

⁶ Například ŠKODA, a.s.

⁷ Například Bilinská kyselka

Průmyslovým vzorem je dle definice obsažené v zákoně č. 527/1990 Sb. vnější úprava výrobku, která je nová a průmyslově využitelná. Naopak průmyslovým vzorem není technické a konstrukční řešení, přenesení známé vnější úpravy výrobku na výrobek jiného druhu nebo vnější úprava vytvořená zvětšením či zmenšením známé vnější úpravy výrobku, záměna materiálu pro vnější úpravu výrobku, architektonické řešení stavby, vnější úprava výrobku zjistitelná jen při zvláštní pozornosti, barva, není – li ji užito ve spojení s tvarem, s obrysem nebo s kresbou. Průmyslové vzory se zapisují do rejstříku průmyslových vzorů vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví.

Užitným vzorem je označení, kterým se chrání dle definice obsažené v zákoně č. 478/1992 Sb. technická řešení, která jsou nová, přesahují rámec pouhé odborné dovednosti a jsou průmyslově využitelná, technickými řešeními nejsou objevy, vědecké teorie a matematické metody, pouhé vnější úpravy výrobků, plány, pravidla a způsoby vykonávání duševní činnosti, programy počítačů, pouhé uvedení informace. Užitnými vzory nelze chránit technická řešení, jež jsou v rozporu s obecnými zásadami morálky a lidskosti, odrůdy rostlin a plemena zvířat, jakož i biologické reprodukční materiály, způsoby výroby nebo pracovní činnosti. Užitné vzory se zapisují do rejstříku užitných vzorů vedeným Úřadem průmyslového vlastnictví.

Topografií polovodičových výrobků je dle definice obsažené v zákoně č. 529/1991 Sb. o ochraně topografií polovodičových výrobků série jakkoli zafixovaných nebo zakódovaných vzájemně souvisejících zobrazení, znázorňujících trojrozměrné trvalé uspořádání vrstev, z nichž se polovodičový výrobek skládá, přičemž každé zobrazení znázorňuje vzor jedné vrstvy polovodičového výrobku nebo jeho části, popřípadě povrchu polovodičového výrobku v jednotlivých stupních výroby nebo jeho částí. Polovodičovým výrobkem se rozumí konečná nebo mezitímní forma mikroelektronického výrobku, který je určen k plnění elektronické funkce a který se skládá ze základního tělesa obsahujícího vrstvu polovodičového materiálu a opatřeného alespoň jednou vrstvou vodivého, izolačního nebo polovodičového materiálu v předem daném uspořádání.

2.4. Autorské právo, práva související s právem autorským a práva k databázi

Základní právní úprava autorského práva a práv s ním souvisejících je obsažena v zákoně č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským (autorský zákon). Zákon označuje za **autora** fyzickou osobu, která vytvořila autorské dílo ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb. Takovým dílem je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam (dále jen „dílo“). **Dílem** je zejména dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, dílo hudební, dílo dramatické a dílo hudebně dramatické, dílo choreografické a dílo pantomimické, dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii, dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické, dílo výtvarné, jako je dílo malířské, grafické

a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické. Za dílo se považuje též počítačový program, je-li původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvořem. Za dílo souborné se považuje databáze, která je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvořem. Právo autorské se vztahuje na dílo dokončené, jeho jednotlivé vývojové fáze a části, včetně názvu a jmen postav, pokud splňují podmínky výše uvedené. Předmětem práva autorského je také dílo vzniklé tvůrčím zpracováním díla jiného, včetně překladu díla do jiného jazyka. Tím není dotčen právo autora zpracovaného nebo přeloženého díla. Sborník, jako je časopis, encyklopedie, antologie, pásmo, výstava nebo jiná databáze, je-li souborem nezávislých děl nebo jiných prvků, který je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora, je dílem souborným. Dílem naopak není zejména námět díla sám o sobě, denní zpráva nebo jiný údaj sám o sobě, myšlenka, postup, princip, metoda, objev, vědecká teorie, matematický a obdobný vzorec, statistický graf a podobný předmět sám o sobě.

Práva autora se dělí na dvě skupiny, a to na práva osobnostní a práva majetková.⁸

Za práva s právem autorským související jsou považována :

- práva výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu,
  - právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu,
  - právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu,
  - právo rozhlasového nebo televizního vysílatele k jeho původnímu vysílání,
  - právo zveřejnitel k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž uplynula doba trvání majetkových práv,
  - právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu,
  - právo pořizovatele k jím pořázené databázi,
  - ochranu práv podle tohoto zákona,
  - kolektivní správu práv autorských a práv souvisejících s právem autorským.
- Ochrana podle práva autorského se nevztahuje na
- úřední dílo, jímž je právní předpis, rozhodnutí, veřejná listina, veřejně přístupný rejstřík a sbírka jeho listin, jakož i úřední návrh úředního díla a jiná přípravná úřední dokumentace, včetně úředního překladu takového díla, sněmovní a senátní publikace, pamětní knihy obecní (obecní kroniky), státní symbol a symbol jednotky územní samosprávy a jiná taková díla, u nichž je veřejný zájem na vyloučení z ochrany,
  - výtvoř tradiční lidové kultury, není-li pravé jméno autora obecně známo a nejde-li o dílo anonymní nebo o dílo pseudonymní; užít takové dílo lze jen způsobem nesnižujícím jeho hodnotu,
  - politický projev a řeč pronesenou při úředním jednání; autorovo právo k užití takových děl v souboru zůstává nedotčeno.

⁸ Práva osobnostní jsou právo autora na ochranu jeho autorství, zejména jeho nedotknutelnosti, a je-li dílo užíváno jinou osobou, aby se tak dělo způsobem nesnižujícím hodnotu díla. Právo majetkové povahy je zejména právo s dílem nakládat, rozhodovat o jeho zveřejnění a udílet svolení k jeho užití a dále právo na odměnu za užívání díla.

3. **Trestně právní ochrana v oblasti porušování pravidel hospodářské soutěže (nekalá soutěž), oblasti ochrany práv na označení, oblasti ochrany průmyslových práv a oblasti ochrany autorského práva, práv s ním souvisejících a práv k databázi**

Trestněprávní ochrana v uvedených oblastech je systematicky zařazena v hlavě V. (trestné činy hospodářské), oddíl čtvrtý (trestné činy proti předpisům o nekalé soutěži, ochranných známkách, chráněných vzorech a vynálezech a proti právům souvisejícím s právem autorským a proti právům k databázi) zákona č.140/1961 Sb., trestní zákon.

Zakotvení této ochrany vyplývá též z mezinárodních smluv přijatých Českou republikou.

3.1. **Trestněprávní ochrana před nekalou soutěží**

Trestněprávní ochrana před nekalou soutěží je zakotvena v § 149 trestního zákona.⁹ Požadavek na zakotvení trestního ustanovení proti nekalé soutěži vyplývá z Pařížské mezinárodní úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví z r. 1883.

Pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoli, kdo je trestně odpovědný, zákon se zde neomezuje pouze na soutěžitele. Pachatelem tohoto trestného činu může být například jednatel společnosti s ručením omezeným, který svým jednáním poškodí jinou společnost, přičemž soutěžiteli jsou tyto obchodní společnosti, nikoli jednatel a poškozená společnost. Postihuje se jednání, které je v rozporu s předpisy upravujícími soutěž v hospodářském styku (např. nekalá soutěž dle obchodního zákoníku nebo omezování hospodářské soutěže dle zákona č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže) nebo jednání které je v rozporu se zvyklostmi soutěže. Pachatelem tohoto trestného činu bude ten, kdo takovým jednáním poškodí dobrou pověst nebo ohrozí chod nebo rozvoj podniku soutěžitele.

Trestný čin bude dokonán, i když chod nebo rozvoj podniku nebude zastaven, ale bude jen ohrožen. Ke spáchání tohoto trestného činu se vyžaduje úmyslné zavinění. Úmysl pachatele se musí vztahovat jak k porušení předpisů upravujících soutěž v hospodářském styku nebo zvyklosti soutěže, tak i k poškození dobré pověsti nebo ohrožení chodu podniku. Prokázání úmyslu je z praktického hlediska velmi problematické a proto i prokázání spáchání tohoto trestného činu je v praxi velmi obtížné. Z tohoto důvodu nejsou v současné době k dispozici rozhodnutí soudů týkající se § 149 trestního zákona.

K prokázání tohoto trestného činu by bylo nezbytné provést rozsáhlé dokazování, zejména svědeckými výpověďmi všech osob, kteří by mohli být seznámeni se záměrem pachatele a dále znaleckými posudky, které určí, zda jednání pachatele mohlo ohrozit nebo poškodit chod podniku poškozeného podnikatele.

⁹ § 149 Nekalá soutěž – kdo jednáním, které je v rozporu s předpisy upravujícími soutěž v hospodářském styku nebo se zvyklostmi soutěže, poškodí dobrou pověst nebo ohrozí chod nebo rozvoj podniku soutěžitele bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

Jako příklad jednání, které je postižitelné dle § 149 trestního zákona lze uvést situaci, kdy podnikatel propaguje své výrobky srovnávací reklamou tak, že uvádí, že výrobky jiného podnikatele, na rozdíl od jiných výrobků pachatele, poškozují zdraví spotřebitelů a takovou propagaci činí s úmyslem poškodit jeho dobrou pověst nebo ohrozit chod či rozvoj jeho podniku.

Za spáchání trestného činu nekalé soutěže může být kromě trestu odnětí svobody uložen peněžitý trest, trest propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, zákaz pobytu a obecně prospěšné práce. Každý z těchto trestů může být uložen samostatně nebo v kombinaci s jiným.

V souvislosti s výkladem k ustanovení § 149 trestního zákona je nezbytné doplnit, že nekalosoutěžní jednání může být postiženo jako trestný čin porušování závazných pravidel hospodářského styku podle ustanovení § 127 trestního zákona.¹⁰

Je tomu tak v případě, kdy se pachatel dopustí jednání, které má znaky trestného činu nekalé soutěže dle § 149 trestního zákona, ovšem zároveň jedná s úmyslem opatřit sobě nebo jinému ve značném rozsahu neoprávněné výhody a poruší pravidla hospodářského styku závažným způsobem. Pokud jedná s tímto úmyslem není trestně odpovědný dle § 149 trestního zákona, nýbrž podle § 127 trestního zákona.

Skutková podstata § 127 trestního zákona byla zařazena do trestního zákona novelou z roku 1990. Jedná se o skutkovou podstatu s tzv. blanketní dispozicí. Pravidly hospodářského styku jsou taková pravidla, jejichž nedodržení nebo porušení vede k větším hospodářským škodám. Jde o pravidla stanovená obecně závaznými, za nichž se může rozvíjet hospodářská činnost. V dané situaci jde o porušení ustanovení § 44 a následujících obchodního zákoníku upravujících nekalou soutěž.

Neoprávněnými výhodami mohou být majetkové i nemajetkové výhody, musí se ovšem jednat o značný rozsah neoprávněných výhod. Pojem značný rozsah je nutné vyloučit v souvislosti s ustanovením § 89 odst. 11 trestního zákona o značné škodě, kterou se rozumí škoda minimálně 500.000,- Kč. Jako příklad jednání postižitelného dle § 127 trestního zákona uvádíme jednání podnikatele, který propaguje své výrobky tak, že u spotřebitelů vyvolá klamnou představu, že jeho výrobek je nezbytný k udržení zdraví a tuto propagaci činí s úmyslem získat majetkový prospěch vyšší než 500.000,- Kč.

Za spáchání trestného činu dle ustanovení § 127 porušování závazných pravidel hospodářského styku může být kromě trestu odnětí svobody uložen i peněžitý trest, zákaz činnosti, vyhoštění, zákaz pobytu, obecně prospěšné práce a propadnutí věci. Všechny tyto druhy trestů lze uložit jak samostatně, tak i souběžně několik najednou.

¹⁰ § 127 Porušování závazných pravidel hospodářského styku – 1) Kdo v úmyslu opatřit sobě nebo jinému ve značném rozsahu neoprávněné výhody, poruší závazným způsobem pravidla hospodářského styku stanovená obecně závazným právním předpisem bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem. 2) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 vážnou poruchu v hospodářské činnosti nebo vážnou poruchu v zásobování anebo zkrácení příjmů státu ve značném rozsahu.

3.2. Trestněprávní ochrana v oblasti ochrany práv na označení

Trestněprávní ochrana v oblasti ochrany práv na označení je zakotvena v ustanovení § 150 trestního zákona.¹¹

Jedná se o trestný čin úmyslný.

Jednání pachatele tohoto trestného činu může záležet v jednom ze tří základních jednání, jimiž jsou :

- neoprávněné použití ochranné známky nebo známky s ní snadno zaměnitelné (§150 odst.1 trestního zákona)
- neoprávněné použití obchodního jména nebo označení s ním zaměnitelného (§150 odst. 2 písm. a/ trestního zákona)
- neoprávněné použití označení původu nebo označení s ním zaměnitelného (§150 odst.2 písm. b/ trestního zákona)

K ustanovení § 150 odst. 1 trestního zákona: U jednání pachatele spočívajícím v neoprávněném použití ochranné známky je nezbytné, aby pachatel zboží či služby označil takovou známkou, která je zcela shodná nebo snadno zaměnitelná s ochranou známkou, která náleží jiné osobě.

K naplnění skutkové podstaty tedy nepostačuje označení zboží či služeb známkou, která je pouze zaměnitelná. Pokud by osoba označila výrobky či služby známkou, která je pouze zaměnitelná, nejedná se o trestný čin a osoba, jejíž právo bylo porušeno, by se musela domáhat svých práv občanskoprávní žalobou podle ustanovení zákona č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách.

Pojem „snadno zaměnitelné známky“ není žádným právním předpisem definován. Při definování tohoto pojmu bude třeba vycházet z definice zaměnitelnosti ochranných známek obsažené v § 3 odst. 1 zákona č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách. Toto ustanovení definuje zaměnitelnou ochranou známkou, jako známkou, která obsahuje prvky zapsané ochranné známky, které by mohly vést k záměně (např. tvar, vyobrazení). Za snadno zaměnitelnou ochranou známkou je tedy nutné považovat označení, které obsahuje prvky zapsané ochranné známky v takové míře, že by mohly vést ke snadné záměně.

Pojmovým znakem skutkové podstaty dle ustanovení § 150 odst. 1 je dovoz, vývoz nebo uvedení neoprávněně označených výrobků do oběhu. Neoprávněnost je dána tam, kde ochranou známkou použije ten, kdo není jejím majitelem, resp. není oprávněn ji užívat. Ochranou známkou je oprávněn užívat, tedy označovat s ní výrobky nebo služby, buď majitel zapsaný do rejstříku ochranných známek nebo osoba, jíž majitel poskytl licenci. Pro vznik trestní odpovědnosti není třeba, aby pachatel tohoto trestného činu označil výrobek nebo službu ochrannou známkou, kterou není oprávněn použít (není majitelem a nemá potřebnou licenci), postačí takto označenou službu nebo výrobek uvést do oběhu.

¹¹ § 150 Porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu – 1/Kdo doveze, vyveze nebo uvede do oběhu výrobky nebo služby, neoprávněně označované ochranou známkou, k níž přísluší výhradní právo jinému, nebo známkou snadno s ním zaměnitelnou bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci. 2/Stejně bude potrestán, kdo pro dosažení hospodářského prospěchu a) neoprávněně užívá obchodní jméno nebo jakékoliv označení s ním zaměnitelné, nebo b) uvede do oběhu výrobky neoprávněně opatřené označením původu, k němuž přísluší výhradní právo jinému, nebo značením původu snadno s ním zaměnitelným.

Dle ustanovení § 150 je skutková podstata trestného činu naplněna i v případě, že pachatel neoprávněně užívá známku snadno zaměnitelnou s ochranou známkou. Je nutné uvést, že taková známka by neměla být zapsána u Úřadu průmyslového vlastnictví, neboť tento úřad nemůže zapsat ani známku zaměnitelnou s již zapsanou ochranou známkou. Z této formulace dovozujeme, že známka snadno zaměnitelná je známka, která není zapsána u Úřadu průmyslového vlastnictví, ale například se jedná o známku zapsanou úřadem pověřeným vést seznam ochranných známek v cizím státě. Zákon zde tedy poskytuje i ochranu známkám zapsaným v jiných státech.

K ustanovení § 150 odst. 2 písm. a) trestního zákona: Pojmovým znakem skutkové podstaty je úmysl pachatele dosáhnout hospodářského prospěchu.

Pokud jde o zaměnitelnost označení s obchodním jménem, nemusí se na rozdíl od ochranné známky jednat o zaměnitelnost snadnou.

Úmysl pachatele se musí vztahovat i k dosažení hospodářského prospěchu. Úmysl pachatele naplnit všechny znaky skutkové podstaty musí být v trestním řízení prokázán.

K ustanovení § 150 odst. 2 písm. b) trestního zákona: U jednání spočívajícím v neoprávněném označení původu postačí označení původu, které je zaměnitelné s označením původu, k němuž přísluší výhradní právo jinému. Stejně jako u předchozího odstavce se nevyžaduje snadná zaměnitelnost.

Pojmovými znaky skutkové podstaty dle § 150 odst. 2 písm. b) trestního zákona je dosažení hospodářského prospěchu a uvedení neoprávněně označených výrobků do oběhu.

Úmysl pachatele se musí vztahovat ke všem znakům skutkové podstaty, tedy i k dosažení hospodářského prospěchu i k uvedení neoprávněně označených výrobků do oběhu. Úmysl pachatele naplnit všechny znaky skutkové podstaty musí být v trestním řízení prokázán.

Jako příklad jednání vyšetřovaného orgány činnými v trestním řízení uvádíme případ, kdy obviněný z trestného činu dle § 150 trestního zákona na tržnici nabízel k prodeji nejméně 25 ks různobarevných bund neoprávněně označených ochrannou známkou firmy A., a to čtyřmi pruhy na rukávech, ač mu bylo známo, že se nejedná o originální výrobky této firmy, čímž poškodil firmu A. v právu na ochranu ochranné známky na území České republiky registrované Úřadem průmyslového vlastnictví. Za toto jednání byl obviněný pravomocně odsouzen trestním příkazem. Ministr spravedlnosti podal ve věci stížnost pro porušení zákona. Na základě této stížnosti vydal Nejvyšší soud rozsudek, kterým zrušil trestní příkaz a nařídil nové projednání věci.¹² Svě rozhodnutí odůvodnil tím, že opatřenými důkazy nebylo spolehlivě prokázáno zjištění, že označení čtyřmi pruhy je ochrannou známkou obchodní společnosti A. ČR, s.r.o. Podle vyjádření této obchodní společnosti je společnost na území České republiky majitelem tří ochranných známek, z nichž jednu tvoří tři pruhy. K tomu byla jako příloha připojena kopie listiny vydané Úřadem průmyslového vlastnictví, na níž je vyobrazení této ochranné známky. Dále Nejvyšší soud určil, že ani subjektivní stránka trestného činu nebyla opatřenými důkazy spolehlivě prokázána. Obviněný ve své výpovědi poukázal na to, že podle jeho znalostí má obchodní společnost A. ČR,

s.r.o., ochrannou známkou tři pruhů, zatímco jím prodávané bundy nesly čtyři pruhy. Namítal také to, že pokud bundy prodával za částku 350 Kč, nemohl je nikdo považovat za výrobky obchodní společnosti A. ČR, s. r. o.

Za spáchání trestného činu dle ustanovení § 150 může být pachateli vedle trestu odnětí svobody uložen i peněžitý trest, zákaz činnosti, vyhoštění, zákaz pobytu, obecně prospěšné práce a propadnutí věci. Všechny tyto druhy trestů lze uložit jak samostatně, tak i souběžně několik najednou.

3.3. Trestněprávní ochrana průmyslových práv

Trestněprávní ochrana průmyslových práv je upravena v ustanovení § 151 trestního zákona.¹³

Jedná se o trestný čin úmyslný.

Za neoprávněný zásah je možné považovat jakékoli neoprávněné využití uvedených průmyslových práv. Neoprávněnost bude dána vždy tam, kde do průmyslových práv zasáhne ten, kdo není jejich majitelem a nositelem těchto práv nebo ten, kdo nemá od majitele potřebnou licenci, tedy souhlas průmyslové právo využít.

K naplnění skutkové podstaty trestného činu je třeba, aby pachatel zasáhl do shora uvedených průmyslových práv úmyslně. Je třeba, aby pachatel věděl, že není oprávněn průmyslová práva využít.

Ke spáchání tohoto trestného činu dojde i v případě, že pachatel svým jednáním nepůsobí žádný následek. Způsobení následku není znakem skutkové podstaty. Toto je rozdíl od trestného činu nekalé soutěže a trestného činu dle § 150 odst. 2 trestního zákona (porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu).

U těchto trestných činů je znakem skutkové podstaty i následek, který spočívá u trestného činu nekalé soutěže v ohrožení chodu nebo rozvoje podniku jiného soutěžitele a u trestného činu dle § 150 odst. 2 trestního zákona (porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu) v dosažení hospodářského prospěchu.

Ke spáchání tohoto trestného činu stačí i jediný, ojedinělý zásah do průmyslového práva. Takový zásah ovšem musí být takového rozsahu, že jeho společenská nebezpečnost je větší než nepatrná.

Za spáchání trestného činu porušování průmyslových práv dle § 151 trestního zákona může být pachateli uložen vedle trestu odnětí svobody i peněžitý trest, zákaz činnosti, vyhoštění, zákaz pobytu, obecně prospěšné práce a propadnutí věci. Všechny tyto druhy trestů lze uložit jak samostatně, tak i souběžně několik najednou.

¹² Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 7 Tz 290/2001

¹³ § 151 Porušování průmyslových práv – Kdo neoprávněně zasáhne do práv k chráněnému vynálezu, průmyslovému vzoru, užitému vzoru nebo topografii polovodičového výrobku bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

3.4. Tretněprávní ochrana autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi

Trestněprávní ochrana autorských práv a práv souvisejících je upravena v ustanovení § 152 trestního zákona.¹⁴

Trestně právní ochrana autorského práva vychází z mezinárodních smluv, které jsou pro Českou republiku závazné, jsou to zejména Bernská z r. 1886 (č. 133/1980 Sb.), Všeobecná z r. 1952 (č. 134/1980 Sb.), Římská z r. 1961 (č. 192/1964 Sb.), Stockholmská z r. 1967 (č. 69/1975 Sb.), v jejich revidovaném znění.

Trestněprávní ochrana prošla v českém právní řádu postupným vývojem, neboť jednání podle původní formulace záleželo v tom, že pachatel s dílem, které je předmětem autorského práva, neoprávněně nakládá způsobem, který přísluší autoru. Novela z roku 1990 doplnila ochranu „práv příbuzných právu autorském“. Novela z roku 1993 jednak upravila formulace § 152 trestního zákona tak, aby odpovídala terminologii autorského zákona (čímž pojem „práva příbuzná autorskému právu“ upřesnila), jednak rozšířila ochranu i na jiná porušování těchto práv. Jiné porušování může záležet v porušení jiných práv než s dílem nakládat, jakož i práva jiné osoby než autora, např. práva jeho dědice. Je třeba říci, že ustanovení § 152 trestního zákona je tzv. normou blanketní, která odkazuje na předpisy o právu autorském. Z hlediska posuzování subjektivní stránky jednání pachatele tohoto trestného činu (viz výše) proto platí, že neznalost autorského zákona se posuzuje stejně jako neznalost normy trestní, a pachatele proto nevyvíňuje.

Jedná se o trestný čin úmyslný. Pachatel musí jednat s úmyslem zasáhnout do autorského práva nebo práva příbuzného.

Jako příklad jednání, jež je postižitelné dle § 152 trestního zákona, je možné uvést dovoz a prodej audiokazet, na nichž je přehrán záznam z kompaktních disků bez souhlasu nositelů autorských a příbuzných práv, pokud ten, kdo tyto audiokazety dováží a prodává jedná úmyslně. Trestný čin porušování autorského práva podle § 152 trestního zákona spáchaný prodejem tzv. pirátských kazet může být spáchaný jak s úmyslem přímým tak s úmyslem nepřímým. V případě, že pachatel bezpečně ví, že se jedná o kazety pirátské, a že takovým jednáním porušuje autorský zákon, jedná se o úmysl přímý. V případě, že věděl, že kazety mohou být pirátské, a že svým jednáním může porušit autorský zákon, jedná pachatel s nepřímým úmyslem.

K neoprávněnému zásahu do autorského práva a do dalších souvisejících práv chráněných ustanovením § 152 trestního zákona může dojít též provozováním veřejných hudebních produkcí formou diskoték, v jejichž rámci byla účastníkům z nosičů zvukových záznamů reprodukována taneční hudba. To platí za předpokladu, že nosiče obsahovaly záznam

¹⁴ § 152 Porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi – 1/Kdo neoprávněně zasáhne do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci 2/ Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci bude pachatel potrestán získá-li činem uvedeným v odstavci 1 značný prospěch, nebo dopustí-li se takového činu ve značném rozsahu.

chráněných hudebních děl a výkonů výkonných umělců, přičemž k reprodukci došlo bez souhlasu nositelů uvedených práv, resp. institucí vykonávajících správu těchto práv. Přísněji trestné je jednání pachatele, které porušuje autorské právo nebo jemu příbuzné právo a zároveň pachatel takovým jednáním získá značný prospěch nebo dopustí-li se takového jednání ve značném rozsahu. Trestní zákon pojmy značný prospěch a značný rozsah nedefinuje. V tomto případě je nutné následek jednání pachatele posoudit v souladu s ustanovením § 89 odst. 11 trestního zákona, který stanovuje pojem značné škody. Značnou škodou se rozumí nejméně 500.000,- Kč. V této souvislosti je značným prospěchem částka minimálně 500.000,- Kč.

Za spáchání trestného činu dle ustanovení § 152 trestního zákona může být pachateli uložen vedle trestu odnětí svobody i peněžitý trest, zákaz činnosti, vyhoštění, zákaz pobytu, obecně prospěšné práce a propadnutí věci. Všechny tyto druhy trestů lze uložit jak samostatně, tak i souběžně několik najednou.

Trestný čin dle ustanovení § 152 trestního zákona může být spáchaný v souběhu s trestným činem podvodu dle ustanovení § 250 trestního zákona,¹⁵ to v případě, že pachatel neoprávněně nakládá s autorským dílem a zároveň jedná podvodně vůči uživateli díla, který mu v důsledku tohoto vyplatí autorskou odměnu. Pachatel bude odsouzen za oba trestné činy, ale bude mu uložen tzv. trest úhrnný, dle ustanovení přísnějšího.

4. Ochrana dle zákona o přestupcích v oblasti porušování pravidel hospodářské soutěže (nekalá soutěž), oblasti ochrany práv na označení, oblasti ochrany průmyslových práv a oblasti ochrany autorského práva, práv s ním souvisejících a práv k databázi

Ochrana dle zákona č. 200/1990 Sb., v této oblasti je systematicky zařazena do dvou oddílů.

Přestupky na úseku kultury – část druhá (zvláštní část) – § 32 zákona o přestupcích a přestupky na úseku porušování průmyslových práv a porušování práv k obchodní firmě – část druhá (zvláštní část) – § 33 zákona o přestupcích. Jak již bylo uvedeno v kapitole 1. 2. liší se přestupky od trestných činů zejména ve znaku společenské nebezpečnosti a znaku zavinění. Ke spáchání přestupku stačí míra společenské nebezpečnosti nepatrná a zavinění z nedbalosti.

¹⁵ § 150 Podvod – 1/Kdo ke škodě cizího majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci. 2/Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu nikoli malou. 3/Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo b) způsobí-li takovým činem značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek. 4/Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu.

4.1. Přestupky na úseku kultury

Přestupky na úseku kultury jsou upraveny v § 32 zákona o přestupcích.¹⁶ Pro účel naší práce postačí vyložit pouze ustanovení § 32 odst.1 písm. a), neboť toto ustanovení poskytuje ochranu právu autorskému a právům příbuzným s právem autorským a právu k databázi.

Tento přestupek koresponduje s trestným činem dle § 152 trestního zákona (porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi). Ke spáchání trestného činu je ovšem nezbytné úmyslné zavinění a míra společenské nebezpečnosti větší než nepatrná.

Jako přestupek dle ustanovení § 32 odst. 1 písm. a) zákona o přestupcích budou kvalifikována nedbalostní jednání. Dále pak úmyslná jednání, pokud nedosahují stupeň společenské nebezpečnosti trestného činu.

Příkladem jednání postižitelného dle ustanovení § 32 odst. 1 písm. a) zákona o přestupcích je jednání hudebníka, který bez souhlasu autora použije při hudební produkci skladbu, která je chráněná autorským právem, aniž by věděl, že tomu tak je, ač to vzhledem k tomu, že je hudebníkem vědět měl. Jedná se o situaci, kdy pachatel přestupku nejedná s úmyslem zasáhnout do autorského práva, ale svým jednáním toto právo porušuje, jedná z nedbalosti.

Vztah trestného činu dle § 152 trestního zákona a přestupku dle § 32 zákona o přestupcích dobře vystihuje případ, kdy pachatel dováží a prodává audiokazety, na nichž jsou nahrány skladby z kompaktních disků bez souhlasu nositelů autorských a příbuzných práv k těmto skladbám. Jednal-li pachatel úmyslně je jeho jednání trestným činem dle ustanovení § 152 trestního zákona (porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi). Při nedostatku úmyslu může jít o přestupek podle § 32 odst.1 písm. a) zákona o přestupcích. Pokud by takové jednání bylo vyšetřováno orgány činnými v trestním řízení (orgány policie) jako podezření ze spáchání trestného činu dle § 152 trestního zákona, musel by policejní orgán po zjištění, že pachatel se dopustil jednání pouze z nedbalosti, postoupit věc příslušné přestupkové komise obecního či městského úřadu k projednání přestupku. Ke spáchání tohoto přestupku postačí i jeden ojedinělý zásah do autorského práva, např. použití jediné skladby chráněné autorským právem.

Jako sankci za spáchání tohoto přestupku může přestupková komise obecního či městského úřadu uložit napomenutí, zákaz činnosti, propadnutí věci a pokutu do 15.000,- Kč. Sankce mohou být uloženy samostatně nebo s jinou sankcí, ovšem sankci napomenutí nelze uložit spolu s pokutou.

¹⁶ § 33 přestupky na úseku kultury – 1/Přestupku se dopustí ten, kdo a) neoprávněně užije autorské dílo, umělecký výkon, zvukový či zvukové obrazový záznam, rozhlasové nebo televizní vysílání nebo databázi, b) poruší zvláštní předpis o ochraně předmětů nebo souborů předmětů kulturní, muzejní nebo galerijní hodnoty, c) poruší zvláštní právní předpis ve věcech ochrany církví a náboženských společností.2/ Za přestupek podle odstavce 1 lze uložit pokutu až do 15 000,- Kč

4.2. Přestupky na úseku porušování průmyslových práv a porušování práv k obchodní firmě

Přestupky na úseku porušování průmyslových práv a porušování práv k obchodní firmě jsou upraveny v § 33 zákona o přestupcích.¹⁷

Ustanovení bylo vloženo do zákona jeho novelou provedenou zákonem č. 62/2002 Sb. s účinností od 1. dubna 2002. Smyslem zavedení nových skutkových podstat přestupků je především vytvořit další nástroj k dodržování práv k duševnímu vlastnictví a přispět k potírání vyskytujících se nekalých jevů v oblasti výrobního pirátství a obchodu s padělaným zbožím. Toto opatření je v souladu se závazkem České republiky vyplývajícím z Dohody o obchodních aspektech k duševnímu vlastnictví (TRIPs), která je součástí dohody o zřízení Světové obchodní organizace.

Ochrana průmyslovým právům je obsažena v ustanovení § 33 odst. 1 písm. a) zákona o přestupcích. Tento přestupek koresponduje s trestným činem dle § 151 trestního zákona (porušování průmyslových práv).

O neoprávněné vykonávání práv k průmyslovému vlastnictví se bude jednat za předpokladu, že průmyslové právo bude využívat fyzická osoba bez souhlasu vlastníka tohoto práva.

Příkladem jednání postižitelného jako přestupek je využívání vynálezu, který je chráněn patentem, při výrobě určitých výrobků, aniž by pachatel věděl o tom, že vynález je chráněn patentem, tedy nejednal v úmyslu zasáhnout do práva k vynálezu.

K odpovědnosti za přestupek je nezbytné, aby pachatel průmyslové právo vykonával, tedy nepostačí pouhý ojedinělý zásah do průmyslového práva tak, jak tomu je u trestného činu dle § 151 trestního zákona (porušování průmyslových práv).

Ochrana firmy podnikatele je obsažena v § 33 odst. 1 písm. b) zákona o přestupcích. Tento přestupek koresponduje s trestnými činy dle § 149 (nekalá soutěž) a § 150 trestního zákona (porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu).

Podstatou tohoto přestupku je postih jednání, jímž je zasahováno do práv oprávněného uživatele obchodní firmy. Zásah spočívá v tom, že pachatel užíval obchodní firmu jiného, značení zaměnitelné s obchodní firmou jiného nebo označením příznačným pro jiného podnikatele.

Zákon nedefinuje pojem „označení příznačné pro jiného podnikatele.“ Jako příklad takového označení uvádíme název restaurace nebo jiné provozovny, který je znám a spojován v zákaznických a podnikatelských kruzích s konkrétním podnikatelem. Tedy např. takový název, který by vyvolal v případě jeho použití jiným podnikatelem u zákazníků představu, že se jedná o provozovnu daného podnikatele.

Jako jednání postižitelné dle tohoto ustanovení je možné uvést příklad, kdy pachatel přestupku sjednává své obchody pod obchodní firmou, která je shodná s obchodní firmou ji-

¹⁷ § 33 – 1/ Přestupku se dopustí ten, kdo a) neoprávněně vykonával práva, která jsou zákony na ochranu průmyslového vlastnictví vyhrazena majitelům těchto práv, b) neoprávněně užíval obchodní firmu nebo jakékoliv značení zaměnitelné s obchodní firmou nebo označením příznačným pro jiného podnikatele. 2/ Za přestupky podle odstavce 1 lze uložit pokutu do 15.000,- Kč.

ného podnikatele, ovšem pachatel neví, že takovou obchodní firmu užívá po právu jiný podnikatel, ačkoli by to vzhledem ke svému postavení podnikatele vědět mohl. Chybí zde znak úmyslného zavinění.

Pokud policejní orgán zjistí při prošetřování podezření ze spáchání trestného činu dle ustanovení § 149, 150 a 151 trestního zákona, že chybí znak společenské nebezpečnosti postoupí věc přestupkové komisi obecního nebo městského úřadu k projednání přestupku. Stejně postupuje policejní orgán v případě, že zjistí, že jednání bylo spácháno pouze nedbalostně, a to i v případě, že společenská nebezpečnost je větší než nepatrná.

Jako sankci za spáchání přestupku dle § 33 zákona o přestupcích může přestupková komise obecního či městského úřadu uložit napomenutí, zákaz činnosti, propadnutí věci a pokutu do 15.000,- Kč. Sankce mohou být uloženy samostatně nebo s jinou sankcí, ovšem sankci napomenutí nelze uložit spolu s pokutou.

5. Seznam použité literatury

- Červený Zdeněk, Šlauf Václav, Přestupkové právo, Praha, 2003
Jelínek Jiří, Sovák Zdeněk, Trestní zákon a trestní řád, Praha, 2001
Jabl Jaroslav, Ochranné známky a označení původu, Praha, 2002
Kříž Jan a kolektiv, Autorský zákon a předpisy související – komentář, Praha, 2002
Munková Jindřiška, Ochranné známky, další práva na označení a hospodářská soutěž, Praha, 2000
Novotný Oto a kolektiv, Trestní právo hmotné – obecná část, Praha, 1997
Novotný Oto a kolektiv, Trestní právo hmotné – zvláštní část, Praha, 1997

6. Seznam právních předpisů

- Zákon č.140/1961 Sb., trestní zákon
Zákon č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
Zákon č. 200/1990 Sb., zákon o přestupcích
Zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon
Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích
Zákon č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách
Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Problematika zacházení s osobními daty dle zákona č. 101/2000 Sb. v platném znění

Mgr. Filip Hruška

1. Úvod

V právním řádu České republiky se vyskytuje celá řada právních předpisů, které více či méně zasahují do problematiky ochrany soukromí, osobních údajů, práva na ochranu před neoprávněnými zásahy do soukromého, osobního a rodinného života.

Nejvyšší právní sílu mezi těmito právními předpisy má Listina základních práv a svobod (LPS). Ta zakotvuje práva na ochranu osobních údajů a práva na svobodu projevu a na informace na úrovni ústavní ochrany, a to zejména ve svých člancích 10¹ a 17². K problematice ochrany osobních údajů se úzce vztahuje zejména odst. 3) čl. 10 LPS, kde jsou zakotvena práva osobnostní. Zde užity pojmy (např. shromažďování), s nimiž pracuje i zákon č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů. Ten je klíčovým právním předpisem zabývajícím se problematikou ochrany osobních údajů v našem právním řádu. Svoboda projevu a právo na informace zakotvené v čl. 17

LPS se nepřímou dotýkají problematiky ochrany osobních údajů. Tato práva jsou zařazena mezi práva politická, avšak při výkonu těchto práv může dojít např. ke zpracovávání osobních údajů jednotlivců ve smyslu zákona č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů. Tento stěžejní právní předpis v oblasti ochrany osobních údajů je tím omezujícím zákonem, který zakotvuje citovaná opatření založená na demokratických principech nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých.

Z obou uvedených článků Listiny základních práv a svobod plyne, že je třeba vnímat na jedné straně právo na informace, které však je na straně druhé vyváжено právem na ochranu soukromí osob a jejich osobních dat. Každý jedinec má právo být informován, ne však tak, aby výkonem jeho práva bylo neoprávněně zasahováno do práva jiného na ochranu jeho osobních údajů. Nutnost této vyváženosti je třeba mít neustále na zřeteli. Proto se ve většině právních předpisů vedle sebe objevuje zakotvení práva na přístup k informacím a toto právo vyvažující právo na ochranu osobních údajů.

V oblasti soukromoprávní se ochranou osobních práv jedince poměrně uceleně zabývá i zákon č. 64/1964 Sb. občanský zákoník, když ve svých ustanoveních § 11 až 16 zakotvuje právo fyzické osoby na ochranu své osobnosti, zejména života, zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, soukromí, jména a projevu osobní povahy a stanovuje jednotlivé prostředky ochrany osobnosti proti neoprávněným zásahům do osobnostních práv.

V našem právním řádu se speciální právní předpis týkající se bezprostředně ochrany osobních údajů objevuje v roce 1992, a to zákon č. 256/1992 Sb. o ochraně osobních údajů v informačních systémech. I když sice vycházel z koncepce Úmluvy Rady Evropy č. 108 z 28. 1. 1981 na ochranu osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních údajů, nelze mu přikládat v oblasti zajištění ochrany osobních údajů příliš velký význam. Mezi jeho nejpodstatnější nedostatky lze bezpochyby zařadit absenci zřízení orgánu dozoru nad dodržováním ustanovení zákona a rovněž absenci sankcí za

¹ čl. 10 LPS

- 1) Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.
- 2) Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.
- 3) Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.

² čl. 17 LPS

- 1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.
- 2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice států.
- 3) Cenzura je nepřípustná.
- 4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.
- 5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.

porušování povinností stanovených tímto zákonem. Zákon č. 256/1992 Sb. byl zrušen zákonem č. 101/2000 Sb.

Dalším předpisem, kde lze vnímat na jedné straně právo být informován, na druhé straně zakotvení povinnosti respektovat právo na ochranu osobních údajů, je zákon č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím ve znění zákona č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů a zákona č. 159/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 61/1996 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti s účinností od 1. 1. 2000. Vyváženost práv a povinností je zde dána zejména tím, že veškeré subjekty, na něž se právní úprava obsažená v zákoně č. 106/1999 Sb. vztahuje, musí respektovat ustanovení jeho § 2 a 3 a neposkytovat osobní údaje a informace o nich jiným subjektům dle zákona 106/1999 Sb., ale musí respektovat pravidla zakotvená v zákoně 101/2000 Sb., neboť se nevztahuje na poskytování osobních údajů a informací podle zvláštního právního předpisu. Tímto zvláštním právním předpisem je právě zákon č. 101/2000 Sb.

Zákon č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů je v našem právním řádu stěžejním právním předpisem týkajícím se bezprostředně a přímo problematiky ochrany osobních údajů. Přestože je součástí našeho právního řádu už tři roky, respektuje již požadavky práva Evropské unie a přenáší do právního řádu České republiky ustanovení Směrnice Evropského parlamentu a Rady Evropy č. 95/46/ES o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a s volným pohybem těchto údajů a též Úmluvy Rady Evropy č. 108/1981 o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních dat. Tento zákon podrobně konkretizuje ochranu osobních údajů zakotvenou již v Listině základních práv a svobod a Úmluvě Rady Evropy č. 108/1981. Přinesl obrovské zvýšení ochrany osobních údajů fyzických osob a tím posílil i jejich právní jistotu, že stát o práva jedinců pečuje a vyvíjí maximální úsilí k jejich ochraně. Zákon přináší přesná pojmenování a definice jednotlivých pojmů, chrání osobní údaje ve velice širokém měřítku, ukládá širokou škálu povinností k ochraně osobních dat subjektům s daty pracujícím a v neposlední řadě rovněž zakotvuje poměrně přísné postihy za porušování povinností při zpracování osobních údajů. O tom svědčí i existence nové skutkové podstaty trestného činu neoprávněného nakládání s osobními údaji dle ustanovení § 178 trestního zákona³, která byla systematicky zařazena mezi trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných.

³ § 178 Neoprávněné nakládání s osobními údaji

1) Kdo byl i z nedbalosti neoprávněně sdělí, zpřístupní, jinak zpracovává nebo si přisvojí osobní údaje o jiném shromážděné v souvislosti s výkonem veřejné správy, bude potrestán odnětím svobody až na 3 roky nebo zákazem činnosti, nebo peněžitým trestem.

2) Stejně bude potrestán, kdo osobní údaje o jiném získané v souvislosti s výkonem svého povolání, zaměstnání nebo funkce byl i z nedbalosti, sdělí, nebo zpřístupní a tím poruší právním předpisem stanovenou povinnost mlčenlivosti.

3) Odnětím svobody na 1 rok až na 5 let nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, a) způsobí-li činem uvedeným v odst. 1 nebo 2 vážnou újmu na právech nebo oprávněných zájmech osoby, již se údaj týká, b) spáchá-li čin uvedený v odst. 1 nebo 2 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo c) spáchá-li čin uvedený v odst. 1 nebo 2 porušením povinností vyplývajících z jeho povolání, zaměstnání nebo funkce.

2. Předmět právní úpravy, základní pojmy, působnost zákona č. 101/2000 Sb.

2.1. Předmět právní úpravy

Předmětem právní úpravy dle zákona § č. 101/2000 Sb. je

- ochrana osobních údajů o fyzických osobách,
- stanovení práv a povinností při zpracování těchto osobních údajů a
- stanovení podmínek předávání těchto údajů do jiných států.

2.1.1. Ochrana osobních údajů o fyzických osobách

Z dikce zákona vyplývá, že předmětem ochrany jsou pouze údaje o fyzických osobách a nikoli i o osobách právnických. To však neznamená, že pokud bude osobní údaj fyzické osoby zpracováván jako součást údajů o právnické osobě, není třeba povinnosti správce či zpracovatele dle zákona č. 101/2000 Sb. dodržet. Osobní údaj zůstává i tak osobním údajem a jako takový požívá za podmínek stanovených v zákoně č. 101/2000 Sb. komplexní ochrany.

2.1.2. Stanovení práv a povinností při zpracování osobních údajů

Pokud jde o práva a povinnosti při zpracování osobních údajů fyzických osob, jedná se o úpravu práv na straně subjektu údajů, tedy na straně fyzické osoby a stanovení povinností na straně správce či zpracovatele osobních údajů. Okruh práv a povinností je v zákoně č. 101/2000 Sb. upraven pouze rámcově. V našem právním řádu existuje celá řada dalších právních předpisů různé právní síly, která upravuje v daných případech ochranu osobních dat mnohem přísněji a naopak, kde jsou zpracovatelům či správcům poskytnuty v konkrétních případech jisté úlevy z povinností, neboť by v těchto případech bylo plnění povinností správce v rozsahu stanoveném zákonem č. 101/2000 Sb. nemyšlitelné. Jako příklad můžeme uvést např. zákon č. 283/1991 Sb. o Policii ČR, kde je problematice zpracování osobních údajů věnována celá hlava patá. Na jednu stranu jsou zde přísnější pravidla a povinnosti na straně správce, než jak jsou rámcově upravena v zákoně č. 101/2000 Sb. Nad rámec povinností stanovených zákonem č. 101/2000 Sb. je zde zakotvena např. povinnost zpracovávat osobní údaje při plnění úkolů policie v souvislosti s trestním řízením odděleně od jiných osobních údajů zpracováváných při jiných úkolech Policie ČR, nebo např. povinnost prověřovat potřebnost dalšího zpracování osobních údajů. Na druhou stranu lze vypočítat i jisté úlevy od povinností stanovených zákonem č. 101/2000 Sb. jako například, že Policie ČR je oprávněna při předcházení a odhalování trestné činnosti, zjišťování pachatelů trestných činů a konání vyšetřování o trestných činech (při plnění úkolů v souvislosti s trestním řízením) na rozdíl od běžného správce v rozsahu potřebném pro plnění úkolů Policie v souvislosti s trestním řízením sdružovat osobní údaje získané k různým účelům, je rovněž oprávněna zpracovávat nepravdivé, nepřesné a neověřené osobní údaje, které je však povinna takto označit. Může dokonce zpracovávat osobní údaje i bez souhlasu osob, i když při tom musí dbát na ústavní principy, tedy na ochranu jejich soukromého a osobního života. Postupem do-

by bude patrně výjimek z rámcového zákona č. 101/2000 Sb. přibývat, neboť praxe bude s sebou stále více přinášet potřebu speciální úpravy ochrany osobních údajů v tom kterém konkrétním odvětví a pro toho kterého konkrétního správce či zpracovatele.

2.1.3. Stanovení podmínek předávání osobních údajů do jiných států

Problematika předávání osobních údajů do jiných států je stále aktuálnější zejména v souvislosti s rostoucími možnostmi pohybu osob přes hranice státu a s tím sovějícím pohybem osobních údajů. Tato problematika je řešena v ustanovení § 27 zákona o ochraně osobních údajů. Osobní údaje lze předávat do zahraničí pouze v případě, že právní úprava států, které jsou příjemci osobních údajů, odpovídá požadavkům zákona č. 101/2000 Sb. Pokud tomu tak není, mohou být osobní údaje předávány do zahraničí pouze za podmínek stanovených zákonem a na základě povolení Úřadu pro ochranu osobních údajů.

2.2. Působnost zákona

Působnost zákona č. 101/2000 Sb. je vymezena jednak pozitivně, kdy zákon stanoví, na jaké údaje, osoby či jejich činnosti se vztahuje a jednak negativně, kdy stanoví, které údaje, osoby či jejich činnosti úpravě obsažené v zákoně nepodléhají.

2.2.1. Pozitivní vymezení

Pozitivní vymezení působnosti zákona je obsaženo v ustanovení § 3 odst. 1) a 2). Zákon na ochranu osobních údajů se vztahuje na osobní údaje, které zpracovávají státní orgány, orgány územní samosprávy, jiné orgány veřejné moci, jakož i fyzické a právnické osoby, pokud není stanoveno jinak. Zákon se vztahuje na veškeré zpracování osobních údajů, bez ohledu na to, zda jsou zpracovávány automatizovaně nebo jinými prostředky. Nutnou podmínkou pro to, aby zpracování osobních údajů podléhalo právní úpravě zákona č. 101/2000 Sb. je systematickosti zpracování osobních údajů. Ochrana tedy není poskytována osobním údajům, jejichž zpracování postrádá určitý systém. Pokud by tedy došlo např. k neoprávněnému zveřejnění údaje o konkrétní fyzické osobě, aniž by v takovém zpracování byl nalezen určitý systém, mohla by se poškozená osoba domáhat svých práv nikoli dle zákona č. 101/2000 Sb., ale pouze podle ustanovení občanského zákoníku upravující ochranu osobnosti. V praxi může být velice složité posoudit, kdy se jedná o systematické zpracování údajů a kdy ne, kdy jsou tedy zpracovávány osobní údaje chráněny podle ustanovení zákona č. 101/2000 Sb. a kdy nikoli. Stanovení přesnější hranice snad přinese praxe.

2.2.2. Negativní vymezení

Absolutní negativní vymezení působnosti zákona je obsaženo v jeho ustanovení § 3 odst. 3) až 5), částečné negativní vymezení působnosti upravuje jeho § 3 odst. 6).

Z působnosti zákona je zcela vyňato zpracování osobních údajů, které provádí fyzická osoba výlučně pro svou osobní potřebu.

Zákon se také vůbec nevztahuje na nahodilě shromážděné osobní údaje, pokud tyto nejsou dále zpracovávány.

Rovněž na zpracování osobních údajů pro účely statistické a archivnictví se zákon o ochraně osobních údajů vůbec nevztahuje, to se řídí zvláštními předpisy.⁴

Částečně nepodléhá režimu právní úpravy obsažené v zákoně č. 101/2000 Sb. zpracování osobních údajů Zpravodajskými službami, Policií ČR včetně její Národní

ústředny Interpolu při zpracování osobních údajů při odhalování trestné činnosti, Ministerstvem financí při zpracování osobních údajů v rámci finančně-analytické činnosti, Národním bezpečnostním úřadem při provádění bezpečnostních prověrek a ověřování bezpečnostní způsobilosti fyzických osob dle zvláštního právního předpisu⁵ Ministerstvem vnitra při vydávání osvědčení dle zvláštního právního předpisu⁶, při vydávání krycích dokladů⁷ a při činnosti útvaru inspekce ministra vnitra⁷, orgány příslušnými ke zpřístupňování svazků vzniklých činností bývalé státní bezpečnosti, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak⁸, a to vše v rozsahu povinností správce dle ustanovení § 5, informační povinnosti dle § 11, podmínek stanovených pro zpracování citlivých údajů dle § 9, oznamovací povinnosti dle § 16 a podmínek stanovených pro předávání osobních údajů do jiných států. To však neznamená, že by tyto instituce neměly pro nakládání s osobními údaji stanovena svá pravidla a že nemusí plnit při nakládání s osobními údaji žádné povinnosti. Podmínky, za nichž tyto instituce mohou nakládat s osobními údaji včetně jejich práv a povinností v souvislosti s nakládáním s osobními údaji stanoví zvláštní právní předpisy, jako např. již výše zmíněný zákon č. 283/1991 Sb. o Policii ČR.

2.3. Základní pojmy

Základní pojmy, s nimiž se setkáváme v souvislosti s ochranou osobních údajů nejen v našem právním řádu, ale i právu mezinárodním, jsou definovány ustanovením § 4 zákona č. 101/2000 o ochraně osobních údajů.

2.3.1. Definice údajů

Jednou z klíčových definic první ze shora jmenovaných skupin je nepochybně definice pojmu **osobní údaj**. Jedná se o jakýkoliv údaj týkající se určeného nebo určitého subjektu údajů. Za určitelný nebo určený se považuje subjekt údajů, jestliže lze na základě jednoho či více osobních údajů přímo či nepřímo zjistit jeho identitu. Zákon rovněž vymezuje, a to negativně, kdy se o osobní údaj nejedná. Je to v případě, kdy

⁴ Např. zákon č. 89/1995 Sb. o státní statistické službě, zákon č. 158/1999 Sb. o sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001, zákon č. 97/1974 Sb. o archivnictví

⁵ Zákon č. 148/1998 Sb. o ochraně utajovaných skutečností

⁶ Zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých dalších funkcí ve státních orgánech a organizacích ČSFR, ČR a SR, zákon č. 279/1992 Sb. o některých dalších předpokladech pro výkon některých funkcí obsazovaných ustanovením nebo jmenováním příslušníků policie ČR a příslušníků sboru nápravné výchovy ČR

⁷ Zákon č. 283/1991 Sb. o Policii ČR

⁸ Zákon č. 140/1996 Sb. o zpřístupnění svazků vzniklých činností bývalé státní bezpečnosti

je ke zjištění identity subjektu údajů nepřiměřeného množství času, úsilí či materiálních prostředků. Pro určení zda se jedná o osobní údaj je třeba v první řadě vždy stanovit, zda se takový údaj týká identifikovaného nebo identifikovatelného subjektu, tedy zda lze na základě jednoho či více osobních údajů přímo nebo nepřímou zjistit identitu subjektu.

Zákon ale zná kromě obecné definice osobního údaje i různé kategorie osobních údajů. Zcela specifickou kategorií osobních údajů představují tzv. **citlivé osobní údaje** (senzitivní), jejichž definice je obsažena v § 4 písm. b) zákona č. 101/2000 Sb.

Citlivými osobními údaji jsou údaje vypovídající o národnostním, rasovém nebo etnickém původu, politických postojích, členství v odborových organizacích, náboženství a filozofickém přesvědčení, trestné činnosti, zdravotním stavu a sexuálním životě subjektu údajů. S ohledem na to, že dle dikce zákona je tento výčet údajů, které jsou považovány za citlivé, taxativní, nelze považovat za citlivé údaje např. údaje o majetku či osobnosti subjektu údajů. Jsou to takové údaje, které mohou být využity k diskriminaci subjektu údajů. Zpracování citlivých osobních údajů podléhá zvláštnímu režimu a citlivé údaje požívají zvláštní ochrany, a to jak v právu Evropského společenství (ve směrnici 95/46/ES), tak v našem právním řádu. Výjimečnost je vyjádřena speciální právní úpravou obsaženou v ustanovení § 9 zákona č. 101/2000 Sb., který stanoví zvláštní, velice přísné podmínky, za nichž je možné zpracovávat citlivé údaje. Základní podmínkou pro možnost zpracování citlivých údajů je výslovný souhlas subjektu údajů ke zpracování. Tento souhlas musí být učiněn písemně, musí být subjektem údajů podepsán a musí být z něho zřejmé, jakým konkrétním údajům je dáván, jakému konkrétnímu správci údajů je dáván, k jakému konkrétnímu účelu a na jaké období je dán a kdo tento souhlas poskytuje. Souhlas je subjektem údajů kdykoli odvolatelný. Správce, který hodlá citlivé údaje zpracovávat, je povinen subjekt údajů o těchto jeho právech předem poučit. Kromě toho je správce povinen daný souhlas uschovat po dobu zpracování osobních údajů, k jejichž zpracování byl souhlas udělen. Další situací, kdy je možné zpracovávat citlivé údaje je situace, kdy je toto zpracování nezbytné v zájmu zachování života nebo zdraví subjektu údajů, nebo jiné osoby nebo v zájmu odvrácení bezprostředního závažného nebezpečí hrozícího jejich majetku, avšak to pouze za podmínky, že není možné souhlas subjektu údajů ke zpracování citlivých údajů získat zejména z důvodů fyzické, duševní či právní nezpůsobilosti nebo z důvodu, že je subjekt údajů, který by měl souhlas se zpracováním citlivých údajů poskytnout, neznámý. Tento výčet důvodů je demonstrativní, mohou připadat v úvahu i jiné podobné závažné důvody, kdy nebude možné souhlas subjektu údajů získat. Správci je výslovně uložena povinnost ukončit zpracování citlivých údajů, jakmile pominou důvody shora uvedené a povinnost citlivé údaje zlikvidovat, ledaže by subjekt údajů dal k dalšímu zpracování souhlas. Další možností, kdy je možné zpracovávat citlivé údaje, je případ, že se jedná o poskytování zdravotní péče jakož i jiné posuzování zdravotního stavu dle zvláštního právního předpisu, zejména pro účely sociálního zabezpečení. Poslední skupinou okruhu možností, kdy je povoleno zpracovávat citlivé údaje je, pokud tak stanoví zvláštní zákon. Výčet možností, kdy je zákonem povoleno citlivé údaje zpracovávat, je taxativní, tzn. že citlivé údaje

je možné zpracovávat jenom a pouze pokud nastanou shora jmenované skutečnosti. V případě, že správce zpracovává citlivé údaje s výslovným souhlasem subjektu údajů, souhlas mimo náležitosti shora uvedených musí obsahovat také informace, v jakém rozsahu a pro jaký účel budou osobní údaje zpracovávány, kdo a jakým způsobem bude osobní údaje zpracovávat a komu mohou být osobní údaje zpřístupněny či komu jsou určeny, nejsou-li subjektu údajů tyto informace již známy. Na tyto informace má subjekt údajů jednoznačné právo. V rámci uděleného souhlasu by tak mělo být uvedeno i to, kdo a jakým způsobem bude citlivé osobní údaje zpracovávat, komu mohou být zpřístupněny či komu jsou určeny. Odvolání souhlasu pro správce znamená povinnost okamžitě ukončit zpracování a zlikvidovat zpracovávané osobní údaje. Otázkou je, zda povinnost správce poučit subjekt údajů o jeho právech zahrnuje i povinnost poučit jej o možnosti odvolání souhlasu. Zákon nestanoví, jakou formu má takové poučení mít. Pro právní jistotu správce a pro jistotu, že bude splněny poučovací povinnosti správce moci býti doloženo nezbytně než doporučit, aby bylo učiněno písemně a dokonce i na stejném dokumentu, jako je souhlas. Je však třeba, aby subjekt údajů byl poučen předem. Bude-li poučení i souhlas na jednom dokumentu, měla by být zachována chronologická posloupnost úkonů, tedy nejprve poučení a následně souhlas.

Další kategorií údajů jsou **údaje anonymní**. **Anonymním údajem** je takový údaj, který buď v původním tvaru nebo po provedeném zpracování nelze vztáhnout k určenému nebo určitelnému subjektu údajů. Anonymní údaj není možné vztáhnout k určitému subjektu. Anonymizované osobní údaje, tzn. údaje později učiněné anonymními je možné zpracovávat i bez souhlasu subjektu údajů pro účely vědecké nebo statistické. Budou to údaje, na základě kterých nebude umožněno fyzickou osobu určit a rovněž nebude existovat možnost, na základě takového údaje zpět propojit na informace či údaje umožňující identifikaci subjektu údajů. Příkladem mohou být různé anketní průzkumy trhu atd.

Zveřejněným osobním údajem je osobní údaj zpřístupněný zejména hromadnými sdělovacími prostředky, jiným veřejným sdělením nebo jako součást veřejného seznamu. V každém případě se jedná o údaj, který vykazuje znaky osobního údaje ve smyslu ust. § 4 písm. a) nebo b) zákona č. 101/2000 Sb., kterou správce nebo zpracovatel poskytuje dalším subjektům zveřejnění. Výčet způsobů zveřejnění je demonstrativní. Zveřejňování osobních údajů lze zcela nepochybně považovat za jejich zpracování. Jako příklad může posloužit zveřejňování osobních údajů při vedení soudního řízení. I když by se mohlo zdát, že dochází ke kolizi se zákonem o ochraně osobních údajů, není tomu tak, neboť možnost zveřejňování je zde dána přímo ze zákona, když většina jednání jsou veřejná a pouze soud může veřejnost z důvodů zvláštního zřetele hodných vyloučit.

2.3.2. Definice osob

Druhou skupinou jsou definice osob, které mají s osobními údaji úzký vztah.

Subjektem údajů je fyzická osoba, k níž se osobní údaje vztahují. Subjektu údajů jsou zákonem č. 101/2000 Sb. přiznána vesměs jen samá práva. Subjektem údajů může být jen fyzická osoba, nikoli osoba právnická.

Správce osobních údajů je každý subjekt, který určuje účel a prostředky zpracování osobních údajů, provádí zpracování a odpovídá za něj. Správce je oprávněn až na výjimky, kdy je to zvláštním předpisem vyloučeno, zmocnit nebo pověřit zpracováním osobních údajů zpracovatele, a to buď částečně nebo v plném rozsahu. Ten, kdo je správcem ve vztahu k nějakému zpracování, nemůže být současně zpracovatelem. V praxi může činit jisté potíže rozlišit, kdo je správcem a kdo zpracovatelem. Jako příklad může posloužit smluvní vztah mezi obchodní společností a jejím obchodním zástupcem. Společnost jako taková bude správcem osobních údajů svých zákazníků. Obchodní zástupce může být buď dalším správcem osobních údajů nebo jejich zpracovatelem. Postavení obchodního zástupce závisí na smluvním ujednání mezi společností a obchodním zástupcem. Pokud společnost určí svému obchodnímu zástupci účel a prostředky pro zpracování osobních údajů zákazníků, bude obchodní zástupce zpracovatelem. Pokud si obchodní zástupce povede sám z vlastního rozhodnutí evidenci údajů o zákaznících a sám si určí prostředky a způsob zpracování, pak je sám také správcem osobních údajů.

Správce osobních údajů má rozhodující postavení mezi subjekty, jimž jsou uloženy povinnosti při ochraně osobních údajů. Postavení správce se nezbaví ani tehdy, pokud pověří nebo zmocní zpracováním osobních údajů třetí osobu, tedy zpracovatele. Správce osobních údajů své postavení nabývá buď přímo ze zákona, tedy když zákon přímo tu kterou osobu za správce označuje a ukládá jí zpracovávání osobních údajů, případně i způsob a prostředky jejich zpracování, nebo na základě vlastního rozhodnutí. Příkladem správce, jemuž jeho postavení svěřuje zákon je obchodník s cennými papíry, který dle příslušných ustanovení zákona č. 591/1992 Sb. vede deník obchodníka s cennými papíry, nebo např. Ministerstvo spravedlnosti, které vede centrální evidenci stíhaných osob.

S funkcí správce osobních údajů je v úzké spojitosti funkce **zpracovatele osobních údajů**. Zpracovatelem je každý subjekt, který na základě zvláštního zákona nebo na základě pověření správcem zpracovává osobní údaje dle zákona č. 101/2000 Sb. Jak správcem, tak zpracovatelem může být jak fyzická tak i právnická osoba. Ze zákonné definice vyplývá, že zpracovatel získává své postavení buď přímo ze zákona stejně jako správce anebo na základě pověření správcem. Pokud zmocnění nevyplývá z právního předpisu, může správce se zpracovatelem uzavřít smlouvu o zpracování osobních údajů. Forma a podmínky uzavření smlouvy jsou upraveny v ustanovení § 6 zákona č. 101/2000 Sb., který stanoví, že pokud zmocnění nevyplývá z právního předpisu, může správce se zpracovatelem uzavřít smlouvu o zpracování osobních údajů. Smlouva musí mít písemnou formu, jinak je neplatná. Musí v ní být zejména výslovně uvedeno, v jakém rozsahu, za jakým účelem a na jakou dobu se uzavírá. Jestliže zpracovatel ve smlouvě neposkytne dostatečné záruky o technickém a organizačním zabezpečení ochrany osobních údajů, je taková smlouva neplatná. Díky slovu „může“ je však výklad ustanovení velice diskutabilní. Existují totiž dva možné výklady. Volnější je takový, že správce může pověřit zpracovatele zpracováváním osobních údajů formou smlouvy, ale nemusí, může tak učinit i jinak, jiným vhodným způsobem a podmínky stanovené v § 6 zákona č. 101/2000 Sb. dodržet pouze rozhodne-li se použít pro pověření formu smlouvy.

Jinými slovy, že smlouva je pouze jedním z možných forem pověření. Naopak přísnější výklad je ten, že pokud pověření neplyne z právního předpisu, musí správce zpracovávat osobní údaje buď sám, nebo může jejich zpracování svěřit zpracovateli, avšak pouze formou smlouvy, tedy že smlouva dle ustanovení § 6 je jediným možným způsobem, jak pověřit zpracovatele zpracováním osobních údajů. Kloníme se spíše k názoru, že pokud správce chce pověřit třetí osobu zpracováváním osobních údajů, může tak učinit, ale pouze ve formě smlouvy. Tento názor zastáváme i s přihlédnutím ke znění směrnice 46/95/ES, která v čl. 17 odst. 3 stanoví, že „*zpracování údajů zpracovatelem musí být upraveno smlouvou nebo právním aktem, který zavazuje zpracovatele vůči subjektu odpovědnému za zpracování*“

2.3.3. Definice činností

Třetí kategorií definic jsou definice činností zpracovatele a správce osobních údajů.

Zpracováním osobních údajů je označena zákonem jakákoliv operace nebo soustava operací, které správce nebo zpracovatel systematicky provádějí s osobními údaji, a to automatizovaně nebo jinými prostředky. Zpracování osobních údajů se rozumí zejména shromažďování, ukládání na nosiče informací, zpřístupňování, úprava nebo pozměňování, předávání, šíření, zveřejňování, uchovávání, výměna, třídění nebo kombinování, likvidace. Tato definice obsahuje jednak obecně, co se rozumí zpracováním osobních údajů a jednak obsahuje demonstrativní výčet různých forem, které jsou považovány za zpracování osobních údajů.

Jednou z forem zpracování osobních údajů je jejich **shromažďování**. Za shromažďování osobních údajů považuje zákon systematický postup nebo soubor postupů, jehož cílem je získání osobních údajů za účelem jejich dalšího uložení na nosič informací pro jejich okamžité nebo pozdější zpracování.

Uchováváním osobních údajů je udržování údajů v takové podobě, která je umožňuje dále zpracovávat.

Blokováním osobních údajů je vytvoření takového stavu, při kterém je osobní údaj určitou dobu nepřístupný a nelze jej jinak zpracovávat.

Likvidací osobních údajů se rozumí fyzické zničení jejich nosiče, jejich fyzické vymazání, nebo jejich trvalé vyloučení z dalšího zpracování.

3. Práva a povinnosti při zpracování osobních údajů

Proces zpracování osobních údajů s sebou přináší celou řadu práv a povinností, které zákon přiznává a ukládá osobám, které v procesu zpracování mají své místo. Takovou osobou je v první řadě subjekt údajů, neboť bez jeho existence by nebylo osobních údajů o něm a bez osobních údajů by nebylo co zpracovávat. Subjekt údaje poskytuje, je tedy nositelem objektu zpracování. Jak bylo již zmíněno, je to právě subjekt osobních údajů, komu zákon č. 101/2000 Sb. přiznává především práva, i když některá z nich vzápětí zase omezuje. Tak je tomu např. v případě práva na zablokování osobních údajů, pokud došlo k porušení povinností správcem nebo zpra-

covatelem (§ 21 odst. 2) písm. c) zákona č. 101/2000 Sb.). Toto právo však nemůže subjekt požadovat, jestliže by tím mohla být způsobilá újma na právech třetích osob (§ 22 zákona č. 101/2000 Sb.). Povinnosti má subjekt údajů uloženy jen sporadicky.

Naopak správce osobních údajů a zpracovatel jsou povinnosti uloženými zákonem č. 101/2000 Sb. „zahrnutí“. Práv mají v porovnání s počtem povinností výrazně méně.

Povinnosti při zpracování osobních údajů, které zákon č. 101/2000 Sb. ukládá správcům, zpracovatelům i jiným osobám patří k základním pilířům ochrany osobních údajů. Smyslem právní úpravy povinností při zpracování osobních údajů je povinnost všechny osoby, které se na zpracování osobních údajů podílejí, samozřejmě však s výjimkou subjektu údajů, kterému náleží práva.

Je však třeba říci, že ne všechny osoby podílející se na zpracování osobních údajů jsou zatíženy povinnostmi rovnoměrně. Z následujícího výkladu vyplývá, že nejnáročnější postavení mezi osobami podílejícími se na zpracování osobních údajů z hlediska množství povinností, kterými je zatížen, má správce.

Protože většina práv subjektu údajů vzniká v závislosti na plnění povinností správce a zpracovatele, resp. v okamžiku jejich neplnění, věnujme se nejprve povinností osob podílejících se na zpracování osobních údajů, tedy zejména povinností správce a zpracovatele.

3.1. Základní povinnosti

Povinnosti správce osobních údajů jsou uvedeny zejména v ustanoveních § 5, 10, 11, 12, 13, 16, 19 a 20 zákona č. 101/2000 Sb. a až na výjimky platí i pro zpracovatele osobních údajů. Těmito povinnostmi jsou:

- Povinnost stanovit účel zpracování osobních údajů, tedy důvod, proč budou osobní údaje zpracovány. Splnění této povinnosti musí předcházet samotnému počátku zpracování osobních údajů.
- Povinnost stanovit prostředky a způsob zpracování osobních údajů. Forma stanovení prostředků a způsobu zpracování. Správce může stanovit prostředky a způsob zpracování osobních údajů např. ve vnitřních směrnících, musí tak však opět učinit ještě před tím, než začne osobní údaje zpracovávat.
- Povinnost informovat před zahájením zpracování osobních údajů subjekt údajů řádně a včas o tom, v jakém rozsahu a pro jaký účel budou osobní údaje zpracovávány, kdo a jakým způsobem bude osobní údaje zpracovávat a komu mohou být osobní údaje zpřístupněny či komu jsou určeny, nejsou-li subjektu údajů tyto informace již známy. Informace má předepsanou písemnou formu. Správce má rovněž povinnost subjekt údajů poučit o tom, zda je podle zákona povinen osobní údaje pro zpracování poskytnout, jaké důsledky budou vyvozeny v případě jejich neposkytnutí, a kdy je subjekt údajů oprávněn poskytnutí osobních údajů odmítnout nebo zda je poskytnutí osobních údajů dobrovolné. Správce je povinen subjekt údajů informovat o jeho právu k přístupu k osobním údajům i o jeho dalších právech. Tato další práva jsou stanovena v § 21 zákona a budeme se jim věnovat níže. Mezi tzv. informační

povinnosti náleží i povinnost správce poskytnout bezodkladně subjektu údajů na základě písemné žádosti zdroj osobních údajů, tedy kdo správcem osobních údajů poskytl, to však pouze v případě, že zdrojem není sám subjekt těchto údajů. I zde však zákon stanoví omezení informační povinnosti a výjimky z ní. Shora specifikované informace nemusí správce poskytnout, pokud zpracovává osobní údaje výlučně pro účely statistické, vědecké nebo archivnictví nebo pokud mu zpracování osobních údajů ukládá zvláštní zákon nebo pokud je takových údajů třeba k uplatnění práv nebo povinností vyplývajících ze zvláštních zákonů nebo pokud ho zvláštní zákon informační povinnosti zbavuje (např. zákon č. 61/1996 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, zákon č. 283/1991 Sb. o Policii ČR) nebo pokud zpracovává výlučně zveřejněné osobní údaje nebo pokud zpracovává osobní údaje se souhlasem subjektu údajů podle § 5 odst. 5) a § 9 písm. a) zákona č. 101/2000 Sb. Informační povinnost nemusí správce rovněž splnit, pokud jsou tyto informace součástí poučení podle právního předpisu. Správce je povinen jednou za kalendářní rok bezplatně, jinak kdykoli za přiměřenou úhradu nepřevyšující náklady nezbytné na poskytnutí informace, subjektu údajů na základě písemné žádosti poskytnout informace o osobních údajích o něm zpracováváných. Správce, který oprávněně zpracovává osobní údaje bez souhlasu subjektu údajů, který nepotřebuje z důvodu nezbytnosti zpracování údajů pro ochranu práv správce, je povinen subjekt údajů bez zbytečného odkladu o takovém postupu informovat.

- Povinnost zpracovávat pouze pravdivé a přesné osobní údaje, které získal v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. Nepravdivé, nepřesné nebo neověřené osobní údaje lze zpracovávat pouze stanoví-li tak zvláštní zákon, např. 283/1991 Sb. o Policii ČR, kdy je dána možnost zpracovávat takové údaje při plnění úkolů policie v souvislosti s trestním řízením. Tyto údaje však musí být náležitě označeny a musí být vedeny odděleně od ostatních osobních údajů. Plnění této povinnosti nelze ovlivnit ani souhlasem subjektu údajů, což výslovně stanoví zákon č. 101/2000 Sb. v § 5 odst. 5) větě první. Projevem snahy o splnění této povinnosti může být např. požadavek správce osobních údajů vůči subjektu osobních údajů na předložení dvou úředních průkazů obsahujících osobní údaje, aby tak již při jejich získání měl správce jistotu, že získává a tudíž bude zpracovávat pravdivé a přesné osobní údaje. V souvislosti s touto povinností je žádoucí, aby správce byl informován o změně již získaných osobních údajů. Mnohdy je povinnost informovat správce osobních údajů uložena subjektu údajů přímo právním předpisem. Tak je tomu např. v případě povinnosti nahlásit změnu osobních údajů správcem daně (finančnímu úřadu) do 15 dnů ode dne, kdy změna nastala. Správce si právo na informace o změně osobních údajů může zajistit i smluvně. U této povinnosti je výslovně vyloučena možnost ovlivnit její plnění souhlasem subjektu údajů.
- Povinnost ověřovat pravdivost a přesnost osobních údajů.
- Povinnost blokovat a bez zbytečného odkladu opravit nebo doplnit jím zpracovávané údaje o nichž zjistí, že nejsou s ohledem na stanovený účel pravdivé a přesné, a to zejména k námitce subjektu údajů.

- Povinnost zlikvidovat osobní údaje o nichž zjistí, že nejsou pravdivé a přesné a které nelze opravit nebo doplnit.
- Povinnost shromažďovat osobní údaje odpovídající pouze stanovenému účelu a v rozsahu nezbytném pro naplnění stanoveného účelu.
- Povinnost uchovávat osobní údaje pouze po dobu nezbytnou k účelu jejich zpracování. Po uplynutí této doby mohou být uchovávány osobní údaje pouze pro účely statistické, vědecké a pro účely archivnictví, nikoli však zcela volně a neomezeně. Je třeba dbát práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života subjektu údajů. Doba nezbytná k účelu zpracování osobních údajů není přesně stanovena a to ani za pomoci spodního limitu. Tato doba může být pro jednotlivé účely velice odlišná. Konkrétní dobu nezbytnou k účelu zpracování osobních dat však některé právní předpisy stanovují⁹.
- Povinnost zpracovávat osobní údaje pouze v souladu s účelem, k němuž byly shromažďovány, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak. Zpracovávat k jinému účelu lze osobní údaj jen pokud k tomu dal subjekt údajů souhlas. I v případě této povinnosti v mnoha případech zvláštní předpis stanoví výjimku, např. pro orgány činné v trestním řízení, správce daní, apod.
- Povinnost shromažďovat osobní údaj pouze otevřeně. Zákon výslovně vylučuje možnost shromažďovat osobní údaje pod záminkou jiného účelu nebo jiné činnosti.
- Povinnost nesdružovat osobní údaje, které byly získány k rozdílným účelům, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak.
- Povinnost zpracovávat osobní údaje pouze se souhlasem subjektu údajů. Z této povinnosti přímo jednoznačně vyplývá povinnost správce opatřit si souhlas subjektu údajů se zpracováním osobních údajů, a to před tím, než začne osobní údaje zpracovávat. Ze souhlasu musí být patrné v jakém rozsahu je poskytován, komu a k jakému účelu, na jaké období a kdo jej poskytuje. Souhlas může být kdykoli odvolán, pokud se subjekt údajů se správcem výslovně nedohodne jinak. Je zřejmé, že na rozdíl od souhlasu poskytovaného pro zpracovávání citlivých údajů je možné, aby i subjekt údajů a zpracovatel či správce dohodou stanovili podmínky a omezení pro možnost odvolat souhlas. Ze zákona nevyplývá přímo možnost zcela zbavit subjekt údajů práva na odvolání souhlasu. Omezení odvolat souhlas nelze platně sjednat u citlivých údajů, tam je souhlas odvolatelný vždy. Pro souhlas se zpracováním není stanovena na rozdíl od zpracování citlivých údajů žádná právní forma, souhlas tedy nemusí být písemný, je však třeba mít na zřeteli případnou budoucí možnost prokázat, že byl udělen, tedy že správce nejednal v rozporu se zákonem č. 101/2000 Sb. a proto je velice praktické souhlas mít písemně i v souvislosti s povinností prokázat souhlas po dobu zpracování osobních údajů, k jejichž zpracování byl dán souhlas. Výjimku z této povinnosti, tedy možnost zpracovávat osobní údaje bez souhlasu subjektu údajů má správce výhradně v případech stanovených zákonem č. 101/2000 Sb.
- Povinnost dbát, aby při zpracování osobních údajů subjekt údajů neutrpěl újmu na svých právech, zejména na právu na zachování lidské důstojnosti, a povinnost dbát na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života subjektu údajů.
- Povinnost oznámit záměr zpracovávat osobní údaje. Tato povinnost se plní vůči Úřadu pro ochranu osobních údajů (dále též jen „Úřad“) před zahájením zpracování osobních údajů. Oznámení musí být učiněno písemně. Oznamovací povinnost má i správce, který již záměr zpracovávat osobní údaje oznámil, ale hodlá změnit způsob zpracování. Úřad na ochranu osobních údajů je povinen do 30 dnů od doručení oznámení Úřadu o oznámení rozhodnout, a to některým z těchto způsobů :
  - a) sdělit oznamovateli, že jeho oznámení registruje, nebo
  - b) zpracování osobních údajů nepovolit, pokud Úřad zjistí, že oznamovatel nesplňuje zákonné podmínky
  - c) vyzvat oznamovatele k doplnění chybějících informací ve stanovené lhůtě
  - d) vyzvat oznamovatele k doplnění oznámení ve stanovené lhůtě, jestliže pokud je z oznámení patrná důvodná obava, že při zpracování osobních údajů by mohlo k porušení zákona č. 101/2000 Sb., případně sám provést šetření na místě samém
  - e) po uplynutí lhůt stanovených dle písm. c) a d) shora oznámení zaregistrovat nebo vydat rozhodnutí, že se zpracování nepovoluje.
 Pokud Úřad zjistí, že správce zpracovává osobní údaje na základě již zaregistrovaného oznámení a v rozporu se zákonnými podmínkami rozhodne o zrušení registrace. Pokud Úřad zjistí, že správce jehož oznámení bylo zaregistrováno porušuje podmínky stanovené zákonem č. 101/2000 Sb., registraci zruší. Úřad z vlastního podnětu nebo na žádost správce registraci zruší, pomine-li účel, pro který bylo zpracování zaregistrováno. Shora popsaná oznamovací povinnost vůči Úřadu není absolutní, nevztahuje se na zpracování osobních údajů, které jsou součástí veřejně přístupných evidencí (obchodní rejstřík, sbírka listin, částečně živnostenský rejstřík), na zpracování osobních údajů, jejichž zpracování je správcem uloženo zákonem nebo jichž je třeba k uplatnění práv vyplývajících ze zvláštních zákonů (např. některá zpracování osobních údajů Policií ČR při odhalování trestné činnosti dle zákona č. 283/1991 Sb. o Policii ČR, zpracování osobních údajů při rozhodování soudů) nebo na zpracování osobních údajů prováděné politickými stranami, politickými hnutími a odborovými organizacemi, církvemi, náboženskými společnostmi, občanskými sdruženími, případně jinými právníckými osobami nevýdělečné povahy, které sledují politické, filozofické, náboženské, nebo odborové cíle, pokud zpracovávají osobní údaje o svých členech a tyto údaje slouží pro jejich vnitřní potřebu. Povolení nebo zrušení registrace zveřejňuje Úřad ve věstníku úřadu nebo jiným vhodným způsobem. Registr povolených oznámení je veřejně přístupný seznam s výjimkou popisu způsobu zpracování osobních údajů a popisu opatření k zajištění požadované ochrany osobních údajů. Lze jej nalézt i na internetových stránkách Úřadu (viz bod 5. 1. 2.).

⁹ Např. zákon č. 582/1991 Sb. o organizaci a provádění sociálního zabezpečení stanoví „mzdové listy nebo účetní záznamy o údajích potřebných pro účely důchodového pojištění jsou organizace povinny uchovávat po dobu 30 kalendářních roků následujících po roce, kterého se týkají.“

- Povinnost oznámit Úřadu záměr svoji činnost ukončit. V takovém případě je správce rovněž povinen Úřadu neprodleně oznámit, jak naložil s osobními údaji, pokud se na jejich zpracování vztahuje oznamovací povinnost.
- Povinnost provést likvidaci osobních údajů. Tato povinnost vzniká jakmile pomine účel pro který byly osobní údaje zpracovány nebo jakmile o to požádá subjekt údajů v souladu se svým oprávněním daným mu zákonem č. 101/2000 Sb. (viz níže). V takovém případě je správce povinen provést likvidaci osobních údajů. Tuto povinnost má i zpracovatel na základě pokynů správce. Zvláštní právní předpis stanovuje výjimky týkající se uchovávání osobních údajů pro účely archivnictví a uplatňování práv v občanském soudním řízení, trestním řízení a správním řízení. Osobní údaje musí být likvidovány v případech, kdy jsou zpracovávány se souhlasem subjektu údajů a takový souhlas byl odvolán s výjimkou případů, kdy není možné se domáhat likvidace osobních údajů, tedy v případě, kdy je správce povinen osobní údaje zpracovávat na základě zákona nebo pokud by tím mohla být způsobena újma na právech třetích osob.
- Povinnost přijmout taková opatření proti neoprávněnému a nahodilému přístupu k osobním údajům, k jejichž změně, zničení či ztrátě, neoprávněným přenosům, k jejich jinému neoprávněnému zpracování jakož i jinému zneužití osobních údajů. Tato povinnost je uložena jak správci, tak zpracovateli a trvá i po ukončení zpracování osobních údajů.
- Povinnost poskytovat subjektu údajů informace o osobních údajích o něm zpracovávaných.

3.2. Práva a povinnosti při zpracování osobních údajů za účelem nabízení obchodu nebo služeb

Při zpracování osobních údajů za účelem nabízení obchodu nebo služeb platí specifická pravidla. Správce nebo zpracovatel pokud provádějí zpracování osobních údajů za účelem nabízení obchodu nebo služeb subjektu údajů, mohou pro tento účel použít jméno, příjmení a adresu subjektu údajů, pokud tyto údaje byly získány z veřejného seznamu nebo v souvislosti se svojí činností jako správce nebo zpracovatele. Nesmí však tyto údaje dále zpracovávat, pokud s tím subjekt údajů vyslovil svůj nesouhlas. Nesouhlas musí být vyjádřen písemně. Na rozdíl od nutnosti opatřit souhlas, kdy je na správci a zpracovateli, aby oslovil subjekt údajů a vyžádal si souhlas, bez něhož nelze zahájit zpracování, je zde situace opačná a používání osobních údajů z veřejného seznamu je a priori dovoleno do doby, než subjekt údajů osloví správce nebo zpracovatele a vysloví nesouhlas. Aktivita je zde tedy na subjektu údajů. Bez souhlasu subjektu údajů nelze k uvedeným údajům přiřazovat další osobní údaje, zákonodárce má tedy na mysli patrně jakékoli další údaje s výjimkou jmenovaných bez ohledu na to, zda jsou získány z veřejného seznamu či nikoli. Správce, který zpracovává osobní údaje za účelem nabízení obchodu nebo služeb subjektu údajů je dokonce oprávněn za splnění určitých podmínek předat tyto údaje jinému správci.

Správce, kterému byly údaje předány, nesmí tyto údaje předávat jiné osobě. Zákon zde přímo a výslovně zakazuje.

Zákon pamatuje i na nebezpečí, že by jméno, příjmení a adresa subjektu údajů mohly být použity opakovaně k nabídce obchodu a služeb. Aby správce věděl, který ze subjektu údajů nemá být již oslovován, může dále zpracovávat pro svou vlastní potřebu jméno, příjmení a adresu subjektu údajů i přesto, že subjekt údajů vyslovil nesouhlas. Jediným účelem takového zpracování i přes subjektem údajů vyslovený nesouhlas je vyloučení možnosti, že jméno, příjmení a adresa budou opakovaně použity k nabídce obchodu a služeb. Jsou to negativní informace a zpracovávají se ve formě seznamu tzv. robinsonů.

3.3. Práva a povinnosti při zpracování citlivých údajů

Právům a povinnostem při zpracování citlivých osobních údajů jsme se věnovali již v předchozím výkladu definice citlivého údaje (viz str. 11, 12)

3.4. Povinnosti zpracovatele

Zákonodárce ukládá zpracovateli obdobné povinnosti jako správci. Ustanovení § 7 zákona č. 101/2000 Sb. stanoví, že povinnosti stanovené pro správce platí obdobně také pro zpracovatele. Povinností zpracovatele však nebude patrně povinnost stanovit účel a prostředky zpracování osobních údajů, tyto povinnosti jsou vyhrazeny výlučně správci.

Kromě většiny povinností shodných se správcem má zpracovatel zakotvenu jednu navíc, a sice informační povinnost vůči správci. Zjistí-li totiž zpracovatel, že správce porušuje povinnosti stanovené zákonem č. 101/2000 Sb., je povinen jej na to neprodleně upozornit a ukončit zpracování osobních údajů. Porušení této povinnosti má za následek vznik společné a nerozdílné odpovědnosti spolu se správcem za škodu, která subjektu údajů vznikla. Kromě toho odpovídá za porušení svých povinností dle ustanovení zákona č. 101/2000 Sb. Takto je zajištěna zvýšená ochrana subjektu údajů, neboť plnění povinností tak prochází dvojí kontrolou, jednak u samotného správce a posléze i u zpracovatele, v jehož zájmu je s ohledem na možnost vzniku odpovědnosti za škodu na neplnění povinností správcem upozornit.

3.5. Povinnosti zaměstnanců a jiných osob

Zaměstnanci správce nebo zpracovatele a jiné osoby, které zpracovávají osobní údaje na základě smlouvy se správcem nebo zpracovatelem, mohou zpracovávat osobní údaje pouze za podmínek a v rozsahu správcem nebo zpracovatelem stanoveném. Ustanovení dopadá na všechny osoby, které přijdou v procesu zpracování osobních údajů s nimi do styku a podílejí se na jejich zpracování, a to jak osoby fyzické, tak osoby právnické. Nepřímo je zde stanovena další povinnost pro správce a zpracovatele, a sice povinnost informovat své zaměstnance či smluvní partnery o podmínkách a rozsahu zpracování osobních údajů.

Kromě shora uvedené povinnosti zpracovávat osobní údaje pouze za podmínek a v rozsahu správcem nebo zpracovatelem stanoveném mají zaměstnanci správce nebo zpracovatele,

jiné fyzické osoby, které zpracovávají osobní údaje na základě smlouvy se správcem nebo zpracovatelem a další osoby, které v rámci plnění zákonem stanovených oprávnění a povinností přicházejí do styku s osobními údaji u správce nebo zpracovatele, povinnost zachovávat mlčenlivost o osobních údajích a o bezpečnostních opatřeních, jejichž zveřejnění by ohrozilo zabezpečení osobních údajů. Tato povinnost mlčenlivosti přetrvává i po skončení zaměstnání nebo příslušných prací bez stanovení doby jejího trvání, povinnost tedy není nijak časově ohraničena a trvá stále. Povinnost zachovávat mlčenlivost se nevztahuje na informační povinnost podle zvláštního zákona (např. §167 a §168 trestního zákona). Povinnost zde dopadá nejen na osoby které se podílejí na zpracovávání osobních údajů, ale i na osoby, které přijdou s osobními údaji do styku aniž by je nutně musely zpracovávat.

3.6. Práva subjektu údajů

Jak bylo již řečeno, má subjekt údajů zákonem č. 101/2000 Sb. přiznána většinou samá práva. Mnohá z těchto práv korespondují s povinnostmi správce či zpracovatele a mnohá vznikají v závislosti na porušení zákonem stanovených povinností správcem nebo zpracovatelem.

3.6.1. Práva korespondující s povinností

- Právo být informován – je jedním z práv, které koresponduje s povinností správce a zpracovatele. Subjekt údajů má právo být informován o připravovaném nebo již zahájeném zpracování osobních údajů.
- Právo na udělení souhlasu – subjekt údajů má právo, aby osobní údaje byly zpracovány s jeho souhlasem, pokud není stanoveno jinak.
- Právo na přístup k osobním údajům – je dalším z práv, s nimiž korespondují povinnosti správce a zpracovatele. Podmínkou pro přístup subjektu údajů k informacím je však vždy jeho písemná žádost. Výjimky z této povinnosti stanoví zákon.¹⁰

3.6.2. Práva vznikající při porušení povinností správcem nebo zpracovatelem

- Právo obrátit se na Úřad – každý subjekt údajů má právo se obrátit na Úřad pro ochranu osobních údajů a žádat jej o zajištění opatření k nápravě, pokud zjistí, že došlo k porušení povinností správcem nebo zpracovatelem.
- Právo požadovat nápravu v případě porušení povinností správcem nebo zpracovatelem – subjekt údajů má v případě, že správce nebo zpracovatel porušili své povinnosti, právo požadovat
- aby se správce či zpracovatel zdržel takového jednání, odstranil takto vzniklý stav či poskytl na svoje náklady omluvu nebo jiné zadostiučinění

- aby správce či zpracovatel provedl opravu nebo doplnění osobních údajů tak, aby byly pravdivé a přesné
- aby osobní údaje byly zablokovány nebo zlikvidovány, to však nemá pokud je správce povinen osobní údaje zpracovávat na základě zákona nebo pokud by tím mohla být způsobena újma na právech třetích osob. O těchto třech shora uvedených opatřeních je správce povinen zajistit bez zbytečného odkladu informování každého subjektu, jemuž byly v rámci zpracování osobní údaje poskytnuty s výjimkou informace o poskytnutí omluvy či jiného zadostiučinění
- zaplacení peněžité náhrady, jestliže tím bylo porušeno jeho právo na lidskou důstojnost, osobní čest, dobrou pověst či právo na ochranu jména

Liberačním důvodem pro správce či zpracovatele je prokázání, že porušení povinností nebylo možné zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze od něho vyžadovat. I kdyby se však tento liberační důvod uplatnil, může subjekt údajů požadovat vždy, aby se správce nebo zpracovatel zdržel závadného jednání, odstranil závadný stav, provedl opravu, doplnění nebo blokování nebo likvidaci osobních údajů.

V případě škody způsobené správcem nebo zpracovatelem, odpovídají za ni tito společně a nerozdílně, tedy solidárně, dle zvláštních právních předpisů.¹¹

Stejně tak je dána solidární odpovědnost zpracovatele i správce, pokud oba porušili své povinnosti. Solidární odpovědnost znamená, že subjekt údajů se může domáhat svých nároků jak u správce, tak u zpracovatele. Samozřejmě zde musí být pro vznik odpovědnosti za škodu splněny požadované předpoklady, tedy ke škodě musí dojít v příčinné souvislosti s porušením povinností. Tato právní úprava zajišťuje subjektu údajů účinnou ochranu.

- Právo požadovat nápravu při porušení povinností osobou pracující pro správce nebo zpracovatele – pokud osoba vykonávající pro správce nebo zpracovatele činnosti na základě smlouvy poruší uložené povinnosti, má subjekt údajů právo požadovat
- aby se zdržela takového jednání, odstranila takto vzniklý stav, či poskytla na svoje náklady omluvu nebo jiné zadostiučinění
- aby zlikvidovala osobní údaje, které neoprávněně zpracovává
- aby zaplatila peněžitou náhradu újmy, která vznikla porušením jeho práva na lidskou důstojnost, osobní čest, dobrou pověst či práva na ochranu jména

Pokud osoba neposkytne na svoje náklady omluvu nebo jiné zadostiučinění nebo nezaplatí peněžitou náhradu, je povinen za ni splnit tuto povinnost správce nebo zpracovatel. Z logiky věci nemůže správce nebo zpracovatel splnit všechny povinnosti za tuto osobu. Nemůže osobní údaje zlikvidovat, nemůže odstranit protiprávní stav nebo se zdržet závadného jednání. Pokud poruší uložené povinnosti osoba, která je ke správci nebo zpracovateli v pracovním poměru, její odpovědnost se řídí zákoníkem práce. I pro tyto osoby je dána možnost liberace, tedy zproštění se odpovědnosti, a to pro-

¹⁰ Např. § 16 zákona č. 154/1994 Sb. o Bezpečnostní informační službě stanoví, že „Bezpečnostní informační služba je oprávněna ukládat, uchovávat a využívat údaje o fyzických a právnických osobách, jestliže je to nutné k plnění úkolů v její působnosti. Bezpečnostní informační služba skutečnost o vedení evidence o fyzických a právnických osobách ani její obsah těmto osobám nesděluje.“

¹¹ Např. zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník, zákon č. 358/1992 Sb. o notářích a jejich činnosti, zákon č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

kázáním, že porušení nezavinili. I přesto však může subjekt údajů žádat zdržení se jednání porušujícího stanovené povinnosti, odstranění stavu z takového jednání vzniklého a likvidaci osobních údajů neoprávněně zpracovávaných.

Veškeré povinnosti uvedené shora se vztahují i na osoby, které neoprávněně osobné údaje shromáždily.

4. Sankce za porušení povinností stanovených zákonem č. 101/2000 Sb.

4.1. Přestupky

Přestupku se dopustí osoba, která je ke správci nebo zpracovateli v pracovním nebo jiném obdobném poměru nebo pro něj vykonává činnosti na základě dohody, nebo osoba, která v rámci plnění zákonem uložených oprávnění a povinností přichází do styku s osobními údaji správce nebo zpracovatele, pokud poruší povinnost mlčenlivosti uloženou zákonem č. 101/2000 Sb. Za to bude potrestána až pokutou do výše 50.000,- Kč. Přestupku se dopustí rovněž osoba shora uvedená, pokud poruší jinou povinnost stanovenou zákonem č. 101/2000 Sb. Za takový přestupek bude osoba potrestána pokutou do výše 25.000,- Kč.

K projednávání přestupku je příslušný Úřad na ochranu osobních údajů. Ten projednává přestupky z úřední povinnosti podle zákona č. 200/1990 Sb. o přestupcích. K odpovědnosti za přestupek stačí zavinění z nedbalosti. Výše pokuty je ponechána na uvážení Úřadu neboť stanoveny jsou pouze horní limity pokut.

4.1.1. Pořádková pokuta

Osobě, která neposkytne úřadu při výkonu kontroly potřebnou součinnost, může být uložena pořádková pokuta do výše 25.000,- Kč, a to i opakovaně. Postižena může být jakákoli osoba fyzická i právnická a týká se všech osob, které neposkytnou součinnost, tedy i osob, které nejsou správci či zpracovateli. Postihuje se zde porušení ustanovení § 39 zákona č. 101/2000 Sb.¹², kde je zakotvena povinnost poskytnout součinnost v souvislosti s výkonem kontroly nad dodržováním ustanovení zákona č. 101/2000 Sb.

4.1.1.1. Pokuty správcům a zpracovatelům

- pokutou do výše 10.000.000,- Kč bude potrestán správce nebo zpracovatel za porušení povinnosti stanovené zákonem č. 101/2000 Sb. při zpracování osobních údajů. Pokud správce nebo zpracovatel do 1 roku ode dne, kdy bylo rozhodnutí a uložení pokuty právní moci, porušil povinnosti stanovené zákonem při zpracování osobních údajů opakovaně, může mu být uložena pokuta do výše 20.000.000,- Kč.
- pokuta do výše 1.000.000,- Kč může být uložena správci nebo zpracovateli, který maří kontrolu prováděnou úřadem, a to i opakovaně.

¹² § 39 Každý je povinen v souvislosti s výkonem kontroly poskytnout kontrolujícím při výkonu jejich činnosti potřebnou součinnost.

Spáchání přestupků a další porušení povinností projednává Úřad. Při stanovení výše pokut vezme v úvahu povahu, závažnost, způsob jednání, míru zavinění, dobu trvání a následky protiprávního jednání. Pokutu může uložit do 1 roku ode dne, kdy bylo porušení povinnosti zjištěno, nejdéle však do 3 let ode dne, kdy k porušení povinnosti došlo. Pokutu vybírá Úřad. Výnos pokut je příjmem rozpočtu České Republiky.

V řízení ve věcech upravených zákonem č. 101/2000 Sb. se postupuje dle zákona č. 71/1967 Sb. o správním řízení (správní řád). Výjimku tvoří kontrolní činnost Úřadu v oblasti ochrany osobních údajů, při níž je třeba postupovat dle zákona č. 552/1991 Sb. o státní kontrole. Rovněž na projednání přestupků se vztahuje nikoli správní řád, ale zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích. Správní řád bude aplikován vždy při rozhodování Úřadu o sankcích za porušení povinností uložených zákonem č. 101/2000 Sb.

4.2. Trestný čin

Osoba jednající v rozporu s ustanoveními zákona č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů může být za splnění dalších podmínek pachatelem trestného činu, a to zejména trestného činu neoprávněného nakládání s osobními údaji dle ustanovení § 178 trestního zákona³

Jak vyplývá z dikce ustanovení, stačí pro naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu jednání z nedbalosti, není tedy ke vzniku trestní odpovědnosti potřeba úmyslného jednání. Neoprávněností uvedenou v prvním odstavci se rozumí právě rozpor s ustanoveními zákona č. 101/2000 Sb. Povinnost mlčenlivosti zmíněná v odstavci druhém je povinností uloženou rovněž zákonem č. 101/2000 Sb. Trestní odpovědnost však může nést pouze fyzická osoba. Proto v případě, že je v porušení povinností právnickou osobou (např. společností, jež je zpracovatelem osobních údajů) spatřován trestný čin, odpovědnou osobou za tento trestný čin bude statutární orgán právnické osoby, popřípadě členové statutárního orgánu, popřípadě i konkrétní zaměstnanec, který svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty tohoto trestního činu.

5. Úřad pro ochranu osobních údajů

5.1. Působnost a kompetence Úřadu pro ochranu osobních údajů

Orgánem dozoru nad dodržováním ustanovení zákona 101/2000 Sb. je Úřad pro ochranu osobních údajů se sídlem v Praze. Jsou mu svěřeny kompetence ústředního správního úřadu pro oblast ochrany osobních údajů v rozsahu stanoveném zákonem č. 101/2000 Sb. Úřad pro ochranu osobních údajů byl zřízen zákonem č. 101/2000 Sb. jako nezávislý orgán, který se řídí pouze zákony a jinými právními předpisy a do jehož činnosti je možné zasahovat pouze na základě zákona.

5.1.1. Kontrolní činnost Úřadu pro ochranu osobních údajů

Mezi nejvýznamnější činnosti Úřadu patří bezpochyby činnost kontrolní, kterou Úřad provádí na základě svého vlastního kontrolního plánu, tedy z moci úřední, a jednak na základě podnětů nebo stížností občanů. Kontrolní činnost provádějí inspektoři a kontrolou pověřeni zaměstnanci – kontrolující.

Každý má povinnost v souvislosti s výkonem kontroly poskytnout kontrolujícímu při výkonu jejich činnosti potřebnou součinnost. Pokud kontrolující zjistí, že došlo k porušení povinností uložených zákonem č. 101/2000 Sb., stanoví inspektor, jaká opatření je třeba učinit, aby byly zjištěné nedostatky odstraněny a stanoví lhůtu pro jejich odstranění. Byla-li uložena likvidace osobních údajů, jsou osobní údaje do likvidace blokovány. Proti uložení likvidace může správce podat námitku předsedovi Úřadu. Údaje zůstávají blokovány do doby, než bude o námitce rozhodnuto. Proti rozhodnutí předsedy lze podat žalobu podle předpisů o správním soudnictví. Do doby rozhodnutí soudu zůstávají údaje blokovány. Kontrolovaný je povinen ve stanovené lhůtě podat zprávu o přijatých opatřeních.

5.1.2. Další činnosti Úřadu pro ochranu osobních údajů

Úřad pro ochranu osobních údajů vydává Věstník, v němž je povinen zveřejňovat výroční zprávu. Kromě toho je ve Věstníku uveřejňován přehled povolených zpracování osobních údajů zaregistrovaných Úřadem v uplynulých dvou měsících a rovněž přehled v tomto období zrušených registrací. Kromě toho najdeme ve Věstníku řadu doporučení Rady Evropy členským státům v oblasti ochrany osobních údajů. Kromě Věstníku vydává Úřad i Bulletin ÚOOÚ informuje, a to jednou za 3 měsíce. Má i své www stránky a adresu www.uouu.cz.

6. Seznam použité literatury

- Matoušková Miroslava, Hejlík Ladislav, Osobní údaje a jejich ochrana, Praha 2003
Kučerová Alena a kolektiv, Zákon o ochraně osobních údajů – komentář, Praha 2003
Oto Novotný a kolektiv, Trestní právo hmotné, I. a II. část, Praha 1997
Jehlička, Švestka, Škárová a kolektiv, Občanský zákoník – komentář 6. vydání, Praha 2001
- 7. Seznam právních předpisů :**
Zákon č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů
Zákon č. 140/1961 Sb. trestní zákon
Usnesení č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
Zákon č. 283/1991 Sb. o Policii ČR
Zákon č. 89/1995 Sb. o státní statistické službě
Zákon č. 97/1974 Sb. o archivnictví
Zákon č. 140/1996 Sb. o zpřístupnění svazků vzniklých činností bývalé státní bezpečnosti
Zákon č. 552/1991 Sb. o Státní kontrole
Zákon č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím
Zákon č. 154/1994 o Bezpečnostní informační službě
Směrnice Evropského parlamentu a Rady Evropy č. 95/46/ES o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a s volným pohybem těchto údajů
Úmluva Rady Evropy č. 108/1981 o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních dat
Zákon č. 358/1992 Sb. o notářích a jejich činnosti
Zákon č. 61/1996 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosu z trestné činnosti
Zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích
Zákon č. 227/2000 Sb. o elektronickém podpisu
Zákon č. 148/1998 Sb. o ochraně utajovaných skutečností
Zákon č. 158/1999 Sb. o sčítání lidu, domů a bytu v roce 2001
Zákon č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a hromadných informačních prostředcích
Zákon č. 582/1991 Sb. o organizaci a provádění sociálního zabezpečení

Porušování autorských práv a možnosti řešení některých sporů

JUDr. David Štros

V této části výkladu se budeme zabývat možnostmi ochrany autorských práv před nedovolenými zásahy. Budeme se zabývat nejenom soukromoprávními prostředky ochrany autorských práv, ale také veřejnoprávními prostředky, které má autor k dispozici.

1. Nároky autora v případě zásahu do práva

Nároky autora v případě neoprávněného zásahu do jeho práv jsou obsaženy v ustanovení § 40 autorského zákona. Nejedná se ale o uzavřený katalog nároků, nýbrž se jedná o demonstrativní výčet nároků, které může autor uplatňovat. Nároky uvedené v ustanovení § 40 odst. 1 autorského zákona jsou založeny na odpovědnosti objektivní.¹

1.1. Nárok určovací

Podle ustanovení § 40 autorského zákona má autor, do jehož práva bylo neoprávněně zasaženo nebo jehož právu hrozí neoprávněný zásah, možnost domáhat se zejména určení svého autorství. V tomto smyslu může tedy autor uplatnit nárok určovací. Určovací nárok svědčící autorovi je nutné vykládat ve vztahu k obecným procesním předpisům (občanský soudní řád, § 80 písm. c) jako právní normu *lex specialis*, tj. jako speciální ustanovení, podle kterého se autor může domáhat určení svého autorství, aniž by musel dovozovat naléhavý právní zájem na určení, tak jak tomu obecně podle § 80 písm. c) o.s.ř. je.

¹ Viz heslo „odpovědnost v občanském právu“, doc. JUDr. Zdeněk Madar, DrSc.: Slovník českého práva, LINDE Praha a.s., 1995, I.díl, str. 640.

1.2. Nárok zdržovací

Dále autor může domáhat zdržovacích nároků, a to konkrétně zákazu ohrožení svého práva, včetně hrozícího opakování nebo neoprávněného zásahu do svého práva, zejména zákazu neoprávněné výroby, neoprávněného obchodního odbytu, neoprávněného dovozu nebo vývozu originálu nebo rozmnoženiny či napodobeniny díla, neoprávněného sdělování díla veřejnosti, jakož i neoprávněné propagace díla, včetně inzerce a jiné reklamy. Specifikem zdržovacího nároku je, že je možné ho úspěšně uplatňovat pouze pokud zásah do práva trvá nebo reálně hrozí. Pokud zásah netrvá a ani neexistuje jeho reálná hrozba (důkazní břemeno přitom je na žalobci), není možné se tohoto nároku dovolávat, byť by následky neoprávněného zásahu do práva trvaly a byly značného rozsahu.

1.3. Nárok na poskytnutí informace

Autor má dále nárok na poskytnutí informace o původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny nebo napodobeniny svého díla, informace o způsobu a rozsahu jeho užití a o totožnosti osob, které se neoprávněného zhotovení nebo neoprávněného rozšiřování účastní.

1.4. Nárok restituční (reparační)

Autor může také uplatnit nároky restituční a může se domáhat, aby byly odstraněny následky zásahu do práva, a to zejména stažením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo pomůcky z obchodování nebo aby byly odstraněny následky jiných zásahů do jeho práv. Podmínkou úspěšného uplatnění tohoto nároku je trvání následků neoprávněného zásahu do práv – vlastní neoprávněný zásah do práv již trvat nemusí. Autor se ale může také domáhat zničení

neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo pomůcky, která má sloužit k odstranění překážet zabraňujících porušování práv autora. U pomůcek se bude většinou jednat o nejrůznější technické prostředky, např. hardwarové, sloužící k nezákonnému zásahu do práv autora. Může se přitom jednat o jakýkoli postup, výrobek nebo součástku vloženou do postupu, přístroje nebo výrobku, které právě mají předcházet, omezovat nebo zabraňovat neoprávněnému zásahu do autorských práv k dílu, které je zpřístupňováno pouze jen s použitím kódu nebo jiným způsobem, který umožňuje prolomení kódu nebo jiný způsob odblokování kódu.

1.5. Nárok satisfakční

Autorovi přísluší konečně také nárok povahy satisfakční za nemajetkovou újmu, která mu byla neoprávněným zásahem do jeho práv způsobena. Autor se tak může domáhat poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu, a to zejména formou omluvy, poskytnutí zadostiučinění v peněžní formě, pokud by se přiznání nepeněžního zadostiučinění nejevilo vzhledem k okolnostem neoprávněného zásahu do práv jako dostačující. Výši peněžitého zadostiučinění vždy určuje soud. Při stanovení výše zadostiučinění soud vždy musí přihlídnout k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k neoprávněnému zásahu do práv došlo. Zákon výslovně nevylučuje možnost, aby byl případný spor vzniklý v důsledku neoprávněného zásahu do práv autora řešen dohodou o narovnání.

Součástí satisfakčního nároku autora při neoprávněném zásahu do jeho práva je také právo domáhat se, aby mu soud přiznal v rozsudku právo uveřejnit rozsudek na náklady účastníka sporu, který ve sporu neuspěl (tj. na náklady porušovatele práva). Soud přitom v rozsudku určí rozsah, formu a způsob uveřejnění. Institut zveřejnění rozsudku jako určité formy satisfakce autora plní také určitou funkci preventivní a odstrašující. V praxi bude soud pravděpodobně při určování rozsahu a způsobu uveřejnění rozsudku postupovat obdobným způsobem, jako tomu bylo doposud v nekalosoutěžních věcech.² Při posuzování uplatněného nároku uveřejnění rozsudku bude soud muset zvažovat, zda je přiznání této formy satisfakce na místě vzhledem ke způsobu a rozsahu zásahu do autorových práv. Tento nárok bylo možné uplatňovat i za předcházející právní úpravy (tj. zákona č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých – autorského zákona), v praxi se tyto případy však nevyskytovaly často. Předpokládáme ale, že soud bude vycházet ze současné praxe při přiznání práva na uveřejnění rozsudku.³

2. Nárok na náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení

Autorský zákon přiznává autorovi v případě neoprávněného zásahu do práv nárok na náhradu škody a vydání bezdůvod-

ného obohacení. Autorský zákon odkazuje na zvláštní právní předpisy, tj. v daném případě na úpravu náhrady škody obsaženou v občanském zákoníku, § 415 a násl. Náhrada škody a vydání bezdůvodného obohacení se na rozdíl od výše popsaných nároků neřídí principem objektivní odpovědnosti, nýbrž principem subjektivní odpovědnosti. Za škodu bude odpovídat ten, kdo ji zavinil. Ovšem vydání bezdůvodného obohacení je založeno na zásadě objektivní odpovědnosti, tj. není nutné zavinění osoby, která do práv zasáhla.⁴

Pro určení výše bezdůvodného obohacení má autorský zákon speciální právní úpravu, spočívající ve speciálním represivním ustanovení § 40 odst. 3. Podle tohoto ustanovení činí výše bezdůvodného obohacení vzniklého na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s chráněným dílem aniž by k tomu získal potřebnou licenci, dvojnásobek odměny, která by byla za získání příslušné licence obvyklá v době neoprávněného zásahu do práva k dílu. Jedná se o speciální právní úpravu ve vztahu k obecné úpravě nároku na vydání bezdůvodného obohacení a stanovení výše bezdůvodného obohacení tak v sobě obsahuje i nezanedbatelnou složku represivní. Porušovatel práva totiž nebude nucen vydat pouze to, o co se neoprávněně obohatil, ale násobek této částky. Zákodárce zde nepochybně sleduje i jistý preventivní cíl.

2.1. Uplatňování nároků

Nároky vycházející z neoprávněného zásahu do autorského práva je možné uplatňovat pouze některé, nebo je možné uplatňovat tyto nároky všechny, v závislosti na okolnostech jednotlivého případu.

2.2. Promlčení

Otázka promlčení nároků majetkových vycházejících z autorského práva se řídí obecnými předpisy občanského zákoníku, tj. ustanovením § 101 až 114 občanského zákoníku. Promlčecí doba činí tři roky a začíná běžet ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé. Výjimku tvoří nároky na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení. Pro tyto nároky platí dvouletá promlčení lhůta subjektivní a tříletá promlčení lhůta objektivní. Subjektivní lhůta se počítá ode dne, kdy se autor dozvěděl o škodě, která mu byla způsobena. Objektivní lhůta se počítá ode dne, kdy ke vlastnímu vzniku škody došlo.

Pokud však škoda byla způsobena úmyslně, pak činí objektivní promlčení doba deset. Desetiletá objektivní promlčení doba platí také v případě úmyslně získaného bezdůvodného obohacení.

3. Otázky soudní příslušnosti

Podle ustanovení § 9 odst. 2 písm. b) o.s.ř. rozhodují ve sporech vycházejících z autorského zákona, o nárocích z ohrožení a porušení práv podle autorského zákona a o nárocích

² Srovnej § 155 odst. 4 o.s.ř.

³ Viz např. Macek, J.: K právu na zveřejnění rozsudku podle § 55 odst. 2 občanského zákoníku, *Obchodní právo 2002/7*, str. 20.

⁴ Viz § 451 občanského zákoníku.

na vydání bezdůvodného obohacení získaného na úkor toho, komu svědčí práva podle autorského zákona jako soudy prvního stupně krajské soudy. Krajské soudy rozhodují jako soudy prvního stupně i v případě nároků na náhradu škody vycházejících z porušení autorského práva. Krajský soud bude příslušný k řízení v prvním stupni také pro nároky vycházející ze smluv uzavřených podle autorského zákona. Místní příslušnou soudu se bude řídit obecnou právní úpravou místní příslušnosti, tj. podle § 84 a násl. o.s.ř.

4. Předběžná opatření

Za situace kdy dochází k zásahu do autorského práva (nebo kdy hrozí jeho bezprostřední nebezpečí) má z pochopitelných důvodů autor zájem na tom, aby rychlým způsobem zabránil zásahu do svého práva a aby zabránil vzniku případné škody. V praxi proto budou časté případy, kdy se autor bude snažit dosáhnout ochrany prostřednictvím tzv. Předběžného opatření. Institut předběžného opatření umožňuje oprávněné osobě dosáhnout rychlého zásahu soudu, kterým budou dočasně upraveny vztahy mezi účastníky řízení tak, aby nedocházelo k zásahu do jeho práv.

Autorský zákon neobsahuje žádnou speciální úpravu procesních otázek předběžných řízení.⁵ Řízení o nařízení předběžného opatření se proto bude řídit obecnou úpravou občanského soudního řádu, tj. ustanoveními § 74 a násl. (předběžné opatření před zahájením řízení ve věci) a § 102 (předběžné opatření po zahájení řízení ve věci samé).

Před zahájením řízení ve věci samé může soud nařídit k návrhu účastníka předběžné opatření, je-li třeba, aby zatím byly upraveny vzájemné poměry účastníků, nebo pokud je obava, že by vlastní výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen. Podmínkou nařízení předběžného opatření⁶ je tedy jednak potřeba zatímkové úpravy poměrů účastníků. Soudní praxe požaduje, aby bylo žalobcem osvědčena nikoli pouze potřeba, nýbrž **naléhavá potřeba** úpravy poměrů účastníků řízení.⁷ Je také možné domáhat se nařízení předběžného opatření za situace, kdy by bez zatímkové úpravy poměrů účastníků byl ohrožen výkon soudního rozhodnutí – tato situace dle našeho názoru ale nebude v případě zásahů do autorského práva příliš častá.

Účastníky řízení o nařízení předběžného opatření jsou ty osoby, které by byly účastníky řízení ve věci samé. Příslušným soudem je soud, který by byl příslušný k řízení ve věci samé. V případě zásahu do autorského práva tak soudem příslušným k řízení o nařízení předběžného opatření bude soud krajský.

Před rozhodnutím o návrhu na nařízení předběžného opatření není nutné, aby by soud vyslechl účastníky řízení. Výslech účastníků tedy není zcela vyloučen, v praxi se s ním ale téměř nesetkáme. O návrhu na nařízení předběžné-

ho opatření musí soud rozhodnout bezodkladně, nejpozději však do sedmi dnů poté, co byl návrh na nařízení předběžného opatření podán. Soud o předběžném opatření rozhoduje usnesením. Nejčastějším výrokem ve věcech neoprávněného zásahu do autorských práv bude výrok zdržovací, tj. výrok, kterým soud žalovanému uloží povinnost zdržet se určitého jednání, kterým by zasahoval do práv žalobce.

Po zahájení řízení ve věci samé nařídí k návrhu účastníka řízení předběžné opatření, pokud je nutné zatím upravit poměry účastníků řízení nebo pokud po zahájení řízení je obava, že by výkon rozhodnutí posléze vydaného v řízení mohl být ohrožen. Vlastní podmínky pro nařízení předběžného opatření jsou tedy prakticky shodné jak před zahájením řízení ve věci samé, tak i po zahájení řízení ve věci samé.

Pokud předběžné opatření zaniklo nebo pokud bylo zrušeno z jiného důvodu než proto, že žalobě ve věci samé bylo vyhověno nebo proto, že právo žalobce bylo uspokojeno, je žalobce povinen nahradit újmy tomu, komu předběžným opatřením vznikly. Pokud se žalobce rozhodne domáhat se okamžité ochrany formou předběžného opatření, musí nutně brát v úvahu i možnou odpovědnost za způsobené újmy v případě, že v řízení ve věci samé nebude mít úspěch. Pojem újmy v tomto případě je nutné vykládat v širším slova smyslu, nejedná se pouze o vzniklou majetkovou škodu. Tento postup je tedy nutné vždy pečlivě zvážit. O návrhu na náhradu újmy vzniklé v důsledku předběžného opatření rozhoduje k návrhu soud, který předběžné opatření nařídil.

5. Aktivní legitimace

Aktivní legitimaci rozumíme možnost být účastníkem soudního řízení v určité věci, a to buď na straně žalobce (aktivní legitimace), nebo na straně žalovaného (pasivní legitimace). Obecně platí, že aktivně legitimován k ochraně autorských práv má autor. To však neplatí absolutně, a vždy je nutné posuzovat jednotlivé konkrétní případy v závislosti na tom, o jaké právo se jedná. Tak po smrti autora je k výkonu práva oprávněn určitý zákonem stanovený okruh osob.

V určitých případech autorský zákon přiznává aktivní legitimaci k ochraně práva také jiným osobám. To platí v případě, že autor udělil jiné osobě výhradní oprávnění (tj. výhradní licenci – byť se jedná o oprávnění výhradní, jde svou podstatou ale o právo relativní) k výkonu práva dílo užít, nebo pokud této osobě⁸ je toto oprávnění nebo výkon majetkových práv svěřen ze zákona, pak se příslušných nároků podle § 40 odst. 1 písm. b) až d) a odst. 2 a 3 autorského zákona může domáhat pouze osoba, jejíž právo nebo výhradní oprávnění bylo ohroženo nebo porušeno. To však nevylučuje právo autora domáhat se ostatních nároků a nároků podle § 40 odst. 2 však zůstává nedotčeno. Autorovi tak za každých okolností zůstává aktivní legitimace k domáhání se určení svého autorství k dílu a k domáhání se nároků satisfakčních, které vycházejí z jeho osobnostních práv.

⁵ Srovnej např. zvláštní úpravu předběžných řízení ve věcech patentových, § 75b zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích.

⁶ Obecně k otázkám předběžného opatření srovnej Svobodová, Y.: K předběžným opatřením v obchodních věcech. Právní rozhledy, 1997, č. 9, str. 463 a násl.

⁷ Srovnej např. Štros, D.: K otázkám patentové ochrany léčiv. Právní rozhledy, 2002, č. 11, str. 548.

⁸ Srovnej ustanovení § 58 a § 59 autorského zákona.

6. Zvláštní nároky ve vztahu k celním orgánům

Postavení autora v případných sporech o jeho práva nemusi být vždy jednoduché. P postavení žalobce bude mít autor všechny povinnosti, které mu procesní normy ukládají, a to zejména povinnost tvrzení a povinnost důkazní. Autorský zákon se v určitých ohledech snaží postavení autora usnadnit. Autor tak může od celních orgánů požadovat informace o obsahu a rozsahu dovozu zboží, které je rozmnoženinou jeho díla nebo zvukově obrazovým záznamem takového díla, o zboží, které má k pořízení takové rozmnoženiny sloužit jako nosič (nenahraný nosič), nebo o zboží, které je přístrojem k zhotovení zvukových nebo zvukově obrazových záznamů nebo tiskové rozmnoženiny, anebo o zboží, které je pomůckami podle ustanovení § 43 autorského zákona. Autor se dále může domáhat práva nahlížet do celních dokumentů, aby zjistil, zda dovoz předmětného zboží k užití na území České republiky je oprávněný podle tohoto zákona, nebo aby zjistil údaj rozhodné pro uplatnění práv z tohoto zákona vyplývajících. Toto ustanovení vychází z ustanovení článku 51 a násled. Dohody TRIPS – Dohody o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví. Stejných práv se autor může domáhat i za situace, kdy dochází k vývozu předmětného zboží. Stejná práva má i příslušný kolektivní správce nebo právnická osoba oprávněná k hájení zájmů autorů.

7. Zvláštní skutková podstata zásahu do autorského práva

Do práva autorského neoprávněně zasahuje i ten, kdo vyvíjí, vyrábí nebo nabízí k prodeji, pronájmu nebo půjčení, dováží, rozšiřuje nebo využívá pro dosažení majetkového prospěchu poskytováním služeb nebo jiným způsobem pomůcky zamýšlené k odstranění, vyřazení z provozu nebo omezení funkčnosti technických zařízení nebo jiných prostředků k ochraně autorských práv. Prostředky mohou být zejména jakýkoli postup, výrobek nebo součástka, které lze vložit do postupu, přístroje nebo výrobku, jež mají předcházet, omezit nebo zabránit neoprávněnému zásahu do autorských práv k dílu, pokud je toto dílo zpřístupňováno jen s použitím kódu nebo jiným způsobem umožňujícím prolomení ochranného kódu.

Zvláštní skutková podstata § 43 považuje za zásah do autorských práv i jednání, které není vlastním užitím díla. Pouhý dovoz např. zařízení umožňujícího takový technický zásah do nosiče autorského díla, že dojde k překonání ochranných prvků není samozřejmě užitím díla. Jednotlivé pomůcky nebo technická zařízení přitom nemusí být určena výlučně k překonání ochranných prvků, postačuje jejich schopnost být při této činnosti nasazeny.

Důležitým znakem je to, že se jedná o využití mající za cíl dosažení majetkového prospěchu. V praxi může být samozřejmě výklad a aplikace tohoto ustanovení značně komplikovanou záležitostí. Nicméně se jedná nepochybně o výrazné posílení pozice autorů a umožňuje jim efektivní preventivní činnosti (v praxi se bude jednat zejména o činnosti při výkonu ochranných svazů).

Na ustanovení § 43 autorského zákona navazuje ustanovení § 44, které je další novou a zvláštní skutkovou podstatou

neoprávněného zásahu do autorského práva. Podle tohoto ustanovení je neoprávněným zásahem do autorského práva i odstranění nebo změna jakékoli elektronické informace o identifikaci práv k dílu, a dále rozšiřování rozmnoženiny díla včetně jejich dovozu, jakož i sdělování díla veřejnosti, u nichž byly elektronické informace o identifikaci práv k dílu odstraněny nebo pozměněny, pokud se tak děje bez souhlasu autora. Toto právo z části směřuje i k ochraně osobnostních práv autora. Pojem identifikace práv k dílu je nutné vykládat v širším slova smyslu jako veškeré údaje sloužící a umožňující identifikaci díla, nejen označení autora jeho jménem atp. Bude se v praxi patrně jednat o jakékoli identifikační značky, tj. včetně číselných kódů, zkratk nebo štítkových označení. Ustanovení § 44 odst. 2 autorského zákona definuje informaci umožňující identifikaci práv k dílu podle odstavce 1 jako takovou informaci, která je vyjádřena v číslech, kódech nebo jiným způsobem a která podle rozhodnutí autora provází dílo, aby dílo a práva k němu identifikovala.

Tato ustanovení se budou týkat zejména autorských děl na moderních technologických nosičích, jako jsou CD-romy, CD-disky nebo DVD-disky. Přijetím těchto ustanovení Česká republika plní své mezinárodní závazky vycházející ze smlouvy WIPO o právu autorském a vychází také ze směrnice ES o informační společnosti.

8. Ochrana názvu a vnější úpravy díla

Autorský zákon poskytuje zvláštní ochranu názvu autorského díla a jeho vnější úpravě. Ustanovení § 45 autorského zákona tak obsahuje zvláštní skutkovou podstatu neoprávněného zásahu do autorského práva, kterého se dopustí ten, kdo pro své dílo používá názvu nebo vnější úpravy, kterou již použil po právu jiný autor, a to pro dílo téhož druhu. Podmínkou aplikace tohoto ustanovení je, že k užití názvu autorského díla nebo jeho vnější úpravy dochází takovým způsobem, že by to mohlo vyvolat nebezpečí záměny.

Ochrana poskytovaná tímto ustanovením názvu a vnější úpravě autorského díla je poměrně blízká ochraně soutěžněprávní (nekalosoutěžní), která je upravena v obchodním zákoníku.⁹ Mohlo by se přitom jednat buďto o naplnění tzv. generální skutkové postaty nekalé soutěže (§ 44 odst. 1), nebo o některou ze zvláštních skutkových podstat nekalé soutěže. V úvahu by nejčastěji mohly přicházet skutkové podstaty klamavého označení zboží a služeb (§ 46 obchodního zákoníku), skutkové podstaty vyvolání nebezpečí záměny (§ 47 obchodního zákoníku), nebo skutkové podstaty parazitování na pověsti (§ 48 obchodního zákoníku).

V daném případě se sice jedná o ochranu, která je velmi blízká ochraně vycházející z práva soutěžního (nekalá soutěž), ovšem je nutné tuto ochranu od ochrany soutěžní oddělovat. V každém konkrétním případě bude nutné posuzovat, zda je možné soutěžní předpisy aplikovat, nebo zda je jejich aplikace z povahy věci vyloučena. Vždy totiž bude nutné, aby byly splněny podmínky aplikace soutěžních předpisů, tj. zejména zda se vůbec jedná o soutěžní vztah. Souběh jednočinný ochrany

⁹ Srovnej úpravu obchodního zákoníku, § 44 a násled.

názvu nebo vnější úpravy podle ustanovení § 45 autorského zákona s ochranou soutěžněprávní není ale vůbec vyloučen, a v praxi může značně pozici žalobce (autora) vylepšit.

9. Soutěžní ochrana

9.1. Obecně o soutěžní ochraně

Jak jsme již zmínili výše, může být v některých případech možné aplikovat také ustanovení upravující soutěžní ochranu. Byť se nám to může zdát příliš „přízemní“, je autorské dílo také zbožím, které jeho autor prodává, a se na trhu stává předmětem obchodování. Je proto možné, že se autor nebo jiná osoba setkají s jednáním, které nebude příliš v souladu s dobrými mravy, a které bude autora nebo osobu s dílem nakládající (obchodující) poškozovat. Je proto možné, aby příslušné subjekty při ochraně svých práv využívaly také soutěžní ochrany, tj. právní úpravy práva proti nekalé soutěži. Následující pojednání nebude vyčerpávajícím pojednáním o soutěžím právu, má spíše za cíl poskytnout základní informace o soutěžním právu.¹⁰ Je nutné si také uvědomit, že autorské právo má (nejen) v oblasti soukromoprávní celou řadu souvislostí a nelze ho proto pojímat jako zcela izolovaný právní obor.

Právní úprava hospodářské soutěže (právo proti nekalé soutěži) v českém právu

Právo proti nekalé soutěži je v českém právu obsaženo v obchodním zákoníku, v části zabývající se soutěžním právem. Česká úprava nemá zvláštní zákon na ochranu čistoty hospodářské soutěže (kromě antimonopolních předpisů), jako je tomu tradičně např. v Německu.¹¹ Nekalou soutěží se rozumí jednání v hospodářské soutěži, které je v rozporu s dobrými mravy soutěže a které je způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům.¹²

Nekalá soutěž je zakázána. Podle ustanovení tzv. generální klauzule je tedy nekalosoutěžním jednáním jednání, které

- je jednáním v hospodářské soutěži
- je způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům či spotřebitelům, a konečně jednání které
- je v rozporu s dobrými mravy.

Všechny tyto podmínky musí být splněny kumulativně. Je nutné si uvědomit, že soutěžní vztah nevzniká pouze mezi přímými soutěžiteli v jednom určitém hospodářském oboru, který by musel být shodný, nýbrž soutěžní vztah může samozřejmě vzniknout i mezi subjekty, které objektivně působí v jiném hospodářském odvětví. Podmínkou vzniku soutěžního vztahu ani není soutěžní úmysl. Nekalosoutěžní jednání tedy vůbec nemusí být úmyslné, soutěžitel se ho může dopustit z nedbalosti, nebo se ho může dopustit zcela nahodile, aniž by měl vůbec tušení o nějakém soutěžním vztahu

nebo neblahém dopadu na ostatní soutěžitele. Rozhodující bude vždy daný objektivní stav věci, nikoli (dobré či nedobré) úmysly soutěžitele.

9.2. Jednotlivé skutkové podstaty nekalosoutěžních deliktů

Ve věcech autorskoprávních budou často připadat v úvahu i jednotlivé konkrétní skutkové podstaty nekalé soutěže.¹³ V praxi se bude většinou jednat o následující konkrétní skutkové podstaty:

- klamavé označení zboží a služeb (§ 46 obchodního zákoníku)
- vyvolání nebezpečí záměny (§ 47 obchodního zákoníku)
- parazitování na pověsti (§ 48 obchodního zákoníku)
- srovnávací reklama (§ 50a obchodního zákoníku)

Na tomto místě nemá smysl rozebírat jednotlivé skutkové podstaty nekalosoutěžních deliktů a jejich příslušné znaky. Pouze zopakujeme, že v praxi je nutné vždy zkoumat, zda neoprávněným zásahem do práv chráněných autorským zákonem nemohlo dojít ještě k nedovolenému soutěžnímu jednání. Není samozřejmě vyloučeno, aby nároky byly uplatňovány jak z titulu porušení práva autorského, tak i z titulu práva nekalosoutěžního.

9.3. Nároky vyplývající z nekalé soutěže

Osoba, jejíž práva byla nekalosoutěžním právem poškozena má právo domáhat se nároků

- zdržovacích, tj. domáhat se toho, aby se třetí osoba zasahující do jeho práva závadného jednání zdržela, pokud toto trvá nebo pokud hrozí
- restitučních, tj. domáhat se odstranění následků neoprávněného zásahu do práv
- reparačních, tj. náhrady škody a vydání bezdůvodného obohacení
- a konečně nároku satisfakčních, tj. domáhat se poskytnutí přiměřeného zadostiučinění, které může být poskytnuto i ve formě peněžní.

U zdržovacího nároku se praxe někdy potýká s problémem, jak tento nárok správně formulovat. Žalobní petit totiž nesmí být formulován příliš široce, aby nezahrnoval i činnosti, které nejsou nedovoleným zásahem, ale na druhou stranu nelze žalobní petit ani formulovat příliš úzce s ohledem na následné řízení vykonávací.¹⁴

Je tedy zřejmé, že nároky vyplývající z titulu nekalé soutěže jsou velmi obdobné nárokům vyplývajícím z titulu neoprávněného zásahu do práv chráněných autorským zákonem. Mějme na paměti, že v současném hospodářském životě se např. může jednat o situace právně značně komplikované (a nepřehledné), jako např.: předmětem chráněným autorským právem je počítačový program, tento může být užít jako řídicí program technologického zařízení, které sa-

¹⁰ Viz např. Obchodní zákoník. Komentář. Dědič, J. a kol., Polygon, 2002, str. 304 a násl.; k novodobé judikatuře viz Macek, J.: Rozhodnutí ve věcech obchodního jména a nekalé soutěže. Vydání první. Praha, C.H.Beck 2000.

¹¹ Viz německý Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb z 7. června 1909.

¹² Viz § 44 obchodního zákoníku – tzv. Generální klauzule; ke generální klauzuli podrobněji viz např. Hajn, P.: Generální klauzule proti nekalé soutěži a její funkce. Právní rádce, 1996/8.

¹³ K jednotlivým skutkovým podstatám nekalé soutěže srovnej Eliáš, K., Bejček, J., Hajn, P., Ježek, J a kol.: Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2002, str. 305 a násl.

¹⁴ K otázkám formulace petitu viz: Pužman, J.: Právní nároky a jejich uplatňování. Orbis Praha, 1965.

mo o sobě zahrnuje části chráněné patentem, a jiný soutěžitel na trhu programu neoprávněně využívá, využívá i příslušného patentu a navíc se dopouští nekalosoutěžního jednání, neboť úroveň, kvalitu a spolehlivost celého zařízení srovnává se svým vlastním zařízením, a o daném zařízení a řídicím počítačovém programu se vyjadřuje hanlivě.¹⁵ Je proto nutné uvědomit si soukromoprávní souvislosti a kontext autorského práva v praxi.¹⁶

10. Veřejnoprávní ochrana

Jak jsme již uvedli výše, autorské právo má i své veřejnoprávní aspekty. Je proto možné domáhat se ochrany autorských práv na základě právních norem veřejnoprávní povahy.¹⁷ V následujícím pojednání se budeme zabývat

- trestněprávní ochranou autorských práv
- správněprávní ochranou autorských práv, a jejím rámci se budeme zabývat jednak možným postihem na základě
- přestupků
- předpisů o ochraně spotřebitele
- z hlediska zákona č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví (tzv. protipirátský zákon)

11. Trestněprávní ochrana

Ustanovení § 152 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, obsahuje skutkovou podstatu porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi. Podle tohoto ustanovení platí, že kdo zasáhne do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci. Odnětím svobody až na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci bude potrestán pachatel, který trestným činem získá značný prospěch¹⁸ nebo se takového trestného činu dopustí ve značném rozsahu.¹⁹ Ustanovení § 152 trestního zákona je tzv. normou blanketní, která jako taková odkazuje na právní předpisy o právu autorském a proto hlediska posuzování subjektivní stránky jednání pachatele trestného činu podle § 152 trestního zákona platí, že pachatelova neznalost autorského zá-

kona se posuzuje stejně jako neznalost normy trestní a proto její neznalost nemůže pachatele vyvinut.

V praxi se jedná často o nelegální obchodování s nahranými nosiči (ať už hudebními nebo softwarovými), o nejrůznější veřejné hudební produkce (diskotéky atp.). Je vhodné uvést některé případy (právní věty) trestného činu porušování autorských práv, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi podle ustanovení § 152 trestního zákona.

Tak např. dovoz a prodej nahraných audiokazet, na nichž je nahrán záznam z kompaktních disků bez souhlasu nositelů autorských práv a příbuzných práv je trestným činem podle ustanovení § 152 trestního zákon, pokud pachatel jednal úmyslně (rozhodnutí 50/93).

K neoprávněnému zásahu do autorského práva a do dalších souvisejících práv chráněných ustanovením § 152 může dojít také provozováním veřejných hudebních produkcí formou diskoték, v jejichž rámci je účastníkům z nosičů zvukových záznamů reprodukována taneční hudba. To platí za předpokladu, že nosiče obsahovaly záznam chráněných hudebních děl a výkonů výkonných umělců, přičemž k reprodukci došlo bez souhlasu nositelů uvedených práv, resp. bez souhlasu osob vykonávajících správu těchto práv (rozhodnutí 5 Tz 75/2001).²⁰

12. Přestupky

Přestupku podle ustanovení § 32 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., zákona o přestupcích, se dopustí ten, kdo neoprávněně užije autorské dílo, umělecký výkon, zvukový či zvukově obrazový záznam, rozhlasové nebo televizní vysílání nebo databázi. Pachatel tohoto přestupku může být potrestán pokutou až do výše 15.000,- Kč. K zavinění u tohoto přestupku postačuje i nedbalost.

13. Ochrana spotřebitele

Jednou z forem ochrany autorských práv může být také prostřednictvím právních předpisů na ochranu spotřebitele podle zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele. Tento zákon v ustanovení § 8 obsahuje generelní zákaz jednání, kterým dochází ke klamání spotřebitele a jednou z forem klamání spotřebitele je i nabízení nebo prodej výrobků nebo zboží porušujících některá práva duševního vlastnictví, stejně jako jejich skladování. Výrobkem nebo zbožím porušujícím některá práva duševního vlastnictví zákon o ochraně spotřebitele rozumí také nedovolenou napodobeninu výrobku.

Dozor nad dodržování povinností dle zákona na ochranu spotřebitele vykonávají živnostenské úřady, Česká obchodní inspekce nebo Státní zemědělská a potravinářská inspekce.

¹⁵ Nastíněná situace se může zdát jako přehnaná, nicméně obdobné případy nejsou v praxi vůbec výjimečné.

¹⁶ K uplatňování různým práv k nehmotným statkům srovnej např.: Enforcement of intellectual property rights and patent litigation. Vydal Evropský patentový úřad, 2003.

¹⁷ K rozdělení právní věci na veřejnoprávní a soukromoprávní srovnej např. Mizanec, M.: Rozhodování soukromoprávních věcí správními orgány. Právní rozhledy, 2/2003, str. 58 a násled.

¹⁸ Viz ustanovení § 89 odst. 11 trestního zákona.

¹⁹ K otázkám trestněprávní odpovědnosti za porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práva k databázi srovnej např. Látal, J.: Několik poznámek k trestněprávní ochraně práva autorského a práv příbuzných autorskému právu. Právní praxe, ročník 1993/3–4.

²⁰ V této oblasti existuje poměrně rozsáhlá judikatura; viz např. systém AS-PI, nebo Soubor rozhodnutí Nejvyššího soudu, vydává nakladatelství C.H.Beck.; je možné také vyhledávat rozhodnutí na internetové stránce Nejvyššího soudu ČR, www.nsoud.cz.

14. Ochrana z hlediska zákona č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví (tzv. protipirátský zákon)

Zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví (tzv. protipirátský zákon), dává autorovi poměrně efektivní možnosti, jak se bránit případným neoprávněným zásahům do svých práv. Zvláštní efektivita spočívá již v tom, že autorovi umožňuje zabránit již tomu, aby se zboží, jehož uvedením na český trh by došlo k neoprávněnému zásahu do jeho práva, vůbec na český trh bylo uvedeno.

Zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví (tzv. protipirátský zákon), totiž umožňuje, aby celní orgány u zboží porušujícího práva chráněná autorským zákonem přijaly taková opatření, aby nedošlo k jeho uvedení na trh. To se děje v rámci relativně nenáročného řízení, které pro osobu oprávněnou z práva autorského nemusí znamenat přílišné náklady a jedná se o řízení, které zpravidla ani nemusí být příliš časově náročné. Samotný zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví (tzv. protipirátský zákon), je právní normou, která ale v praxi je nejednotně vykládána a v některých oblastech práv k nemotným statkům není ideální. Praktický aplikace tohoto zákona byla od počátku spojena s určitými výkladovými problémy. Tak např. celní orgány odmítaly

oprávněné osobě sdělovat údaje o osobě, která zboží dovážela (nebo vyvážela), a tím prakticky znemožňovaly řádné zahájení soudního řízení, ve kterém měl soud určit, zda se u zajištěného zboží jedná skutečně o padělky nebo nedovolené napodobeniny. Z hlediska právní praxe a teorie se nejedná o zákon příliš zdařilý a lze i nadále očekávat značné komplikace při jeho aplikaci. K zákonu č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví (tzv. protipirátský zákon), a k otázkám jeho aplikace u některých práv k nemotným statkům se vrátíme v jiné části našeho programu.

15. Možnosti řešení neoprávněného zásahu do autorského práva dohodou

Při řešení konfliktu v právu není možné zapomínat i na řešení mimosoudní, tj. na řešení, při kterém se obě strany sporu dohodnou a svůj spor si smírně vyřeší, aniž by se uchýlovaly k nutnosti obrátit se na soud nebo na příslušné státní orgány. Je dobré na tuto možnost nezapomínat a vždy se o smír alespoň pokusit. Tím myslíme ustanovení § 3 odst. 2 občanského zákoníku, podle kterého se osoba, která byla neoprávněně poškozena na svém právu domáhala ochrany a nápravy přímo u osoby, která do jejího práva zasáhla. Toto ustanovení umožňuje, aby případné rozpory mezi účastníky byly odstraněny především jejich dohodou.

Název: Prosazování práv z duševního vlastnictví
Vydal: HP
Náklad: 550 ks
Vydání: první
Stran: 264
Tisk: Realtisk
Vyšlo: 2003